

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 (พฤศจิกายน 2562)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.6 No.9 (November 2019)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

*(เริ่มปรับเป็น 12 ฉบับ ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2562)

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปรีดีมณี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิธรรมาภีรัต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระครูโฆสิตพัฒนากุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

นางสาวปญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นางสาวทิพวรรณ จันทรา

📌 **ฝ่ายกฎหมาย**

นางสาวฉัตรมาส วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ **ออกแบบปก**

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ **จัดรูปเล่ม**

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

◆ **พิมพ์ที่**

บริษัท โรงพิมพ์ดีชัย จำกัด

1/7 ถนนพัฒนาการคูขวาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-322-955, Email : dchai@hotmail.com

◆ **เจ้าของ**

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : tak.puyada@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 9 ประจำปีพุทธศักราช 2562 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index-ACI ต่อไป เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 7 เรื่อง บทความวิจัย 23 เรื่อง ดังนี้

ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท โดย พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก และพระสุนทรกิจโกศล เส้นทางและผลการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช โดย ยุพิน หมั่นทิพย์, มนันชญา จิตรัตน์ และปิยะพร พรหมแก้ว หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู โดย พระปิฎกโกศล, พระมหาคำพันธ์ รัตนชัย (แสนโยธิน) และ ภาณุวัฒน์ บุญพิทักษ์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับเกษตรกรภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย วิกรม คำด้วงโรม กุศลบายที่ใช้ในการข่มใจ (ทมะ) ตามแนวพระพุทธศาสนา โดย พระครูสมุทรวชิราวุฒ และมนตรี วรภัทรทรัพย์ ปัจจัยในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์พยาบาล โดย จารุวรรณ สอนองญาติ, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และสุทัศน์ เหมทานนท์ ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา โดย พระครูธรรมธรไพบูลย์ พิศาลวิโรภาส และจกมล บุญพิทักษ์ กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย สายสวาท เสาร์ทอง และเด่น ชะเนติยัง การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดย อจลา นุ่นสมบูรณ์ และนพวรรณ ฉิมรอยลาภ แบบจำลองการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน โดย พระมหานันทะการณ เตื่อยพิมพ์ และวิชิต อุ๋อัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพ

การตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย โดย กมล วานิชถาวร และพิเชษฐ์ โสภางษ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดย สุภาณี วจิสังข์ และพิเชษฐ์ โสภางษ์ กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย ศรวิษฐ์ ฤทธิ์มนตรี และวิเชียร รุ้ยนง ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว โดย นฐกร วงษ์เทราช ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรกับการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี โดย ศักดา ศิลปภักดิ์ ปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน โดย ภาวดี เหมทานนท์ และกิตติพร เนาว์สุวรรณ ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดย เตชภณ ทองเติม การพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์การแห่งนวัตกรรม โดย เบญจพันธ์ มีเงิน รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตนเองตามแนวคิดพุทธพลังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดย นาริรมย์ รัตนสัมฤทธิ์ และเรณูมาศ มาอุ่น พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดย พูนชัย ปันธิยะ อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571) โดย สนิท วงศ์แสงตา, นวัตร หอมสิน และวันทนา อมตาริยกุล ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย สุชาดา วงศ์สวาสดี และสุชาภา คล้ายมณี กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย วีรศักดิ์ ตะหนอง และพนายุทธ เขยบาล ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา โดย เจษฎา คำรินทร์ และสังเวียน เทพผา รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย อัมมะนี นอลิน, พิชญ์ ฉายายนต์ และอุดม จำรัสพันธ์ การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าของคนต้นแบบวิถีชีวิตออร์แกนิก โดย ชญานิษฐ์ วิวัฒนาวณิช โอยามา และจิรยุทธ์ สิ้นธุพันธ์ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย โดย จรัสทิพย์ ดังกิจเจริญ, บุษกร สุขแสน และธนภุต ทุริสุทธิ กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดย วิเชียร รุ้ยนง และสุบัน มุขธระโกษา ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี โดย กศิพัญ์ ทองแกม และโสมิต แพงสร้อย

ปิดท้ายเล่มนี้ด้วยบทความวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย โดย อัครพงศ์ กรมพลาคักดิ์ บทความนี้นำเสนอในประเด็น “สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เป็นปัจจัยข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย เหตุผลที่ผู้บริหารต้องการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต และ แบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย 48 ท่าน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ มีค่าความเชื่อถือ Cronbach's Alpha 0.98 ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเชิงนโยบาย ภูมิหาย การผลิตและส่งออกข้าว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการจำแนกเชิงชั้นตามขั้นตอน (discriminant hierarchical analysis by stepwise) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย คือ ต้นทุนผลผลิตต่อไร่ และการจัดการคน เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่ ส่วนอุปสรรคคือ ระบบชลประทาน เงื่อนไขตลาดของคู่แข่งและความรุนแรงของการแข่งขันราคา ผู้ประกอบการส่งออกข้าวไทยส่วนใหญ่ต้องการ พัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคตเพื่อเพิ่มยอดขายและกำไรมากขึ้น กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ประกอบ ปัจจัยมาตรฐานการส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต นำมาสร้าง 2 แบบจำลองพยากรณ์ คือ อัตราการเติบโตของยอดขายและอัตรากำไร ที่พยากรณ์ความถูกต้องได้ถึงร้อยละ 95.8 และร้อยละ 95.8 ตามลำดับ แสดงด้วยสมการที่ใช้สร้างเครื่องมือวัดศักยภาพของอุตสาหกรรม และรูปภาพของกลยุทธ์ 4 + 1 พัฒนาใช้เพิ่มอัตราการเติบโตของยอดขายและกำไรในอนาคต”

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครพรรณ์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท 4166

A STUDY OF SUFFERING AND THE CESSATION OF SUFFERING IN THE DHAMMAPADA COMMENTARY

พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก และพระสุนทรกิจโกศล

เส้นทางและผลการพัฒนาหลักสูตรสู่โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ วิทยาลัย 4184

พยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช

THE WAY AND THE RESULT OF DEVELOPING CURRICULUM TO ORIGINATED ELDERLY SCHOOL BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING IN NAKHON SI THAMMARAT

ยุพิน หมื่นทิพย์, มนันชญา จิตตรัตน์ และปิยะพร พรหมแก้ว

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู 4199

SEVENFOLD KALANAMITTA-DHAMMA IN TIPITAKA FOR TEACHERS

พระปิฎกโกศล, พระมหาคำพันธ์ รัตนชโย (แสนยโยธิน) และ ฌานวัฒน์ บุญพิทักษ์

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับเกษตรกรภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจ 4215

พอเพียง

THE VIRTUE OF BUDDHISM FOR AGRICULTURISTS UNDER THE SUFFICIENCY ECONOMY

วิกรมล คำดั่งโรม

กุศโลบายที่ใช้ในการข่มใจ (ทมะ) ตามแนวพระพุทธศาสนา 4230

AN ANALYTICAL STUDY ACCORDING TO BUDDHISM SKILLFUL MEANS FOR SELF-RESTRAINT (DAMA)

พระครูสมุทรวชิราวุฒ์ และมนตรี วรภัทรทรัพย์

ปัจจัยในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์พยาบาล 4250

FACTORS TO CREATE A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY OF NURSING INSTRUCTORS

จารุวรรณ สอนงูชาติ, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และสุทัศน์ เหมทานนท์

สารบัญ (ต่อ)

ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา 4261

THE CONSUMERISM ACCORDANCE WITH BUDDHIST CONCEPT

พระครูธรรมธรไพฑูรย์ พิศาลวชิโรภาส และจงบกล บุญพิทักษ์

บทความวิจัย : Research Articles

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4281

4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

THE STRATEGY ON TEACHER COMPETENCY DEVELOPMENT IN BASIC EDUCATION SCHOOLS ACCORDING TO EDUCATION 4.0

สายสวาท เสาร์ทอง และเด่น ชะเนติยง

การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับ 4297

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

DEVELOPMENT OF ENGLISH READING EXERCISES USING GRAPHIC ORGANIZERS FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

อจลา นุ่นสมบูรณ์ และนพวรรณ นิมรยลาภ

แบบจำลองการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ 4311
ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน

A MODEL OF DHARMA PRINCIPLE COMMUNICATION BY INTEGRATED MARKETING COMMUNICATION THAT AFFECTING HAPPINESS OF BUDDHISTS

พระมหานันทะการณ เดื่อยพิมพ์ และวิชิต อุ๋อัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต 4332
แห่งประเทศไทย

FACTORS INFLUENCING THE QUALITY OF AUDITING ACCOUNTS OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS OF THAILAND

กมล วานิชถาวร และพิเชษฐ์ โสภางษ์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการ 4346
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

FACTORS INFLUENCING THE CORPORATE INCOME TAX VOLUNTARY COMPLIANCE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISE ENTREPRENEURS

สุญาณี วจีสังข์ และพิเชษฐ์ โสภางษ์

สารบัญ (ต่อ)

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4364
THE STRATEGIES FOR ENHANCEMENT OF EDUCATION 4.0 PROFESSIONAL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREAS IN THE NORTHEAST REGION	
ศรวิษฐ์ ฤทธิมนตร์ และวิเชียร รุ้ยนียง	
ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามา ของนักท่องเที่ยว	4382
CHALLENGES FACING THE PEOPLE OF TAMBON CHIANG KHAN DUE TO THE INFLUX OF TOURISTS	
นัฐกร วงษ์เทราช และศิวัช ศรีโศกวงกุล	
ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรกับการให้บริการสาธารณะของเทศบาลใน จังหวัดลพบุรี	4397
THE INTERNAL FACTORS WITH THE PUBLIC SERVICES OF THE MUNICIPALITIES IN LOPBURI PROVINCE	
ศักดา ศิลปาสันนท์	
ปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน	4409
FACTORS PREDICTING THE BURDEN IN FAMILY CAREGIVERS OF DEMENTIA PATIENTS	
ภาวดี เหมทานนท์ และกิตติพร เนาว์สุวรรณ	
ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	4425
FACTORS ASSOCIATED WITH PHYSICAL ACTIVITY AMONG THE ELDERLY BUDDHIST MONKS LIVING IN SISAKET PROVINCE	
เดชภณ ทองเต็ม	
การพัฒนาระบบการธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดนครปฐมสู่ องค์กรแห่งนวัตกรรม	4438
BUSINESS ORGANIZATION DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL FACTORIES IN NAKHON PATHOM PROVINCE TO BECOME AN INNOVATIVE ORGANIZATION	
เบญจพันธ์ มีเงิน	

สารบัญ (ต่อ)

**รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลังเพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 4455**

THE ENCOURAGEMENT OF SELF-CARE BEHAVIOURS MODEL BASED ON OF ACTIVE
AGING CONCEPT TO IMPROVE QUALITY OF LIFE FOR SENIORS

นาวิรัมย์ รัตนสัมฤทธิ์ และเรณูมาศ มาอูน

**พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม:
กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน 4473**

THE LANNA BUDDHIST ARTS, CONCEPT AND VALUES IN THE SOCIAL ETHICS ENHANCE
: A CASE STUDY IN CHIANG MAI AND LAMPHUN PROVINCES

พูนชัย ปันธิยะ

**อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ใน
ทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571) 4488**

THE SCENARIO OF THE EDUCATIONAL MANAGEMENT OF UDON THANI
PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE NEXT DECADE (A.D. 2019-
2028)

สนธิ วงศ์แสงดา, นวดีกร หอมสิน และวันทนา อมตาริยกุล

**ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน
ในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4511**

STUDENTS' SATISFACTION ON LEARNING MANAGEMENT USING COMMUNITY
LEARNING RESOURCES IN THE MULTICULTURAL AND LOCAL WISDOM COURSE

สุชาดา วงศ์สวัสดิ์ และสุชาภา คล้ายมณี

**กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน 4527**

THE MANAGEMENT STRATEGY OF QUALITY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE
BASIC EDUCATION COMMISSION

วีรศักดิ์ ตะหนอง และพนายุทธ เขยบาล

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา 4543

THE LEGISLATIVE PROBLEMS ABOUT HEARING OF EVIDENCE FROM ELECTRONIC EVIDENCE IN THE CRIMINAL CASE

เจษฎา คำรินทร์ และสังเวียน เทพผา

**รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ สำหรับ 4560
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**

THE MODEL OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN UNIVERSITIES TOWARDS EXCELLENCE IN LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

อำมะนี นอลิน, พิชญ์ ฉายายนต์ และอุดม จำรัสพันธุ์

การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าของคนต้นแบบวิถีชีวิตออร์แกนิก 4582

SOCIAL INNOVATION DRIVEN THROUGH NARRATIVE BY ORGANIC WAYS OF LIFE ROLE MODELS

ชญานิษฐ์ วิวัฒนาวานิช โอยามา และจิริยุทธ์ ลินธุ์พันธุ์

**การพัฒนาแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับ 4597
ท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย**

THE DEVELOPMENT OF MANAGEMENT MODEL FOR HEALTH SECURITY FUND IN LOCAL THE NORTHEASTERN OF THAILAND

จรัสทิพย์ ดังกิจเจริญ, บุษกร สุขแสน และชนกฤต ทูริสุทธิ์

**กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัด 4613
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25**

THE STRATEGIES FOR SCHOOL ADMINISTRATION BY APPLYING THE CONCEPTS OF PROFESSIONAL ADMINISTRATOR UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 25

วิเชียร รุ้ยรัมย์ และสุบัน มุขธระโกษา

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธใน จังหวัดอุดรธานี	4627
THE PROBLEMS AND GUIDELINES FOR PROMOTING OTOP PRODUCTS ON THE BUDDHIST ONLINE MARKET IN UDON THANI PROVINCE	
กศิพัญ์ ทองแกม และโฆสิต แพงสร้อย	
กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย	4645
THE POTENTIAL DEVELOPMENT STRATEGIES FOR THE THAI RICE EXPORT INDUSTRY	
อัศรพงศ์ กรมพลาคักดี	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	๗-๒

ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท*

A STUDY OF SUFFERING AND THE CESSATION OF SUFFERING IN THE DHAMMAPADA COMMENTARY

พระครูสมุห์วรวิทย์ ภาสโก

Phrakrusamu Woravit Pasuko

พระสุนทรกิจโกศล

Phrasuntonkittkosol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi Buddhist College, Thailand

E-mail: woravit1@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความทุกข์ เป็นสภาพที่ทนได้ยาก แฝงต่อความสุข ถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาทั้งกายและใจ ด้วยภาวะที่เป็นไปตามธรรมชาติที่ครอบคลุมสรรพสิ่ง ไม่สามารถที่จะรักษาสภาพเดิมไว้ได้ เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีความเป็นใหญ่ของตนเอง ต้องอาศัยปัจจัยอื่นเกิดขึ้นในรูปของกระแสต่อเนื่อง การยึดมั่นในขันธห้าจึงมีสภาพเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ พุทธศาสนานับทุกข์ทางใจว่า เป็นต้นตอของความทุกข์ทั้งหมดโดยมีอวิชชาเป็นเหตุให้เกิดตัณหา การจะดับทุกข์ได้ก็ต้องดับตัณหาโดยต้องดำเนินตามหลักอริยมรรคซึ่งรวมลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทผ่านเรื่องราวบุคคลต่าง ๆ ทั้งพระพุทเจ้า พระสาวก สาวิกา อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทเจ้าทั้งในชาติปัจจุบัน อดีตชาติ แสดงให้เห็นกระบวนการเกิดทุกข์ สาเหตุแห่งความทุกข์ ทางดับทุกข์ และรูปแบบ แบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การดับทุกข์ โดยกระบวนการแห่งทุกข์ และวิธีดับทุกข์ คือ วิธีการดับทุกข์ทางกาย เป็นการมีร่างกายที่แข็งแรง มีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่ดี ปฏิรูปเทศมีประโยชน์ให้คุณค่าแก่ชีวิตที่ถูกต้อง มีความสุข และได้รับคุณค่าในการพัฒนาชีวิต ให้สูงขึ้นตามทางของศีล หรือศีลสิกขา คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้อื้อแก่การมีชีวิตที่ดีร่วมกันเพื่อเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาสมาธิและ ปัญญา โดยวางหลักเกณฑ์ข้อบังคับเพื่อควบคุมความประพฤติ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยดี สร้างโอกาสสำหรับทำความดี วิธีการดับทุกข์ทางใจหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เน้นจิตใจเป็นหลัก ซึ่งกล่าวไว้ในอริยสัจเน้นการแก้ไขทุกข์ ทางใจ

* Received 31 October 2019; Revised 18 November 2019; Accepted 25 November 2019

เมื่อความทุกข์เกิดเพราะมีเหตุคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน การดับทุกข์ต้องดับอวิชชา ตัณหา อุปาทานด้วยการพัฒนาสมาธิและปัญญา ซึ่งได้ผ่านการอบรมกายและวาจาด้วยศีลเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการพัฒนาด้านจิตใจด้วยสมาธิจนนำไปสู่การเจริญทางด้านปัญญา การพัฒนาดิจที่ให้มีคุณภาพ ดังนั้น คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทจึงเป็นคัมภีร์ที่เหมาะสมแก่การศึกษาทำความเข้าใจด้วยความทุกข์และการดับทุกข์แบบบุคลาธิษฐาน ทำให้เข้าใจคำสอนได้ง่ายขึ้น เพื่อการเข้าใจทุกข์ และกำจัดทุกข์เข้าสู่บรมสุขต่อไป

คำสำคัญ: ทุกข์, การดับทุกข์, คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

Abstract

The result of research found that Dukkha is a state of being unbearable, unpleasant, physically and mentally oppressed. It is the nature of all things which cannot last in the same condition forever, because they are impermanent and non-self, they depend upon other factors in the form of continuous flowing stream. The attachment in Five Aggregates, therefore; is the cause of suffering that is divided into two kinds; physical suffering and mental suffering. Buddhism focuses on the latter as the origin of all sufferings, namely; Tanha (craving or thirst) caused by Avijja (ignorance or delusion). To eliminate Dukkha, one has to expel the thirst through the Noble Eightfold Path that are summarized into Trisikkha; Sila (Precepts), Samadhi (Concentration) and Panna (Wisdom).

The Explanation of teaching about Dukkha in the scripture of Dhammapada Commentary through the stories of several persons such as the Buddha and his disciples; Bhikkhu, Bhikkhuni, Upasaka, Upasika and general people both in the present and previous existence that shows the process of Dukkha, the origin of Dukkha, the cessation of Dukkha and the path leading to cessation of Dukkha, including the way of life leading to the cessation of suffering through the process of suffering and the extinction of suffering. In Dhammapada Commentary, The suffering is the suffering physically. There is a strong body is associated with a better environment (municipal reform) have value to life is to be happy and have been invaluable in the development of life. To increase the precept or precepts of virtue is to hold its own well. A supportive environment in which they have helped to create conducive to maintaining a good life together. As a basis for developing concentration and wisdom by putting the

rules and regulations to control behavior. Promote common good. Create opportunities for good deeds How mental suffering Buddhist principles that focus on the mind as well. Which is mentioned in the Noble Truths focused on resolving mental pain when suffering is ignorance because there is a desire to stop suffering a prejudiced ignorance, prejudice, passion, developing concentration and wisdom. Which has trained physically and verbally by the sacrament is fundamental. Contribute to the development of the mind with meditation, ultimately leading to the development of intelligence. The scripture of Dhammapada Commentary, therefore; is suitable for studying which mentions suffering with exposition in terms of persons. This can help people to understand the teaching of Dukkha easily and to attain further supreme bliss.

Keywords: Suffering, The Cessation Of Suffering, In The Dhammapada Commentary

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นในโลกหลังจากเจ้าชายสิทธัตถะ ได้เกิดความทุกข์ในพระทัย ภายหลังที่ได้ทรงพบเทวทูต 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และทรงพบสมณเพศ ที่ทรงเห็นว่าเป็นวิถีชีวิตของผู้ที่แสวงหาทางพ้นทุกข์ จึงเป็นเหตุให้ทรงทรงตัดสินใจออกผนวช เพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ หลังจากที่พระองค์ได้ผนวชแล้ว ได้เสด็จไปศึกษาวิชากับอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้น 2 ท่านคือ อุทกดาบส และอาฬารดาบส จนหมดภูมิปัญญาของอาจารย์ แต่การศึกษาก็ไม่ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่พระองค์ได้ตั้งพระทัยไว้ พระองค์จึงออกจากสำนักของอาจารย์ทั้งสองท่าน แล้วทรงหาวิธีการพ้นทุกข์ด้วยพระองค์เอง โดยทรงทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การอดพระกระยาหาร การทรมานร่างกาย เป็นต้น แต่ก็ไม่ได้ผล ในที่สุด ทรงบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยยึดหลักการปฏิบัติทางสายกลาง จนในที่สุด พระองค์ก็ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำจัดทุกข์ได้หมดสิ้น โดยหลักการที่ทรงค้นพบนั้น คือ อริยสัจ 4 ประการ อันว่าด้วยหลักการเรื่องทุกข์ และการดับทุกข์

คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เป็นคัมภีร์อธิบายความในพระไตรปิฎกหมวดหนึ่งเรียกว่า ธรรมบท หรือ ธรรมบทปาติ มีอยู่ในสุตตนตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทปาติ เล่มที่ 25 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นคำประพันธ์เรียกว่าคาถา มี 423 คาถา ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ รวบรวมแปลจากภาษาสิงหลมาสู่ภาษาบาลี (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ 1: 4) มินิทานประกอบจำนวน 302 เรื่อง ซึ่งลักษณะการเล่าเรื่อง แต่ละเรื่องจะมี

เอกลักษณ์ประจำไปตลอดทุก ๆ เรื่อง แต่ละเรื่องประกอบด้วยหลักธรรม คติธรรม และ พุทธวิธีการสอน อันเป็นหัวใจของพุทธจริยศาสตร์ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างครอบคลุม เหมาะแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ง่ายต่อการเข้าใจ มีเนื้อความที่ไม่ลึกลับซับซ้อน เป็นคำสอนเรื่อง บุญ บาป กรรมดี กรรมชั่ว กิเลส ตัณหาที่ใกล้ตัว เช่น คำสอนสำคัญที่ว่า “การไม่ทำบาปทั้ง ปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตให้ผ่องแผ้ว คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534) เป็นต้น

หลักคำสอนเรื่องทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ได้รับการอธิบายและตีความโดย ผู้แต่ง คือพระพุทธโฆษาจารย์ ให้เห็นแนวคิดเรื่องทุกข์อย่างชัดเจนทั้งตัวความทุกข์เอง เหตุเกิด แห่งทุกข์ ทางดับทุกข์ และแนววิธีปฏิบัติเพื่อพ้นจากความทุกข์ ด้วยการเล่าเรื่องผ่านบุคคล ต่าง ๆ ดังกรณีเรื่องนางกิสสาโคมิ ผู้เผชิญกับทุกข์จากความพลัดพราก ซึ่งนางผู้ไม่เคยเห็นความ ตายมาก่อน นางจึงแสวงหายาเพื่อรักษาบุตรของนางที่ตายแล้ว กว่าที่นางจะรู้ว่า ทุกที่และทุก บ้าน ล้วนแต่มีคนตาย ก็ต่อเมื่อนางได้พบกับพระพุทธเจ้าแล้วนางได้สดิว่า “โอ้ กรรมหนัก เรา ได้ทำความสำคัญว่า บุตรของเราเท่านั้นตาย ก็ในบ้านทั้งสิ้น คนที่ตายเท่านั้นมากกว่าคนเป็น” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537) เป็นต้น นอกจากนั้นการอธิบายคำสอนยังใช้อุปมาอุปไมยให้ เห็นภาพได้อย่างชัดเจนพร้อมทั้งชี้แจง แยกแยะศัพท์ให้เห็นความหมาย กล่าวโดยสรุป คัมภีร์ อรรถกถาธรรมบทมีความสำคัญควรแก่การศึกษาวิเคราะห์ ตีความ ด้วยเหตุผล 2 ประการคือ 1) คัมภีร์อรรถกถาธรรม เป็นคัมภีร์ที่สำคัญต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะ ผู้เป็นเสาหลักในการศึกษาเผยแผ่คือ พระสงฆ์ และพระสงฆ์ส่วนมาก ล้วนผ่านการศึกษาคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบททั้งสิ้น ฉะนั้น แนวคิด ประเพณี วัฒนธรรมในสังคมไทยหลายอย่าง จึง สอดคล้องกับเนื้อหาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท 2) เนื้อหาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ครอบคลุมหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่องทุกข์ จนฝ่ายการศึกษา คณะสงฆ์เห็นความสำคัญได้จัดให้เป็นหลักสูตรการศึกษามาช้านาน

ดังนั้น การศึกษาคำสอนเรื่องทุกข์และดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เป็นสิ่งที่ ควรศึกษา เพื่อเป็นแบบอย่างในการเผชิญกับความทุกข์ที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ จะมาก หรือน้อยก็เป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้เผชิญความทุกข์อย่างรู้เท่าทัน ปฏิบัติถูกต้อง หรือรู้ทาง ป้องกัน และบรรเทาทุกข์ อันเกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และวิธีการของบุคคลต่าง ๆ ใน คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เพื่อความเจริญงอกงามแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาสืบไป

ประเภทของทุกข์และการดับทุกข์ของกลุ่มบุคคล

ความทุกข์ของกลุ่มบุคคลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของบรรพชิต และคฤหัสถ์ ได้แก่

1. ทุขข์ของบรรพชิต

บรรพชิต คือพระสงฆ์สามเณร กลุ่มชุมชนตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าประสงค์ให้เป็นแบบอย่างแก่ชาวพุทธผู้มุ่งกำจัดทุกข์ โดยมีพระวินัยเป็นเครื่องควบคุม และสนับสนุนให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างเรียบร้อย ซึ่งพระสงฆ์ที่บวชเข้ามาสู่พระธรรมวินัย บางท่านก็ประสบผลแห่งการบวชคือบรรลุธรรม และบางท่านไม่สามารถประคองตนอยู่ได้ ก็ออกจากพระธรรมวินัยไปตามความแนวทางการคิด ถึงอย่างไรก็ตาม แม้พระสงฆ์จะเชื่อได้ว่า เป็นผู้มุ่งตรงต่อพระนิพพาน แต่หากยังไม่ถึงนิพพานก็ต้องประสบทุกข์ทั้งทางกาย และใจ จะมีเพียงท่านที่บรรลุธรรมแล้วเท่านั้นที่พ้นจากทุกข์ทางใจ แต่หาได้พ้นจากทุกข์ทางกายไม่ ซึ่งอาจมาจากกรรมเก่าหรือกรรมในปัจจุบัน ได้แบ่งทุกข์ของบรรพชิตทั้ง 6 อย่าง ได้แก่ 1) ทุกข์จากความเจ็บป่วย 2) ทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงปากท้อง 3) ทุกข์เพราะไฟกิเลสแผดเผา 4) ทุกข์อันเป็นผลของกรรมชั่ว 5) ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน 6) ทุกข์อันเนื่องจากขันธทั้ง 5 โดยใช้ทุกข์ที่ประสบมาก และส่งผลกระทบรุนแรงดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ส่วนทุกข์ประจำสังขารคือเกิด แก่ เจ็บ ตาย และความเศร้า ความร้อนหนาว เป็นต้น เพราะเป็นทุกข์ที่ติดมากับสังขาร ดังนี้

1.1 ทุกข์จากความเจ็บป่วย

ความเจ็บป่วยเป็นธรรมดาของชีวิต ไม่มีใครหนีพ้นความจริงข้อนี้ไปได้ แม้แต่พระอริยบุคคล แม้พยายามป้องกันเพียงใดก็ตาม ก็ย่อมมีวันที่จะต้องล้มป่วย ในยามนั้นนอกจากการเยียวยารักษากายแล้ว สิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือการดูแลรักษาใจ เพราะความป่วยใจมักเกิดขึ้นควบคู่กับความป่วยกาย บ่อยครั้งความป่วยใจยังซ้ำเติมให้ความป่วยกายเพียบหนักขึ้น หรือขัดขวางไม่ให้การเยียวยาทางกายประสบผลดี แต่หากดูแลรักษาใจให้ดีแล้ว ความทุกข์ทรมานก็จะลดลง อีกทั้งยังอาจช่วยให้ความเจ็บป่วยทุเลาลงด้วย ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทกล่าวถึงความเจ็บป่วยของพระสงฆ์ที่อาการหนักจนเสียชีวิตคือ พระปุตติคตตติสสเถระ ซึ่งทรมานโดยปราศจากผู้ดูแล พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยแห่งมรรคผลจึงเสด็จดูแลช่วยเหลือด้วยพระองค์เอง สืบถึงพระมหากรุณาธิคุณ บทบาทในการดูแลรักษาพระสาวกดังนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเมตตาที่พระองค์มีต่อสรรพสัตว์เสมือนบิดารักบุตร ได้ทรงบัญญัติให้ภิกษุต้องพยาบาลไข้ซึ่งกันและกัน หากภิกษุรูปใดไม่พยาบาลต้องอาบัติทุกกฏ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534) หรือแสดงให้เห็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ดูแลผู้ป่วยได้เป็นอย่างดียิ่งของพระองค์คือ 1) สามารถจัดยา 2) รู้จักของแสลงและไม่แสลง คือนำของแสลงออกไป นำของไม่แสลงเข้ามาให้ 3) ไม่พยาบาลไข้เพราะเห็นแก่อาภิส มีจิตเมตตา 4) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระปัสสาวะน้ำลาย หรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง 5) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากไปปฏิบัติ เราใจให้อาหาญ แก้วกล้า ปลอดภัยใจให้สดชื่นด้วยธรรมมีกถา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ควรดูแลรักษา

ผู้ป่วยหรือเป็นผู้พยาบาลคนไข้ เนื่องด้วยการได้กัลยาณมิตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) อย่างพระพุทธรูปทำให้ท่านใช้ความเจ็บป่วยนี้เป็นอุบายพิจารณาร่างกายของตนเองให้เห็นเป็นดังท่อนไม้ที่เขาทิ้งบนแผ่นดิน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตามพระดำรัสจนบรรลุนิยาม จึงเห็นได้ว่า หากสามารถใช้ความทุกข์จากความเจ็บป่วยให้เป็นประโยชน์ ร่างกายที่เจ็บป่วยอาจเป็นอุบายอย่างดีในการเข้าใจทุกข์ และกำจัดทุกข์ได้อย่างถาวร นั่นคือไม่มีชั้น 5 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นที่รองรับทุกข์อีก

1.2 ทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงปากท้อง

พระพุทธรูปทรงอนุญาตให้พระภิกษุ เลี้ยงชีวิตด้วยการเที่ยวบิณฑบาต หรือรับของจากผู้ให้ในแต่ละวันโดยไม่มีการสะสมไว้เพื่อวันต่อ ๆ ไป ให้แสวงหาวันต่อวัน ภิกษุรูปใดฉันอาหารที่เก็บสะสมไว้ค้างคืนมีความผิด จะฉันได้เฉพาะอาหารที่มีผู้ให้ หรือประเคนแล้วเท่านั้น ถ้ายังไม่มีผู้ให้ หรือผู้ประเคนฉันลงไปต้องอาบัติปาจิตตีย์ แนวคิดนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ภิกษุ เกิดความโลภกระทำตามความอยากของตนเอง นอกจากนี้ยังทรงบัญญัติ ให้ภิกษุรับอาหารได้ไม่เกิน 3 บาตร และอาหาร ที่รับมานั้น จะต้องแบ่งปันให้กับผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ข้อนี้เป็นการป้องกันมิให้ภิกษุรับเกินความจำเป็น และควรแบ่งปันเฉลี่ยให้มีความเท่าเทียมกันแห่งสังคมสงฆ์ เมื่อเป็นเช่นนี้พระสงฆ์จึงต้องเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรอันนำมาซึ่งความทุกข์สุดแสนสาหัส ดังกรณีพระติสสะผู้เข้าถึงตระกูลช่างแก้ว อนึ่งสำหรับนักปฏิบัติธรรม ท่านแนะนำ ให้พิจารณาเห็นความลำบากในการแสวงหาอาหาร 10 อย่าง คือ 1) คมนโต โดยการไปที่ต้องเสี่ยงภัยอันตรายจากสัตว์ร้ายและอื่น ๆ ต้องเหยียบเท้าลงบนสิ่งของไม่สะอาด มีตอ มีหนาม เป็นต้น 2) ปริเยสนโต โดยการแสวงหา จะหาอาหารยังชีพได้แต่ละมื้อก็ยากแสนยาก ต้องออกแรงแสวงหาตามที่ต่าง ๆ บางคราวก็ไปเจอผู้เป็นข้าศึก หรือได้อาหารเสียบ้าง บางคราวก็ถูกไล่ 3) ปริโภคโต โดยการบริโภค แม้การบริโภคอาหารที่ได้มาเป็นของตนแล้ว ก็ยังต้องลำบาก ต้องระมัดระวัง เพราะอาหารนั้นอาจมีพิษ อาจแสดงต่อโรคอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 4) อาสยโต โดยอาสยะ คือน้ำย่อยในกระเพาะ และลำไส้บริโภคอาหารแล้วล่องลากล่องลงไปแล้ว หากน้ำย่อยทำงานปกติก็ดีไป ถ้าเมื่อไรมันผิดปกติอาจเกิดอาการท้องผูก ท้องอืดหรือท้องร่วง 5) นิธานโต โดยที่พิก หมายถึงกระเพาะอาหารอันเป็นที่พิกของอาหาร กระเพาะอาหาร ท่านให้พิจารณาเหมือน หลุมหรือบ่อพิกส้วม เพราะต้องรองรับอาหารอยู่ตลอดเวลา ไม่สะอาด อาหารเป็นพิษบ้าง จนกระเพาะทรุดโทรมเป็นแผล 6) อปริกุกโต โดยยังไม่ย่อย ได้แก่อาหารที่เพิ่งบริโภคเข้าไปใหม่ๆ ที่กว่าจะย่อยลงได้ก็เกิดเป็นฟอง เกิดเป็นระอุ พอไฟในร่างกายเกิดสันดาปแผดเผาจึงย่อยลง 7) ปริปุกโต โดยย่อยแล้ว หมายถึง อาหารที่ถูกไฟธาตุเผาให้ย่อยละเอียดแล้ว แปรสภาพเป็นฟองเป็นต่อม นอกจากส่วนที่จะเป็นโอชะบำรุงร่างกายแล้วที่เหลือก็เป็นกาก เป็นกรีส เป็นมูลร มีอาการปฏิกุลนำเกลียด 8) ผลโต โดยผล ผลของอาหารก็คือ อาหารที่ย่อยดีจะผลิตซากต่าง ๆ มีผล ขนเล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ที่ย่อยไม่ตึกลักก่อโรคให้นับได้นับ 100 ชนิด

9) นิสสนทโต โดยอาการไหลออก อาหารนั้น ทางเข้ามีทางเดียว คือ ปาก แต่ทางออกนั้นมีมาก ทั่วกาย อาจระบายออกทางตา (ขี้ตา) ทางหู (ขี้หู) ทางจมูก (ขี้จมูก) ทางขุมขนทั่วร่างกายและ ผิวหนัง (ขี้โคล) ทางศีรษะ (ขี้รังแค) และทางทวารหนัก ทวารเบา ซึ่งล้วนเป็นของปฏิกูล นำเกลียดมีกลิ่นเหม็น แต่หากอาหารไม่ถ่ายเทเมื่อไร ความทุกข์หนัก ก็จะมีปรากฏทันที 10) สมมกฺขนโต โดยความเปรอะเปื้อน อาหารเป็นเครื่องบำรุงร่างกายก็จริง ในส่วนแห่งความ เปรอะเปื้อนสกปรกเป็นได้ตั้งแต่ชั้นแสวงหา ชั้นปรุง ชั้นบริโภค และชั้นถ่ายเทขับออก ทาง ทวาร 9 การบริโภคอาหาร จึงต้องหาวิธีป้องกันกำจัดความสกปรกเปรอะเปื้อนทุกระยะทุก ขั้นตอนต้องชำระล้าง ต้องขัดสร้างกายอยู่เป็นประจำ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึง เห็นได้ว่า ความทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงชีพสร้างทุกข์ให้แก่บุคคลตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง การกระบวนบริโภค

1.3 ทุกข์เพราะไฟกิเลสแผดเผา

หน้าที่หลักของพระภิกษุคือการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อกำจัดกิเลสต้นเหตุคือ ความกำหนัด ความกำหนัดนัก ความคล้อยตามอารมณ์ความยินดี ความเพติดเพลิน ความกำหนัดด้วยอำนาจความเพติดเพลิน ความกำหนัดนักแห่งจิต ความอยาก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ให้ผลเป็นพิษเป็นต้น การกำจัดเหตุแห่งทุกข์ ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าในทางธรรมว่า ละกิเลสได้ขนาดไหน เพียงไร ฉะนั้น เมื่อพระสงฆ์ต้องดำเนินชีวิตผีนกระสากิเลสต้นเหตุจึงได้รับความทุกข์ทรมานจน บางท่านไม่เป็นอันดำรงสมณภาวะ หรือไม่สามารถบำเพ็ญเพียรได้ตั้งเรื่องในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบทคือ พระเมฆิยะ เป็นต้นดังกล่าวมาแล้ว

1.4 ทุกข์อันเป็นผลของกรรมชั่ว

การอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์ในอรรถกถาธรรมบท อาจพูดได้ว่า เป็นการอธิบายเรื่องราวการเสวยสุขทุกข์ตามกรรมที่ทำได้ทั้งกรรมในปัจจุบัน และกรรมในอดีตตาม พุทธพจน์ว่า คนทำกรรมใดไว้อย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี คนทำกรรม ชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะหลักกรรมคือ หลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ซึ่งผลของ กรรมแสดงออกตามชนิดของกรรม 4 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ 1) กรรมดำมีวิบากดำ หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ไม่ดี เช่น การฆ่า สัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติดีตมิททางในกาม การพูดเท็จ และการดื่มสุราเมรัย เป็นต้น และ กรรมนี้ย่อมมีวิบากดำ นั่นคือส่งผลด้วยการให้ไปเกิดในอบายภูมิ 2) กรรมขาวมีวิบากขาว หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจที่ดี ซึ่งกรรมขาวนี้ตรงข้ามกับกรรมดำทุก ประการ เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดีตมิทในกาม เว้น จากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราเมรัย เป็นต้น และกรรมนี้ย่อมมีวิบากขาว นั่นคือส่งผล

ด้วยการให้ไปเกิดในสุคติภูมิ 3) กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เช่น มีการฆ่าสัตว์บ้าง เว้นจากการฆ่าสัตว์บ้าง มีการลักทรัพย์บ้าง เว้นจากการลักทรัพย์บ้าง อย่างนี้เป็นต้น และกรรมที่ดีและไม่ดีนี้ ย่อมมีวิบากให้ผลตามกรรมคือดีบ้างไม่ดีบ้าง 4) กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจใด ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ หรือทั้งความสุข และความทุกข์อันเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม หมายถึง เจตนาเพื่อละกรรมทั้งสามข้างต้น ซึ่งเป็นสภาวะที่ดับหมดจนสิ้นแล้ว ซึ่งกรรมทั้งปวง วิบากไม่ดำไม่ขาวนั้นก็คือ กรรมที่ทำให้ออกจากสังสารวัฏ ผลของมันก็คือ พระนิพพาน อนึ่ง การให้ผลกรรมย่อมแสดงออกให้เห็นใน 4 ระดับคือ 1) ระดับจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสมคุณสมบัติ คือ กุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ และความสุขความทุกข์เป็นต้น อย่างไรก็ตาม 2) ระดับบุคลิกภาพ ว่ากรรมทำให้เกิดผลในด้านการสร้างเสริมนิสัยปรุงแต่งลักษณะความประพฤติการแสดงออก ท่าทีการวางตนปรับตัว อาการตอบสนองความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับนี้ต่อเนื่องออกมาจากระดับที่หนึ่งนั่นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกันแต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น 3) ระดับวิถีชีวิต ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนา และไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อม ความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลากยศสุขสรรเสริญ และความสูญเสียต่าง ๆ ที่ตรงข้าม ซึ่งรวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลายอย่างไรบ้าง ผลระดับนี้อาจแยกมองได้สองนัย คือ ผลสนองปัจจัยด้านอื่น ๆ ของสภาพแวดล้อมที่เห็นจากคนผลตอบสนองปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม 4) ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคม อย่างไรก็ตาม เช่นทำให้เกิดความเสื่อม ความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แล้วย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์ในระดับที่ 1 และที่ 2 คือ ผลภายในจิตใจ และบุคลิกภาพ เป็นของขอบเขตที่กรรมนิยาม เป็นใหญ่ระดับที่ 3 เป็นของเขตที่กรรมนิยามกับสังคมนิยมเข้ามาสัมพันธ์กันและเป็นจุดที่มักเกิดความสับสน ก่อให้เกิดปัญหาซึ่งควรพิจารณาในที่นี้ส่วนระดับที่ 4 แม้จะเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นผลที่เกิดจากการกระทำร่วมกันของบุคคลในสังคม และมีผลย้อนกลับมาสู่มนุษย์ในที่สุด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538) ฉะนั้น การศึกษาคำสอนเรื่องทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทจึงเป็นหนึ่งการศึกษาคำสอนเรื่องกรรมผ่านบุคคลต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นสาเหตุ หรือแรงจูงใจแห่งการทำความกรรม กรรมที่กระทำ และผลของการทำความกรรมที่แสดงออกให้เห็นใน 4 ระดับดังกล่าวข้างต้น ซึ่งงานวิจัยเล่มนี้ศึกษาที่ให้ผลเป็นทุกข์เป็นหลักดังกล่าวมาแล้ว

1.5 ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน

พระสงฆ์สามเณรมาจากการหลายตระกูลเข้ามาสู่พระธรรมวินัยเดียวกัน ในสมัยพุทธกาล เนื่องจากพระสงฆ์ส่วนมากเข้ามาบวชด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริง และเป็นพระอรหันต์บุคคลมากจึงไม่มีปัญหาการทะเลาะวิวาท แต่ถึงกระนั้นก็ยังปรากฏ ดังได้ยกตัวอย่างในคัมภีร์อรรถกถาธรรม บทเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดความเดือดร้อนและความทุกข์กาย-ใจ ทั้งแก่ พระพุทธองค์ คู่ทะเลาะวิวาท และอุบาสกอุบาสิกาผู้อุปถัมภ์ ในคัมภีร์ยังกล่าวถึงความเดือดร้อน แม้กระทั่งเทวดาผู้รับรู้รับทราบ ซึ่งสาเหตุก็มาจากเรื่องเล็ก ๆ โดยหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุ แห่งการทะเลาะกันในส่วนที่เกี่ยวข้องพระธรรมวินัย 18 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ 1) แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็น ธรรม 2) แสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม 3) แสดงสิ่งที่มีวินัยว่าเป็นวินัย 4) แสดงวินัยว่ามีวินัย 5) แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ตถาคตได้ภาสิตไว้ได้กล่าวไว้ 6) แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภาสิตไว้ได้กล่าวไว้ว่า ตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ 7) แสดงจริยวัตรที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมาว่าตถาคตได้ประพฤติมา 8) แสดงจริยวัตรที่ตถาคตได้ประพฤติมาว่า ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา 9) แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตได้บัญญัติไว้ 10) แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ 11) แสดงสิ่งที่ไม่ใช่อาบัติว่าเป็นอาบัติ 12) แสดงอาบัติว่าเป็นไม่ใช่อาบัติ 13) แสดงอาบัติเบาว่าเป็นอาบัติหนัก 14) แสดงอาบัติหนักว่าเป็นอาบัติเบา 15) แสดงอาบัติที่มีส่วนเหลือว่าเป็นอาบัติที่ไม่มีส่วนเหลือ 16) แสดงอาบัติที่ไม่มีส่วนเหลือว่าเป็นอาบัติที่มีส่วนเหลือ 17) แสดงอาบัติชั่วหยาบว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ 18) แสดงอาบัติไม่ชั่ว หยาบว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ ซึ่งหากนำมาวิเคราะห์กรณีภิกษุชาวเมืองโกสัมพีจะเห็นได้ชัดว่าเข้าตามหลักการนี้ เป็นการทำเรื่องเล็กให้กลายเป็นเรื่องใหญ่ลุกลามไปถึงบ้านเมือง จนเรื่องราวต้องระงับลงด้วยการลงโทษทางสังคม สร้างความทุกข์แก่ผู้ทะเลาะวิวาทเองดังกล่าวแล้ว ดังนั้น จึงเป็นที่มาแห่งการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปเจตนารมณ์ในการบัญญัติพระวินัยได้ ดังนี้คือเพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนที่ยั้มโหด เพื่อป้องกันไม่ได้ล่วงโลกเลี้ยวชีพ เพื่อป้องกันความดูร้าย หรือเพื่อป้องกันความประพฤติเลวทราม เป็นต้น และในการบัญญัติพระวินัยนั้น ทรงเล็งเห็นประโยชน์ที่จะให้เกิดกับปัจเจกชนและสังคมอยู่ 3 ระดับคือ 1) มุ่งประโยชน์แก่สังคม (สังฆะ) 2) มุ่งประโยชน์แก่บุคคล 3) มุ่งประโยชน์แก่พระสัทธรรมอันเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติของโลกและชีวิต (อภิตะพ ฆาตา, 2549) แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิมีพระสงฆ์ที่อาจบวชเข้ามาด้วยประสงค์อื่น หรือขาดการอบรมศึกษาอย่างเพียงพอจนนำไปสู่ความทุกข์จากการทะเลาะวิวาทดังกล่าวข้างต้น

1.6 ทุกข์อันเนื่องมาจากชั้นธัมม 5

ทุกข์ในชั้น 5 จัดได้ว่า เป็นทุกสากลที่ทุกชาติ ภาษา ศาสนา ทุกวัย และทุกเพศต้องประสบ ตราบใดที่ยังดำรงชั้นอยู่ เพราะการยึดมั่นในชั้นเป็นทุกข์ (มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, 2539) ชั้น 5 คือ 1) รูปชั้น (กองรูป, ส่วนที่เป็นรูป, ร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย, ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด, สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ) 2) เวทนาชั้น (กองเวทนา, ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์, ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ) 3) สัญญาชั้น (กองสัญญา, ส่วนที่เป็นความกำหนดหมาย, ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น) 4) สังขารชั้น (กองสังขาร, ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง, สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ, คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อกุศล อัปยากฤต) 5) วิญญาณชั้น (กองวิญญาณ, ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์, ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น ได้แก่ วิญญาณ) (พระพุทธโฆสเถระ, 2548) ชั้นทั้ง 5 นี้ แต่ละอย่างต่างทำหน้าที่ของตน และมีความทุกข์เฉพาะตนๆ และแต่ละอย่างก็มีความทุกข์ต่างกันออกไป บางอย่างมีสภาพเป็นทุกข์ปรากฏชัดในชั้น 5 บางอย่างเป็นความทุกข์ที่ปรากฏชัดในอริยสัจ และบางอย่างมีสภาพปรากฏชัดในไตรลักษณ์ (พระมหาเกษม สญฺญโต (ลักษณะวิลาส), 2534) ชั้น 5 ยังเป็นที่รองรับกรรม ซึ่งหนึ่งในกรรมนั้นคือ กรรมชั่วที่ให้ผลเป็นทุกข์ การอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท อาจสรุปได้ว่า เป็นการอธิบายกระบวนการที่ชั้น 5 เสวยกรรมทั้งกรรมดี และกรรมชั่ว การจะพ้นจากทุกข์ได้ถาวรคือ การชำระกิเลสหมดสิ้นคือ เข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ เพราะพระอรหันต์จะไม่เป็นทุกข์เพราะชั้น 5 เพราะท่านละความยึดมั่นในชั้น 5 แล้วทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน เพราะนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังพระอริยบุคคลทั้งพระสงฆ์ และฆราวาสในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

ดังนั้น การวิเคราะห์ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทฝ่ายพระสงฆ์ สรุปได้ว่า ความทุกข์ของพระสงฆ์นั้นอาจแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) ทุกข์ของพระสงฆ์ที่เป็นปุถุชนที่ต้องประสบทุกข์ทั่วไปทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งเกิดจากทั้งผลของกิเลสและกรรมเก่า ซึ่งเหมือนลูกศรเสียบทั้งกายและใจ 2) ทุกข์ของพระสงฆ์ที่เป็นพระอริยบุคคล ที่ทุกข์ทำให้หวั่นไหวได้เพียงกายตามธรรมชาติของชั้น 5 ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ เสื่อมไป แต่หาได้ทำให้จิตใจหวั่นไหว เหมือนลูกศรโดนเพียงกายเท่านั้น และความทุกข์ที่เกิดแก่พระสงฆ์มักเป็นอุปายไปสู่การเข้าใจทุกข์ และดับทุกข์ในที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่า คำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นเส้นทาง และแบบอย่างการชำระกิเลสของพระสงฆ์

2. ทุกข์ของคฤหัสถ์

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้มาถึงปัจจุบันก็ด้วยพุทธบริษัท 4 อันได้แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ บรรพชิต และคฤหัสถ์ ทั้ง 2 ฝ่ายต่างช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เรื่องราวในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท จึงมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ แม้แต่ใน

การอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์ก็มีเรื่องราวมากมายที่กล่าวถึงการเสวยทุกข์ของคลุหัสส์ ซึ่งได้ใช้กรอบทุกข์ 6 ประการดังกล่าวในพระสงฆ์ ดังจะกล่าวต่อไป

2.1 ทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติประจำวัน

ความรุนแรงของทุกข์หมวดนี้ ดูเหมือนจะมีคนคำนึงถึงน้อยมาก เพราะมักเป็นเรื่องปกติ แต่ในความเป็นจริงแล้ว แม้ผัสพทุกขนี้ ก็เป็นเรื่องสาหัสไม่น้อยไปกว่าทุกข์อย่างอื่น อากาศที่หนาวเกินไป ร้อนเกินไป คร่าชีวิตมนุษย์ไปแล้วมิใช่น้อย แม้ความหิว ความกระหาย ก็เช่นเดียวกัน ในประเทศที่มีอาหาร มีความอุดมสมบูรณ์อาจจะเห็นทุกข์นี้ได้ยาก แต่ในประเทศขาดแคลนอาหารขาดแคลน ทุกข์ชนิดนี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจน แม้ผู้ที่ไม่ต้องทุกข์ถึงตายก็ต้องทุกข์ทรมานอย่างรุนแรง แม้แต่การบริโภคด้วยความหิวพระพุทธรังคังทรงวางหลักไว้ เพื่อให้การตอบสนองความหิวให้เป็นไปอย่างปกติสุขคือ หลักการพิจารณาณะบริโภคดังพุทธพจน์ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาต ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง ไม่ใช่เพื่อประดับประดา แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้เพื่อให้เป็นไปได้เพื่อบำบัดความหิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ด้วยความคิดเห็นว่าเป็นโดยอุบายนี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสีย และจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิตความไม่มีโทษ และการอยู่โดยผาสุกจักมีแก่เรา แล้วจึงบริโภคอาหาร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นั่นเพราะความหิวเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญนั่นเอง อีกสองอย่างคือทุกข์เพราะปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่นับว่าทนได้ยากยิ่ง ในยามที่อยู่ในที่ปกติ เช่น บ้าน หรือสำนักงาน และร่างกายก็อยู่ในสภาพปกติ การถ่ายหนัก-เบา แม้จะมีอาการเจ็บปวดบ้าง ก็เป็นเรื่องธรรมดา แต่ในกรณีที่อยู่ในที่ไม่ปกติ เช่น ในยานพาหนะ หรือในที่คนคับคั่ง สถานที่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะมีไม่พอ หรือไม่มี จะสร้างความทุกข์หนักเพราะเรื่องนี้ให้แก่บุคคลในที่นั้นไม่น้อยเลยทีเดียว ยิ่งถ้าต้องเกิดอาการผิดปกติเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งเข้าด้วยแล้ว ความทุกข์หนักเพราะปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ก็จะปรากฏชัดเจน ชีวิตฆราวาสเป็นชีวิตที่ต้องสู้ทั้งทางกายใจ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับด้วยสังคม บุคคลมากมายในการดำรงชีวิต จึงประสบกับเหล่านี้มากกว่าพระสงฆ์ที่อิสระกว่า และต่อสู้กับกิเลสในใจมากกว่า

2.2 ทุกข์จากความเจ็บป่วย

ดังกล่าวในทุกข์จากความเจ็บไข้ได้ป่วยต่าง ๆ ว่าทุกข์จากความเจ็บป่วยสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน แม้กระทั่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในส่วนของกาย แต่หากเป็นปุถุชนทั่วไปทุกข์กายจากความเจ็บป่วยอาจส่งผลถึงจิตใจจนนำไปสู่การปลิดชีวิตดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท หลักธรรมในพุทธศาสนามุ่งกำจัดทุกข์ทางจิตใจเป็นหลักคือ 1) การใช้โยนิโสมนสิการ คือการพิจารณาหาเหตุผล คุณค่า ประโยชน์และโทษ ในเรื่องนั้น ๆ พร้อมกับ การรู้จักแก้ไขปัญห และ การรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง วิธีนี้เหมาะสำหรับผู้ป่วยมีอาการไม่รุนแรง ซึ่งสามารถช่วยเหลือตนเองได้ 2) การใช้สมาธิบำบัด เช่น อานาปานสติ พุทธานุสติ

การเจริญเมตตา เมื่อสงบระงับนิรณิกเลศ จนทำให้เกิด ปิติสุข และความผ่อนคลาย 3) การคบหาภักตมิตร เช่น พ่อ แม่ ครู พระสงฆ์ จิตแพทย์ หรือคนใดคนหนึ่ง ที่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษาได้ (พระมหาปองปรีดา ปริบุญโญ, 2545) ในการรักษาเป็นที่ทราบว่าย่อมมีทั้งหายได้ และไม่หาย ถึงแม้จะได้อาหารที่ดี ยาดี และบุคคลที่พยาบาลที่ดี ก็มีทั้งหายและไม่หายดังกล่าวข้างต้น ประเด็นนี้สื่อให้เห็นเรื่องกรรมที่บุคคลย่อมเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้กระทำ อันให้ผลตามความเหมาะสมแก่กรรม ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทยังกล่าวถึงการใช้ทุกข์ที่เกิดจากความเจ็บป่วยให้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ทุกข์ของฆราวาส อันนำไปสู่การบำเพ็ญบุญดังปรากฏในเรื่องพระนางโรหิณี

2.3 ทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงปากท้อง

ชีวิตของฆราวาสเป็นเส้นทางชีวิตแห่งการแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพให้ดำเนินไป โดยเฉพาะในสมัยพุทธกาลที่เป็นยุคเกษตรกรรม และประชาชนส่วนมากเป็นคนยากจน แต่ด้วยความเลื่อมใสในพุทธศาสนาจึงยังหาโอกาส และทรัพย์ในการทำบุญ ความลำบากในการหาเลี้ยงชีพในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทยังถูกอธิบายเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับหลักกรรม คือ เหตุที่บุคคลเกิดมามีโรคทรัพย์น้อย เพราะไม่ทำทานแก่สมณะ หรือพราหมณ์เหตุที่บุคคลเกิดมามีโรคทรัพย์มาก เพราะให้ทานแก่สมณะหรือพราหมณ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากความทุกข์จากความลำบากในการแสวงหาแล้วในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทยังกล่าวถึงทุกข์ในการบริหารจัดการ ทั้งการรักษาจากโจรผู้ร้าย และความตระหนี่ของตนเองอันนำความทุกข์มาให้ หลักพุทธศาสนากล่าวถึงหลักการบริหารทรัพย์สมบัติที่ได้มา เพื่อไม่ต้องประสบกับความลำบากในส่วนที่ได้มาแล้วคือ หลีกเลี้ยงอบายมุข (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 1) การหมกมุ่นในการดื่มสุราเมรัยของมีนเมาอันเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความประมาท 2) การหมกมุ่นในการเที่ยวตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน 3) การหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพ 4) การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน 5) การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร 6) การหมกมุ่นในความเกียจคร้านที่สร้างความทุกข์แก่บุตรของเศรษฐีมาแล้ว ดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท นอกจากหลีกเลี้ยงอบายมุขยังต้องจัดการทรัพย์ให้ถูกวิธีคือ 1) นวัฐคเวสนา ของหายของหมดรู้จักหามาไว้ 2) ชินณปฏิสังขรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม 3) ปริमितปานโภชนา รู้จักประมาณในการกินการใช้ 4) อธิปจจสีลวนตสถาปนาตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หากปฏิบัติได้ดังนี้ความทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงชีพอาจบรรเทาเบาบางลงได้ ตามความเข้มแข็งแห่งการปฏิบัติ อนึ่ง สิ่งที่ปรากฏเสมอในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทคือ ความทุกข์จากการแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพมักจบลงด้วยการเข้าสู่ธรรม อันสื่อให้เห็นถึงหลักคำสอนเรื่องทุกข์ที่ว่า มองทุกข์ให้เห็นจึงเป็นสุข

2.4 ทุกข์อันเป็นผลของกรรมชั่ว

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเรื่องกรรม และให้ความสำคัญหลักกรรมว่าเป็นหลักธรรมใหญ่และสำคัญ ทั้งนี้ เพราะกรรมได้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์กรรมจึงเป็นหลักธรรมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม บุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือสุขนั้น มีผลมาจากกรรมของตนเองทั้งสิ้น มิใช่การกระทำของผู้อื่น พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของกรรมไว้ดังที่ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั้นเอง เราเรียกว่ากรรม บุคคลจงใจแล้วจึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น กรรมจึงเกิดจากการกระทำของเราเอง มิใช่มีใครมากำหนด การกระทำดีเรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่วเรียกว่ากรรมชั่ว ในการกระทำทุกอย่าง ย่อมมีผลเรียกว่า วิบากที่บุคคลผู้กระทำจะต้องเป็นผู้รับ ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า เป็นคัมภีร์ที่อธิบายการเสวยกรรมดี กรรมชั่วของบุคคลมากมายที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธรูปทั้งในชาติปัจจุบัน และอดีตชาติ เพื่อเป็นอุทาหรณ์แห่งการทำความกรรมในปัจจุบัน เพื่อวิบากที่ดีในอนาคต และการเสวยกรรมดังกล่าวยังประกอบไปด้วยการเสวยกรรมในภพภูมิต่าง ๆ ทั้งสุคติภูมิ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) และทุกคติภูมิ หรืออบายภูมิ ดังเรื่องเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์ การดับกรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องดับที่สาเหตุคือผัสสะ การละกรรมดีและกรรมชั่วเพื่อไปสู่การสิ้นกรรมต้องปฏิบัติตามมรรคมรรค และพัฒนาตนเองด้วยหลักไตรสิกขา จึงจะสามารถพัฒนากรรมของตน หลุดพ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรม การกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผล ทำให้หลุดพ้นจากการเวียนวนตายเกิด หรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรมวิบากเพื่อบรรลุปุระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา

2.5 ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน

ทุกข์เพราะการทะเลาะวิวาท เป็นทุกข์ทางสังคม หากไม่ได้ปรับความเห็นให้สอดคล้อง เข้ากันได้กับสังคม ก็จะเกิดปฏิกิริยาขัดแย้งกัน ทุกข์ประเภทนี้ ท่านสอนให้ยอมรับความจริงว่า คนทุกคนไม่เหมือนกัน และสอนให้ทำดีต่อกัน มีปัญหาให้ทอดถอนดกลั้น รู้จักให้อภัยและให้อภัย ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกันเกี่ยวเนื่องอย่างชัดเจนกับการพูด เพราะถ้อยคำที่ไม่น่าฟังนั่นเองเป็นที่มาแห่งการทะเลาะเบาะแว้งจนนำไปสู่การประหัตประหารกัน หลักพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักการพูดไว้ 5 ประการ คือ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำประกอบด้วยประโยชน์และพูดด้วยจิตเมตตา ซึ่งจากการศึกษาถึงคำอธิบายเป็นการขยายความของข้อประกอบที่มีคุณลักษณะ เป็นวาจาสุภาสิต ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขยายความโดยละเอียดสรุปเป็นเนื้อหาสำคัญคือ 1) พูดถูกกาล คือรู้กาลเวลาที่ เวลาใดควรพูด เวลาใดสมควรนิ่ง พูดถูกกาลเทศะ คือถูกสถานที่ที่รู้ว่าสถานที่นั้นสมควรกล่าวเช่นใด หรือไม่ควรกล่าวอะไร

เป็นตน 2) พูดคำจริง คือ คำพูดนั้นต้องเป็นคำจริง ไม่ใช่พูดเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมา ไม่ใช่คำเท็จที่
นั่งเทียน (นึกเอาเอง) พูดกัน เพราะคำจริงแท้ย่อมเป็นคำพูดที่ไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
ไม่ผิดเพี้ยน ไม่มีการต่อเติมเสริมแต่งให้ดูสมจริงสมจัง จริงแค่ไหนพูดแค่นั้น 3) พูดคำอ่อนหวาน
คือ คำพูดที่อ่อนหวานสุภาพ เป็นคำไพเราะที่ได้กลั่นมาจากใจที่บริสุทธิ์ ไม่ใช่คำพูดที่หยาบคาย
ระคายหู คิดถึงก็ขุ่นมัว ไม่พูดประชดประชัน แดกดัน ไม่สอเสียด (พูดยุยงให้คนแยกกัน)
4) ต้องก่อให้เกิดประโยชน์อีกด้วย คือเป็นผลดี ทั้งแก่ผู้พูดและผู้รับฟังคำพูดนั้น แม้จะเป็นคำ
จริง สุภาพแต่หากพูดไปแล้วไม่เป็นประโยชน์เราก็ไม่ควรพูด เพราะมันก่อให้เกิดโทษมากกว่า
5) ต้องพูดด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มีความปรารถนาดีจริง ๆ ไม่ใช่แสร้งแกล้งทำไป
ต้องออกมาจากใจที่บริสุทธิ์ จากหัวใจของยอดกัลยาณมิตร (เพื่อนๆ หรือคนรอบข้างที่เป็นคนดี
ดีกับเราและชี้ทางถูกให้) ซึ่งพูดเพราะอยากจะทำให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์และมีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป
(พันเอกปิ่น มุทุกันต์, 2527) เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ การกระทบกระทั่งกันทางวาจา ก็จะไม่ลุกลาม
ไปสู่สงครามดังเรื่องการทะเลาะวิวาทของพระญาติของพระพุทธเจ้าเองดังปรากฏในคัมภีร์
อรรถกถาธรรมบท

2.6 ทุกข์ที่เกิดร่วมกันคู่กันไป

ทุกข์ที่เกิดร่วมกันคู่กันไป ทุกข์กำกับกัน ได้แก่ทุกข์มีเนื่องมาจากการมีดังที่
กล่าวไว้ในโลกธรรมสูตรว่า การมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทั้ง 4 อย่างนี้ก็เป็นทุกข์ซึ่งเรียกว่า
วิปริณามทุกข์ คือทุกข์เนื่องด้วยความผันแปร หรือทุกข์ที่แฝงอยู่ในความผันแปรของสุข คือ
ความสุขที่กลายเป็นทุกข์หรือทำให้เกิดทุกข์เป็นความทุกข์ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความสุขที่ถูกสุขบด
บังไว้เพียงชั่วขณะหนึ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) เป็นทุกข์เมื่อแปรเป็นอื่นไป
แม้ขณะที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ก็ทำให้เป็นทุกข์ได้ เป็นต้นว่ามียศคือมีทรัพย์สมบัติก็ต้องคอย
ระวัง ไม่เป็นอันหลับอันนอน และถึงเสียชีวิตในการป้องกันทรัพย์ก็มี มียศคือได้รับการแต่งตั้ง
ให้เป็นใหญ่กว่าคนสามัญทั่วไปต้องใช้จ่ายมากกว่าคนทั่วไป จึงจำเป็นต้องมีทรัพย์มาก ซึ่งมักจะ
ไม่พอใช้ต้องมีภาระมาก พลอยสุขพลอยทุกข์ไปกับเขาด้วย ส่วนการสรรเสริญก็เหมือนกับได้ดื่ม
น้ำหวาน ชวนให้เพลิดเพลินไปว่าตัวเรานี้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง ต้องมีสติระวังไม่ให้ลืมน
สำหรับเรื่องความสุข เมื่อมีสุขก็เป็นทางให้ปรารถนามากยิ่งขึ้นไม่รู้จักพอ ซึ่งเป็นทุกข์รำไป ใน
คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทที่ปรากฏชัดเจนคือ พระเจ้าอัลลภปะ กับพระเจ้าเวฐฐิติปะที่เคย
เสวยสุขอันเกิดจากราชสมบัติ แต่เวลาผ่านไปกลับกลายเป็นความทุกข์ที่ต้องบริหารบ้านเมือง
บริหารผู้คนมากมาย อีกทั้งวัยที่มากขึ้นเห็นสังขารบางอย่างในชีวิต

ดังนั้น การวิเคราะห์ทุกข์กับการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทในส่วน
คฤหัสถ์สรุปได้ว่า มีลักษณะคล้ายพระสงฆ์คือ มีทั้งคฤหัสถ์ที่เป็นปุถุชน และอริยบุคคล แต่ชีวิต
คฤหัสถ์จะมีโอกาสเผชิญความทุกข์มากกว่าพระสงฆ์เพราะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล สังคม
มากกว่าพระสงฆ์ ต้องดิ้นรนในการดำรงชีวิตมากกว่าพระสงฆ์ แต่หากเป็นทุกข์ประจำสังขาร

คฤหัสถ์บางส่วนก็ได้รับผลกระทบมากกว่าพระสงฆ์อันเนื่องมาจากการศึกษา และเข้าใจชีวิตน้อยกว่าพระสงฆ์ แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ที่เป็นอริยบุคคล ก็เหมือนกับพระสงฆ์ที่ทุกข์กระทบได้เพียงกายเท่านั้น เช่น ทุกข์อันเนื่องจากขันธทั้ง 5 เป็นความทุกข์ที่เป็นสากลไม่เว้นเพศ ภาวะ ฐานะเชื้อชาติใด จึงกล่าวได้ว่าเพียงในส่วนความทุกข์ของพระสงฆ์

สรุป

จากการศึกษาพบว่า ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท โดยใช้ทุกข์ 6 ประการ พบว่า บรรพชิต คือพระสงฆ์สามเณร กลุ่มชุมชนตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าประสงค์ให้เป็น แบบอย่างแก่ชาวพุทธผู้มุ่งกำจัดทุกข์ โดยมีพระวินัยเป็นเครื่องควบคุม และสนับสนุนให้การอยู่ร่วมกัน เป็นไปอย่างเรียบร้อย ซึ่งพระสงฆ์ที่บวชเข้ามาสู่พระธรรมวินัย บางท่านก็ประสบผลแห่งการบวชคือ บรรลุธรรม และบางท่านไม่สามารถประคองตนอยู่ได้ ก็ออกจากพระธรรมวินัยไปตามความแนวทาง ความคิด ถึงอย่างไรก็ตาม แม้พระสงฆ์จะเชื่อได้ว่า เป็นผู้มุ่งตรงต่อพระนิพพาน แต่หากยังไม่ถึงนิพพานก็ยังคงประสบทุกข์ทั้งทางกาย และใจ จะมีเพียงท่านที่บรรลุธรรมแล้วเท่านั้นที่พ้นจากทุกข์ ทางใจ แต่หาได้พ้นจากทุกข์ทางกายไม่ ซึ่งอาจมาจากกรรมเก่า หรือกรรมในปัจจุบัน ซึ่งได้แบ่งทุกข์ของบรรพชิตทั้ง 6 อย่าง โดยใช้ทุกข์ที่ประสบมาก และส่งผล กระทบรุนแรงดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ส่วนทุกข์ประจำสังขารคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และ ความเศร้า ความร้อนหนาว เป็นต้นจะกล่าวรวมในข้อ 6 เพราะเป็นทุกข์ที่ติดมากับสังขาร ทุกข์จากความเจ็บป่วย ทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงปากท้อง ทุกข์เพราะไฟกิเลสแผดเผา ทุกข์อันเป็นผลของกรรมชั่ว ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน ทุกข์อันเนื่องจากขันธทั้ง 5 ความทุกข์ของพระสงฆ์นั้นอาจแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) ทุกข์ของพระสงฆ์ที่เป็นปุถุชนที่ต้องประสบทุกข์ทั่วไปทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งเกิดจากทั้งผลของกิเลส และกรรมเก่า ซึ่งเหมือนลูกศร เสียบทั้งกายและใจ 2) ทุกข์ของพระสงฆ์ที่เป็นพระอริยบุคคล ที่ทุกข์ทำให้หวั่นไหวได้เพียงกายตาม ธรรมชาติของขันธ 5 ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ เสื่อมไป แต่หาได้ทำให้จิตใจท่านหวั่นไหว เหมือนลูกศรโดน เพียงกายเท่านั้น และความทุกข์ที่เกิดแก่พระสงฆ์มักเป็นอุปายไปสู่การเข้าใจทุกข์ และดับทุกข์ในที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นเส้นทาง และ แบบอย่างการชำระกิเลสของพระสงฆ์

ทุกข์ของคฤหัสถ์ การอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์ก็มีเรื่องราวมากมายที่กล่าวถึงการแสวงหาทุกข์ของคฤหัสถ์ เพราะคฤหัสถ์มีโอกาสประสบกับทุกข์ชนิดที่เพิ่มมากขึ้นเป็นปกติประจำวัน ทุกข์ที่เกิดร่วมกันคู่กันไป และทุกข์ที่จรมาให้ประสบเสมอ ๆ ทั้งเส้นทางชีวิต และผลกระทบอันเนื่องมาจากการศึกษาอบรมในการเผชิญกับทุกข์ดังกล่าวในคฤหัสถ์บางส่วน จึงสร้างความทุกข์แก่คฤหัสถ์คือ ทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติประจำวัน ทุกข์จากความเจ็บป่วย

ทุกข์จากการแสวงหาอาหารเลี้ยงปากท้อง ทุกข์เพราะไฟกิเลสแผดเผา ทุกข์อันเป็นผลของกรรมชั่ว ทุกข์อันมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน ทุกข์ที่เกิดร่วมกันคู่กันไป การวิจัยทุกข์กับการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทในส่วนคฤหัสถ์ มีลักษณะคล้ายพระสงฆ์คือ มีทั้งคฤหัสถ์ที่เป็นปุถุชน และอริยบุคคล แต่ชีวิตคฤหัสถ์จะมีโอกาส เผชิญความทุกข์มากกว่าพระสงฆ์เพราะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล สังคมมากกว่าพระสงฆ์ ต้องดิ้นรนในการดำรงชีวิตมากกว่าพระสงฆ์ แต่หากเป็นทุกข์ประจำสังขาร คฤหัสถ์บางส่วนก็ได้รับผลกระทบมากกว่าพระสงฆ์อันเนื่องมาจากการศึกษา และเข้าใจชีวิตน้อยกว่าพระสงฆ์ แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ที่เป็น อริยบุคคล ก็เหมือนกับพระสงฆ์ที่ทุกข์กระทบได้เพียงกายเท่านั้น การอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทผ่านเรื่องราวบุคคลต่างทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก สาวิกา อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธเจ้าทั้งในชาติปัจจุบัน อดีตชาติ ซึ่งแบ่งศึกษาเป็นฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์ แสดงให้เห็นกระบวนการเกิดทุกข์ สาเหตุแห่งความทุกข์ ทางดับทุกข์ และรูปแบบ แบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การดับทุกข์ โดยกระบวนการแห่งทุกข์ และกระบวนการดับทุกข์เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับหลักกรรมซึ่งเป็นหลักคำสอนที่เห็นหัวใจคำสอนพุทธศาสนาอย่างหนึ่งโดยมีภพภูมิเป็นที่โลดแล่นสวดยผลกรรมทั้งสุขทุกข์ และสิ้นทั้งสุขทุกข์ เข้าสู่พระนิพพาน ทำให้เข้าใจคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ได้ง่ายขึ้น เพื่อการเข้าใจทุกข์ และกำจัดทุกข์เข้าสู่บรมสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับองค์กรพระพุทธศาสนา ควรเห็นความสำคัญ และวางแนวทางในการศึกษา หาแนวทางหรือนโยบายการเผยแผ่เรื่องทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท แก่ผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจ และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

1.2 ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมมีเจ้าสำนักเรียนครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ควรเห็นความสำคัญในการศึกษาการอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท โดยเฉพาะครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรได้ศึกษา เพื่อสอดแทรกเนื้อหาคำสอนเรื่องทุกข์ในการสอนภาษาบาลี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการอธิบายคำสอนเรื่องอื่น ๆ ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เช่น เรื่องสุข เป็นต้น ที่มาคู่กันเสมอ

2.2 ควรศึกษาการอธิบายคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์มังคลัตถทีปนีซึ่งเป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์เช่นกัน

2.3 ควรศึกษาผลของการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาในการลดทุกข์ เพิ่มสุขของบุคคลต่าง ๆ ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบททั้งพระสงฆ์ และคฤหัสถ์

2.4 ควรศึกษาทัศนคติ และผลการเรียนรู้คำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ซึ่งเป็นคำสอนหลักในพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรผู้ผ่านการศึกษาคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทผ่านภาษาบาลี

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสื่อตะวัน จำกัด.
- _____. (2548). *จะพัฒนาคนกันอย่างไร ?* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร)*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระมหาเกษม สณฺญโต (ลักษณะวิลาศ). (2534). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องทุกข์ในพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาปองปริดา ปริบุญโณ. (2545). การป้องกันและการรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันเอกปิ่น มุทุกันต์. (2527). *มงคลชีวิตภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คลังวิทยา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2537). *พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 4*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อติเทพ ผาหา. (2549). การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมณะ และกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมใน

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535. ใน
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

เส้นทางและผลการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช*

THE WAY AND THE RESULT OF DEVELOPING CURRICULUM TO ORIGINATED ELDERLY SCHOOL BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING IN NAKHON SI THAMMARAT

ยุพิน หมั่นทิพย์

Yupin Muentip

มนันชญา จิตตรัตน์

Mananchaya Chittarat

ปิยะพร พรหมแก้ว

Piyaporn Promkaew

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: Yupinsao@hotmail.com

บทคัดย่อ

โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช สร้างขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า “การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นผู้สูงอายุต้นแบบที่สามารถดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมในครอบครัวชุมชนและสังคมอย่างมีความสุขและเป็นต้นแบบให้กับชุมชนและสังคมได้ เป็นการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายुरูปแบบใหม่ ที่ได้ริเริ่มดำเนินการโดยการสร้างหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีมาตรฐาน ภายใต้บริบทของผู้สูงอายุจังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน ได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบ (System theory) ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ มีระบบและกลไกที่สนับสนุนความร่วมมือของภาคีเครือข่ายภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยภาคทฤษฎี 10 หน่วยกิต รวม 150 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 3 หน่วยกิต (ฝึกจิตอาสา) 6 สัปดาห์ ระยะเวลาในการเรียน 6 เดือน กำหนด เรียน 2 วัน/สัปดาห์ ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การดูแลสุขภาพที่จำเป็นของผู้สูงอายุ 2) การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ 3) นันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ 4) การพัฒนาจิตสำหรับผู้สูงอายุ และ 5) การศึกษาอิสระ โรงเรียน

* Received 31 October 2019; Revised 15 November 2019; Accepted 18 November 2019

ผู้สูงอายุได้เปิดดำเนินการมา 6 รุ่น พบว่า ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งตัวผู้สูงอายุเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผลต่อสังคมและชุมชน เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยและนวัตกรรมเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ได้แก่ นวัตกรรมการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่อง โปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ ซึ่งสร้างคุณค่าให้กับสังคมและชุมชนผู้สูงอายุ และสามารถเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานที่มีความพร้อมในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับชาติได้

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ, การพัฒนาหลักสูตร, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช

Abstract

Elderly school of Boromarajonani College of Nursing in Nakhon Si Thammarat was established with concept “life time learning”. The target of this project is making and enhancing a quality of elder people life in Nakhon Si Thammarat. All purposes of the project change their routines and living with family including society better. Elderly school is under socio-cultural contextual of older people in Nakhon Si Thammarat Province from 2013 until today. The project result had been succeeded, it could be developed aging quality of life in community by applied system theory with 3 steps such as Inputs, Process, and Outputs. These things are going to be leading way for administration which is good system based on cooperative of networks. The structure of the system is composed by a part of theory 10 units for 150 hours and practical part 3 units (volunteer activities). For volunteer activity 6 weeks has to learn 2 times per week totally 6 months. This course is performed by 1. Health care of elder people, 2. Living with a good life, 3. The activities for elder people, 4. Mind developing elderly, 5. Independent studying. This school have been opened for six generations and the result is acceptable for participants. This project gives some new knowledge and innovations to the outside such as the physical fitness with 9-squares, water exercise programs, etc. This project can be the prototype for some institutions that ready to establish an Elderly school in national level.

Keywords: The Prototype Of Elderly School, Developing Curriculum, Boromarajonani College Of Nursing Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากอัตราเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้น สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์ การสูงวัยและภาพสังคมผู้สูงอายุในอนาคตของประเทศไทย จะเห็นได้จากโครงสร้างของประชากรไทยจะสูงอายุน้อยอย่างรวดเร็วมาก คลื่นประชากรรุ่นที่เกิดในช่วงปี 2506 - 2526 หรือที่เรียกว่า “ประชากรรุ่นเกิดล้าน” ซึ่งมีอายุ 30 - 50 ปีในปี 2556 กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” อีกเพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้า ประมาณปี 2561 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2557) ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 แล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมวัยชราโดยสมบูรณ์ในปี 2567 จากตัวเลขวิเคราะห์ของนักวิชาการประเทศไทย จะมีผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 20% หรือประมาณ 13 ล้านคน จากประชากรไทย 68 ล้านคน ดังนั้น หลายหน่วยงานต่างตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และหนึ่งในทางแก้ปัญหา คือ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ที่มีความสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่เกิดขึ้น ตลอดจนการรองรับสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุ เช่น แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 ยุทธศาสตร์และมาตรการของแผน และกฎหมายผู้สูงอายุไทย การกำหนดนโยบายและแผนเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนด แนวทางของการดำเนินงานส่งเสริม ค้ำครองด้านผู้สูงอายุ ให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นไปในทิศทางเดียวกันของหลายประเทศทั่วโลกที่ล้วนแต่ประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกัน จากการทบทวนวรรณกรรมกับการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active aging) อยู่เพียงจำนวนน้อยอีกทั้งจากการศึกษากรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) พบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลากหลายด้านที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะและมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นเอกภาพก่อให้เกิดช่องว่างของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโลกและบริบทไทย

จากสถิติผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนทั้งหมด 265,721 คน เป็นผู้ชาย 115,685 คน และผู้หญิงจำนวน 150,036 คน จากข้อมูลดังกล่าวจังหวัดนครศรีธรรมราช

จัดเป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ของภาคใต้ และลำดับที่ 6 ของประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ พบว่า มีปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การดูแลอุปการะเลี้ยงดู รายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่มียู่ออาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก ปัญหาทางด้านความรู้ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัย ปัญหาทางด้านจิตใจที่ผู้สูงอายุจะไม่สามารถได้รับความเอาใจใส่ ทำให้รู้สึกเหงาอ้างว้าง และปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราชได้จัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า “การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด” และมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นผู้สูงอายุต้นแบบที่สามารถดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมในครอบครัวชุมชน และสังคมอย่างมีความสุขและเป็นต้นแบบให้กับชุมชน และสังคมได้ นำไปสู่การปฏิบัติอันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุที่มีทิศทางการพัฒนาและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีพลัดพลัง (Active aging) มีโอกาสที่เหมาะสม มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคน้อย มีความสามารถทางกาย ช่วยเหลือตนเองได้มีส่วนร่วม ในครอบครัวและสังคม และมีความมั่นคงในชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุให้เท่าเทียมกับประชากรวัยอื่น (World Health Organisation, 2002) นักวิชาการไทยระบุว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active aging) เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีความคล่องแคล่วว่องไว สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดูแลและพึ่งตนเองได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคม

แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ (Elderly school)

โรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวคิดของผู้เขียน หมายถึง สถานที่ที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ภายใต้หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นหลัก และสอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่นในบริบทของชุมชน

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสาน

ภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน การดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุจะอยู่ภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน” (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
5. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นທີ່ประจักษ์และยอมรับ
6. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

การดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช เป็นสถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจด้านการบริการวิชาการให้กับชุมชน กล่าวคือ การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จากสถานการณ์จำนวนผู้สูงอายุและปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับการบริการสุขภาพผู้สูงอายุ และการดูแลตนเองของผู้สูงอายุยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในการดูแลตนเองเท่าที่ควร ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จึงได้ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นในปี พ.ศ. 2556 และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การสร้างผลผลิตที่เป็นไปตามปรัชญาของหลักสูตรซึ่งเป็นความท้าทายอย่างมาก เพื่อให้เห็นภาพของเส้นทางและผลการพัฒนาประสบการณ์การดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน ผู้เขียนจึงประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบ (System Theory) (สมิตร สุวรรณ, 2561) เป็นกรอบในการนำเสนอ ทั้งนี้นำเสนอเฉพาะปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input)

ผู้เขียนวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จใน 2 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

1.1 ปัจจัยภายนอก องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ นโยบายขององค์กร ชุมชนและเครือข่ายในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ก. นโยบายขององค์กร

นโยบายองค์กรมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางพัฒนาเนื่องจาก จะช่วยให้มีเข็มมุ่งในการวางแผนพัฒนาขององค์กร ความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช นั้น มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายองค์กรที่ชัดเจนแต่แรก กล่าวคือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ได้รับนโยบายในการเป็นศูนย์วิชาการด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจาก สถาบันพระบรมราชชนก ในปี พ.ศ. 2555 ภารกิจที่สำคัญ คือ เป็นศูนย์วิชาการในการผลักดันให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ การดำเนินสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไทย ในขณะนั้น ส่วนใหญ่ดำเนินการในรูปแบบของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งมีจุดอ่อนในเรื่องของมิติด้านวิชาการ จากประเด็นดังกล่าวนี้ ผนวกกับยังไม่มีโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการบริหารจัดการตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ในขณะนั้น มีแนวคิดในการสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทย และก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นโดยใช้บ้านทรงไทยของอดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราชเป็นสถานศึกษาในรุ่นแรก ถือเป็นจุดแข็งของปัจจัยด้านนโยบายที่ชัดเจน

ข. ชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การมีชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยเอื้อแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา ความสำเร็จในการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งมาจากการมีชุมชนและเครือข่ายที่ดีเช่นกัน เริ่มตั้งแต่ในระยะของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีตัวแทนจากเครือข่ายได้แก่ เหล่ากาชาดจังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช เทศบาลนครนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลนาพรุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระพรหม วัดศาลา มีชัย มาร่วมให้ข้อคิดเห็นที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรและช่วยสนับสนุนกิจการของโรงเรียนผู้สูงอายุเช่น การประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้กับผู้สนใจ การช่วยคัดเลือกนักเรียนผู้สูงอายุ การสนับสนุนพาหนะในการเดินทาง การเป็นวิทยากร เป็นต้น ถือเป็นจุดแข็งของปัจจัยด้านชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือที่ชัดเจนมาก

1.2 ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายในสำคัญที่มีผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย นักเรียน อาจารย์ผู้สอน หลักสูตร โรงเรียน

ก. นักเรียน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษา นักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช นั้นเป็นผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมตั้งแต่เปิดดำเนินการจนถึงปัจจุบันทั้งสิ้น 136 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ร้อยละ 91.18 นักเรียนผู้สูงอายุมีความหลากหลายทางสถานะของเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เป็นผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกร ผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพดี ผู้สูงอายุที่เคยประสบปัญหาสุขภาพและสามารถควบคุมอาการได้ ผลของการมีความหลากหลายของผู้เรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดูแลตนเองและมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามสภาพจริงที่ปฏิบัติได้ รวมถึงสามารถปรึกษาหารือกันได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ ในส่วนของการจัดการเรียนการสอน นั้น ยังสามารถดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้โดยการให้ผู้เรียนนั้นเป็นวิทยากรบรรยายให้กับห้องเรียนในหัวข้อที่น่าสนใจ มีการถ่ายทอดด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายตามวัย

ข. อาจารย์ผู้สอน ถือเป็นหนึ่งในเสาหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษา อาจารย์ผู้สอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ตามสาขา ความเชี่ยวชาญที่ตรงกับหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจารย์จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่ประชาชนให้ความศรัทธาในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีประสบการณ์ตรงตามหัวข้อในหลักสูตร นอกจากนี้ ยังมีผู้สอนที่เป็นจิตอาสา เช่น จิตอาสาผู้สูงอายุชาวต่างประเทศที่ช่วยสอนภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์และศักยภาพในเนื้อหาของหลักสูตร รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนปัจจุบันแต่มีภูมิรู้ที่ตรงกับเนื้อหาหลักสูตรและสามารถถ่ายทอดได้ การจัดหาอาจารย์ผู้สอนมีทั้งการดำเนินการโดยทีมบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุฯ และจัดหาโดยผู้เรียนเองซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

ค. หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2555 โครงสร้างของหลักสูตรปัจจุบันประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาคทฤษฎี 10 หน่วยกิต รวม 150 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 3 หน่วยกิต (ฝึกจิตอาสา) 6 สัปดาห์ ระยะเวลาในการเรียน 6 เดือนกำหนด เรียน 2 วัน/สัปดาห์ ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ (ยุพิน ทรัพย์แก้ว, 2558) เป็นหลักสูตรที่มีจุดเด่นในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ หลักสูตรมีกระบวนการสร้างบนความคิดเห็นที่หลากหลายมุมมองจากการระดมสมองของทีมอาจารย์ประจำศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จากเวทีประชุมภาคีเครือข่ายทั้งจากหน่วยงานราชการ เอกชนและประชาชนทั่วไป หลักสูตรได้รับการ

ตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุก่อนนำไปใช้จัดการศึกษา ภายหลังดำเนินการเรียนการสอนในรุ่นแรก มีการประเมินผลคุณภาพหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้ทันสมัยเช่น รุ่นที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ได้รับงบประมาณจากสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จึงได้มีโครงการการจัดทำแผนการสอนในแต่ละหัวข้อการเรียนรู้ โดยมีวิทยากรมาร่วมวิพากษ์ ทำให้ได้แผนการสอนที่มีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านทัศนศึกษานอกสถานที่ และกิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในหน่วยการเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ ในรุ่นที่3 เพิ่มเนื้อหาหัวข้อการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่องเป็นต้นมา เพิ่มเนื้อหาหัวข้อการออกกำลังกายในน้ำในรุ่นที่ 4 เพิ่มกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการเป่าขลุ่ย การออกกำลังกายด้วยบาสโลบในรุ่นที่ 5 เพิ่มกิจกรรมสร้างจิตวิญญาณในการน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ในช่วงระยะเวลาของการไว้อาลัยในรุ่นที่ 5 เป็นต้น นอกจากนี้หลักสูตรตั้งแต่รุ่นที่ 3 จนถึงปัจจุบันรุ่นที่ 6 จะเน้นให้นักเรียนผู้สูงอายุเกิดสมรรถนะทางสุขภาพประจำรุ่นได้แก่ รุ่นที่ 3 เน้นให้สามารถออกกำลังกายเก้าช่องได้ รุ่นที่ 4 เน้นให้สามารถร่างมาตรฐานได้ รุ่นที่ 5 เน้นให้สามารถร่างสลับคู่ได้ และรุ่นที่ 6 เน้นให้สามารถออกกำลังกายด้วยบาสโลบได้ โดยเมื่อผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ นักเรียนเหล่านี้สามารถเป็นผู้นำจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชได้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การดูแลสุขภาพที่จำเป็นของผู้สูงอายุ

จำนวน 2 หน่วยกิต 30 ชั่วโมง

แนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม (Holistic Health Care) โดยเน้นการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ โภชนาการและการออกกำลังกายที่เหมาะสมในผู้สูงอายุ โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย สถานการณ์ของผู้สูงอายุไทย การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ การประเมินภาวะสุขภาพ การดูแลช่องปากในผู้สูงอายุ ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ ผลกระทบและความต้องการของผู้สูงอายุ การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุเบื้องต้น การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ อุบัติเหตุในผู้สูงอายุ การพักผ่อนนอนหลับในผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุที่มีปัญหาโรคหัวใจและการช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การดูแลระยะสุดท้ายของชีวิต การฟื้นฟูสภาพในผู้สูงอายุ โภชนาการในผู้สูงอายุ และสวัสดิการในผู้สูงอายุ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ

3 หน่วยกิต 45 ชั่วโมง

แนวคิดการดูแลให้ผู้สูงอายุ มีความตระหนักรู้ มีพลังอำนาจ มีความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการใช้ชีวิต ให้มีความสุข การเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ทักษะที่จะเป็นในการใช้ชีวิต และการทัศนศึกษา

เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขและสนุกสนาน โดยโครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วย การเสริมสร้างการตระหนักรู้ในตนเองการเสริมสร้างพลังอำนาจในผู้สูงอายุ การใช้กระบวนการจิตปัญญาและสุนทรียสนทนา การใช้ชีวิตในสังคม บทบาทและสัมพันธภาพในครอบครัว กิจกรรมจิตอาสา การใช้ชีวิตในบ้านปลายอย่างมีคุณค่า กิจกรรมร่วมกับโครงการภายใต้รั้วครอบครัวเดียวกัน วัฒนธรรมกับความสุขของชีวิต สัพเพหระภาษาใต้ ชีวิตคือความหวังของผู้สูงอายุ การบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม Edutainment การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น และการใช้ภาษาอังกฤษเบื้องต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 นันทนาการสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 2

หน่วยกิต 30 ชั่วโมง

แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์ และสังคม ด้วยกิจกรรมนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ และสร้างความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย ศิลปหัตถกรรม การปั้น การวาดภาพระบายสี การเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ดอกไม้/วัสดุ ต่าง ๆ การร้องรำทำเพลงและ กิจกรรมการผ่อนคลาย การทำอาหารสุขภาพ การปลูกผักจัดสวน เกมสันทนาการ การออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่องและการออกกำลังกายในน้ำ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การพัฒนาจิตสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 3

หน่วยกิต 45 ชั่วโมง

แนวคิดและการฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ จิตวิญญาณของผู้สูงอายุโครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วย โยคะ ไทเก็ก อานาปานสติ กิจกรรมการรู้เท่าทันจิต การภาวนาจิต และการทำสมาธิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การศึกษาอิสระจำนวน 3 หน่วยกิต

210 ชั่วโมง

แนวคิดการฝึกภาคปฏิบัติที่ให้ผู้เรียนนำความรู้จากภาคทฤษฎี ไปประยุกต์ใช้ทำกิจกรรมจิตอาสาให้กับผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งกลุ่มศึกษาอิสระตามความสนใจของผู้เรียน (5 คน/กลุ่ม) กิจกรรม กำหนดประเด็นและวางแผนการเรียนรู้ โดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษากลุ่มละ 2 คน เขียนโครงการนำเสนอ ดำเนินการตามกิจกรรม/ตามแผนที่วางไว้ กลุ่มละ 4 ครั้ง ในชุมชนต่าง ๆ นำเสนอผลการเรียนรู้และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการฝึก ตัวอย่างเช่น นักเรียนผู้สูงอายุเขียนโครงการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่อง โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช สอนออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่อง ตามโครงการ

ง. โรงเรียน สถานที่เรียน โรงเรียนผู้สูงอายุในช่วงแรกตั้งอยู่ในชุมชนศาลามีชัย ซึ่งเป็นบ้านทรงไทยของอดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี

นครศรีธรรมราช และปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเป็นโรงเรียน ประกอบด้วยห้องเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นห้องเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยกับผู้สูงอายุ ห้องเรียนอยู่ชั้นล่างของอาคาร เป็นลานกว้าง การระบายอากาศดี ปลอดโปร่ง และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ มีสื่อโสตทัศนูปกรณ์เหมาะสำหรับการเรียนรู้ มีห้องน้ำที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ องค์ประกอบของโรงเรียนสอดคล้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดตั้งเสาธงเพื่อให้นักเรียนได้เคารพธงชาติในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน จัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาสำหรับกิจกรรมทางศาสนา สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เบื้องต้น และการดูแลสุขภาพเบื้องต้น กิจกรรมสันทนาการเช่น การชมภาพยนตร์ จะใช้ทรัพยากรร่วมกันกับสถานที่ภายในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ ยังได้รับความอนุเคราะห์จากโรงแรมทวินโลตัสให้ใช้ส้วม่ายน้ำในการเรียนรู้และฝึกออกกำลังกายในน้ำตามหลักสูตร

2. การวิเคราะห์กระบวนการ (Process)

ระบบและกลไกในการควบคุมการดำเนินกระบวนการ ในส่วนของระบบและกลไกการดำเนินการนั้นเริ่มตั้งแต่ 1) การเปิดรับสมัครผู้เรียน การค้นหาผู้เรียนในสองรุ่นแรกดำเนินการบนความช่วยเหลือของชุมชนในการคัดเลือกผู้สูงอายุเป้าหมาย ต่อมาผู้สูงอายุรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ฯ และสมัครเข้าเรียนด้วยตนเอง สะท้อนถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนในระดับหนึ่ง 2) การเตรียมความพร้อมก่อนเรียน การเตรียมความพร้อมเรียนมีความสำคัญต่อการคงอยู่ของผู้เรียน การเตรียมความพร้อมในสองรุ่นแรก นั้นกระทำโดยคณะกรรมการศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เนื้อหาการเตรียมประกอบด้วย การสัมภาษณ์ความพร้อม ประเมินทัศนคติและภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ และปฐมนิเทศการเรียน การเตรียมความพร้อมในรุ่นที่ 3 เป็นต้นมา มีการปรับให้ศิษย์เก่าเข้ามาเป็นกลไกช่วยเหลือ ในการเตรียมความพร้อมทั้งในส่วนของ การสัมภาษณ์และประเมินทัศนคติและภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ ปฐมนิเทศโดยคณะกรรมการศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 3) ดำเนินการเรียนตามหลักสูตรฯ ซึ่งมีระยะเวลาการเรียน 6 เดือน เรียนสัปดาห์ละสองวันติดกัน เรียนตั้งแต่ 9.00 – 15.00 น. กิจกรรมการเรียนรู้มีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับค่านิยมของโรงเรียน คือ “เรียนครั้งที่ 2 อย่างมีความสุขและสนุกสนาน” ห้องการเรียนรู้ประกอบด้วย การเรียนรู้ภายในโรงเรียน การเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน สถานที่ศึกษาดูงานต่าง ๆ เรียนรู้ตามหัวข้อในรายวิชาตามหลักสูตร ตามตารางสอน การเรียนรู้เน้นกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่าการบรรยาย และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการกิจกรรมการสอนบางหัวข้อกับรายวิชาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ในหัวข้อการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของผู้สูงอายุ ซึ่งนักศึกษาพยาบาลศาสตรชั้นปีที่ 2 กำลังเรียนในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล ผู้สอนจึงได้ให้

นักศึกษาพยาบาลเข้าร่วมสอนในหัวข้อ การล้างมือที่ถูกต้อง การทำแผลและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ซึ่งใช้ห้องปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานในการเรียนรู้ และ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 กำลังเรียนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ผู้สอนได้ให้นักศึกษาเข้าร่วมสอนหัวข้อการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เกิดภาคภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตให้กับนักศึกษาพยาบาล ขณะเดียวกันนักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ชีวิตของผู้สูงอายุผ่านตัวตนที่แท้จริงและสร้างความเคารพศรัทธาคนรุ่นเก่า เมื่อสิ้นสุดการเรียนจะมีการประเมินผลตามกิจกรรมที่กำหนด

3. การวิเคราะห์ผลผลิต (Output)

โรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ดำเนินการมา 6 ปี มีผู้ผ่านหลักสูตรจำนวน 136 คน ร้อยละ 100 สอบวัดความรู้ผ่านตามเกณฑ์ประเมินผล นอกจากนี้ ยังทำการประเมินคุณภาพชีวิต โดยใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL – BREF – THAI) พบว่า ร้อยละ 100 ของผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดี ประเมินความสุขโดยใช้แบบประเมินความสุขของกรมสุขภาพจิต ฉบับสั้น (THI - 15) พบว่าร้อยละ 100 ผู้สูงอายุมีความสุขมากกว่าคนทั่วไป (Good) และประเมินความพึงพอใจโดยใช้แบบประเมินที่คณะกรรมการสร้างขึ้น พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมากทุกรุ่น จากการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช มีผลผลิตที่ดี สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช และยังเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ นำไปปรับและจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุให้กับชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ อย่างไรก็ตาม ผลการจัดการศึกษายังแสดงถึงผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้สูงอายุ ชุมชน สังคม และการสร้างและเพิ่มองค์ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุผ่านการวิจัยที่น่าสนใจ

ก. ผลลัพธ์ต่อตัวผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ผ่านการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ผู้เขียนถอดบทเรียนจากผู้เรียน พบว่า มีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้นทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม ยกตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุรายหนึ่งในช่วงแรกที่เข้าโรงเรียนผู้สูงอายุ มีปัญหาเรื่องปวดข้อเข่าและการเคลื่อนไหว แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ผู้เรียนให้ข้อมูลว่า กิจกรรมการออกกำลังกายในน้ำช่วยให้ผู้สูงอายุมีอาการดีขึ้น ผู้สูงอายุอีกรายให้ข้อมูลว่าก่อนหน้านี้ตนเองจะเข้าโรงเรียนตนเองมีปัญหาเป็นโรคเบาหวานและซึมเศร้าต้องรับประทานยาและพบแพทย์ตามนัด หลังเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ส่งผลให้ควบคุมระดับน้ำตาลได้และมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้นมาก

ข. ผลลัพธ์ต่อชุมชนและสังคม ผลจากการจัดการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อชุมชนและสังคม คือ ผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรได้รับเชิญไปเป็น

วิทยาการ/จิตอาสาให้กับผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ในเรื่องกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายบนตารางเก้าช่อง การเดินบาสโลบ การร่ำวงมาตรฐาน รำวงสลับคู่ โทเก็ก และกิจกรรมสร้างอาชีพ การปักผ้าและพันผ้าปาเต๊ะ กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เช่น การปักดอกไม้ด้วยพันบัตร การปักดอกไม้ด้วยใบเตย จากการติดตามผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ร้อยละ 70 มีศักยภาพของการเป็นผู้นำและเป็นวิทยากรสามารถเป็นจิตอาสาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนเองชอบและมีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ ศิษย์เก่ารุ่นที่ 2 สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปผลักดันให้เกิดโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลนาสารได้สำเร็จซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบทางบวกต่อชุมชน การดำเนินการอยู่ภายใต้การประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกันกับโรงเรียนผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช จนเปรียบเสมือนโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนผู้สูงอายุฯ ยังช่วยสร้างความสามารถในการผลิตนวัตกรรมสุขภาพ ให้กับผู้เรียนผ่านกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่อง ร่วมกับเพลงและการรำไทย ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับรางวัลรองชนะเลิศประเภทนวัตกรรมที่มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดพัทลุง ในปี พ.ศ. 2557 และขยายกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพด้วยตารางเก้าช่องให้กับผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอ โดยผ่านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช จนผู้สูงอายุทุกอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่องได้ นอกจากนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุฯ ยังเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานจากผู้สนใจต่าง ๆ ทั้งจากชมรมผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบลทั้งในและต่างจังหวัด รวมถึงบุคลากรสุขภาพจากประเทศอินโดนีเซีย

ค. ผลลัพธ์ต่อการสร้างและเพิ่มองค์ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ ผลจากการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุฯ ทำให้เกิดการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยอาจารย์ประจำศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้ คือ เกิดการศึกษาวิจัยการรับรู้ภาวะสุขภาพและความพึงพอใจต่อการออกกำลังกายด้วยรำไทยบนตารางเก้าช่อง ในผู้สูงอายุ พบว่า การรับรู้ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุต่อการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่องอยู่ในระดับดีและความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการออกกำลังกายด้วยรำไทยบนตารางเก้าช่องอยู่ในระดับมาก (ยุพิน หมั่นทิพย์ และคณะ, 2562) วิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบร้อยละ 93.33 มีคุณภาพชีวิตที่ดี คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีความรู้ในการดูแลสุขภาพและสามารถดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระของลูกหลาน มีสุขภาพกายที่ดี สมบูรณ์ แข็งแรง อาการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ดีขึ้น ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ มั่นใจ ความจำและสมาธิดีขึ้น ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ได้เพื่อน รอยยิ้ม ความสบายใจและความสุขที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ และด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับข่าวสารที่เป็น

ประโยชน์ต่อตนเอง (ยุพิน ทรัพย์แก้ว, 2559) และวิจัยผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำ ผลการศึกษาพบว่า หลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถภาพระบบหายใจและหลอดเลือด สมรรถภาพของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อ และข้อต่อ การทรงตัวและความว่องไว ดีวก่อนการเข้า โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) นั้นหมายถึงว่า สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุหลังเข้าโปรแกรมออกกำลังกายในน้ำ ดีวก่อนเข้าโปรแกรมฯ (ยุพิน หมื่นทิพย์ และคณะ, 2562) จากการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุร่วมกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ และโปรแกรมการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการออกกำลังกายในน้ำ เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปพัฒนาสมรรถภาพทางด้านร่างกายได้ นอกจากนี้ คณะอาจารย์ยังได้รับเชิญให้ไปบรรยายเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับชาติ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการวิเคราะห์ปัญหาของจังหวัดนครศรีธรรมราช และตัดสินใจเป็นองค์กรต้นแบบในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. ได้รับการสนับสนุนแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยโรงเรียนผู้สูงอายุจากพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครศรีธรรมราชและการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการและเครือข่ายความร่วมมือ
3. หน่วยงานวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบริบทที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุ เช่น สถานที่ ห้องเรียน สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ห้องปฏิบัติการพยาบาล ห้องคอมพิวเตอร์ และที่สำคัญ มีอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ครบทุกสาขาโดยเฉพาะการพยาบาลผู้สูงอายุ
4. หลักสูตรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา
5. ผู้รับผิดชอบโครงการมีทัศนคติที่ดีกับผู้สูงอายุ และมีความสามารถในการสื่อสารและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช มีการจัดตั้งและดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ภายใต้แนวคิด “การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด” ของผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีระบบและกลไกในการบริหารจัดการที่ดี บนความร่วมมือของภาคีเครือข่ายจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดผู้สูงอายุที่สามารถดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้นได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถเป็นต้นแบบในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครศรีธรรมราช การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ส่งผลให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ที่น่าสนใจ ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้

ประเด็นที่น่าสนใจจากประสบการณ์การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้ คือ การริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบนี้เป็นการดำเนินงานที่ผู้บริหารและทีมงานมีแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทและนโยบายของรัฐบาลในเวลาต่อมา ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). *คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ*. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.dop.go.th/download/formdownload/download_th_20161706112607_2.pdf
- _____. (2562). *สถิติผู้สูงอายุ ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 แยกตามตำบล*. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562 จาก <http://www.dop.go.th/th/know/1/238>
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2557). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556* สนับสนุน โดย คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2558*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง .

- ยุพิน ทรัพย์แก้ว. (2558). *หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช.
- _____. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 9(2), 25-39.
- ยุพิน หมั่นทิพย์ และคณะ. (2562). *การรับรู้ภาวะสุขภาพและความพึงพอใจต่อการออกกำลังกายด้วยรำไทยบนตารางเก้าช่องในผู้สูงอายุ*. สงขลา: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยทักษิณ.
- _____. (2562). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายในน้ำต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 6(8), 3887-3900.
- สุมิตร สุวรรณ. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ*. นครปฐม: บริษัท เพชรเกษมพรินติ้ง กรุป จำกัด.
- World Health Organisation. (2002). *Active Ageing: A policy Framework*. Geneva: World Health Organization.

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู*

SEVENFOLD KALANAMITTA-DHAMMA IN TIPITAKA FOR TEACHERS

พระปิฎกโกศล

Phra Pidhokkosol

พระมหาคำพันธ์ ญาณโชโย (แสนโยธิน)

Pramaha Kumohan Ranonchayo (Seanyayotin)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi Buddhist College, Thailand

ฉนวนวัฒน์ บุญพิทักษ์

Chanwat Boonpitak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suphanburi Buddhist College, Thailand

E-mail: pra_moth@hotmail.com

บทคัดย่อ

ครูเป็นกัลยาณมิตร คือ มิตรแท้ที่ดี ที่คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ซึ่งเรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม มี 7 ประการ คือ 1) ปิโย ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ 2) ครุ คือ ความน่าเคารพ ต้องประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม 3) ภาวนีโย ครูคือบัณฑิต เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ 4) วตฺตา จ คือ ครูต้อง รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีของศิษย์ 5) วจนฺทโม ครูจะต้องมีความอดทนต่ออุปสรรคในทุกด้าน มีจิตใจที่หนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง 6) คมฺภีรฺณจ กถํ กตฺตา สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป เป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรอย่างดีเลิศ คือ ความเป็นผู้กระทำได้จริงในสิ่งที่สอนแก่ผู้อื่น หรือได้บรรลุสำเร็จนั้น ๆ ด้วยตนเองแล้วจึงสอนเรื่องนั้นแก่ผู้อื่น และ 7) โน จมฺภูฏาเน นิโยชเย คือ ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ครูเป็นผู้นำและแบบอย่างของสังคม เป็นบุคคลที่สังคมยกย่องเลื่อมใส ครูจึงต้องเป็นคนที่บริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นครูอยู่ทุกขณะ ทุกหนทุกแห่ง จงช่วยกันกระทำความดีให้เด็กเห็นเป็นเยี่ยงอย่าง เป็น

* Received 31 October 2019; Revised 18 November 2019; Accepted 25 November 2019

ตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อศิษย์จะได้มีความเชื่อถือศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความรัก

ครูที่ดีที่ปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ย่อมจะมีคุณอนันต์แก่นักเรียน แต่หากว่าครูชวักย้อมมีโทษมหันต์ต่อศิษย์เช่นกัน นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว การชี้แนะฝึกอบรมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครู ให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเอง ในทุก ๆ ด้าน ความเป็นเลิศทั้งวิชาการและตั้งมั่นคุณธรรมและจริยธรรม ครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม

คำสำคัญ: หลักกัลยาณมิตรธรรม 7, พระไตรปิฎก, สำหรับครู

Abstract

A result of this study was found that a teacher was Kalanamitta, i.e. a good friend to help human beings sincerely without any want of compensation and to give good things faithfully. Seven aspects of good friends, called Kalanamitta-Dhamma, were (1) Piyo to encourage a teacher to have good human relations and to be a good model, (2) Caru (respectable) to ask a teacher to behave properly in a status, good practice, and good principles to live, (3) Bhāvanīyo to help a teacher to get faith as a person of good qualities: knowledge and wisdom, self-training and self-development, (4) Vattā ca to make a teacher know how to make the other person understand, when he could speak, to give good details, and to be a good advisor, (5) Vacanakkhamo to help a teacher patient in all obstacles and full of strong mind to win those obstacles, (6) Gambhiranca Katha Kattā to describe complex events and deep ideas for clear understanding, to act as speaking from a course of teaching or to attaining each levels of Dhamma before teaching, (7) No Catthāne Niyojaye to leave misleading the other persons into destruction. The teacher was actually a social leader and a social model praised by all people in societies. Thus, the teacher had to be pure in physical, verbal and mental action for all times and all places. The teacher had to produce a good model in order to make students full of faith and praise until they were pleased to follow his principles with love and happiness.

A teacher who followed Kalanamitta- Dhamma could produce great benefits. If there was a bad teacher, he would produce great damage among

students. A good teacher would give academic knowledge, introduction and training about morality and ethics for a good way of practice and life. The teacher had to grow self-development, academic excellence, morality and ethics. The teacher had to be a good model of all students and people in societies.

Keywords: Sevenfold Kalanamitta - Dhamma, Tipitaka, For Teachers

บทนำ

พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลานานเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การขรรื้อสรรพสัตว์ออกจากสังสารวัฏ พระองค์เริ่มประกาศพระศาสนาโดยการแสดงธรรมแก่ผู้มีอุปนิสัยในการบรรลุมรรคนิพพานด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระพุทธเจ้า ไม่เป็นเพียงแค่ศาสดาของมวลมนุษย์เท่านั้น แต่ยังทรงเป็นศาสดาของเทวดาทั้งหลายอีกด้วย เพราะฉะนั้น จึงทรงได้รับการถวายพระนามว่าเป็นศาสดาของเทวดาและของมนุษย์ทั้งหลาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวคือ ทรงเป็นบรมครูสูงสุด ไม่มีผู้เสมอเหมือน ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำทางวิญญาณ (Spiritual guide) ของโลกอย่างแท้จริง โดยการนำพระสัจธรรมที่ทรงค้นพบ ประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้และปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข คือ บทบาทและหน้าที่ที่ทรงบำเพ็ญ 3 ประการ เรียกว่า พุทธจริยา 3 ประการ (พระธรรมปิฎก, 2546) คือ

1. โลกัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก
2. ญาติัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ
3. พุทธัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า

นอกจากจะทรงบำเพ็ญพุทธจริยา 3 ประการแล้ว พระองค์ยังทรงมีพุทธกิจที่จะต้องปฏิบัติประจำในแต่ละวัน ซึ่งเกี่ยวกับการสั่งสอนธรรมแก่พุทธบริษัทมี 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาทณฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต 2) สายณฺเห ธมฺมเทศนํ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม 3) ปโทเส ภิกฺขุโอรฺวาทํ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ 4) อทฺธมฺรตฺเต เทวปญฺหนํ เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา 5) ปจฺจุสฺสเว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่

ปฏิปทาของพระพุทธองค์ดังกล่าวมานี้ ถือได้ว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพระบรมครูของพระองค์อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ชื่อว่าเป็นพระบรมครูของบุคคลที่เป็นครูทั้งหลายในโลก ในฐานะที่เป็นกัลยาณมิตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสลาย ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แสดงให้เห็นว่า ความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความงอกงาม เป็นไป

เพื่อความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรมต่อการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาจะแนะนำให้สร้างคุณธรรมที่เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นในตน และคบหาแต่กัลยาณมิตรที่ดี เพราะจะยังประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันมีการพัฒนาไปในทางที่ดี มีความสงบสุขทั้งตนเองและสังคม เพราะความมีกัลยาณมิตร ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ชีวิตมีความก้าวหน้าไปในทางที่ดี ทั้งในด้านความประพฤติภายในและภายนอก

จึงเห็นได้ว่า การเป็นครูที่ดีของศิษย์ นอกจากจะมีความสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ได้ดีแล้ว ขณะเดียวกัน ครูทั้งหลายต้องสร้างคุณสมบัติการเป็นมิตรที่ดีให้มีในตนเอง ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเป็นองค์คุณของกัลยาณมิตรหรือคุณสมบัติของมิตรที่ดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้ว จะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ประกอบด้วยคุณสมบัติ 7 ประการ คือ 1) ปิโย 2) ครุ 3) ภาวนีโย 4) วตฺตา จ 5) วจนฺทขโม 6) คมภิรณฺจ ถลํ กตฺตา 7) โน จฏฺฐาเน นิโยชเย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

ด้วยเหตุ 7 ประการข้างต้น หากเราสร้างเสริมอบรมให้เกิดมีในตนเองแล้ว ไม่ว่าจะเป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ หรือหมู่มิตรที่คบหาด้วยจะมีความรู้สึกละเอียด จริใจ สามารถให้ความช่วยเหลือ ยามเมื่อลำบาก ให้ปรึกษาที่ดี และไม่นำไปในทางเสื่อมเสีย เพื่อนสามารถให้ความไว้วางใจ สนใจในการคบหาสมาคม และเป็นการทำให้ตนเองมีเสน่ห์ต่อคนรอบข้าง ซึ่งสภาพครูไทยในปัจจุบัน มีบางคนมิได้ประพฤติตามหลักกัลยาณมิตรธรรมเท่าที่ควร จะเห็นได้จากรายงานทางสื่อมวลชนที่สะท้อนปัญหาของครูที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ภาพลักษณ์เสียหายแก่ครูส่วนใหญ่ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความสนใจในการศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับครูไทย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลเสนอแนะทางการศึกษาต่อไป

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎก

1. ความหมายของกัลยาณมิตร

เพื่อให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นไปด้วยความกระชับและจำกัดเนื้อหาให้อยู่ในข่ายที่เหมาะสม จึงได้นำเสนอความหมายของ กัลยาณมิตร โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ความหมายโดยศัพท์ และความหมายโดยเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายโดยศัพท์

คำว่า กัลยาณมิตร มาจากคำว่า กัลยาณะ + มิตร โดยพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า กัลยาณะ ได้แก่ งาม ดี และ มิตร หมายถึง เพื่อนที่ดี, มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงคบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) นอกจากนี้คำว่า

มิตร หรือ มิตร ยังมีความหมายตามผู้รู้ท่านวิเคราะห์ว่ามีรากศัพท์เดียวกับ คำว่า เมตตา วิเคราะห์ไว้ดังนี้

เมฆชติติ = มิตร ผู้โดยชอบรักใคร่กัน ผู้ที่เรียกว่า มิตร มิตรเทวาทิ = เมตตา อธิบายที่ใคร่ประโยชน์ซึ่งเกิดมีในมิตร เรียกว่า เมตตา อีกนัยหนึ่งว่า มิตรสส เอสา ปวตตติติ = เมตตา อธิบายที่ใคร่ประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตรเรียกว่า เมตตา (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาทสมมหาเถร), 2546)

ในอิทธิวิภังค์ปรากฏความไว้ว่า “ความรักใคร่ กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า เมตตา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และอีกแห่งหนึ่งคือในพุทธทศนิกาย มหานิเทศ ได้ขยายความหมายของเมตตาไว้ว่า “เมตตา ได้แก่ ความรัก กิริยาที่รัก ภาวะที่รัก ความเอ็นดู กิริยา ที่เอ็นดู ภาวะที่เอ็นดู ความปรารถนา เกื้อกูลกัน ความอนุเคราะห์ ความไม่พยายาบท ความไม่ปองร้าย”(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากความหมายตามที่กล่าวมาจะเห็นว่า กัลยาณมิตร ตามรูปศัพท์นั้น หมายถึง เพื่อนที่ดีเพื่อนที่งามหรือเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยที่ดี เพื่อนรักใคร่ คุ้นเคยที่งาม เพื่อนผู้มีความเอื้อโย มีน้ำใจเอื้อเฟื้อที่ดงาม บุคคลผู้มีจิตที่หวังดี มีความรักใคร่ เป็นผู้หวังประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและผู้อื่นมีความหมายตามศัพท์จะเห็นว่าท่านมุ่งเอามิตรดีที่เป็นบุคคลโดยเฉพาะ

1.2 ความหมายโดยเนื้อความ

สำหรับความหมายโดยเนื้อความนั้น กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ตั้งตนอยู่ในธรรม เป็นผู้ชี้แนะแนวทางแห่งความเจริญ สั่งสอนอบรม เป็นที่ปรึกษา เพื่อนที่ดี หนังสือ หรือสื่อหลากหลายรูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดปัญญา สิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยทั่วไปที่ดีที่เกื้อกูล ซึ่งจะชักจูง หรือกระตุ้นให้เกิดปัญญาได้ด้วยการฟัง การสนทนา ปรึกษา ชักถาม อ่าน ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์จากความหมายโดยเนื้อความข้างต้นนี้ แสดงให้ทราบว่า กัลยาณมิตร นอกจากจะหมายถึง มนุษย์หรือบุคคลที่เป็นเพื่อนที่ดีแล้ว ยังหมายถึง หนังสือที่ดี ที่อ่านแล้วให้ข้อคิดที่ดี หรือให้ความรู้ที่ดีมีประโยชน์ ทั้งนี้เพราะยังมีหนังสือจำนวนมาก ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านเมื่ออ่านแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อชีวิต ต่อโลก หรือต่อสังคม อาจจะทำให้กลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ไม่ก่อให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ กลับเพิ่มพูนความ โลภะ โทสะ โมหะ ขึ้นในตัวผู้อ่าน เช่น หนังสือที่สอนให้ไม่รู้คุณบิดามารดา หนังสือที่สอนการทำลายล้างชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือแม้กระทั่งหนังสือลามก สื่อทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตที่เสนอภาพไม่สมควร ที่เพิ่มกามกิเลสแก่ผู้อ่านผู้ชม ก็ถือว่าไม่ใช่ กัลยาณมิตร

สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ เช่น โรงเรียนที่ดี มีความสะอาด มีระเบียบ เรียบร้อย ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค หรือไม่ปล่อยให้มีการเสพยาเสพติดภายในโรงเรียน และยังมีคุณครูที่ดีมีความรู้และคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีของนักเรียนได้ ผู้ปกครองที่ดีและข้าราชการที่ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอ นายอำเภอ จนถึงผู้ว่าราชการ หรือถ้าหากเป็นข้าราชการทางการเมือง ก็เป็นข้าราชการการเมืองที่ดี เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี จนถึงนายกรัฐมนตรีที่ดี เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ หากเป็นผู้มีความดี มีศีลธรรมแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้กับคนทั้งหลายได้ รวมถึงสื่อสารมวลชนที่นำเสนอข่าวที่เป็นตรงไปตรงมา ทำให้ผู้รับสื่อได้สาระและคุณประโยชน์ โดยเป็นสื่อที่ทำให้ผู้รับมีความรู้ความเข้าใจ มีการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคมนอกจากความหมาย ตามรูปศัพท์และความหมายโดยเนื้อความ ยังมีความหมายตามที่ผู้รู้ท่านกล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรัสไว้ว่า เพื่อนมิตรทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ทรงปัญญาสามารถที่จะให้คำแนะนำอบรมอันถูกต้องได้ก็เรียกว่า กัลยาณมิตร (พระญาณสังวร (สุวฑฒนมหาเถระ), 2536)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายคำว่ามิตรไว้ว่า มิตร หมายถึง บุคคลที่ช่วยชี้แนะแนวทาง ชักจูง ตลอดจนแนะนำสั่งสอน ชักนำผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประสพผลดีและมีความสุข เจริญก้าวหน้า พัฒนาในธรรม แม้จะเป็นบุคคลเสมอกันหรือเป็นมารดาบิดา ครูอาจารย์ ตลอดจนทั้งพระสงฆ์จนถึงพระพุทธเจ้าก็นับว่าเป็นมิตร แต่เป็นมิตรใจดี หรือมิตรมีธรรมที่เรียกว่ากัลยาณมิตร แปลว่า มิตรดีงาม นอกจากนี้ ยังปรากฏความหมายของกัลยาณมิตรที่ท่านอธิบายไว้ในพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก, 2546) ดังความว่า คนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม ทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษ บ้างบัณฑิต บ้างถ้าคนดี คือสัตบุรุษหรือบัณฑิตนี้ไปทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอน ชักนำสัมมาทิฐิให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนมีความสนใจระตือหรือร้อนที่จะเข้าไปหาซักถามขอคำชี้แนะแนวทางจากสัตบุรุษ หรือบัณฑิตไปปฏิบัติ การกระทำของเขาอย่างนี้เรียกว่า การเสวนาสัตบุรุษ หรือคบหาคนดีไม่ว่าสัตบุรุษจะมาทำหน้าที่ให้ หรือบุคคลนั้นจะไปคบหาสัตบุรุษเองก็ตาม ในเมื่อมีการยอมรับหรืออิทธิพลต่อกันเกิดขึ้นแล้ว ก็เรียกว่าเรามีกัลยาณมิตร และเรียกภาวะนี้ว่า กัลยาณมิตรตา แปลว่าความมีกัลยาณมิตร (พระธรรมปิฎก, 2552)

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า...มิตรตามภาษาที่คนเข้าใจทั่วไป หมายถึง เพื่อนเกลอหรือคนที่ทำอะไรถูกใจตน ทางภาษาธรรม หมายถึง ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ธรรมที่ทำให้พ้นทุกข์ซึ่งก็คือมรรคมีองค์แปด นอกจากนี้ท่านยังขยายคำว่า มิตร หมายถึง ผู้ที่มีความรักต่อเรา แต่ไม่ใช่รักทางกามคุณ แต่เป็นความรักอย่างบริสุทธิ์ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน และหมายถึงผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน ผู้รักใคร่คุ้นเคยกัน แล้วกระทำความดีต่อกัน เพื่อให้อยู่

ร่วมกันได้ ทั้งทางลับและเปิดเผยโดยไม่เลือกเพศ วัย ความรู้ ชาติ ศาสนา และไม่มีใครคิดร้ายต่อกัน ผู้ร่วมฐานะ ผู้อยู่ในสภาพหรือลักษณะเดียวกัน เช่น เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (มหาทองพูน สติสมปนโน (เสือเขียว), 2547)

พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) ได้ให้ความหมาย มิตรและสหายไว้ว่า... เพื่อน ในภาษาไทยตรงกับคำในภาษาบาลีว่า มิตรและสหาย ทั้งสองคำมีความหมายไม่เหมือนกัน บางคนเป็นมิตรแต่ไม่ได้เป็นสหาย บางคนเป็นสหายแต่ไม่ได้เป็นมิตร ดังนั้น มิตร หมายถึง คนที่คบกันด้วยความชอบพอรักใคร่ มาจากศัพท์ว่า เมตตา ส่วนคำว่า สหาย หมายถึง มาด้วยกันไปด้วยกัน สหายเป็นลักษณะของคนร่วมทำกิจกรรม เพื่อนร่วมงานก็เรียกว่า สหาย บางคนเป็นเพื่อนร่วมงานกันเช่นเป็นเจ้านายเป็นลูกน้องแต่ไม่ได้เป็นมิตรกัน พวกเขาเป็นสหายโดยความจำใจ คอยแต่คิดว่าเมื่อไรอีกฝ่ายหนึ่งจะไปเสียที ไม่มีความเป็นมิตรเพราะขาดน้ำใจที่ดีต่อกัน ฉะนั้น สหายจึงอาจจะไม่ใช่มิตร บางคนเป็นมิตรชอบพอกันแต่ต้องอยู่ไกลไม่อาจจะทำกิจกรรมร่วมกันจึงไม่ได้เป็นสหาย (พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), 2541)

ปาน จันทราบุตร กล่าวว่า เพื่อน หมายถึง คนที่เราคบหา ทำความสนิทสนมหรืออยู่ใกล้ชิด อาจเป็นผู้ใหญ่เหนือเรา หรือเป็นคนเสมอหรือต่ำกว่าเราก็ได้ (ปาน จันทราบุตร, 2521)

พระมหารัศมี ชุตติโก ให้ความหมายว่า กัลยาณมิตร หมายถึง มิตรแท้ที่มีความหมายในหลักคุณธรรม ความดีต่าง ๆ ที่บุคคลมีและแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างไรก็ตาม (พระมหารัศมี ชุตติโก, 2547)

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ท่านได้อธิบายไว้ว่า ผู้ยินดีในกุศลธรรม มีกายสุจริต เป็นต้นชื่อว่า กัลยาณมิตร และการวางตัวเหมาะสม การได้เจรจา สนทนากับ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ แล้วคอยศึกษาและปฏิบัติตามศรัทธาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลและปฏิบัติตามศีลของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคะของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และ คอยศึกษาปัญญาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปจากการศึกษาความหมายจะเห็นว่า ความหมายโดยศัพท์ ท่านมุ่งเอาความหมายที่เป็นบุคคล คือจะเป็นกัลยาณมิตรได้ต้องเป็นบุคคลผู้มีน้ำใจดีงาม เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลประโยชน์ตนและผู้อื่น ส่วนความหมายโดยเนื้อหานั้นครอบคลุมไปถึงสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาระดับความคิดความอ่าน ความเข้าใจที่ถูกต้องถือว่าเป็นกัลยาณมิตรทั้งสิ้นในทางธรรมแม้ยังไม่ได้ทำการช่วยเหลือแก่ผู้ใดปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมเพียงแค่ว่าเป็นผู้ยินดีในกุศลธรรม มีกายสุจริต เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรแล้ว เพราะว่าผู้ยินดีในกุศลธรรมก็คือ ผู้มีกัลยาณมิตรภายในนั่นเอง โอกาสต่อไปเขาจะแสดงความเป็นกัลยาณมิตร

ที่เป็นรูปธรรมออกมาผ่านทางรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า การช่วยชี้แนะ บอกกล่าว สั่งสอน แม้จะไม่แสดงออกมาด้วยคำพูด การทำเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ยินดีในกุศลธรรม ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรโดยนัยที่สมบูรณ์อยู่แล้วนั่นเอง

2. หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

หลังจากที่ได้ศึกษาความหมาย ประเภทและตัวอย่างกัลยาณมิตรแล้ว ในประเด็นนี้เป็นการศึกษา หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทุก ๆ ประการ เพราะการที่ใครสักคนหนึ่งมีจิตหวังเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น เพื่อเป็นบุญนิมิตในทางสร้างสรรค์ สร้างความเจริญด้านจิตใจ การชี้แนะให้คนอื่นดำรงตนอยู่ในทางที่ถูก ที่ดีงาม ชักนำให้กุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น อกุศลที่กำลังจะเกิดขึ้นและที่เกิดขึ้นแล้วให้เสื่อมไปบุคคลผู้มีความปรารถนาอย่างนี้ จำเป็นต้องมีคุณธรรมสำหรับ ผูกตนเองให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ ฉะนั้น บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจึงต้องประกอบด้วยองค์คุณหรือคุณสมบัติของกัลยาณมิตรถึง 7 ประการ ดังนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500)

2.1 ปิโย หมายถึง เป็นผู้น่ารัก หรือเป็นที่รัก หมายความว่าท่านประกอบด้วยเมตตา ทำให้ผู้ที่เข้าไปหานั่งใกล้รู้สึกว่ามีเพื่อน ทำให้เกิดความชุ่มฉ่ำใจ ไม่อ้าวว่ากันว่าเหว กัลยาณมิตรที่ดีจะทำให้เกิดรู้สึกอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ทำให้พระสาวกมีความสดชื่น มีความอบอุ่นใจ มีความสบายใจ ท่านมีเมตตา ท่านมีลักษณะเป็นปิโย ก็จะทำให้รู้สึกสบายใจ ชุ่มฉ่ำใจ เหมือนมีเพื่อนดูแลอยู่ตลอดเวลา

2.2 ครุ หมายถึง เป็นที่เคารพ มีความหนักแน่น เป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญา ทั้งทางโลก และทางธรรมอย่างพร้อมมูล จนกระทั่งตระหนักและซาบซึ้งได้ดีว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรอะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ที่เป็นบุญเป็นกุศลอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวต่อความยั่วยวนของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้จิตใจตกต่ำเป็นคนรักความยุติธรรมเป็นที่สุด ไม่ว่าต่อหน้าอย่างไร ลับหลังต้องอย่างนั้น มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัตินี้จะหลอมให้กัลยาณมิตรเป็นที่น่าเคารพของชนทั้งปวง

2.3 ภาวนีโย หมายถึง เป็นที่เจริญใจ เป็นแบบอย่างให้เราได้ เราได้ครูอาจารย์ เราได้ผู้ที่ท่านมีคุณธรรม มีความประพฤติดีงาม เราก็เกิดความรู้สึกละเอียด จรรโลงใจ มีกำลังใจเห็นแบบอย่าง อยากจะทำตาม ก็ทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต มีพุทธพจน์ที่ตรัสถึงพระภิกษุเถระเป็นที่เจริญใจไว้ว่า เพราะประกอบด้วยธรรม 5 ประการคือ “ไม่กำหนดในสิ่งที่เป็นเหตุให้กำหนดไม่ขัดเคืองในสิ่งที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง ไม่หลงในสิ่งที่เป็นเหตุให้หลง ไม่โกรธในสิ่งที่เป็นเหตุให้โกรธ ไม่มัวเมาในสิ่งที่เป็นเหตุให้มัวเมา” หรือ “เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้ไม่ตีตนเสมอ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500)

2.4 วตฺตา จ หมายถึง นอกจากจะให้เกิดความรู้สึกอยู่ในใจแล้วยังออกมาเป็นรูปธรรมด้วย คือ วตฺตา จ เป็นผู้สามารถกล่าวตักเตือน เป็นนักพูด คือเป็นผู้ฉลาดในการใช้ถ้อยคำ นำรับฟัง มีเหตุมีผล มีหลักการ พูดถูกจังหวะ การพูดนี้เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรประสบความสำเร็จในการชักนำบุคคลผู้หลงผิด ท้อแท้ หดท้อกำลังใจ หดความยินดีในการทำหน้าที่ ให้กลับมีความเห็นถูก มีกำลังใจ เกิดความยินดีที่จะทำหน้าที่นั้นต่อ

2.5 วจฺณขโม หมายถึง บอกกล่าวแล้วบางที่ยังไม่ชัดเจน ยังสงสัยอยู่เข้าไปซักถามเป็นผู้ต่อถ้อยคำสูง ๆ ต่ำ ๆ ได้ คือ บุคคลผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นถึงเวลาจะว่ากล่าวสอนจำต้องว่ากล่าวสอน แนะนำ การว่ากล่าวสอน แนะนำนั้น แม้จะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น การพูดเรื่องศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา สำหรับผู้เป็นมิชฉาภิธุ ผู้ไม่มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ย่อมไม่เป็นที่พอใจ จึงแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ต่อต้านตีเถียน สำหรับผู้เป็นสัมมาภิธุย่อมชอบใจแสดงออกมาในรูปแบบของการสรรเสริญยกย่องแสดงความพอใจเมื่อธรรมดาเป็นเช่นนี้ ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรจะต้องรู้เท่าทันอดทนได้ ทั้งถ้อยคำที่ไม่น่าปรารภ และถ้อยคำที่น่าพอใจ คือไม่ยินดียินร้ายจนเกินไป การอดทนต่อถ้อยคำที่ไม่น่ายินดีก็นับว่ายากยิ่งแล้ว สิ่งที่ยากยิ่งกว่าคือ การอดทนต่อสิ่งที่น่ายินดี นี่เป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ สำหรับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้อดทนต่อถ้อยคำหรือเสียงนี้ ฉะนั้น บัณฑิตหรือผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจึงต้องฝึกจิตของตนไม่ให้เอนเอียง คือไม่หวั่นไหว ไม่สะเทือนต่อโลกธรรม 8 ด้วยอำนาจความยินดีหรือยินร้ายให้สมตามพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภูเขาศิลาล้วน เป็นแท่งเดียว ย่อมไม่สะเทือนด้วยลมฉันใดบัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่เอนเอียงในเพราะนิทานและสรรเสริญฉนั้น.”

2.6 คมภิรณจ กถ กตฺตา หมายถึงเป็นผู้ที่กล่าวถ้อยคำหรือเรื่องที่ลึกซึ้งได้ คำกล่าว สอนธรรมดาสามัญก็เป็นความดีของกัลยาณมิตรอยู่ทั่วไปแล้ว แต่กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติพิเศษที่จะช่วยลูกศิษย์ได้อย่างแท้จริงก็คือ ผู้ที่สามารถนำให้เข้าถึงสิ่งที่ลึกซึ้งให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันนี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เราสามารถก้าวหน้าในการปฏิบัติ ถ้าเรื่องลึกซึ้งขึ้นไป ท่านไม่สามารถแนะนำได้เราก็อยู่ในระดับธรรมดา ความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ก็ไม่เป็นไปเท่าที่ควรไปไม่ไกล หรือไม่ถึงที่สุดจึงจะต้องมีคุณลักษณะข้อที่ คือสามารถที่จะແລງຂີ້ແຈງเรื่องลึกซึ้งได้ด้วย ในที่นี้คง หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับฌาน วิปัสสนา มรรค ผล และนิพพาน

2.7 โน จฏฐาเน นิโยชเย นอกจากจะช่วยแนะนำในทางที่ดีให้ความรู้เข้าใจ เกิดความรู้สึกในทางที่ดีงามและปฏิบัติถูกต้องแล้ว อีกด้านหนึ่งก็มีกรอบในทางที่ไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นคือ โน จฏฐาเน นิโยชเย แปลว่าไม่ชักจูงในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ หรือในทางที่เสียหาย คือป้องกันไม่ให้น่าในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติเป็นทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ ปลอดภัยปลอดภัยขึ้นมากว่า จะไม่ทำให้เกิดความเสียหาย และเฉอะออกไปผิดทาง

ชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลมิตติเป็นสุข ผู้ต้องการประโยชน์จากการได้คบหามิตร พระพุทธองค์ตรัสว่าควรคบผู้มีคุณสมบัติตามที่กล่าวมา แม้จะถูกขับไล่ก็ควรเข้าไปหา ดังความในพุทธภาษิตที่ตรัสสรุปไว้ว่า “มิตรเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง เป็นนักพูด เป็นผู้อดทน ต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำไปในอวิชชาในโลกนี้ ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใดบุคคลนั้น จัดว่าเป็นมิตรผู้มุ่งประโยชน์ และอนุเคราะห์ ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้นแม้จะถูกขับไล่ก็ตาม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 สำหรับครู หรือ คุณสมบัติของครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

1. ครูตามหลัก ปิโย

ปิโย หมายถึง ความน่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ชวนใจผู้ที่เข้ามาหา หรือผู้ที่เราคบอยากให้เราคบเราอีกต่อไป จะทำอะไรไม่ว่ากริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจา ก็ดูเรียบร้อยดีงามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากคบค้าสมาคมด้วย ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรจากเป็นจะต้องมีคุณสมบัตินี้ เพราะการให้ที่จะให้มิตรที่มากับหาตนได้รู้สึกภาคภูมิใจว่าได้คบกับมิตรที่ดี ที่จริงแท้ คบแล้วได้ประโยชน์ เป็นที่น่าพอใจของมิตร เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในความมีมิตรภาพในมนุษย์ได้อย่างแท้จริง บทบาทและหน้าที่ของครู พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญไว้ความตอนหนึ่งว่า อันความเจริญก้าวหน้าของโลทุกด้านเป็นผลงานของครูทั้งนั้น โลกจะขาดครูเสียไม่ได้ ครูต้องมีอยู่และต้องรับช่วงต่อไปให้มากขึ้น บรรดาความรู้ทั้งหมดอยู่ที่ครู ถ้าหากขาดครูเสียแล้ว ความรู้ของโลกจักหายไป โลกจะเต็มไปด้วยความโง่ ความหลง ไม่เข้าใจตามความเป็นจริง (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

2. ครูตามหลัก ครุ

น่าเคารพ ในฐานะประพจน์สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้ เมื่อมิตรมองดูแล้ว ก็จะมีใจที่พึ่งพาอาศัยได้ มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้ หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้ครูดูน่าเคารพแก่คนอื่น ๆ ได้แก่หลักธรรมที่ว่าด้วยอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่ทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งครูอาจารย์และศิษย์ เพราะถ้าใครประพฤติปฏิบัติตามนั้น ความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนก็จะบรรลุตามเป้าหมาย ครูอาจารย์ก็เช่นกัน ถ้าประพฤติปฏิบัติตามการสอนก็จะสำเร็จลุล่วงลงไปได้ด้วยดี ส่วนนักเรียนก็ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า มีผลการเรียนที่ดี เป็นที่น่าเคารพ (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

3. ครูตามหลักภานนีโย

ภานนีโย หมายถึง นำเจริญใจ หรือนำยกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ เพราะครูถือว่าเป็นบัณฑิต บัณฑิต คือผู้มีปัญญา เป็นนักปราชญ์ อาศัยการดำเนินชีวิต และทำกิจต่าง ๆ ด้วยปัญญา ถ้าจะให้ความหมายของบัณฑิตอย่างลึกซึ้ง ครูเป็นผู้จบการศึกษา จบการศึกษาเกี่ยวกับวิชาความรู้ เกี่ยวกับอาชีพ หรือเกี่ยวกับเทคนิคทั่ว ๆ ไป และต้องเป็นการศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับจิตใจ หรือวิญญาณ

4. ครูตามหลัก วตฺตา จ

ในด้านวจิกรรมอันเป็นบทบาทต้นแบบของผู้เป็นกัลยาณมิตร จำเป็นต้องมีบทบาทในการแสดงออกที่เหมาะสม ถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งสามารถดึงเข้ามาอธิบายได้หลายหมวดธรรม ดังในหลักของเบญจศีลข้อที่ 4 ก็คือ มุสาวาทา เวรมณี และหลักธรรมทางวจิกรรมที่เป็นไปในทางเจริญรุ่งเรืองสามารถอธิบายขยายความได้ 4 ลักษณะ ผลักดันไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตทั้งสิ้น คือ

4.1 มุสาวาทิ ปหาย ฯเปฯ น สมปะชานมุสา ภาสิตา โหติ ละการพูดเท็จ ไม่ยอมกล่าวเท็จ เพราะเหตุตนเอง ผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ คือการเว้นขาดจากการกล่าวคำเท็จ หมายความว่า ไม่กล่าวตามความเป็นจริง หรือกล่าวคลาดเคลื่อนจากความ เป็นจริงอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน พูดเพื่อหลอกลวง ด้วยเจตนาที่ทำให้ผู้อื่น เข้าใจผิดซึ่งประกอบด้วยโลภะ และโทสะ เพราะเห็นแก่อามิส (สิ่งของ) เล็ก ๆ น้อย ๆ

4.2 ปิสฺสุมิ วาจํ ปหาย ฯเปฯ สมคฺคกรณี วาจํ ภาสิตา โหติ ละการพูดคำ ส่อเสียดช่วยสมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมคนที่สมัคสมานกัน ซอบกล่าวถ้อยคำที่สร้าง สามัคคี คือการเว้นขาดจากการประพฤติวาจาส่อเสียด หมายความว่า การพูดยุยงให้คนอื่นเกิดความแตกร้างกันคือฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้น แล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุยงให้เกิดความแตกแยกกัน แตกความสามัคคีกัน ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งสองฝ่าย

4.3 ผรุสฺสํ วาจํ ปหาย ฯเปฯ พหุชนมนาปา ตถารูปิ วาจํ ภาสิตา โหติ ละคำ หยาบ พูดแต่คำสุภาพอ่อนหวาน คือการเว้นขาดจากการประพฤติวาจาหยาบ หมายถึง การพูด คำหยาบคาย กล้าแข็ง หยาบคายร้ายกาจกับคนอื่น กระทบกระแทงเสียดสีคนอื่น ให้ได้รับความ เจ็บใจเดือดร้อนใจก่อให้เกิดความโกรธโดยเจตนา

4.4 สมพปปลาปิ ปหาย ฯเปฯ กาลวาที ภูตวาที อุตถวาที ธมฺมวาที วินยวาที นิธานวที วาจํ ภาสิตา โหติ ละการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริงมีเหตุผล มีสารประโยชน์ ถูก กาลเทศะ คือการเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ หมายถึง พูดเหลวไหลไม่เป็นประโยชน์ พูดไม่ถูก

กาลเวลา พุดไม่มีเหตุผลไร้สาระ พุดคำไม่จริง พุดไม่มีหลักฐาน พุดไม่มีกำหนด ไม่ประกอบด้วยธรรมวินัย (พระธรรมปิฎก, 2542)

5. ครุตามหลัก วจนกฺขโม

ครู นอกจากจะเป็นต้นแบบในหลายๆ ด้านแล้ว ความอดทนอดกลั้นในอุปสรรคต่าง ๆ แล้ว โดยการที่ยึดหลักขันติและโสรจจะ เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความงดงาม ซึ่งพระไตรปิฎก ส่วนพระอภิธรรมปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า “ขันติ” หมายถึง ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้นความไม่ดูร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความเข้มแข็งแห่งจิต1 และ “โสรจจะ” หมายถึง ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล่วงละเมิดทั้งทางกายและทางวาจา หรือความสำรวมในศีลทั้งหมด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โสรจจะนั้น สามารถแปลตามศัพท์ได้ว่า ความเข้มแข็งแจ่มใส (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2531)

6. ครุตามหลัก คมภีรณจ กถิ กตฺตา

คุณสมบัติในหัวข้อนี้ถือเป็นหน้าที่ของผู้เป็นกัลยาณมิตรโดยตรง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สามารถทำให้พุทธธรรมขยายวงกว้างออกไปได้อย่างงดงาม เพราะเหตุแห่งการศึกษา และฝึกฝนพัฒนาตนแล้วจึงทำให้สามารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ตนได้ฝึกฝนดีแล้วในระดับต่างตามความพร้อมของแต่ละคนลักษณะการแนะนำ ที่ได้ผลคงจะต้องศึกษาจากต้นแบบของยอดกัลยาณมิตรอย่างพระพุทธเจ้า ซึ่งมีหลักธรรมที่แสดงให้ทราบถึงอาการในการสั่งสอน และแนะนำประโยชน์ของพระองค์ ที่ทำให้คำสอนเหล่านั้นควรแก่การปฏิบัติตาม และทำให้ผู้ฟังเกิดการน้อมใจ เลื่อมใสมั่นใจในพระองค์อย่างไม่มีข้อกังขาใด ๆ อันมีหลักอยู่ 3 ประการ ดังนี้

6.1 อภิญาญธัมมเทสนา ทรงแนะนำโดยแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง ทรงรู้ยิ่ง เห็นจริงด้วยพระองค์เองแล้ว จึงทรงสอนผู้อื่น เพื่อให้รู้ยิ่งเห็นจริงตาม ในธรรมที่ควรรู้ยิ่งเห็นจริง

6.2 สนิทานธัมมเทสนา ทรงแนะนำโดยทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ทรงสั่งสอนชี้แจงให้เห็นเหตุผล ไม่เลื่อนลอย มีหลักมีเกณฑ์ ไม่ตัดตอนให้เสียเนื้อความ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้โดยไม่ยาก

6.3 สปปาฏิหาริย์ธัมมเทสนา ทรงแนะนำโดยทรงแสดงธรรมให้เห็นจริงได้ผลเป็นอัศจรรย์ ทรงสั่งสอนให้มองเห็นชัดเจนสมจริงจนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ผลจริงเป็นอัศจรรย์ จนผู้ปฏิบัติตามเห็นจริงดังที่พระองค์ตรัสไว้ (พระธรรมปิฎก, 2546)

7. ครุตามหลัก โน จญฺฐาเน นิโยชเย

องค์ประกอบที่สำคัญที่จะพัฒนาเยาวชนคือ สถาบันการศึกษา ในที่นี้ก็คืออบทบาทและหน้าที่ของครู และอาจารย์ผู้สอน พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงบทบาท

ของครูที่สำคัญไว้ความตอนหนึ่งว่า “...อันความเจริญก้าวหน้าของโลกทุกด้านเป็นผลงานของครูทั้งนั้น โลกจะขาดครูเสียไม่ได้ ครูต้องมีอยู่และต้องรับช่วงต่อไปให้มากขึ้น บรรดาความรู้ทั้งหมดอยู่ที่ครู ถ้าหากขาดครูเสียแล้ว ความรู้ของโลกจักหายไป โลกจะเต็มไปด้วยความโง่ ความหลง ไม่เข้าใจตามความเป็นจริง” (พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), 2538)

จากความสำคัญดังกล่าว นำมาซึ่งการศึกษามิถุนของครูที่ดี เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางสถาบันการศึกษามีบทบาทหน้าที่คล้ายกับสถาบันครอบครัว ส่วนหนึ่งเนื่องด้วยเด็กและเยาวชนยังคงต้องใช้ชีวิตในการศึกษาหาความรู้อยู่ในโรงเรียน หากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการเอาใจใส่ในด้านการศึกษา อบรมบ่มนิสัยอย่างดีพอ ย่อมจะมีผลต่อการสร้างปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กได้ในอนาคต ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่า พฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งเป็นผลที่ได้มาจากพฤติกรรมด้านลบที่ได้รับมาจากโรงเรียน (โสภา ขปิลมันน์, 2536)

ครูและอาจารย์ นอกจากจะมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ทางการศึกษาแล้ว การที่ครูได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์ จึงชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญอันเป็นต้นแบบที่ดี ซึ่งเด็กผู้เป็นอนาคตอันสำคัญของชาติ จะประพฤติและปฏิบัติตามในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม เพราะปัจจุบันสังคมการศึกษาเปลี่ยนจากวัดมาเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว ทั้งนี้ สถาบันการศึกษา คือ ครู และอาจารย์ นอกจากการทำหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้วยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ในการอบรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีขึ้นในตัวเด็กอีกด้วย ครูอาจารย์พึงอนุเคราะห์ศิษย์ตามหลักการดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

1. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ส่งเสริมยกย่องความดีงามให้ปรากฏ
5. สร้างเครื่องคุ้มภัยให้สารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้วิชาเลี้ยงชีพได้จริง และ

รู้จักดำรงตนได้ด้วยดี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา) กล่าวถึง ครูอาจารย์ ย่อมจะอนุเคราะห์ศิษย์ทั้งหลายด้วยประการต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูอาจารย์กับลูกศิษย์ เป็นอีกองค์ประการหนึ่งของการพัฒนาเด็กที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ บุคคลที่จะเป็นครูได้นั้นไม่ใช่เป็นผู้ที่รับจ้างสอนหนังสือเป็นอาชีพ หรือใช้สติปัญญาเป็นสินค้าขายความรู้เพื่อเอาเงินมาเลี้ยงชีวิต ครูอาจารย์ต้องเป็นผู้นำทางฝ่ายวิญญาณ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.)

สรุป

กัลยาณมิตรธรรมทั้ง 7 ประกอบด้วย เป็นที่รักที่พอใจ หรือปิโย สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ไม่ว่ากิริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจา ก็ดูเรียบร้อยดีงามทุกอย่าง ใครเห็นก็อยากคบค้าสมาคมด้วย, เป็นที่น่าเคารพ หรือครู ประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้ เป็นที่น่าเจริญใจน่ายกย่อง หรือภาวนีโย ในฐานะทรงคุณมีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง เป็นนักพูด หรือวตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อมิตรทำไม่ถูกต้อง หรือรู้ไม่จริง เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ หรือ วจนฺทขโม เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว เป็นผู้แถลงเรื่องล้าลึกได้ หรือ คมฺภีรญฺจ ถ้า กตฺตา สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจสำหรับหลักธรรมที่ทำความเข้าใจทั้ง 7 นี้ เป็นหลักธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จนถึงที่สุด คือ หลุดพ้นจากกิเลส การเข้าถึงซึ่งพระนิพพาน หรือโลกุตระธรรม ขณะเดียวกัน ก็มีผลต่อผู้ปฏิบัติในระดับโลกียธรรม คือความงามที่เกิดขึ้นในใจตน เกิดจากการประพฤติปฏิบัติ และส่งผลให้เกิดเป็นความงามที่ประทับใจต่อผู้พบเห็น ไม่ใช่ความงามที่เกิดจากการเสกสรรค์ปั้นแต่ง จากการแต่งเติมภายนอกปกปิดด้วยเครื่องสำอางที่ฉาบฉวยไม่ยั่งยืน จนลืมนึกที่จะทำให้เกิดความงามจากข้างในใจ ที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่งผลตามมาทำให้เกิดความงามภายในและภายนอก สามารถรับรู้ได้ถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นความงามที่สุข สงบ มีความอímใจ ส่งผลให้หน้าตาอímแอ้มแจ่มใส ผิวพรรณสะอาด ผ่องใส ไม่มีความหม่นหมองมาแผ้วพานหลักธรรมที่ทำความเข้าใจทั้ง 7 สามารถสรุปในกรอบของการความงามภายในและความงามภายนอกได้

หลักธรรมที่ได้กล่าวมาในขั้นต้นนั้น เป็นหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ในยุคปัจจุบันเพื่อให้ครูตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน จะเห็นได้ว่า อิทธิพลของครูบาอาจารย์ที่มีต่อเด็กนั้น ล้ำลึกและครูอาจารย์เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างชาติและทำลายเด็กของชาติ ครูเป็นผู้นำของเด็ก ๆ เป็นผู้ที่เด็กมองด้วยความพอใจเลื่อมใส ขอให้วางตนให้เหมาะสมแก่ความเป็นครูอย่างแท้จริง ต้องเป็นคนที่บริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นครูอยู่ทุกขณะ ทุกหนทุกแห่ง จงช่วยกันกระทำความดีให้เด็กเห็นเป็นเยี่ยงอย่าง ดังนั้น หากครูดีเยี่ยมจะมีคุณอนันต์แก่นักเรียน แต่หากว่าครูชั่วก็ย่อมมีโทษมหันต์ต่อเด็กเช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมนั้น หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครูบาอาจารย์ นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการในทุกวิชา ครูที่ดีนั้น นอกจากจะต้องรัก เห็นใจ และอุทิศตัวให้แก่การสอนแล้ว ต้องรู้จักเสริมจุดเด่นและแก้จุดด้อยให้กับศิษย์ได้ตระหนักในความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ความสำนึกในหน้าที่ที่ต้องให้ศิษย์ มีแนวทางการปฏิบัติ

ตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลาจนบรรลุถึงความเป็นเลิศทั้งวิชาการและทางการสอน โดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อศิษย์ จะได้มีความเชื่อถือศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความรัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายให้พัฒนาครูทุกระดับตามแนวทางหลักกัลยาณธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสอนและการเป็นแม่พิมพ์ที่ดีมีคุณธรรม นอกจากจะสอนให้คนมีวิชาความรู้แล้ว ควรชี้ให้เห็นคุณค่า และปลูกฝังอุปนิสัยให้ศิษย์มีการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดำรงตามที่บรรพชนได้เคยประพฤติปฏิบัติ และสั่งสอนไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาความสัมพันธ์ของครูกับศิษย์ตามหลักทศ 6

2.2 ศึกษาคุณธรรมครูตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูในสังคมไทยยุคโลกา

วิวัฒน์

เอกสารอ้างอิง

- ปาน จันทราบุตร. (2521). *ศีลธรรมกับปัญหาเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองรัตนการพิมพ์.
- พระญาณสังวร (สุวฑฒน มหาเถระ). (2536). *สัมมาทิฎฐิตามเถราธิบายของท่านพระสารีบุตร*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2538). *วาทธรรมปัญญานันท*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *ธรรมานุชิต (ฉบับชาวบ้าน)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ธรรมานุชิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

- พระมหาธัมม ชุตติโก. (2547). ศึกษาเปรียบเทียบมิตรภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทกับอาริสโตเติล. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). *เพื่อน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). *ทิศธรรม ธรรมะที่เป็นทางเดินของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาทองพูน สติสมปนฺโน (เสื่อเขียว). (2547). การคบบัณฑิตในพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2531). ทศบารมีทศพิธราชธรรม. ใน *มหาอุคคมมงคลโรกาสพระราชพิธีฉัตรมงคลภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช*. วัดบวรนิเวศวิหารขอพระราชทานถวายเฉลิมพระเกียรติ.
- สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2546). *แปลและเรียบเรียง คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด.
- โสภา ชปิลมันน์. (2536). *บุคลิกภาพและพัฒนาการ : แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับเกษตรกร
ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{*}
THE VIRTUE OF BUDDHISM FOR AGRICULTURISTS UNDER
THE SUFFICIENCY ECONOMY

วิกรมล คำดวงโรม

Wikamol Damdoungrum

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Dhonburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: wikamol@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งเสนอหลักธรรมภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เพื่อให้เกษตรกรได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับอาชีพ ตามแนวทางของการพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดี มีเงื่อนไขด้านความรู้และมีเงื่อนไขด้านคุณธรรม แม้ที่ผ่านมาเกษตรกรได้รับการแนะนำจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้วก็ตาม การจะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้ได้ผลนั้นจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจให้มากขึ้นทั้งในด้านการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นอยู่ ความสันโดษ การมีเหตุมีผลหลักการคิดแบบกระบวนระบบ,การมีภูมิคุ้มกันที่ดี การพึ่งตนเอง การมีเป้าหมายของการประกอบอาชีพที่สุจริตและดำรงชีพภายใต้หลักปัจจัยขั้นพื้นฐาน ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในชีวิตการทำงานได้สืบไป

คำสำคัญ: เกษตรกรรม, เศรษฐกิจพอเพียง, หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

Abstract

This article aimed to present the Virtue of Buddhism in the Sufficiency Economy Philosophy of King Rama IX, The agriculturists can integrate and apply for their life. They can achieve what they want to in their economy with knowledge and moral. Old farmers Agriculturist should been practice and study in the set principles to understand the need for their agricultural work. Such as

^{*} Received 29 October 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 24 November 2019

how to achieve their goal with their mental skill. For being prepared to give ideas or operate an area of land, sharing the experience or being wise. Serve their self for the economy to be enough in the agriculture. Establishing their goal with confidence or belief. Living with their own rule to survive in anyways.

Keywords: Agriculture, Sufficiency Economy, Virtue of Buddhism

บทนำ

การเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจเสมอมา สมัยสุโขทัยการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ดังคำกล่าวที่แสดงถึงอาชีพและความอุดมสมบูรณ์ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” และมีกิจกรรมภายใต้การส่งเสริมเกษตรกรรมหลายประการ เช่น การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ ระบายหรือสระน้ำ คลองส่งน้ำในเรือสวนไร่นา นับเป็นความอุดมสมบูรณ์ของเกษตรกรรมที่ทำให้มีการค้ากับหัวเมืองต่าง ๆ ในประเทศใกล้เคียง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การแผ่อิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย ด้วยจุดประสงค์สำคัญ คือการต้องการสินค้าเกษตรเช่น เครื่องเทศ พริกไทย ที่มีการปลูกและมีผลผลิตจำนวนมากจนต้องมีการขยายกรรมนา ซึ่งสามารถดำเนินกิจการไร่นาและสัตว์ไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ให้มีความครอบคลุม มีการจัดการที่ดินรกร้างให้เอื้อต่อการทำการเกษตรมากขึ้นในสมัยธนบุรี บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามและการกอบกู้เอกราชการเกษตรจึงดำเนินการเช่นเดียวกับอยุธยา ที่สำคัญคือเน้นการทำเกษตรเพื่อพอมือพอกินในแต่ละครอบครัว การทำนายังคงเป็นอาชีพหลัก การปลูกฝ้าย ยาสูบ อ้อย ผัก และผลไม้ทั่วไป เมื่อพ้นจากภาวะสงครามและไม่มีข้าศึกมารบกวนแล้วราษฎรก็มีเวลาประกอบอาชีพ ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น บ้านเมืองสามารถกลับฟื้นคืนสู่สภาพปกติได้ภายในเวลารวดเร็ว และสมัยรัตนโกสินทร์การทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตกในรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 เปลี่ยนจากการผูกขาดทางการค้าเป็นแบบเสรี ทำให้พ่อค้าชาวต่างชาติเข้ามาขายสินค้าได้มากขึ้น แต่ไทยได้มีการส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศซึ่งเป็นสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกที่สำคัญของไทยจนปัจจุบัน (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2547)

การทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตก ทำให้ระบบการเกษตรของไทยเปลี่ยนจากการผลิตที่หลากหลายเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ต่อมาจึงเกิดสถานการณ์ “การปฏิวัติเขียว” (the green revolution) มีการใช้เครื่องจักรทางการเกษตรแทนแรงงานคนและสัตว์ มีการค้นพบการทำปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการบำรุงรักษาหรือการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก และตอบสนองความต้องการของตลาดสินค้าเกษตร ปัญหาหรือผลกระทบที่ตามมาอย่างเด่นชัดกับระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม เกิดการเกษตรเชิงเดี่ยว ลดความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ มีโรคแมลงพืชรบกวน ในกระบวนการผลิตมากขึ้น เกษตรกรมีความเสี่ยงกับราคาสินค้าที่ไม่แน่นอน กำลังผลิตของ

เกษตรกรกับกำลังซื้อของตลาดไม่มีความสมดุล เกิดความไม่ยั่งยืนในอาชีพ ลูกหลานของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ ผันตัวเองเข้าสู่อาชีพในภาคบริการและอุตสาหกรรมมากขึ้น (อานัฐ ตันโช, 2556) ปัญหาของเกษตรกร คือปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามลำดับ จนถึงขั้นที่สุดแห่งความเจริญของอารยธรรม และอารยธรรมได้นำปัญหาที่ทำให้เกิดความทุกข์มามอบให้มนุษย์ คือปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม และมาบรรจบกันด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาชีวิตเป็นปัญหาที่ลึกซึ้งที่สุดสำหรับมนุษย์ เป็นความทุกข์ในจิตใจของมนุษย์อย่างหยาบที่สุดของความทุกข์คือความเครียด ดังนั้นธรรมในพระพุทธศาสนามีความพิเศษที่สามารถกำจัดปัญหาของชีวิตได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) ปี 2540 ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ สร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาพระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหให้กับประชาชนชาวไทย โดยเน้นให้หันกลับมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองอย่างเหมาะสมตามอัตภาพ เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่เน้นความพอเพียง และทรงให้มุ่งเน้นการจัดการพัฒนาด้านเกษตรกรรมให้มากขึ้นเพราะเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจของประเทศ (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2547) แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” (sufficiency) จึงได้มุ่งเน้นคุณภาพของการจัดการการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหัวใจของคุณภาพที่กำกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง มีความพอเพียง มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2559) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอธิบายว่า ความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักคิดที่พระองค์ทรงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (รวีข ตาแก้ว, 2559) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวปฏิบัติที่จะทำให้พลเมืองไทยทุกคน ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิความเชื่อ สามารถนำไปปฏิบัติ ต่อยอด ขยายความได้ตามคำสอนของศาสนาของตน ด้วยเหตุว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นศาสนูปถัมภ์ของทุกศาสนา (กิริติ บุญเจือ, 2559) เศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรถือเป็นทางเลือกการทำเกษตรอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นทางออกของปัญหา โดยมีหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตด้วยการเกษตรทางเลือกมีแนวทางที่สอดคล้องตามวิถีแห่งหลักธรรมนั้น ๆ (อานัฐ ตันโช, 2556)

หลักธรรมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงเกษตรกรประสบเคราะห์กรรมชะตาชีวิตหมุนวนอยู่กับวงจรปัญหาสิ่งสำคัญคือเกษตรกรต้องตัดสินใจเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเอง ทบทวนวิเคราะห์ตนเอง ตัวอย่างผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เกษตรกร ราษฎรชาวบ้านที่โดดเด่นและเป็นสัญลักษณ์ของคนกล้าสวนกระแสโลก ภายหลังมีชีวิตอยู่ในสังคมกระแสหลักด้วยการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหวังร่ำรวยแต่วันหนึ่งต้องขายที่ดินชำระหนี้ที่พอกพูนต้องทบทวนตนเอง ด้วยคิดว่าถ้าไม่รู้จักตัวเองไม่มีทางที่จะทำให้ตัวเองสงบ หรือสังคมสงบได้ เพราะจะวิ่งไปทางที่ไม่ว่าใครจะชักจูงไปทางไหน

ไปตามค่านิยมซึ่งเป็นกิเลสทั้งนั้น จึงใช้แนวทาง “พุทธวิธี” คือการเปลี่ยนแปลงตามพุทธวิธีการเปลี่ยนจากข้างในไปสู่ข้างนอก จากฐานรากไปสู่ข้างบน ที่ให้ความสำคัญกับบุญนิยมและคุณธรรม เป็นทางเลือกที่ถึงแม้ต้องทวนกระแสหลัก แม้จะแปลกแยกจากสังคม ก็ต้องเลือกเพื่อให้ชีวิตตัวเองมีเสรีภาพ (เสรี พงศ์พิศ, 2555) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้อุดมการณ์ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย 1) พอประมาณ 2) มีเหตุผล 3) มีภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดี 4) มีเงื่อนไขด้านความรู้ 5) มีเงื่อนไขด้านคุณธรรม ซึ่งอธิบายตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

1. พอประมาณ

คำว่า “พอประมาณ” คือเพียงปานกลาง คำว่าประมาณตน ประมาณตัว คือสำนึกในฐานะของตน เจียมตัว ไม่ทำอะไรเกินฐานะของตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539) ตามความหมายในทางโลก คือการรู้จักประมาณในการบริโภค ไม่ทำอะไรเกินตัว เกินกำลังที่หามาได้ส่วนความหมายในทางธรรมแห่งของการปฏิบัติหรือวิธีดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับกระบวนการดับทุกข์ เรียกว่าทางสายกลาง หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ พอเหมาะพอดีที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ ไม่เอียงเข้าไปหาขอบสุดสองข้างที่ทำให้ติดพันอยู่หรือเผลอหลุดออกไปนอกทาง และในแง่ของการปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตที่เป็นไปเพื่อความขยันหมั่นเพียรในระดับของความเป็นอยู่ การครองชีพ สภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) เพื่อให้บรรลุขั้นตอนแห่งการยกย่องว่าเป็น “บัณฑิต” คือต้องประกอบด้วยปัญญา พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนตามหลัก “ทวิภูมิมกัตถะ” 4 ประการ

1. อุฏฐานสัมปทา มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาจัดดำเนินการ
2. อารักขสัมปทา รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินและผลแห่งการประกอบกิจการให้รอดพ้นจากอันตราย
3. กัลยาณมิตตตา รู้จักคบค้าสมาคมกับคนดีเกื้อกูลการงานที่ดีเพื่อความก้าวหน้าของชีวิตต่อกัน
4. สมชีวิตา รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มีความสุขโดยไม่สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย อีกทั้งสามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมตรัสแก่อุชชยพราหมณ์ที่เข้าเฝ้าให้ทรงแสดงธรรมในส่วนนี้ว่า “กุลบุตรเลี้ยงชีวิตพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ให้ผิดเคืองเกินไป โดยรู้เข้าใจทางเพิ่มพูนและทางลดถอยแห่งโภคทรัพย์ ว่าทำอย่างนี้รายได้ของเราจึงจะเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจึงจักไม่เหนือรายได้ เปรียบเหมือนคนชั่งตราชั่งหรือลูกมือคนชั่งยกตราชั่งขึ้นแล้ว ย่อมรู้ว่าหย่อนไปเท่านั้น หรือเกินไปเท่านี้ ถ้าหากกุลบุตรนี้มีรายได้้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อ ก็จะมีผู้กล่าวเอาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้กินใช้ทรัพย์สมบัติเหมือนคนกินมะเดื่อ ถ้ากุลบุตรนี้มี

รายได้มากแต่เลี้ยงชีวิตผิดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้คงจะตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรนี้เลี้ยงชีวิตพอเหมาะ จึงเรียกว่า สมชีวิตา” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ดังนั้นแล้วให้ถือเป็นหลักพื้นฐานที่ว่าจงเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ อย่างต่ำ ๆ ตามพระพุทธเจ้า สอนว่า “จงกินอยู่ แต่พอดี” - มตฺตณฺฏตา จ ภตฺตสมิ คือ การกินอยู่แต่พอดี ไม่ถือลัทธิ “กินดี อยู่ดี” (พุทธทาส, 2550)

ความพอประมาณของเกษตรกร คือการมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีที่ตนเองหามาได้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน เงินทอง สิ่งของต่าง ๆ และสามารถใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองสิ่งของต่าง ๆ นั้นตามที่ตนเองมี มีความสุขกับสิ่งที่มีกับสิ่งที่ได้ ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินตัว ใช้ชีวิตอยู่อย่างสันโดษ เกษตรกรสามารถตั้งเป้าหมายในการดำเนินการทางเกษตรให้เหมาะสมโดยการใช้งบประมาณในส่วนต่างๆ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป คำนึงถึงประโยชน์และความคุ้มค่าอย่างสูงสุด ใช้หลักความพอเพียงในการลงทุนลงแรง ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยทางการเกษตรอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

สมัยหนึ่ง “ความสันโดษ” คือความพอใจในสิ่งที่ตนมี ถูกมองว่าเป็นสิ่งกีดขวาง ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนา ทำให้การให้คุณค่ากับความมั่งคั่งแห่งเงินตรา ความแข่งขันกันร่ำรวยรุนแรง ความโลภและความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ กลายเป็นปัญหาจนทุกวันนี้ ความสันโดษกับค่านิยมการบริโภคที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ นั้น ตามธรรมดาที่เห็นกันง่าย ๆ คือถ้าคนใดสันโดษความต้องการจะน้อยกว่าคนไม่สันโดษ อย่างนี้เป็นธรรมดา แต่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน คือความสันโดษที่ไม่เห็นแก่ความต้องการสิ่งปรนเปรอตน แต่ยังคงมีคุณภาพชีวิตอยู่ นี่จึงเป็นความสันโดษที่ถูกต้อง ผู้สันโดษต้องรู้จักแยกความต้องการหรือการปฏิเสธความต้องการออกไป ไม่ชอบการฟุ้งเฟ้อ ไม่เห่อในการบริโภค รู้จักประหยัด ใช้น้อย แต่มีนิสัยรักการงาน และมีความอยากทำให้งานสำเร็จ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) ในทางพระพุทธศาสนานั้น “สันโดษต้องมีคู่กับความเพียรเสมอ” เช่น ชาวนาที่ยากจนที่สุด เมื่อขุดดินทำนาลงไปทีหนึ่ง สองที ก็มีความพอใจว่าเสร็จไปหนึ่งที สองที ฯลฯ คือมีความพอใจเรื่อยไปจนตลอดถึงข้าวออกรวง ก็เต็มไปด้วยความพอใจอยู่ตลอดเวลา ความพอใจมีอยู่ในทุกระเบียดนิ้วของการงาน หรือของการกระทำ ความดีของตนเอง เป็นสันโดษที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์จะต้องมี และรักษาความถูกต้องต่าง ๆ ไว้ได้ (พุทธทาส, 2550)

ความสันโดษต่อการเกษตรกรรมเป็นลักษณะเดียวกับที่ฟูกุโอะเค ได้ใช้วิธีการเกษตรแบบธรรมชาติ ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว (The One-Straw Revolution) คือใช้วิธีการในกิจกรรมทางการเกษตรที่งดเว้นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นทุกชนิด ใช้แรงงานเท่าที่มี ไม่ใช้แรงงานจากสัตว์ ไม่พึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และไม่แยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ ปลอ่ยให้ธรรมชาติจัดการด้วยตัวของมันเอง แม้แต่การจัดการกับโรคพืชและแมลงก็ต้องใช้วิธีการปลูกพืชใน

สิ่งแวดล้อมที่มีความสมดุลทางนิเวศวิทยา ไม่มีการฆ่าการทำร้ายใด ๆ ถึงที่สุดแล้วพุทฺโธกะได้กล่าวถึงการเกษตรธรรมชาติของตนว่า “ในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร ทุกอย่างมีอยู่โดยตัวมันเอง ล้วนว่างเปล่า จิตใจของผมโปร่งเบา และใสกระจ่าง ผมกระโดดโลดเต้นด้วยความร่าเริง ผมได้ยินเสียงนกเล็ก ๆ ร้องอยู่ในพุ่มไม้ แลเห็นเกลียวคลื่นสะท้อนประกายแสงอรุณอยู่ลิบ ๆ ไปมาพลั่วทอประกายเขียวเลื่อมพราย ผมรู้สึกว่ นี่คืสวรรค์อันแท้จริง” (พุทฺโธกะ มาชาโนบุ, 2553) เนื้อหาดังกล่าวสอดคล้องกับ“การทำงานคือการปฏิบัติธรรม”พลังงานคือทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุด เป็นหนทางที่นำศักยภาพอันสร้างสรรค์แสดงออกมาจากการกระทำนั้น ทั้งร่างกาย ความคิด เมื่อเปิดหัวใจทั้งหมดให้กว้างต่อความคิด พลังงานทุกส่วนก็จะทำงานของมันอย่างกลมกลืน สัมผัสได้กับความเต็มอิมของประสบการณ์ชีวิต และนั่นคือความสุขที่ได้จากประสบการณ์แห่งการทำงาน การมีชีวิตสดชื่น ตื่นใจ กระจ่างใส เป็นวิถีทางที่แสดงถึงภาวะของจิตใจอันสงบและได้คุณค่าจากการทำงาน (ตารัง ฤกษ์, 2551) เมื่อเกษตรกรมีความสันโดษก็สามารถเข้าถึงความสุขภายใต้การทํานานที่นั่น ๆ ของตน

2. มีเหตุผล

การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลถึงระดับของความพอเพียง พิจารณาจากเหตุปัจจัย คำนิยามผลได้อย่างรอบคอบรัดกุมพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผลและการแก้ปัญหา คำสอนต่าง ๆ ของพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงสอนให้ใครเชื่ออย่างมกมาย แต่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาเมื่อมีปัญหาประกอบแล้วย่อมจะเชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมีเหตุผล เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วย่อมประสบความสำเร็จกับชีวิตได้ อย่างธรรมที่มีอำนาจสูงสุดของธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง “อิทัปปัจจยตา” มีบทนิยามที่เกี่ยวข้องเนื่องเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันว่า (สิริวรรณ, 2547)

“เมื่อสิ่งนี้มี	สิ่งนี้ย่อมมี
เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้	สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
เมื่อสิ่งนี้ไม่มี	สิ่งนี้ย่อมไม่มี
เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้	สิ่งนี้ย่อมดับไป”

ตัวอย่างหลักธรรมแห่งการมีเหตุผลที่เข้าใจง่ายเช่น ตัวเราอยากเป็นอะไร และอยากทำอะไร ก็ต้องทำเอาด้วยตัวเอง ผลจะทำให้ชีวิตเราดีหรือไม่ดี ก็ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำของเรา (กรรม) เพราะตัวเราเองย่อมทำเหตุปัจจัยนั้น ๆ ถ้าทำไว้ดีแล้ว ผลก็ย่อมออกมาดี แต่ถ้าทำไม่ดี ผลก็ย่อมออกมาไม่ดี ดังพุทธวจนะที่ว่า (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2561)

“หว่านพืชชนิดใด	ย่อมได้รับผลชนิดนั้น
ทำกรรมดี	ย่อมได้รับผลดี
ทำกรรมชั่ว	ย่อมได้รับผลชั่ว”

เกษตรกรต้องทำความเข้าใจกับปัญหา และการแก้ปัญหาต่างๆ เช่นกันทุกปัญหาย่อมมีทางออก หลักการคิดที่นักคิดได้แนะนำคือ การใช้การคิดแบบกระบวนการระบบ (Systems

thinking) เป็นวิธีคิดกระบวนการระบบที่เปิด “ตาใน” คิดเพื่อเห็นโลกตามความเป็นจริง คือ เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันทั้งระบบ ซับซ้อนและเป็นพลวัต ช่วยให้เห็นแบบองค์รวม เห็นภาพใหญ่ เห็นภาพรวมของเรื่องราวต่าง ๆ องค์ประกอบทุกส่วนย่อมมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลกระทบต่อกันเป็นกระบวนการ ทำให้สิ่งต่างๆ ดำรงอยู่ และดำเนินไปอย่างที่เป็น เป็นการคิดเชื่อมโยงเหตุผล สามารถใช้ได้กับชีวิต การทำงาน ผลที่เกิดจากการกระทำที่มีความเชื่อมโยง แม้เป็นการเชื่อมโยงแบบชะลอการให้ผล (Delay) ในการสะท้อนป้อนกลับก็ตาม อย่างการปลูกผัก พืชแต่ละชนิดโตช้าเร็วต่างกัน ให้ดอกผลในเวลาที่แตกต่างกัน พืชบางชนิด 3 เดือนให้ผล และบางชนิดเป็นปีจึงจะออกดอกและให้ผล เมื่อรู้อย่างนี้ เกษตรกรก็เพียงแค่ให้น้ำ ให้อปุ๋ย สร้างเหตุปัจจัยให้พืชเติบโต และรอคอยให้ผลเกิดตามวาระของระบบชีวิตของพืชนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ยังมีผลสะท้อนในระบบเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายที่เกี่ยวข้องกันในระบบ อย่างการปลูกผักนี้ เกษตรกรก็ต้องดูแลผักอย่างเต็มศักยภาพ ความงอกงามและให้ผลย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ดิน แสงแดด โรคระบาด แมลง ฝน ฯลฯ (กรรณจรียา สุขรุ่ง, 2555) เกษตรกรสามารถใช้เหตุผลตามหลักวิชาการต่าง ๆ ในการจัดทำแผนงานให้เป็นไปตามความต้องการของตนหรืออยู่บนความคาดหวังที่จะได้รับ มีความสัมพันธ์กับงบประมาณที่มีอยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยและคุ้มค่า ที่สำคัญคือมีความรอบคอบรัดกุม และมีผลได้ที่ยั่งยืน การเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิเหตุมีผลในการปฏิบัติ หากเชื่อมั่นว่าการกระทำต่าง ๆ ย่อมมีผลและผลที่เกิดขึ้นย่อมมาจากการกระทำนั้นแล้ว จะทำให้มีความชัดเจนในแนวทาง ประกอบกับการมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยการใช้ปัญญาเป็นตัวขับเคลื่อนในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ จะทำให้เกษตรกรมีประสิทธิภาพพออย่างดียิ่ง

3. มีภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดี

การผลิตพืชในแต่ละครั้ง จนถึงวาระการเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรมักประสบปัญหาหลาย ๆ อย่าง เช่น ปัญหาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ภัยธรรมชาติ ผลผลิตตกต่ำ ปัญหาสภาพภูมิอากาศดังนั้นการเตรียมตัวเตรียมความพร้อมต่อผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ต้องมีการคาดการณ์ การวางแผนด้วยความไม่ประมาท เราอาศัยอยู่ในโลกของความไม่แน่นอน ต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คาดคิดอยู่เสมอ สิ่งเดียวที่คาดเดาได้ว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนก็คือสิ่งที่ไม่คาดคิด ดังนั้นสิ่งที่ทำได้คือเลือกที่จะรอให้มันเกิดขึ้นก่อนแล้วค่อยตอบสนอง หรือไม่ก็เลือกที่จะเตรียมพร้อมก่อนที่มันจะเกิดขึ้นด้วยการสร้างกันชนขึ้นมา “กันชน” เป็นสิ่งที่ป้องกันไม่ให้สองสิ่งมากระทบกันและเป็นอันตรายต่อการวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี (Greg McKeown, 2018) การมีภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดีเป็นไปตามหลักการพึ่งตนเอง ตามพุทธภาษิตที่ว่า “อตตาทิ อตตโน นาโถ” ความว่า ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน การจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องพัฒนาตนเองให้มี

ความพร้อมตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบกิจการงานเลี้ยงชีพ การเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ และการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้อย่างมีเหตุผล หลักการทั่วไปเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต มีข้อสังเกต 3 ประการ มีเป้าหมายต่อการประกอบอาชีพ โดยมุ่งเน้นไปที่ความต้องการแห่งชีวิตให้มีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะยังชีวิตอยู่ได้ มิใช่ตั้งเป้าหมายถึงการมีวัตถุพรั่งพร้อมการมีปัจจัย 4 ที่เพียงพอต่อการมีชีวิตแล้วก็มีใช้จุดหมายแต่เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งที่จะก้าวไปถึงการพัฒนาคุณภาพจิตและพัฒนาปัญญาเพื่อการมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป

การประกอบอาชีพสุจริตจากการใช้แรงงานทำงาน และเกิดผลตอบแทนโดยชอบธรรมมาแล้วก็มีใช้สิ้นสุดของการทำหน้าที่เพียงเท่านี้สัมมาชีพในทางธรรมจึงหมายถึงการดำรงตนอย่างถูกต้องอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้เป็นผู้สมควรแก่การได้รับผลตอบแทน เช่นการที่ลูกประพடுத்தตนเป็นลูกที่ดี สมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ก็นับว่าเป็นสัมมาชีพของลูก ซึ่งมองถึงผลอันเกื้อกูลแก่ชีวิต แก่สังคม หรือการดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่มนุษย์ อย่าให้ความโลภ ความอยาก เป็นเหตุแห่งความยุ่งยาก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) จริงอยู่เป็นธรรมดาที่ทุกคนจะต้องมีพลังขับเคลื่อนให้ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความคงอยู่แห่งชีวิต แต่ถ้าเป็นความอยากความต้องการเพียงขั้นมูลฐาน ความอยากนั้นก็จัดเป็นความโลภ ความอยากขั้นมูลฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตในปัจจุบัน 4 คือ อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค มีเป้าหมายหรือจุดประสงค์เพื่อความดำรงอยู่แห่งชีวิต คือ อาหาร การกินอาหารเป็นการเพิ่มวัตถุดิบที่จำเป็นให้แก่ร่างกาย เพื่อร่างกายจะได้นำไปบำรุงส่วนที่ชำรุด สึกหรอ และให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ถ้ากินอาหารตามความต้องการของชีวิต กินเพื่อให้ดำรงอยู่ เพื่อใช้ชีวิตนั้นให้เป็นประโยชน์ในทางอื่น ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเพราะการกินก็จะลดน้อยลง โรคภัยไข้เจ็บก็จะลดน้อยลงจะต้องมี “โภชนมัตตัตถุญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เพื่อป้องกันหนาว ร้อน เหลือบ ยุง และปกปิดร่างกายไม่ให้อับอายถ้ามนุษย์ใช้ เสื้อผ้าตามจุดประสงค์เดิมของเสื้อผ้า ความยุ่งยากเพราะเสื้อผ้างก็จะไม่เกิดขึ้น การหลงไหลแฟชั่นก็จะมี คนที่มีรายได้น้อยอยู่แล้วก็สามารถนำเงินไปทำประโยชน์ทางอื่นที่จำเป็น หรืออาจนำไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ผู้ยากจนได้ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นที่อยู่ของสมาชิกในครอบครัวเพื่อพักผ่อน ป้องกันแสงแดด ลมฝน สัตว์ร้าย เก็บวัตถุดิบของที่จำเป็น หากนำเอาความงามและแฟชั่นต่าง ๆ เข้ามาสร้างบ้านเพื่อให้มีหน้าต่างตาในสังคม สร้างใหญ่โตแต่เวลาอยู่จริงกลับไปอยู่กระท่อมเล็ก ๆ ถ้าสร้างที่อยู่อาศัยตามควรแก่ฐานะ ปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับที่อยู่ก็ไม่เกิดขึ้น ยารักษาโรค เพื่อแก้โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ให้หายไป ทุกวันนี้การแพทย์เจริญก้าวหน้า กลับยังมียาประเภทอื่น ๆ เช่น ยาเสริมบำรุงกำลัง ยากระตุ้น ยาลดความอ้วน และบางชนิดมีราคาแพง จนกระทบต่อผู้ใช้บริการโรงพยาบาล ปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับยาบุคลากรทางการแพทย์ และโรงพยาบาลก็ตามมา

นอกจากปัจจัย 4 ข้างต้นแล้ว มนุษย์มีความต้องการที่จะให้มีปัจจัยต่าง ๆ เพิ่มเติมเข้ามาโดยพิจารณาถึงความจำเป็นและฐานะของตน เช่น ยานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์การสื่อสาร เครื่องจักรช่วยแรง เครื่องสนองความบันเทิง เป็นต้น คนที่เจริญทางด้านจิตใจแล้วจะแยกได้ว่า ในบรรดาสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิตนั้น มี 2 อย่าง คือ 1) สิ่งที่ร่างกายต้องการจริง ๆ เช่น ปัจจัย 4 และ 2) สิ่งที่จิตใจต้องการจริง ๆ ไม่ใช่วัตถุแต่เป็นเรื่องคุณธรรม “วัตถุเป็นอาหารกาย ธรรมะเป็นอาหารใจ” จะขาดสิ่งใดไม่ได้มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่ากันก็ไม่ได้ (ประเวศ อินทองปาน, 2559) จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาทำส่วนที่ยังขาดอยู่ให้เกิดขึ้น คือให้ความสว่างไสวทางวิญญาณ มาประคับประคองแล้วสามารถเดินได้ถูกทาง (พุทธทาส, 2550) เมื่อสามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับร่างกายได้ด้วยการเติมน้ำออกกำลังกาย รับประทานอาหารตามความเหมาะสม ร่างกายด้านทานโรคภัยไข้เจ็บที่จะมารุมเร้ามีภูมิคุ้มกันที่ดีแล้วเชื้อโรคต่าง ๆ เข้าสู่ร่างกายของเราได้ยาก การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับจิตใจด้วยสติปัญญา ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท ก็จะแก้ปัญหาความอยากได้ สติจะเป็นตัวควบคุมการทำหน้าที่ของตน ป้องกันยับยั้งตนเอง ไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว เป็นการเตือนตนเองในการทำมาหากิน ทุกการดำเนินชีวิตมีสติกำกับ เรียกว่าอยู่บนความไม่ประมาท ตระหนักถึงสิ่งที่จะต้องทำในหน้าที่อย่างจริงจัง พยายามเดินรุดหน้าอยู่ตลอดเวลา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

4. มีเงื่อนไขด้านความรู้

เกษตรกรย่อมรู้อยู่แล้วว่าความรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตตามครรลองของอาชีพ หากไม่มีความรู้ต่อดิน พืช สภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ย่อมทำให้การปลูกพืชไม่ได้รับผลที่ดีเท่าที่ควร ในทางตรงข้ามหากมีความรู้ดีแล้ว การปลูกพืชก็จะให้ผลดีด้วยเช่นกัน ดังนั้นเกษตรกรต้องฝึกฝนเรียนรู้ต่อแนวทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ เหตุว่ามนุษย์มีความพิเศษมากกว่าสัตว์ ซึ่งสัตว์มีชีวิตอยู่ได้โดยสัญชาตญาณ ไม่ต้องฝึกฝนเรียนรู้หรือฝึกฝนแต่น้อยนิดก็ดำรงชีวิตอยู่ได้ ต่างจากมนุษย์ที่ต้องฝึกฝน ถ้าไม่ฝึกฝนไม่ฝึกหัดพัฒนาแล้วจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ไม่สามารถมีชีวิตที่ดีงามได้ ดังนั้นมนุษย์ต้องดำเนินชีวิตด้วยการเรียนรู้ที่เรียกว่า “สิกขา” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) ที่ทำให้มนุษย์มีความสามารถมากก็คือสติปัญญาที่ยิ่งใหญ่ เติบโตด้วยความอยากรู้อยากเห็น หากแต่ถ้ามีจิตใจหลงผิดสำคัญผิด นั่นจะเป็นอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าแท้ที่แท้จริง ถูกชักนำไปสู่ทิศณะชีวิตแบบนอกกรอบได้ (ลีโอ ตอลสตอย, 2556) เหตุนี้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ให้มีความรู้จึงสำคัญต่อความสำเร็จของเกษตรกร เช่นเดียวกับนักเรียน นักศึกษา ที่จะต้องค้นคว้าศึกษาเล่าเรียนเพื่อมีหลักการที่ควรรู้และนำหลักการดังกล่าวไปประพฤติปฏิบัติ จึงจะมีความเป็นนักการเกษตรโดยสมบูรณ์

สถาบันการศึกษาบางแห่งไม่เน้นความรู้เพื่อการอ่านออกเขียนได้ แต่มุ่งเน้นทักษะชีวิตอย่าง “วิทยาลัยเท้าเปล่า” (Barefoot College) ก่อตั้งโดยसानด์จิต บังเคอร์ รอย (Sanjit Bunker Roy) ในประเทศอินเดีย ต้องการมอบความรู้ให้คนจนได้นำไปใช้ในการปรับปรุงชีวิต

ความเป็นอยู่โดยไม่มียุทธศาสตร์รับคนที่จบปริญญาแล้วเข้าเรียน เน้นสอนในสิ่งที่ทำให้ชีวิตของคนจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมองว่าการอ่านออกเขียนได้ไม่สำคัญ แต่ทักษะในการเอาชีวิตรอด และความรู้ของคนจนสำคัญกว่า เช่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การสร้างบิ๊มน้ำ การเก็บและกรองน้ำฝน การติดตั้งระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ หัตถกรรมในครัวเรือน เป็นต้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิทยาลัย คือ การใช้หลัก “ความพอเพียง” มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม (สฤณี อาชวานันทกุล, 2559) ถือเป็นการสร้างความรู้ที่ทำให้มนุษย์มีคุณค่าในฐานะที่มนุษย์ดำรงอยู่ในโลก แต่ละคนจะมีแนวทางในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอกเพื่อชีวิตที่ดีกว่าจำเป็นจะต้องให้ “ความรู้เพื่อการเข้าใจ” เป็นตัวนำ “ความรู้เพื่อเอาประโยชน์” ซึ่งจะทำลายความเห็นแก่ตัวและลดความอยากลงได้ (Schumacher, 1975) ความรู้ที่สำคัญจากปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิหรือตามความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม จากองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบจากภายในที่ดี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการเรียนรู้จากภายในตนเอง รู้จักการพึ่งตนเอง และทำตัวให้เป็นที่พักพิงของผู้อื่น หมายถึง การใช้ความคิดที่ถูกต้อง ถูกวิธี รู้จักคิดให้เป็น มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบสาวหาเหตุผล แยะแยะสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้นๆ ได้ ให้เห็นตามปัญหาหรือทำให้เกิดประโยชน์ขึ้น

2. องค์ประกอบจากภายนอกที่ดี (กัลยาณมิตร) เป็นการเรียนรู้การพึ่งพาให้ได้ประโยชน์จากคนและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรู้จักหาผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนฝูง หนังสือ ตำรา ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ที่จะนำความเกื้อกูลหรือกระตุ้นให้ตนเกิดปัญญาได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541)

พรานซิส เบคอน นักปรัชญาชาวอังกฤษ กล่าวว่า “ความรู้คืออำนาจ” ความรู้เป็นพาหนะที่จะนำไปสู่โลกหน้า เป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดความสุข ความพอใจ ฐานของความรู้ในสังคมไทยมีลักษณะเป็นจุดหมายในตัว คือช่วยฝึกอบรมให้คนเป็นคน เวลานี้ความรู้จะมีลักษณะเป็นประโยชน์ใช้สอย คือเป็นเครื่องมือพาคนไปสู่การมี “งาน” มิใช่พาคนไปสู่การมี “ธรรม” เราจึงได้ยินคำว่า “พุทธศึกษา” การเรียนรู้ในแบบพุทธศึกษา คือการฝึกสติปัญญาที่เชื่อว่า “มนุษย์เกิดมามีกรรมกองกำลังแห่งสติปัญญาอยู่อันหนึ่งไม่มากก็น้อย...เหมือนกับเมล็ดพรรณไม้ผักหญ้า ย่อมมีกำลังอันหนึ่งในเมล็ดนั้นๆ ที่สำคัญจะได้คลี่คลายเกิดก่อเป็นรากใบงอกงามออกไป” (วิทย์ วิศทเวทย์, 2555) ปัญญาจึงเป็น “ธรรมที่สำคัญ” ในทางปฏิบัติตนเพื่อก่อให้เกิดปัญญา ถ้าขาดการปฏิบัติให้เกิดปัญญา ก็เหมือนการเดินทางโดยไม่ลืมหินติดมือ ไม่มีความรู้ ความเห็นอะไรเกิดขึ้น ปัญญาจึงมีใน 2 ลักษณะ คือ ความรู้ผิด และความรู้ถูก ทุกคนมีจิตเป็นวิญญานธาตุโดยธรรมชาติ คือ ธาตุรู้ คือย่อมรู้อะไรๆ ได้ ตัวปัญญาที่แท้จริงจะต้องเป็นความจริงตามเหตุและผล (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2558) พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ประทานไว้ในครั้งคณะ

ชาวห้วยขวางพญาไท เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2520 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า “...ปัญญาของพระพุทธศาสนา คือ ความฉลาด ความรู้ อะไรจริง อะไรไม่จริง ไม่ใช่ปัญญาที่เข้าโรงเรียน ไปมหาวิทยาลัย ได้เรียนปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก แล้วแต่จะเรียนมา จำมา หรือแม้จะนำมา อันนั้นก็ปัญญาอย่างหนึ่ง แต่ปัญญาที่จะเห็นว่า ตรงไหนทุกข์ ตรงไหนเป็นเหตุแห่งทุกข์ คือปัญญาแท้...” ปัญญาจึงเป็นบารมีที่สำคัญ เป็นบันไดให้บุคคลประกอบกรรมดีอย่างต่อเนื่อง ให้มีความรู้ความเฉลียวฉลาด ความรู้ทั่วถึง เหตุผลอย่างชัดเจน รู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น (दनัย प्रियाเพิ่มประสิทธิ์, 2557)

ความรู้ มีความสำคัญต่อเกษตรกร ที่จะนำหลักวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้กับชีวิตอย่างรอบคอบ ตลอดจนให้มีความเชื่อมโยงกับงานกิจกรรมส่วนอื่นๆ เช่น การวางแผนการทำงาน การปฏิบัติงานตามขั้นตอน การติดตามประเมินผล เป็นต้น เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และที่จะต้องรู้ให้ลึกลงไปนั่นก็คือการรู้ว่าอะไรเป็นปัญหา และต้นเหตุของปัญหาคืออะไร เพื่อเกิดปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงต้องฝึกฝนศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจกับลักษณะของพืช และกระบวนการเกษตรกรรมของตน เมื่อผ่านการฝึกฝนให้มีสมรรถนะในการเรียนรู้ได้ดีแล้ว ประสิทธิภาพสูงสุดก็ย่อมตามมา ในทางพุทธศาสนานั้นปัญญาหรือความรู้มีแหล่งกำเนิด 3 ประการ เกษตรกรสามารถฝึกฝนได้ คือ

1. ความรู้ที่เกิดจากการได้ศึกษาเล่าเรียน (สุตมยปัญญา) คือเป็นความรู้ที่ผ่านการถ่ายทอดจากตำรา ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรต้นแบบ เป็นต้น เป็นผู้ถ่ายทอดให้ต่อ ๆ กันมา การได้ศึกษาเรียนรู้จะได้ทราบเรื่องราวที่สนใจได้ ซึ่งถือเป็นขั้นแรกของการเรียนรู้จากผู้อื่นเพื่อนำสิ่งที่ได้รับมากำหนดแนวทางของตนเอง และนำไปปรับใช้ในการทำงาน อย่างไรก็ตามความรู้นี้ไม่ได้มีข้อสรุปว่าจะถูกต้องหรือไม่

2. ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล (จินตามยปัญญา) เกษตรกรต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าความรู้ที่ได้เรียนรู้นั้นมีเหตุผลอันน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์กับตนเองได้อย่างไร

3. ความรู้จากประสบการณ์ตรง ที่เกิดจากสัญญาบริสุทธฺีและสัญญาพิเศษ (ภาวนามยปัญญา) เป็นความรู้ที่เกิดจากปฏิบัติ เกษตรกรเองต้องปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง เรียกว่าเป็นปัญญาที่แท้จริง

เห็นได้ว่าความรู้เกิดขึ้นตามกระบวนการของการรู้ การคิด และการกระทำ การจะพิสูจน์ว่าความรู้ที่ได้เรียนรู้ตามข้อ 1 เป็นจริงหรือไม่ สามารถพิสูจน์หรือตรวจสอบความรู้ได้โดยใช้ปัญญาคิดพิจารณาหาเหตุผล ตามข้อ 2 และใช้ประสบการณ์ตรง ตามข้อ 3 ถ้าความรู้เหล่านี้มีความสอดคล้องกันก็ถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2533)

5. มีเงื่อนไขด้านคุณธรรม

หลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนาย่อมสำคัญกับทุกคนแต่หากจำเพาะเกษตรกรที่ยึดแนวทางการทำเกษตรที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักการเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีความอดทน ใช้สติปัญญา เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปตามแนวทางของพุทธศาสนานั้นแล้ว หลักคุณธรรมตามความหมาย “ธรรมะ” มีหลายความหมายแต่ถ้าถือเพียงใจความสำคัญ ธรรมะก็คือหน้าที่ การได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องแก่สถานะภาพของตน เป็นผู้ปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสุขสันติในทุกโอกาสและสถานที่ ก็คือการปฏิบัติธรรม (พุทธทาส, 2547) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนของความจริงแห่งชีวิตและโลกที่เรียกว่าสังขาร และทั้งในส่วนของแนวทางการปฏิบัติตนของบุคคลในสังคมที่เรียกว่าจริยธรรมล้วนเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขและมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น หากเมื่อธรรมได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง (พระไพศาล วิสาโล, 2553) มีการประสานกันครบองค์ เป็นระบบที่มีคุณภาพ ผลดีก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าชีวิต สังคม และธรรมชาติแวดล้อมอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) เกษตรกรซึ่งอยู่กับดิน น้ำ ป่า ต้นไม้ ฯลฯ มีหน้าที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติทำให้ได้รับพลังบริสุทธิ์ รู้สึกได้ถึงความสุขชื่น มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความคิดเป็นระบบจากพลังธรรมชาตินี้ แม้พระพุทธเจ้ายังทรงตรัสรู้ท่ามกลางธรรมชาติ ธรรมที่ยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ (พรหมจ เลาหวิเชียร, 2548) พระพุทธเจ้าไม่ใช่เจ้าของธรรม ใครก็เข้าถึงธรรมได้ ธรรมเป็นของกลางที่มีอยู่ พระพุทธองค์ทรงค้นพบและนำมาสั่งสอน เป็นสิ่งที่มีค่า ป้องกันบุคคลไม่ให้ประพฤติดนปไปในทางที่ผิด กีดกันไม่ให้กระทำความผิด และนำไปสู่การปฏิบัติที่สงบสันติ (พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ทรงปกครองประเทศโดยใช้หลักธรรมตลอดมา ครั้นเมื่อมีพระปฐมบรมราชโองการมีเนื้อหาแห่งธรรมว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และเมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว ก็ทรงดำรงอยู่ในหลักธรรม “ทศพิธราชธรรม” เป็นกิจวัตร พระองค์ได้นำหลักธรรมต่าง ๆ ผ่านพระบรมราโชวาทพระราชทานให้กับประชาชนเนื่องในโอกาสต่าง ๆ อยู่เนือง ๆ แม้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็เช่นเดียวกัน จะต้องมียุทธศาสตร์ด้านคุณธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตและหน้าที่การงานในทุกกลุ่มอาชีพ (อุดมพร อมรธรรม, 2550) ยุทธศาสตร์ด้านคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราโชวาทให้น้อมนำมาปฏิบัติ คือ 1) ให้ทุกคน คิด พูด ทำ ด้วยความเมตตาต่อกัน 2) ให้ทุกคน ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม 3) ให้ทุกคน ประพฤติสุจริต อยู่ในระเบียบแบบแผนของกติกากฎทางสังคมอย่างเท่าเทียมกันและ 4) ให้ทุกคน มีเหตุ มีผล ดำรงตนอยู่บนความถูกต้องของความคิด

สรุป

การทำเกษตรในระบบเกษตรกระแสหลักของเกษตรกรที่ผลิตเพื่อการจำหน่าย มีความเข้มข้นในแง่ของการใช้สารเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และนำไปสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การทำเกษตรไม่ว่าจะทำการเกษตรในรูปแบบใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกษตรทางเลือก เช่น วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมธรรมชาติ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการปฏิบัติให้เหมาะสมกับอาชีพ ตัวอย่างคุณธรรมของเกษตรกร ที่สำคัญ เช่น ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความพอเพียง ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น การทำการเกษตรอย่างมีความรู้ต้องไม่เอาเปรียบตนเองและผู้อื่น เช่น การทำเกษตรปลอดภัยตามมาตรฐาน GPA (Good Agricultural Practices) และการทำเกษตรอินทรีย์ (Organic farming) ที่หลีกเลี่ยงหรืองดการใช้สารเคมีในการผลิตพืชผลทางการเกษตร คำนึงถึงความปลอดภัยของตัวเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการค้าขายพืชผลทางการเกษตรในราคายุติธรรม ไม่เอาเปรียบลูกค้า

การเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ จึงตอบโจทย์สำหรับทางเลือกที่เหมาะสมต่อระบบนิเวศ ซึ่งจะเพิ่มพูนรายได้ให้เกษตรกร นำไปสู่การลดความยากจนลง ด้วยการเกษตรที่ให้ผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้ผลผลิตที่สม่ำเสมอ ลดการเกิดโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคที่เกิดจากการใช้สารเคมี และมีสารเคมีตกค้างในร่างกาย เป็นต้น ดังนั้น เมื่อเกษตรกรมีเป้าหมายที่ชัดเจน ต่อการแก้ปัญหาชีวิต เพื่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและครอบครัว การใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ ยึดถือให้เป็นระบบเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง มีการจัดการที่ดีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็จะนำพาชีวิตไปสู่จุดหมายที่สำคัญด้วยความยั่งยืนในอาชีพ เช่นเดียวกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จแล้วในหลาย ๆ คน ซึ่งนำหลักธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ดังนี้

1. พอประมาณ รู้จักการบริโภคไม่ทำกิจอันใดเกินความสามารถของตน มีปัญญาตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะด้วยความสันโดษในหน้าที่
2. มีเหตุผล มีความรอบคอบรัดกุมในการตัดสินใจ ทั้งต่อหน้าที่การงานและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านการเรียนรู้ การคิดพิจารณา และการปฏิบัติอย่างจริงจัง
3. มีภูมิคุ้มกันตัวเองที่ดี มีก้นชนชั้นดีเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ด้วยการเข้าใจตนเอง เข้าใจความต้องการของชีวิต ไม่ทำให้ความต้องการเป็นเหตุแห่งความยุ่งยากใด ๆ
4. มีเงื่อนไขด้านความรู้ มีความจำเป็นต้องเติมเต็มให้มีการพัฒนาต่อยอดด้วยการเรียนรู้ ฝึกฝน ค้นคว้าอย่างสม่ำเสมอ มีองค์ประกอบของโยนิโสมนสิการ คือความรู้ที่เกิดจาก

พลังภายในที่ดีของตน และเกิดจากการมีกัลยาณมิตรที่ดี เกิดจากพลังภายนอก เช่น ครู อาจารย์ เพื่อนฝูง ตำราต่าง ๆ

5. มีเงื่อนไขด้านคุณธรรม มีความถูกต้องดีงามต่อชีวิตหน้าที่ของตน เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ มีความสันติสุขเกิดขึ้นในทุกสถานที่และโอกาส

เอกสารอ้างอิง

- กรรณจิริยา สุขรุ่ง. (2555). *เมล็ดพันธุ์ชีวิตบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: ตาตา.
- กิริติ บุญเจือ. (2559). *ปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังพระบรมราโชวาท ประเทศไทยกับธรรมมาภิบาล ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2559). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หัวใจแห่งคุณภาพในหลักการทำงาน ประเทศไทยกับธรรมมาภิบาลด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2557). *พุทธภูมิพล ทศบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ดาร์ถึง ตุลฤ. (2551). *แห่งการงานอันเบิกบาน*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ประเวศ อินทองปาน. (2559). *พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพจ เลหาวิเชียร. (2548). *บรรลุลหรรณในนิเวศวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *ธรรมานุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- _____. (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: โกมลคีมทอง.
- _____. (2543). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *รู้ไว้เสริมปัญญาและพัฒนาคน*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). *ขอคืนพื้นที่ธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2533). *พุทธศาสนากับปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระราชมุนี (ประยูร ธมมจิตโต). (2541). *รวมปาฐกถาธรรมชุดพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พุทธทาส. (2547). *มรดกที่ขอมฝากไว้*. กรุงเทพมหานคร: ชมรมศิษย์กรรมฐาน พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย.

- _____. (2550). สารนิพนธ์ พุทธทาสว่าด้วยประชาธิปไตยและหัวใจเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พุกโกะ มาชาโนบุ. (2553). ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง.
- วิชิต แก้ว. (2559). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะอภิปรัชญาของปรัชญาหลังนวยุค สายกลาง ประเทศไทยกับธรรมาภิบาลด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ลีโอ ตอลสตอย. (2556). คำสารภาพและความเรียงทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2547). ประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2558). พอหลักธรรมแห่งความพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2559). คิดเขย่าโลก. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- สิริวรรณ. (2547). อิทัปปัจจยตา อำนาจสูงสุดของธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2561). หลักอริยสัจ 4 กับกรรม. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2555). อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินตลอดชีวิต ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม บิดาแห่งวงการ การเรียนรู้สู่การพึ่งตนเอง. สมุทรสงคราม: สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อานันท์ ตันโส. (2556). ตำราเกษตรธรรมชาติประยุกต์ แนวคิด หลักการ เทคนิคปฏิบัติในประเทศไทย. เชียงใหม่: ทรีโอแอดเวอร์ไทซิงแอนด์ มีเดีย.
- อุดมพร อมรธรรม. (2550). พระเจ้าอยู่หัวกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- Greg McKeown. (2018). *Essentialism : The disciplined Pursuit of Less*. United States of America: The Crown Publishing Group.
- Schumacher. (1975). *E.F. Small is Beautiful*. New York : Perennial Library.

กุศโลบายที่ใช้ในการข่มใจ (ทมะ) ตามแนวพระพุทธศาสนา*

AN ANALYTICAL STUDY ACCORDING TO BUDDHISM SKILLFUL
MEANS FOR SELF-RESTRAINT (DAMA)

พระครูสมุทรวิชานวัตร

Phrakru Samutwachiranuwat

มนตรี วรภัทรทรัพย์

Montree Worapattarasap

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi Buddhist College, Thailand

E-mail: sowlong1991@gmail.com

บทคัดย่อ

กุศโลบายที่ใช้ในการข่มใจในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ เป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทกับบุคคลทุกระดับในสังคม มีวิธีการฝึกที่เหมาะสมและวิธีการนำไปใช้ที่ง่ายสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักพอ ได้แก่ 1) ทานล้นถ้วย คือการเป็นผู้ให้ หรือการทำทาน การให้เป็นการสร้างความคิดที่ง่ายที่สุด 2) สันโดษ 24 น. คืออย่าจำกัดเวลาในการให้ทาน การให้อย่างไม่มีข้อจำกัดของเวลา 3) เศรษฐีพอเพียง คือคนรวยเป็นเศรษฐีที่แท้จริง มีไร่รวยเพราะมีทรัพย์สิ้นเงินทอง มีทรัพย์มาก แต่ทุกคนสามารถเป็นเศรษฐีได้เป็นกุศโลบายที่ใช้เพื่อข่มใจจากความโลภ กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักให้อภัย ได้แก่ 1) น้ำร้อนใจเย็น น้ำเย็นใจสลาย 2) เมตตาธรรม จึงจะค้าจุนโลก 3) ร้ายมา ดีตอบ เป็นกุศโลบายที่ใช้เพื่อข่มใจจากความโกรธ กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักยอมรับความจริง ได้แก่ 1) เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน 2) สติถูกทิศ ชีวิตถูกทาง 3) รักแท้ แพ้ความจริง เป็นกุศโลบายที่ใช้เพื่อข่มใจจากความหลง เมื่อทุกคนสามารถนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปใช้ในการข่มใจตนเองได้อย่างเหมาะสมกับกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการลดกิเลสของตนเองได้อย่างมั่นคง

คำสำคัญ: กุศโลบาย, การข่มใจ, ตามแนวพระพุทธศาสนา

Abstract

The Buddhist skillful means for self-restraint had an important role on people in all classes. There was the proper training and the easier usage of this

* Received 31 October 2019; Revised 18 November 2019; Accepted 25 November 2019

method for all people. The Buddhist skillful means for self-restraint to destroy voracity was 1) Eating a cup overflowing is the giver or the offering. Giving is the easiest way to create goodness. 2) Solitude 24 hrs. Do not limit the time you eat. Giving without time limitations. 3) Sufficiency millionaire Meaning that the rich are real millionaires Not rich because of possessions, money, wealth, but everyone can be a millionaire. This was the Buddhist skillful means for self-restraint to cease greed. The Buddhist skillful means for self-restraint to cease non-forgiveness was 1) change of thoughts, 2) the use of mindfulness in life, and 3) true love defeated by truth. This was the Buddhist skillful means for self-restraint to destroy delusion. When all persons could use the Buddhist principles for self-restraint proper to cease the arising defilement in mind, they got the highest efficiency to decrease more defilement.

Keywords: The Stratagem, Restraint, According To Buddhism

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญปัญหาความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม โดยมีสาเหตุมาจากปัญหาที่หลากหลายที่ส่งผลกระทบมาสู่ภาวะการควบคุมและพัฒนาจิตใจโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมืองและสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการศึกษาต่ำ ปัญหาวัยรุ่นและยาเสพติด และปัญหาประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541) ด้วยบริบทหลากหลายประการของวัฒนธรรมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคของการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และการน้อมรับวิทยาการสมัยใหม่เข้ามามีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านทางเครือข่ายทางสังคม สื่อภาพ เสียง และการส่งผ่านข้อมูลที่รวดเร็วทำให้กระแสวัฒนธรรมของต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทย เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสมัยและพฤติกรรมการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่มีผลทำให้ความเจริญทางด้านจิตใจไม่ได้รับการพัฒนาควบคู่ตามไปด้วย ปัญหาอันสำคัญจึงได้เกิดขึ้นในสังคมไทยคือ ปัญหาการไม่รู้จักรักการชมใจจากความสุขทั้งหลาย การแยกแยะไม่ได้ว่าสิ่งไหนเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทศนคติในการดำเนินชีวิตที่ขาดศีลธรรมทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายและละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการมีชีวิตอยู่ สิทธิการใช้ชีวิตคู่ หรือสิทธิการรักษาผลประโยชน์ต่าง ๆ ของตนเองที่มองข้ามหลักมนุษยธรรมและเมตตาธรรมอันดีงามของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมของชาวพุทธ รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันจึงมีพื้นฐานอยู่กับความทุกข์ที่แอบแฝงอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการใช้ชีวิตของคนทุกเพศทุกวัย และจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

จนส่งผลให้การควบคุม ยับยั้ง ชังใจ การรู้จักข่มใจของตนเองจากอกุศลกรรมต่าง ๆ ค่อยๆ อ่อนกำลังลงไป ความแข็งแกร่งของจิตใจที่ติงามลดน้อยลงจนเห็นได้อย่างชัดเจน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นในเรื่องของการใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในการ ดำเนินชีวิต ให้รู้จักความทุกข์ รู้จักวิธีกำจัดความทุกข์ ด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงต้นเหตุของ ความทุกข์แล้วแก้ไขให้ถูกต้อง (สุชีพ ปุญญาณูป, 2541) โดยวิธีการต่าง ๆ จะต้องเริ่มต้นมา จากการใช้สติและปัญญาในการยับยั้งชั่งใจตนเองให้สามารถรู้เท่าทันกิเลสภายในใจของตนเอง ได้ ที่เรียกว่า การรู้จักข่มใจนั่นเอง การข่มใจ คือ การมีสติคอยยับยั้งชั่งใจ ควบคุมบุคคลนั้นให้มีความสงบ ระเบียบ สำรวมอินทรีย์ทั้งหก ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539) เพื่อควบคุมมิให้ความโลภ ความโกรธ และความหลงเข้ามาครอบงำจิตใจได้ โดยผ่านหลักธรรมอันติงามต่าง ๆ อาทิเช่น อาศัยความอดทน เป็นตัวควบคุมกิเลสในใจ ดัง โอวาทปาติโมกข์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบไว้ตอนหนึ่งว่า “ขันติ ประมัตตโป ตีติกขา ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และไม่ว่า จะด้วยวิธีการใดก็ตามที่นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการข่มใจ ก็ล้วนแล้วแต่ได้ รูปแบบการสั่งสอนมาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสิ้น ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงผลแห่งการ ปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นโดยตรงแก่ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์ ที่ไม่จำกัดด้วยเวลา ยุคสมัย หรือ ชุมชนสังคม จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ธรรมะของพระองค์ก็จะยังคงสามารถ นำมาใช้ในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรมในจิตใจได้ตลอดเวลา

ในยุคปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ที่เป็นยุคแห่งความเจริญทางด้านวัตถุ ก่อให้เกิดปัญหา ต่าง ๆ อันมีผลมาจากความเสื่อมถอยของศีลธรรมในจิตใจของมนุษย์ โดยสาเหตุอันสำคัญนั้น มาจากพลังใจในการรักษาความติงามในจิตใจได้ลดถอยลงไป ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่เราจะต้อง ย้อนกลับไปสู่หลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เฉกเช่นในสมัยพุทธกาล เพื่อแก้ไขปัญหของ สังคมในปัจจุบัน พื้นฟูศีลธรรมอันติงามในจิตใจให้กลับมาคืนมาสู่สังคมไทยควบคู่กับความ เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุให้ได้

จากประเด็นดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้สนใจศึกษาเรื่องวิเคราะหุ์กุศโลบายที่ใช้ในการข่มใจ (ทมะ) ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติและหลักธรรมะที่ใช้ในการข่มใจ เพื่อเพิ่มพลังใจในจิตใจของตนเอง ให้สามารถรักษาความติงามในจิตใจให้ได้ตลอดเวลา โดยศึกษา ในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความหมาย ประเภท วัตถุประสงค์ วิธีการ และองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจต่อไป

กุศโลบายในการข่มใจตามแนวพระพุทธศาสนา

กุศโลบายการข่มใจในพระพุทธศาสนา จึงเป็นอีกแนวทางการสอนและศึกษาธรรมะ ภาคปฏิบัติที่ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในยุคสมัยปัจจุบัน โดยการศึกษาหลัก

ปฏิบัติที่สอดคล้องกับการนำไปใช้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคม พร้อมนำเสนอ วิธีการ แนวทาง ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นทางออกให้กับคนในยุคปัจจุบันได้มีหนทางในการ ปัญหาและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

1. กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักพอ

ความไม่รู้จักพอ หรือ ความโลภ เป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่ฝังแน่นอยู่ในใจของมนุษย์ทุกคน เพียงแต่จะทวีความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานะของจิตใจและการได้รับการ ขัดเกลาทางศีลธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะวิธีแก้ไขข้อบกพร่องนี้ให้กับมนุษย์ทุก คนเพื่อให้เอาชนะความโลภ และรู้จักพอในสิ่งที่ควรจะมีจะเป็นนั้นก็ คือ การให้ทาน ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2542) คือ 1) อามิสทาน 2) อภัยทาน 3) วิद्याทาน 4) ธรรมทาน ดังนั้นการทำทานจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ความไม่รู้จักพอลดน้อยลงไป และหายไปในที่สุด เพราะทานเป็นพื้นฐานของทุกชีวิต เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดีทุก รูปแบบ อันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุก ๆ ชีวิต

วัตถุประสงค์ของการทำทาน เมื่อพิจารณาในแง่ของผู้ให้ ผู้ที่ให้ทานย่อมมีใจที่ชุ่มเย็น โดยเฉพาะผู้ที่ให้ทานอยู่อย่างเสมอมีใจที่ผ่องใสเยือกเย็น เราจะไม่มีวันรู้จักความสุขที่เกิด จากการให้ว่าเป็นอย่างไร นอกจากเราต้องเป็นผู้ให้ (พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย), 2552) สังคมใดก็ตามที่นิยมการให้ทานสังคมนั้นย่อมไม่มีความเดือดร้อนใจ เพราะแต่ละคนต่าง มีอริยาศัยไม่ตรีถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน และทำให้กิเลสคือความโลภที่อยู่ใจค่อย ๆ ลดน้อยไป ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ปัญหาความไม่รู้จักพอหมดหายไปนั่นเอง

1.1 กุศโลบายที่ 1 : ทานล้นถ้วย

ทานล้นถ้วยในความหมายนี้ มีความหมายถึง การเป็นผู้ให้ หรือการทำทาน การให้เป็นการสร้างความดีที่ง่ายที่สุด แต่ส่งผลดีให้แก่ชีวิตของเราอย่างมากายสุดจะพรรณนา เมื่อเป็นผู้ให้อย่างสม่ำเสมอแล้วยังเห็นคุณค่าและรักการให้ยิ่งขึ้น ชีวิตเราจะพบแต่ความสุข ความดีงาม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริง (พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, 2541) สิ่งที่สำคัญที่สุดของการทำทาน คือการตัดความตระหนี่ให้ขาดจากใจ การให้ทานนั้น เป็นหลักคำสอนอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นหลักพื้นฐานของผู้อยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้ สังคมยึดเหนี่ยวกันอยู่ได้ (วคิน อินทสระ, 2554)

1.1.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 1

การให้ทานก็เปรียบเหมือนการหัดเขียน หัดอ่านหนังสือ คนที่ไม่เคย หัดให้ทานเลยก็จะให้ไม่ได้ ให้แล้วเกิดความเสียดายตลอด มีเงินล้านบาทให้ทานไปสักร้อยบาท จิตมันก็จะยังรู้สึกเสียดายทานที่ให้อยู่นั่นเองเพราะไม่เคยฝึกให้ ธ.ธรรมรักษ์ (ธ.ธรรมรักษ์, 2561) ได้แนะแนวทางในการฝึกให้รู้จักการให้ทานสรุปได้ดังนี้

1.1.1.1 ฝึกใจให้รู้จักพอ เราต้องรู้จักมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ก่อนและก้าวพ้นจากการเปรียบเทียบกับคนอื่น คือให้คุณค่ากับตัวเอง รู้จักพอใจในสิ่งที่มีอยู่ก็จะเป็นสุขใจ ไม่ต้องกระวนกระวายใจให้เป็นทุกข์ เริ่มจากวิธีง่าย ๆ คือ ในแต่ละวันลองหาโอกาสไปนั่งกินอาหารที่ร้านอาหารดี ๆ เพียงคนเดียวสักมื้อให้อิ่มที่สุด พอท้องอิ่มแล้วจะรู้สึกได้เองว่า ต่อให้เดินผ่านไปร้านอาหารที่เคยอยากเข้าไปกินก็ไม่สามารถกินได้อีกแล้ว เพราะท้องของเรารับได้เพียงเท่านั้นคือแค่อิ่มเท่านั้น

1.1.1.2 หัดเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ การจะให้อะไรใครก็ควรเริ่มจากสิ่งที่ย่อย ๆ เล็ก ๆ ยกตัวอย่างเช่น การให้ขนมเด็ก เวลาที่เราไปไหนมาไหนพยายามพกขนมที่ไม่เน่าเสียง่ายอย่างเช่น ขนมปัง หรือ ขนมถุงสำเร็จรูป เวลาเจอเด็ก ๆ หรือเจอสัตว์จรจัดหมาแมวที่ดูลำบาก เราก็แบ่งของเหล่านี้ให้พวกเขาได้ทันที คนใดที่มีเมตตาเป็นพื้นฐานนิสัย หากได้ฝึกให้บ่อย ๆ จากนิสัยก็จะเป็น “อุปนิสัย” ขอบช่วยเหลือคนอื่น เวลาให้ทานใด ๆ แก่ใครก็จะทำได้ง่ายและได้ผลบุญมาก

1.1.1.3 ให้ทานด้วยการให้แรง หรือการใช้แรงสร้างคุณงามความดีทั้งหลาย การให้ความช่วยเหลือคนอื่น การสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับผู้อื่น

1.1.1.4 ให้ทานด้วยการให้ธรรม คำว่าธรรมนั้น หมายความว่า ได้เป็นสองสิ่งคือ ธรรมที่เป็นวิทยาทาน และธรรมที่เป็นความรู้แจ้งเห็นจริงในชีวิต การถ่ายทอดวิชาความรู้เพื่อให้คนอื่นได้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ การได้ให้โอกาสแก่คนที่ยังไม่มีโอกาสได้พิสูจน์ตนเอง นับเป็นธรรมทานที่เป็น วิทยาทานที่ยิ่งใหญ่มาก เพราะคนที่ได้วิชาไปได้ความรู้ไปแล้ว เขาผู้นั้นก็จะมีเครื่องมือในการทำมาหากินเลี้ยงชีพอย่างสุจริต และมีโอกาสในการพัฒนาตนเองให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ ส่วนธรรมทานที่สูงยิ่งขึ้น สูงไปกว่าธรรมทานที่เป็นวิทยาทานก็คือ ความรู้ความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง

1.1.2 การนำกุศโลบายที่ 1 ไปใช้

1.1.2.1 ทุกวันก่อนที่จะทานข้าวให้ระลึกว่า เข้าใจยังไม่ได้ ให้ทานเข้านั้นอย่าเพิ่งทานข้าว แล้วก็ให้ทานก่อนทานเข้าทุกครั้งเป็นประจำทุกวัน โดยให้ทานในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความสะดวกและเหมาะสมกับตัวเองโดยเริ่มจากการทำบุญตักบาตรพระทุกวัน หยอดเงินใส่กระปุกออมสินเพื่อสะสมไปทำบุญ การแบ่งปันอาหารให้แก่บุคคลอื่น ๆ หรือ การกราบไหว้บิดามารดาผู้มีพระคุณก่อนที่จะออกจากบ้านไปทำกิจการงานต่าง ๆ หรือไปศึกษาเล่าเรียน

1.1.2.2 ขยายใจด้วยการมอบสิ่งที่ดีให้แก่คนรอบข้าง เมื่อจะทำบุญตักบาตรก็เลือกอาหารที่ดีกว่าที่ตนเองรับประทาน ถวายของแด่พระสงฆ์ก็เลือกสิ่งที่ดีกว่าที่ตนเองกำลังใช้อยู่ ให้ข้าวของเครื่องใช้แก่คนรอบข้างก็เลือกให้ในสิ่งที่ดีกว่าที่ตนเองใช้

หรือประณีตกว่า ตามกำลังของตนเองจะสามารถกระทำได้อย่างเหมาะสม เพราะเราทำทานให้มากยิ่งขึ้นที่เราทำอยู่อย่างปกติ จึงจะทำให้จิตใจมีความสุขอันจากการทำทานนั้นอย่างแท้จริง

1.1.2.3 ก่อนนอนให้เราจดบันทึกรวบรวมการทำทานในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสรุปเป็นข้อมูลของตนเอง ทุกครั้งที่เราได้กลับมาทบทวนอ่านในสิ่งที่เราได้ทำทานกับบุคคลต่าง ๆ ในวาระโอกาสต่าง ๆ ในแต่ละวัน จะเป็นการเสริมกำลังใจและรักษาความมุ่งมั่นในใจของตนเองให้ยังคงมีจิตใจที่ต้องการให้ทานและมอบสิ่งที่ดี ๆ แก่คนรอบข้างได้อยู่ตลอดเวลา

1.2 กุศโลบายที่ 2 : สันโดษ 24 น.

สันโดษ 24 น. ในความหมายนี้ มีความหมายถึง อย่าจำกัดเวลาในการให้ทาน การให้อย่างไม่มีข้อจำกัดของเวลา จะทำให้จิตใจของผู้ที่มีความสุขอยู่ตลอดเวลาด้วยเช่นเดียวกัน ทุกวันที่เราตื่นนอนขึ้นมา เราต้องนั่งสมาธิหลับตาเบาๆ สักประมาณ 5 นาที ทำความารู้สึกว่า เราโชคดีที่มีชีวิตตื่นขึ้นมา เรามีชีวิตรอดขึ้นมาอีก 1 วัน ในวันนี้ เราจะตั้งใจทำความดี ทำทาน รักษาศีล เริ่มจากการให้ทานด้วยการตักบาตรแด่พระสงฆ์ ระหว่างวันก็ต้องให้โอกาสตนเองในการทำความดี จนกระทั่งถึงเวลาจะนอนหลับพักผ่อน ก็ต้องให้ความปรารถนาดีแผ่ความรู้สึกที่ดีแก่บุคคลทั้งหลายและสรรพสัตว์ทั้งปวง แม้ในยามหลับเราก็จะหลับอย่างเป็นสุขและจิตใจของเราก็กังขาทำงานเป็นผู้ให้แก่ทุกคนอยู่ตลอดเวลาเช่นกันตลอด 24 ชั่วโมงนั่นเอง

1.2.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 2

การที่เราจะเปิดใจให้กว้าง แผ่ขยายความดีต่อบุคคลทั้งหลายได้นั้น ต้องเริ่มจากตัวเราเองเสียก่อน โดยผ่านวิธีฝึกให้มีสันโดษ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2542) ต่อไปนี้

1.2.1.1 ให้หมั่นพิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บ ความตาย อยู่ตลอดเวลา ว่าเราจะหลีกเลี่ยงจากสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ ถึงดินรนาเงินทองมากเท่าไร ก็นำติดตัวไปไม่ได้ เมื่อพิจารณาบ่อยเข้าความโลภก็จะลดลง แล้วความสันโดษก็จะเกิดขึ้น

1.2.1.2 ให้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน เป็นการฝึกสันโดษขั้นพื้นฐานที่เราต้องปฏิบัติอยู่ทุกวัน

1.2.1.3 ให้หมั่นให้ทานอยู่เสมอๆ เป็นการฆ่าความตระหนี่ ความโลภในตัวไปทีละน้อย ๆ เมื่อทำบ่อย ๆ เข้า ความสันโดษก็จะเกิดขึ้น

1.2.1.4 ให้หมั่นรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 8 ผู้ที่รักษาศีล 8 จะช่วยให้เกิดความสุขสันโดษในหลายเรื่อง เช่น ศีลข้อ 3 ทำให้สันโดษในกามคุณ ศีลข้อ 6 ทำให้สันโดษในเรื่องอาหาร ศีลข้อ 7 ทำให้สันโดษในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม การแต่งเนื้อแต่งตัว และศีลข้อ 8 ทำให้สันโดษในเรื่องที่อยู่อาศัยที่หลับนอน

1.2.1.5 ให้หมั่นทำสมาธิเป็นประจำ เมื่อทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจิตใจก็จะสงบนุ่มนวลขึ้น ความอยากเด่น อยากดัง หรืออยากได้ในทางที่ไม่ชอบก็จะค่อยๆ หายไป

1.2.2 การนำกุศโลบายที่ 2 ไปใช้

1.2.2.1 ทุกวันที่ตื่นนอนขึ้นมาให้หลับตานิ่งๆ ทำสมาธิประมาณ 5 นาที พร้อมทำความรู้สึกที่ว่าตัวเรานั้นโชคดีที่มีชีวิตรอดมาได้ อีก 1 วัน สิ่งใด ๆ ในโลกนี้ล้วนมีแต่ความไม่แน่นอนไม่มีสุข มีทุกข์ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ มีสรรเสริญ มีนิินทา อันเป็นปกติของชาวโลกทุก คนจะต้องพบเจอในทุก ๆ วันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราจึงต้องทำใจให้พร้อมสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตของวันนี้

1.2.2.2 ก่อนที่เราจะรับประทานอาหาร ก็ให้พิจารณาคิดทบทวนว่า ข้าวทุกคำกลืนของเรานั้นเราจะรับประทานเข้าไปเพียงเพื่อให้เกิดเรี่ยวแรงกำลังรับประทานไปเพื่อทำให้ชีวิตของเรานั้นสามารถดำเนินต่อไปได้อีกวันต่อวัน และจะรับประทานแบบพอดี ไม่ให้เหลือทิ้ง ข้าวทุกเม็ดมีคุณค่าประดุจดังเพชรที่เจียรไนอย่างสวยงาม

1.2.2.3 การใช้สิ่งของรอบตัวเรา ต้องรู้จักเก็บและรักษาให้ดี หากมีของที่เสียต้องรีบซ่อมแซม หากมีสิ่งของหายไปต้องรีบหา การจัดเก็บต้องให้สะอาด เรียบร้อย สวย หยิบใช้ง่ายสะดวก หายไปก็สามารถรู้ได้ในทันที และต้องไม่ให้มีสิ่งของรอบตัวที่เกินจำเป็น สิ่งใดที่เกินกว่าการใช้งานก็ให้แบ่งปัน บริจาค หรือ นำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์

1.3 กุศโลบายที่ 3 : เศรษฐีพอเพียง

เศรษฐีพอเพียง ในความหมายนี้ หมายถึง คนรวยเป็นเศรษฐีที่แท้จริง มิใช่รวยเพราะมีทรัพย์สินเงินทอง มีทรัพย์มาก แต่ทุกคนสามารถเป็นเศรษฐีได้ เมื่อรู้จักคำว่าพอเพียง เมื่อใดที่ใจของตนเองมีความรู้สึกว่ารวย เมื่อนั้นความเป็นเศรษฐีจะเกิดขึ้น เพราะความสุขที่แท้จริงของทุกคนมิใช่อยู่ว่าการมีทรัพย์สินเงินทองมากมายมหาศาล แต่อยู่ที่ความพอเพียงในจิตใจ ดังนั้นเมื่อมีความพอดีแล้วความพอเพียงจะเกิดขึ้นได้ง่าย คือรู้ว่าชีวิตของเรานั้นต้องการสิ่งพื้นฐานอะไรบ้างเป็นสำคัญในเรื่องปัจจัย 4 ต่าง ๆ เราก็หามาให้สมบูรณ์พร้อมตามกำลังที่ควรจะมีอย่างเหมาะสมกับศักยภาพของเรา

1.3.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 3

หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่นำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในที่นี้จะขอน้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติ อริยมรรคมีองค์ 8 (ทางสายกลาง) การดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ ความเข้าใจเป็นแกนนำสร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม หัวใจสำคัญของคุณธรรมทั้ง 8 ประการนั้นอยู่ที่ความพอดี ความถูกต้อง เหมาะสม (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนกร), 2554) โดยผ่านการ

ฝึกความรู้ประมาณการบริโภคปัจจัย 4 มี 4 ประการ (พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ หัตตชีโว), 2555) สรุปได้ดังนี้

1.3.1.1 บทฝึกพิจารณาความรู้ประมาณในการรับปัจจัย 4 ตามความจำเป็นของชีวิต ด้วยการแยกแยะให้ได้ว่าระหว่าง ความจำเป็น ความต้องการ และความอยากได้

1.3.1.2 บทฝึกพิจารณาการใช้ปัจจัย 4 ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำรงชีวิต เพื่อฝึกให้เรามีสติ ไม่หลงใหลฟุ้งเพื่อไปกับการสร้างเหตุผลต่าง ๆ ขึ้นมาสนับสนุนการบริโภคสนองกิเลสตัณหา

1.3.1.3 บทฝึกพิจารณาความเป็นธาตุเปื่อยเน่าของร่างกาย ทำให้แปดเปื้อนปัจจัย 4 ซึ่งดูจากสภาพก่อนใช้นั้น ปัจจัย 4 ยังมีความสะอาดอยู่ แต่เมื่อผ่านการบริโภคแล้ว ก็กลับกลายเป็นของสกปรกขึ้นมา เพราะมีธาตุความเน่าเปื่อยของร่างกายแปดเปื้อนและปนเปื้อนลงไปด้วย

1.3.1.4 บทฝึกการละนิรณ 5 ด้วยการพิจารณาความเป็นธาตุเน่าเปื่อยของร่างกาย เป็นบทฝึกสติที่เอื้อให้ละนิรณ 5 ได้เร็วขึ้น ใจย่อมมีสติ มั่นคงและไม่เล่นออกไปนอกตัว ทำให้รู้จักพิจารณาตนเองให้รู้วิธีขัดขวางป้องกันได้

1.3.2 การนำกุศโลบายที่ 3 ไปใช้

1.3.2.1 ให้วางแผนการเงินในแต่ละเดือน แต่ละสัปดาห์ และแต่ละวัน โดยจดลงสมุดบันทึกเป็นประจำทุกวัน และสรุปว่าในแต่ละวันได้เสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง มีรายรับจากทางไหนบ้าง เมื่อครบ 1 เดือนให้ทำสรุปรายการทั้งหมดที่เกิดขึ้น จะพบว่ารายการสิ่งของแต่ละอย่างที่เราต้องจ่ายเงินไป มีความจำเป็นมากน้อยขนาดไหน

1.3.2.2 ทำรายการสำรวจสิ่งของรอบตัวว่ามีอะไรที่ใช้เป็นประจำทุกวัน ใช้เป็นประจำเดือนละครึ่ง ใช้เป็นประจำปีละครึ่ง และสิ่งไหนที่มีมากกว่า 1 ชิ้น และเกินจำเป็น ก็ให้เรานำมอมอบให้กับผู้อื่น หรือ บริจาคให้เป็นสาธารณะประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

1.3.2.3 ทุกวันที่เราอาบน้ำ ก็ให้คิดว่าร่างกายของเรานั้นมีความสกปรกจึงต้องมาทำความสะอาดเป็นประจำทุกวัน ผิวหนัง ร่างกายต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน ทุก ๆ วัน มีความเสื่อมไปตามเวลา ร่างกายที่ได้เกิดมาต้องเอามาทำประโยชน์ในการทำควมดีให้มากที่สุด สิ่งปรุงแต่งต่าง ๆ ที่จะนำมาบำรุงร่างกายก็ให้พอดีเพื่อความสะอาดและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักรัให้อภัย

ความไม่รู้จักรัให้อภัย เป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน โดยก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่พอใจ ขุ่นเคืองใจ และโกรธ จนถึงความอาฆาตเคັัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะแนวทางในการละจากความโกรธ การไม่ยอมให้อภัย ด้วยวิธีการที่เรียกว่า รัชชาศีล เพราะต้นตอของกิเลสชนิดนี้มาจากการไม่มีศีลกำกับความคิด คำพูด และการกระทำให้เป็นคนที่ปกติ

วัตถุประสงค์ของการรัชชาศีล เมื่อพิจารณาในแง่ของปกติในความเป็นมนุษย์ ผู้ที่รัชชาศีลให้บริสุทธิ์แล้วจะเป็นเหตุให้เว้นจากความทุจริต จิตจะร่าเริงแจ่มใส และเป็นท่าหยั่งลงคือ พระนิพพาน ดังนั้น บุคคลใดที่ชำระศีลให้บริสุทธิ์ก็จะสามารถสงบ ระวัง จากความอาฆาตมาดร้าย ระวังจากความชุ่นเคืองใจ อันเป็นที่มาแห่งกิเลสตระกูลโทสะ เมื่อใดที่จิตใจเรามีความปกติ จะเป็นจิตใจที่มีแต่ความเมตตา ไม่คิดเบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น ไม่ประพฤติดื้อต่อความเชื่อตรงในครอบครัวยุติจากไฟระเริง อ่อนหวาน มีแต่คำสัตย์และห่างไกลจากอบายมุขทั้งปวง ศีลนี้เองที่จะเป็นตัวปกป้องรักษารัชชาศีลให้ปลอดภัยจากภัยทั้งปวง

2.1 กุศลโบายที่ 1 : น้ำร้อนใจเย็น น้ำเย็นใจสบาย การทำใจให้ชุ่มเย็นเมื่อกระทบอารมณ์

น้ำร้อนใจเย็น น้ำเย็นใจสบาย ในความหมายนี้ มีความหมายถึง ทุกครั้งที่มีความอารมณ์อันไม่น่าพึงพอใจกระทบใจเรา ให้เราทำใจของเราให้ชุ่มเย็น มีชีวิตชีวา เหมือนดังปลาได้น้ำที่ดื่มน้ำหวานผ่านกระแสน้ำด้วยความเบิกบานใจและมีชีวิตที่ดีฉันนั้น เพราะในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการพบเจอกับผู้คนได้ ให้เราตั้งสติพิจารณาให้รู้เท่าทันเราให้ได้ สุดท้ายก็จะสามารถแก้ความโกรธให้เปลี่ยนเป็นความเข้าใจ แล้วจึงสามารถแก้ปัญหาได้อย่างราบรื่นในที่สุด (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2542) เราจึงต้องรู้วิธีในการฝึกใจให้อยู่ในอารมณ์ที่เย็นสบาย ดังนั้น น้ำร้อนใจเย็น ก็คือการพบเจอเรื่องราวที่ไม่ดีต่าง ๆ เข้ามากระทบจิตใจ แต่เรายังสามารถรักษาใจให้ชุ่มเย็นได้เสมอ น้ำเย็นใจสบาย ก็คือเมื่อใจเราชุ่มเย็นได้แล้ว ก็จะทำให้คนรอบข้างอยากเข้ามาคบค้าสมาคมด้วย อยากจะเข้ามาอยู่ใกล้ โดยสรุปคือ ต้องทำใจเราให้เป็นคนปกติที่มีใจอันปกติ ไม่หลงไปในกระแสของการเบียดเบียน อาฆาตมาดร้าย และจ้องจะทำลายชีวิตกันและกัน

2.1.1 วิธีการฝึกตามกุศลโบายที่ 1

เมื่อมีความอารมณ์อันไม่น่าพึงปรารถนามากระทบทำให้ใจเรามีความชุ่นเคืองจะต้องฝึกตัวฝึกใจให้มีคุณสมบัติดังนี้ (พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว), 2560)

2.1.1.1 ตรัสระลึกถึงคุณความดีของเขาที่มีต่อเรา ให้ทบทวนค้นหา มองดูทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ เพราะจะทำให้ใจของเราชื่นบานขึ้น

2.1.1.2) คิดถึงความผิดพลาดที่แม้เราเองก็เคยทำกับเขาหรือกับคนอื่นมาก่อนเหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าเขาจะทำกับเราบ้างก็เป็นเรื่องที่น่าอภัย เพราะต่างก็ยังไม่หมดกิเลสด้วยกันทั้งนั้น โอกาสผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นได้

2.1.1.3 คำนึงถึงโทษของการผูกโกรธว่าจะทำให้เดือดร้อนด้วยกันทั้งสองฝ่าย อย่างน้อยก็ทำให้ใจขุ่นมัว ถึงกับยั้งมือออก หรือร้อนรุ่มขัดเคืองใจ จนถึงกับกินไม่ได้นอนไม่หลับ

2.1.14 นึกถึงคุณของการให้อภัย โดยเฉพาะในข้อที่ว่า ผู้ฆ่าความโกรธทั้งเสียได้เท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์นอนหลับเป็นสุข

เมื่อหมั่นพิจารณาทบทวนถึงเหตุผลทั้ง 4 ประการนี้เป็นประจำจะทำให้จิตใจของเราละเอียดอ่อน มิเมตตา สามารถให้อภัยแต่ผู้อื่นได้ง่าย ๆ แต่การที่ใครก็ตามจะสามารถตรองตามเหตุผลทั้ง 4 ประการนี้ได้มีความจำเป็นที่จะต้องหมั่นนั่งสมาธิแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นประจำทุกคืนก่อนนอน ใจจึงจะกว้างขวางมีคุณภาพดีเยี่ยม พร้อมทั้งจะปะทะอารมณ์บูดเน่าของผู้อื่นได้ทุกรูปแบบ

2.1.2 การนำกุศโลบายที่ 1 ไปใช้

2.1.2.1 ทุกวันก่อนออกจากบ้าน ให้เราคิดว่า ถ้าวันนี้จะไม่ตั้งใจรักษาศีล จะไม่ยอมออกจากบ้าน แล้วก็ให้สมาทานศีล 5 ด้วยตนเองโดยประนมมือต่อหน้าองค์พระที่บ้าน หรือ เหรียญองค์พระที่คล้องคอก็ได้ แล้วก็ให้สมาทานศีล 5 พร้อมทั้งตั้งใจจะรักษาศีล 5 ให้ได้ทั้งวัน

2.1.2.2 ตลอดทั้งวันให้เราทำความรู้สึก ว่าทุกคนในโลกนี้เป็นเสมือนญาติมิตรที่คุ้นเคยและปรารถนาต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นอะไรเกิดขึ้นที่ทำให้เกิดความไม่ถูกใจตัวเรา ก็มองว่าเป็นเรื่องปกติที่เราต้องให้อภัยกับญาติพี่น้องที่มีความรักสนิทสนมกัน

2.1.2.3 เมื่อความขุ่นเคืองใจเกิดขึ้นให้เราหยุดนิ่งและกลับเข้ามาทบทวนตัวเองทันที ด้วยการนับ 1 ถึง 10 ในใจ หรือ ภาวนาในใจตามหลักการปฏิบัติสมาธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองถนัดเช่น สัมมาอะระหัง พุทโธ เป็นต้น จนกว่าใจจะเย็นลง แล้วจึงค่อยกระทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไปด้วยความรอบคอบและสุขุมเยือกเย็น

2.2 กุศโลบายที่ 2 : เมตตาทำ จึงจะค้าจุนโลก

เมตตาทำ จึงจะค้าจุนโลก ในความหมายนี้ มีความหมายถึง เมตตาต้องกระทำ คือต้องลงมือปฏิบัติจึงจะเห็นผล เพราะเรามักจะเห็นภาษิตที่ว่า เมตตาธรรม ค้าจุนโลกกันจนเคยชินซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นความจริงแท้ในชีวิตของคนในสังคมที่จะต้องมีความเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ให้อภัย และไม่พยายามทำร้ายกัน ซื่อตรงต่อกันและกัน เมตตาเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่เรียกว่าพรหมวิหารธรรมคือ ธรรมสำหรับผู้มีใจเปรี๊ยะประดุจดั่งพรหมอันเป็นคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวของผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นบิดา-มารดา หากมนุษย์เราไม่มีเมตตาต่อกันโลกก็จะมีแต่ความวุ่นวาย แก่งแย่ง โหดร้ายทารุณ หากความมั่นคงมิได้ แต่เพราะอาศัยเมตตาเป็นคุณธรรมหนุนส่งนำ จึงทำให้โลกดำเนินไปได้อย่างมั่นคง (อภิญาวัฒน์ โพธิ์สาน, 2551) มนุษย์จะต้องปรับเปลี่ยนท่าทีความรู้สึกโดยพัฒนาตนขึ้นมาให้มีเมตตาที่เป็นสากล คือ

ต้องแผ่ขยายความรักใคร่เมตตาไปยังหมู่มนุษย์ทั้งหมดโดยมีความปรารถนาดีต่อมนุษย์ทุกคนเสมอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

2.2.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 2

การใช้ความเมตตาระงับความโกรธ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, 2550) ซึ่งสามารถสรุปความได้ดังนี้ วิธีที่จะแก้ไขจิตใจให้มีความโกรธน้อย ให้มีความโกรธยากจนถึงไม่ให้ความโกรธเลย จำเป็นต้องสร้างความเมตตาให้เกิดขึ้นในจิตใจให้มากพอจะยอมเข้าใจในเหตุผลของบุคคลอื่นที่ทำให้ผิดพลาด หรือบกพร่อง ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องฝึกใจให้มีเหตุผล ให้เห็นเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งควรเคารพ เมื่อเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญในจิตใจของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจักเป็นผู้ไม่ใช้อารมณ์ ถึงแม้จะโกรธแล้ว แต่เมื่อเหตุผลเกิดขึ้น ก็จะสามารถทำให้ความโกรธดับลงได้

2.2.2 การนำกุศโลบายที่ 2 ไปใช้

2.2.2.1 ทุกวันเมื่อตื่นนอนมาแล้ว ให้ทำสมาธิพร้อมแผ่ความปรารถนาดีแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ทุกชีวิตล้วนเกิดมาอยู่ในโลกแห่งความทุกข์ แม้ตัวเรายังต้องเผชิญกับความทุกข์คือเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นปกติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เราจึงต้องแผ่ขยายความปรารถนาดีให้แก่ทุก ๆ ชีวิตเพื่อให้ตนเองและทุกคนรอบข้างมีความสุข

2.2.2.2 เมื่อเราพบกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ ให้เราทำจิตใจของเราให้เกิดคุณธรรมในตัวเองคือ คิดว่าตัวเรานั้นมีศตวรรษขนาดนี้ต้องให้ออกาสคนอื่นที่ยังไม่รู้ ตัวเรามีการศึกษามากขนาดนี้ ต้องให้ออกาสแก่คนที่การศึกษาน้อยกว่าตัวเรามีฐานะที่ร่ำรวยขนาดนี้ ต้องให้ออกาสคนที่มียศต่ำกว่าเรา หากเราคิดถึงคุณธรรมในตัวเองได้ ก็จะทำให้ใจของตัวเองเชิดสูงขึ้น และสามารถคลายจากความโกรธต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

2.2.2.3 ก่อนนอนทุกวัน ให้เราทำสมาธิและนึกทบทวนสิ่งที่ดีในตัวเองในวันนี้ว่ามีอะไรบ้าง ให้ปลื้มปิติใจในคุณงามความดีของตัวเองพร้อมแผ่ขยายความสุขที่เกิดขึ้นไปแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และคิดถึงสิ่งที่ไม่ดีของตัวเองที่ได้ผิดพลาดกระทำไปทบทวนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตัวเองมิให้กระทำเช่นนั้นอีก

2.3 กุศโลบายที่ 3 : ร้ายมา ดีตอบ

ร้ายมา ดีตอบ ในความหมายนี้ มีความหมายถึง ใครก็ตามที่มีจิตคิดร้าย มีจิตคิดประทุษร้ายทั้งกาย วาจา และใจ ให้เราตั้งรับด้วยความดี ให้เอาความดีในตัวเองเอาชนะใจของผู้อื่น โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกของการแข่งขันและมีการต่อสู้ในทุก ๆ ด้านอย่างสูง ทำให้จิตใจของคนหยาบกระด้างขึ้น ด้วยเหตุที่ไม่รู้จักยอมให้กัน ไม่รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันนั่นเอง จึงทำให้อารมณ์ร้อนและอาฆาตมาดร้ายกับคนรอบข้าง เมื่อใดที่มีผู้ที่มาคิดร้าย พุดร้าย หรือทำร้ายเรา ก็ต้องแสดงความมั่นคงของจิตใจที่หนักแน่นไปด้วยความหวังดี อันเต็มเปี่ยมมอบอวลความปรารถนาดีให้กับทุกคน

2.3.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 3

เราต้องฝึกทำจิตใจให้มั่นคงกับความดีในตัวเอง โดยเริ่มต้นด้วยการมั่นคงกับความดีมาตรฐานของมนุษย์ คือศีล 5 เพราะศีล 5 เป็นคุณธรรมพื้นฐาน เป็นเครื่องช่วยควบคุมกาย วาจา ใจ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยเริ่มจากการฝึกตัวเราเองก่อนในศีลแต่ละข้อสรุปได้ดังนี้ 1) ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตย่อมได้ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ชีวิต 2) ไม่ลักทรัพย์ย่อมได้ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น 3) ไม่ประพฤตินอกกาม ย่อมได้ชื่อว่ามีความสุข 4) ไม่กล่าวคำเท็จย่อมได้ชื่อว่าให้ความจริงแก่ผู้อื่น 5) ไม่ดื่มสุราเมรัย ย่อมได้ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง (พระครูภาวนาโพธิคุณ ดร. (สมชาย กนตสีโล), 2557) เราจะต้องรักษาศีล 5 ให้ได้อย่างมั่นคง ทำให้เรามีสติควบคุมใจของเราได้ตลอดเวลา หากเราฝึกได้อย่างนี้แล้วก็จะทำให้จิตใจมีความมาตรฐานที่มั่นคงแข็งแรง เมื่อจะมีอะไรเข้ามากระทบก็จะทำให้รักษาความดีมาตรฐานที่พร้อมจะแผ่ขยายไปสู่คนรอบข้างได้

2.3.2 การนำกุศโลบายที่ 3 ไปปฏิบัติ

2.3.2.1 เมื่อตื่นนอนทุกครั้งให้เราทำสมาธิสั้นๆ ประมาณ 5 นาที แล้วระลึกถึงความโชคดีที่เราได้มีชีวิตรอดมาได้ อีก 1 วัน โชคดีที่เราไม่ได้ถูกความเบียดเบียนเข้ามาทำร้าย ทำให้ยังคงมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยมาได้ แล้วก็ให้แผ่ขยายความโชคดีนี้ไปสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ก่อนจะไปทำกิจวัตรต่อไป

2.3.2.2 ตลอดทั้งวันให้เราทำสมาธิให้ได้ตลอดเวลา แม้ว่าเราจะหลับตาหรือลืมตาให้ใจของเราคงอยู่กับสมาธิอย่างเป็นธรรมชาติเราจะอยู่ในกิจวัตรใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นการล้างหน้า อาบน้ำ ขับรถ ทำอาหาร ล้างจาน กวาดบ้าน ทำงาน ก็ให้เราทำสมาธิให้ได้ตลอดเวลา

2.3.2.3 ในทุก ๆ 1 ชั่วโมง ขอเวลาให้กับตัวเอง 1 นาที เพื่อนึกบทวนและทำสมาธิเพื่อหยุดใจนิ่ง ๆ ว่าง ๆ ให้เกิดความสุขและปิติใจเพื่อรักษาความดีในตัวเองให้ได้ตลอดทั้งวัน

3. กุศโลบายการข่มใจจากความไม่รู้จักยอมรับความจริง

การไม่รู้จักยอมรับความจริงหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความหลง ความหลงเป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่อยู่ควบคู่กับความจิตใจของมนุษย์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้แนะแนวทางที่จะทำให้จิตใจของมนุษย์ปราศจากความหลงได้ ด้วยการแสวงหาดวงปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ซึ่งดวงปัญญาจะสามารถเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยสมาธิอันแน่วแน่เป็นที่ตั้ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกปัญญาเอาไว้ด้วยกัน 2 ประเภท (สุชีพ ปุณฺณานุกาพ, 2541) คือ 1) โลภียปัญญา คือปัญญาชั้นโลภีย (วนอยู่ในโลก) 2) โลกุตตรปัญญา คือ ปัญญาชั้นโลกุตระ (ข้ามพ้นจากโลก) พระพุทธศาสนาใช้ปัญญาในการสอนเรื่องความจริงของชีวิต ที่เรียกว่าอริยสัจ เพื่อขจัดความหลงหรือการไม่รู้จักยอมรับความจริง ดึงให้ชีวิตกลับมาอยู่กับความเป็นจริงที่สมบูรณ์ เมื่อความ

สมบูรณ์พร้อมของใจกลับคืนมาแล้วจะทำให้จิตใจของผู้ที่นั่งทรงพลัง และมีอำนาจเหนือจากกิเลสทั้งปวง ความรู้แจ้งเห็นจริงอันประเสริฐจะเปิดเผยออกมาทำลายความไม่รู้ ที่ก่อให้เกิดการไม่รู้จักยอมรับความจริงให้มลายหายสูญไป ความจริงอันประเสริฐที่เที่ยงแท้แน่นอนก็จะบังเกิดขึ้นทำลายอวิชชาความสงสัยต่าง ๆ ให้หายไปอย่างสิ้นเชิง

3.1 กุศโลบายที่ 1 : เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน

เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน ในความหมายนี้ มีความหมายถึง การคลายจากความยึดมั่นถือมั่น เปลี่ยนจากมิจฉาทิฐิ ให้เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อเปลี่ยนความคิดได้เช่นนี้ ก็จะทำให้ชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีความเข้าใจเรื่องโลก เรื่องชีวิต เรื่องบุญ เรื่องบาป (พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2543) อย่างถูกต้อง เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างถูกต้องทางความคิด คำพูด และการกระทำก็จะปรากฏออกมาในทางที่ดีงาม (ปถมพร ตะละภัก, 2554) เมื่อสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในจิตใจของบุคคลใดจนหยั่งรากลึกอย่างมั่นคงแล้ว ก็จะกลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคลนั้น (พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2551)

3.1.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 1

แนวทางในการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุดอันดับแรกคือ การปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้น (เพ็ญแข บัวภา, 2555) จะต้องเป็นลักษณะการปฏิบัติที่กระทำเป็นประจำจนกลายเป็นนิสัย นิสัยพื้นฐานที่จำเป็นต้องรีบฝึก (พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2555) มีอยู่ 3 ชนิดคือ

3.1.1.1 ความเคารพ บุคคลที่มีความเคารพเป็นนิสัย ย่อมชอบจับจ้องมองหาคุณความดีของทุก ๆ คน มองหาคุณประโยชน์ของทุก ๆ สิ่งและทุก ๆ เหตุการณ์ที่ตนเกี่ยวข้องและรับรู้ ก็จะเกิดนิสัยดีงามของตนต่อไป

3.1.1.2 ความมีวินัย บุคคลที่มีวินัยเป็นนิสัยย่อมมีปกติรักการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ข้อห้ามที่กำหนดไว้ ที่สำคัญคือผู้มีวินัยย่อมสามารถรักษาศีลได้บริสุทธิ์บริบูรณ์

3.1.1.3 ความอดทน นิสัยอดทนคือนิสัยที่ไม่ทอดทิ้งในการทำคุณงามความดีทุกชนิด ผู้ที่มีนิสัยอดทนจึงเป็นผู้ที่ไม่เคยล้มเลิกทำความดีกลางคันทุกกรณี

3.1.2 การนำกุศโลบายที่ 1 ไปใช้

3.1.2.1 ในทุกวันให้เขียนสมุดบันทึกจับความดีคนอื่นว่าวันนี้ คนรอบข้างคือ คุณพ่อ คุณแม่ ครูบาอาจารย์ เพื่อน ๆ หรือใครก็ตามที่ผ่านเข้ามา ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน มีความดีอะไรในตัวของคุณคนเหล่านั้นที่เรามองเห็นบ้าง ให้จดบันทึกไว้เป็นการฝึกมองให้เห็นถึงความดีของคนอื่น

3.1.2.2 ให้เขียนลงในสมุดบันทึกประจำวันหาข้อบกพร่องของตัวเองในแต่ละวันว่าเป็นอย่างไร เกิดจากอะไร และจะมีวิธีในการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างไรบ้าง และก็พยายามพัฒนาสิ่งดี ๆ เหล่านั้นให้เกิดขึ้น ให้ข้อบกพร่องของตัวเองค่อย ๆ ลดน้อยลงไปให้ได้มากที่สุด

3.2 กุศโลบายที่ 2 : สติถูกทิศ ชีวิตถูกทาง

สติถูกทิศ ชีวิตถูกทาง ในความหมายนี้ มีความหมายถึง เข้มทิศยังใช้ในการบอกทิศทางเดินให้ถูกต้องได้ฉับไฉน การมีสติกำกับก็ย่อมทำให้ชีวิตดำเนินไปได้อย่างถูกทางฉับนั้น ธรรมชาติของจิตมีการนึกคิดตลอดเวลา การนึกคิดนี้ถ้าไม่มีสติกำกับก็จะกลายเป็นความคิดฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ สติเป็นเครื่องรักษาใจไม่ให้ประมาท ไม่หวาดผวา ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน ไม่ถึงความสะดุ้ง และไม่หลงเชื่ออะไรง่าย ๆ (พระภิกษุญาณวชิโรดม (แห้ว) (พ.ศ. 2555) การที่มนุษย์ได้ฝึกสติอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งสามารถชิงพื้นที่ใจกลับคืนมาจากกิเลสได้แล้ว ย่อมจะสามารถควบคุมใจไม่ให้ตกเป็นทาสของตัณหาได้ (พระภิกษุญาณวชิโรดม (แห้ว) (พ.ศ. 2555) กฎแห่งสติสัมปชัญญะมีว่า ร่างกายไม่เคลื่อนไหวไปโดยปราศจากสติสัมปชัญญะ ต้องเกิดสติสัมปชัญญะก่อน จึงเคลื่อนไหวร่างกายได้ (ธรรมปราโมทย์, 2549) เมื่อชีวิตขาดสติแล้วจะทำให้การดำเนินชีวิตผิดพลาดไป คือผิดพลาดไปในสิ่งที่ไม่ใช่ความจริง การมีสติจึงเป็นเสมือนกุญแจไขไปสู่ความจริงของชีวิตมนุษย์ทุกคน ทำให้สามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างถูกต้องบนเส้นทางของความดีงามอันประกอบด้วยปัญญาที่ต้องควบคู่กันกับสติ

3.2.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 2

จะต้องพยายามสร้างสติ ความรู้จักยังคิดและการรู้จักกระตุ้นเตือนตัวเองให้สำนึกถึงความรับผิดชอบหน้าที่ และความดีต่าง ๆ ที่จะต้องทำต่อไป พยายามสร้างความ پاکเพียรที่จะให้ดำเนินรุดหน้าไปในความดี ส่งเสริมกำลังใจในการทำสิ่งที่ดีงาม รู้ว่าให้มีจิตฝึกฝนขวนขวายทำในสิ่งที่เป็นอุดมคติ ให้เขายึดมั่นทำอยู่ในสิ่งนั้นเสมอ ๆ จนเกิดความคุ้นเคยกับการเลือกในทางที่ดี มั่นคง เข้มแข็ง แน่วแน่ในทางที่ดี เป็นทางอีกด้านหนึ่งเรียกว่า เป็นทางของกาลังจิตใจ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2516)

3.2.2 การนำกุศโลบายที่ 2 ไปใช้

3.2.2.1 เขียนเป้าหมายชีวิตของตนเองไว้ในกระดาดแล้วติดไว้ในตำแหน่งที่เราสามารถมองเห็นได้เป็นประจำ เพื่อเป็นการย้ำความพยายามของตัวเองให้กระทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ โดยมีความดีของตัวเองกำกับไว้ตลอดเวลาและให้รักษาความดีของตัวเองเอาไว้ให้ได้

3.2.2.2 สวดมนต์ไหว้พระและนั่งสมาธิเป็นประจำทุกวันจะทำให้จิตใจมีความสุขและมีปัญญามองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

จริง และให้หมั่นกราบไหว้บิดามารดาบุพการี กราบเท้าท่านทุกวันก่อนนอนเพื่อให้สิริมงคลเกิดขึ้นและรับพรจากพระอรหันต์ในบ้านเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

3.3 กุศโลบายที่ 3 : รักแท้ แพ้ความจริง

รักแท้ แพ้ความจริง ในความหมายนี้ มีความหมายถึง เมื่อมีรักก็มีทุกข์ หหมดรักก็หมดทุกข์ ไม่ว่าใครก็หนีไม่พ้นความจริงที่จะต้องเกิดขึ้นคือการพลัดพรากจากกัน เพราะเหตุด้วยมรณภัยต่าง ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ไม่ว่าจะเกิดเป็นรูปธรรม เช่น คน วัตถุ สิ่งของต่าง ๆ หรือนามธรรม ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บป่วย เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นต่อทุกสรรพสิ่ง และเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ก็หายไป (กัลยา คิดก่อนทำ, 2553) หลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจถึงสาเหตุของความทุกข์และประจักษ์แจ้งถึงแนวทางในการดับทุกข์ก็คือ อริยสัจ 4 (ชมพูท ศรีจันทร์นิล, 2552) แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ราชบัณฑิต), 2551) หากทุกคนทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริงของทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ รวมทั้งปฏิบัติตามก็จะสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ เกิดภาวะของความสุขกายและสุขใจเข้ามาแทนที่ได้ (ธัญทิพย์ วิภาพงศ์ศานต์, 2553) จะทำให้เราดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.3.1 วิธีการฝึกตามกุศโลบายที่ 3

เราต้องเข้าใจและยอมรับความจริงเรื่องความเป็นจริงของโลกและชีวิต ในที่นี้ พระภิกษุญาณวิริยคุณ (พระภิกษุญาณวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2555) ได้กล่าวไว้ในหนังสือนักโทษแห่งวิญญูสงสาร เพื่อเป็นแนวทางและวิธีการฝึกใจยอมรับความจริงของชีวิต ดังนี้

3.3.1.1 ชีวิตนี้เป็นทุกข์ เพราะเราคือนักโทษประหารที่กำลังติดคุกแห่งวิญญูสงสารอยู่

3.3.1.2 ทุกข์ทั้งหลายเกิดจากกิเลสเป็นตัวบีบคั้นให้เกิดความทะยานอยากไม่สิ้นสุด กำจัดกิเลสได้เมื่อใด ก็หมดทุกข์เมื่อนั้น เพราะพ้นจากสภาพนักโทษแล้ว

3.3.1.3 อริยสัจ 4 เป็นสัจธรรมที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ ไม่ว่าจะมีผู้ค้นพบหรือไม่ก็ตาม

3.3.1.4 การตรัสรู้ อริยสัจ 4 ไม่ใช่สิ่งที่ผูกขาดไว้เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นความจริงสากลที่มนุษย์ทุกคนสามารถตรัสรู้ได้ ผู้ที่ตรัสรู้ อริยสัจ 4 โดยไม่เคยเรียนรู้จากผู้อื่น มีคำศัพท์เรียกว่า สัมมาสัมพุทโธ หรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3.3.1.5 การตรัสรู้ อริยสัจ 4 ทำสำเร็จได้ด้วยการบำเพ็ญภาวนาเท่านั้น การคิดการไตร่ตรองสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น เกิดกำลังใจมากขึ้น สงบใจได้มากขึ้น แต่ไม่สามารถทำให้ตรัสรู้ อริยสัจ 4 ได้

3.3.1.6 หากชาวโลกตั้งใจปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ 8 อย่าง เอาชีวิตเป็นเดิมพัน ย่อมสามารถตรัสรู้ริยสัจ 4 ได้

3.3.2 การนำกุศโลบายที่ 3 ไปปฏิบัติ

3.3.2.1 ทุกวันให้คิดทบทวนว่าทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความรักและความผูกพันมากมายขนาดไหน ก็ไม่สามารถที่จะมีความคงทนถาวรอยู่กับตัวเราไปได้ตลอดไป เพราะสักวันหนึ่งก็ต้องถูกพรากออกจากกันด้วยมรณภัยอันเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้

3.3.2.2 ทุกวันหลังจากตื่นนอนมาแล้วให้เราส่องกระจกและมองถึงความไม่งามของร่างกายเราเอง มองสิ่งที่เป็นของปฏิภูลต่าง ๆ ร่างกายของเราเป็นรังแห่งโรคที่สะสมความสกปรกไว้ และร่างกายของทุกคนก็เป็นแบบนี้เช่นเดียวกันอันเป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับทุกคน ความสวยงามที่เกิดขึ้นแล้วแต่เกิดจากการปรุงแต่งที่ไม่คงทนยั่งยืน สิ่งที่เรารู้สึกประทับใจในคนรอบข้างก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรุงแต่งชั่วคราว ให้เรามองให้เห็นคุณงามความดีในใจจะทำให้มีสติในการมอบความรู้สึกดีและปรารถนาดีกับทุก ๆ คนด้วยความไม่ยึดมั่นและไม่ยึดติดในตัวบุคคล

สรุป

กุศโลบายการข่มใจในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางการสอนและศึกษาธรรมะภาคปฏิบัติที่ง่ายและสามารถศึกษาได้อย่างรวดเร็ว ตรงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เหมาะสมกับบุคคลทุกระดับชั้นในสังคม ทุกเพศ ทุกวัย เพราะสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

1. กุศโลบายการข่มใจ (ทมะ) ในพระพุทธศาสนา ซึ่งการข่มใจถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนในปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยการเข้าถึงเนื้อหาของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติของคนในสังคมปัจจุบันห่างเหินออกไป เข้าถึงยาก จนมองเป็นเรื่องของบุคคลบาง กลุ่มที่เข้ามาศึกษาเท่านั้น มีผลทำให้จิตใจของคนในสังคมค่อย ๆ เสื่อมโทรมลงไป ดังนั้นการใช้กุศโลบายที่ประยุกต์เอาหลักธรรมมาใช้ได้สำหรับทุกคนในสังคม จึงต้องเป็นกุศโลบายที่ทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาได้ข้อคิดในการเปลี่ยนมุมมองที่สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาตัวเองได้อย่างง่าย ๆ โดยอาศัยวิธีในการคิดเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดความคมชัดในภาษาที่สะดุดใจ พร้อมกับหลักปฏิบัติที่อธิบายอย่างลงตัวและเรียงง่ายเหมาะสมที่จะทำให้ทุกกลุ่มคนในทุกระดับสามารถ นำไปใช้ได้อย่างรวดเร็ว ด้วยการข่มวิธีปฏิบัติคือการคิดเปรียบเทียบเช่น เปรียบเทียบอารมณ์เหมือนความฝันปรากฏชั่วเวลาอันเล็กน้อย เปรียบเหมือนของที่ยืมมาเพราะเป็นของครอบครัวยุชั่วครว เปรียบเหมือนกองไฟ

เพราะเผาผลาญให้เราร้อน การเปรียบเทียบในสิ่งรอบตัวจึงทำให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่คำสอนในพระพุทธศาสนาได้อย่างง่ายและสามารถสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดีนั่นเอง

2. กุศโลบายข่มใจจากความไม่รู้จักรู้ให้อภัย เป็นกุศโลบายที่มุ่งตรงไปขจัดความโกรธที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ในขณะนั้น ที่มีความขุ่นเคือง โกรธแค้น คิดร้าย อาฆาตพยาบาทปองร้ายผู้อื่น โดยมีกุศโลบายที่ใช้ด้วยกัน 3 ประการคือ ประการที่ 1 น้ำร้อนใจเย็น น้ำเย็นใจสลาย เป็นการสละละทิ้งสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความร้อนใจกระทำในสิ่งที่รุนแรง โดยมีพื้นฐานของสติ ที่เข้ามาควบคุมให้รู้จักพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจที่เป็นธรรมและรู้จักให้อภัยกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะเข้ามาในชีวิต เตรียมรับมือกับทุกเหตุการณ์ได้อย่างเข้มแข็งเบิกบาน ประการที่ 2 เมตตาทำ จึงจะค้าจุนโลก เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเมตตา มิใช่เพียงแต่ศึกษากันในตำราหรือสลักเป็นคำพูดเขียนให้ดูสละสลวยเพียงเท่านั้น แต่ต้องนำเอาความเมตตาเข้ามาปฏิบัติอย่างแท้จริงให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ขาดไม่ได้ โดยใช้หลักการแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายตลอดเวลา และประการสุดท้าย ร้ายมา ตีตอบ เป็นการเอาคุณงามความดีเข้าปะทะกับความมุ่งมาดอาฆาตร้าย เป็นการยกระดับความคิดและจิตใจให้สูงขึ้นด้วยการปรารถนาดีกับทุก ๆ คนด้วยความจริงใจ เมื่อนำเอากุศโลบายทั้ง 3 ประการไปปฏิบัติแล้ว หากมีความโกรธเกิดขึ้น จะเป็นตัวข่มใจกันขวางความโกรธในใจให้ลดลงไปในระดับที่สามารถควบคุมได้

3. กุศโลบายข่มใจจากความไม่รู้จักรู้พอ เป็นกุศโลบายที่มุ่งตรงไปขจัดความหลงที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ในขณะนั้น ที่มีความหลงผิด มัวเมา หลุดออกจากไปจากความเป็นจริงของชีวิต โดยมีกุศโลบายที่ใช้ด้วยกัน 3 ประการคือ ประการที่ 1 เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน เป็นการคลายจากความยึดมั่นถือมั่น อวิชชาที่ทำให้ปิดบังดวงปัญญาแห่งความรู้แจ้งเห็นจริงในชีวิต โดยการเปลี่ยนความคิดที่เป็นมิจฉาทิฐิ ให้กลายเป็นสัมมาทิฐิ ประการที่ 2 สติถูกทิศ ชีวิตถูกทาง เป็นการสร้างความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตโดยอาศัยสติเป็นเครื่องควบคุมและชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง มีอุดมคติยึดมั่นในพระรัตนตรัย และประการสุดท้าย รักแท้ แพ้ความจริง เป็นการพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 เข้าใจทุกข์ไปจนถึงการดับทุกข์ โดยอาศัยสมาธิพาเพื่อยุทธภาวนาเป็นพื้นฐานให้ความจริงตามอริยสัจปรากฏตลอดเวลาในจิตใจ เมื่อนำเอากุศโลบายทั้ง 3 ประการไปปฏิบัติแล้ว หากมีความหลงเกิดขึ้น จะเป็นตัวข่มใจกันขวางความหลงในใจให้ลดลงไปในระดับที่สามารถควบคุมได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรศึกษาในแง่ของการนำไปปฏิบัติใช้ได้จริง และต้องหาจุดเด่นของการใช้ภาษาที่สามารถดึงดูดความสนใจของบุคคลทุกวัย ตั้งแต่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์หลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะแง่ของการนำไปประยุกต์พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลและเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องกับงานอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์การชมใจ (ทมะ) เพื่อใช้ในการพัฒนาศีลธรรมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการสอนการชมใจผ่านกุศโลบายในพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาของเยาวชนในสังคมไทย

2.3 ศึกษากุศโลบายที่ใช้ในการชมใจ (ทมะ) ในพระพุทธศาสนาบูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา คัดก่อนทำ. (2553). ศึกษาวิเคราะห์ชีวิตในมุมมองของพระพุทธศาสนา. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2552). จิตวิทยาแนวพุทธ:แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(4), 188-208.
- ธ.ธรรมรักษ์. (2561). *ฝึกให้ทานอย่างไร ให้ได้ผล*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2561 จาก <http://torthammarak.wordpress.com>
- ธรรมปราโมทย์. (2549). *ตามรอยพุทธทาสฉบับสมบูรณ์ ภาคชีวิตผลงาน หลักธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- ธัญทิพย์ วิชาพงศ์ศานต์. (2553). ศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานตามแนวทางอริยสัจ 4. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปถมพร ทะละกัญ. (2554). การศึกษาวิเคราะห์สัมมาทิฐิในการสร้างสันติสุขใจสังคมไทย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูภาวนาโพธิคุณ ดร. (สมชาย กนตสีโล). (2557). *ศีล 5 ที่ท่าน (ยังไม่) รู้จัก*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2516). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ราชบัณฑิต). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา “คำวัด”*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร). (2554). *พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว). (2543). *สัมมาทิฐิ รากฐานการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟองทองเอนเตอร์ไพรส์ จำกัด.
- _____. (2551). *ศรัทธารุ่งอรุณแห่งสันติภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- _____. (2555). *ความรู้ประมาณ รากฐานความมั่นคงของพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- _____. (2555). *นักโทษแห่งวิญญูสงสาร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- _____. (2560). *เรียบเรียงจากรายการหลวงพ่อดอปัญหา เรื่อง เราสามารถฝึกการให้อภัยได้อย่างไร*. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2560 จาก www.dmc.tv
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2542). *บริหารความสุข 360 องศา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ทันโลกทันธรรม จำกัด.
- _____. (2542). *มงคลชีวิต ฉบับ “ธรรมทายาท”*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด.
- พระมหาสุวิทย์ วิเศษโสโก. (2541). *ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟองทองเอนเตอร์ไพรส์ จำกัด.
- พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย). (2552). *เมื่อไม่รู้จะอ่านอะไร เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- เพ็ญแข บัวภา. (2555). *การพัฒนาคนไทย ตามนัยพระพุทธศาสนา*. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2554). *ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทราย.

- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. (2561). *วิธีฝึกใจไม่ให้โกรธ*. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2561 จาก <http://kwamjing.freewebsites.com/chapter02.htm>
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *สังคมวิทยาปัญหาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- อภิรักษ์ โพธิ์สาน. (2551). *พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต (Buddhism Practices for a Life)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด.

ปัจจัยในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์พยาบาล*

FACTORS TO CREATE A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY OF NURSING INSTRUCTORS

จารุวรรณ สอนงญาติ

Jaruwan Sanongyard

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี

Boromarajonani College of Nursing, Suphanburi, Thailand

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

Promptilai Buasuwan

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

สุทัศน์ เหมทานนท์

Sutut Hemtanon

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: maccjaruwan@gmail.com

บทคัดย่อ

หัวใจหลักของการเรียนรู้ของครูรูปแบบหนึ่งที่สำคัญ คือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community: PLC) เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลคือครูที่มาร่วมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวทางการพัฒนาการตนเองร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาจารย์พยาบาลให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้ผู้เขียนได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของอาจารย์พยาบาลจากการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์ ออกมาเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมได้แก่ 1) การสนับสนุนของผู้บริหาร 2) การสื่อสารทางบวกของสมาชิก และ 3) การจัดการความรู้โดยการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ 1) ระบบพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาหารือ 2) การสะท้อนคิด 3) การเรียนรู้เป็นทีม/การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ 4) การทบทวนผลการ

* Received 29 October 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 23 November 2019

ปฏิบัติงาน และ 5) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, อาจารย์พยาบาล

Abstract

A professional learning community (PLC) that is a core of learning model is a process of change according to the practice of teachers who work together and support each other. The objective is to present the concept of a professional learning community and ways of self-development through the learning community in order to develop nursing instructors to be able to manage learning efficiently. This project had presented the changing of PLC in nursing instructors following the literature and synthetic reviews into three factors: 1) a supportive by the administrator; 2) positive communication of members, and 3) knowledge management by the meeting. Meanwhile, a learning management model to create the professional learning community included 1) coaching & mentoring 2) reflecting, 3) collaborative learning, 4) resulted of practice evaluating, and 5) technology for educational quality development of learning by distance learning.

Keywords: Professional Learning Community, Nursing Instructors

บทนำ

การก้าวอย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือเป็นยุคไทยแลนด์ 4.0 ภาระกิจที่สำคัญของผู้สอนคือต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้สอน 4.0 เพื่อสร้างการเรียนรู้และสร้างบัณฑิตให้มีการเรียนรู้ตลอดไปและนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่สุจริตโดยใช้หลักการ "7Cs" 3R และ 4C แต่ในทางตรงกันข้ามปัจจุบันพบว่าปัญหาการปฏิรูปการศึกษาเป็นยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นยังไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ เริ่มตั้งแต่การพัฒนาผู้สอนยังไม่ประสบผลสำเร็จเพราะการพัฒนาไม่สอดคล้องกับความท้าทายและปัญหาที่แท้จริง รูปแบบการพัฒนาผู้สอน เป็นเพียงการอบรมตามความต้องการระดับนโยบาย ไม่สะท้อนภาพที่แท้จริงในการพัฒนาผู้สอนรวมถึงผู้สอนเข้ารับการอบรมไม่ทั่วถึง ระยะเวลาการอบรมไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริง ขาดการติดตามผล การอบรมเป็นการเพิ่มภาระให้ผู้สอน เรื่องที่อบรมไม่ได้แก้ปัญหการทำงานของผู้สอนที่แท้จริง (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2560)

ในวิชาชีพพยาบาลที่ผ่านมายุบายามที่จะมีการถ่ายทอดความรู้ที่มีหลายลักษณะ เช่น ลักษณะความร่วมมือกันปฏิบัติงานของยึดหลักการชุมชนนักปฏิบัติ คือ Community of Practice (CoP) ซึ่ง CoP เป็น 1 ใน เครื่องมือของการจัดการความรู้ (KM tools) ซึ่งเป็น Tacit knowledge หรือความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ภายในตามนิยามของ DOPA KM team (DOPA KM team, 2559) แต่การเชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันเป็นกิจกรรมทางสังคม ไม่ได้มีการมอบหมายสั่งการเป็นการเฉพาะและจะเลือกทำในหัวข้อหรือเรื่องที่สนใจร่วมกันเท่านั้น จึงยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเพราะขาดการประเมินผลเพื่อการนำมาพัฒนากระบวนการสร้าง CoP จึงไม่เกิดความยั่งยืน และต่อมาในยุคปัจจุบันที่ต้องการพัฒนาการเรียนรู้ของครูแบบยั่งยืนโดยครูทุกคนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาวิธีการที่จะช่วยให้ตนเองและผู้เรียนในความรับผิดชอบทุกคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีการศึกษาวิธีการเรียนรู้แบบยั่งยืนของครู เป็นการรวมตัวกันเป็นนวัตกรรมใหม่คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community: PLC) ทำให้การทำงานที่ครูเพื่อศิษย์เป็นการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม ซึ่งอาจเป็นทีมในสถาบันเดียวกัน ต่างสถาบันหรืออาจจะอยู่ห่างไกลกันก็ได้ผ่าน แปลว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT)

ฉะนั้น PLC จึงเป็นกระบวนการเพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้ชนิด “รู้จริง” (Mastery) มีภาวะผู้นำร่วมกัน มีความสัมพันธ์ในแนวราบเท่าเทียมกัน เมื่อครูมีเป้าหมายร่วมกันที่ผลต่อศิษย์ ให้เกิด Learning outcome ดีขึ้น และผลต่อตัวครูเอง ให้เก่งขึ้น มีความสุขขึ้น ก้าวหน้าขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันคุณลักษณะสำคัญของ PLC ไว้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามสามารถสรุป คุณลักษณะสำคัญของ PLC ได้ 6 ประการ คือ 1) การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน 2) การร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ 4) การร่วมมือรวมพลัง 5) การสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร และ 6) การประเมินผลร่วมกัน (Hord, S. M. et al., 2009) (DuFour, 2007)

ความสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในอาจารย์พยาบาล เพราะอาจารย์พยาบาลเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมที่จะออกไปสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง หน้าที่ของอาจารย์ในศตวรรษใหม่จะไม่ใช้เพียงการสอนหากแต่ต้องเปลี่ยนเป็นการจัดการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อาจารย์ควรออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนมากกว่าการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายในใจและสมองของตนเอง (วิจารณ์ พาณิชย์, 2555) ดังนั้นอาจารย์พยาบาลซึ่งทำหน้าที่เป็นครู จึงต้องนำเครื่องมือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมา

แก้ปัญหาการเรียนรู้ทั้งของผู้สอนและผู้เรียนโดยแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพดังกล่าว สำหรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาผู้สอนและสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เนื่องจากเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ มุ่งพัฒนาองค์กรของตนเองให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

ปัจจัยในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ปัจจัยในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือการจัดการความรู้ (KM) ซึ่งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรจากตัวบุคคลมาพัฒนาให้เป็นระบบให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและนำความรู้ไปใช้พัฒนางานได้ การจัดการความรู้ดำเนินการสำหรับการนำความรู้ไปใช้งานและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นเชื่อมโยงมากขึ้นเพื่อใช้ในการทำงานต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558)

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนของผู้บริหาร เนื่องจากการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของการพัฒนาบทเรียนร่วมกันต้องมีผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการกำหนดนโยบายและการสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกเอื้อต่อการดำเนินงานของชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ ทำให้สมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยเฉพาะผู้สอนมีขวัญและกำลังใจและมีความกระตือรือร้นในการทำงาน เพราะการให้ความร่วมมือของผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังช่วยสนับสนุนและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นและรวดเร็วมากขึ้น (Pirtle, S.S. & Tobia, E., 2014)

2. การสื่อสารทางบวกของสมาชิก ในระยะปฏิบัติการสอนต้องมุ่งเน้นสังเกตชั้นเรียนเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียน ไม่ใช่เพื่อประเมินผู้สอน และระยะสะท้อนผลเป็นการประชุมประเมินการสอนที่มุ่งเน้นการสื่อสารทางบวก โดยเน้นชี้จุดดีเพื่อสร้างกำลังใจ การตั้งคำถามและการสนับสนุนให้ผู้สอนตัดสินใจปรับปรุงการสอนได้ด้วยตนเอง การสื่อสารทางบวกช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (DuFour, 2007) (Pirtle, S.S. & Tobia, E., 2014)

3. การจัดการความรู้โดยการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูเพื่อช่วยจัดระบบความรู้ความคิดและเกิดการขยายผลไปยังทีมผู้สอนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะการแบ่งปันเทคนิควิธีการสอนที่ดีให้สมาชิกในชุมชนและอาจารย์ผู้สอนคนอื่น ๆ ได้เรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ การแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด และเกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างไรก็ตาม การแบ่งปันจะสามารถเกิดได้

ดังนั้นต้องอาศัยการมีผู้บริหารที่สนับสนุนการจัดบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการมีเป้าหมายร่วมกันของทุกคนในชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพจนเกิดการเรียนรู้เชิงวิชาชีพจนเกิดวัฒนธรรมในการทำงานที่สามารถสร้างครูเพื่อศิษย์ได้อย่างยั่งยืน

การเริ่มทำ PLC เริ่มจากคำถามเชิงคุณค่าว่า “สถาบันการศึกษาดำรงอยู่เพื่ออะไรทำไมจึงต้องมีสถาบันการศึกษานี้ไม่ได้ไหม” “เมื่อมีอยู่ต้องทำอะไรให้แก่สังคมแก่ชุมชน” “อย่างไรเรียกว่าทำหน้าที่ได้ดีที่น่าภาคภูมิใจ” และ “เราจะช่วยกันทำให้สถาบันการศึกษาของเราทำหน้าที่ได้ดีเช่นนั้นได้อย่างไร” ซึ่งคำตอบไม่หนีไปจากการมีคุณค่าต่อศิษย์ต่อการสร้างอนาคตให้แก่อนุชนรุ่นหลังซึ่งคำถามดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย (Purpose statement) ค่านิยมหลัก (Core value) และแนวทางการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนร่วมกันเมื่อเป้าหมายชัดและเห็นแนวทางต้องรีบลงมือปฏิบัติ (Action mode) โดยอาจทดลองทำในบางชั้นเรียนในผู้สอนเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นอาสาสมัครและเต็มใจที่จะเป็นผู้ริเริ่มแต่ต้องทำคนเดียวห้องเรียนเดียวต้องมีทีมร่วมคิดร่วมทำซึ่งต้องแยกกันทำแต่จะเรียนรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติร่วมกันโดยต้องสร้างความเข้าใจและความชัดเจนให้แก่ผู้สอนที่ยังไม่ศรัทธาหรือไม่อยากเปลี่ยนแปลงมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ PLC ว่ามีหลักการดำเนินการอย่างไรและผลที่เกิดจากการดำเนินการ PLC จะเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีเป้าหมายหรือฉันทะร่วมกัน (Collaborative learning) ในด้านการเรียนการสอน เป็นการรวมตัวกันของครูในโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยครูประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูทุกคน เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของผู้สอนโดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ผู้สอนทั้งโรงเรียนได้ร่วมทบทวนและกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายเหล่านั้นอย่างแท้จริงกรณีตัวอย่างเช่นโรงเรียนสุขภาวะมีฉันทะร่วมกันในการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาปัญญาภายนอกและการใช้กิจกรรมจิตศึกษาเป็นฐานพัฒนาปัญญาภายใน PLC จึงเน้นไปที่เป้าหมายการเรียนรู้ของเด็กเป็นหลักกิจกรรมหรือโครงการที่แคบสั้นและใช้เวลาสั้น ๆ มีกำหนดเวลาที่ชัดเจนจึงไม่ใช่จุดเริ่มต้น PLC ที่แท้จริงชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนเป็นลักษณะของปฏิสัมพันธ์ที่ดี ต่อเนื่องระหว่างครู ผู้สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการเรียนการสอน รวมทั้งการเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียน (วิจารณ์ พานิชย์, 2555) เช่น การ “พัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง” (CQI – Continuous quality improvement) กระบวนการต่อเนื่องที่ครูและนักการศึกษา ทำงานร่วมกันในวงจรของการร่วมกัน ตั้งคำถามพัฒนาและการร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกันอย่างต่อเนื่อง

2 ระบบพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาหารือ (Coaching & Mentoring) (เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ และพิณสุดา สิริธรร, 2557) (ปรีวิทย์ ไวยาฑิยะ, 2558) การพัฒนาผู้สอนต้นแบบ หรือ การสร้างระบบผู้สอน Coach ให้ผู้สอนเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานระหว่างผู้สอนกันเองในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สอนเกิดพลังที่จะพัฒนาตนเอง หรือ ปรับปรุงกระบวนการทัศน์ของตนเองให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกันซึ่งเริ่มต้นจากผู้บริหารและผู้สอนในโรงเรียนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเป้าหมายขององค์กรโดยนำประสบการณ์และความรู้จากการปฏิบัติหรือความรู้ที่ฝังอยู่จากการทำงานของผู้สอนแต่ละคนจำเป็นต้องอาศัยผู้ชี้แนะ (Coach and) ที่เป็นไปตามความต้องการของผู้สอนโดยการชี้แนะนั้นก็ต้องสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง โดยรูปแบบการศึกษาดูงานการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การโค้ชการสะท้อนคิดและการใช้พลังคำถามมีประสิทธิภาพ เนื่องมาจากการนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพการโค้ชการใช้พลังคำถามและการสะท้อนคิดภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนมาใช้เป็นรากฐานของการพัฒนารูปแบบซึ่งทำให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเด่นคือเป็นรูปแบบที่เปิดพื้นที่ให้สมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพได้แก่ผู้บริหารอาจารย์นักศึกษาและชุมชนไปใช้ศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองโดยมีโค้ชคอยช่วยเหลือและสนับสนุนหลายระดับประกอบด้วยโค้ชผู้เชี่ยวชาญ (Expert coach) โค้ชโดยผู้บริหาร (Administrator coach) โค้ชโดยเพื่อนร่วมงาน (Peer coach) และการโค้ชตนเอง (Self-coach) ที่โค้ชใช้พลังคำถามและการสะท้อนคิดเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะอาจารย์ (เพลินตา พรหมบัวศรี และคณะ, 2559)

3. ร่วมเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Resulted of practice evaluating ของเพื่อนร่วมวิชาชีพกิจกรรมทั้งหลายทั้งมวลในวง PLC จึงไม่ใช่แค่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่อาจจะหมายถึงสังเกตการณ์สอนของเพื่อนผู้สอนการนำเสนออธิบายในวง PLC การสร้างแรงบันดาลใจจากผู้ประสบความสำเร็จการสร้างเชื่อมั่นจากสิ่งที่ปฏิบัตินำไปสู่ทฤษฎีหรือการสร้างเครือข่ายกับผู้สอนต่างโรงเรียนที่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของผู้สอนให้ผู้เรียนอย่างแท้จริง เช่น เมื่อต้องหาแนวทางการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนร่วมกัน ต้องมีการรวมตัวเพื่อสร้างเป้าหมายให้ชัดเจนและเห็นแนวทาง แล้วลงมือปฏิบัติ (Action Mode) โดยอาจทดลองทำในบางชั้นเรียน ในครูเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นอาสาสมัครและเต็มใจที่จะเป็นผู้ริเริ่ม มีทีมร่วมคิดร่วมทำ จนถึงขั้นประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข (ประวิต เอรารวรรณ์, 2559)

4. เผยแพร่สู่สาธารณะและสร้างเครือข่ายเมื่อกระบวนการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กมีความสำเร็จวิธีที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและแพร่ขยายคือการนำเรื่องราวหรือกลไกเหล่านั้นสู่สาธารณชนไม่ว่าจะเป็นการเปิดให้ชุมชนอื่นได้มาศึกษาและแลกเปลี่ยนร่วมกันการสร้างคู่คิดของชุมชน (Community buddy) ข้อสำคัญการเปิดกว้าง

สู่สาธารณะคือการใช้พื้นที่ของโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยนในเวลาที่ไม่กระทบต่อการจัดกิจกรรมปกติของผู้สอนซึ่งจะทำให้องค์กรมีความยั่งยืนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. การสะท้อนคิด (Reflective) สิ่งสะท้อนการกระทำที่ผู้ปฏิบัติสามารถมองเห็นตนเองภายใต้บริบทจากประสบการณ์ของตนเอง ด้วยวิธีการเผชิญ เข้าใจ และแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงานของตนเองทั้งที่ต้องการและจากการปฏิบัติจริง องค์ประกอบ การสะท้อนคิด ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง การสะท้อนคิด และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการศึกษาของมกราพันธุ์ จุฑะรสก ที่พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเหมือนกับการเป็น ครอบครัวเดียวกัน คือหลักการของจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัว เสมือน เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตเมตตาเพื่อนมนุษย์ มีความเชื่อและศรัทธาในการทำมาหากิน และพัฒนามิติภายในของตนเองให้เกิดปัญญา ในการคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากแนวคิดระบบครอบครัวของ สังคมไทย ที่มีความรักความผูกพันกันมาเป็นฐานคิดในการสร้างระบบครอบครัวเสมือนที่ให้ทุกคนมีความสัมพันธ์เหมือนคนในครอบครัวครอบครัวเดียวกัน มีการใช้สุนทรียสนทนาเป็น เครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งพลังสำคัญคือความเป็นกัลยาณมิตร ที่ผ่านการฝึกอบรมวิธีการใช้สุนทรียสนทนา และการสะท้อนคิด องค์การที่ต้องการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่ง การเรียนรู้เป็นการสร้างและส่งเสริมการเกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ดี (มกราพันธุ์ จุฑะรสก, 2560)

6. การทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) AAR จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในกระบวนการจัดการความรู้ก็คือ เครื่องมือที่มีชื่อว่าการทบทวนผลการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือถอดบทเรียน หรือองค์ความรู้ เป็นการรวบรวมบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติ หรือเครื่องมือวิเคราะห์หลังปฏิบัติ การทบทวน หลังปฏิบัติงาน การทบทวนหลังทำกิจกรรมเป็นต้น การทำ AAR นั้นสามารถดำเนินการได้ไม่ว่า การปฏิบัตินั้น ๆ จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะการทำ AAR มีเป้าหมายที่จะเพิ่ม ประสิทธิภาพของการปฏิบัตินั้น ๆ เพื่อให้สามารถทำได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป ในการทำ AAR นั้น เป็นการปฏิบัติเพื่อทบทวน (Reflective practice) สิ่งที่ได้ดำเนินการมาแล้วเพื่อนำไปสู่การ วางแผนดำเนินการในครั้งต่อไปที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ชนพร สำลี, 2559) ส่วนใหญ่ การทำ AAR มักจะทำเป็นกลุ่มโดยมีผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) หรือผู้นำทีม (team leader) (นิยมเรียกกันว่า “คุณอำนวย”) เป็นผู้ผลักดันอาจจะทำเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องหรือทำ เฉพาะภารกิจหลัก ๆ ในแต่ละครั้งก็ได้วิธีการนี้จะทำให้ทีมงานได้มีโอกาสในการทบทวน พฤติกรรมการทำงานของตนเองในกิจกรรมหนึ่ง ๆ ช่วยให้ทีมงานได้เข้าใจในเนื้องานมากขึ้น และเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น ๆ การที่ทีมงานได้มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะช่วยให้การพัฒนาสมรรถนะการทำงานดีขึ้นทั้งนี้ผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้นำทีมมีบทบาทสำคัญ ต่อความสำเร็จของ AAR เป็นอย่างมากโดยเฉพาะต้องมีความสามารถที่จะสร้างบรรยากาศของ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้บรรยากาศของควมมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันบรรยากาศของความเป็นทีมงาน ที่ทำงานเป็นทีมโดยกำหนดให้มีผู้บันทึกเนื้อหาสาระ ที่ได้จากการทำกิจกรรมนี้

7. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning Information Technology: DLIT) เนื่องจากสาเหตุหลักส่วนหนึ่งของปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยกำลังประสบปัญหาในด้านการขาดครูหรือครูไม่ครบชั้นไม่ครบสาระการเรียนรู้ ครูมีประสบการณ์หรือทักษะการจัดการเรียนรู้น้อย ขาดสื่อ อุปกรณ์ที่ทันสมัยและการเข้าถึงได้ลำบาก ครูมีเวลาในการจัดการเรียนการสอนน้อย กิจกรรมของโรงเรียนมีมาก ทรัพยากรที่มีกระจุกกระจายไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และการแก้ปัญหาต่างๆก็ทำได้ในวงจำกัด

ลักษณะการดำเนินงาน DLIT เป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาจากการขาดแคลนผู้สอนเป็นการแก้ปัญหาการศึกษาโดยรวมอย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเรียกว่า DLIT Professional Learning Community (DLIT PLC) เป็นช่องทางในการสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้กับครูทั่วประเทศ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะการจะพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืน คือ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในกลุ่มครูทั่วประเทศ DLIT PLC มี 3 รูปแบบ คือ 1) สื่อรายการที่ทำให้ครูได้เห็นแบบปฏิบัติการสอนที่ดี หรือ Good Practice ของครูไทยและครูทั่วโลก เช่น โทททัศน์ครู 2) กิจกรรมการแบ่งปันและการเรียนรู้หรือ Share and Learn ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น ครูมีนวัตกรรมก็นำเสนอผ่านช่องทาง DLIT PLC คุณครูสนใจก็เลือกไปประกอบการเรียนการสอน นวัตกรรมใดถูกเลือกมากก็อาจจัดเป็นผลงานรางวัลต่อไป และ 3) กิจกรรมการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง หรือ Coaching and Mentoring กิจกรรมที่สร้างครูหรือผู้บริหารให้มีความเชี่ยวชาญแล้วพัฒนาต่อยอดให้เป็นผู้ชี้แนะหรือพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในโรงเรียน โดยอาจสร้างครู หรือผู้บริหารในโรงเรียนเอง DLIT PLC จะทำให้ครูไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป แต่ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถรวมตัวผ่านสื่อสารทางไกล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31, 2559)

สรุป

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ กระบวนการในการพัฒนาตนเองร่วมกันในเชิงวิชาชีพระหว่างอาจารย์ ผู้สอน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาทุกด้านร่วมกันเป็นแนวทางที่ดีแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถาบันการศึกษา โดยการนำกระบวนการของการพัฒนาร่วมกันด้วยกลยุธมิตร ได้แก่ การมีเป้าหมายหรือฉันทะร่วมกัน การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน ทบทวนผลการปฏิบัติที่ได้ร่วมกัน ร่วมเรียนรู้จากการ

ปฏิบัติจริงของเพื่อนร่วมวิชาชีพ เผยแพร่สู่สาธารณะและสร้างเครือข่าย การใช้ระบบพี่เลี้ยง และการให้คำปรึกษาหารือ การสะท้อนคิด การเรียนรู้เป็นทีม/การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ การทบทวนผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล ซึ่งจะสามารถพัฒนาทั้งสมรรถนะของผู้สอน และผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะ

ความสำเร็จของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community; PLC) ประกอบด้วยหลายปัจจัย การขับเคลื่อน PLC สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนให้สามารถนำกระบวนการ PLC ไปจัดทำแผนและแนวทางการขับเคลื่อน PLC สู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มีการนิเทศ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการสะท้อนผลการดำเนินการ PLC สร้างวัฒนธรรมสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่จะต้องชี้ชวนให้บุคลากร มีความเข้าใจและยอมรับด้วยตนเองก่อน เช่น การยอมรับว่า หัวใจหลักของการเรียนรู้ของครู คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอน/การปฏิบัติงานของครูมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน ความเข้าใจความแตกต่างของระดับการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศความร่วมมือร่วมใจ การสร้างความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร การรับฟัง และแสดงความคิดเห็นด้วยทัศนคติเชิงบวก การมีส่วนร่วม ประโยชน์ส่วนรวม องค์กรรวม พึ่งตนเอง และประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด เนื่องจาก ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มาร่วมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกัน โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์กรรวม ควบคู่กับการเป็นคนดี สังคมกัลยาณมิตร มีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะการทำงานอย่างทันสมัย

เอกสารอ้างอิง

- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และพิณสุตา สิริธรรังกร. (2557). อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย . ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (6-8 พฤษภาคม 2557)*. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน.
- ธนพร ลำลี. (2559). *การทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After Action Review)*. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2562 จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/144-km-knowledge/3282-after-action-review>

- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2560). นโยบายชุมชนแห่งการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 2 มีนาคม 2562 จาก [http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatIdnews_act & moe_mod_news](http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatIdnews_act&moe_mod_news)
- ประวิทย์ เอราวรรณ. (2559). เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง. เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2562 จาก <http://www.ires.or.th/?p=804>
- ปรีวิทย์ ไทยาชีวะ. (2558). อาจารย์มหาวิทยาลัยกับการเป็นพี่เลี้ยง : จุดเริ่มต้นเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. ใน *คู่มืออาจารย์ด้านการสอน*. สำนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2562 จาก <http://www.ires.or.th/?p=804>
- เพลินตา พรหมบัวศรี และคณะ. (2559). รูปแบบการศึกษานูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การโค้ช การสะท้อนคิดและการใช้พลังคำถาม วิทยาลัยพยาบาลสถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(1), 60-72.
- มกราพันธุ์ จุฑารสกก. (2560). การสะท้อนเส้นทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จิตบริการ ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนสู่คณะปฏิบัติการไร้พรมแดน ปัญญาปฏิบัติ. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(2), 31-45.
- วิจารณ์ พานิชย์. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ตาตา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. (2559). *โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2562 จาก http://dlit.suratham.ac.th/dlit_mean
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- DOPA KM team. (2559). *การจัดการความรู้ (KM tools) ซึ่งเป็น Tacit knowledge หรือความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ภายใน*. Retrieved มีนาคม 19, 2562, from <http://www.thaiall.com/km/indexo.html>
- DuFour. (2007). Professional Learning Communities: A Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning. *Middle School Journal*, 39(1), 4-8.
- Hord, S. M. et al. (2009). *Guiding Professional Learning Communities: Inspiration, Challenge, Surprise, and Meaning*. UK : Corwin Press.
- Pirtle, S. S. & Tobia, E. (2014). *Implementing Effective Professional Learning Communities*. *SEDL insights*. 2(3). Retrieved April 20, 2017, from

http://www.sedl.org/insights/2-3/implementing_effective_professional_learning_communities.pdf.

ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา*

THE CONSUMERISM ACCORDANCE WITH BUDDHIST CONCEPT

พระครูธรรมธรไพบูลย์ พิศาลวชิโรภาส

Phrakru DhammadhronPhai boon Phisanwachiropas

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi Buddhist College, Thailand

จกมล บุญพิทักษ์

Chongkol Boonpitak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suphanburi Buddhist College, Thailand

E-mail: oadsy1972@gmail.com

บทคัดย่อ

สภาพการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เป็นไปเพื่อความหรูหรา หลงตามกระแส จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการแล้วจะดูโก้ และทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดผลกระทบตามมาจากการบริโภคอาหารก็คือ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การเสพติดที่เกินความจำเป็น การเสพติดด้วยความลุ่มหลง ทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สิน สุขภาพ และสติปัญญา การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกินขนาด ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บและปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย การเล่นเกมพนัน จะนำมาซึ่งปัญหาโจรกรรม ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้น จี เป็นต้น การเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาครอบครัว ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

การบริโภคตามแนวพุทธ เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองทั้งก่อนและหลังบริโภค ให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสุขสมบูรณ์ ด้วยหลักธรรม 2 ข้อ ได้แก่ หลักโภชนาสปายะ คือ การกินอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และโภชนมัตตัตถุตา คือ การรู้จักประมาณในการบริโภค ไม่กินมากเกินไปหรือน้อยจนเกินไป แต่ให้กินพอดีกับความต้องการของร่างกาย ดังนั้น การบริโภคปัจจัย 4 มีควรมองให้เห็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือความหลุดพ้น

คำสำคัญ: ค่านิยมบริโภค, ตามแนวพระพุทธศาสนา

* Received 31 October 2019; Revised 18 November 2019; Accepted 25 November 2019

Abstract

A result of this study was that the state of consumerism in the globalization generally followed the fashion to fulfill the individual's unnecessary want. It was luxury and indulgent in the recent fashion until there was the imitation of such fashion with delusion because it was believed that if one fulfilled one's want, one felt smart and modern. This action affected directly the food consummation, The unnecessary consummation and the consummation with the enchantment caused losing money, health and wisdom. To drink unlimited alcohol caused many diseases, and gamble. gamble caused banditry, stealing, defalcation, plunder and robbery, etc. Tourism in the era of globalization Causing family problems Problems of sexually transmitted diseases.

The Buddhist consummation was consisted of wisdom to consider things for real benefits in order to make the human being's life- quality complete, with 2 dharmic principles for example, Bhochanasappaya principle is eating that is appropriate incant a body, help build the health, and Bhochanemattanyuta principle is knowwing about in consuming, a until few too, and until too many, but eating that is appropriate incant a body and in those four elements should stare see, topmost goal of the life, to goal for extrication.

Keywords: Consumerism Accordance With, Buddhist Concept

บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก จากอดีตที่เป็นประเทศแบบสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนมากทำนา ทำสวน ทำไร่ ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์จนมีคำกล่าวว่า ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ผู้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน แต่ปัจจุบันนี้สภาพทรัพยากร ธรรมชาติถูกทำลายไปมาก เพื่อสนองความต้องการที่เกิดจากความอยากจนเกินไป ในเรื่องของปัจจัยสี่ จึงทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีตจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม หนุ่มสาวมุ่งเข้าสู่โรงงานมากกว่ามุ่งเข้าสู่ท้องทุ่งนา จากที่เคยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน กลายเป็นเห็นแก่ตัว เข้ากับสุภาชิตโบราณที่เคยกล่าวไว้ว่า มือใครยาวสาวได้สาวเอา เอาเปรียบคนอื่นได้เมื่อมีโอกาส ทุกสิ่งต้องยื้อแย่งแข่งขันกันเพื่อให้ได้มา แม้แต่การบริโภคปัจจัยสี่ก็เกิดความจำเป็น ไม่บริโภคเพียงเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

จากสังคมที่ผู้คนเคยอยู่กันอย่างสงบ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อแบ่งปัน จากที่เคยเป็นสังคมอันเต็มไปด้วยความอบอุ่นเอื้ออาทร แต่ก็กลายมาเป็นสังคมที่ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ความเจริญด้านเทคโนโลยีได้เชื่อมผู้คนบนโลกนี้ให้ติดต่อกันและรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง บ้านเทিংได้อย่างรวดเร็ว โลกทั้งโลกกำลังไปในทิศทางเดียวกัน มีรูปแบบการบริโภคที่เหมือนกัน มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่คล้ายๆ กัน ทำให้สังคมที่เคยอยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค เอารอดเอาเปรียบและเห็นแก่ตัว การสื่อสารแบบไร้พรมแดนที่เกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น สื่อโทรทัศน์ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ตลอดจนโทรศัพท์มือถือ และโครงข่ายการสื่อสารที่เชื่อมต่อกันทั้งโลก ทำให้การสื่อสารแบบข้ามทวีปเกิดขึ้นภายในไม่กี่วินาที เหล่านี้ทำให้กระแสยุคบริโภคนิยมกระจายไปทั่วโลก “ในยุคนี้ยากจะมีอุดมการณ์ใดที่ทรงพลังเท่ากับบริโภคนิยม ในรัสเซียและยุโรปตะวันออก ระบบคอมมิวนิสต์นอกจากสั่นคลอนไม่ได้แล้ว ยังต้องพังทลายเพื่อเปิดทางให้มันได้แพร่หลายอย่างเสรี ในจีนและเวียดนาม ความอยู่รอดของระบบคอมมิวนิสต์ขึ้นอยู่กับว่ายอมลัทธิบริโภคนิยมแค่ไหน” (พระไพศาล วิสาโล, 2555)

กระแสบริโภคนิยม ที่สื่อต่าง ๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ต่างโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อกระตุ้นการบริโภค ทำให้เกิดการบริโภคที่เกินพอดี ยิ่งโดยเฉพาะยุคโลกาภิวัตน์ก็มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาที่ ทำให้ผู้คนในสังคมมีค่านิยมในการนับถือเงินเนื่องจากเงินสามารถซื้อทุกอย่างทุกอย่างที่ต้องการได้ การหาเงินแม้จะเป็นสิ่งสำคัญ แต่การรู้จักใช้เงินมีความสำคัญกว่า (พุทธิตา รักพงษ์, 2536) การบริหารจัดการทรัพย์สินสมบัติ หรือการใช้จ่ายทรัพย์สินตามแนวการบริโภคซึ่งเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้แก่ชาวพุทธ สำหรับเป็นแนวทางในการใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้จ่ายทรัพย์สินเชิงพุทธ เป็นหลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะหลักการบริโภคนิยมนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าสอนให้ชาวพุทธรู้จักวิธีในการวางแผนจัดการทรัพย์สินหรือเงิน ที่ตนพยายามดิ้นรนแสวงหามาได้ด้วยความสำเร็จจิตเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต การรู้จักวางแผนทางการเงิน ถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นส่วนสำคัญ ที่จะทำให้นักุศลสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างราบรื่นมีทิศทางที่ดีและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนายังมีนัยที่พิจารณาธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ที่แตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้ว นอกจากมนุษย์จะมีวิชาเป็นเหตุให้เกิดปัญหาแล้ว ยังพิจารณาว่า มนุษย์สามารถพัฒนาความคิด หรือความเห็นในการบริโภคปัจจัยทางวัตถุเพื่อเป็นคุณประโยชน์ของชีวิตของตน ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตนี้ในสมัยปัจจุบันเรียกว่า คุณภาพชีวิต (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532) ในขณะที่นักวัตถุนิยมสนใจแต่สินค้าเป็นสิ่งสำคัญ พุทธศาสนิกชนสนใจแต่การให้มีอิสระเสรีภาพเป็นส่วนใหญ่ แต่พระพุทธศาสนาถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา มิได้ขัดแย้งกับหลักการกินดีอยู่ดีทางกายภาพ

อุปสรรคของการปลดปล่อย ให้มีอิสระเสรีภาพนั้น มิได้อยู่ที่ทรัพย์สินศฤงคาร แต่ว่าอยู่ที่ตัณหาที่ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น ดังนั้น สารสำคัญของการบินโคแนวพุทธก็คือ ความเรียบง่ายและหลักอหิงสา” (ซูเมกเกอร์ อี เอฟ, 2528) นอกจากนี้ตามแนวทางของการบินโคแนวพุทธ ยังได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ของคุณภาพชีวิตจิตใจ ที่กำกับพฤติกรรม คุณภาพของพฤติกรรม ที่จะใช้ทรัพยากรว่า การใช้ทรัพยากรนั้นมีคุณภาพหรือไม่ คือการใช้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและไม่ส่งผลให้เกิดการเบียดเบียนสังคม เพราะฉะนั้น ความรู้จากแนวทางของการบินโคแนวพุทธ จึงเป็นความรู้ที่จะพัฒนาคุณภาพสังคม มุ่งหมายให้เกิดการไม่เบียดเบียนตนเองและสังคม และการพัฒนานี้ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการใช้วัตถุสิ่งของอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในระบบความรู้ดังกล่าว จึงเป็นความรู้ที่มีการกล่าวถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ และชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลกปัจจุบัน

เมื่อการบินโคในยุคโลกาภิวัตน์เป็นปัญหาในเรื่องของค่านิยมทางวัตถุ ให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ ถึงแม้จะมีวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกมากมาย แต่ก็ยังเกิดความไม่สมดุลระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียมในทางเศรษฐศาสตร์ จึงเห็นว่าหลักการและแนวคิดตามพุทธนั้นจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับปัญหาทางโลกวัตถุนิยมในปัจจุบัน การบินโคแนวพุทธนั้นจะเน้นการผลิตและบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผลในการอุปโภคบริโภคว่าสิ่งใดควรผลิตและไม่ควรประกอบการ ได้แก่ การค้าขายสาตราอันเป็นเครื่องประหาร การค้าขายมนุษย์ การค้าขายยาพิษ เป็นต้น การบินโคตามแนวพุทธมุ่งสอนหลักในการปฏิบัติ เพื่อการบรรลุคุณธรรม หรือคุณภาพชีวิตระดับอริยะก็ตาม แต่ก็มิได้ปฏิเสธความสุขที่เกิดจากทรัพย์สินสมบัติ ที่ผู้ครองเรือนควรมี ได้แก่ สุขเกิดจากการมีทรัพย์สิน สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สิน สุขเกิดจากการทำงานไม่เป็นหนี้ สุขเกิดจากการประพฤติน่ามีโทษ แม้แต่การจัดสรรทรัพยากรที่ตนหามาได้โดยชอบธรรมได้แสดงวิธีการแบ่งทรัพย์สินไว้คือ หนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์ สองส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงาน อีกหนึ่งส่วนเก็บไว้ใช้คราวจำเป็น ในขณะที่เดียวกันก็ได้กำหนดคุณสมบัติของคฤหัสถ์ผู้แสวงหาโภคทรัพย์ที่เป็นไปเพื่อชอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม คือแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม มิใช่โดยทุจริต ใช้จ่ายทรัพย์สิน เพื่อเลี้ยงตนให้เป็นสุขและเบิกบาน แบ่งปันโภคทรัพย์แก่ผู้อื่น และใช้ในการประกอบกุศลกรรมทั้งปวง เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาเรื่องวิเคราะห์ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา จึงต้องการศึกษาถึงสภาพการบินโคในยุคโลกาภิวัตน์ และต้องการวิเคราะห์ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนาว่า ปัญหาการบินโควัตถุนิยม ซึ่งนับวันจะก่อความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการใช้จ่ายเกินความพอดี จนทำให้เงินที่มีอยู่ไม่พอใช้ การบินโคแนวพุทธนั้นมีทางออกให้กับปัญหานี้อย่างไร เพื่อให้เห็นความสำคัญของ

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาการบริโภคนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ได้ในโอกาสต่อไป

สภาพการบริโภคนิยมในยุคโลกาภิวัตน์

1. การบริโภคนิยมตามกระแสค่านิยม

ในปัจจุบันเรามักจะได้ยินว่าคนไทยมีค่านิยมชอบใช้ของต่างประเทศ ชอบเลียนแบบชาวต่าง ประเทศโดยรับเอาวัฒนธรรมของต่างประเทศเข้ามามากโดยลืมนึกถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งคำว่า “ค่านิยม” ถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่เป็นตัวกำกับหรือควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ ซึ่งความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของธุรกิจทางการตลาดขึ้นอยู่กับความสอดคล้องกับค่านิยมเป็นสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะวัยรุ่นรับเอาอิทธิพลทั้งด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุจากตะวันตกมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ดังนั้น ค่านิยมจึงเกี่ยวข้องกับการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นด้วยวิธีที่มีมาตรฐาน ซึ่งบุคคลจะถูกกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุค่านิยม และมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค ในขณะที่แต่ละชั้นของสังคมจะมีลักษณะของค่านิยมและพฤติกรรมในการบริโภคจะแตกต่างกันออกไป

เพื่อให้มองเห็นถึงสภาพของการบริโภคนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เกี่ยวกับค่านิยมที่สำคัญและเด่นชัดของวัยรุ่นยุคบริโภคนิยมไว้ โดยจะขอยกตัวอย่างกลุ่มค่านิยมกับพฤติกรรมบริโภคของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เป็นปรากฏการณ์ ดังต่อไปนี้

2. สภาพการบริโภคนิยมในยุคโลกาภิวัตน์

พฤติกรรมการบริโภคนิยม เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากกระแสของการโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ จนทำให้วัยรุ่นเกิดเห็นว่าถ้าได้บริโภคสิ่งนั้นแล้วจะเป็นค่านิยมที่คนทั่วไปยอมรับ จนในที่สุดก็กลายมาเป็นความเชื่อในการบริโภคว่าเป็นความโก้เก๋หรูหรา ดังนั้น พฤติกรรมการบริโภคของวัยรุ่นยุคบริโภคนิยม จึงสามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

2.1 ความรัก ความรักของวัยรุ่นมีหลายรูปแบบ คือ รักพ่อแม่ ญาติพี่น้อง รักเพื่อน รักพวกพ้อง รักเพื่อนต่างเพศ ซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ขณะเดียวกันวัยรุ่นก็ต้องการได้รับความรักจากบุคคลเหล่านี้ด้วย (ณัฐนิตย์ ยศปัญญา, 2544)

2.2 ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสนุกสนานเพลิดเพลินของวัยรุ่นส่วนมากมักจะออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬาหรือความบันเทิง เช่น การเชียร์กีฬา เป็นต้น

2.3 ความเป็นอิสระ ความต้องการเป็นอิสระจะมีสูงมากในวัยรุ่น เพราะเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ต้องการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้นจึงไม่

ชอบให้ผู้ใหญ่มากกว่าภายในชีวิตของตน ไม่ชอบให้ใครมาสอน วัยรุ่นบางคนจึงทำอะไรโดยไม่ให้ผู้ใหญ่รู้เห็น

2.4 การมีชื่อเสียง วัยรุ่นต้องการให้สังคมยอมรับหรือชมเชย หรืออยากเด่นอยากดัง เช่น ต้องการเป็นนักกีฬาที่เก่งเพื่อให้เป็นขวัญใจของเพื่อนๆ เป็นต้น

2.5 มีอุดมคติสูง วัยรุ่นมักจะเป็นวัยที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยง และมีพลังผลักดันสูง ทำให้เชื่อคนง่ายจนบางครั้งตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลแสวงหาผลประโยชน์ได้

2.6 สนใจเรื่องเพศและเพศตรงข้าม วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง แต่มักถูกกีดกันจากผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นหาความรู้ด้วยการไต่ถามหรือได้ฟังคนอื่นพูด ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือไม่ก็อ่านหนังสือเรื่องเพศที่มีขายตามท้องตลาด ซึ่งอาจเป็นหนังสือที่เร้าความรู้สึกทางเพศได้

2.7 การยอมรับของผู้ใหญ่ คือ ให้ผู้ใหญ่ยอมรับว่ามีความสามารถหรือมีประโยชน์ต่อสังคมเพราะ ฉะนั้นผู้ใหญ่ไม่ควรเพิกเฉย ควรให้วัยรุ่นรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง จะช่วยให้วัยรุ่น รู้จักความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเองหรือช่วยตัวเองได้มากขึ้น

2.8 เป็นแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นในปัจจุบันแม้จะชอบความอิสระ แต่ก็ต้องการคำแนะนำที่ดีจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องคอยแนะนำทาง คอยตักเตือน และให้รางวัลเมื่อวัยรุ่นทำดี

2.9 ความปลอดภัยและความมั่นคง วัยรุ่นต้องการได้หลักประกันว่าถ้าหากทำในสิ่งที่ดี แล้วจะไม่ถูกลงโทษหรือไม่เป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ เพราะในสายตาของผู้ใหญ่สิ่งที่วัยรุ่นคิดว่าดีแล้วอาจจะไม่ดีในสายตาผู้ใหญ่ก็ได้

2.10 ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ผู้ใหญ่บางคนมักจะกีดกันไม่ให้วัยรุ่นทดลองสิ่งใหม่ๆ ทั้งที่บางสิ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด เช่น ต้องการแต่งกายแปลกๆ ตามสมัยนิยม ต้องการมีเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น ทำให้ผลที่ตามมาคือเกิดการช่อนเร้น หลอกลวงและในที่สุดอาจเกิดความเสื่อมเสียได้

2.11 มีความรู้สึกรุนแรง เช่น ถ้าเกิดความสมหวังก็ชื่นชมซาบซึ้ง ตื่นเต้น ถ้าผิดหวังก็จะคับแค้นใจ น้อยใจในวาสนาของตัวเอง ความรู้สึกนี้จะรุนแรงผิดธรรมดา บางครั้งอาจออกมาในรูปที่ว่าเป็นเพราะตัวเองผิด บางคนถึงกับฆ่าตัวตายได้ถ้าเกิดผิดหวังในบางเรื่อง เช่น ความรัก การสอบตก หรือถูกพ่อแม่ดู เป็นต้น

2.12 มีอนาคตและมีความสำเร็จ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการรับผิดชอบ ต้องการพึ่งตนเอง ฝันถึงจุดหมายในอนาคต เช่น ต้องการเป็นหมอ เป็นวิศวกร เป็นต้น

2.13 การรวมกลุ่ม เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่ต้องการให้เพื่อนยอมรับ เพราะฉะนั้น จึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม เช่น เพื่อน

ชวนเดินชวนแม่ไม่อยากเดินก็ตาม เพราะกลัวเพื่อนไม่รักไม่ให้เข้ากลุ่มด้วย เป็นต้น (ณัฐนันท์ ยศปัญญา, 2544)

3. กลุ่มบริโภคนิยมในปัจจุบัน

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ใช้เป็นสื่อกลางในการโฆษณาสินค้าทุกประเภท มีผลต่อการบริโภคของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบการบริโภค ที่ตนเองสามารถแสวงหาได้ เพื่อสนองความต้องการของตน กลุ่มบริโภคนิยมในปัจจุบันที่สามารถแยกได้ มีดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มค่านิยมความร่ำรวย และนิยมใช้ของจากต่างประเทศ

การบริโภคนิยมของกลุ่มนี้ จุดเด่นที่เป็นนิสัย คือชอบทำตัวว่าตัวเองเป็นคนร่ำรวยเนื่องมาจากการใช้สินค้า สินค้าที่นิยมใช้จะเป็นสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเท่านั้น มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค คือเป็นบุคคลที่ชอบใช้ของแพงๆ ทำให้คนอื่นมองว่าตัวเองเป็นผู้ที่ร่ำรวย ต้องการให้คนอื่นยกย่องนับถือ เป็นคนที่ต้องมีเกียรติ ต้องการเป็นผู้นำในการใช้สินค้า นิยมใช้สินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ มองว่าสินค้าในประเทศเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ไม่มีมาตรฐาน เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ จะรู้สึกภูมิใจทุกครั้งเมื่อได้ใช้สินค้าที่เป็นสินค้าจากต่างประเทศ ชอบไปเที่ยวต่างประเทศเพื่อไปซื้อสินค้า บางครั้งซื้อมาแล้วก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ก็จะซื้อ หรือบางครั้งอาจจะไม่มีเวลาไปเที่ยวต่างประเทศ ก็ชอบฝากให้คนอื่นซื้อ มีความเป็นต่างชาติสูงมาก จะเป็นบุคคลที่เน้นการแต่งกายดีตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ สร้างความน่าเชื่อถือ นิยมใช้บัตรเครดิต ชอบความสะดวกสบายไม่ชอบการรอคอยนาน ๆ ชอบสังคมกับเพื่อนที่มีฐานะร่ำรวย เท่าเทียมกัน ไม่ชอบคบหาสมาคมกับคนที่ด้อยกว่าหรือจนกว่า ทำอะไรคิดถึงตัวเองมากกว่าคนอื่น บางครั้งอาจจะประสบกับปัญหาทางการเงินแต่กลัวว่าคนอื่นจะรู้ถึงฐานะของตนเองต้องยอมกู้เงินเพื่อพยุงฐานะของตนเองก็ยอมเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเอง โดยไม่ต้องการให้ใครมามองว่าตัวเองจนลำบาก หรือด้อยกว่าคนอื่น

สินค้าที่นิยมบริโภค ก็มักจะเป็นประเภทสินค้าที่คนในยุคโลกาภิวัตน์นิยมบริโภคกัน โดยมากจะเป็นทั้งสินค้าที่เป็นเครื่องอุปโภค และบริโภค เท่าที่ค้นคว้าหาหลักฐานมาก็พอที่จะนำเสนอให้เห็น ได้แก่ บ้านหรูหรา ราคาแพง มีเนื้อใช้สอยมาก เพอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้านราคาแพง ต้องใช้สถาปนิกเป็นผู้ออกแบบ รถยนต์มีราคาแพงและมีความปลอดภัยสูง เป็นรถนำเข้า ใช้โทรศัพท์มือถือติดต่อบริษัท หรือมีเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์นำเข้าจากต่างประเทศ เสื้อผ้าที่สวมใส่ จะเป็น BRAND NAME จากต่างประเทศมีราคาแพง เครื่องประดับ สวมใส่ เช่น นาฬิกา แว่นตา เข็มกลัด เป็นของต่างประเทศ น้ำหอมที่ใช้ก็เป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ใช้บัตรเครดิตการดลหลายใบ เพื่อความสะดวกและคล่องตัว ชอบออกกำลังกายตาม FITNESS และใช้บริการสถานเสริมสวยความงาม ชอบทานอาหารนอกบ้าน เช่น โรงแรม ภัตตาคาร และร้านอาหารที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะชอบอาหารต่างชาติ อาทิ อาหาร

ญี่ปุ่น อาหารอิตาลี เครื่องดื่ม ชอบดื่มเหล้านอก ไวน์จากประเทศฝรั่งเศส (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538)

3.2 ค่านิยมสุขภาพดี

ค่านิยมบริโภคของกลุ่มนี้ จะเป็นบุคคลที่รักษาสุขภาพของตนเอง และครอบครัว เพื่อที่จะได้มีชีวิตยืนยาว ปราศจากโรคภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับสุขภาพร่างกายของตนเอง ถึงแม้สิ่งนั้นจะมีราคาแพง ชนิดที่คนบางคนไม่สามารถที่จะหาเงินมาซื้อได้ แต่ก็จะมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ยอมเสียเงินเพื่อให้ได้สิ่งที่คิดว่าดีที่สุดมากที่สุดมากบริโภค พฤติกรรมของบุคคลที่มีค่านิยมสุขภาพดี มักจะเป็นคนที่ดูแลตนเองเป็นอย่างดี มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ชอบความสะดวกสบาย ไปพบแพทย์เป็นประจำ มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ เลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อทำให้สุขภาพแข็งแรง รวมทั้งดูแลคนในครอบครัวด้วยต้องการให้คนในครอบครัวปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ต้องการมีชีวิตที่ยืนยาว มีร่างกายที่แข็งแรงและสมบูรณ์ ชอบพักผ่อนอยู่กับบ้าน และทานอาหารในบ้านเพราะเน้นความสะดวกสบาย ชอบดูหนังฟังเพลงอยู่ในบ้าน

สินค้าที่นิยมบริโภค ได้แก่ อาหารมังสวิรัต อาหารเสริม เช่น แบรินด์ สก็อตนมที่มีแคลเซียม เพื่อเสริมสร้างกระดูก นมพว่องมันเนย โยเกิร์ต วิตามินต่าง ๆ เช่น วิตามินซี วิตามินบี ฯลฯ ผักปลอดสารพิษ ต้มน้ำผลไม้ ต้มน้ำแร่ โสมเกาหลี เห็ดหลินจือ ใก่ตุ๋นยาจีน ใก่ดยารักษาโรค (จากแพทย์สั่ง)

3.3 ค่านิยมรักความสนุกสนาน

ค่านิยมบริโภคของกลุ่มนี้ เป็นบุคคลที่รักความสนุก มีความรื่นเริงอยู่ตลอดเวลา ชอบสังสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลใดก็ตาม ลักษณะของพฤติกรรมบุคคลจะเป็นบุคคลที่รักสนุก ชอบความรื่นเริง มีการสังสรรค์ในหมู่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการจัดปาร์ตี้ทุกสิ้นเดือน หรือเป็นเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษจีน วันสงกรานต์ ฯลฯ ทุกเทศกาลก็จะมี ความสนุกสนานตลอดเวลา สินค้าที่นิยมบริโภค ได้แก่ รับประทานอาหารทุกชนิด เช่น อาหารกับแก้ม้อ อาจทำทานเอง หรือไปทานนอกบ้าน เครื่องดื่มทุกชนิด เช่น น้ำอัดลมผลไม้ต่าง ๆ (ผลไม้ไทยและผลไม้นำเข้า) ขนมคบเคี้ยวต่าง ๆ ดื่มน้ำสุรา (ผลิตในประเทศไทยและนำเข้าจากต่างประเทศ) ชอบร้องเพลง KARAOKE (อาจจะร้องเพลงอยู่ในบ้าน หรือตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ชอบดูภาพยนตร์ ชอบไปรับประทานอาหาร และฟังเพลงตามโรงแรม ห้องอาหารต่าง ๆ และตามคาเฟ่ ชอบไปเที่ยวตามสถานที่ในต่างจังหวัด

3.4 ค่านิยมบริโภคนิยม

ค่านิยมบริโภคของกลุ่มนี้ จะเป็นบุคคลที่มีนิสัยชอบบริโภคเป็นหลัก ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพ ลักษณะพฤติกรรมบริโภคชอบรับประทานอาหารนอกบ้าน พยายามสรรหาร้านอาหารที่อร่อยๆ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล ถ้าขึ้นชื่อในระดับ เชลล์ชวนชิม แม้

ช้อยนางรำ และไม่ลองไม่รู้ ซึ่งมีใบรับประกัน ชอบที่จะไปทดลองชิมดูว่าอร่อยสมชื่อหรือเปล่า ชอบร้านอาหารที่มีลักษณะสะอาด มีความสะดวกสบาย มีที่จอดรถสะดวก บางครั้งบริโภคมาก จนเกินความจำเป็นและมีผลต่อสุขภาพ ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคไขมันอุดตัน โรคเบาหวาน ความดัน อาหารไม่ย่อย อาหารเป็นพิษ ฯลฯ สินค้าที่นิยมบริโภค ได้แก่ อาหารทุกชนิด เช่น ร้านอาหารดังๆ ร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านไอศกรีม ขนมคบเคี้ยวต่าง ๆ เครื่องดื่มทุกชนิด สุรายี่ห้อต่าง ๆ

3.5 ค่านิยมเลียนแบบต่างประเทศ

ค่านิยมบริโภคของกลุ่มนี้ เป็นบุคคลที่มีลักษณะชอบเลียนแบบ เอาค่านิยมจากต่างประเทศมาใช้เป็นพฤติกรรมของตนเอง ไม่มีจุดยืนเป็นของตัวเอง เห็นใครสวยก็อยากจะได้สวยและเท่เหมือนกับคนอื่นบ้าง ลักษณะพฤติกรรมชอบเลียนแบบจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร โทรทัศน์ดาวเทียม เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากต่างประเทศโดยมิได้กลั่นกรองมาก่อน ทำให้พฤติกรรมการรับรู้จะสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรม ซึ่งค่านิยมการเลียนแบบจากต่างประเทศจะมีมากขึ้น เช่น แฟชั่นต่าง ๆ การแต่งตัว การทำทรงผม สีส้ม จะนิยมไปทางตะวันตก การดำรงชีวิตเปลี่ยนไป กล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเองสูง ทำอะไรคิดว่าตัวเองทำถูกเสมอ มองผู้อื่นผิดอยู่ตลอดเวลา บางครั้งลืมนวัตกรรมที่ดีของประเทศเราไป เช่น เป็นคนก้าวร้าว ไม่มีสัมมาคารวะ พูดจาไม่เพราะ ขาดความน่าเชื่อถือ และหลงตัวเอง สินค้าที่นิยมบริโภค ได้แก่ เสื้อผ้าตามแฟชั่น เช่น สายเดี่ยว เกาเหล่ ทรงผมตามแฟชั่น เช่น กลัดสีผม โกรกผม นิตยสารแฟชั่นของต่างประเทศ อ่านนิตยสารต่างประเทศ วารสารต่างประเทศ ภาพยนตร์ต่างประเทศ ฟังเพลงต่างประเทศ ชอบเดินร่ำ อ่านหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น (พจนารถ หอมประสิทธิ์, 2550)

การบริโภคตามกระแสค่านิยมดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุปทั้งหมดนั้นเป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยมที่เป็นการบริโภคปัจจัย 4 ที่เป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เป็นไปเพื่อความหรูหรา หลงตามกระแสค่านิยม จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการแบบตนหาแล้วจะดูโก้ และทันสมัยอยู่เสมอ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นก็ปรากฏการณ์ให้เห็นถึงสภาพของการบริโภคปัจจัย 4 ในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ที่จริงแล้วอาจเป็นความจำเป็นและเกินความจำเป็นไปเสียก็ได้

การบริโภคและผลกระทบในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวพุทธ

มนุษย์จำเป็นต้องการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 แต่ถ้าการบริโภคนั้นเกินความพอดี หรือบริโภคด้วยความประมาทขาดสติแล้ว ผลกระทบที่จะตามมาก็ต้องมีเป็นเรื่องราวธรรมดา ส่วนจะมี

มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนบริโภคนั้น สำหรับผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคในหัวข้อนี้ มีรายละเอียดดังจะได้กล่าวถึงตามลำดับต่อไป

1. ผลกระทบจากการกินอาหาร

ปัญหาด้านสุขภาพของคนปัจจุบัน นอกจากจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในอย่างเช่น ความบกพร่องของยีนส์หรือเป็นเพราะกรรมพันธุ์แล้วอีกสาเหตุหนึ่งก็คือมาจากปัจจัยภายนอก เช่นอาหารและสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร กล่าวได้ว่า โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่มนุษย์รับประทานเข้าไป ในส่วนนี้เป็นไปได้ว่า มนุษย์เราไม่คำนึงถึงเท่าที่ควรจะเป็นการกินยังเป็นการกินเพื่อให้อิ่มผ่านพ้นไปเป็นวัน ๆ เท่านั้นการให้ค่าหรือความสำคัญแก่การกินที่เหมาะสมยังไม่มีให้เห็นเท่าที่ควร ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน มะเร็ง โรคกระเพาะอาหารอักเสบ ท้องเสีย ท้องอืด แม้กระทั่งโรคอ้วน แม้ไม่ใช่โรคโดยตรงแต่เมื่อมีการรักษาเยียวยาและทำให้ไม่พอใจก็ถือว่าเป็นโรคชนิดหนึ่งเหล่านี้ ถือว่าส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากอาหารเรียกว่าอาหาร อย่างไรก็ตาม ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการกิน จึงเป็นปัจจัยสำคัญ 2 ส่วนประกอบกัน คือ พฤติกรรมการกินและอาหารที่กินเข้าไป เพราะพฤติกรรมการกินของมนุษย์ ยังเป็นพฤติกรรมการกินที่ไม่เหมาะสมและไม่พึงปรารถนาคำว่า ไม่เหมาะสม และไม่พึงปรารถนาในที่นี้หมายความว่า ไม่สอดคล้องกับความต้องการของร่างกาย ไม่สอดคล้องกับการทำงานของร่างกายรวมถึงการกินที่ไม่พอเหมาะพอดี ซึ่งมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ตลอดถึงการกินที่ไม่เป็นมือ ไม่เป็นเวลา ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์จากอาหารน้อย ร่างกายได้รับสารอาหารที่ไม่เพียงพอแล้ว ยังเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพอีกด้วย เช่น โรคกระเพาะอักเสบ และเป็นการทำให้การทำงานของร่างกายเสียระบบอีกด้วย (ปรีชา บุญศรีตัน, 2545)

พฤติกรรมการบริโภคอาหาร จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ทำให้ประชาชนในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองและบุคคลภายในครอบครัวแต่ละครอบครัวจะต้องต่อสู้กับชีวิตและความเป็นอยู่ภายในครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดี แต่บางครอบครัวอาจขาดการดูแลเอาใจใส่ตนเองและบุคคลภายในครอบครัว เพราะเนื่องจากต้องออกหางาน ทำงานแข่งกับเวลา เพื่อหาเงินมาเลี้ยงบุคคลภายในครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาในการดูแลสุขภาพตนเอง ทำให้ตนเองมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้อง เช่น การบริโภคอาหารสำเร็จ รูปการบริโภคอาหารไม่ครบ 5 หมู่ บริโภคอาหารมากเกินไป และไม่รับประทานอาหารเป็นเวลา ทำให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ที่สามารถป้องกันได้ เช่น โรคกระเพาะอาหาร โรคขาดสารอาหาร โรคอ้วน โรคภาวะโภชนาการเกิน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น

ในปัจจุบันพบว่า วัยรุ่นมีพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพวิถีชีวิตของครอบครัว เพื่อน สังคม และสภาพแวดล้อม การแข่งขันกับเวลาในการศึกษาหาความรู้ จึงทำให้วัยรุ่นมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหาร โดยหันมารับประทานอาหารจานด่วนหรืออาหารฟาสต์ฟู้ด ทั้งนี้เนื่อง จากอาหารจานด่วน หรืออาหารฟาสต์ฟู้ดเป็นอาหารที่มีการเตรียมขึ้นมาจำหน่ายแก่ผู้บริโภค เพื่อความสะดวกและรวดเร็วประหยัดเวลาสามารถรับประทานได้ทันทีซึ่งเหมาะกับสังคมในสภาพที่ต้องเร่งด่วน แฮมเบอร์เกอร์ สเต็ก แซนวิช พาย พิซซ่า ไก่ทอด ไส้กรอก เป็นต้น ส่วนประเภทขนม เช่น โดนัท พุดดิ้ง เค้ก และไอศกรีม เป็นต้น อาหารจานด่วนจะเป็นอาหารจำพวก แป้ง ไขมัน และน้ำตาลมาก เมื่อรับประทานเข้าไปจะทำให้เกิดภาวะโภชนาการเกิน และโรคอ้วน และจะทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวาน ภาวะความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจขาดเลือด โรคหลอดเลือดสมองตีบและพบว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ (อนุกุล พลศิริ, 2551)

ผลกระทบของการบริโภคอาหารที่โดยส่วนใหญ่แล้วก็คือขาดการพิจารณาถึงความพอดีในการบริโภค อะไรบริโภคแล้วให้โทษ อะไรบริโภคได้ให้ประโยชน์ การไม่บริโภคอาหารตามหลักโภชนบัญญัติ จึงเกิดผลตามมาต่อร่างกาย คือ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคกระดูกพรุน โรคกระเพาะอาหาร ท้องอืดท้องเฟ้อ ทำให้เสียสุขภาพ ปัญหาทั้งหลายก็มาจากการบริโภคเกินและเรื่องของการกินที่กินเข้าไปนั้นเอง

2. ผลกระทบจากการเสพติด

ด้วยกระแสวัตถุนิยมที่ถาโถมเข้ามาในสังคมปัจจุบัน ประกอบกับมาตรการที่เอื้ออำนวยต่อการตอบสนองต่อกิเลสแห่งวัตถุนิยมเหล่านั้น ไม่แปลกที่คนไทยจะมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น แต่สิ่งที่น่าวิตกกังวลคือ ในขณะนี้การเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น แต่ประสิทธิภาพในการชำระหนี้กลับลดลง เมื่อการเป็นหนี้สามารถทำได้ง่าย จึงไม่แปลกที่ลักษณะนิสัยการเสพติดการเป็นหนี้จะเพิ่มสูงขึ้น

การศึกษาพบว่าในปัจจุบันนี้โรคอ้วนและโรคอ้วนลงพุงมีอัตราการเพิ่มที่สูงขึ้นและเป็นปัญหาต่อสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากการเสพติดอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสพติดอาหารที่มีน้ำตาลสูงหรือการติดรสชาติหวาน การติดอาหารที่มีไขมันสูงกลุ่มอาหารทอด ขนมเบเกอรี่ และอาหารที่มีความเค็ม เช่น มันฝรั่งทอด เนื้อทอด ไก่ทอด หมูปิ้ง ซอสปรุงรสต่าง ๆ (ฉัตรภา หัตถโกศล, 2555)

นักวิชาการด้านโภชนาการได้ทำการศึกษาถึงการเสพติดอาหารของคน พบว่าคนที่มีการเสพติดอาหารจะมีสารเคมีในสมองที่เปลี่ยนแปลงเหมือนคนที่เสพติดยาเสพติด โดยความหวานจะทำให้คนติดมากที่สุด รองมาคือความเค็มและความมัน เมื่อได้รับอาหารที่ตัวเองเสพติดแล้ว สารโดปามีนจะหลั่งออกมาทำให้เกิดความสุข ทำให้อารมณ์ดี ตื่นตัว กระฉับกระเฉง มี

สมาธิทำงานได้ดีขึ้น จึงเกิดเป็นการเสพติด เพราะต้องการที่จะได้รับความสุขและทำงานได้มากขึ้น จนบางครั้งทำให้กินอาหารประเภทนั้น ๆ บ่อยและมากเกินไป ผลที่ตามมาคือทำให้ได้สารอาหารบางอย่างมากเกินไป เช่น พลังงานที่มากเกินไปจนกว่าความจำเป็นของร่างกาย ทำให้น้ำหนักเพิ่มมากขึ้น และตามมาด้วยโรคอ้วน โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และโรคเรื้อรังอื่น ๆ

พฤติกรรมที่บ่งบอกว่าการเสพติดอาหาร สามารถแยกให้เห็นถึงพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อันเป็นที่มาแห่งปัญหาต่าง ๆ ได้ 7 ประการ คือ 1) เลือกซื้ออาหารชนิดนั้นเป็นประจำ สัปดาห์ละมากกว่า 3 ครั้ง 2) กินอาหารชนิดนั้นมากกว่าที่วางแผนว่าจะกิน หรือกินแล้วไม่ อยากหยุดกิน 3) มีความอยากกินอาหารชนิดนั้นมากกว่าอาหารชนิดอื่น 4) กินอาหารชนิดนั้น แม้ว่าจะไม่หิวเลยก็ตาม 5) เมื่อไม่ได้กินอาหารชนิดนั้นจะทำให้จิตใจไม่เป็นสุข เกิดความ หงุดหงิด อารมณ์เสียหรืออาการทางร่างกายเช่นปวดหัวมือสั่น ใจสั่น หน้ามืด 6) ขาดสมาธิเมื่อ ไม่ได้กินอาหารชนิดนั้น ๆ 7) หาข้ออ้างหรือเหตุผลในการกินอาหารชนิดนั้นเสมอ

สำหรับแนวทางการแก้ไขการเสพติดอาหารที่จะต้องนำไปปฏิบัติตามมี 5 ประการ คือ

2.1 วางแผนการกินในแต่ละวันและพยายามทำให้ได้ตามแผน สามารถ รับประทานอาหารที่เสพติดได้ แต่กินให้น้อยลง และกินเฉพาะในมื้ออาหารเท่านั้น

2.2 พยายามเลือกอาหารที่มีประโยชน์แทนที่อาหารที่ไม่มีประโยชน์ เช่น หาก ติดการรับประทานน้ำหวาน อาจเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นผลไม้รสหวานแทน และรับประทานผลไม้ ที่ไม่หวานร่วมด้วย

2.3 ทำการจดบันทึกพฤติกรรมการบริโภคว่าอาหารว่ามีความถี่ในการกินมาก น้อยแค่ไหน

2.4 ถามตัวเองก่อนที่จะกินอาหารที่เสพติดว่าต้องการจริง ๆ หรือไม่ และ ต้องการปริมาณเท่าใดถึงจะพอ การถามตัวเองก่อนจะช่วยลดปริมาณความอยากอาหารลงได้

2.5 พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการซื้อหาหรือมีอาหารที่ เสพติดอยู่การเสพติดอาหารแม้ว่าจะฟังดูไม่น่ากลัวเหมือนการเสพติดอย่างอื่น แต่ก็ส่งผล กระทบต่อสุขภาพได้เช่นกัน ดังนั้นหากเราสามารถที่จะลดการเสพติดอาหารโดยเฉพาะอาหาร นั้นเป็นอาหารที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายได้แล้ว ก็จะทำให้เรามีความสุขกับการกินอาหารได้ หลากหลายมากยิ่งขึ้น และทำให้สุขภาพดีตามมา (ฉัตรภา หัตถโกศล, 2555)

ดังที่กล่าวมาการเสพติดที่เป็นปัญหาคือการเสพติดที่เกินความจำเป็น การเสพติดด้วยความลุ่ม หลง การเสพติดที่ขาดการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง การเสพติดที่ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ไม่เป็นไป เพื่อความพอดีของร่างกาย แต่กลับเสพติดสิ่งที่ไม่ให้โทษแก่ร่างกาย จนทำให้เกิดการสูญเสียทั้ง ทรัพย์สิน สุขภาพ และสติปัญญา ที่สำคัญคือทำให้เสียอนาคตไปเลยสำหรับเยาวชน ที่หลงผิด

คิดว่าการเสพลีเหล่านี้เป็นเรื่องดี เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ เมื่อเสพลีจนถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ตนเองได้เลย

3. ผลกระทบจากการดื่ม

ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเกิดความหลงในความมึนเมา จึงทำให้คนหลายคนต้องเผชิญกับปัญหาตามมามากมาย จากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อร่างกาย และสภาพจิตใจของผู้บริโภค ซึ่งจำแนกตามลักษณะอาการแสดงภาวะมึนเมาจากแอลกอฮอล์ เป็นผลจากการที่แอลกอฮอล์ในกระแสเลือดไปมีผลต่อการทำงานของสมอง ทำให้เกิดอาการต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามระดับของแอลกอฮอล์ในกระแสเลือด ผู้บริโภคจะมีการมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างได้แก่ ปริมาณของแอลกอฮอล์ที่บริโภคเข้าไป อัตราการเพิ่มสูงขึ้นของแอลกอฮอล์ในร่างกาย ซึ่งยิ่งดูดซึมเร็ว อัตรานี้จะยิ่งมากขึ้น ทำให้มีการอาการได้เร็วและมากขึ้นตามลำดับ ภาวะร่างกายของแต่ละคนที่จะตอบสนองต่อแอลกอฮอล์ซึ่งบางคนต้องใช้แอลกอฮอล์ปริมาณมากจึงจะเกิดอาการขึ้นได้ นอกจากนี้ปัจจัยทางพันธุกรรมที่เป็นตัวกำหนดการตอบสนองของสมองที่มีต่อระดับแอลกอฮอล์ และภาวะของอารมณ์และสิ่งแวดล้อมในขณะที่บริโภค ผลของแอลกอฮอล์ที่มีต่อการทำงานของสมองจะสัมพันธ์กับปริมาณแอลกอฮอล์ในกระแสเลือดโดยในระดับต่ำจะมีผลต่อการควบคุมอารมณ์ให้รู้สึกเร่าแรง คึกคัก และ ความวิตกกังวลลดลง

3.2 ผลกระทบทางด้านครอบครัว เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวของผู้บริโภค ซึ่งจำแนกตามลักษณะของผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวพบว่า การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นผลทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว โดยจากการศึกษาของ ศรีลายอง สังข์ศิริ (ศรีลายอง สังข์ศิริ, 2545) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวทางด้านจิตใจ ได้แก่ การบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ขณะที่การศึกษาของ อติศวรร หลายชูไทยและคณะ (อติศวรร หลายชูไทย และคณะ, 2545) พบว่า สุราเป็นสาเหตุสำคัญของการทะเลาะวิวาท โดยมีข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวที่บริโภคสุราเป็นประจำ มีโอกาสจะเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท และทำร้ายร่างกายกับทั้งคนใน บ้านและคนนอกบ้านได้มากกว่าผู้บริโภคเป็นครั้งคราว ปัญหาที่เกิดในครอบครัวจากการที่สามีบริโภคสุราเป็นประจำและทำร้ายร่างกายภรรยาเกิดขึ้นร้อยละ 6.2 และภรรยาที่บริโภคสุราเป็นประจำและทำร้ายสามีเกิดขึ้นร้อยละ 5.6 ของผู้ที่บริโภคเป็นประจำและภรรยาที่บริโภคประจำนี้ มีโอกาสที่จะถูกคนในบ้านทำร้ายร่างกายร้อยละ 5.5 ดังนั้นครอบครัวที่มีสามีหรือภรรยาบริโภคสุราเป็นประจำโอกาสที่จะเกิดปัญหาทำร้ายร่างกายกันและกันมีได้เท่าๆ กัน แต่ภรรยาอาจจะ

เสียเปรียบเมื่อเมาสุราแล้ว โอกาสที่จะถูกทำร้ายจากคนในบ้านมีมากกว่าสามเมาสุมแล้ว ถูกกระทำ (สุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์, 2553)

3.3 ผลกระทบทางด้านสังคม เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อชุมชนและสังคมที่ผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อาศัย หรือเกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุ โดยจากข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หน่วยจัดการความรู้เพื่อถนนปลอดภัย ฝ่ายวิชาการ สสส. (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2546) พบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และความเมาสัมพันธ์กับอุบัติเหตุจราจร ได้แก่ ระดับแอลกอฮอล์ 20-40 มก.เปอร์เซ็นต์ (ประมาณไม่เกิน 1 ชั่วโมงหลังการดื่มเบียร์ 1 ขวด) จะเสี่ยงต่อการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุมากกว่าคนที่ไม่ดื่ม 3-5 เท่าและเสี่ยงต่อการเสียชีวิต เพิ่มขึ้นเป็น 6-17 เท่าที่ระดับ 50-70 มก.เปอร์เซ็นต์ และเสี่ยงต่อการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็น 29-240 เท่าที่ระดับ 100-140 มก.เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับคนไม่ดื่ม และการกระทำผิดทางกฎหมาย เป็นอีกผลกระทบหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลคดีอาญาศาลจังหวัดลพบุรี เกี่ยวกับการกระทำผิดที่มีสาเหตุจากการดื่มสุรา พบว่า กรณีกระทำความผิดทำให้เสียทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 59.1 ความผิดเกี่ยวกับเพศ คิดเป็นร้อยละ 34.8 ความผิดต่อร่างกาย ร้อยละ 20.8 ความผิดฐานบุกรุก คิดเป็นร้อยละ 16.1 และความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา คิดเป็นร้อยละ 10.5 (บัณฑิต ศรีไพศาล, 2553)

สิ่งที่ได้ในตอนแรกจากการดื่มคือความสนุกสนาน รู้สึกผ่อนคลายหายเครียดก็จริง ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เมื่อดื่มจนเกินขนาดหรือดื่มเป็นประจำก็จะมีโทษตามมา ได้แก่ผลกระทบทางด้านร่างกาย ทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ มากมาย และจิตใจนั้นก็จะเกิดหลงยึดติดในรสชาติของเครื่องดื่ม จนเกิดความเคยชินติดเป็นอุปนิสัยไปอีกนาน ผลกระทบทางด้านครอบครัวก็จะทำให้เกิดการทะเลาะ ปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่ายเกิดหนี้สิน สุดท้ายก็คือผลกระทบทางด้านสังคม ก็จะกลายเป็นปัญหาสังคม เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม อุบัติเหตุตามมาอีกนานาประการ

4. ผลกระทบจากการเล่น

การศึกษาพฤติกรรมการเล่นพนันในประเทศไทยเชิงปริมาณได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีส่วนกำหนด “การเคยเล่นการพนัน” และ “การยังคงเป็นผู้เล่นพนัน” ของคนไทยโดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจรายได้โครงการวิจัย รวมจำนวนทั้งสิ้น 5,042 ตัวอย่างข้อค้นพบในภาพรวมที่สำคัญพบว่า สำหรับคนไทยแล้ว การพนันเป็นสินค้าเสพติด (Addictive Goods) ผลการศึกษายังระบุว่า “ความสุข” ที่ได้จากการเล่นการพนันมีส่วนสำคัญในการกำหนดว่า บุคคลจะเป็นผู้ที่เล่นการพนันหรือไม่

การศึกษายังพบว่าปัจจัยกำหนดและลักษณะของผู้ที่ “เคยเล่น” การพนัน และผู้ที่ “ยังคงเล่น” การพนันมีความแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างทางด้านเพศไม่มีส่วนอธิบายว่า

บุคคลจะเป็นผู้ที่ยังคงเล่นการพนันหรือไม่ แต่การเป็นเพศชายมีความสัมพันธ์กับการมีประสบการณ์ในการเล่นการพนันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ลักษณะและปัจจัยกำหนดที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อนัยเชิงนโยบายที่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาในส่วนที่ผ่านมาเราสรุปได้ว่า นโยบายที่ต้องการป้องกันผู้เล่นใหม่ (New Entry) อาจควรให้ความสำคัญกับประชากรไทยที่เป็นเพศชาย และเริ่มการรณรงค์กับบุคคลตั้งแต่อายุยังน้อย นอกจากนั้น บุคคลที่มีปัญหาทางครอบครัว ได้แก่ กลุ่มคนมีสถานะภาพหม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่มีแนวโน้มที่จะทดลองเล่นการพนันได้ง่ายกว่ากลุ่มอื่น ๆ และที่สำคัญ เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนกำหนดพฤติกรรมการลองเล่นการพนันของบุคคล ดังนั้น การทำนโยบายรณรงค์เพื่อลดการพนันอาจไม่เพียงมุ่งเป้าไปที่เฉพาะบุคคล แต่อาจเป็นไปในวงกว้างเพื่อสร้างสำนึกให้ผู้ที่เล่นการพนันรู้ตัวว่าตนเองสามารถสร้างปัญหาให้กับคนข้างเคียงในครัวเรือนได้เช่นเดียวกัน (ซึ่งคล้ายคลึงกับกรณีการสูบบุหรี่) สิ่งดังกล่าวอาจช่วยให้การรณรงค์ลดการพนันเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สมประวิณ มันประเสริฐ, 2554)

เชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ผู้เล่นในปัจจุบัน ควรจะให้ความสำคัญกับทุกเพศทุกวัย โดยกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาควรเป็นกลุ่มที่ได้รับการให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก และข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เล่นพนันคนไทยมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม “เสพติดอย่างมีเหตุผล” กับการเล่น ดังนั้น การดำเนินนโยบายการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มต้นทุนส่วนบุคคล (Private Cost) ของการเล่นการพนัน เช่น การเพิ่มค่าปรับการเพิ่มบทลงโทษ และการควบคุมการเล่นการพนันที่เข้มงวดขึ้น (ซึ่งจะทำให้ Expected Cost ของการเล่นพนันเพิ่มขึ้น) อาจมีส่วนช่วยในการลดการเล่นพนันลง ผลการศึกษาในรายละเอียดยังพบว่า การที่ผู้พนันเคยถูกลงโทษจากการเล่นพนันมิได้ทำให้คนดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะลดการเล่นพนันลง ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นการเสริมข้อเสนอแนะที่ว่า บทลงโทษต่อการเล่นการพนันอาจยังไม่พอที่จะทำให้ผู้เล่นเห็นว่า “ผลเสีย” (Expected Loss) มีมากกว่าอรรถประโยชน์ที่ตนจะได้รับโดยเฉพาะการพนันหวยใต้ดิน หวยทุกชนิด การพนันในบ่อน การพนันมวย/มวยตู้ การพนันในบ่อน

ประเด็นสำคัญสุดท้ายเกี่ยวข้องกับผลของบุคคลรอบข้างที่เป็นเพื่อนสนิท (Peer Effects) ที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสให้บุคคลเป็น “ผู้ลองเล่น” การพนันและการเป็น “ผู้ยังคงเล่น” การพนันในปัจจุบัน ดังนั้น ผลจากการเล่นการพนันไม่เพียงแต่สร้างต้นทุนส่วนบุคคลให้กับผู้ที่เล่นการพนันเท่านั้น แต่ยังสร้างต้นทุนภายนอกทางอ้อม (Indirect External Costs) ให้กับสังคมได้จากการที่มีส่วนช่วยให้บุคคลอื่นกลายเป็นผู้เล่นการพนันไปด้วย งานศึกษาของ Kenkel, Reed III, and Wang พบว่า เมื่อกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมการเสพติดของบุคคลหนึ่ง ๆ สิ่งดังกล่าวจะผลักดันให้มีการเสพติดเพิ่มมากขึ้นในระดับประเทศ ในกรณีดังกล่าว กลไกทางภาษีที่จะถูกนำมาใช้เพื่อลดการเสพติดจะต้องมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นมากกว่า กรณีที่ไม่มี Peer Externalities ถึงร้อยละ 50 ดังนั้น ผลของการมีต้นทุนภายนอก

ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดต้นทุนทางสังคมที่มากกว่าต้นทุนส่วนบุคคล นโยบายที่เกี่ยวข้องอาจมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์และสร้างค่านิยมสังคมที่ต่อต้านผู้เล่นการพนันเพื่อลดผลของ Negative Externalities ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะนโยบายควรมุ่งไปที่กลุ่มผู้เล่นการพนันประเภทฟุตบอล การพนันในบ่อนการพนันกีฬาที่บ้าน (สมประวิณ มันประเสริฐ, 2554)

ดังนั้น ผลกระทบที่เกิดจากการเล่นการพนัน ยังเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำในสังคมไทย เพราะเกิดจากความลุ่มหลงที่คิดว่าจะนำพาตนเองให้ไปสู่ความร่ำรวยจากการเล่น ไม่ว่าจะเป็นการเล่นพนันห่วย ลอตเตอรี่ การเล่นพนันฟุตบอล การเล่นพนันแข่งม้า ล้วนแต่เป็นปัญหาของประเทศทั้งหมด เพราะสิ่งเหล่านี้เองจะนำมาซึ่งปัญหาโจรกรรม ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้น จี้ เป็นต้น เพื่อให้ได้เงินมาต่อทุนด้วยการเล่นพนันต่อไปอีกอย่างไม่รู้จัก

5. ผลกระทบจากการเที่ยว

การกินการเที่ยวในปัจจุบันนี้ ได้รับความสนใจจากคนส่วนใหญ่และเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นผลสะท้อนจากความเจริญในยุคบริโภคนิยม (Consumerism) กล่าวได้ว่า มนุษย์ใช้วิธีแสวงหาวัตถุ มีอาหาร เป็นต้น ที่แปลกใหม่เพื่อนำมาบำเรอชีวิต ประกอบกับการได้เที่ยวหรือชมสิ่งของแปลกใหม่สวยงามแปลกตา หรือสถานที่สร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น โรแมนติก หรือผ่อนคลาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ใช้จะเป็นทางเลือกใหม่ที่มีเฉพาะปัจจุบันหรือสังคมที่เจริญแล้วเท่านั้น หากแต่ยังมีอิทธิพลครอบงำมนุษย์ทุกคนที่ยังมีความรู้สึกรักสุขเกลียดทุกข์ มีความเข้าใจผิด แก้ปัญหาด้วยการเสพหรือบำเรอตนด้วยความสุขปัจจุบัน (พระไพศาล วิสาโล, 2555)

พฤติกรรมการเที่ยวสถานเริงรมย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเที่ยวสถานเริงรมย์โดยชอบไปเที่ยวร้านอาหารที่มีเพลงบรรเลงร้อยละ 48.80 รองลงมาเที่ยวผับ ร้อยละ 40.20 สถานเริงรมย์ที่ชอบไปใช้บริการมากที่สุดคือ ตะวันแดง ร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ อเมซอน ร้อยละ 27.40 ความถี่ในการไปเที่ยว คือ 1-2 ครั้งต่อเดือน ร้อยละ 52.40 รองลงมา 3-4 ครั้งต่อเดือน ร้อยละ 23.60 ก่อนมาใช้บริการได้เดินทางมาจากหอพัก ร้อยละ 52.60 รองลงมา คือ ร้านเหล้าร้อยละ 27.40 ช่วงเวลาที่ใช้บริการคือ วันศุกร์ถึงวัน อาทิตย์ ร้อยละ 69.60 รองลงมา คือ วันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี ร้อยละ 30.40 โดยเลือกช่วงเวลาที่เที่ยว คือ 32.01-01.00 น. รองลงมาคือ 21.01-23.00 น. มีค่าใช้จ่ายในการเข้าไปใช้บริการโดยเฉลี่ยต่อครั้งมากกว่า 500 บาท ขึ้นไป รองลงมาคือ 301-400 บาท โดยใช้เวลาในการเที่ยวแต่ละครั้ง 2-4 ชั่วโมง และ 4-6 ชั่วโมง เมื่ออยู่ในสถานเริงรมย์จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รองลงมาคือ เต็มร้าน ส่วนมากจะไปเที่ยวกับเพื่อน และรองลงมาคือไปเที่ยวกับคนต่างเพศ รู้จักสถานเริงรมย์จากเพื่อน รองลงมาจากสื่อมีวิทย์ เป็นต้น โดยมากไปใช้สถานเริงรมย์เพื่อความบันเทิง สุดท้ายคือเพื่อผ่อนคลาย (นิชาภา เสาร์ม, 2553)

ดังนั้น การเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมากก็จะเป็นการเที่ยวกลางคืน เที่ยวแหล่งบันเทิง สถานเริงรมย์ต่าง ๆ เกิดความสนุกสนานจากการร้องเพลง เต็มร้าน ดื่ม กิน เสพบริโภค

ให้เกิดความมั่นใจมา แม้แต่การเที่ยวสถานที่ให้บริการทางเพศอีกด้วย เป็นเหตุให้มีผู้ประกอบการ เปิดกิจการในลักษณะนี้มากในปัจจุบัน เพราะคนนิยมใช้บริการทำให้ได้ผลกำไรมหาศาล แต่ผลเสียก็คือทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนหรือวัยทำงานหลงใหล ในแสงสีเสียงจาก การเสพบริโภคสิ่งเหล่านี้ยากที่จะแก้ไข

สรุป

การบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม บริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการ การที่เกินความจำเป็นของตนเอง เน้นความหรูหรา หลงตามกระแสค่านิยม จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมเปลี่ยนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการนั้นแล้วจะดูโก้ และทันสมัยอยู่เสมอ เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความอยาก (ตัณหา) การใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อบริโภคนั้นถ้าไม่มีการวางแผนในการใช้จ่ายให้ดีแล้วย่อมประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพราะจะทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ไม่พอต่อการใช้จ่าย ปัญหาหนี้สินก็จะตามมา อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือครอบครัวแตกแยก บางครั้งอาจถึงกับคิดสั้นก่ออาชญากรรมหรือทำร้ายตัวเองได้ เพราะเครียดกับหนี้สินท่วมหัว อันเกิดจากการบริโภคที่ขาดสติสัมปชัญญะ

การบริโภคอาหารที่โดยส่วนใหญ่แล้วก็คือขาดการพิจารณาถึงความพอดีในการบริโภคอะไรบริโภคแล้วให้โทษ อะไรบริโภคได้ให้ประโยชน์ การไม่บริโภคอาหารตามหลักโภชนบัญญัติ จึงเกิดผลตามมาต่อร่างกาย คือ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคกระเพาะ โรคกระเพาะอาหาร ท้องอืดท้องเฟ้อ ทำให้เสียสุขภาพ ปัญหาทั้งหลายก็มาจากพฤติกรรมกินและเรื่องของอาหารที่กินเข้าไปนั่นเอง การเสพที่เป็นปัญหาคือการเสพที่เกินความจำเป็น การเสพด้วยความลุ่มหลง การเสพที่ขาดการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง การเสพที่ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความพอดีของร่างกาย แต่กลับเสพติดสิ่งที่ไม่ให้โทษแก่ร่างกาย จนทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สิน สุขภาพ และสติปัญญา ที่สำคัญคือทำให้เสียอนาคตไปเลยสำหรับเยาวชน ที่หลงผิดคิดว่าการเสพสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องดี เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับเมื่อเสพจนถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ตนเองได้เลย การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อันดับแรกเลยก็มาจากอุปนิสัยส่วนตัวที่อยากลองอยากรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่ยังไม่รู้ไม่เคย ประการต่อมา ก็จะเป็นกลุ่มของเพื่อนที่สนิทกัน เข้าใจกัน ชอบสังสรรค์จากกลุ่มเล็ก ๆ ไปจนถึงกลุ่มใหญ่ เมื่อเข้าสังคมบ่อย ๆ ก็จะกลายเป็นคนที่มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องธรรมดาของคนทั่วไป สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันก็คือกระแสของสื่อโฆษณา และประการสุดท้ายเกิดจากความเครียดในชีวิต จึงทำให้หันมาดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อบรรเทาความเครียดหรือความทุกข์ การเล่นเกมพนัน ยังเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำในสังคมไทย เพราะเกิดจากความลุ่มหลงที่คิดว่าจะนำพา

ตนเองให้ไปสู่ความร่ำรวยจากการเล่นไม่ว่าจะเป็นการเล่นพนัน หวย ลอตเตอรี่ การเล่นพนันฟุตบอล การเล่นพนันแข่งม้า ล้วนแต่เป็นปัญหาของประเทศทั้งหมด เพราะสิ่งเหล่านี้เองจะนำมาซึ่งปัญหาโจรกรรม ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้น จี้ เป็นต้น เพื่อให้ได้เงินมาต่อยอดด้วยการเล่นพนันต่อไปอีกอย่างไม่รู้จบ การเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมากก็จะเป็นการเที่ยวกลางคืน เที่ยวแหล่งบันเทิง สถานเริงรมย์ต่าง ๆ เกิดความสนุกสนานจากการร้องเพลง เต้นรำ ดื่ม กิน เสพบริโภคให้เกิดความเมเมา แม้แต่การเที่ยวสถานที่ที่ให้บริการทางเพศอีกด้วย เป็นเหตุให้มีผู้ประกอบการเปิดกิจการในลักษณะนี้มากในปัจจุบัน เพราะคนนิยมใช้บริการทำให้ได้ผลกำไรมหาศาล แต่ผลเสียก็คือทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนหรือวัยทำงานหลงใหลในแสงสีเสียงจากการเสพบริโภคสิ่งเหล่านี้ยากที่จะแก้ได้

การบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อดำรงอยู่ได้ของชีวิต ไม่ใช่บริโภคตามกระแสค่านิยมของสังคมยุคใหม่ เพียงแค่เห็นว่าสวยงามหรูหราสะดวกสบาย ที่เน้นความต้องการให้ตอบสนองความอยากที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่มีที่สิ้นสุดของการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ การใช้ปัญญาพิจารณาแล้วเสพบริโภคแบบนี้เป็นการบริโภคแบบคุณค่าแท้ การเสพปัจจัยสี่มีการเสพบริโภคอาหารการกินและการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความสุขของตนให้มากกว่าเดิม ยิ่งโดยเฉพาะคนที่มีการศึกษาด้วยแล้ว จะต้องพัฒนาความสุขของตนเองให้เลื่อนระดับไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นให้ได้ เพราะโดยเป้าหมายของการศึกษาแล้วก็เพื่อพัฒนาตน การพัฒนาในที่นี้ไม่ใช่จะมุ่งแต่วิถีหากำไรหรือหาความสุขที่ได้จากวัตถุนิยมเท่านั้น แต่ต้องเป็นคนที่มีความสุขได้ง่ายขึ้นในยุคบริโภคนิยมของยุคโลกาภิวัตน์ โดยพึงวัตถุให้น้อยลง ไปจนถึงขั้นสุดท้ายคือการพัฒนาจิต มีปัญญามองเห็นความเป็นจริง ไม่ถูกทุกข์บีบคั้นเมื่อสามารถพัฒนาไปจนถึงขั้นนี้ได้หรือแม้ยังไม่ถึง เพียงแต่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการแสวงหาความสุขที่ถูกต้อง ก็สามารถนำพาตนเอง และสังคมรอบข้างให้พ้นจากโลกบริโภคนิยมทางวัตถุ การดื่มเครื่องดื่มทุกชนิดที่ดื่มเข้าไปแล้วทำลายสุขภาพ เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นการเสียเงินทองที่ซื้อมาดื่ม ทำให้สุขภาพร่างกายเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เกิดอุบัติเหตุเมื่อขับขี่ยานพาหนะ เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะเหตุแห่งขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ การดื่มตามแนวพุทธจึงถือว่าการดื่มที่ไม่เกิดคุณ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ การเล่นตามพุทธ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไร้สาระไม่มีแก่นสาร หาสาระแก่นสารของชีวิตไม่ได้ เป็นการปล่อยตัวเองให้หลงระเริงไปกับกระแสบริโภคนิยม ตามที่คนส่วนใหญ่เขาเข้าใจผิดกันว่าเป็นสิ่งทันสมัย ให้ความสุขได้ ทำให้หายเครียดจากปัญหาที่เผชิญอยู่ แต่ในที่สุดก็กลับมาเป็นทุกข์จากการเล่นนั้นอีกเหมือนเดิม เพราะเป็นการแก้ปัญหาด้วยการกลบทุกข์ ไม่ใช่การแก้ปัญหาด้วยการกำจัดทุกข์คือปัญญา จึงต้องมาหลงติดอยู่กับกระแสของระบบวัตถุนิยมที่กำลังครอบงำสังคมไทยไปแล้วในปัจจุบันนี้ การเที่ยวกลางคืนเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาไม่สนับสนุน

เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เป็นที่เพ่งเล็งของผู้อื่น ลดความเชื่อถือในพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ การเที่ยวกลางคืนเป็นการทำลายสุขภาพ ทำให้ร่างกายของมนุษย์นั้นพักผ่อนไม่เพียงพอ ประสิทธิภาพการทำงานก็ลดน้อยตามความแข็งแรงของร่างกายไปด้วยกัน ในทางพุทธศาสนาถือว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น การบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับวัตถุที่บริโภคต้องเป็นสิ่งที่เกิดเหมาะสมกับความต้องการของชีวิต เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพกาย ไม่เป็นไปเพื่อทำลายชีวิตหรือสุขภาพกาย อันเป็นสาเหตุของปัญหาจนทำให้เกิดโทษภัยต่าง ๆ ตามมา และต้องรู้จักประมาณในการบริโภค ด้วยการใช้อย่างมีสติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผล ไม่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น และไม่น้อยไปจนรู้สึกขาดแคลน

ข้อเสนอแนะ

การบริโภคนั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็น และเป็นไปเพื่อตอบสนองในการปรนเปรอตนเองด้วยวัตถุนิยมที่เกินความจำเป็น จนเกิดปัญหาเรื่องต่าง ๆ ตามมา ดังนั้น การเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 2 ข้อ คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวพุทธ และแนวทางแก้ไขปัญหา
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริโภคตามแนวพุทธเพื่อหาทางออกให้กับข้าราชการครูในทุกสังกัดที่ประสบปัญหาหนี้สิน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรภา หัตถโกศล. (2555). การเสพติดอาหาร. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูเมกเกอร์ อี เอฟ. (2528). “จิตต์แต่แจ้ว” เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ แปลโดย สมบูรณ์ ศุภศิลป์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนันท์ ยศปัญญา. (2544). *ค่านิยมที่สำคัญและเด่นชัดของวัยรุ่นยุคบริโภคนิยม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิชาภา เสาร่ม. (2553). การศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการเที่ยวสถานเริงรมย์ของนักศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- บัณฑิต ศรีไพศาล. (2553). *สถานการณ์สุราประจำปี พ.ศ. 2553*. ใน *รายงานการวิจัย*. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- ปรีชา บุญศรีตัน. (2545). พุทธจริยศาสตร์กับการกิน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

- พจนารถ หอมประสิทธิ์. (2550). การบริโภคนิยมของคนชนบท. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต). (2532). ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ.
- พระไพศาล วิสาโล. (2555). พุทธศาสนากับบริโภคนิยม. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา.
- พุทธิตา รักพงษ์. (2536). การศึกษาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีโกศวิภาค 4. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศรีล่ายอง สังข์ศิริ. (2545). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวในชุมชนแออัด เขตเทศบาลนครขอนแก่น : กรณีศึกษาชุมชนเทพารักษ์ 4. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: วิสียพัฒนา.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2546). การควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ. นนทบุรี: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- สมประวิณ มันประเสริฐ. (2554). การศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมและผลกระทบการพนันในประเทศไทย : กรณีศึกษาเชิงปริมาณด้วยแบบจำลองเศรษฐศาสตร์. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์. (2553). องค์ความรู้เรื่องสาเหตุปัจจัยและกลไกของการบริโภคสุรา. ใน รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- อดิศักร หลายชูไทย และคณะ. (2545). การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกและการดื่มแบบเม้าท์วราน้ำของเยาวชนอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อนุกุล พลศิริ. (2551). ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

**กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษา
เรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน***
**THE STRATEGY ON TEACHER COMPETENCY DEVELOPMENT IN BASIC
EDUCATION SCHOOLS ACCORDING TO EDUCATION 4.0**

สายสวาท เสาร์ทอง

Saisawart Saothong

เด่น ชะเนติยัง

Den Chanetiyoung

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: satam_fhcenter@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์การพัฒนาครูที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย เพื่อกำหนดองค์ประกอบการวิจัย แล้วพัฒนาองค์ประกอบการวิจัยด้วยกระบวนการเทคนิคเดลฟายกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลพื้นฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยควอไทล์ จนสมบูรณ์ ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์กับผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ และครู จำนวน 150 คน ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 6 ด้าน คือ ด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านสังคม ด้านการสอน และด้านคุณธรรมจริยธรรม

2. ผลการประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ครู พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับสูง และทุกกลยุทธ์มีความเป็นไปได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กลยุทธ์, สมรรถนะ, การศึกษายุค 4.0

* Received 31 October 2019; Revised 18 November 2019; Accepted 25 November 2019

Abstract

The purposes of the study were: 1) to determine the strategy factors on teacher competency development; 2) to evaluated the possibility of strategy. The methodology is mixed method consisted of two steps: step 1 analyzed the documents in order to set up the strategy factors, develop the factors by using Delphi technique with 19 education experts by computation, mean and standard deviation for the basic data. The median, inter-quartile range; step 2 evaluated the possibility of the strategy with 150 of school administrators, supervisors and teachers. The analysis of data was accomplished by computation, mean standard deviation t-test and multiple regression analysis that also computed to test the accordance postulated of the study.

Based on the findings of the study it was concluded that:

1. The strategy on teacher competency development according to the education 4.0 for basic education schools composed of skill, knowledge, personality, social, teaching and ethics.
2. The evaluation of strategy on teacher competency development was at high level. Furthermore, the possibility of strategy found that there was a significant difference at .05 between the strategy and teacher competency development.

Keywords: Strategy, Competency, Education 4.0

บทนำ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการทำงานของมนุษย์ ทำให้เกิดความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม จึงต้องสร้างคนให้อัจฉริยะ เต็มปัญญาให้คน รู้เท่าทันการบูรณาการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาร่วมกัน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560) สิ่งเหล่านี้เชื่อมโยงกับการศึกษาที่มีผลต่อชีวิตคนยุคใหม่

ในการพัฒนาเศรษฐกิจหรือโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยการเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่ประชาชนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อประโยชน์ของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น ๆ ด้วยทักษะการศึกษาที่เน้นการทำได้และลงมือทำ แล้วออกมาเป็นผลผลิต และเป็นยุคที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561)

การพัฒนาทางการศึกษา ครูเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของเยาวชน ซึ่งส่งผลถึงการเป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2560) โดยครูใช้สมรรถนะที่ครูมีอยู่ในการทำให้นักเรียนกลายเป็นักเรียน 4.0 ด้วยการเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้กั้จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ครูจึงถูกเปลี่ยนบทบาทจาก ครูที่สอนหนังสือ เป็นพี่เลี้ยง หรือ ครูฝึก ครูจะต้องมีทักษะด้านการคิด ทักษะในด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในระดับสากล ทักษะในด้านการบริหารจัดการกับข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งความสามารถในการใช้และเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสื่อสารโทรคมนาคม หรือ เทคโนโลยีดิจิทัล (ณอมพร เลาจรัสแสง, 2561) แล้วบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพคนสู่ประเทศไทยยุค 4.0 ซึ่งครูผู้สอนสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แสวงหาความรู้ มีความรอบรู้ ด้านปรัชญาการศึกษา มีความรอบรู้ที่ทันสมัย มีความศรัทธาและมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นต้น (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2560) โดยมีการเรียนแบบบูรณาการสหวิชาการ เพื่อพัฒนาเด็กไทยอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2561) ซึ่งปัจจุบัน โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อย และมีความแตกต่างคุณภาพระหว่างโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่กับโรงเรียนรอบนอกมาก (วิทยากร เชียงกุล, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะหาวิธีการพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพสอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้อยุค 4.0 และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจหรือโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยตามแนวทางปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งครูถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นจุดเริ่มต้น เป็นตัวแบบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่ประเทศไทย 4.0 ทั้งนี้เพราะประเทศจะเป็นเช่นไรให้ดูที่ระบบการศึกษา และผู้ที่มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบการศึกษามากที่สุดก็คือ “ครู”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับการจัดการการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครู แล้ววิเคราะห์ความสอดคล้องของกลยุทธ์ด้วยกระบวนการเดลฟาย

ตอนที่ 2 ประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามลำดับ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

2.3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย

2.4 เสนอร่างเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ

2.5 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) หรือความสอดคล้องระหว่างข้อความที่เขียนขึ้นในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ ด้วยการนำให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ตรวจสอบความถูกต้องและชัดเจนแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ .67–1.00

2.6 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.6.1 หาค่าความเชื่อมั่น (Discrimination) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยใช้ t-test เพื่อพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า มากกว่า 1.761 ขึ้นไป

2.6.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) โดยมีเกณฑ์การตัดสินใจว่า ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าใกล้เคียง 0.80 ขึ้นไปจะไม่แก้ไขแบบสอบถาม ถ้ามีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำกว่า 0.80 ลงมา ก็ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจากการทดลองใช้

เครื่องมือกับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน พบว่า แบบสอบถามในเทคนิคเดลฟาย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และ ความเป็นไปได้ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

2.7 ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพเหมาะสมและผ่านการปรับปรุงจนสมบูรณ์ดีทุกด้าน

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีแบบสอบถามของการใช้เทคนิคเดลฟายและแบบประเมิน ดังนี้

3.1 แบบสอบถามของการใช้เทคนิคเดลฟาย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบเกี่ยวกับองค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 6 ข้อ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบด้านการพัฒนาความรู้ องค์ประกอบด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ องค์ประกอบด้านการพัฒนาทางสังคม องค์ประกอบด้านการพัฒนาการสอน องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 42 ข้อ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2 แบบสอบถามของแบบประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการประเมินด้านความเป็นไปได้ จำนวน 42 ข้อ โดยลักษณะของการประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 แบบเทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ส่งให้

ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การศึกษา จำนวน 19 คน ในองค์ประกอบของกลยุทธ์โดยครอบคลุมทุกด้าน เช่น ด้านการพัฒนาทักษะ ด้านการพัฒนาความรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการพัฒนาทางสังคม ด้านการพัฒนาการสอน และด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

รอบที่ 2 ใช้แบบสอบถามฉบับใหม่ที่ได้จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบคำถามปลายเปิดในครั้งแรกมาสร้างเป็นคำถามในแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale 5 Level) แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 19 คน ตอบแบบสอบถามนี้

รอบที่ 3 ก่อนส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตอบในครั้งที่ 3 จะต้องนำคำถามในครั้งที่ 2 มาวิเคราะห์หาคำมีมาตรฐานและคำพิสัยควอไทล์ของคำถามแต่ละข้อ แล้วใช้ข้อคำถามเดิมนั้นสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่ โดยเพิ่มคำมีมาตรฐานกับคำพิสัยควอไทล์ไว้พร้อมกับบอกให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นทราบว่าผลการตอบครั้งที่ 2 ท่านตอบอยู่ตำแหน่งใดและให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นทบทวนคำตอบและตอบกลับอีกครั้ง ซึ่งในการตอบครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างจากคนอื่นหรือไม่ ถ้าเห็นแตกต่างก็ให้แสดงเหตุผลประกอบ แต่ถ้าไม่เห็นแตกต่างก็ให้ยืนยันความคิดเดิม

รอบที่ 4 นำคำตอบที่ได้ในครั้งที่ 3 มาวิเคราะห์หาคำมีมาตรฐานและคำพิสัยควอไทล์ใหม่และจัดพิมพ์ค่าใหม่เช่นเดียวกับครั้งที่ 3 แล้วจัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบใหม่อีกครั้งเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งทำเหมือนครั้งที่ 3

4.1.2 นำค่าความคิดเห็นมาสรุปแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาต่อไป

4.2 การประเมินความเป็นไปได้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เพื่อส่งไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอน 5 ปี ขึ้นไป จำนวน 150 ฉบับ

4.2.2 นำค่าความคิดเห็นมาสรุปแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาต่อไป

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 365,055 คน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.2.1 แบบเทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การศึกษา จำนวน 19 คน โดยเทคนิคเฉพาะเจาะจงและการบอกต่อ

5.2.2 การประเมินความเป็นไปได้ ผู้วิจัยมีวิธีการเลือกแบบเจาะจงผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานิเทศก์ และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 150 คน โดยเทคนิคเฉพาะเจาะจง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ประจำปีการศึกษา 2561

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

6.1 แบบเทคนิคเดลฟาย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์

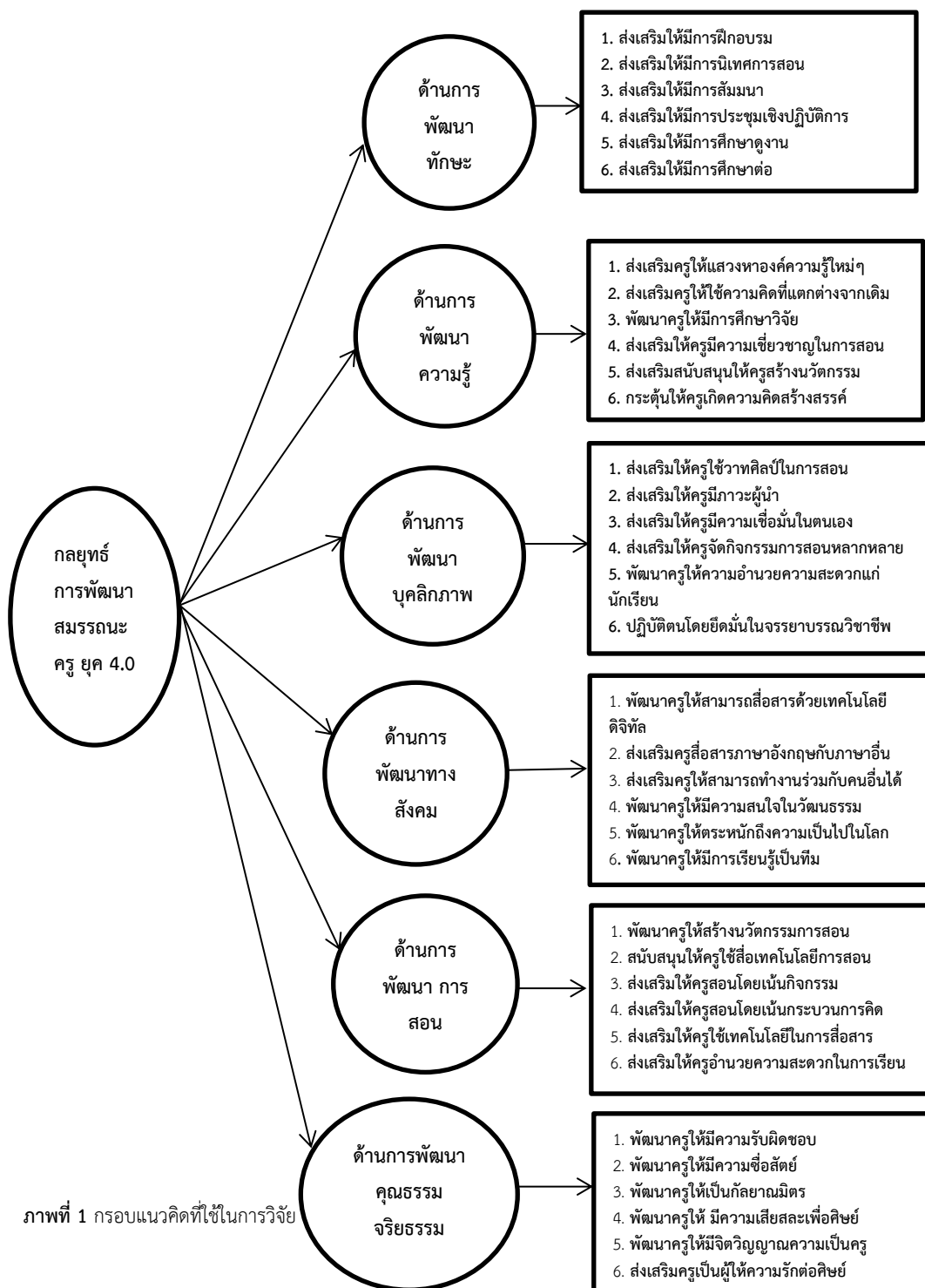
6.2 การประเมินความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter ซึ่งเป็นการพยากรณ์ความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ฯ จากการวิเคราะห์ค่า b t p -value และ R^2 โดยค่า b คือ ค่าสัมประสิทธิ์ (Standardized Coefficients) t คือ ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงที (t -distribution) p -value คือ ค่าความน่าจะเป็นที่ค่าสถิติจะมีนัยสำคัญ และ R^2 คือ ค่าสถิติที่ระบุการอธิบาย

กรอบแนวความคิดในการทำวิจัย

องค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบย่อย/ตัวชี้วัด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้อยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านสังคม ด้านการสอน และด้านคุณธรรมจริยธรรมแล้วพัฒนาเป็นกลยุทธ์การพัฒนาครู ซึ่งกลยุทธ์แต่ละด้านประกอบด้วยกลยุทธ์ย่อย 6 ข้อ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทักษะ ได้แก่ จัดให้มีการพัฒนาสมรรถนะในการฝึกอบรมตนเองให้แก่ครู ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมตามที่ได้รับภาระการสอน จัดให้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูด้วยกัน จัดให้มีการฝึกการจัดการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติการ จัดให้มีการศึกษาดูงานแล้วนำมาปฏิบัติจริง และส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้แนวการศึกษาใหม่ๆ แล้วนำมาทดลองใช้ 2) ด้านการพัฒนาความรู้ ได้แก่ จัดให้ครูได้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ จัดให้ครูได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ โดยใช้ความคิดที่แตกต่างจากเดิม พัฒนาครูให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อได้องค์ความรู้ใหม่ๆ ส่งเสริมให้ครูใช้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่ครูรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้คิดสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ทางด้านการเรียนการสอนและ กระตุ้นให้ครูเกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ 3) ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ จัดให้มีการฝึกฝนการใช้วาจาที่ช่วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูมีภาวะผู้นำในการจัดการศึกษาเรียนรู้สู่นวัตกรรมใหม่ๆ ส่งเสริมให้ครูคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งเสริมให้ครูได้ปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างจากเดิม พัฒนาครูให้ตระหนักในการอำนวยความสะดวกในเรียนรู้ให้นักเรียน และปฏิบัติตนโดยยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครูจนเป็นที่ยอมรับทั่วไป 4) ด้านการพัฒนาทางสังคม ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูสื่อสารซึ่งกันและกันโดยใช้ดิจิทัลเทคโนโลยี เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก อินสตาแกรม ฯ พัฒนาครูให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารกับกลุ่มภาษาอื่น ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข พัฒนาครูให้ตระหนักในวัฒนธรรมที่ต่างกัน ส่งเสริมให้ครูสนใจเหตุการณ์ความเป็นไปที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จัดกิจกรรมให้ครูยินดีและตระหนักในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน 5) ด้านการพัฒนาการสอน ได้แก่ กระตุ้นครูพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูใช้สื่อ เทคโนโลยีในการสอน ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน พัฒนาครูให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการสอน เปิดโอกาสให้ครูให้อิสระกับนักเรียนในการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับตัวนักเรียน 6) ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมร่วมกัน ยกย่องและให้ความสำคัญของความซื่อสัตย์ของครู ยกย่องชมเชยความเป็นกัลยาณมิตรทั้งกลุ่มครูและคนทั่วไป ยกย่องชมเชยความเสียสละ ความมีจิตอาสา ในการพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนดี จัดให้มีรางวัลในความมีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียน สนับสนุน ส่งเสริม

และให้ความสำคัญในความหวังดีในความรักต่อศิษย์และเพื่อนร่วมงาน และผลการใช้กระบวนการเดลฟายผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ความคิดเห็นสอดคล้องกัน เนื่องจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 19 คน ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรอบที่ 3 มีข้อที่มีมัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.50 ลงมา ทุกข้อ

2. ประเมินผลการพัฒนาครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทักษะ (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.102, 0.229, 0.225, 0.176, 0.347$ และ 0.085 ตามลำดับ $p\text{-value} > 0.05$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 63.80 ($R^2 = 0.638$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 97.2 ($R^2 \text{ Linear} = 0.972$)) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาความรู้ (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.141, 0.157, 0.177, 0.129, 0.193$ และ 0.220 ตามลำดับ $p\text{-value} > 0.05$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 56.60 ($R^2 = 0.566$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 98.4 ($R^2 \text{ Linear} = 0.984$)) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.135, 0.312, 0.149, 0.135$ และ 0.261 ตามลำดับ $p\text{-value} < 0.01$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 78.30 ($R^2 = 0.783$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 98.8 ($R^2 \text{ Linear} = 0.988$)) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทางสังคม (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.285, 0.312, 0.115, 0.196, 0.089$ และ 0.136 ตามลำดับ $p\text{-value} > 0.05$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 80.10 ($R^2 = 0.801$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 98.4 ($R^2 \text{ Linear} = 0.984$)) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการสอน (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.152, 0.275, 0.100, 0.140$ และ 0.249 ตามลำดับ $p\text{-value} < 0.01$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 60.10 ($R^2 = 0.601$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 98.6 ($R^2 \text{ Linear} = 0.986$)) และกลยุทธ์ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า $b = 0.183, 0.134, 0.127, 0.300$ และ 0.225 ตามลำดับ $p\text{-value} > 0.05$ มีความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 75.20 ($R^2 = 0.752$) และจากการสร้างแผนภูมิความเป็นไปได้ คิดเป็นร้อยละ 97.1 ($R^2 \text{ Linear} = 0.971$)) จึงมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาครูให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1.องค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้าน

บุคลิกภาพ ด้านสังคม ด้านการสอนและด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ อภิภา ปรัชญพฤทธิ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0 ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูในการศึกษายุค 4.0 มี 10 ด้าน คือ การคิดแบบมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม ความเป็นผู้ประกอบการ ความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ภาวะผู้นำ และ การมีจิตสาธารณะ (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2560) สอดคล้องกับ พรนภา เอกนิพนธ์และชุติมา มุสิกานนท์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครพนมเขต 1 พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครพนมเขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ องค์ประกอบแนวทางการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและองค์ประกอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (พรนภา เอกนิพนธ์ และ ชุติมา มุสิกานนท์, 2561) และสอดคล้องกับ Lee Chin Chew ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการอบรมครูและความต่อเนื่องของการพัฒนาวิชาชีพครู : สิงคโปร์ พบว่า กระทรวงศึกษาธิการใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนครูได้ฟื้นฟูทักษะและความรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษา (Lee Chin Chew, 2015)

2. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 6 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทักษะ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาความรู้ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสังคม กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการสอนและด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ วิทวัส ดวงกุ่มเมศและวาริรัตน์ แก้วอุไร ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น พบว่า มีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7 ประการ คือ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่วนรวม นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เน้นกระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน เน้นการลงมือปฏิบัติ เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้น เรียนรู้สังคมไทยและของโลก เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต (วิทวัส ดวงกุ่มเมศ และ วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพระครูสังฆรักษ์ สมจิต เตชคุณรัมย์ ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาความรู้เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ กลยุทธ์การพัฒนาเจตคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และกลยุทธ์การพัฒนาความสามารถเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากทุกด้านและทุกระดับ

(พระครูสังฆรักษ์สมจิต เดชคุณรัมย์, 2557) และสอดคล้องกับ ซิลลีย์ โทมัส (Sally Thomas) ได้ศึกษาการพัฒนาครูและคุณภาพการศึกษาในประเทศจีนและเอเชียตะวันออก พบว่า ครูจะต้องมีสมรรถนะและความเชี่ยวชาญในการทำงานที่มีทั้งความรู้และทักษะ โดยเน้นทักษะมากกว่าความรู้ (Sally Thomas, 2018)

3. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สร้างขึ้นมีความเป็นไปได้ สอดคล้องกับสมชาย พัทธเสน (2558) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศในการให้บริการ : กรณีศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านทักษะ ด้านการพัฒนาให้บริการ ด้านการพัฒนาจริยธรรม และด้านการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของกลยุทธ์การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศในการให้บริการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (สมชาย พัทธเสน, 2558) สอดคล้องกับธารรัตน์ มาลัยเถาว์ ได้ทำวิจัย เรื่องกลยุทธ์การพัฒนาทักษะครูประถมศึกษา ตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ทักษะที่ทำให้สภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพปัจจุบัน คือ การใช้ระบบพีแอลเอ การชี้แนะ การอบรมและการนิเทศ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลยุทธ์การพัฒนาครูประถมศึกษา ตามความต้องการจำเป็น คือ การวางแผนและกำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเอง การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ด้วยตนเอง การแสวงหาแหล่ง สื่อ เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของตนเอง และการเลือกสรรและประเมินข้อความรู้ด้วยตนเอง (ธารรัตน์ มาลัยเถาว์, 2560) และสอดคล้องกับ ชื่นฤดี บุตะเขี้ยว ที่ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณลักษณะของครูที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ได้แก่ คุณลักษณะด้านเจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรมของครู คุณลักษณะด้านทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะด้านองค์ความรู้ของครู กลยุทธ์การพัฒนาครูให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาครูที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 พัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 เสริมสร้างบรรยากาศสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และประเมินผลการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยผลการประเมินการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยที่ระดับ .05 (ชื่นฤดี บุตะเขี้ยว, 2560)

สรุป

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมระหว่างวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครู แล้ววิเคราะห์ความสอดคล้องของกลยุทธ์ด้วยกระบวนการเดลฟาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ที่ได้แล้วดำเนินการในลักษณะของวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ด้วยการทำเทคนิคเดลฟายกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 คน

ตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ด้วยการนำกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ที่ได้จากตอนที่ 1 มาสร้างเป็นแบบประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 แล้วนำไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาในเทศก์ และครูผู้สอน จำนวน 150 คน ทำการประเมินและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเอนเทอร์ (Enter)

จากวิธีวิจัยดังกล่าว พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทักษะ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาความรู้ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทางสังคม กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการสอน และกลยุทธ์ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1.1 กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาครูให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการศึกษายุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถทำให้มีคุณสมบัติเป็นครู 4.0 และสามารถทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 ตามแนวทางปฏิรูปประเทศและการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 อีกทั้งยังตอบโจทย์ในการพัฒนามนุษย์สู่ศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

1.2 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ประเมินความเป็นไปได้ ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้นนั้นส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะครูให้เป็นครู 4.0 และสามารถนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมั่นใจ เนื่องจากการวิเคราะห์กับกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมากและใช้สถิติขั้นสูง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครูที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาครูให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการศึกษายุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้น ครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการศึกษายุค 4.0 และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะครูด้านอื่น ๆ

2.2 ในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการศึกษายุค 4.0 ได้พัฒนากลยุทธ์ตามการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดทำกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ที่เลือกไว้ไปปฏิบัติ และการประเมินผลการดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขเพื่อเริ่มต้นใหม่ นั้นหากมีการพัฒนากลยุทธ์ตามแนวทางอื่นอาจจะทำให้ได้การค้นพบวิธีในการพัฒนาเพิ่มขึ้น

2.3 ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ยุค 4.0 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ประเมินความเป็นไปได้ โดยการประเมินวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย การทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเอนเทอร์ นั้นอาจวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติอื่น ๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชินฤติ บุตะเขียว. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21. ใน *ดัชนีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถนนอมพร เล่าจรัสแสง. (2561). *นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในยุคการเรียนรู้ 4.0*. เชียงใหม่: ตองสาม ดีไซน์.
- ธารารัตน์ มาลัยเถาว์. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาทักษะครูประถมศึกษา ตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 11(2), 306-319.

- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2561). *การศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2561 จาก <http://krooupdate.com/?p=4308>
- พรณา เอกนิพนธ์ และ ชุติมา มุสิกานนท์. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครพนมเขต 1. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- พระครูสังฆรักษ์สมจิต เดชคุณรัมย์. (2557). กลยุทธ์การพัฒนาอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 25(2), 149-160.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2561). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2562). *ผลวิจัยสภาวะการศึกษาไทย ปี 2561-2562*. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.kroobannok.com/87193>
- วิทวัส ดวงถมเมศ และ วารรัตน์ แก้วอุไร. (2560). การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(2), 1-14.
- สมชาย พัทธเสน. (2558). กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศในการให้บริการ : กรณีศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 10(2), 245-254.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2560). การบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพคนสู่ประเทศไทยยุค 4.0. *วารสารวิทยาสาร*, 116 (11), 42-44.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *สภาการศึกษาเสวนา 2016 – 2017 : บทบาทประเทศไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0*. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค.
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2560). *ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิควรรดิ้ง.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *ปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/783724>
- อภิภา ปรัชญพฤตย์. (2560). การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0. *วารสารร่มพญักษ์*, 35(3), 101-136.
- Lee Chin Chew. (2015). Teacher Training and Continuing Professional Development : The Singapore model. *Prosiding ICTTE FKIP UNS 2015 Halaman*, 1(1), 165-171.

Sally Thomas. (2018). *Improving Teacher Development and Educational Quality in China and East Asia*. UK aid from the department for International Development University of Bristol. Retrieved January 30, 2562, from <http://www.bristol.ac.uk/education/research/sites/ieeqc/>

การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

DEVELOPMENT OF ENGLISH READING EXERCISES USING GRAPHIC ORGANIZERS FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

อจลา นุ่นสมบุญ

Ajala Nunsomboon

นพวรรณ ชิมรอยลาภ

Noppawan Chimroylarp

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

E-mail: maamoowaan_12@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านบทความภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามกรอบโครงสร้างตัวชี้วัดและมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเทคนิคผังกราฟิก ที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์และเชื่อมโยงข้อมูล อย่างเป็นระบบ ช่วยจัดระเบียบความคิดจากนามธรรมสู่รูปธรรมให้สามารถอธิบายได้ชัดเจน โดยศึกษามาตรฐานตัวชี้วัดวิชาภาษาอังกฤษของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ค้นคว้า เว็บไซต์ ตำรา เอกสาร วารสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบฝึก ทักษะการอ่านของนักเรียน นำมาสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ในรายวิชาภาษาอังกฤษสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบ เຈຈຈຈ (Purposive Sampling) เพื่อหาค่าความสอดคล้องระหว่างแบบฝึกกับจุดประสงค์ นำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

* Received 4 July 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 24 November 2019

ผลการวิจัยพบว่า

แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 10 ฉบับ มีค่าความสอดคล้องระหว่างแบบฝึกกับจุดประสงค์ในระดับที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 0.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ข้อกำหนดของความสอดคล้อง

คำสำคัญ: แบบฝึกทักษะ, การอ่านภาษาอังกฤษ, เทคนิคผังกราฟิก

Abstract

The objectives of this study were to improve English reading skills by using the graphic organizer technique for secondary school students. According to the structure of the educational standard of basic education commission BE. 2551. The graphic organizer has been used for learning management system to support students with a systematic idea. Moreover, to organize ideas from an abstract to a concrete object by following the educational standard as an indicator on the English program of secondary school students from the educational standard of basic education commission BE. 2551. The data gained from books, documents, academic journals and the research on improving English reading skills as data collection; to create a model of improving English reading skills and afterward, presented to professional English in Ministry of education for 10 people by selected from a specific person (Purposive Sampling) to find out the similarity between exercise and purpose of the test, then took results to ask advice from professional English therefore to correct right and suitable one.

The results of this study provided that:

The English exercise by using the graphic for secondary school students 10 issues, the results have similarity in the same way between the exercise and purpose of the test. The results were on pass level with higher than criterion as an average of 0.88.

Keywords: English Exercise, English Reading, The Graphic Organizer Technique

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันมีการพัฒนาในหลากหลายด้าน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าภาษาต่างประเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประชากรภายในประเทศ การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือ

สำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ และความบันเทิง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับนานาชาติประเทศ ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศและใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่าย กว้างขวางขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

จากความสำคัญของภาษาต่างประเทศตามที่กล่าวมานี้ ระบบการศึกษาในประเทศไทยไม่ได้มองข้ามความสำคัญและความจำเป็นของภาษาต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นภาษาสากล อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งกำหนดให้นักเรียนต้องเรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้นปี ตลอดหลักสูตรการศึกษา เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เป็นรากฐานและเตรียมความพร้อมในการเรียนของเยาวชนรุ่นใหม่ ให้สอดคล้องกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร โดยมีความคาดหวังว่าเมื่อนักเรียนเรียนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา นักเรียนจะมีความรู้ความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม (กรมวิชาการ, 2551)

การอ่านไม่ได้เป็นเพียงการรับข้อมูลเป็นข้อความเท่านั้น แต่การอ่านเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการทางปัญญาในรูปแบบของการค้นหาข้อมูลและความสามารถในการเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับในข้อความที่อ่านอีกครั้ง (Kurniaman O. et al, 2018) จากการศึกษางานวิจัยที่มุ่งศึกษาความสามารถทางการอ่านและความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่าการเรียนการสอนอ่านภาษาอังกฤษยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสาเหตุสามประการหลัก ๆ คือ ประการที่หนึ่ง นักเรียน เนื่องจากนักเรียนยังขาดทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน ได้แก่ ทักษะในการตีความ ทักษะในการวิเคราะห์ความสามารถในการเชื่อมโยงความคิด รวมทั้งมีความรู้ด้านคำศัพท์อย่างจำกัด ส่งผลให้ขาดความสนใจในเรื่องที่อ่านและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษ ประการที่สอง ครูผู้สอน จากการศึกษาพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบแปล อธิบายหลักไวยากรณ์และคำศัพท์จากเนื้อหาที่อ่าน เพื่อมุ่งให้นักเรียนตอบคำถามท้ายบทอ่านเท่านั้น ไม่มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานในการอ่านเท่าที่ควร ประการสุดท้าย บทอ่านหรือสื่อในการสอนอ่านยังไม่ตรงกับความสนใจของนักเรียน ไม่ทันสมัย เนื่องจากครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาจากหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก รวมทั้งเรื่องที่อ่านส่วนใหญ่เป็น

บทความทางวิชาการ เป็นภาษาเขียนที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อน นักเรียนขาดประสบการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนไม่เล็งเห็นความสำคัญของการอ่านภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ขาดความสนใจในการเรียน (สุนทรี ศุภธีรธรรมรักษ์, 2548) สอดคล้องกับ (วาสนา สวนสีดา, 2548) ที่พบว่า เด็กไทยส่วนใหญ่ยังมีระดับความสามารถในด้านการอ่านภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ และการที่นักเรียนส่วนมากยังขาดความสามารถในทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอยู่นั้น อาจจะเป็นเพราะยังขาดวิธีการหรือเทคนิคที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการอ่านเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำมาพัฒนาการสอนอ่านและการเขียนให้มีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น โดยครูจะต้องสามารถพัฒนาสื่อการสอนในการเรียนรู้ เพราะถือได้ว่าเป็นความเชี่ยวชาญในวิชาชีพที่สามารถทำให้การเรียนรู้มีความหมายและสนุกสนาน (Otang K. and Zufriady, 2019) และผู้วิจัยได้พบว่า กลวิธีหนึ่งที่น่าสนใจและได้ผลดี คือ เทคนิคการใช้ผังกราฟิก ซึ่งเป็นเทคนิคในการจัดทำแผนภาพหรือแผนผังทางความคิด ประกอบด้วยความคิดหรือข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถช่วยให้นักเรียนเห็นโครงสร้างของข้อมูลและสร้างความรู้ความคิด ให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับข้อมูลที่สำคัญได้ (Cassidy J., 2012) ช่วยจัดระเบียบความคิดที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาและสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและเร็วขึ้น

ผังกราฟิกเป็นผังทางความคิดซึ่งประกอบไปด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญที่เชื่อมโยงกันอยู่รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้น การใช้ผังกราฟิกเป็นเทคนิคที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระนั้นได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น และจดจำได้นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจัดเนื้อหาสาระหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่นักเรียนประมวลมานั้นให้เป็นระบบระเบียบอยู่ในรูปแบบที่อธิบายให้เข้าใจและจดจำได้ง่าย (วิทวัฒน์ ชัตติยะมาน และอมลวรรณ วีระธรรมโม, 2549) การใช้ผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมและสร้างความหมายและความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือข้อมูลที่เรียนรู้ และจัดระเบียบข้อมูลที่เรียนรู้ด้วยผังกราฟิก ซึ่งจะช่วยให้ง่ายแก่การจดจำ (ทิศนา แหมมณี, 2554) และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผังกราฟิกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ (จุฑารัตน์ ศรีสารคาม, 2553) พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก สามารถช่วยในการรวบรวมข้อมูลหรือความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้สรุปเรื่องที่เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ สอดคล้องกับ (McKnight K.S, 2013) ที่กล่าวว่า ผังกราฟิกได้รับการทดสอบแล้วว่าเป็นเครื่องมือการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถ

ช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดใหม่และประหยัดเวลาสำหรับครูผู้สอน ผังกราฟิกทำให้นักเรียนเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นและสนับสนุนความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ข้อมูลต่าง ๆ และคำศัพท์ใหม่ ๆ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำเทคนิคผังกราฟิกมาสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อส่งผลให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่าน พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียน อีกทั้งเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของโลกในปัจจุบันและในอนาคต ให้มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้ผังกราฟิกสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในรายวิชาภาษาอังกฤษสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในรายวิชาภาษาอังกฤษสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 คน ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน นักวิชาการการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับรายวิชาภาษาอังกฤษสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้ผังกราฟิก สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษามาตรฐานตัวชี้วัดวิชาภาษาอังกฤษของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นตารางตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการอ่านที่สอดคล้องกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ศึกษาค้นคว้าเว็บไซต์ ตำรา เอกสาร วารสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียน

3. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ ตำรา เอกสาร วารสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก

4. ศึกษาค้นคว้าเว็บไซต์ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการศึกษาเอกสาร ตำรา เว็บไซต์ ทั้งของในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและการผลิตสื่อการเรียนรู้อัตนวิสัยแบบฝึกและการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟิก

2. สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามรูปแบบที่กำหนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กำหนดขอบเขตและส่วนประกอบของแบบฝึกซึ่งประกอบด้วยคำชี้แจง บทอ่านภาษาอังกฤษ ประโยคคำตอบและผังกราฟิก

2.2 กำหนดเนื้อหาของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งอิงจากตารางตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการอ่านที่สอดคล้องกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยแต่ละแบบฝึกจะมีภาษาอังกฤษที่แตกต่างและหลากหลาย โดยเรียงจากง่ายไปหายาก และผังกราฟิกที่มีความซับซ้อนน้อยไปหาผังกราฟิกที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

2.3 กำหนดการสร้างแบบฝึกแต่ละแบบฝึก ให้มีการนำเสนอประโยคคำตอบและตัวอย่างการทำแบบฝึกไว้บางส่วน เพื่อให้ให้นักเรียนลงมือทำแบบฝึกที่กำหนดให้เสร็จสมบูรณ์

3. นำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 3 การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (Item-Objective Congruence Index: IOC) ของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2 นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามาสร้างแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) และแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 ชุด ให้ผู้เชี่ยวชาญ 10 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ศึกษาผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา พบว่ามีรายการประเมินจำนวน 3 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.00 - 0.49 ซึ่งหมายถึง แบบฝึกทักษะการอ่านบทความภาษาอังกฤษไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4.2 ปรับปรุงแก้ไขแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง

4.3 นำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่แก้ไขและปรับปรุงเรียบร้อยแล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม จำนวน 10 ฉบับ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญวิชาภาษาอังกฤษ 10 คนประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 0.88 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม โดยผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักของค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ที่ไม่ควรต่ำกว่า 0.5 นอกจากนี้ยังได้รับแนวทางในการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงนำมาซึ่งผลสรุปว่าการสร้างและพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกในการวิจัยครั้งนี้บรรลุผลตามที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำและแนวทางในการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การใช้ภาษา แบบฝึกที่ดีนั้นควรใช้ภาษาและโครงสร้างประโยคที่ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจอย่างตรงประเด็น ลดความสับสน ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการทำแบบฝึกได้
2. การระบุจุดประสงค์ ในส่วนของการระบุจุดประสงค์นั้น ควรระบุให้เป็นในเชิงพฤติกรรม เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพแล้วเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความหมายในการเรียนรู้ของนักเรียนอีกด้วย เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีหากนักเรียนทราบจุดประสงค์ปลายทางอย่างชัดเจน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างข้อความถามและจุดประสงค์ ในแต่ละข้อความนั้นควรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยข้อความจะต้องวัดนักเรียนให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้น โดยเฉพาะการอ่านนั้น มีจุดประสงค์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น อ่านเพื่อทดสอบความจำ อ่านเพื่อความเข้าใจ อ่านเพื่อวิเคราะห์ อ่านเพื่อสังเคราะห์ เป็นต้น หากข้อความไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ อาจจะส่งผลต่อการรับรู้ของนักเรียนได้

ภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง 10 แบบฝึกมีค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ 0.88 สำหรับแบบฝึกทักษะการอ่านที่มีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) มากที่สุด ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่านแบบที่ 10

Learning Online ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.98 ส่วนแบบฝึกทักษะการอ่านที่มีความสอดคล้องระหว่าง
วัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) น้อยที่สุด ได้แก่ แบบฝึกทักษะการอ่านแบบที่ 6 The Mystery
of Teen Fashion ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.77 ซึ่งตามหลักการแล้วแบบฝึกที่มีความสอดคล้อง
ระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสม แบบฝึกที่ได้
ค่าเฉลี่ยความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) สูงถือว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่
เห็นว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแม้ว่าจะมีแบบฝึกที่ได้ค่าเฉลี่ยความสอดคล้องระหว่าง
วัตถุประสงค์และเนื้อหา (IOC) ต่ำที่สุดแต่ก็ยังคงไม่ต่ำกว่า 0.5 ถือว่าแบบฝึกชุดนั้นยังคงมี
ความเหมาะสมเช่นกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยในการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้
เทคนิคผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำมาสู่ข้อวิจารณ์ได้ ดังนี้

1. แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

1.1 ความมีประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ที่สร้างขึ้นนั้น
มีแนวโน้มไปสู่การมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ความสามารถของ
นักเรียน อีกทั้งมีคำชี้แจงสั้น ๆ ใช้วลี / ประโยคง่าย ๆ ช่วยในการทำความเข้าใจ มีความ
น่าสนใจ ทำทลายความสามารถของนักเรียน ซึ่งตรงกับหลักการและทฤษฎีของการสร้างแบบฝึก
ที่ดี โดยแบบฝึกนั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับ
ทักษะที่จะฝึก เหมาะสมกับวัย เวลา ความสามารถ ความสนใจ และสภาพปัญหาของนักเรียน
เป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (สุวิทย์ มูลคำ และ
สุนันทา สุนทรประเสริฐ, 2550) ว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดีควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้
นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ครอบคลุมและสอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบน่าสนใจ และคำสั่ง
ชัดเจน นอกจากนี้แบบฝึกที่ดีควรมีหลายแบบ หลายลักษณะ หลากหลาย เพื่อไม่ให้นักเรียน
เบื่อ เหมาะสมกับระดับชั้น วัย และความสามารถของนักเรียน แบบฝึกควรสร้างขึ้นเพื่อฝึกสิ่งที่
ได้สอน ไม่ใช่ทดสอบ (ประทีป แสงเปี่ยมสุข, 2550) โดยแบบฝึกที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นเป็นไป
ตามเกณฑ์ของลักษณะแบบฝึกที่ดี โดยผู้วิจัยได้อ้างอิง กรอบเนื้อหา ความยากง่าย ตาม
มาตรฐานตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลาง 2551 โดยการวิเคราะห์มาตรฐานตัวชี้วัดวิชาภาษาอังกฤษ
ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอ่านระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นอกจากนี้แบบฝึกได้ผ่านการหาค่า
ความสอดคล้อง IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้นจำนวน 10 คน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย IOC อยู่ที่
0.88 แปลความได้ว่า สอดคล้อง และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบฝึกตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้
มีประสิทธิภาพ ค่า IOC สอดคล้องกันมากขึ้น

1.2 การพัฒนาแบบฝึกทักษะอ่านภาษาอังกฤษ จากผลสรุปของผู้เชี่ยวชาญ ควรมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามคำแนะนำ โดยสามารถจับประเด็นได้ ดังนี้

1.2.1 การใช้ภาษาในแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ควรมีการใช้ภาษาและโครงสร้างประโยคที่สมบูรณ์และถูกต้อง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ วันวิสาข์ มาสุตร์ (วันวิสาข์ มาสุตร์, 2557) ว่า การอ่านเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างภาษากับความคิดของทั้ง ผู้รับสารและส่งสาร ซึ่งผู้รับสารจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทักษะด้านภาษาศาสตร์ เพื่อจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามสารที่ผู้เขียนกล่าวไว้ นอกจากนี้แบบฝึกหัดที่ดีควรมีความชัดเจน ถูกต้องทั้งคำสั่งและวิธีทำคำสั่งหรือตัวอย่างวิธีทำที่ใช้ไม่ควรยาวเกินไป ควรปรับให้ง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้ใช้ (สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ, 2550)

1.2.2 การระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ในเชิงพฤติกรรม อาจจะเป็นตัวแปรที่จะช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ของแบบฝึกหัดและความเข้าใจของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจในจุดประสงค์ที่ตนเองจะได้รับจากการทำแบบฝึกนั้น ๆ นอกจากนี้การกำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจนยังช่วยให้นักเรียนทราบเป้าหมายหลังการอ่านว่าจะทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์ หรือทักษะด้านใด ดังนั้นการพัฒนาแบบฝึกทักษะอ่านบทความภาษาอังกฤษให้ การระบุจุดประสงค์ที่ชัดเจนและถูกต้อง อาจจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจนักเรียนมากยิ่งขึ้น

1.2.3 การปรับข้อความให้สอดคล้องกับการวัดจุดประสงค์ จากผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างคำถามกับจุดประสงค์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ควรปรับข้อความให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการทำแบบฝึกฉบับนั้น เช่น การตั้งข้อความ เพื่อวัดความเข้าใจ ควรหลีกเลี่ยงลักษณะการใช้ข้อความที่นักเรียนสามารถค้นหาในบทอ่าน แล้วตอบได้ทันที เพราะจะกลายเป็นจุดประสงค์ทดสอบการจดจำ ดังเช่น ถวัลย์ มาศจรัส ณิชนันท์ ประสงค์ และวิไล มาศจรัส ได้กล่าวว่า แบบฝึกเป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ สามารถนำนักเรียนสู่ การสรุปความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของสาระการเรียนรู้ (ถวัลย์ มาศจรัส และคณะ, 2550)

2. เทคนิคผังกราฟิก

2.1 แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผังกราฟิกเป็นรูปแบบของการสื่อสารโดยนำเอาข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่ต้องผ่านกระบวนการคิดโดยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสร้างความหมายความเข้าใจเนื้อหาสาระหรือข้อมูล ซึ่งจะทำให้การจดจำในสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน แล้วเลือกแบบแผนผังกราฟิกในการนำเสนอ โดยเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของผู้นำเสนอ (ทิพรัตน์ สัตระ, 2550) ลักษณะของผังกราฟิกในแต่ละแบบฝึกยังมีความหลากหลายซึ่งเป็น

ลักษณะที่ดีของแบบฝึก เนื่องจากมีความหลากหลายและเกิดความแปลกใหม่ ความท้าทาย ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนประมวลข้อความรู้ที่อยู่ในลักษณะกระจัดกระจายให้เป็นระเบียบอยู่ในรูปแบบที่อธิบายให้เข้าใจง่าย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการคิด เนื่องจากเป็นรูปแบบของการแสดงออกของความคิดที่มีลักษณะเป็นนามธรรมที่อยู่ในสมองให้ออกมาเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นและอธิบายได้อย่างเป็นระบบชัดเจน (ศิริลักษณ์ แก้วสมบูรณ์, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการอ่านจับใจความที่ว่า เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความหรือเรื่องราวที่อ่านว่าเกี่ยวกับสิ่งใด มีจุดประสงค์เพื่อจะเสนอความคิดเรื่องใด มีเหตุการณ์ที่สำคัญอะไรบ้าง มีบุคคลหรือตัวละครใดบ้างที่เกี่ยวข้อง บุคคลหรือตัวละครเหล่านั้นแสดงพฤติกรรมอย่างไรและได้รับผลอย่างไร การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความจึงมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากในชีวิตประจำวันนักเรียนจะต้องใช้การอ่านเพื่อรับข้อมูลต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ประกาศของโรงเรียน หนังสือและตำราเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับจริยญา กะหละหมัด ที่กล่าวว่า การอ่าน คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้อ่าน ผู้เขียน และเนื้อหา โดยผู้อ่านต้องสร้างความหมาย และความเข้าใจผ่านกระบวนการทางความคิดความสามารถในการวิเคราะห์ การตีความ รวมทั้งต้องอาศัยประสบการณ์เดิม ในการสร้างความหมายจากเนื้อหานั้น จนสามารถสื่อความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้ (จริยญา กะหละหมัด, 2549)

2.2 ว่าการพัฒนาแบบฝึกทักษะโดยใช้ผังกราฟิก จากผลสรุปโดยรวมของผู้เชี่ยวชาญ ควรกำหนดหัวข้อในผังกราฟิกให้นักเรียนเพื่อให้ง่ายในการเติมคำลงไป สอดคล้องกับ ศิริลักษณ์ แก้วสมบูรณ์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนผังกราฟิก ไว้ว่าผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนประมวลข้อความรู้ที่อยู่ในลักษณะกระจัดกระจายให้เป็นระเบียบอยู่ในรูปแบบที่อธิบายให้เข้าใจง่าย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (ศิริลักษณ์ แก้วสมบูรณ์, 2549)

สรุป

แนวทางในการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. การใช้ภาษา แบบฝึกที่ดีนั้นควรใช้ภาษาและโครงสร้างประโยคที่ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจอย่างตรงประเด็น ลดความสับสนซึ่งอาจจะส่งผลต่อการทำแบบฝึกได้

2. การระบุจุดประสงค์ ในส่วนของการระบุจุดประสงค์นั้น ควรระบุให้เป็นในเชิงพฤติกรรม เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพแล้วเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อ

ความหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีหากนักเรียนทราบจุดประสงค์ปลายทางอย่างชัดเจน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามและจุดประสงค์ ในแต่ละข้อคำถามนั้นควรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยข้อคำถามจะต้องวัดผู้เรียนให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้น โดยเฉพาะการอ่านนั้นมีจุดประสงค์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น อ่านเพื่อทดสอบความจำ อ่านเพื่อความเข้าใจ อ่านเพื่อวิเคราะห์ อ่านเพื่อสังเคราะห์ เป็นต้น หากข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ อาจส่งผลต่อการรับรู้ของผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ข้อคำนึงในการคัดเลือกเนื้อหาในแต่ละแบบฝึกทักษะการอ่าน ควรเลือกใช้ระดับความยากง่าย และความซับซ้อนของเนื้อหาที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียน หากแบบฝึกฉบับนั้นมีความยากเกินไป ทั้งในด้านคำศัพท์ ซึ่งนักเรียนอาจจะไม่คุ้นเคยมาก่อน หรือความรู้ภูมิหลังของนักเรียนที่ไม่มากพอที่จะทำความเข้าใจบทอ่าน อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการอ่านครั้งนั้นได้ ในอีกทางหนึ่งหากบทอ่านมีความง่ายจนเกินไป อาจจะทำให้ นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากไม่เกิดความท้าทายความสามารถของพวกเขา นอกจากนี้ ผู้วิจัยอาจจะสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านที่คู่ขนานกับบทเรียนของนักเรียน เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจของนักเรียนยิ่งขึ้น

1.2 การเลือกบทอ่านที่มีภาพประกอบมาใช้ ควรคำนึงด้านความคมชัด การสื่อความหมายที่ชัดเจน เนื่องจากหากภาพนั้นมีความคลุมเครือ หรือไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะเกิดจากภาพต้นแบบ หรือกระบวนการของการพิมพ์ จะส่งผลต่อความเข้าใจในการตีความของนักเรียนได้

1.3 การเลือกใช้ผังกราฟิก โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการอ่าน ว่าอ่านเพื่ออะไร ซึ่งวิเคราะห์จากตารางเปรียบเทียบมาตรฐานตัวชี้วัดเกี่ยวกับทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วจึงเลือกผังกราฟิกที่มีจุดประสงค์ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการสุดท้ายจึงเลือกบทอ่านที่เอื้อกับวัตถุประสงค์การอ่านที่ต้องการและผังกราฟิกที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเทคนิคแผนผังกราฟิกมาใช้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบระหว่างเทคนิคหรือรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เพื่อศึกษาผลในแง่มุมที่หลากหลายขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้ค้นพบองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2 แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกนี้ ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในสาขาวิชาภาษาอังกฤษเท่านั้น ดังนั้นจึงควรศึกษากับรายวิชาอื่น ซึ่งจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิเคราะห์ หรือความเข้าใจในการอ่าน เพื่อเป็นการบูรณาการสื่อ และแบบฝึก ให้เกิดประโยชน์เป็นวงกว้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จริญญา กะหละหมัด. (2549). การพัฒนาแบบทดสอบวินิจฉัยทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดสตูล. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา*. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จุฑารัตน์ ศรีสารคาม. (2553). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อน้อยหนองจั่วสว่างวิทยโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ถวัลย์ มาศจรัส และคณะ. (2550). *นวัตกรรมการศึกษา ชุด แบบฝึกหัด-แบบฝึกเสริมทักษะ*. กรุงเทพมหานคร: เซ็นจูรี่.
- ทิพรัตน์ สัตระ. (2550). ผลการใช้เทคนิคผังกราฟิกในการสอนวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ทิตนา แคมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป แสงเปี่ยมสุข. (2550). *แนวการสร้างแบบฝึกการอ่านและเขียนคำ*. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำของ สกสค.
- วันวิสาข์ มาสุตร์. (2557). “การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการบอกกระบวนการความคิดและผังกราฟิก เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและการใช้กลวิธีการอ่านสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 7(2), 923-936.

- วาสนา สอนสีดา. (2548). การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกันเทคนิค CIRC และวิธีสอนอ่านเพื่อการสื่อสาร. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิวัฒน์ ชัดติยะมาน และอมลวรรณ วีระธรรมโม. (2549). *การสอนเพื่อพัฒนาการคิด*. สงขลา: เทมการพิมพ์.
- ศิริลักษณ์ แก้วสมบูรณ์. (2549). ผลของการใช้เทคนิคผังกราฟิกในการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ที่มีต่อการนำเสนอข้อความรู้ด้วยผังกราฟิกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2561 จาก <http://server2.ta.ac.or.th/thrsis/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวดำเนินงานของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.
- สุนทรี ศุภธีวรรณรักษ์. (2548). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเสริมทักษะการอ่าน ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารโดยใช้เนื้อหาจากเอกสารจริง สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิมานพิทยาสรรค์ จังหวัดสตูล. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2550). *การพัฒนาผลงานทางวิชาการสู่การเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพมหานคร: เอเค บุ๊ค.
- Cassidy J. (2012). *Using Graphic Organizers to Develop Critical Thinking*. เรียกใช้เมื่อ 12 January 2017 จาก <http://eric.ed.gov/?q=Cassidy%2c+Jack=graphic=organizers&id=EJ403914>
- Kurniaman O. et al. (2018). Reading Comprehension Skill Using Graphic Organizer for Elementary School Student. *Journal of Teaching and Learning in Elementary Education (JTLEE)*, 1(2), 75-80.
- McKnight K.S. (2013). *The Elementary Teacher's Big Book of Graphic Organizers*. United States of America: Jossey Bass.
- Otang K. and Zufriady. (2019). The Effectiveness of Teaching Materials for Graphic Organizers in Reading in Elementary School Students. *Journal of Educational Sciences*. *Journal of Educational Sciences*, 3(1), 48-62.

แบบจำลองการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาด
เชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน*
A MODEL OF DHARMA PRINCIPLE COMMUNICATION BY
INTEGRATED MARKETING COMMUNICATION THAT
AFFECTING HAPPINESS OF BUDDHISTS

พระมหานันทะการณฺ์ เตื่อยพิมพ์

Phramaha Nantakan Duaypim

วิชิต อุ๋อัน

Vichit U-on

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: Pramaha6@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบในต้นแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน และ 3) เพื่อทดสอบความสอดคล้องของต้นแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากร คือ พุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร ประมาณ 5.27 ล้านคน กลุ่มตัวอย่าง เป็นพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจงผู้ตอบแบบสอบถาม คือ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมและการสื่อสาร 6 ราย เป็นพระสงฆ์ 3 ราย พุทธศาสนิกชน 3 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาปัจจัยการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน พบว่า การสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน มีค่า BE อยู่ที่ 0.77 และปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสาร

* Received 29 October 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 24 November 2019

หลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการมากที่สุด ได้แก่ การมุ่งเน้นตลาด โดยมีค่า GA อยู่ที่ 0.64 รองลงมาคือ การยอมรับเทคโนโลยี มีค่า GA อยู่ที่ 0.23 และ การมุ่งเน้นแบรนด์ มีค่า GA อยู่ที่ 0.18 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของความสุขของพุทธศาสนิกชน เท่ากับ 0.59 หรือปัจจัยดังกล่าวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสุขของพุทธศาสนิกชน ได้ร้อยละ 59 และเป็นอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ศึกษาองค์ประกอบในตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน พบว่า 2.1) การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ การสื่อสารด้วยฐานข้อมูล มีค่า LY อยู่ที่ 0.96 รองลงมาคือ การสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ มีค่า LY อยู่ที่ 0.90 รองลงมาคือ การสื่อสารที่แตกต่าง มีค่า LY อยู่ที่ 0.86 และการสื่อสารแบบครบวงจร มีค่า LY อยู่ที่ 0.82 ตามลำดับ 2.2) ความสุขของพุทธศาสนิกชน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ คือ ความมีสุขเชิงภาวะวิสัย หรือความสุขจากปัจจัยภายนอก มีค่า LY อยู่ที่ 0.84 และความสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขจากภายใน มีค่า LY อยู่ที่ 0.81 ตามลำดับ 2.3) การมุ่งเน้นตลาด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ การประสานระหว่างหน่วยงาน มีค่า LX อยู่ที่ 0.93 รองลงมาคือ การมุ่งเน้นคู่แข่ง มีค่า LX อยู่ที่ 0.91 และการมุ่งเน้นลูกค้า มีค่า LX อยู่ที่ 0.90 ตามลำดับ 2.4) การมุ่งเน้นแบรนด์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ กลยุทธ์ของแบรนด์ มีค่า LX อยู่ที่ 0.93 รองลงมาคือ อัตลักษณ์ของแบรนด์ มีค่า LX อยู่ที่ 0.89 และคุณค่าของแบรนด์ มีค่า LX อยู่ที่ 0.88 ตามลำดับ และ 2.5) การยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ การรับรู้ว่าง่ายต่อการใช้ มีค่า LX อยู่ที่ 0.91 และ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ มีค่า LX อยู่ที่ 0.86 ตามลำดับ

3. ทดสอบความสอดคล้องของตัวแบบการสื่อสารหลักด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน พบว่า ตัวแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.474$, CFI = 1.00, GFI = 0.99, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.034 และ SRMR = 0.015

คำสำคัญ: การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ, การมุ่งเน้นการตลาด, การมุ่งเน้นแบรนด์, การยอมรับเทคโนโลยี, ความสุขของพุทธศาสนิกชน

Abstract

This research has objectives 1) to study the factors of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. 2) to study the components of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. And 3) to test the model's consistency of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. A mixed method, quantitative and qualitative research. Data collection by questionnaires and in-depth interviews. the population was 5.27 million Buddhists in Bangkok and sample sizes were 400 Buddhists in Bangkok. Sampling by specific methods, the respondents were Buddhists aged 20 years and over and living in Bangkok. The key informants in the in-depth interviews consisted of 6 experts in dharma and communication, 3 monks and 3 Buddhists. Data were analyzed by using the structural equation model.

The research found that:

1 . The factors of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. It is found that dharma principle communication by integrated marketing communication affects the happiness of Buddhists with the BE value of 0.77 and the factor that most affects the integrated marketing communication is the market orientation with the GA value of 0.64, followed by the technology acceptance has the GA value of 0.23 and the brand orientation has the GA value of 0.18 with a squared multiple correlations (R^2) of the happiness of Buddhists at 0.59, or all factors conjoint explain the variance of the happiness of the Buddhists at 59 percent and was a significant positive influence at the level of 0.01.

2. The components of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. It is found that 2.1) Integrated marketing communication consists of 4 components. The highest of standardized regression weight was database-centered communication with the LY value of 0.96, followed by relationship fostering communication with the LY value of 0.90, followed by differentiated communication with the LY value of 0.86 and unified communication with the LY value of 0.82 in descending order

2.2) happiness of Buddhists consists of 2 components. The highest of standardized regression weight was objective happiness or happiness from external factors with the LY value of 0.84 and subjective happiness or happiness from the internal factors with the LY value of 0.81 in descending order. 2.3) market orientation consists of 3 components. The highest of standardized regression weight was inter-functional coordination with the LX value of 0.93, followed by competitor orientation with the LX value of 0.91 and customer orientation with the LX value of 0.90 in descending order. 2.4) brand orientation consists of 3 components. The highest standardized regression weight was brand strategy with the LX value of 0.93, followed by brand identity with the LX value of 0.89 and brand equity with the LX value of 0.88 in descending order, and 2.5) technology acceptance consists of 2 components. The highest standardized regression weight was perceived ease of use with the LX value of 0.91 and perceived usefulness with the LX value of 0.86 in descending order.

3. The model's consistency of dharma principle communication by integrated marketing communication that affects the happiness of Buddhists. It is found that the model is consistent with the empirical data, with the values of 6 goodness of fit indexes that acceptable, that is $\chi^2/df = 1.474$, CFI = 1.00, GFI = 0.99, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.034 and SRMR = 0.015.

Keywords: Integrated Marketing Communication, Market Orientation, Brand Orientation, Technology Acceptance, The Happiness Of Buddhist

บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ซึ่งคนไทยนับถือพุทธศาสนามากกว่าร้อยละ 94.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ซึ่งพบว่าปัญหาในปัจจุบันคือ คนไทยไม่อาจค้นหาความสุขในจิตใจได้ การรับหลักธรรมคำสอนไปสู่การปฏิบัติและยึดมั่นในจิตใจลดน้อยลง มีการละเมิดศีล 5 การลักทรัพย์ ก่ออาชญากรรม ผิดลูกผิดเมียผู้อื่น และจากสังคมวัตถุนิยมทำให้สร้างความสุขผ่านการบริโภควัตถุ เช่น การมีสิ่งของใช้ฟุ่มเฟือยที่ปราศจากความจำเป็น การโกหก และอีกปัญหาที่สำคัญในสังคมไทย คือ การลืมคุณค่าและมองหาความสุขในจิตใจที่ปราศจากกิเลส ดังนั้น การพยายามอบรมจิตของตนให้เป็นจิตที่ดี ผลที่ได้รับจึงเกิด “ความสุข” และเมื่อเกิดความสุขในจิตใจ

ยอมเข้าใจการปล่อยวางและการดับทุกข์ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556)

เมื่อพบว่าปัญหาของคนไทยคือความสุขในจิตใจที่หายไป ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ส่งผลต่อการสร้างความสุขหรือความพึงพอใจ ความน่าเชื่อถือ และความผูกพันกับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (O'Neil J, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Berlo (Berlo D. K, 1977) ที่กล่าวว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการที่ส่งผลต่อจิตวิทยาและพฤติกรรม โดยมุ่งพิจารณาถึง ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ซึ่งในบริบทงานวิจัยนี้ กระบวนการดังกล่าว หมายถึง วัด หลักธรรม ช่องทางการสื่อสารหลักธรรม และพุทธศาสนิกชน ตามลำดับ โดยพบว่ากระบวนการสื่อสารดังกล่าวส่งผลต่อความพึงพอใจหรือความสุขที่ได้รับจากการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (Stead B. A, 1972) และงานวิจัยของ Bilal Naeem Muhammad Bilal and Uzma Naz ที่พบว่า การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการส่งผลต่อการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับองค์กรและความสุขหรือความพึงพอใจของผู้รับสารขององค์กรนั้น ๆ (Bilal Naeem Muhammad Bilal & Uzma Naz, 2013)

การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ คือ กระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ใช้ในการวางแผน การพัฒนา การดำเนินการ และการประเมินผล โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อโน้มน้าวใจหรือกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภคผ่านการสร้างกิจกรรมการสื่อสารผลิตภัณฑ์ บริการ หรือแบรนด์ระหว่างองค์กรไปสู่ผู้บริโภค หรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Labib Eid N. & Robert Sabella, A, 2014) โดยจากแนวคิดของ Lee and Park (Lee D. H. & Park C. W, 2007) กล่าวว่าการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การสื่อสารแบบครบวงจร (Unified Communication) การสื่อสารที่แตกต่าง (Differentiated Communication) การสื่อสารด้วยฐานข้อมูล (Database-centered Communication) และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ (Relationship Fostering Communication) ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจ ความเชื่อถือ และความจงรักภักดีของลูกค้าหรือผู้รับการสื่อสารนั้น ๆ (Nora Hänninen & Heikki Karjaluo, 2017) ซึ่งในบริบทงานวิจัยนี้ผู้รับการสื่อสาร หมายถึง ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ โดยสรุปแล้วผู้วิจัยนิยามตัวแปรการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการว่าเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสื่อสารหลักธรรมคำสอนไปสู่พุทธศาสนิกชน เพื่อหาทางดับทุกข์ด้วยการหาสาเหตุและแสวงหาความสุขที่แท้จริง

การมุ่งเน้นตลาด คือ สิ่งจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร และเป็นแนวทางการตัดสินใจในการบริหารโดยใช้ข้อมูลทางการตลาด ข้อมูลลูกค้า และข้อมูลคู่แข่งในการขับเคลื่อนตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสร้างคุณค่า และความพอใจสูงสุด ภายใต้อิทธิพลร่วมกันภายในองค์กร (Urde Mats Carsten Baumgarth & Bill Merrilees, 2013) โดยพบว่าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมุ่งเน้น

ลูกค้า (Customer Orientation) การมุ่งเน้นคู่แข่ง (Competitor Orientation) และการประสานระหว่างหน่วยงาน (Inter-functional Coordination) (Xinming H. D. B. K. & Igor F, 2018) เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งในบริบทงานวิจัยนี้ ความพึงพอใจสูงสุดหมายถึงความสุข และส่งผลต่อการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการในบริบทที่ใช้เทคโนโลยีช่วยในการสื่อสารด้วย (Jakada B. A. & Gambo K. K M, 2014) โดยสรุปแล้วผู้วิจัยนิยามตัวแปรการมุ่งเน้นตลาดว่าเป็นการสร้างและส่งมอบคุณค่าที่เหนือกว่าไปสู่ลูกค้า ด้วยการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

การมุ่งเน้นแบรนด์ คือ แนวคิดที่ได้รับการแนะนำตั้งแต่ปี 1994 แบรินด์เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่สร้างมูลค่าให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของแบรนด์ อัตลักษณ์ของแบรนด์ และแก่นแท้ของแบรนด์ ที่ได้รับการพิสูจน์ว่ามีผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กร (Urde M, 1994) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่องค์กรพยายามที่จะสื่อสารแบรนด์หรือความเป็นตัวตนไปสู่บุคคลภายนอก เพื่อสร้างความแตกต่างและข้อได้เปรียบทางการแข่งขันแบรนด์ที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจะสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการอยู่รอดและศักยภาพของแบรนด์และองค์กรซึ่งในบริบทงานวิจัยนี้ องค์กร หมายถึงวัดที่สื่อสารหลักธรรมสู่พุทธศาสนิกชน โดยการมุ่งเน้นแบรนด์ (Brand Orientation) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ อัตลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Identity) คุณค่าของแบรนด์ (Brand Equity) และกลยุทธ์ของแบรนด์ (Brand strategy) (Schmidt H. J. & Baumgarth C, 2015) โดยพบว่า องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร (Non-profit) การมุ่งเน้นแบรนด์จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของสมาชิก การเข้าร่วมที่เพิ่มขึ้น และการเติบโตของทรัพยากร ตลอดจนชื่อเสียง ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Casidy R, 2014)

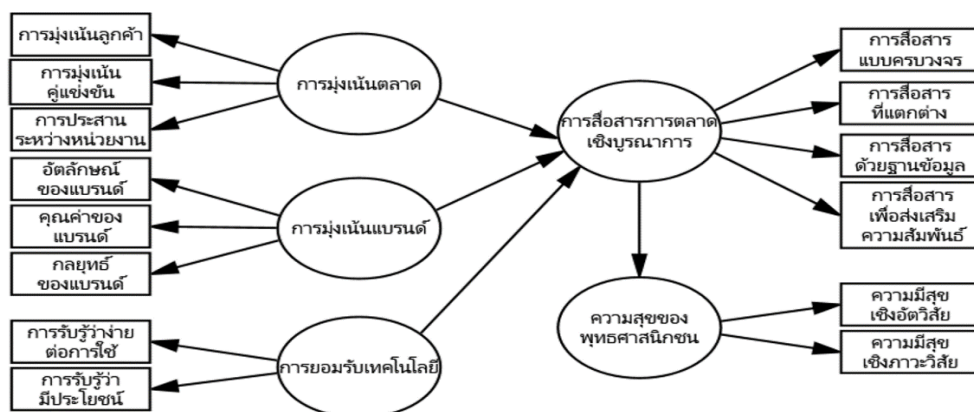
การยอมรับเทคโนโลยี มีการพัฒนาโมเดลโดย Davis ซึ่งเป็นหนึ่งในการวิจัยที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพื่อทำนายการใช้และการยอมรับระบบสารสนเทศและข้อมูล ซึ่งตรวจสอบพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีของแต่ละบุคคล ในโครงสร้างระบบสารสนเทศที่แตกต่างกัน รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (Perceived Usefulness) ซึ่งหมายถึง แรงจูงใจหรือทัศนคติของผู้ใช้ระบบที่ส่งผลต่อคุณสมบัติของระบบ ความสามารถ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และการรับรู้ว่าง่ายต่อการใช้ (Perceived Ease of use) หมายถึง การนำข้อมูลนั้นมาปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (Davis F. D, 1989) โดยพบว่าการยอมรับเทคโนโลยีช่วยสร้างการรับรู้ความสามารถของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการใช้ระบบ การรับรู้ความสามารถความเพลิดเพลิน และการเรียนรู้ ผ่านการรับรู้ว่ามีประโยชน์และง่ายต่อการใช้งานช่องทางติดต่อสื่อสารออนไลน์มากมายผ่านการใช้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ตลอดจนการยอมรับการตลาดเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อ

วิธีที่องค์กรดำเนินการด้านการตลาด (Barhoumi C, 2016) ซึ่งรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวเป็นการพิจารณาถึงการใช้สื่อใหม่ การออกแบบข้อความ เวลา และการปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารรูปแบบเดิม (Zhang L. Nyheim P. & S. Mattila A, 2014) ด้วยการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับแผนการสื่อสารเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ทำให้พุทธศาสนิกชนเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ศึกษา และปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ทุกที่ทุกเวลา (มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2557)

ความสุขของพุทธศาสนิกชน ความสุข (Happiness) ในภาษาบาลี (Pali) เรียกว่า สุขะ (Sukha) เพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติของความสุข จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความรู้สึก หรือ เวทนา เป็นปัจจัยทางจิตที่มีอยู่ในทุกประเภทของจิตสำนึกซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการแสดงออกถึงความพึงพอใจของปัจจัยทางจิต (Bhante Vimalarasi, 2015) ยกตัวอย่างเช่น การถวายจตุปัจจัยหรือปัจจัยแด่พระภิกษุสงฆ์เป็นประจำจะนำไปสู่ระดับความสุขสูงสุด (มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2557) โดยความสุขของพุทธศาสนิกชน คือความสุขที่เกิดจากความรู้สึกเชิงบวก หรือความพึงพอใจในชีวิต ที่ส่งผลให้บุคคลมีความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายด้วยการเจริญสติ ความสุขของพุทธศาสนิกชน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ความมีสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขจากภายใน (Subjective Happiness) เป็นความพึงพอใจในชีวิต ความสมดุล ของบุคคลในลักษณะนามธรรม และ ความมีสุขเชิงภาวะวิสัย หรือความสุขจากปัจจัยภายนอก (Objective Happiness) เป็นอยู่ในลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น ความสุขจากการมีรายได้ ความสุขจากการมีครอบครัวที่อบอุ่น ความสุขจากการมีสุขภาพที่แข็งแรง ความพึงพอใจในฐานะของตน เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555)

โดยสรุปแล้วผู้วิจัยได้ตัวแปรหลัก หรือตัวแปรแฝงในการวิจัย 5 ตัวแปร และตัวแปรย่อยหรือตัวแปรสังเกตได้ 14 ตัวแปร ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาด
เชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรต้นได้แก่ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นแบรนด์ และการยอมรับเทคโนโลยี ตัวแปรส่งผ่านได้แก่ การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ และตัวแปรตามได้แก่ ความสุขของพุทธศาสนิกชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน
3. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวิธีการวิจัย

ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมและพบตัวแปรและองค์การที่ชัดเจน ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและจัดสร้างเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ทางสถิติยืนยัน ก่อนที่จะนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติไปดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

(Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อพัฒนาตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากร ประชากรที่ทำการศึกษาคือ พุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม คำสอน และศาสนาพุทธ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เผยว่าประชาชนชาวไทยร้อยละ 94.6 นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นขนาดประชากรอยู่ที่ประมาณ 63 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561)

2.1.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับสถิติสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) จะกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากปริมาณหรือจำนวนองค์ประกอบที่ทำการศึกษา โดยมีทั้งสิ้น 14 องค์ประกอบจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 10-20 ขององค์ประกอบ (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2554) จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 400 ตัวอย่าง

2.1.3 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่าง หรือการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เฉพาะบุคคลสัญชาติไทย ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

2.2 เครื่องมือการวิจัยและการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ที่ได้ออกแบบคำถามและขั้นตอนส่วนต่างๆ จากการทบทวนวรรณกรรมที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับ ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพุทธศาสนิกชน การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้น แบรินด์ การยอมรับเทคโนโลยี และความสุขของพุทธศาสนิกชน โดยเก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามบริเวณวัดในเขตกรุงเทพมหานคร

2.3 การพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

2.3.1 ความเที่ยงตรงต่อเนื้อหา (Content Validity) ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ด้วยการหาค่าความตรง (Validity) ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ราย ตรวจสอบคุณภาพ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารการตลาด 2 ราย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม คำสอนทางศาสนา 2 ราย และผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติหรือกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน 1 ราย โดยมาตรฐานของค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) จะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 จึงหมายความว่าข้อคำถามประเด็นดังกล่าวสามารถเป็น

ตัวแทนของวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด (Vichit Uon, 2011) ผลการวิเคราะห์ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่ามีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00

2.3.2 ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยทำการทดสอบเบื้องต้น (Pilot Test) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาแต่ยังไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติค่า Cronbach's Alpha โดยได้กำหนดค่าไว้ไม่ต่ำกว่า 0.7 (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขานิประศาสน์, 2547) ซึ่งพบว่า ข้อคำถามทุกข้อทำให้ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปรมีความเชื่อมั่นหรือความเที่ยงมากกว่า 0.70

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 การวิเคราะห์สถิติการวิเคราะห์เชิงพรรณนาได้แก่ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4.2 สถิติการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) ด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติ Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และสถิติ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อทดสอบว่าตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) หรือไม่ (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2554) โดยการพิจารณาจะพิจารณายอมรับค่า KMO ที่มากกว่า 0.5 ขึ้นไปและค่าสถิติ P-Value ของการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity ต้องน้อยกว่า 0.05 เท่านั้นโดยจะสามารถกล่าวได้ว่าข้อมูลของตัวแปรมีความสัมพันธ์กันและมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

2.4.3 ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อการตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบและตรวจสอบความผันแปรร่วม และตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจะพิจารณาจากค่าสถิติ ได้แก่โดยพิจารณาจากดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วยชุดดัชนีค่า Chi-Square , χ^2/df หรือค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ พิจารณาว่าควรมีค่าน้อยกว่า 2.00 (Marsh & Hocevar, 1985) ค่า CFI หรือ ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ รวมถึง GFI หรือ ดัชนีวัดความกลมกลืน และ AGFI หรือ ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว พิจารณาว่าควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป (Bentler P. M, 1990) ค่า RMSEA หรือ ค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า และ SRMR หรือ ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน พิจารณาว่าควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 (Browne & Cudeck, 1993) จะสรุปได้ว่าแบบจำลองสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2554)

2.4.4 วิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยพิจารณาความเหมาะสมของแบบจำลองจากการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยชุดของสถิติแบบเดียวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรด้วยวิธี Standardized solution และการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบ Maximum likelihood (ML) เนื่องจากเป็นวิธีที่นิยมที่สุด (พุฒพงศ์ สุขสว่าง, 2558) และปรับโมเดลสมการโครงสร้างเฉพาะที่เป็นความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าที่เกิดจากการวัดเท่านั้น โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มประชากรเชิงคุณภาพ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมและการสื่อสาร 6 ราย เป็นพระสงฆ์ 3 ราย พุทธศาสนิกชน 3 ราย โดยเลือกจากคุณสมบัติที่ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารหรือการสื่อสารการตลาดและเชี่ยวชาญหรือมีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม โดยเป็นข้อคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนหรือไม่อย่างไร โดยปัจจัยหรือองค์ประกอบใดที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเมื่อนำไปใช้และจะสามารถนำโมเดลการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการประยุกต์ใช้จริงได้หรือไม่ อย่างไรและนำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการใช้วิธี Content Analysis จัดระบบเพื่อยืนยัน (Confirm) ผลที่ได้จากเชิงปริมาณ (Vichit Uon, 2011)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ปัจจัยการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนผลการวิจัย พบว่า อิทธิพลของการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ (IMC) ต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน (HB) มีค่าอิทธิพลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนโดยเป็นอิทธิพลรวมและอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.77 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความสุขของพุทธศาสนิกชนได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการมุ่งเน้นตลาด (MO) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.49 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการมุ่งเน้นแบรนด์ (BO) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.14 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการยอมรับเทคโนโลยี (TM) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ได้รับอิทธิพลจากการมุ่งเน้นตลาด โดยเป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้รับอิทธิพลจากการมุ่งเน้นแบรนด์ โดยเป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวม

เท่ากับ 0.18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และได้รับอิทธิพลจากการยอมรับเทคโนโลยี โดยเป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

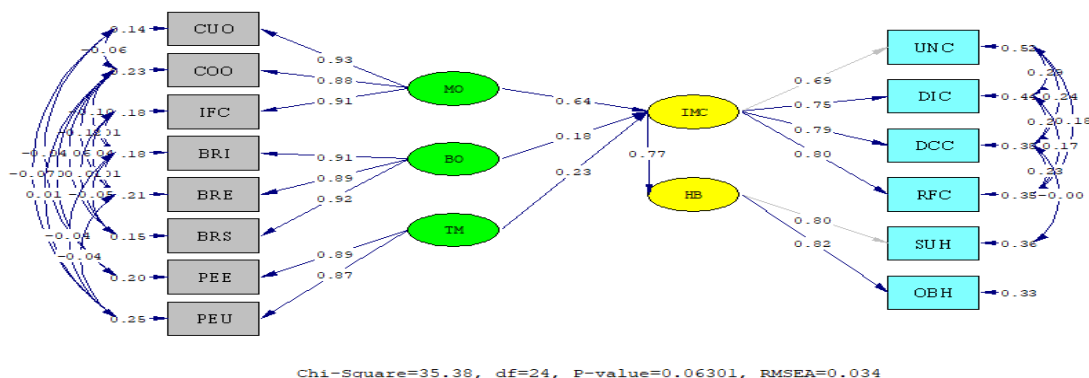
2. องค์ประกอบในตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการมุ่งเน้นตลาด ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การมุ่งเน้นลูกค้า (CUO) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.93 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นตลาด ร้อยละ 86 รองลงมา คือ การมุ่งเน้นคู่แข่ง (COO) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.91 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นตลาด ร้อยละ 82 และการประสานระหว่างหน่วยงาน (IFC) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.88 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นตลาด ร้อยละ 77 องค์ประกอบการมุ่งเน้นแบรนด์ ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ กลยุทธ์ของแบรนด์ (BRS) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นแบรนด์ ร้อยละ 85 รองลงมาคือ อัตลักษณ์ของแบรนด์ (BRI) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 91 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นแบรนด์ ร้อยละ 82 และคุณค่าของแบรนด์ (BRE) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.89 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการมุ่งเน้นแบรนด์ ร้อยละ 79 องค์ประกอบ การยอมรับเทคโนโลยี ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การรับรู้ว่าการใช้ (PEE) น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.89 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบ การยอมรับเทคโนโลยี ร้อยละ 80 รองลงมาคือ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (PEU) น้ำหนัก องค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.87 และมีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบ การยอมรับ เทคโนโลยี ร้อยละ 75 โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันหลังปรับโมเดลการวัด องค์ประกอบ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นแบรนด์ และการยอมรับเทคโนโลยี ในฐานะตัวแปรแฝงภายนอก พบว่าค่า $\chi^2/df = 1.078$, GFI = 1.00, AGFI = 0.98, และ RMSEA = 0.014 แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบของตัวแปรแฝงภายนอกซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ ทั้งหมด 8 ตัวแปร มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

องค์ประกอบการดำเนินการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ การสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ (RFC) มีน้ำหนักองค์ประกอบ มาตรฐานเท่ากับ 0.80 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบดำเนินการสื่อสาร การตลาดเชิงบูรณาการ ร้อยละ 65 รองลงมาคือ การสื่อสารด้วยฐานข้อมูล (DCC) มีน้ำหนัก องค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.79 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบดำเนินการ การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ร้อยละ 62 การสื่อสารที่แตกต่าง (DIC) มีน้ำหนักองค์ประกอบ มาตรฐานเท่ากับ 0.75 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบดำเนินการสื่อสาร

การตลาดเชิงบูรณาการ ร้อยละ 56 และการสื่อสารแบบครบวงจร (UNC) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.69 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบการดำเนินการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ร้อยละ 48 องค์ประกอบความสุขของพุทธศาสนิกชน ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ ความมีสุขเชิงภาวะวิสัย หรือความสุขจากปัจจัยภายนอก (OBH) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.82 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบความสุขของพุทธศาสนิกชน ร้อยละ 67 รองลงมาคือ ความมีสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขจากภายใน (SUH) มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.80 มีความแปรผันร่วมกันกับองค์ประกอบความสุขของพุทธศาสนิกชน ร้อยละ 64 โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันหลังปรับโมเดลการวัดองค์ประกอบ การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ และ ความสุขของพุทธศาสนิกชน ในฐานะตัวแปรแฝงภายใน พบว่าค่า $\chi^2/df = 0.880$, GFI = 1.00, AGFI = 0.98, และ RMSEA = 0.000 แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบของตัวแปรแฝงภายในซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 6 ตัวแปร มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. การทดสอบความสอดคล้องของตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนผลการวิจัย พบว่า โมเดลที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องยังไม่มี ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่คำนวณได้ คือ ค่า $\chi^2 = 463.79$, $df = 70$, $p\text{-value} = 0.000$, CFI = 0.97, GFI = 0.86, AGFI = 0.79, RMSEA = 0.119 และ SRMR = 0.079 ซึ่งค่าสถิติที่สำคัญบางตัวยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับโมเดล โดยพิจารณาจากคำแนะนำในการปรับพารามิเตอร์ในโมเดลด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) จากนั้นปรับพารามิเตอร์โดยให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ เพราะไม่เป็นการแก้ไขแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพบว่า มีการปรับแก้โมเดล จำนวน 46 เส้น ซึ่งในการปรับโมเดลมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ค่า χ^2 ลดลงจาก 463.79 เป็น 35.38 ซึ่งไม่ได้ไปเปลี่ยนทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแบบจำลอง เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลหลังปรับ พบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.474$, CFI = 1.00, GFI = 0.99, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.034 และ SRMR = 0.015 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสาร การตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าหลังจากนำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธี Content Analysis แล้วสามารถยืนยันผลที่ได้จากเชิงปริมาณได้เป็นอย่างดี โดยการสื่อสารหลักธรรม ด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน เช่น จากการถอดบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวว่า “การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน มีผลต่อความสุขของคนที่ได้รับฟัง และเข้าใจหลักธรรมองค์กร (วัด) ต้องวิเคราะห์สภาพการแข่งขัน สภาพแวดล้อม กลยุทธ์การตลาด การวางแผนการสื่อสารการตลาด เข้ามาส่งเสริมเชิงบวก เพื่อให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนและทุกคนที่เข้าวัดต่างต้องการที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยว หรือหาทางแก้ปัญหา หาทางออกให้ตัวเองสบายใจ พันทุข์มาด้วยความเชื่อว่าการทำบุญแล้วสบายใจหรือส่งผลดีกับชีวิต เพราะฉะนั้นถ้าวัดสามารถสื่อสารได้ตรงกลุ่มกับคนที่เข้ามาสอนด้วยหลักการที่ถูกจริตกับกลุ่มคนที่เข้ามาทำบุญที่วัดมีแนวทางในการให้คำสอนที่ตรงใจกับคนที่เข้ามาที่วัด ก็จะก่อให้เกิดความถูกจริตถูกใจ ส่งผลต่อความเลื่อมใสศรัทธา และการเข้ามาทำบุญปฏิบัติธรรมเกื้อหนุนที่วัดต่อไปในอนาคตได้” นอกจากนั้นจากการถอดบทสนทนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกยังพบว่าปัจจัยหรือองค์ประกอบในแบบจำลองสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์แบบจำลองการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชนประกอบด้วย 1) การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน เนื่องจาก ศาสนากับวัด มากับความศรัทธาของคนเข้าวัด ชื่อวัดเปรียบเสมือนแบรนด์ ที่ควรใช้ในการสื่อสารทุกช่องทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nora Hänninen and Heikki Karjaluo ที่กล่าวว่า การสื่อสารที่ดีส่งผลต่อความพึงพอใจ ความเชื่อถือ และความจงรักภักดีของลูกค้าหรือผู้รับการสื่อสารนั้น ๆ และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญว่าการที่เราจะไปทำบุญที่วัดอะไร เป็นการแสดงออกที่ทำให้ลูกศิษย์รับรู้ได้ว่าวัดนั้น ๆ มีโครงการทางพุทธศาสนาอะไรอยู่บ้าง ซึ่งก่อให้เกิดความสุขที่ได้ปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในโครงการทางพุทธศาสนา นั้น ๆ 2) การมุ่งเน้นตลาดส่งผลต่อการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ โดยการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาในปัจจุบันจะไม่เหมือนสมัยก่อน พฤติกรรมตลาดหรือคนที่เข้าวัดทำบุญทุกวันนี้อาจไม่ได้เข้าเพราะถูกปลูกฝังในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา แต่อาจเป็นเพราะเหตุผลส่วนบุคคล เช่น ความไม่สบายใจ อยากเข้าวัดทำบุญเพื่อให้ตนเองสบายใจ หรืออาจเข้าวัดตามกระแสเฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมของตลาดที่องค์กรต้องปรับวิธีการให้เหมาะสมตามตลาด (Nora Hänninen & Heikki Karjaluo, 2017) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Urde et al. ที่กล่าวว่า องค์กรต้องตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสร้างคุณค่า และความพอใจสูงสุด ภายใต้อุปกรณ์ร่วมกันภายในองค์กร และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญว่าการเข้าวัดมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น หากวัดต้องการเผยแพร่ศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นความทำความเข้าใจลูกค้าหรือคนที่เข้าวัดในปัจจุบันว่าเค้าไปวัดเพื่อทำอะไร เหตุผลอะไร หากมีงานหรือมีเทศกาลอะไรวัดอาจจะจัดกิจกรรมและสื่อสารไปยังตลาดหรือพุทธศาสนิกชนว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อจูงใจให้คนมาเข้าวัดเพิ่มมากขึ้นโดยยึดความสุขของตลาดเป็นสิ่งสำคัญ 3) การมุ่งเน้นแบรนด์ ส่งผลต่อการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ เนื่องจากแบรนด์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ลูกค้าจดจำ ถ้าวัดไหนมีแบรนด์ที่ดีเยี่ยมจะมีคนคอยติดตามและแวะเวียนมาทำบุญที่วัดกันอยู่บ่อย ๆ และหากวัดมีกิจกรรมอะไรคนก็มักจะให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดเสมอ (Urde Mats Carsten Baumgarth & Bill Merrilees, 2013) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Casidy ที่กล่าวว่า การมุ่งเน้นแบรนด์ และการสื่อสารให้เข้าถึงสมาชิก จะส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของสมาชิก การเข้าร่วมที่เพิ่มขึ้น และการเติบโตของทรัพยากร ตลอดจนชื่อเสียง ความสัมพันธ์กับ

ประสิทธิภาพขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และสอดคล้องกับกับการให้สัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญว่า วัดที่ไม่มีชื่อเชิง ก็จะไม่ค่อยมีคนเข้าไปร่วมกิจกรรมกับทางวัด ดังนั้น ความต้องการมุ่งเน้นแบรนด์ของวัดจะเป็นแรงจูงใจให้มีการสื่อสารกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและหากเราสามารถสร้างแบรนด์ของวัดให้เข้าไปอยู่ในใจของคนได้แล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะทำได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และมีความทั่วถึง ส่งผลให้คนมีความสุขมากขึ้น 4) การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนมากขึ้น โดยสิ่งที่ทุกคนนิยมอย่างหนึ่งคือ การดูสื่อต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ดังนั้น หากเราสามารถประยุกต์หลักธรรมที่มีอยู่เข้าไปไว้ในโทรศัพท์มือถือให้คนสามารถรับสารได้ตลอดเวลา ก็จะเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง (Casidy R, 2014) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barhoumi ที่กล่าวว่า การยอมรับเทคโนโลยีช่วยสร้างการรับรู้และการเรียนรู้ ผ่านการรับรู้ว่าจะมีประโยชน์และง่ายต่อการใช้งานช่องทางติดต่อสื่อสารออนไลน์ และการยอมรับการตลาดเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อวิธีที่องค์กรดำเนินการด้านการตลาดและ สอดคล้องกับกับการให้สัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญว่า หากใครชอบอะไรก็สามารถที่จะแชร์สิ่งนั้นไปให้กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้ดูเช่นเดียวกัน เช่น หากต้องการฟังเทศน์ โดยสามารถโหลดเทศนาลงในโทรศัพท์มือถือได้ คนก็จะสามารถฟังได้ทุกที่ทุกเวลาและสามารถส่งต่อไปยังเพื่อนหรือบุคคลอื่นที่รู้จักให้สามารถฟังเทศน์ด้วยได้ (Barhoumi C, 2016)

2. องค์ประกอบในตัวแบบการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การสื่อสารแบบครบวงจร การสื่อสารที่แตกต่าง การสื่อสารด้วยฐานข้อมูล และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee and Park ที่ศึกษา กล่าวว่า 4 องค์ประกอบของการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการในประเทศเกาหลีใต้ ช่วยสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสารนั้น ๆ และกล่าวว่าความสุขของพุทธศาสนิกชน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ความมีสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขจากภายในของบุคคลในลักษณะนามธรรม และ ความมีสุขเชิงภาวะวิสัยในลักษณะเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญว่า สิ่งที่ไม่อยู่ในห้องเรียนทั่วไปคือหลักธรรม แล้วหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่ชาวพุทธทุกคนต้องการ แก่นของมันมีอยู่แค่เรื่อง “ทำยังไงก็ได้ให้เราพ้นทุกข์” แล้วธรรมะคือธรรมชาติที่คนทั่วไปจะมองไม่เห็นตัวเอง บางทีต้องฟังคำสอนจากคนอื่น ส่วนคนที่ไม่ทุกข์ หลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ก็เติมเต็มให้คิดได้มากขึ้น ส่งผลให้คิดดีทำดีต่อไป หรือนำไปแบ่งปันสอนให้กับผู้อื่นต่อไปได้ โดยการมาวัดแล้วได้หลักธรรมคำสอนมีคุณค่าทางจิตใจมากกว่าการมาบริจาคหรือมาเที่ยว มาทำบุญเพียงอย่างเดียว เพราะหลักธรรมคำสอนเป็นสิ่งสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา จึงส่งผลต่อความสุขของผู้ที่ได้รับฟังและเข้าใจในหลักธรรม (Lee D. H. & Park C. W, 2007)

3. ผลการทดสอบความสอดคล้องของตัวแบบการสื่อสารหลักด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน มีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ MacMillan Money Money and Downing ที่ศึกษาการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ทำได้ด้วยกลยุทธ์การตลาด และการสื่อสารสองทางระหว่างองค์กรและบุคคลภายนอกองค์กร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันระหว่างกัน (MacMillan K. Money, K. Money, A. & Downing S, 2005) และงานวิจัยของ Cadet and Carroll กล่าวว่าองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรนั้นควรมีการสื่อสารที่ช่วยสร้างสังคมที่ดีขึ้น เช่น การสื่อสารให้ตระหนักถึงความเสี่ยงหรืออันตรายต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Cadet F. T. & Carroll R, 2019) และงานวิจัยของ Miles ที่ศึกษาการสื่อสารการตลาดผ่านเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ องค์ประกอบเชิงยืนยัน และโมเดลสมการโครงสร้างการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์นั้นมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความพึงพอใจ และพฤติกรรมในการตัดสินใจเลือกของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Miles D, 2014)

สรุป

การสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการส่งผลต่อความสุขของพุทธศาสนิกชน ซึ่งวัดควรมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจธรรมะและกิจกรรมของวัดโดยสม่ำเสมอ โดยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นแบรนด์ และการยอมรับเทคโนโลยี เป็นปัจจัยก่อให้เกิดการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ โดยการมุ่งเน้นตลาดส่งผลมากที่สุด เช่น วัดต้องให้ความสนใจและความสำคัญกับความต้องการของคนที่เข้ามาทำกิจกรรมต่างๆในวัด หรือมีรูปแบบกิจกรรมที่เข้ายุคสมัย และมีการสื่อสารกิจกรรมต่างๆของวัดอย่างทั่วถึง รองลงมาคือการยอมรับเทคโนโลยี ได้แก่ การใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของวัดได้มากขึ้น และ การมุ่งเน้นแบรนด์ เช่น การทำให้พุทธศาสนิกชนรู้สึกว่าการเข้าวัดแล้วเกิดประโยชน์และได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง โดยทั้งการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นแบรนด์ และการยอมรับเทคโนโลยีขององค์กรวัด สามารถสร้างความสุขให้พุทธศาสนิกชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผู้เกี่ยวข้องกับการออกนโยบายให้วัดต่างๆ เช่น มหาเถรสมาคม ควรมีนโยบายด้านการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่เหมาะสมและทันสมัยกับยุคปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ภาพลักษณ์หรือแบรนด์ของวัด และพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน เช่น อาจมีนโยบายให้แต่ละวัดมีการเผยแพร่ธรรมะ รับฟังปัญหาความทุกข์ต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน และเทศนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ต่าง ๆ เช่น ผ่าน Page Facebook ของแต่ละวัด เป็นต้น รวมถึงมีนโยบายรักษาภาพลักษณ์ของวัดผ่านพฤติกรรมที่เหมาะสมของพระสงฆ์ประจำวัดนั้น ๆ และมีนโยบายการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสร้างการรับรู้ให้พุทธศาสนิกชนอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

วัดควรมีการรับฟังและเก็บข้อมูล ศึกษาพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนในบริเวณวัด เช่น ส่วนมากแล้วบริเวณนั้นๆมีความทุกข์อะไร การเข้ามาวัดด้วยวัตถุประสงค์อะไร แล้วสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวไหมโดยสามารถเก็บข้อมูลดังกล่าวผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ได้ และอาจทำรายงานให้มหาเถรสมาคมทราบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นที่พุทธศาสนิกชน และเพื่อพัฒนาการสื่อสารหลักธรรมด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทปัญหาหรือเพื่อบำบัดความทุกข์ สร้างความสุขในจิตใจของพุทธศาสนิกชนในบริเวณพื้นที่ หรือชุมชนใกล้เคียงที่วัดนั้น ๆ ตั้งอยู่ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมและการสื่อสาร เพื่อยืนยันผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ และสนับสนุนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น

3.2 ควรศึกษาแบบจำลองการสื่อสารหลักคำสอนต่าง ๆ ด้วยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อความสุขของประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาแตกต่างกันออกไป

3.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการสื่อสารหลักธรรมด้วยเครื่องมือการสื่อสารออนไลน์ที่แตกต่างกัน เช่น Facebook, Line, Instagram, YouTube เช่น อายุ เพศ รายได้ อาชีพ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการเลือกใช้เครื่องมือการสื่อสารออนไลน์แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: ผลิตีมี.
- พลพงศ์ สุขสว่าง. (2558). หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 6(2), 136-145.
- มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา. (2557). *จุดปัจจัยและปัจจัย*. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2561 จาก <http://dhamma.serichon.us>
- ลัดดาวลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชานิประศาสน์. (2547). *ระเบียบวิธีการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). *ความสุขหาได้ไม่ยาก*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุรวัดน์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *รายงานสถิติประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ*. 2561, มิถุนายน, 16: <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/soc-culPocket.pdf>.
- สุภมาส อังศุโชติ และคณะ. (2554). *สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- Barhoumi C. (2016). User acceptance of the e-information service as information resource: A new extension of the technology acceptance model. *New Library World*, 117(9/10), 626-643.
- Bentler P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *psychological bulletin journal*, 107(2), 238-246.
- Berlo D. K. (1977). Communication as Process: Review and Commentary. *Annals of the International Communication Association*, 1(1), 11-27.
- Bhante Vimalarasi. (2015). *A Guide to Tranquil Wisdom Insight Meditation*. Bangkok: Dhamma Sukha Publishing.
- Bilal Naeem Muhammad Bilal & Uzma Naz. (2013). Integrated Marketing Communication: A Review Paper. *Journal of contemporary research in business*, 5(5), 124-133.
- Cadet F. T. & Carroll R. (2019). Nonprofit Organization Communication: Risky Business. *Review of Business*, 39(1), 1-14.

- Casidy R. (2014). Linking Brand Orientation with Service Quality, Satisfaction and Positive Word-of-Mouth: Evidence from the Higher Education Sector. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 26(2), 142-161.
- Davis F. D. (1989). Perceived usefulness perceived ease of use and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-339.
- Jakada B. A. & Gambo K. K M. (2014). A Conceptual Analysis of Market Orientation Philosophy in the Hospitality Industry of Nigeria. *Journal of Marketing & Management*, 5(1), 50-65.
- Labib Eid N. & Robert Sabella, A. (2014). A fresh approach to corporate social responsibility (CSR): partnerships between businesses and non-profit sectors. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 14(3), 352-362.
- Lee D. H. & Park C. W. (2007). Conceptualization and measurement of multidimensionality of integrated marketing communications. *Journal of Advertising Research*, 47(3), 222-235.
- MacMillan K. Money, K. Money, A. & Downing S. (2005). Relationship marketing in the not-for-profit sector: an extension and application of the commitment-trust theory. *Journal of Business Research*, 58(6), 806-818.
- Miles D. (2014). Social Media and Consumer Behavior: A Marketing Study On Using Structural Equation Modeling for Measuring the Social Media Influence On Consumer Behavior. *Journal of Marketing Perspectives*, 9(3), 43-74.
- Nora Hänninen & Heikki Karjaluo. (2017). The effect of marketing communication on business relationship loyalty. *Marketing Intelligence & Planning*, 35(4), 458-472.
- O'Neil J. (2009). Linking Public Relations Tactics to Long-Term Success: An Investigation of How Communications Contribute to Trust Satisfaction and Commitment in a Nonprofit Organization. *Journal of Promotion Management*, 14(3-4), 263-274.
- Schmidt H. J. & Baumgarth C. (2015). Brand Orientation: A Case Study Approach within the Context of Social Entrepreneurial Businesses. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 175(1), 24-31.

- Stead B. A. (1972). Berlo's Communication Process Model as Applied to the Behavioral Theories of Maslow Herzberg and McGregor. *Academy of Management Journal*, 15(3), 389-394.
- Urde M. (1994). Brand Orientation - A Strategy for Survival. *Journal of Consumer Marketing*, 11(3), 18-32.
- Urde Mats Carsten Baumgarth & Bill Merrilees. (2013). Brand Orientation and Market Orientation. *Journal of Business Research*, 66(1), 13-20.
- Vichit Uon. (2011). *Research and Information Search for Business*. Bangkok: Sripatum University.
- Xinming H. D. B. K. & Igor F. (2018). Market orientation and export performance: the moderation of channel and institutional distance. *International Marketing Review*, 35(2), 258-279.
- Zhang L. Nyheim P. & S. Mattila A. (2014). The effect of power and gender on technology acceptance. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 5(3), 299-314.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี รับอนุญาตแห่งประเทศไทย*

FACTORS INFLUENCING THE QUALITY OF AUDITING ACCOUNTS OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS OF THAILAND

กมล วาณิชถาวร

Kamon Vanichthaworn

พิเชษฐ์ โสภภาพงษ์

Phichet Sophaphong

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: kamon035@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามปลายปิดที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นและความตรงเชิงเนื้อหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ การตรวจสอบความสัมพันธ์ด้วยการหาค่าความแปรปรวน (Tolerance และค่า VIF)

ผลการศึกษาพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 35,001-45,000 บาท และประสบการณ์ในการทำงาน 5 – 10 ปี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

คำสำคัญ: คุณภาพการตรวจสอบบัญชี, ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี, ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี, ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี, สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

* Received 27 September 2019; Revised 26 October 2019; Accepted 4 November 2019

Abstract

The purpose of this study is to learn factors that have an influence on the quality of auditing among certified public accountants. The closed-end questionnaire which passed the content validity and reliability test are distributed to 400 certified public accountants in Bangkok. The statistics used for data analysis is frequency, percentage, mean, standard deviation. The inferential statistics used for hypothesis testing is Multi Linear Progression, Tolerance and Variance Inflation Factor (VIF).

According to the study result:

The majority of respondents is female, age below 30 years, having a bachelor degree, with an average income between 35,001-45,000 baht, work experience 5 - 10 years. The hypothesis testing result shows that the independence of auditors, duration of working, size of the company where the auditor working and physical environment have an influence to the quality of auditing of the certified public accountants significantly at 0.01. Meanwhile, the auditing fee does not have an influence on the quality of auditing among certified public accountants.

Keywords: Audit Quality, Auditor Independence, Audit Tenure, Audit Firm Size, Physical Environment

บทนำ

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มีแนวทางการดำเนินการจัดทำมาตรฐานการสอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานสอบบัญชีระหว่างประเทศ (ISAs: International Standard on Auditing) ซึ่งมาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี (Audit Quality) คือ มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 220 เรื่อง การควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี (ปี 2542) โดยได้กำหนดให้สำนักงานสอบบัญชียานโยบายและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพมาใช้เพื่อให้แน่ใจว่างานตรวจสอบมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป (ศิลปิน ศรีจันเพชร, 2552) โดยมาตรฐานการสอบบัญชียานี้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์โดยเฉพาะของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการควบคุมคุณภาพการตรวจสอบงบการเงิน และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของผู้สอบทานการ

ควบคุมคุณภาพงานตรวจสอบ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) ทั้งนี้สำนักงานตรวจสอบบัญชี ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นสำนักงานตรวจสอบขนาดเล็กและขนาดกลาง (Small and Medium Sizes) เพื่อให้สำนักงานตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงานสอบบัญชีที่ทัดเทียมกันและไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างขนาดของสำนักงานเพื่อก้าวเข้าสู่มาตรฐานสากล ซึ่งมาตรฐานฉบับดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสำนักงานขนาดเล็กและขนาดกลางเพราะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และความพร้อมของแต่ละสำนักงาน ส่งผลให้สำนักงานตรวจสอบบัญชีหลายแห่งตื่นตัวปรับปรุงความพร้อมของสำนักงานเตรียมพร้อมสำหรับการจัดทำระบบการควบคุมคุณภาพการสอบบัญชี (ณัชชาธิ์ จุริย์โรจน์, 2555) คุณภาพการสอบบัญชีจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนผลจากการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีที่ปราศจากข้อผิดพลาดใด ๆ โดยนารายงานการสอบบัญชีมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการวัดคุณภาพของงานสอบบัญชี (อุษณา ภัทรมนตรี, 2547) นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีถึงสามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Turner, R.K, 1999) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ต้องเผชิญกับความท้าทายและปัญหาความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการเมือง ที่นำมาซึ่งความเสี่ยงในการบริหารงานหลากหลายด้าน อันมีผลโดยตรงต่อการการบริหารงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ สำนักงานตรวจสอบบัญชีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับผลกระทบและต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants: IFAC) ได้มีการกำหนดมาตรฐานการควบคุมคุณภาพสำหรับสำนักงานที่ให้บริการตรวจสอบทางการเงิน ซึ่งประเทศไทยได้นำมาตรฐานการควบคุมดังกล่าวมาใช้ภายใต้การกำกับดูแลของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ทำให้สำนักงานตรวจสอบบัญชีจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พบว่า ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี มีความสัมพันธ์กับผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม (ปภัสรา ช่างสาร กัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม และวิษณุ สมิตสุวรรณ, 2556) และปัจจัยด้านขนาดสำนักงานสอบบัญชี ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี (สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล, 2554) เช่นเดียวกับ Rahmina & Agoes พบว่า ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีของนักบัญชีในประเทศอินโดนีเซีย (Rahminn, L.Y. & Agoes, S, 2014) สภาพแวดล้อมการทำงานทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชี (Masood, A. and Afzal, M, 2016)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย ซึ่งการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพจะทำให้ได้งานสอบบัญชีมีคุณภาพ และยังช่วยในการรักษาชื่อเสียงของสำนักงานหรือตัวผู้สอบจากความเสียหายที่อาจเกิดจากรายงานทางการเงินที่ผิดพลาดของลูกค้าได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบปัจจัย (ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ) ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่งจากข้อมูลของสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ วันที่ 8 มีนาคม 2561 พบว่า มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จำนวน 1,689 คน (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561)

2. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้ คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต กำหนดขนาดที่เหมาะสม โดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับร้อยละ 5 (Yamane, T, 1973)

ขั้นที่ 2 การสุ่มตัวอย่างอาศัยความน่าจะเป็น (Probability sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยสุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากบัญชีรายชื่อของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทั้งหมด

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยกำหนดลักษณะของตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

3.1 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ คุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

3.2 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

4. คำนิยามตัวแปร

4.1 ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี (Auditor Independence) หมายถึง การที่ผู้สอบบัญชีพึงตระหนักว่าการปฏิบัติงานของตนเป็นงานที่สำคัญในการช่วยตรวจสอบงบการเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน โดยที่การปฏิบัติงานนั้นไม่มีผลประโยชน์ใด ๆ เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการตรวจสอบบัญชีนั้น

4.2 ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Audit Fees) หมายถึง ค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี ซึ่งค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติงานที่สะท้อนถึงการปฏิบัติงานซึ่งแตกต่างกันตามลักษณะของธุรกิจภายใต้ต้นทุนการดำเนินงานของผู้สอบบัญชีแต่ละรายซึ่งมีความแตกต่างกัน

4.3 ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี (Audit Tenure) หมายถึง ระยะเวลาที่ผู้ตรวจสอบบัญชีได้รับการแต่งตั้งจากกิจการให้ทำการตรวจสอบบัญชี ภายใต้ประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและผู้สอบบัญชีที่ยาวนานเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีนั้น

4.4 ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี (Audit Firm size) หมายถึง ขนาดของธุรกิจตรวจสอบบัญชีทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก ที่สามารถรองรับความต้องการของลูกค้าได้ตามประสิทธิภาพขององค์กร โดยบริษัทตรวจสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่สามารถรองรับความต้องการที่หลากหลายของลูกค้าได้มากขึ้น และทำให้ได้รับความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นจากนักลงทุน

4.5 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวผู้สอบบัญชีในองค์กร ทั้งการแข่งขันในตลาดบัญชี หรือสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงการปฏิบัติงานที่จะสามารถตอบสนองความคาดหวังของลูกค้า และสร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กรธุรกิจมากยิ่งขึ้น

4.6 คุณภาพการตรวจสอบบัญชี (Audit Quality) หมายถึง การแสดงความเห็นในงบการเงินของผู้สอบบัญชีในรายงานการสอบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างความเชื่อมั่นในส่วนของคุณภาพถูกต้องและครบถ้วนในสาระสำคัญ เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

5.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลในส่วนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

(Multiple Regression Analysis) ใช้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

6. เครื่องมือในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยคำตอบย่อยที่แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของ Likert Scale มีการวัดระดับความคิดเห็น มากที่สุด – น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยเป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยคำตอบย่อยที่แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของ Likert Scale มีการวัดระดับความคิดเห็นมากที่สุด – น้อยที่สุด

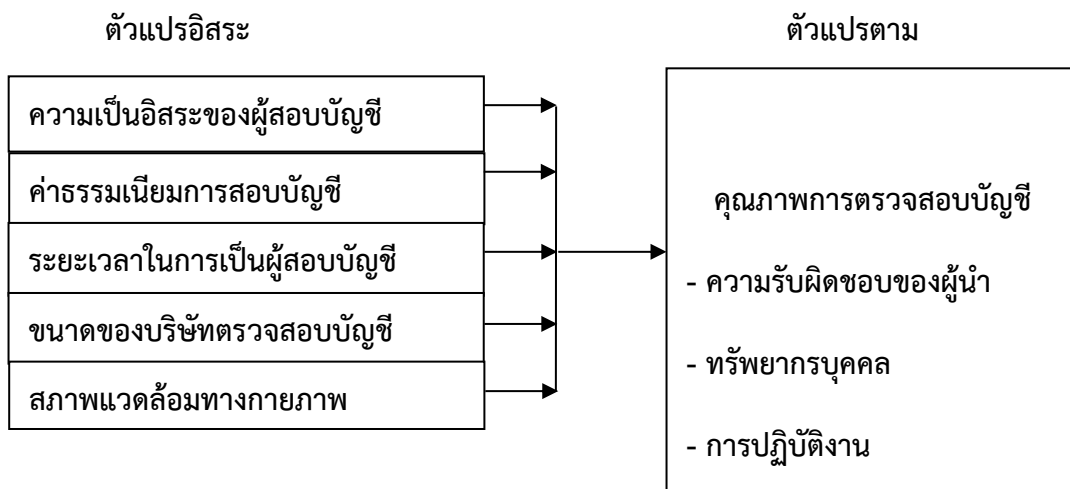
นอกจากนี้แบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ได้ผ่านการทดสอบ (Pre-test) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ หลังจากได้ผลแล้ว จึงนำมารวบรวมเพื่อทำการทดสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าในระดับ .70 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Corrected Item Total Correlation) มีค่าตั้งแต่ 0.3 (Hair, J., Black, W. et al., 2006)

จากการตรวจสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ซึ่งค่า VIF ที่มีค่าเกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง ดังนั้น ก่อนนำตัวแปรอิสระใด ๆ เข้าสู่สมการถดถอยควรพิจารณารายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อน ซึ่งวิธีการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระมีอยู่หลายแนวทาง โดยงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระอยู่ 2 วิธี ได้แก่ ค่า VIF และค่า R^2 จะมีความสัมพันธ์ทางตรงกันข้าม กล่าวคือ จะไม่รับตัวแปรอิสระเข้าในสมการถดถอยถ้า R^2 หรือ VIF มีค่าสูง หรือ Tol มีค่าต่ำ ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่า Tol ของตัวแปรอิสระ มีค่าเท่ากับ .604 - .829 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ คือ $> .40$ (Allison, 1999) ค่า VIF ของ

ตัวแปรอิสระมีค่าตั้งแต่ 1.206 – 1.686 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5.0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่มีนัยสำคัญ (Zikmund, W.G., Babin et al., 2013)

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาด้านข้อมูลส่วนบุคคล และผลสรุปตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

1. ผลสรุปข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 35,001 - 45,000 บาท และประสบการณ์ในการทำงาน 5 - 10 ปี

2. ผลสรุปข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีได้รับอนุญาต พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

3. ผลสรุปข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีได้รับอนุญาต พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชี ด้านความรับผิดชอบของผู้นำ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการติดตามผล โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) ในรูปแบบของการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

ปัจจัย	คุณภาพการตรวจสอบบัญชี						
	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.068	.167	-	.410	.682	-	-
1. ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี	.155	.033	.164	4.694	.000*	.829	1.206
2. ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี	.020	.035	.021	.565	.573	.718	1.393
3. ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี	.291	.041	.292	7.123	.000*	.604	1.657
4. ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี	.361	.041	.365	8.822	.000*	.593	1.686
5. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	.165	.036	.181	4.552	.000*	.640	1.562

Note: $R^2 = .601$, $AR^2 = .596$, $F = 118.512$, $*p < 0.01$

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ($Sig = .000$) ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ($Sig = .000$) ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี ($Sig = .000$) และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($Sig = .000$) ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ($Sig = .573$) ไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตพบว่า ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี ($\beta = .365$) ส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ($\beta = .292$) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\beta = .181$) และความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ($\beta = .164$) ตามลำดับ สัมประสิทธิ์การกำหนด ($R^2 = .601$) แสดงให้เห็นว่า อิทธิพลของความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต คิดเป็นร้อยละ 60.10

จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ (Independent) 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี (X_1) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (X_2) ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี (X_3) ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี (X_4) และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (X_5) ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Y)

สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงเส้นตรงที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 เพื่อทำนายคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.068 + .155 X_1 + .291 X_3 + .361 X_4 + .165 X_5$$

จากสมการเชิงเส้นตรงดังกล่าว จะเห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี เท่ากับ .155 ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี เท่ากับ .291 ขนาดของบริษัท ตรวจสอบบัญชี เท่ากับ .361 และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เท่ากับ .165 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ถือว่ามีความสัมพันธ์กับคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

1. ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งนี้เป็นเพราะ ความเป็นอิสระของนักตรวจสอบบัญชีนั้นจะทำให้ผู้ตรวจสอบสามารถวางแผนการตรวจสอบและใช้วิธีการต่าง ๆ ในการตรวจสอบ รวมทั้งตรวจสอบได้อย่างพอเพียง รายงานผลการตรวจสอบได้ตรงตามความเป็นจริงโดยไม่ถูกบิดเบือน ซึ่งความเป็นอิสระนี้ต้องเป็นที่ประจักษ์ต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนในองค์กรว่าผู้ตรวจสอบไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในงานตรวจสอบขององค์กรนั้น ๆ จึงทำการรายงานการตรวจสอบบัญชีนั้นมีคุณภาพ ดังนั้น ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีจึงมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สอดคล้องกับแนวคิดของ เจริญ เกษฏาวัลย์ ที่กล่าวว่า ผู้ตรวจสอบควรจะมี ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน รวมถึงปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยปราศจากความลำเอียง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์หรืออิทธิพลที่ไม่เหมาะสมจากผู้อื่น โดยความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การตรวจสอบภายในนั้นมีประสิทธิผล และก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อบุคคลต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร (เจริญ เกษฏาวัลย์, 2545) นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของคุณลักษณะการสอบบัญชีที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี มีความสัมพันธ์กับผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม (ปัทมรา ช่างสาร กัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม และวิษณุ สมิตสุวรรณ, 2556)

2. ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ค่าบริการสอบบัญชีจะกำหนดในระดับที่ลูกค้ายอมรับได้ หรือบางกรณีถูกกำหนดให้ขึ้นกับผลประโยชน์ของกิจการ เช่น สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ กิจการต้องการให้ปรับลดค่าบริการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่ได้สะท้อนถึงความเป็นจริงของการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ดังนั้นค่าบริการที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้นนั้นอาจไม่ใช่สิ่งจูงใจที่มีผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

คณะกรรมการตรวจสอบ ที่จะพิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีมากกว่า เช่น ความรับผิดชอบทางกฎหมาย ในกรณีที่มีข้อผิดพลาดที่สำคัญในงบการเงิน และผู้สอบบัญชีควรสร้างความตระหนักให้แก่ผู้จัดทำบัญชี ผู้บริหาร คณะกรรมการตรวจสอบ และเจ้าของกิจการให้เข้าใจถึงขอบเขตของการปฏิบัติงานสอบบัญชี ดังนั้นแล้วจึงทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่ง Niemi ได้อธิบายว่า ค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบบัญชีจะผันแปรตามคุณลักษณะของสำนักงานบัญชี และ คุณลักษณะของลูกค้า (Niemi, L, 2004) นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของคุณลักษณะการสอบบัญชีที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ไม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม (ปภัสรา ช่างสาร ภัณฑุญญธร รัตนประภาธรรม และวิชญ์ สมิตสุวรรณค์, 2556)

3. ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งนี้เป็นเพราะ ประสบการณ์ในการเป็นผู้สอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในองค์กรต่าง ๆ นั้น เมื่อผู้สอบบัญชีมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ยาวนานจะทำให้มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีในกระบวนการดำเนินธุรกิจของบริษัทลูกค้าและทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในระบบการบัญชีของบริษัทลูกค้า ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถระบุถึงจุดที่มีความเสี่ยงสูงและจุดที่เคยเกิดข้อผิดพลาดซึ่งได้ตรวจพบในปีก่อน ๆ เพื่อจะได้ให้ความสนใจในจุดดังกล่าวเป็นพิเศษ และวางแผนการตรวจสอบได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแล้ว ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีจึงอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สอดคล้องกับแนวคิดของ Ghosh & Moon ที่อธิบายว่า คุณภาพการตรวจสอบบัญชีที่รับรู้ได้จากระยะเวลาที่ผู้สอบบัญชีอยู่กับลูกค้า (Audit Tenure) กล่าวคือ ถ้าผู้สอบบัญชีอยู่กับลูกค้าเป็นระยะเวลานานเพียงพอ จะทำให้ผู้สอบบัญชีมีความรู้ในกิจการลูกค้า มีความเข้าใจ และระบุความเสี่ยงได้ดีขึ้น (Ghosh, A. & Moon, D, 2005) นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Rahmina & Agoes ศึกษาเรื่องความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ที่ส่งผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีของนักบัญชีในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีของนักบัญชีในประเทศอินโดนีเซีย (Rahminn, L.Y. & Agoes, S, 2014)

4. ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชีมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งนี้เป็นเพราะในประเทศไทยนั้น บริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จะต้องมีการตรวจสอบบัญชีจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงาน ก.ล.ต.) ที่ได้มีการกำหนดความ

เป็นนานาชาติของสำนักงานสอบบัญชี ที่มีผู้สอบบัญชีที่สามารถตรวจสอบและรับรองงบการเงินของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งการมีผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่สามารถรับรองงบการเงินของบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มของสำนักงานสอบบัญชีประเทศไทย โดยมีจำนวน 27 สำนักงาน ซึ่งในจำนวนนี้มีสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) และมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติจะมีจำนวน 4 สำนักงาน จึงเห็นได้ว่าขนาดของสำนักงานสอบบัญชีนั้นมีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีที่เป็นที่ยอมรับสอดคล้องกับแนวคิดของ Fuerman and Kraten ที่กล่าวว่า สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพของงานสอบบัญชีที่สูงกว่า เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ต้องรักษาชื่อเสียงไว้และนอกจากนี้ยังมีทรัพยากรมากเพียงพอในการเพิ่มทักษะของกับพนักงานให้สูงขึ้น (Fuerman, R.D. & Kraten, M, 2008) นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องคุณภาพการสอบบัญชี พบว่า ปัจจัยด้าน ขนาดสำนักงานสอบบัญชี ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี (สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล, 2554)

5. สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งนี้เป็นเพราะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีขององค์กรนั้น สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน และมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานให้มีคุณภาพ ซึ่งการบริหารองค์กรและบุคลากรสมัยใหม่ โดยทำให้บุคลากรภายในองค์กรปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการจัดการกับสภาพแวดล้อมขององค์กรให้เหมาะสม เพื่อเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งจากสภาพการแข่งขันกันในฐานะตรวจสอบบัญชีในปัจจุบันที่ทุกองค์กรต่างก็ต้องการตอบสนองต่อความคาดหวังของลูกค้าเป็นสำคัญ การที่พนักงานในองค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถย่อมทำให้องค์กรสามารถที่จะแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ ฉะนั้นองค์กรใดมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในทางกายภาพที่ดีย่อมส่งผลที่ดีต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กรด้วย จึงทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สอดคล้องกับแนวคิดของ Moultrie กล่าวว่า องค์กรที่ให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมมากขึ้น (Moultrie, J., Nilsson, M. et al., 2007) เพราะมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและความอยู่รอดขององค์กร สภาพแวดล้อมเหล่านี้จึงสะท้อนกลยุทธ์ขององค์กรและคุณภาพในการทำงานของพนักงานในองค์กร นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ Masood & Afzal ศึกษาเรื่อง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพบัญชีในประเทศปากีสถาน พบว่า สภาพแวดล้อมการทำงานทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชี (Masood, A. and Afzal, M, 2016)

สรุป

ผลการทดสอบปัจจัย (ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ) ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย สรุปได้ว่า ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยอิทธิพลของความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต คิดเป็นร้อยละ 60.1 ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี โดยการสร้างการรับรู้ให้ผู้สอบบัญชีนั้นเป็นผู้ที่ต้องทำงานเพื่อตรวจสอบงบการเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเงินทุกคนอย่างตรงไปตรงมา จะต้องไม่มีผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่จะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการตรวจสอบบัญชี ต้องรักษาความเป็นอิสระของตนเอง เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพและนำเสนอผลลัพธ์ที่เป็นจริงของงบการเงินตามที่ลูกค้าต้องการ

1.2 ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการตระหนักว่า ระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีที่ยาวนานกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งทำให้ผู้สอบบัญชีมีประสบการณ์มากขึ้น และทำให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าระยะเวลาในการเป็นผู้สอบบัญชีที่ยาวนานกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งอาจทำให้ผู้สอบบัญชีขาดความเป็นอิสระ แต่ก็สิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สอบบัญชีมีประสบการณ์และมีความชำนาญในการตรวจสอบบัญชีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแล้วการเลือกผู้สอบบัญชีที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ยาวนานย่อมจะทำให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพมากกว่าผู้สอบบัญชีที่มีประสบการณ์น้อยกว่า

1.3 ขนาดของบริษัทตรวจสอบบัญชี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้เป็นที่ยอมรับ โดยการผลักดันองค์กรให้ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงาน ก.ล.ต.) เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ต่อไป

1.4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรตระหนักว่าลักษณะทางกายภาพพื้นฐานต่าง ๆ ขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่การแข่งขันกันในตลาดการตรวจสอบบัญชี องค์กรจึงควรให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ต้องมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าจากการตรวจสอบบัญชี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กรเหล่านั้นมากยิ่งขึ้น และให้องค์กรเหล่านั้นเล็งเห็นถึงความสำคัญในการตรวจสอบบัญชีมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อทำการเปรียบเทียบว่าตัวแปรใดนั้นที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตได้อย่างเหมาะสม และให้ทราบถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี เพื่อการพัฒนาการตรวจสอบบัญชีที่มีคุณภาพต่อไป

2.2 ควรเพิ่มเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ผลการวิจัยที่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่นำไปใช้สูงสุด เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ เกษภูววัลย์. (2545). การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: พอดี.
- ณัชชารีย์ จุริยโรจน์. (2555). การศึกษาปัญหาและผลกระทบจากการนำมาตรฐานการควบคุมคุณภาพสำนักงานสอบบัญชีมาใช้ในประเทศไทย. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 10(1), 90-106.
- ปัทมสร ช่างสาร กัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม และวิชญ์ สมิตสุวรรณค์. (2556). ผลกระทบของคุณลักษณะการสอบบัญชีที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในประเทศไทย. วารสารการบัญชีและการจัดการ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5(3), 194-206.
- ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2552). การบัญชีกับสิ่งแวดล้อม. วารสารวิชาชีพบัญชี มุมบัญชี, 5(12), 21-24.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). มาตรฐานการสอบบัญชี ปี 2557. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2561 จาก <http://www.fap.or.th/Article/Detail/67754>
- _____. (2561). มาตรฐานการควบคุมคุณภาพ. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2561 จาก <http://www.fap.or.th/Article/Detail/66979>.

- สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล. (2554). คุณภาพการสอบบัญชี. วารสาร มทร. อีสาน, 4(2), 69-75.
- อุษณา ภัทรมนตรี. (2547). การตรวจสอบภายในสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: เทกซ์แอนด์ เจอนัลพับลิเคชั่น.
- Fuerman, R.D. & Kraten, M. (2008). Intra-non-Big 4 auditor quality. Boston: Suffolk University.
- Ghosh, A. & Moon, D. (2005). Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality. The Accounting Review, 80(2), 585-612.
- Hair, J., Black, W. et al. (2006). Multivariate data analysis (6th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Masood, A. and Afzal, M. (2016). Determinants of audit quality in Pakistan. Journal of Quality and Technology Management, 12(2), 25 - 49.
- Moultrie, J., Nilsson, M. et al. (2007). Innovation Spaces: Towards a Framework for Understanding the Role of the Physical Environment in Innovation. The Authors Journal Compilation, 16(1), 53-65.
- Niemi, L. (2004). Auditor Size and Audit Pricing : Evidence from Small Audit Firms. European Accounting Review, 13(3), 541-560.
- Rahmin, L.Y. & Agoes, S. (2014). Influence of auditor independence, audit tenure, and audit fee on audit quality of members of capital market accountant forum in Indonesia. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 164, 324 – 331.
- Turner, R.K. (1999). Sustainable Environmental Economics and Management Principles and Practics. London: Belheaven Press.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis (Third editio). New york: Harper and Row Publication.
- Zikmund, W.G., Babin et al. (2013). Business research methods (9th ed.). Singapore: Cengage Learning.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*
FACTORS INFLUENCING THE CORPORATE INCOME TAX
VOLUNTARY COMPLIANCE OF SMALL AND MEDIUM
ENTERPRISE ENTREPRENEURS

สุญาณี วจีสังข์

Suyanee Wajeesat

พิเชษฐ์ โสภภาพงษ์

Phichet Sophaphong

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: suyanee.wa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามปลายปิดที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นและความตรงเชิงเนื้อหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การตรวจสอบความสัมพันธ์ด้วยการหาค่าความแปรปรวน (Tolerance และค่า VIF) และสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 – 50 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอายุของกิจการ 6 – 10 ปี ลักษณะธุรกิจเป็นประเภทบริการ มีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบของบริษัทจำกัด และมีเงินลงทุนของกิจการ 1,000,001 ถึง 5,000,000 บาท ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ และจริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การยินยอมจ่ายภาษี, ภาษีเงินได้นิติบุคคล, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

* Received 27 September 2019; Revised 26 October 2019; Accepted 4 November 2019

Abstract

The purpose of this research is to study factors that has an influence on medium and small companies regarding the payment of corporate income tax. The closed-end questionnaire which passed the content validity and reliability test are distributed to 400 medium and small companies in Bangkok. The statistics used for data analysis is frequency, percentage, mean, standard deviation, Tolerance and Variance Inflation Factor The inferential statistics used for hypothesis testing is Multi Linear Progression. According to the study result, the majority of respondents is female, age between 41-50 years, having a bachelor degree, with an average income between 35,001-45,000 baht, work experience 6-10 years. The business type is servicing. These companies are a limited company having capital of 1,000,001 to 5,000,000 baht. The hypothesis test shows that The understanding of taxation, cost of compliance with tax law, the fairness of taxation system, the severity of tax penalty, government expenditure and morality of taxpayers have an influence on medium and small companies in paying tax, significantly at 0.05

Keywords: Tax Compliance, The Corporate Income Tax, Small And Medium Enterprise Entrepreneurs

บทนำ

รัฐบาลในทุกประเทศมีภารกิจหลักในการบริหารประเทศ ซึ่งการพัฒนาประเทศของรัฐบาลไทยนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากมหาศาล รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องหารายได้ให้เพียงพอกับการใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศ แหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐบาล มาจาก 3 กรมหลัก ประกอบด้วย กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร ซึ่งรายได้จากภาษีอากรจากกรมสรรพากรเป็นแหล่งรายได้หลัก ที่สำคัญที่สุดของรัฐบาล (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2561) ภาษีอากรที่กรมสรรพากรจัดเก็บนั้นมาจากภาษี 2 ประเภทหลัก คือ ภาษีทางตรง ซึ่งจัดเก็บจากฐานรายได้ของประชาชนผู้มีรายได้หรือฐานทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินโดยตรง ประกอบไปด้วย ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และภาษีเงินได้ปิโตรเลียม ส่วนต่อมาคือ ภาษีทางอ้อม ซึ่งจัดเก็บจากการบริโภคสินค้าหรือบริการของประชาชนในประเทศ อันประกอบไป

ด้วย ภาษีการขายทั่วไป ภาษีการขายเฉพาะ ภาษีสินค้าเข้า-ออก และภาษีลักษณะอนุญาต (กรมสรรพากร, 2560) จากการพิจารณาข้อมูลรายได้ของรัฐบาลในปี 2560 จะเห็นได้ว่า กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดเก็บภาษีอากรได้เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดใน 3 หน่วยงานดังกล่าว รวมถึงหน่วยราชการอื่น โดยในปีงบประมาณ 2560 กรมสรรพากรจัดเก็บ รายได้คิดเป็นร้อยละ 57 ของรายได้รวมของรัฐบาล จึงเห็นได้ว่ารายได้ภาษีอากรที่ กรมสรรพากรจัดเก็บ เป็นภาษีที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก (พิศมัย หมอยาดี, 2557)

ประมวลรัษฎากร เป็นชื่อกฎหมายภาษีฉบับหนึ่งที่รวมภาษีอากรไว้ 4 ประเภท ได้แก่ ภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ โดยภาษีอากรดังกล่าว มี กรมสรรพากรเป็นผู้ควบคุมดูแลในการจัดเก็บ ในการจัดเก็บภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรนั้น มีลักษณะเป็นการบังคับให้จ่าย ผู้เสียภาษีไม่สามารถเลือกจ่ายตามความสมัครใจของตนเองได้ เนื่องจากประมวลรัษฎากรนั้นมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอน บ่งชี้ว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษี คือ ใคร และเสียภาษีประเภทใด มีจำนวนเท่าไร (กรมสรรพากร, 2558) ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้เสีย ภาษีจำนวนมากพยายามที่จะเสียภาษีให้น้อยที่สุด หรือเลือกที่จะไม่เสียภาษีโดยการหลีกเลี่ยง ภาษี อาจเป็นเพราะผู้เสียภาษี มีความรู้สึกว่าการที่จะต้องจ่ายภาษีนั่น เป็นการเสีย ผลประโยชน์ของตนเองโดยไม่จำเป็น และผู้เสียภาษีไม่เห็นถึงประโยชน์หรือความคุ้มค่าที่จะ ได้รับ แต่ไม่ได้คำนึงว่าหากชำระภาษีไม่ครบถ้วนนั้น จะได้รับความเสียหายมากกว่าที่คิด เพราะ เมื่อรัฐบาลจำเป็นจะต้องใช้เงินจำนวนมากในการพัฒนาประเทศ และการหารายได้ในทางภาษี อากรไม่พอเพียง รัฐบาลจำเป็นจำเป็นต้องขอชดเชยการขาดดุลโดยการกู้เงินมาใช้ การก่อหนี้ และการมีหนี้สาธารณะจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดปัญหาแก่รัฐบาลและประชาชนในอนาคต และต่ออำนาจซื้อของเงินในมือประชาชน

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ และสังคม และถือเป็นกลไกหลักในการฟื้นฟู และเสริมสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของ ประเทศ โดยเป็นแหล่งที่สำคัญในการสร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศ อีกทั้งยังเป็น เครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบทที่มีความเจริญที่ ต่ำกว่าได้อีกด้วย การประกอบกิจการในรูปแบบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงเป็น ทางเลือกอีกทางหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ประกอบการทั่วไป ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดของภาคธุรกิจที่มีประมาณกว่าร้อยละ 85 ของรายที่ยื่นแบบแสดง รายการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในปัจจุบัน จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและ สังคมไทย เพราะเป็นกิจการที่สร้างมูลค่าแก่ระบบเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ทั้งในแง่ของการ สร้างงาน สร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้ในบทบาทที่หลากหลาย เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย สินค้า และผู้ให้บริการ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2560)

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาการจ่ายภาษีของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 2.7 ล้านราย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2560) ดังนั้น ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และภาษีมูลค่าเพิ่ม จึงยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก อีกทั้งผู้ประกอบการขนาดเล็กโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เช่นประเทศไทย ยังมีต้นทุนในการดำเนินธุรกิจที่สูง เนื่องจากต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีมักมีลักษณะที่เป็นต้นทุนคงที่ และมีลักษณะถดถอย โดยธุรกิจขนาดใหญ่จะมีต้นทุนการเสียภาษีที่ต่ำลงเมื่อเทียบกับรายได้ที่สูงขึ้นทำให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กเสียเปรียบธุรกิจขนาดใหญ่ในการเสียภาษี

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหาในการไม่จ่ายภาษีอากรที่ส่งผลให้รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บ จึงได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยผลการวิจัยจะเป็นฐานข้อมูลให้รัฐบาลสามารถที่จะออกแบบนโยบายภาษีให้มีการจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเงินไว้ใช้จ่ายในการบริหารประเทศอย่างเพียงพอและช่วยให้รัฐบาลได้เข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงในการไม่ยินยอมจ่ายภาษีของผู้ประกอบการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เป็นบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจากข้อมูลพบว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในรูปแบบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งสิ้น 266,912 ราย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561)

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้ คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กำหนดขนาดที่เหมาะสม โดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับร้อยละ 5

ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งสามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

ขนาดวิสาหกิจ	ขนาดประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
วิสาหกิจขนาดย่อม	262,108	392
วิสาหกิจขนาดกลาง	4,804	8
รวม	266,912	400

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดลักษณะของตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

- ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคล

- ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ และจริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลในส่วนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) เพื่อทดสอบความมีอิทธิพลหรือการส่งผลต่อกันระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

เครื่องมือในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนิติบุคคลขนาดกลางและขนาดย่อม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตัวเลือก ข้อคำถามในแบบสอบถามส่วนนี้ เป็น

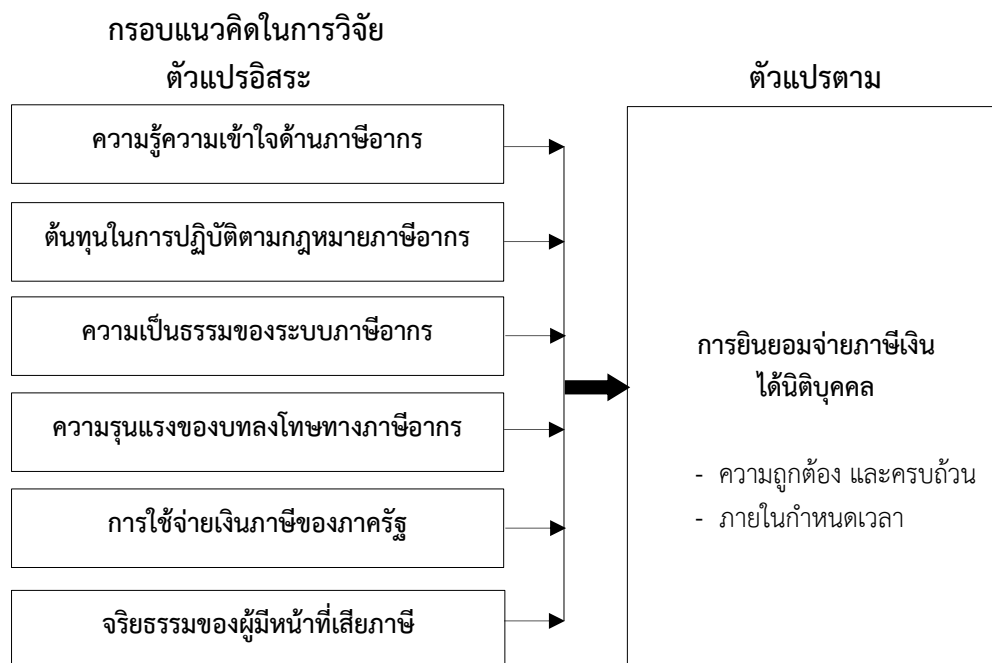

คำถามที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลพื้นฐานหรือปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 ข้อคำถาม ได้แก่ อายุของกิจการ ลักษณะธุรกิจ ลักษณะการดำเนินงาน และเงินลงทุนของกิจการ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานคร ข้อคำถามในแบบสอบถาม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร ด้านค่าใช้จ่ายทางภาษี ด้านความเป็นธรรมของระบบภาษี ด้านความรุนแรงของบทลงโทษ ด้านการใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ และโอกาสในการหลีกเลี่ยงภาษี เป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของ Likert Scale มีการวัดระดับความคิดเห็นมากที่สุด – น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการยินยอมจ่ายภาษีอากรของผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยคำตอบย่อยที่แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของ Likert Scale มีการวัดระดับความคิดเห็นมากที่สุด – น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ข้อคำถามในแบบสอบถามนี้ เป็นข้อคำถามที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นนอกจากนี้แบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ได้ผ่านการทดสอบ (Pre-test) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ หลังจากได้ผลแล้ว จึงนำมารวบรวมเพื่อทำการทดสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้วัดค่าความเชื่อมั่นที่กว้างขวางมากที่สุดวิธีหนึ่ง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าในระดับ .70 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Corrected Item Total Correlation) มีค่าตั้งแต่ 0.3

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ความหมายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ให้คำจำกัดความของคำว่า “วิสาหกิจ” หรือ “Enterprise” มีความหมายครอบคลุมกลุ่มประเภทกิจการ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ การผลิต (Manufacturing Sector) การค้า (Trading Sector) และการบริการ (Services Sector) ส่วนคำว่า “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” หรือ SMEs ย่อมาจาก Small and Medium Enterprises โดยสามารถอธิบายในแต่ละประเภทกิจการได้ดังนี้

1. กิจการการผลิต (Production Sector) ครอบคลุมการผลิตในภาคเกษตรกรรม (Agricultural Processing) ภาคอุตสาหกรรม (Manufacturing) และเหมืองแร่ (Mining) หมายความว่าครอบคลุมถึง การผลิตที่เป็นลักษณะของการประกอบการอุตสาหกรรมทุกประเภท โดยความหมายที่เป็นสากลของการผลิตก็คือ การเปลี่ยนรูปวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยเครื่องจักรกล หรือเคมีภัณฑ์ โดยไม่คำนึงว่างานนั้นทำโดยเครื่องจักรหรือด้วยมือ ทั้งนี้กิจการผลิตสินค้าในที่นี้รวมถึงการแปรรูปผลิตผลการเกษตรอย่างง่ายที่มีลักษณะเป็นการอุตสาหกรรม การผลิตที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และการผลิตที่เป็นการประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนด้วย

2. กิจการการค้า (Trading Sector) ครอบคลุมการค้าส่ง (Wholesale) และการค้าปลีก (Retail) รวมทั้งหมายความครอบคลุมถึง การศึกษา การสุขภาพ การบันเทิง การขนส่ง การก่อสร้าง และอสังหาริมทรัพย์ การโรงแรมและที่พัก การภัตตาคาร การขายอาหาร การขายเครื่องดื่มของภัตตาคารและร้านอาหาร การให้บริการเช่าสิ่งบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ การให้บริการส่วนบุคคล บริการในครัวเรือน บริการที่ให้กับธุรกิจ การซ่อมแซมทุกชนิด และการท่องเที่ยว และธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

3. กิจการบริการ (Service Sector) หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับการค้า โดยที่การค้าส่ง หมายถึง การขายสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้แก่ ผู้ค้าปลีก ผู้ใช้ในงานอุตสาหกรรม งานพาณิชย์กรรม สถาบัน ผู้ใช้ในงานวิชาชีพ และรวมทั้งการขายให้แก่ผู้ค้าส่งด้วยตนเอง ส่วนการค้าปลีก หมายถึง การขายโดยไม่มีการเปลี่ยนรูปสินค้าทั้งสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้กับประชาชนทั่วไปเพื่อการบริโภค หรือการใช้ประโยชน์เฉพาะส่วนบุคคลในครัวเรือน การค้าในที่นี้มีความหมายรวมถึง การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนการซื้อขาย สถานีบริการน้ำมัน และสหกรณ์ผู้บริโภค

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุของกิจการ 6 – 10 ปี จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 54.25 รองลงมาคือมีอายุของกิจการ 11 - 15 ปี จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 มีอายุของกิจการ 1 – 5 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 และมีอายุของกิจการ 16 ปีขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีลักษณะธุรกิจประเภทบริการ จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 รองลงมาคือลักษณะธุรกิจประเภทอุปโภคบริโภค จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 และลักษณะธุรกิจประเภทการผลิต จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.25 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบของบริษัทจำกัด จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินลงทุนของกิจการ 1,000,001 – 5,000,000 บาท จำนวน 343 คน คิดเป็นร้อยละ 85.75 และมีเงินลงทุนของกิจการต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,000,000 บาท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบค่าความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรอิสระ

องค์ประกอบ	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
1. ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร	0.540	1.852
2. ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร	0.960	1.042
3. ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร	0.391	2.558
4. ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร	0.529	1.889
5. การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ	0.465	2.152
6. จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี	0.963	1.038

จากตารางที่ 2 การตรวจสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ตัวแปรอิสระที่นำมาใช้พยากรณ์ต้องไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรอิสระ ผลการทดสอบ พบว่า ตัวแปรทั้ง 6 ตัว มีค่าความทนทาน (Tolerance) มากกว่า 0.10 และค่า VIF (Variance Inflation Factors) ไม่เกิน 10 สรุปได้ว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression) ในรูปแบบของการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

องค์ประกอบ	สัมประสิทธิ์ของสมการถดถอย			สถิติทดสอบ t	Sig.
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	3.117	0.105		29.578	0.000
1. ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร	0.184	0.026	0.3503	6.989	0.000*
2. ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร	0.051	0.017	0.1128	3.000	0.003*
3. ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร	0.171	0.036	0.2833	4.809	0.000*
4. ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร	0.258	0.026	0.4990	9.856	0.000*
5. การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ	0.091	0.019	0.2533	4.689	0.000*
6. จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี	0.162	0.021	0.2900	7.726	0.000*

จากผลการทดสอบสมมติฐานทั้ง 6 ข้อ ที่แสดงดังตาราง 3 อธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร 2) ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร 3) ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร 4) ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร 5) การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ 6) จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี ส่งผลมีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรทั้ง 6 สามารถอธิบายความผันแปรของมีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $F = 57.34$ มีค่า $P - \text{value}$ น้อยกว่า 0.05

เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรทั้ง 6 ตัว มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แต่เมื่อวิเคราะห์ค่าน้ำหนักอิทธิพลพบว่า ปัจจัยด้านความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลสูงสุด มีค่าเท่ากับ 0.4990 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.3503 ถัดมาเป็นปัจจัยด้านจริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.2900 ปัจจัยด้านความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.2833 และปัจจัยด้านการใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.2533 และ

ปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักอิทธิพลต่ำสุด คือ ปัจจัยด้านต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.1128 สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังต่อไปนี้

$$Y = 3.117 + 0.3503 \text{ Know\_t} + 0.1128 \text{ Cost\_t} + 0.2833 \text{ Fair\_t} + 0.4990 \text{ Penal\_t} + 0.2533 \text{ Govern\_t} + 0.2900 \text{ Ethics\_t}$$

ตารางที่ 4 ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของสมการถดถอยเชิงพหุคูณของตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ด้านความถูกต้องและครบถ้วน

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.461 ^a	0.213	0.201	0.221

a. Predictors: (Constant), ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร, ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร, ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร, ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร, การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ และจริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี

b. Dependent Variable: การยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านความถูกต้องและครบถ้วน

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร 2) ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร 3) ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร 4) ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษี 5) การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ 6) จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี มีความสัมพันธ์กับการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยตัวแปรทั้ง 6 ตัวสามารถอธิบายความแม่นยำในการพยากรณ์ คิดเป็นร้อยละ 46.10 ($R=0.461$) และปัจจัยสาเหตุทั้ง 6 ปัจจัย สามารถอธิบายระดับการเปลี่ยนแปลงการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ร้อยละ 21.30 ($R^2=0.213$) ด้วยความคลาดเคลื่อนของการประมาณ 0.22 (หมายถึง ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์โดยเฉลี่ย)

อภิปรายผล

1. ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากรมีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าสาเหตุหลักที่ประชาชนชาวไทยยังไม่ให้ความร่วมมือในการเสียภาษีอากรสาเหตุสำคัญเกิดจากประชาชนขาด

ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากร (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) ดังนั้นหลักการบริหารงานจัดเก็บภาษีอากรที่สำคัญคือรัฐต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความเต็มใจซึ่งประชาชนจะปฏิบัติได้เช่นนั้นย่อมจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากรด้วยเพราะถ้าขาดความรู้ความเข้าใจไม่รู้อย่างไรก็ต้องเสียภาษีอย่างไรก็ยอมเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ความร่วมมือแก่รัฐ นอกจากนี้จะให้ประชาชนได้รู้วิธีปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายภาษีอากรแล้วยังจะต้องให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับการเสียภาษีอากรด้วยเพราะไม่เช่นนั้นประชาชนอาจขาดความสำนึกในการเสียภาษีต่อการจัดการเก็บภาษีของรัฐโดยเฉพาะหากผู้นำของสังคมส่วนใหญ่ละเลยหน้าที่การเสียภาษีของตนเองหรือกลับเป็นผู้หนีภาษีเสียเองเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ไม่ดีของประชาชนและทำลายความร่วมมือและเสียผลประโยชน์ของประชาชนก็จะทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีซึ่งจะส่งผลต่อจำนวนเงินที่จะต้องนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ วิโรจน์ เลาหะพันธุ์ ได้อธิบายว่าหลักการบริหารจัดเก็บภาษีอากรที่สำคัญที่สุดคือรัฐจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความเต็มใจและประชาชนจะปฏิบัติได้เช่นนั้นย่อมจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากรด้วยเพราะถ้าหากว่าเขายังไม่รู้อย่างไรก็ต้องเสียภาษีอย่างไร ก็ยอมเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ความร่วมมือแก่รัฐ นอกจากนี้จะให้ประชาชนรู้วิธีปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายภาษีอากรแล้ว ยังจะต้องให้ประชาชนมีความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงต้องจัดเก็บภาษีจากประชาชนถ้าประชาชนไม่เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับการเสียภาษีอากรแล้ว เขาก็จะมีความรู้สึกว่าการเสียภาษีอากรเป็นการที่รัฐบังคับเก็บเงินจากประชาชนเพื่อเอาไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว (วิโรจน์ เลาหะพันธุ์, 2523)

2. ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรมีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pope, Fayle & Duncanson ได้กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายทางภาษี (Tax Compliance Costs) คือค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียภาษีต้องชำระในการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้สามารถยื่นชำระภาษีได้อย่างถูกต้อง (Pope, J., Fayle, R., & Duncanson, M, 1990) นอกจากนี้ผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Peter ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีในภาคอสังหาริมทรัพย์ในประเทศเคนยา: กรณีเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ในเมือง Nakuru ผลการศึกษพบว่า ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านภาษีมีผลกระทบต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Peter, O.R, 2013)

3. ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากรมีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจริญ ธฤติมานนท์ ได้อธิบายว่าสมรรถใจในการเสียภาษีอากรจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประชาชนทุกคนมีความสำนึกในเรื่องภาษี (Tax Consciousness) ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนที่จะต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐเพื่อที่รัฐจะได้นำเงินภาษีอากรไปพัฒนาประเทศ (เจริญ ธฤติมานนท์, 2544) ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความสำนึกในการเสียภาษีนี้นั้นจะต้องมีการพัฒนาในด้านความยุติธรรมในการเสียภาษีของประชาชน รัฐจะต้องสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชนรับรู้ว่ามี การจ่ายภาษีอย่างยุติธรรม เสมอภาคไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพราะถ้าทุกคนรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็จะเป็นสาเหตุให้มีพฤติกรรมหนีภาษีกันมากขึ้นความยุติธรรมของการจ่ายภาษีเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกันเองและนโยบายด้านภาษีอากรของรัฐบาลก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะการที่ประชาชนจะยอมเสียภาษีให้แก่รัฐด้วยความสำนึกใจนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในนโยบายภาษีของรัฐด้วย รัฐต้องทำให้ประชาชนยอมรับว่านโยบายของรัฐที่นำมาใช้เป็นประโยชน์กับประชาชนทุกคนทุกกลุ่มไม่เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นเพราะถ้าประชาชนรู้สึกว่าการนโยบายภาษีไม่เป็นธรรมย่อมทำให้ประชาชนไม่ยอมเสียภาษีและพยายามที่จะหนีภาษีกันมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ Chandarasorn ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยินยอมจ่ายภาษีของคนไทยพบว่าสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้เสียภาษียินยอมจ่ายภาษีหรือแจ้งรายได้ถูกต้องหรือแจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริง (หนีภาษี) ขึ้นอยู่กับการรับรู้ว่าจะระบบภาษีมีความเป็นธรรมไม่เอื้ออำนวยต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด โดยเฉพาะมีผลต่อการตัดสินใจจ่ายชำระภาษีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Chandarasorn, M, 2012)

4. ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร มีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kirchler กล่าวว่า การบังคับใช้กฎหมายทางภาษี เช่น บทลงโทษ และการตรวจสอบต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดภาษีต่าง ๆ รวมทั้งพฤติกรรมในการใช้จ่าย ค่าจ้างแรงงานรายบุคคล ก็มีส่วนทำให้เกิดการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านภาษีเช่นกัน (Kirchler, E, 2007) และ Masinde & Makau กล่าวว่า การใช้บทลงโทษด้านภาษี จะเกิดขึ้นเมื่อมีการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อกำหนดด้านภาษี โดยแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมคือการตรวจสอบและการใช้บทลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องผสมผสานสองแนวทางนี้เข้าด้วยกันเพื่อส่งเสริมมาตรฐานการด้านภาษีที่มีประสิทธิภาพ (Masinde and Makau, 2010) นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหนีภาษีของคนอเมริกันในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าผู้เสียภาษีจะตัดสินใจหนีภาษีหรือจ่ายภาษีอย่างถูกต้องขึ้นอยู่กับความเสี่ยงหรือโอกาสที่จะถูกจับได้ซึ่งถ้าผู้เสียภาษีคิดว่าโอกาสที่จะถูกจับได้จากการหนีภาษีอยู่ในระดับ

ถ้าผู้เสียภาษีก็น่าจะเลือกที่จะตัดสินใจหนีภาษีมากกว่าจะจ่ายภาษีอย่างถูกต้อง แต่ถ้าโอกาสที่จะถูกจับได้อยู่ในระดับสูงและได้รับบทลงโทษที่รุนแรงมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการหนีภาษีผู้เสียภาษีก็น่าจะเลือกจ่ายภาษีอย่างถูกต้อง (Hair, J., Black, W., Babin, B. et al., 2006)

5. การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐมีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marcelo ได้อธิบายว่า การยินยอมจ่ายภาษีเป็นสาเหตุหลักของประชาธิปไตยเพราะการเก็บภาษีสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นคือประชาชนยินยอมที่จะจ่ายภาษีให้รัฐบาลเพราะเชื่อว่ารัฐบาลจะนำเงินภาษีไปใช้อย่างคุ้มค่าให้กับสังคมและประเทศชาติเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (Marcelo, C., 2009) ทำให้ผู้เสียภาษีได้ประโยชน์กลับมาไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมโดยที่ประชาชนจะมีการยินยอมจ่ายภาษีในระดับสูงในสังคมที่ประชาชนมีการรับรู้ถึงสังคมของตนเองเป็นสังคมที่มีหลักนิติธรรม (The rule of law) ที่มีการเคารพอย่างกว้างขวางประชาชนรับรู้ว่าการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเป็นเรื่องของความสมัครใจอย่างยิ่งและมาจากทัศนคติที่เห็นว่าการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเป็นเรื่องของหน้าที่พลเมืองที่ต้องอยู่ในสังคมของประเทศชาติ นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ Slemrod ได้ศึกษาเรื่องความน่าเชื่อถือด้านการเงินของรัฐบาลพบว่าการยินยอมจ่ายภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความศรัทธาและไว้วางใจต่อรัฐบาล ซึ่งหมายความว่าถ้าผู้เสียภาษีมีความศรัทธาและไว้วางใจในการบริหารงานของรัฐบาลอยู่ในระดับสูงก็จะส่งผลให้การยินยอมจ่ายภาษีเพิ่มมากยิ่งขึ้นซึ่งความศรัทธาและไว้วางใจที่ผู้เสียภาษีมีต่อรัฐบาลเป็นการเพิ่มความมั่นใจว่าเงินภาษีที่จ่ายไปจะถูกรัฐบาลนำไปใช้อย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมอย่างแน่นอน (Slemrod, 2003)

6. จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษีมีอิทธิพลทางบวกหรือทิศทางเดียวกันต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ปัจจัยด้านจริยธรรมของผู้เสียภาษี เช่น ประชาชนขาดความซื่อสัตย์ ขาดจิตสำนึกความเป็นพลเมืองและการไม่เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากเงินภาษีที่จ่ายชำระให้กับรัฐบาลจึงส่งผลต่อการตัดสินใจหนีภาษี นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่พบว่าจรรยาบรรณของผู้เสียภาษีส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะจ่ายภาษีอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือตัดสินใจที่จะหนีภาษีขึ้นอยู่กับจิตสำนึกหรือทัศนคติภายในจิตใจของผู้เสียภาษี ดังนั้นเพื่อป้องกันการหนีภาษีของคนในประเทศทั้งภาคประชาชนและภาครัฐก็จกรัฐบาลจะต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับประชาชนคนในชาติต้องส่งเสริมยกย่องคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชาติโดยใช้แนวทางสร้างทัศนคติที่ดีในการจ่ายภาษีซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลสามารถที่จะจัดเก็บภาษีได้มากขึ้นและทำให้ประชาชนผู้เสียภาษีและภาครัฐก็มีการหลบหนีภาษีน้อยลง

สรุป

ผลการทดสอบปัจจัย (ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร ความเป็นธรรมของระบบภาษีอากร ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร การใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐ จริยธรรมของผู้มีหน้าที่เสียภาษี) ที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สรุปได้ว่า ตัวแปรทั้ง 6 มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายความผันแปรของมีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $F = 57.34$ มีค่า $P - \text{value}$ น้อยกว่า 0.05 เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรทั้ง 6 ตัว มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แต่เมื่อวิเคราะห์ค่าน้ำหนักอิทธิพล พบว่า ปัจจัยด้านความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลสูงสุด มีค่าเท่ากับ 0.4990 ความรุนแรงของบทลงโทษทางภาษีอากร จะเห็นได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายทางภาษี เช่น บทลงโทษ และการตรวจสอบต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดภาษีต่าง ๆ ก็มีส่วนทำให้เกิดการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านภาษีเช่นกัน ผู้เสียภาษีจะตัดสินใจหนีภาษีหรือจ่ายภาษีอย่างถูกต้องขึ้นอยู่กับความเสี่ยงหรือโอกาสที่จะถูกจับได้ ถ้าโอกาสที่จะถูกจับได้อยู่ในระดับสูงและได้รับบทลงโทษที่รุนแรงมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการหนีภาษีผู้เสียภาษีก็จะเลือกจ่ายภาษีอย่างถูกต้อง รองลงมาเป็นปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.3503 ประชาชนชาวไทยยังไม่ให้ความร่วมมือในการเสียภาษีอากรสาเหตุสำคัญเกิดจากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากร ดังนั้นหลักการบริหารงานจัดเก็บภาษีอากรที่สำคัญคือรัฐต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความเต็มใจซึ่งประชาชนจะปฏิบัติได้เช่นนั้นย่อมจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากร และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักอิทธิพลต่ำสุด คือ ปัจจัยด้านต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.1128 คือค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียภาษีต้องชำระในการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้สามารถยื่นชำระภาษีได้อย่างถูกต้อง ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านภาษียังมีผลกระทบต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาษีอากรและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ช่วยส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบายและการจัดเก็บภาษีให้กับรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น

1.2 รัฐบาลควรเพิ่มบุคลากรด้านการจัดเก็บภาษีโดยเฉพาะการตรวจสอบให้เพียงพอกับจำนวนผู้ประกอบการ เพื่อให้การจัดเก็บ และการตรวจสอบภาษีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

1.3 รัฐบาลจะต้องเพิ่มบทลงโทษและลงโทษกับผู้ที่ไม่ยินยอมจ่ายภาษีให้ได้รับโทษอย่างรุนแรงและรวดเร็ว เพื่อสร้างความเกรงกลัวให้กับผู้ประกอบการอื่น ๆ

1.4 รัฐบาลต้องนำแนวคิดธรรมาภิบาล มาใช้บริหารประเทศอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเรื่องการใช้จ่ายเงินภาษีของภาครัฐต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยรวมอย่างแท้จริง ต้องลดการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดจากนักการเมืองและข้าราชการ

1.5 รัฐบาลต้องสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนและผู้ประกอบการต่าง ๆ มีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการจ่ายภาษีให้ถูกต้องและครบถ้วน ภายในกำหนดเวลา ให้ประชาชนและผู้ประกอบการต่าง ๆ มีจิตสำนึกในเรื่องภาษี ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนที่จะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐ เพื่อที่รัฐจะได้นำเงินภาษีอากรไปพัฒนาประเทศ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น กลุ่มบุคคลธรรมดา หรือกลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ อาจจะมีปัจจัยที่แตกต่างไปจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.2 ควรศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสรรพากร ที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบภาษี อาจจะมีปัจจัยที่แตกต่างไปจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.3 ควรศึกษารูปแบบพฤติกรรมกรหลีกเลียงภาษีอากร และศึกษาหาแนวทางส่งเสริมการยินยอมจ่ายภาษีอากร

เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพากร. (2558). *ความรู้เรื่องภาษี*. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.rd.go.th/publish/309.0.html>

- _____. (2560). *คู่มือใบกำกับภาษี*. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2561 จาก http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/ebook/taxinvoice.pdf
- เจริญ ธฤติमानนท์. (2544). *ความสมัครใจในการเสียภาษี*. กรุงเทพมหานคร: สรรพากรสาส์น.
- พิศมัย หอมยาดี. (2557). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การชำระภาษีเงินได้นิติบุคคล ในเขต กรุงเทพมหานคร. *วารสารราชนครินทร์*, 11(25), 61-67.
- วิโรจน์ เลหาพันธุ์. (2523). *การหลีกเลี่ยงและการหลบหนีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2561). *ผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาลสุทธิปีงบประมาณ 2560*. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://www.fpo.go.th/FPO/index2.php?mod=Category&file=categoryview&categoryID=CAT0000674>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2560). *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2559*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- _____. (2561). *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- Chandarasorn, M. (2012). Public Management as Citizen Compliance: A Case Study of Income Tax Compliance. In *the Degree of Doctor of Philosophy Program in Public Affairs and Administration*. University of Kansas.
- Hair, J., Black, W., Babin, B. et al. (2006). *Multivariate data analysis (6th ed.)*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Kirchler, E. (2007). *The Economic Psychology of Tax Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marcelo, C. (2009). *Strategic adoption in a two-sided market: A study of college applications in Brazil*. Chicago: Department of Economic.
- Masinde and Makau. (2010). *KRA Domestic Taxes department; Income Tax at a glance*. Kenya: Kenya Revenue Authority.
- Peter, O.R. (2013). *Analysis of Factors Affecting Tax Compliance in Real Estate Sector in Kenya: A Case of Real Estate Owners in Nakuru Town*. Kenya: Kabarak University.

- Pope, J., Fayle, R., & Duncanson, M. (1990). *The Compliance Costs of Personal Income Taxation in Australia*. Sydney: Australian Tax Research Foundation.
- Slemrod. (2003). Consumer Response to Tax Rebates. *American Economic Review*, 93(1),381-396.

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE STRATEGIES FOR ENHANCEMENT OF EDUCATION 4.0
PROFESSIONAL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREAS
IN THE NORTHEAST REGION

ศรวิษฐ์ ฤทธิมนตรี

Sorawith Rithmontree

วิเชียร รุ้ยนยง

Wichian Roo - yuen yong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: spparty518@Gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 3) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้าง ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 46,873 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Krejcie and Morgan) จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน และครูผู้สอน จำนวน 365 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินองค์ประกอบ แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่นและ PNI_{modified}

* Received 29 October 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 24 November 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถ 2) ด้านทักษะภาวะผู้นำ 3) ด้านผู้นำทางวิชาการ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านทักษะยุคใหม่ 6) ด้านคุณลักษณะ 7) ด้านผลการปฏิบัติการ

2. สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}=3.42, S.D.=.41$) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.70, S.D.=.17$)

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับผลการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ มี 5 มาตรการ 10 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร มี 6 มาตรการ 12 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 มี 4 มาตรการ 6 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะยุคใหม่ มี 5 มาตรการ 7 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับทักษะภาวะผู้นำ มี 5 มาตรการ 8 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 6 ยกระดับด้านความรู้ความสามารถ มี 4 มาตรการ 8 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 7 ยกระดับความเป็นผู้นำทางวิชาการ มี 7 มาตรการ 10 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การเสริมสร้าง, ผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the components, 2) to study the current situation and the desirable conditions and 3) to develop strategies for enhancing education 4.0 professional administrators under the Office of Secondary Educational Service Areas in the Northeast region. The sample group included schools under the Office of Secondary Educational Service Areas in the Northeast region. The data were collected from administrators and teachers with the total of 46,873 persons. The data were collected from 15 school administrators, 365 teachers, with the total number of 380 persons by using Stratified Random Sampling. The instruments used this research were component evaluation form and questionnaire. The statistics used for data analysis comprised percentage, mean, standard deviation, reliability and PNI modified.

The research results were found that:

1. The components of enhancing education 4.0 professional administrators under the Office of Secondary Educational Service Areas in the Northeast region consisted of 7 components as follows: 1) Knowledge and ability, 2) Leadership skills, 3) Academic skills, 4) Morality and ethics, 5) Modern skills, 6) Characteristics and 7) Results of performance.

2. The current situation of enhancing education 4.0 professional administrators under the Office of Secondary Educational Service Areas in the Northeast region, in overall, was rated at a moderate level, the desirable conditions, in overall, were rated at the highest level.

3. The strategies for enhancing education 4.0 professional administrators under the Office of Secondary Educational Service Areas in the Northeast region consisted of 7 strategies, namely: The 1st strategy: Enhancing performance to excellence consisted of 5 measures, 10 indicators. The 2nd strategy: Enhancing morality and ethics of the administrators consisted of 6 measures, 12 indicators. The 3rd strategy: Promoting the characteristics of the administrators consisted of 4 measures, 6 indicators. The 4th strategy: Promoting modern skills consisted of 5 measures, 7 indicators. The 5th strategy: Enhancing leadership skills consisted of 5 measures, 8 indicators. The 6th strategy: Enhancing knowledge and ability consisted of 4 measures, 8 indicators. The 7th strategy: Enhancing academic leadership consisted of 7 measures, 10 indicators.

Keywords: Strategies, Enhancement, Education 4.0 Professional

บทนำ

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ต้องเปลี่ยนแปลงเดิม ๆ ไปไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และสร้างสรรค์ “แบบทำน้อยได้มาก” เพื่อที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่งภายในปี พ.ศ. 2579 ได้อย่างมั่นคง มั่นคง และยั่งยืนโดยมีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขจัดระบบ และแนวทางการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ซึ่งโมเดลนี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลาย ๆ ฝ่าย เรียกว่า การสานพลังประชารัฐ ประกอบด้วย ภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และ

สถาบันต่าง ๆ รวมกันระดมความคิดกำลังการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปสู่เศรษฐกิจและสังคมที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อสร้างคนไทยในอนาคตให้มีศักยภาพในการร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญาและทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้คุณค่าความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบเป็นรากฐานที่มั่นคง ของชุมชน สังคม รักชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และอยู่ในสังคมที่มีคุณภาพ ตลอดถึงการสร้างเข้มแข็งจากภายในประเทศ ใช้ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ด้านสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์การสร้างพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (สาริตา เจนเข้ว่าและเสวียน เจนเข้ว่า, 2560)

ในการพัฒนาประเทศ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เน้นการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าคุณลักษณะของผู้บริหารย่อมมีผลต่อครูและผู้เรียน รวมทั้งส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังนั้นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นมืออาชีพ องค์กรที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติและภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการปรับเปลี่ยน ต่างส่งผลกระทบต่อวิชาชีพโดยเฉพาะด้านการศึกษา (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2554) ทั้งนี้ ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน ล้วนมีความสำคัญและมีผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา และสะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ความเป็นนักบริหารระดับมืออาชีพของตัวผู้บริหารทั้งสิ้น โดยเฉพาะในการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาไทยและการที่มีระบบการปฏิรูประบบราชการไทยดำเนินคู่ขนานไปพร้อมกัน จึงต้องการความเป็นนักบริหารมืออาชีพที่มีทั้งความรู้ ความสามารถทางการบริหารและความเป็นผู้นำทางวิชาการในการบริหารการศึกษาค่อนข้างสูง มากกว่าที่เคยเป็นอยู่เดิม ซึ่งจากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2560 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ย

ร้อยละ 33.91 อยู่ในลำดับที่ 28 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 31.51 อยู่ในลำดับที่ 26 จากจำนวนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทั้งสิ้น 42 เขต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าการที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ควรเน้นไปที่การส่งเสริมและสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาคือหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนงานของสถานศึกษาเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จ และเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการพัฒนาผู้บริหารเหล่านี้ก็คือกลยุทธ์ซึ่งจัดทำเพื่อที่จะเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะ ดังที่ ลานนิพนธ์ เกษลา ได้กล่าวไว้ว่า การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ทั้งนี้ กลยุทธ์จะเป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้บริหารองค์กรดำเนินการได้อย่างมีทิศทาง คือ มุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ลานนิพนธ์ เกษลา, 2557) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้การบริหารงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สามารถเป็นผู้นำบุคลากร ผู้นำสถานศึกษาและชุมชน มีความเหมาะสมและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มี 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความรู้

ความสามารถ 2) ทักษะภาวะผู้นำ 3) ผู้นำทางวิชาการ 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ทักษะยุคใหม่ 6) คุณลักษณะ 7) ผลการปฏิบัติงาน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งหมด 15 เขตพื้นที่ที่ประกอบด้วย 933 โรงเรียน มีผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 838 คน มีรองผู้อำนวยการโรงเรียน 925 คน รวมผู้บริหารจำนวน 1,763 คน มีจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 45,110 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 46,873 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน และครูผู้สอนจำนวน 365 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 380 คน

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสัมภาษณ์และประเมินองค์ประกอบความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง (purposive selection) โดยเลือกโรงเรียนพระราชทาน ผู้บริหารจระดับปริญญาเอก และได้รับวิทยฐานะเชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน

3. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้องค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินองค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับซึ่งผู้วิจัยให้แต่ละช่วงมีความหมายดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) 4.51 – 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด 3.51 – 4.50 อยู่ในระดับมาก 2.51 – 3.50 อยู่ในระดับปานกลาง 1.51 – 2.50 อยู่ในระดับน้อย 1.00 – 1.50 อยู่ในระดับน้อยที่สุด การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คนและทดสอบความเชื่อมั่นเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคโดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 แสดงว่าแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีความเที่ยงตรง สามารถนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในการวิจัยได้

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและนำมาวิเคราะห์ Matrix Analysis

ขั้นตอนที่ 2 ร่างกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากผลการวิเคราะห์ Matrix Analysis

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบเสนอแนะกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประเมิน ตรวจสอบ ยืนยัน รับรอง จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) โดยผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินตรวจสอบ ยืนยัน รับรองโดยขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 40 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 พบว่ามีองค์ประกอบที่เป็นกรอบเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) จำนวน

33 องค์ประกอบ ซึ่งนำมาคัดสรรเป็นองค์ประกอบที่เป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสามารถสรุปองค์ประกอบของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความสามารถ 2) ทักษะภาวะผู้นำ 3) ผู้นำทางวิชาการ 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ทักษะยุคใหม่ 6) คุณลักษณะ 7) ผลการปฏิบัติงาน

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 สภาพปัจจุบันของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.42, S.D.=.41)

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ =4.70,S.D.=.17)

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับผลการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะยุคใหม่ กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับทักษะภาวะผู้นำ กลยุทธ์ที่ 6 ยกระดับด้านความรู้ความสามารถ กลยุทธ์ที่ 7 ยกระดับความเป็นผู้นำทางวิชาการ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถนำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความสามารถ 2) ทักษะภาวะผู้นำ 3) ผู้นำทางวิชาการ 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ทักษะยุคใหม่ 6) คุณลักษณะ 7) ผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สาริศา เจนเขว้า และเสียงยน เจนเขว้า (สาริศา เจนเขว้าและเสียงยน เจนเขว้า, 2560) การเป็นนักบริหารมืออาชีพในไทยแลนด์ 4.0 ควรมีลักษณะทั้งด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะส่วนบุคคล ความรู้และการคิด การปฏิสัมพันธ์ของผู้อื่น ความสามารถทางการบริหารและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและ

นวัตกรรม รวมถึงการมีภาวะผู้นำแบบร่วมมือมากกว่าการใช้อำนาจหรือการบังคับบัญชาของนักบริหารมืออาชีพที่มีประสิทธิภาพ ควรทำหน้าที่ในการสร้างวิสัยทัศน์เพื่อความสำเร็จทางวิชาการสำหรับนักเรียน การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเพื่อการศึกษา การปลูกฝังภาวะผู้นำให้กับบุคคลอื่น การปรับปรุงการเรียนการสอน และการบริหารจัดการกับคน ข้อมูล กระบวนการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมัน มุขระโกษา และคณะ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีคุณสมบัติที่โดดเด่นเหมาะสมและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์สูงในงานที่ทำเพื่อนำพาสถานศึกษาสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้สามารถสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัย เหมาะสมกับยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะ ทักษะยุคใหม่ ภาวะผู้นำทางวิชาการ และคุณธรรม จริยธรรม (สุมัน มุขระโกษา และคณะ, 2561)

2. สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 สภาพปัจจุบันของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านผู้นำทางวิชาการ รองลงมาได้แก่ ด้านทักษะยุคใหม่ ด้านคุณลักษณะ ด้านทักษะภาวะผู้นำ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านผลการปฏิบัติงานซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีทักษะและบทบาทในการบริหาร การเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคต จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สามารถกำหนด ประเด็นศึกษาที่สำคัญ 4 ด้านหลักได้แก่ คุณลักษณะความเป็นผู้นำยุคใหม่ ทักษะยุคใหม่ บทบาทหน้าที่ และ คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้มีการกล่าวถึง ครูมืออาชีพและผู้บริหารมืออาชีพ และถือกันว่าเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ทำให้การปฏิรูปการศึกษาไทยบรรลุผลตามเจตนารมณ์ และช่วยให้แผนแม่บทในการปฏิรูปการศึกษาของไทยเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เน้นการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านทักษะยุคใหม่ ด้านคุณลักษณะ ด้านผลการปฏิบัติงาน ด้านผู้นำทางวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม

ด้านทักษะภาวะผู้นำ และด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ความสามารถ ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้นำองค์กรจึงจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษ ที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ และสอดคล้องกับคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ กล่าวว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เน้นการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2559)

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้

3.1 กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับผลการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ เป้าประสงค์ ผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ มี 5 มาตรการ คือ 1) พัฒนาการจัดระบบงานที่ทำให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล 2) เร่งรัดผลการปฏิบัติงาน บรรลุเป้าประสงค์ 3) เสริมสร้างภาคีเครือข่ายกับชุมชนและองค์การภายนอก 4) เร่งรัดการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและ 5) เร่งรัดพัฒนาให้มีผลงานและรางวัลเป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแข่งขันได้ในระดับเขตพื้นที่ ระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ พรศรี ฉิมแก้ว กล่าวว่าผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาจาก 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ 1) การจัดระบบการศึกษา 2) การจัดการสถานศึกษา 3) การปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้เรียนดี และ 4) การปฏิบัติงานของชุมชนในสถานศึกษา (พรศรี ฉิมแก้ว, 2552) และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวว่าในการปฏิบัติงานใด ๆ นั้นจะต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน (performance standard) เพื่อที่จะใช้เป็นมาตรฐานในการวัดผลการปฏิบัติงาน โดยกล่าวว่ามาตรฐานการปฏิบัติงานนั้นเป็นผลการปฏิบัติงานระดับใดระดับหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ที่น่าพอใจหรือ อยู่ในระดับที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ทำได้ การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานจะเป็นลักษณะข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในงานที่ต้องปฏิบัติ โดยจะมีกรอบในการพิจารณากำหนดมาตรฐานหลาย ๆ ด้านด้วยกัน อาทิ ด้านปริมาณคุณภาพ ระยะเวลา ค่าใช้จ่าย หรือพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าผลการปฏิบัติงานจึงเป็นเรื่องที่

เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่เกิดจากการปฏิบัติ (สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2556)

3.2 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร
เป่าประสงค์ เป็นผู้บริหารที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณดีและเป็นทีเคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา มี 6 มาตรการ คือ

- 1) ดำรงตนอย่างเหมาะสมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3) พัฒนาให้ผู้บริหารยึดหลักประชาธิปไตย และเป็นกลางทางการเมือง
- 4) เสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของผู้บริหาร
- 5) เสริมสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี
- 6) ผู้บริหารมีความซื่อตรง ซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธนา เณียวชาติ

1) ยากจะให้ผู้บริหารนั้นใช้หลักการครองตน ครองคน ครองงานและหลักธรรมาภิบาล

2) หลักการบริหารที่ดีที่ทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ ได้แก่ หลักประชาธิปไตย หลักธรรม และหลักคุณธรรม ความ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ความสามารถในการถ่ายทอด 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องมีหลักการ บริหารที่ดีที่ผู้ร่วมงานยอมรับต้องประกอบไปด้วย ความเกรง ความกล้า รู้จักบทบาทหน้าที่ของ ตนเองและผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ ต้องกล้าคิดกล้าทำ มีประสบการณ์ตรง มีการปรับตัว (ยุทธนา เณียวชาติ, 2559) การวิเคราะห์ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 สำหรับครูผู้สอนมองว่า ผู้บริหารคือหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในองค์กร ผู้นำที่ดีต้องมีการบริหารที่ดี ประกอบด้วย

- 1) เชื่อมั่นในตนเอง หนักแน่น แสดงบทบาทผู้นำเสมอต้นเสมอปลาย
- 2) รู้จักตนเอง ยอมรับข้อบกพร่องตนเอง และของผู้อื่น
- 3) รู้สิ่งที่ถูกสิ่งที่ผิด รู้จักละอายสิ่งที่ทำผิด
- 4) กระตือรือร้น กล้าตัดสินใจเป็นนักประชาธิปไตย
- 5) มีมนุษยสัมพันธ์คัดเลือกคนเหมาะสมกับงาน
- 6) มีความสามารถในการจูงใจคนอื่น และ ภาวะผู้นำที่ดีต้องเน้นการมีส่วนร่วม โดยผู้นำที่ดี ต้องเป็นผู้นำแบบ ประชาธิปไตยแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การแบ่งงานหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาที่ตั้งเอาไว้ จากข้อมูลทั้งหมดสามารถกำหนดองค์ประกอบหลักได้ 7 ด้านคือด้าน หลักสัปปุริสธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักจริยธรรม ด้านการสื่อสารในองค์กร ด้านความ ร่วมมือในองค์กร ด้านวัฒนธรรมในองค์กร และด้านผู้นำในการเปลี่ยนแปลง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 องค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสัปปุริสธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักจริยธรรม ด้านการสื่อสารในองค์กร ด้านความร่วมมือในองค์กร ด้านวัฒนธรรมในองค์กร และด้านผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความ กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีทุกด้าน ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและ ครูพบว่ามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

3.3 กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 เป้าประสงค์คือ ผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสมที่สุด มาตรการ 4 มาตรการ คือ 1) ผู้บริหารพัฒนาตนเองให้มีความโอปอ้อมอารี รู้จักเอาใจเขาใส่ใจเรา 2) ผู้บริหารพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีพลังและศักยภาพในการปฏิบัติการณ์อย่างไม่มีเขตจำกัด 3) ผู้บริหารเป็นผู้มีความสุขรอบคอบ มีเหตุผลน่าเชื่อถือ 4) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบมีความอดทนอดกลั้นและขยันหมั่นเพียร ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยพจน์ ตูลาชม และคณะ ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) คุณธรรมจริยธรรม 4) บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ 5) ความสามารถทางการบริหาร 6) ผู้นำทางวิชาการ 7) การวางแผนองค์กร 8) การบริหารบุคคล 9) การบริหารงบประมาณ และ 10) การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ (ปิยพจน์ ตูลาชม และคณะ, 2557)

3.4 กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะยุคใหม่ เป้าประสงค์คือ ผู้บริหารสามารถนำทักษะยุคใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี มี 5 มาตรการ คือ 1) พัฒนาระบบการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ผู้บริหารพัฒนาทักษะการสร้างแรงบันดาลใจและการกระตุ้นผู้อื่น 3) ผู้บริหารเสริมสร้างวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย 4) พัฒนาทักษะการคัดเลือกบุคลากรมาปฏิบัติงาน 5) พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสาริศา เจนเขว่าและเสวียน เจนเขว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะเป็น “นักบริหารมืออาชีพ” จะสามารถนำพาการปฏิรูปไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และบริหารจัดการให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ (สาริศา เจนเขว่าและเสวียน เจนเขว่า, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ สุบัน มุขระโกษา และคณะ “ไทยแลนด์ 4.0” โมเดลใหม่ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” (Value –Based Economy) การจัดการศึกษาในยุคนี้จึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพ และผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีคุณสมบัติที่โดดเด่นเหมาะสมเป็นผู้ที่มี ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์สูงในงานที่ทำหรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ และมีองค์ประกอบความเป็นมืออาชีพ กล่าว คือ มีคุณลักษณะที่ดี มีทักษะยุคใหม่ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ บนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ สามารถสนองตอบต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับยุคไทยแลนด์ 4.0 (สุบัน มุขระโกษา และคณะ, 2561)

3.5 กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับทักษะภาวะผู้นำ เป้าประสงค์ คือผู้บริหารมีทักษะภาวะผู้นำในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ มี 5 มาตรการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารเสริมสร้างทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ 2) ผู้บริหารเสริมสร้างทักษะด้านวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและแก้ปัญหา 3) ผู้บริหารพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ 4) ผู้บริหารส่งเสริมทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ผู้บริหารพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับ กนกอร สมปราชญ์ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก พบว่า 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ประกอบด้วย (1) ความคิดสร้างสรรค์และความกล้า (2) การสร้าง สภาพแวดล้อมที่ทรงพลังเอื้อต่อการเรียนรู้และการเกิดนวัตกรรม (3) ความยืดหยุ่น (4) การบูรณาการของศาสตร์และเทคนิค วิธี (5) เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการเรียนรู้ (6) การเรียนรู้เป็นทีม (7) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (8) การเปลี่ยนแปลงและมีความเฉพาะตัว (tailor made) (9) ความพอเพียง (10) การวิจัยและพัฒนา 2) เจาะลึกเชิงสาเหตุของการเกิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ ได้แก่ (1) ภูมิหลังส่วนบุคคลแรงบันดาลใจการเป็น ผู้สร้างองค์ความรู้และเป็นผู้ชอบคิดต่างรวมทั้งการสร้างนวัตกรรม แรงขับของสังคม (ภาวะวิกฤติทางการศึกษา ทักษะความรู้ในศตวรรษที่ 21 และความคาดหวังจากนโยบายเบื้องบน) (2) เจาะลึกเชิงบริบท (3) เจาะลึกสอดแทรก (วัฒนธรรมการเรียนรู้ นโยบาย ICT เพื่อการศึกษาและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน) 3) การปฏิบัติการของภาวะผู้นำการเรียนรู้ ได้แก่ (1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและมุ่งเน้นการเรียนรู้ (2) การค้นหาปัจจัยที่ทำให้เป้าประสงค์สำเร็จ (3) การพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และความไว้วางใจ (4) การคิดหาวิธีการและกลยุทธ์ (5) การออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะ backward mapping (6) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรให้เพิ่มขึ้น (7) การสร้างอัตลักษณ์และแนวปฏิบัติที่ดี (8) การนำเอาค่านิยมที่ดีมาใช้ (9) การเปลี่ยนห้องสมุดมาเป็นศูนย์เรียนรู้ และ (10) วิจัยและพัฒนา 4) ผลสืบเนื่องจากการมีภาวะผู้นำการเรียนรู้ทั้งต่อตนเองทำให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการ และวิชาชีพ (กนกอร สมปราชญ์, 2560)

3.6 กลยุทธ์ที่ 6 ยกระดับด้านความรู้ความสามารถ เป้าประสงค์ คือผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มี 4 มาตรการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อเป็นเลิศในทุกด้าน 2) ผู้บริหารพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักการแนวคิดทฤษฎีในการจัดการศึกษา 3) ผู้บริหารยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการตามสถานการณ์ 4) ผู้บริหารพัฒนาเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ Reynolds, D. et al. ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพชั้นเลิศ : การเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพชั้นเลิศนั้นมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ

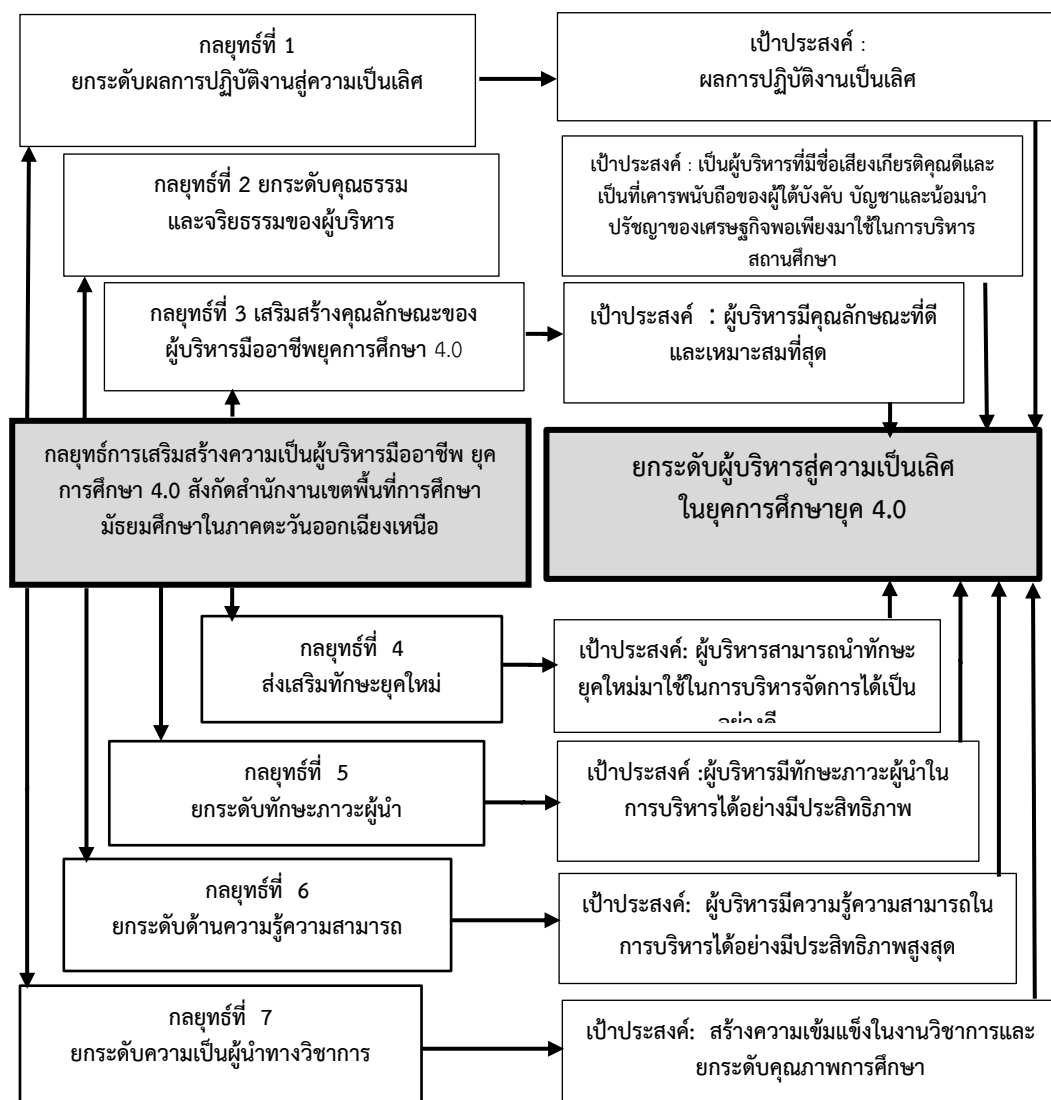

1) นโยบายการทำงานด้านการศึกษาระดับจุฬาลักษณ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคือการเชื่อมโยงเครือข่ายการสร้างทีมงานของโรงเรียนในมณฑลรัฐที่มีการเชื่อมโยงการพัฒนาโรงเรียน การปฏิบัติที่เกิดผลสัมฤทธิ์ในระดับชั้นเรียน 2) ในระดับโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายสำหรับการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีแผนการทำงานที่สอดคล้องเชื่อมโยงสู่คุณภาพในโรงเรียน การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดวิธีการดำเนินงานนโยบายสู่การปฏิบัติและการบริหารจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ 3) ในระดับบุคคล ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและครูจะต้องสร้างความใกล้ชิดและสร้างทีมงานการทำงานเชิงรุกที่มุ่งผลสัมฤทธิ์มุ่งตรงสู่ผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพทุกโรงเรียนที่เรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของตนเองและมีการพัฒนาต่อยอดคุณภาพภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องจะสามารถพัฒนาตนเองได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Reynolds, D. et al., 1994)

3.7 กลยุทธ์ที่ 7 ยกระดับความเป็นผู้นำทางวิชาการ เป้าประสงค์ คือ สร้างความเข้มแข็งในงานวิชาการและยกระดับคุณภาพการศึกษา มี 7 มาตรการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารพัฒนาให้มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง 2) ผู้บริหารพัฒนาให้มีการนิเทศแบบร่วมพัฒนาและกำกับติดตามอยู่เสมอ 3) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรอย่างสร้างสรรค์ 4) ผู้บริหารส่งเสริมให้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ 5) ผู้บริหารยกระดับการทำงานและส่งเสริมการเรียนรู้การสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) ผู้บริหารเสริมสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้อ่านออก เขียนได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ 7) ผู้บริหารเร่งรัดให้มีการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ เกอร์วิน (Girvin) ได้กล่าวถึงผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการว่าผู้บริหารถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้จัดระเบียบองค์การ ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น (Girvan, N., 2001) และสอดคล้องกับ MacNeill et al. การนำความรู้ของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน พัฒนาการสอนของครู สร้างสรรค์และแลกเปลี่ยนความรู้ภายในโรงเรียน (Neill MacNeill et al., 2003)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใต้องค์ความรู้ใหม่สู่การพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับผลการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ เป้าประสงค์ คือ ผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร เป้าประสงค์คือเป็นผู้บริหารที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณดีและเป็นที่เคารพนับถือของผู้ได้บังคับบัญชาและน้อมนำปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหาร กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 เป้าประสงค์คือ ผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสมที่สุด กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะยุคใหม่ เป้าประสงค์คือ ผู้บริหารสามารถนำทักษะยุคใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับทักษะภาวะผู้นำเป้าประสงค์ คือ ผู้บริหารมีทักษะภาวะผู้นำในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ที่ 6 ยกระดับด้านความรู้ความสามารถ เป้าประสงค์คือ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กลยุทธ์ที่ 7 เป้าประสงค์คือ สร้างความเข้มแข็งในงานวิชาการและยกระดับคุณภาพการศึกษา สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

สรุป

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการสำรวจองค์ประกอบของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ความสามารถ 2) ทักษะภาวะผู้นำ 3) ผู้นำทางวิชาการ 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ทักษะยุคใหม่ 6) คุณลักษณะ 7) ผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสภาพปัจจุบันของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุเป้าประสงค์ ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ จะต้องปฏิรูปการบริหารงาน 7 กลยุทธ์หลักในการบริหารสถานศึกษา คือ กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับผลการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0 กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะยุคใหม่ กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับทักษะภาวะผู้นำ กลยุทธ์ที่ 6 ยกระดับด้านความรู้ความสามารถ กลยุทธ์ที่ 7 ยกระดับความเป็นผู้นำทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรนำกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาทุกแห่ง

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญและเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพโดยให้เกิดความตระหนักร่วมกันเป็นเบื้องต้น

1.3 เมื่อนำกลยุทธ์การเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ยุคการศึกษา 4.0 ไปใช้ในสถานศึกษาควรมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องจึงจะประสบความสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลไปปฏิบัติ

ด้านผู้นำทางวิชาการ ควรมีกระบวนการในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาในงานวิชาการให้บรรลุเป้าประสงค์

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรแยกให้มีกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง เพื่อความถูกต้องและเพิ่มประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

3.2 ควรทำวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพ โดยใช้ประชากรทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- นกนกร สมปราชญ์. (2560). ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์, 12(34), 51-66.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ของ กระทรวงศึกษาธิการ (เพื่อประกอบการจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2559). ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) : สรุปย่อ/คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ.
- ปิยพจน์ ตูลาชม และคณะ. (2557). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขา การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พรศรี ฉิมแก้ว. (2552). ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเป็นมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ยุทธนา เถลียวชาติ. (2559). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 5(1), 65-72.
- ลานนิพนธ์ เกษลา. (2557). ยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(2), 187-194.
- สาริศา เจนเข้ว่าและเสวียน เจนเข้ว่า. (2560). การเป็นนักบริหารมืออาชีพในยุคการศึกษา 4.0. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(3), 267-276.
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2556). *การสร้างทีมงาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (2561). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2562 จาก <https://sites.google.com/a/kksec.go.th/policyandplanninggroup/>
- สุบัน มุขธระโกษา และคณะ. (2561). ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(2), 453 - 461.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2554). *การเรียนรู้การสอนในยุคโลกาภิวัตน์: เอกสารทางวิชาการ*. เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.addkute3.com/>
- Girvan, N. (2001). *New Caribbean thought: A reader edited by Brian Meeks and Folke Lindah*. Jamaica: The University of the West Indies Press.
- Neill MacNeill et al. (2003). Pedagogic Principal Leadership. *Management in Education*, 17(4), 14-17.
- Reynolds, D. et al. (1994). *Advances in School Effectiveness Research and Practice*. Oxford: Pergamon Press.

**ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเนื่องมาจาก
การหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว***
**CHALLENGES FACING THE PEOPLE OF TAMBON CHIANG KHAN
DUE TO THE INFLUX OF TOURISTS**

นฐกร วงษ์เทราช

Natagorn Wongterach

ศิวัช ศรีโกคางกุล

Siwach Sripokangkul

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

E-mail: m.mookkie@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเป็นผลมาจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา 2) เพื่อศึกษาการปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเชียงคานจากผลกระทบดังกล่าว 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนตำบลเชียงคาน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 กลุ่ม จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 9 คน 2) ผู้ประกอบการที่พัก 10 คน 3) ผู้ประกอบการร้านอาหารและร้านของที่ระลึก 10 คน 4) ผู้นำชุมชน 1 คน และดำเนินการศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ คือ ถนนคนเดิน และแก่งคุดคู้

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต พบว่าคนในชุมชนมีการประกอบอาชีพในถิ่นของตน ภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิม ใช้กระแสการท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ในการสร้างรายได้ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ทำให้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้นเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ในทางกลับกันก่อให้เกิดชุมชนที่แออัดจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว การรื้อถอนบ้านไม้เดิมบางส่วนออกไปปลูกสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสิ้นเปลือง ทำให้บางที่เกิดความเสื่อมโทรม

* Received 31 October 2019; Revised 16 November 2019; Accepted 18 November 2019

2. การปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่ พบว่าประชาชนทุกคนต่างมีการเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างดี มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวด้านที่อยู่อาศัย ด้านการบริการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม รู้ทันสถานการณ์ต่าง ๆ มีการให้บริการด้านที่พักที่หลากหลาย ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เน้นการบริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน โดยร่วมมือกับทางภาครัฐให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ มีการวางแผนสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต มีกติกาในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: ผลกระทบจากการท่องเที่ยว, วิถีชีวิต, วัฒนธรรมดั้งเดิม, วัฒนธรรมท้องถิ่น, การจัดการท่องเที่ยว

Abstract

This research had the following objectives: 1) To study the impact of tourism in Chiang Khan District due to the increased flow of tourists into the district; 2) To study the adaptation of the local population to the tourism impact; and 3) To study on the solution of most suitable tourism management for the community regarding on the Qualitative Research and In-Depth Interview. Those interviewees given the main information's were specifically and deliberately selected as the representatives of each category. The categories are classified into 4 groups of 30 interviewees. 1) 9 local people living in the areas 2) 10 residence and hotel entrepreneurs 3) 10 restaurant and souvenir entrepreneurs 4) 1 leader of the community. The focused and researched areas are the Chiang Khan Walking Street and Kaeng Kood Khoo area.

This study had the following findings:

1. Impact of tourism on daily life: Everyone in the community has an occupation in the locality. They are proud of the local, traditional culture. They view tourism as a source of additional revenue for the community. The eco-tourism encourages the local population to value the environment more highly and help to preserve and maintain it. However, the increasing volume of tourists is causing problems of crowding. Some of the traditional wood houses are being replaced by lodging to cater to the tourists. There is an increased amount of

waste produced in catering to the tourists. In some cases, the tourists themselves are causing degradation to the environment.

2. Adaptation of the local population: Every local resident has made some constructive adaptations to the increase in tourists. They are more flexible in residential, services, social, and culture. They are also well acknowledged on each current situation. They fully provide the tourists on variety of residences, souvenirs, and restaurants specifically aimed to support the high-rise of tourists.

3. Guidelines for tourism management: The government agencies are working with the local residents to define the direction they would like to see tourism develop. This is a participatory decision-making process of all the stakeholders. There are plans to promote and support tourism and control growth of tourism within defined limits. There are community rules and regulations for resource management to serve tourists. The relevant government agencies should continue to monitor the situation and inform all stakeholders of the vision and guidelines for sustainable tourism management.

Keywords: Tourism Impact, Lifestyles, Traditional Culture, Local Culture, Tourism Management

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นประเทศที่ใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีระบบนิเวศทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเอง เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำ อากาศ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชนเมือง สิ่งก่อสร้าง เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญและมีคุณค่าต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี และการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสีงแวดล้อม เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เห็นคุณค่าของสิ่งแวดลอมที่เป็นทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสาเหตุให้มีการช่วยกันรักษาภูมิทัศน์ในชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวมากขึ้น และอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลสิ่งแวดลอมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เป็นการนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า (ฉันทิช วรรณณอม, 2552)

การท่องเที่ยวยังเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศทั่วโลก แต่ในขณะเดียวกันยังส่งผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเองก็มีความหลากหลาย ทั้งนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว การคมนาคม ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แต่ละองค์ประกอบล้วนแต่มีความสัมพันธ์กัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแพร่ขยายของการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของผู้คนท้องถิ่นในชนบท การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายที่รัฐให้การสนับสนุน ถ้ามองอีกมุม การท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ ทำให้พื้นที่ในชุมชนบางส่วนหรือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงและบางประเทศต้องสูญเสียทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดผลเสียตามมาในระยะยาว เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในแหล่งชุมชนนั้น ย่อมมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ไปสู่ท้องถิ่นมากเพียงใด ผลกระทบย่อมเกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ต่าง ๆ (ธนกฤต สังข์เคย, 2550)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่ได้มีแค่ในตัวเมืองเท่านั้น ยังได้ขยายตัวออกไปยังชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง แต่การท่องเที่ยวนั้นก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่จะอำนวยความสะดวกต่อชีวิตประจำวัน แต่มนุษย์ก็ยังโยกเวลาสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ การเปลี่ยนบรรยากาศ หาประสบการณ์หรือเหตุผลอื่น ๆ รวมถึงปัจจัยภายนอกไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารและการพัฒนาสถานที่พักผ่อนเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้คนเดินทางมาเพื่อพักผ่อน การปรับตัวที่เกิดขึ้นจึงเกิดกับคนบางกลุ่มที่ใช้อาชีพของตนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์จากกระแสการท่องเที่ยว กล่าวคือ ถ้าคนที่ประกอบอาชีพค้าขายก็สามารถที่จะนำสินค้าที่มีมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อย่างสินค้าทำมือ ผ้าทอ หรือใครที่มีบ้านและพื้นที่เป็นของตนเองก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นที่พักเพื่อไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ทำเป็นร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ผู้คนในชุมชนจึงต้องเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง รับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งด้านการค้า การบริการ และท่องเที่ยว พร้อมทั้งกระตุ้นภาครัฐและเอกชนให้ตื่นตัวรับมือกับปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลไม่ว่าจะเป็นทางลบและทางบวก พร้อมทั้งจะปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์การท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา , 2548)

หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดองค์ความรู้ เพื่อให้มีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยว และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ความเห็นในการท่องเที่ยว เห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์จากการค้าและการบริการ จัดการท่องเที่ยวที่มีประชาชนในพื้นที่เป็นเป้าหมายหลัก ให้ความสำคัญกับชุมชนในการเข้ามามีบทบาท ตัดสินใจเองได้ ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวร่วมกัน ให้ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของในท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมี

การศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเป็นอย่างไร

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบที่เกิดจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ของตำบลเชียงคาน การปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ที่จะเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นทุกวัน จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเหมาะสม โดยการจัดการท่องเที่ยวนั้นสามารถอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อาคารบ้านไม้แบบเก่าดั้งเดิมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ชุมชน และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเป็นผลมาจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเชียงคาน จากผลกระทบดังกล่าว
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชนตำบลเชียงคาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท คือการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม มีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ ในเขตตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เนื่องจากเป็นพื้นที่ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักผ่อนหาความเพลิดเพลิน
2. กำหนดวิธีการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร และการศึกษาภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกต
3. การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การดำเนินชีวิต การจัดการท่องเที่ยว จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มประชากรจำนวน 30 คน
5. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
6. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์

7. สรุป นำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. การศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีรายละเอียดแบ่งเป็น ดังนี้

1.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเชียงคาน ทำให้เศรษฐกิจมีการขยายตัวทั้งด้านการค้าขาย การลงทุนในพื้นที่ ประชาชนในชุมชนมีรายได้ มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น มีบริการที่พักอาศัย อาหาร ร้านอาหาร ร้านเสื้อผ้า การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และการคมนาคม เป็นต้น ถือเป็นการสร้างรายได้จำนวนมาก ถึงแม้ว่าในแต่ละปีแต่ละเทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมไม่มากนักน้อย แต่ก็ถือว่ากำไรจากในส่วนนี้ก็มากพอสมควร และเมื่อได้สอบถามถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่นั้นประชาชนให้ข้อมูลว่า

“หลังจากที่การท่องเที่ยวเริ่มขยายตัว คนก็เข้ามาเยอะขึ้นเรื่อย ๆ มีแต่ผลดี ดีต่อผู้ประกอบการทั้งหลาย พอมีการพัฒนาขึ้น มีประชาสัมพันธ์ โฆษณาเยอะ คนรู้จักเยอะ มีคนมาเที่ยวเยอะ ชาวบ้านที่ผันตัวมาเป็นผู้ประกอบการก็มีรายได้ดีมากขึ้นตามเทศกาลหรือวันหยุด ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่ม มีการประกอบอาชีพเสริม ชาวบ้านที่ทำไร่ ทำนา ทำประมง ก็นำของของตัวเองปลูก ที่เลี้ยงมาขายบ้าง ทำให้มีรายได้ส่งลูกเรียน เลี้ยงครอบครัวได้อีก”

และยังต้องพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ให้เป็นที่น่าเที่ยวมากขึ้นอีก เพราะประชาชนในพื้นที่มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงรู้ทันสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การสร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับ จึงเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นเป็นการสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างดี และเมื่อได้สอบถามถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่นั้นประชาชนให้ข้อมูลว่า

“ผลเสียมีน้อยมาก แทบจะไม่ค่อยมีผลเสียเท่าไรเลย มีแต่ผลดีด้วยซ้ำ พอที่นี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้นแต่เรายังอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ คงความเป็นเอกลักษณ์ของเชียงคาน มีการขายของตามข้างทาง มีการแสดงโชว์เต้นต่าง ๆ ยิ่งทำให้มีผู้คนเดินทางเข้ามาอีก ทำให้ชุมชนเชียงคานมีแต่รายได้เข้ามา เศรษฐกิจคงที่คนในชุมชนก็ค่อยเที่ยวอาศัยซึ่งกันและกัน ยิ่งเทศกาลวันหยุดนักท่องเที่ยวยิ่งมากขึ้น เป็นผลดียิ่ง”

1.2 ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจุบันอำเภอเชียงคานถือเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนแบบดั้งเดิมอย่างหนึ่งที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวทุก

ปี จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้าน สังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นไม่เพียงแต่นำมาแค่ผลกระทบในทางที่ดี ในทางกลับกันนั้นยังมีผลกระทบในทางลบอีกด้วย คือ ปัญหาการจราจร มลพิษ ปริมาณขยะ การขายสินค้าราคาแพงเกินจริง การแข่งขันกันขายของความเจียบสบที่เคยมีในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ปัญหาการแข่งขันเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว จนลืมนึกถึงคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นซึ่งมีประชาชนในพื้นที่ให้ข้อมูลว่า

“เมื่อก่อนเชียงคานเคยเจียบสบมากกว่านี้ แต่พอเริ่มมีการโปรโมทแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็เริ่มเดินทางเข้ามาเที่ยวเยอะมากขึ้น มีการแข่งขันเอาใจนักท่องเที่ยวกันสูง คนในชุมชนบางกลุ่มก็เห็นแก่ตัว ยิ่งช่วงไฮซีซั่นของทุกปี บรรยากาศจะคึกคักไปด้วยนักท่องเที่ยว เกิดความแออัดของผู้คนและรถก็เพิ่มมากขึ้น ปัญหาการจราจรติดขัด พื้นที่สำหรับจอดรถก็มีน้อย ที่สำหรับจอดไม่เพียงพอ ตอนกลางคืนบางครั้งก็มีนักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง นักท่องเที่ยวบางกลุ่มก็ไม่ค่อยมีระเบียบทางสังคม การสื่อสารกับชาวต่างชาติเรื่องวัฒนธรรมก็ยังไม่เข้าใจเท่าไร แต่เราก็พยายามอธิบายวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เขาได้ฟัง อย่างการตักบาตรข้าวเหนียว บางคนยังไม่รู้จัก เราก็แนะนำและพาทำ”

และผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น จะเห็นได้ว่านโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น เพราะคนในท้องถิ่นต้องเปลี่ยนตามความต้องการของตลาด การท่องเที่ยวมีการเน้นรูปแบบภายนอกของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมีการจัดขบวนแห่ต่าง ๆ ที่หยิบเอาเฉพาะรูปแบบภายนอกเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม เพื่อตอบสนองความรู้สึก การเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เป็นส่วนสำคัญที่กลายเป็นสินค้า ทำให้วัฒนธรรมไม่สามารถที่จะใช้กับชีวิตต่อไปได้อีก ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นหมดพลังที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ต่อไป เป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายโดยเฉพาะในเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนอยู่มา

1.3 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังส่งผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม เพราะการท่องเที่ยวส่งผลให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปเพราะความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสภาพแวดล้อมมีความเชื่อมโยงกัน เช่น ลักษณะทางสภาพภูมิศาสตร์และสภาพทางวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว มีผลต่อการเข้ามาของนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวก เช่น การสร้างสาธารณูปโภค จะมีผลต่อความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาได้ง่าย และส่งผลต่อสภาพแวดล้อมเช่นกัน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดหลังจากนักท่องเที่ยวเดินทางกลับออกไป คือ ขยะ นับวันยิ่งมีมากขึ้น

ประกอบกับวิธีการจัดการกับปริมาณขยะที่สามารถทำได้ยากกว่าที่อื่น ๆ และเมื่อได้สอบถามถึงผลกระทบในเขตพื้นที่นั้นประชาชนให้ข้อมูลว่า

“ช่วงหลังมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะเศรษฐกิจของเชียงคานก็ดีขึ้น แต่มีผลกระทบด้านเสียในเรื่องความสกปรกจากปริมาณขยะที่ล้น ปัญหาสิ่งแวดล้อม คือมลพิษที่เพิ่มสูงขึ้น อาทิ ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ การใช้สารเคมีในการเกษตร คว้นพิษจากระถางดิน ส่วนการขายของ คนก็ไม่ค่อยซื้อของ มาเดินเล่นมากกว่าซื้อ แต่คนก็ยังเยอะอยู่เหมือนเดิม ไม่ได้มีผลกระทบอะไรต่อการเปลี่ยนแปลงต่อคนที่เข้ามาเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้น การจัดการในสถานที่ที่ขยะมีน้อย ถึงเทศบาลจะเข้ามาดูแล แต่นักท่องเที่ยวก็มีหลายระดับมีการทิ้งขยะไปทั่วเหมือนเดิม ทั้งตามซอกบ้านบ้าง เราก็ต้องมาคอยเก็บเอง”

เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาระดับชุมชน อย่างเรื่องของคนในชุมชน การแข่งขันกันค้าขาย ปัญหาการจัดการพื้นที่ขยะ การจราจรสลับไปมา มลพิษทางอากาศ ปัญหาที่จอดรถก็เป็นส่วนหนึ่ง และถ้าหากพื้นที่ไม่มีการบริหารจัดการที่รัดกุมก็อาจจะนำพาปัญหาในเรื่องอื่น ๆ เข้ามาได้อีก ซึ่งจากการศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากที่นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามานั้น ผลกระทบทางลบพบว่า เศรษฐกิจมีการขยายตัวในด้านการค้าขาย การลงทุนในที่พักของตัวเอง ประชาชนในชุมชนมีรายได้เสริม มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว มีโอกาสหารายได้มาจุนเจือครอบครัวได้อีกทาง ทำให้การดำเนินชีวิตสะดวกสบายพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังช่วยกันพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ให้มีเศรษฐกิจที่ดีและสามารถเติบโตไปพร้อมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมในท้องถิ่นที่มีอยู่ได้ และผลกระทบทางลบ คือปัญหาด้านขยะที่เห็นเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่าพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้นก็ไม่อยากมีถังขยะมาบังภูมิทัศน์ ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวทิ้งลงข้างทาง ทั้งตามซอกบ้านบ้างเพราะไม่เห็นที่ทิ้ง ที่จอดรถก็มีพบบ้าง เพราะว่าพื้นที่ในการท่องเที่ยวนั้นจำกัดที่จอดรถ นักท่องเที่ยวเยอะ รถเยอะ แต่พื้นที่จอดรถน้อยทำให้นักท่องเที่ยวต้องจอดตามข้างทางแคบ ๆ จอดตามลานวัด เพราะพื้นที่ในชุมชนมีอยู่อย่างจำกัด

2. การปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่จากการหลังไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว

จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่มีการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาในด้านของการท่องเที่ยว ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการบริการ ด้านประเพณีวัฒนธรรม เตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีรูปแบบการจัดการที่ตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นพื้นฐานการพัฒนา จนนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้แก่ตนเอง

2.1 ด้านที่อยู่อาศัย

จากที่มีกระแสการท่องเที่ยวเกิดขึ้น การปรับตัวจึงเกิดกับคนบางกลุ่ม การปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมท้องถิ่น การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมให้เกิดรายได้ ยกตัวอย่าง บ้านเรือน แต่ก่อนจะเป็นบ้านไม้แบบเก่า ๆ แบบไม้แบบสมัยก่อนที่ยกสูงหรือทำบ้านสองชั้น ก็ปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตามกระแส นำที่พักอาศัยมาปรับเป็นแบบบ้านพัก มีหลายห้องนอน ไว้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเข้ามา เพื่อเป็นการหารายได้อีกทางให้กับตนเอง มีการปรับปรุงบ้านเรือน จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ ทราบว่า

“เมื่อก่อนหน้านี้ที่นี่เป็นชุมชนที่เงียบสงบมากเลยนะ เริ่มมีการท่องเที่ยวแบบจริงจังในปี 52 แต่ก่อนบ้านก็ไม้แบบธรรมดา พังบ้านก็ซ่อมแซม แต่หลังจากนักท่องเที่ยวเริ่มเยอะ เลยมีความคิดว่าเราทำเป็นบ้านพักดีไหม ให้คนได้เข้ามาพัก เลยตกลงกันและปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นแต่อย่างคงเอกลักษณ์บ้านไม้ให้เป็นแบบดั้งเดิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความเป็นเอกลักษณ์บ้านไม้อยู่ ปรับบางส่วน มีห้องพักห้าห้องเท่านี้ก็มีรายได้เสริมเพิ่มเข้ามาแล้ว ไม่เสียเบงหา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วย”

2.2 ด้านการบริการ

ถ้ามีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามมา ถ้าคนที่ประกอบอาชีพค้าขายก็สามารถที่จะนำสินค้าที่มีมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างของที่ระลึก ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มเติมจากที่มีอยู่ ส่วนคนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ หรืออาชีพที่ยากต่อการก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระแสที่เข้ามา ก็จะสามารถแสวงหากำไรจากโอกาสนี้ เช่น ประชาชนในพื้นที่บางกลุ่ม ที่ทราบถึงช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม อย่างช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะก็จะมีประชาชนเข้าไปขายสินค้าและบริการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขายมาแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว ก็จะนำสิ่งของมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้าไม่ใช่ช่วงเทศกาลก็จะมีประชาชนเข้าไปขายสินค้าน้อยลง เพราะนักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต่างก็มองหาโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามา เพื่อที่จะนำสินค้าต่าง ๆ เข้ามาหารายได้อีกอย่างต่อเนื่อง และคอยสังเกตการณ์ว่านักท่องเที่ยวจะมีมากในช่วงใด จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ ทราบว่า

“คนเริ่มเข้ามาท่องเที่ยวเยอะนะ แต่ก่อนคนจะเดินทางมาเฉพาะวันหยุดเทศกาลหรือ วันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ แต่ตอนนี้วันธรรมดาก็มีคนเพิ่มขึ้นเยอะ พอเชยงคานเริ่มเป็นที่รู้จัก ทำให้นายทุนต่างถิ่นนั้นอยากได้พื้นที่มาทำทุน มาปรับพื้นที่เป็นที่พัก ร้านอาหาร ทำให้คนบางส่วนในชุมชนนั้นขายบ้าน ขายที่ดินของตนเอง แล้วย้ายออกไปอยู่นอกพื้นที่บ้างต่างจังหวัดบ้าง เพราะต้องการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ยิ่งสะดวกสบายมากเท่าไร นักท่องเที่ยวยิ่งอยากมาเท่านั้น จากที่มีรถประจำทางเพียงคันสองคันก็เพิ่มขึ้นไปอีก มีทั้งสามล้อ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถตู้รับเหมา แบบรับนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม แต่ถึงจะมีคนเข้ามาท่องเที่ยว

เยอะแคไหนด คนในพื้นที่ก็ยังคงรับมือไหว เพราะต่างคนก็ต่างอยู่ ดำเนินชีวิตไปตามปกติ ปรับตัวไปตามวันเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง”

2.3 ด้านสังคมและประเพณีวัฒนธรรม

การปรับตัวทางสังคมเป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไป และการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความพึงพอใจในชุมชนที่อาศัยอยู่ ฉะนั้นการปรับตัวของคนในอำเภอเชียงคานนั้น ประชาชนในพื้นที่รวมทั้งจากทางเทศบาลตำบลเชียงคานเองมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับกระแสสังคมที่เปลี่ยนไปตลอดเวลาได้อย่างดี รับรู้ข่าวสารจากภายนอกเสมอ มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างมาก ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญและช่วยกันพัฒนาสิ่งที่เรียกว่า วิถีชีวิตดั้งเดิม วัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้เข้ากับกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การปลูกฝังความคิดค่านิยมต่าง ๆ จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อที่จะให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองคงอยู่ต่อไป จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ ทราบว่า

“ประเพณีของชาวเชียงคานที่เห็นทุกวันในตอนนี้คือ การใส่บาตรข้าวเหนียวยามเช้า เป็นกิจกรรมที่นิยมกันมากในหมู่นักท่องเที่ยว เพราะถือว่าการได้มาเยือนต่างบ้านต่างเมืองก็ต้องอยากสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่นั้น ๆ ได้สัมผัสความเป็นเชียงคานที่แท้จริง ดีมากเลยนะ เพราะนี่คือวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา เรามีความยินดีมากที่ทุกคนได้มาสัมผัสวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน จะได้เผยแพร่วัฒนธรรมของเราผ่านสื่อออกไปเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิม”

ประชาชนในพื้นที่มีความร่วมในการพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านประเพณี วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม บ้านไม้แบบดั้งเดิม สถานที่ท่องเที่ยวแบบเดิม และเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ถือเป็น การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ชุมชนเชียงคาน ที่คาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อที่จะหาวิธีทางมาใช้ในการหาประโยชน์จากการนี้ แต่ทั้งนี้ การปรับตัวของคนในพื้นที่เองก็ต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อที่จะทำให้พื้นที่แห่งนี้มีการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้น ไป กระแสจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามา คนในพื้นที่เองก็มีการรับมืออยู่ตลอดเวลา เช่น การประกาศ ข่าวสารจากทางเทศบาลตำบล การศึกษาจากภายในและภายนอก คือ การศึกษาวัฒนธรรมของตัวเองและการศึกษาที่นอกเหนือจากชุมชนของตนเอง เช่น การได้รับข่าวสารออนไลน์ กระแสตอบรับจากสังคม กระแสจากนักท่องเที่ยว

คำแนะนำ ก็จะสามารถนำเอาองค์ความรู้ต่าง ๆ มาเสนอกันต่อที่ประชุม เพื่อหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาไปตามกระแสสังคมนั้น ๆ

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชน

3.1 หน่วยงานทางภาครัฐต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ เพื่อให้มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งในด้านงบประมาณ ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยว ให้มีความสำคัญกับชุมชนในการเข้ามามีบทบาท ตัดสินใจ ดูแลการท่องเที่ยวร่วมกัน ให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นนั้น ๆ

3.2 สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่ม สร้างความร่วมมือ ทำให้เป็นกลุ่มชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพราะการรวมตัวของชาวบ้านนั้น เป็นองค์กรชุมชนที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางความคิด ตัดสินใจ ปฏิบัติ และติดตามผล ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้

3.3 ส่งเสริมการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว มีการเสนอข่าวสารผ่านสื่อป้ายโฆษณาการท่องเที่ยว รวมทั้งผ่านทางเว็บไซต์ และควรมีการพัฒนาบุคลากรดูแลในด้านการท่องเที่ยว เช่น ควรมีการให้ข้อมูลท้องถิ่น มีการเตรียมการจัดการ การวางแผน แสดงความคิดเห็น เพื่อที่จะให้เกิดผลประโยชน์ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน พัฒนาเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว คอยบริการและให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามา

อภิปรายผล

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน

ผลกระทบเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลกระทบทางบวกนั้นเศรษฐกิจมีการขยายตัวทั้งด้านการลงทุน การค้าขาย ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะสามารถหารายได้มาจุนเจือครอบครัวทำให้วิถีการดำเนินชีวิตสะดวกสบายพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่เกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังช่วยกันพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ให้มีเศรษฐกิจ และสามารถเติบโตไปพร้อมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ และผลกระทบทางลบ คือ ปัญหาการจราจร พื้นที่ในการจอดรถ มลพิษทางอากาศ ปริมาณขยะ การขายสินค้าราคาแพงเกินจริง การแข่งขันกันขายของ ปัญหาการแข่งขัน

เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว จนลืมนึกขายเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุธาสินี สุธรรมมา ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน ศึกษาถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับชุมชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อชุมชนและผู้อาศัยอยู่ในชุมชน (สุธาสินี สุธรรมมา, 2558) วิถีชีวิตของชาวเชียงคานในช่วงก่อนที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวนั้นได้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย มีการทำเกษตรและการค้าบางส่วน อยู่กันเป็นชุมชนขนาดเล็ก เมื่อมีการท่องเที่ยวที่เข้ามาส่งผลให้การดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน เมื่อชุมชนถูกเปลี่ยนให้เป็นเมืองท่องเที่ยว ทำให้คนจำนวนมากเดินทางเข้ามายังพื้นที่ส่งผลให้การจัดการ การรักษาความสงบหรือความปลอดภัยเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากเดิมเป็นเพียงชุมชนเล็กจัดการดูแลได้ง่าย แต่ในปัจจุบัน ต้องพบกับปัญหาที่เข้ามาพร้อมกับการเปลี่ยนเป็นเมืองท่องเที่ยว เช่น สภาพสังคม วิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายอาจกลายเป็นการเร่งรีบ กลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์ในชุมชนอาจต้องเปลี่ยนไปด้วย จากที่เคยช่วยเหลือกันเปลี่ยนเป็นแข่งขันกัน เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน ความเป็นส่วยตัวลดน้อยลง เกิดความเห็นแก่ตัว

2. การปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเชียงคาน

การปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่จากกระแสการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่าประชาชนทุกคนต่างมีความยึดหยุ่นในการปรับตัว เตรียมตัวพร้อมรับกับกระแสที่มาจากการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี รู้เท่าทันผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และชุมชนร่วมมือกับทางภาครัฐให้มีการวางแผนและผังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่รอดในกระแสการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา สอดคล้องกับ สุวิชา พักกระสา ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การปรับตัวของชาวบ้านเพื่อการดำรงตนอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวนั้นไม่ใช่สิ่งที่ชาวบ้านเลือกที่จะเป็น แต่สำหรับชาวบ้านการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้ถูกปฏิเสธไปเสียทีเดียว พวกเขาเลือกที่จะปฏิเสธ ในมุมที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ (สุวิชา พักกระสา, 2552) และเลือกรับในแง่มุมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยมียุทธวิธีที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนวิถีคิดและการปรับรูปแบบวิถีชีวิตการที่ชาวบ้านเลือกที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านไม่เพียงผู้ถูกกระทำแต่กลับแสดงถึงการเป็นผู้กระทำที่มีอำนาจในการต่อรอง แต่การจะเข้าร่วมในระดับใดนั้นมีเงื่อนไขสำคัญคือทุนที่แต่ละคนถือครองอยู่นั้นคือพื้นที่ในชุมชนที่เป็นของตนเอง ความสามารถในการจัดการเรื่องทุนได้ก่อให้เกิดเป็นอำนาจในการต่อรองกับคนนอกที่เข้ามาใช้พื้นที่ในหมู่บ้าน

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชน

การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สภาพแวดล้อมสังคมที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะโดยการพัฒนาที่ดีนั้นไม่จำเป็นต้องยึดติดกับตำราหรือทฤษฎีแบบตะวันตกที่อาจไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย จึงควรศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา แต่ต้องเข้าใจท้องถิ่นตนเองอย่างแท้จริง เพื่อให้การพัฒนาเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำถูกวิธีเพื่อให้ใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (อภิชาติ คำดี, 2552) การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรม รัฐมีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ดี สอดคล้องกับ ฌ์ฐพัชร มณีโรจน์ ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ฌ์ฐพัชร มณีโรจน์, 2560) สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วม ประเมินผล

สรุป

ผลกระทบเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลกระทบทางบวกนั้นเศรษฐกิจมีการขยายตัวทั้งด้านการลงทุน การค้าขาย ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว สามารถหารายได้มาจุนเจือครอบครัว อีกทั้งยังช่วยกันพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ให้มีเศรษฐกิจ และสามารถเติบโตไปพร้อมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ และผลกระทบทางลบ คือ ปัญหาการจราจร พื้นที่ในการจอดรถ มลพิษทางอากาศ ปริมาณขยะ การขาย

สินค้าราคาแพง การแข่งขันกันขายของ ปัญหาการแข่งขันเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว จนลืมนักท่องเที่ยวเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

การปรับตัวของประชาชนในเขตพื้นที่จากกระแสการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่าประชาชนทุกคนต่างมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว เตรียมตัวพร้อมรับกับกระแสที่มาจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี รู้เท่าทันผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และชุมชนร่วมมือกับทางภาครัฐให้มีการวางแผนและผังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่รอดในกระแสการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

การหาข้อเสนอแนะเพื่อให้ตำบลเชียงคานเป็นพื้นที่การบริหารจัดการที่ยั่งยืน หน่วยงานทางภาครัฐต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ โดยให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สร้างความร่วมมือ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เติบโต การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะสมบูรณ์ได้นั้นต้องมีการประสานงานกันระหว่าง หน่วยงานภายในชุมชน และหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ประสานงานกันอย่างสมบูรณ์แต่ละบุคคล กลุ่มบุคคล และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกื้อกูลกันซึ่งประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว ตัวแทนกลาง ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ผู้ให้การสนับสนุนการบริการนักท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน แล้วผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ทั้งหมดจะทำงานประสานกันเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวที่เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนเพื่อปรับความคิดของชุมชน ประชาชนในชุมชนควรหันกลับมาองจุดเริ่มต้นและประเมินศักยภาพของชุมชนตนเอง ศึกษาความเป็นไปได้ของชุมชน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล และผู้นำชุมชนควรเสริมสร้างการเรียนรู้และปรับกิจกรรม การท่องเที่ยว/ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน ตามสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป เพื่อเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประชาชนในชุมชนควรติดตามสถานการณ์การท่องเที่ยว ความสนใจและความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวเพื่อปรับกิจกรรมการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลตำบลเชียงคาน ควรมีการวางแผนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การแก้ไขปัญหาช่องทางการจราจรที่คับแคบ การแก้ไขความหนาแน่นแออัดของนักท่องเที่ยวในถนนคนเดินเชียงคาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะการอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

2.2 ควรศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- ฉันทิช วรรณธอม. (2552). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนกฤต สังข์เฉย. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา . (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- สุธาสินี สุธรรมมา. (2558). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. ใน *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิชา พักกระสา. (2552). ยุทธศาสตร์การปรับตัวของชาวบ้านเพื่อการดำรงตนอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ คำดี. (2552). *กระบวนการค้นคว้าใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่น*. เรียกใช้เมื่อ 5 มิถุนายน 2552 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/damdee/2009/06/05/entry-1>

ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรกับการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ในจังหวัดลพบุรี*

THE INTERNAL FACTORS WITH THE PUBLIC SERVICES OF THE MUNICIPALITIES IN LOPBURI PROVINCE

ศักดิ์ดา ศิลปาสันนท์

Sakda Silapapisan

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College, Thailand

Email: sakdas@siamtechno.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะภายในองค์กร ประกอบด้วยความผูกพันต่อเทศบาล ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ทรัพยากรการบริหารของเทศบาล และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเทศบาลจำนวน 400 ราย จาก 10 เทศบาลในจังหวัดลพบุรี และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จำนวน 7 ราย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยสถิติพรรณนา ได้แก่ สถิติส่วนร้อยละและค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของข้อมูล และสถิติวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยการให้บริการสาธารณะ การวิเคราะห์ถดถอยพหุ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อใช้เป็นส่วนเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความผูกพันต่อเทศบาล ระดับความคาดหวังต่อภาวะผู้นำ ทรัพยากรการบริหารของเทศบาล การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลและระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. อิทธิพลของปัจจัยทรัพยากรการบริหารของเทศบาลและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การให้บริการสาธารณะด้านบุคลากรและกระบวนการให้บริการสูงขึ้น

* Received 14 August 2019; Revised 16 September 2019; Accepted 24 September 2019

3. อิทธิพลของปัจจัยความผูกพันต่อเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การให้บริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการลดลง

4. อิทธิพลของปัจจัยความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของเทศบาล ทรัพยากรการบริหารของเทศบาลและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การบริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการสูงขึ้น

คำสำคัญ: ปัจจัยลักษณะภายในองค์กร, การให้บริการสาธารณะ, เทศบาล, จังหวัดลพบุรี

Abstract

The objects of this research were to study the level and internal factors analysis, consist of commitment to the municipality, leadership expectations of municipal administrators, Municipal administrative resources and the implementation of Good Governance Principles affecting the public service of the municipality in Lopburi. The sampling was people in municipality for 400 from 10 municipality in Lopburi Province and and from responsible officer for 7 people, the data were analyzed by descriptive statistics such as percentile, average to described the general factors and statistical analysis were analyzed by factors analysis for public service, multiple regression analysis for the relationship of each factors effecting the public service of the municipality and the qualitative research supported the quantitative research.

Research results were found that:

1 . Commitment level to municipality, leadership expectation level, administrative resources of municipality, implementation of Good Governance Principle of municipality and satisfaction level to public service in personal and process for overall were at high level

2 . Increment of the effect of service resources factors, Lop Buri municipality and operation according to Good Governance Principle effecting to the increment of public service in personal and process aspects

3. Increment of the effect of commitment factors to municipality effecting to decrease of the public service in facilities and service channels

4 . Increment of the effect of leadership expectations of municipal administrators, administrative resources and the implementation of Good

Governance Principles of the municipality effecting to increment of facilities and service channels

Keywords: The Internal Factors, The Public Services, The Municipalities, Lopburi Province

บทนำ

รัฐบาลได้ปฏิรูประบบราชการ โดยปรับปรุงหน่วยงานภาครัฐให้มีความเหมาะสมเพื่อลดความซ้ำซ้อนและให้เกิดเอกภาพ มีการกระจายอำนาจเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โดยได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ส่งผลให้มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้เทศบาล ยึดหลักการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้มอบพื้นที่หลายตำบล หลายหมู่บ้านให้อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้ปริมาณประชากรมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเพิ่มของพื้นที่และการมีประชากรที่ค่อนข้างหนาแน่นย่อมส่งผลกระทบต่อภารกิจงานของเทศบาล โดยเฉพาะภายใต้โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลด้านการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ กลับมีการรวมตัวกันที่สำนักงานใหญ่ เท่านั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีฐานะเป็นส่วนราชการที่ใกล้ชิดประชาชน มีความสำคัญยิ่งในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น แต่พบปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นในด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านช่องทางการให้บริการ ทั้งในเรื่องสังคม เศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาสและประชาชนทั่วไป การบริการสาธารณะแก่ประชาชนนั้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สรยุทธ์ เสี่ยม และอนุวัฒน์ วิใจเงิน, 2561) การที่จะบริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ดี จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาปัจจัยลักษณะภายในองค์กรของเทศบาล

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนาเทศบาลให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเป้าหมายหลักของการให้บริการสาธารณะในอนาคต ไม่ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือยุทธศาสตร์ของรัฐบาลโดยเฉพาะจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคกลางอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบเทศบาลถึง 20 แห่ง โดยมีประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลถึง 254,597 คน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาล การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็น

การศึกษาและวิเคราะห์ในภาพรวมของจังหวัดลพบุรีเพื่อประโยชน์ในการพิจารณานำไปปรับปรุงแก้ไข และประกอบการวางแผนดำเนินงาน ช่วยกำหนดแนวทางที่จะอำนวยความสะดวกในการพัฒนาเทศบาลในประเทศไทย โดยเฉพาะบุคลากรในเทศบาล และเป็นบทเรียนสำคัญในการวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับและวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรประกอบด้วย ความผูกพันต่อเทศบาล ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ทรัพยากรการบริหารของเทศบาล และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชาชนที่ทำการศึกษา จากประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลในจังหวัดลพบุรีและผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับเทศบาล
2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จากประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาล โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรทาร์ยามาเน่ จำนวน 400 รายจาก 10 เทศบาล ในจังหวัดลพบุรี และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ได้แก่ นายกเทศมนตรี และปลัดเทศบาล จำนวน 7 คนการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก และสุ่มจำนวนให้เป็นสัดส่วนกับจำนวนหน่วยในชั้นภูมิ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการตรวจ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ และข้อคำถามอ่านแล้วเข้าใจ ตรงประเด็นที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผลทดสอบมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเชื่อถือได้ โดยแบบสอบถามมี 6 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความผูกพันต่อเทศบาล เป็นแบบอัตราส่วนโดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการบริหารของเทศบาล เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน ข้อตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล เป็นแบบอัตราส่วนโดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน ข้อตอนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะของเทศบาล เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อการศึกษาแบบแผน โครงสร้าง และสาระ ของเนื้อหาคำตอบ จากนั้นนำมาใช้เป็น ส่วนเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงปริมาณใช้

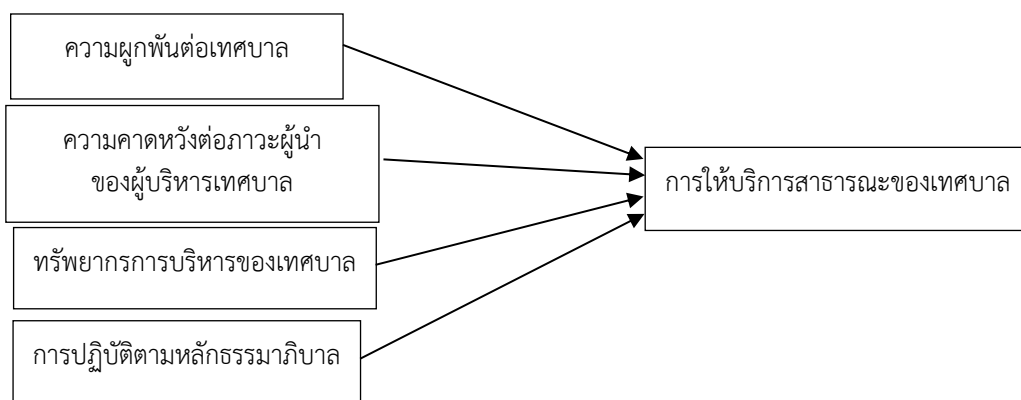
4.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ถึงรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ โดยทำการ วิเคราะห์สภาพทั่วไปของข้อมูล และคุณสมบัติทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติอัตราส่วน และ ค่าเฉลี่ย

4.2 การวิเคราะห์เชิงอนุมาน ได้เลือกใช้ 2 วิธี คือ

4.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อศึกษาถึงการ ให้บริการสาธารณะ ซึ่งก็คือ การปฏิบัติงานในเทศบาลให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีตัวแปรรวมกันทั้งสิ้น 20 ตัวแปร

4.2.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะของ เทศบาล รวมถึงความสามารถในการอธิบายการผันแปรของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตาม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

ผลการวิจัย

1. ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีระดับความผูกพันต่อ เทศบาลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.80) มีระดับความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.83) มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรการบริหาร ของเทศบาล อยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.56) ระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะ

ของเทศบาล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.51) การศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง โดยตรงกับเทศบาลในจังหวัดลพบุรี อย่างเห็นได้ชัด

2. การให้บริการสาธารณะของเทศบาล ซึ่งมีตัวแปรร่วมกันทั้งหมด 20 ตัวแปรย่อย นำมาจัดกลุ่ม เป็นปัจจัยใหญ่ร่วมกัน ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีปัจจัยร่วมกัน 2 ปัจจัย ได้แก่ การให้บริการสาธารณะด้านบุคลากรและกระบวนการให้บริการและการให้บริการ สาธารณด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการ

3. ตัวแปรลักษณะภายในองค์กร สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรการให้บริการ สาธารณะ ด้านบุคลากรและกระบวนการให้บริการ ได้ร้อยละ 47.0 ($R^2 = .402$) $see = .7407$ $F = 25.470$ $Sig\ of\ F = .000$) โดยที่เมื่ออิทธิพลของตัวแปรทรัพยากรการบริหารของเทศบาล และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การบริการสาธารณะด้าน บุคลากรและกระบวนการให้บริการสูงขึ้น (สมการพยากรณ์ $y_1 = -3.604 + 0.554x_3 + 0.379x_4$)

4. ตัวแปรลักษณะภายในองค์กร สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรการให้บริการ สาธารณะ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการ ได้ร้อยละ 40.2 ($R^2 = .402$ $SEE = .7863$ $F = 19.365$ $Sig\ of\ F = .000$) โดยที่เมื่ออิทธิพลของตัวแปรความผูกพันต่อ เทศบาลสูงขึ้น ทำให้การบริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการ ลดลง และเมื่ออิทธิพลของตัวแปร 3 ตัว ได้แก่ ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลทรัพยากรการบริหารของเทศบาลและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล สูงขึ้น ทำให้การให้บริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการ ให้บริการสูงขึ้น (สมการพยากรณ์ $y_2 = -1.749 - .291x_1 + .314x_2 + .623x_3 + 1.1x_4$)

5. ข้อเสนอแนะในการบริการสาธารณะตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็น การให้บริการประชาชนที่ดี นับได้ว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่องค์กรมหาชนแห่งหนึ่งของไทย หรือ หน่วยงานในภาครัฐของระบบราชการไทยทั้งหลายย่อมจะต้องมีบางส่วนบางหน่วยงานที่ยังไม่ สามารถสนองความต้องการของประชาชนที่ไปขอรับบริการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจได้ สมบูรณ์แบบ แต่หากได้มีการนำเอาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ประยุกต์ใช้ได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการ เป็นที่พึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ นอกจากนี้ยังสามารถนำหลักธรรมคำสอนในส่วน อื่น ๆ นำมาประกอบประยุกต์ ใช้เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เพิ่มเติมได้อีกด้วย จะทำให้ ประสิทธิภาพในการให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการดียิ่งขึ้น (พระครูอุดมจารุวรรณ จารุโส (คำไ้), 2558) ในครั้งพุทธกาลองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก็ทรงใช้รัฐประศาสนศาสตร์ ในการบริหารจัดการกับพุทธบริษัททั้ง 4 ทั้งนี้ในทุกกระบวนการที่พระพุทธองค์ได้ทรงนำมาใช้ อาจจะครอบคลุมเหมือนกับรัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบัน แต่สภาวะการณ์โลกเปลี่ยน

สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ก็เปลี่ยนการบริการจัดการจึงปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเน้นในเรื่องการบริหาร “คน” โดยการพึ่งพิงทุนมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่ามีส่วนสำคัญในการที่จะนำมากำหนดบทบาทและหน้าที่อันพึงกระทำของนักบริหารซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสรรพสิ่งเช่น การนำหลักธรรมาธิปไตยมาใช้ในการบริหาร ที่ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงต้องไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นหลัก ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ ผู้บริหารที่ดีจะต้องยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่มิฉะนั้นคือประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมนั่นเอง

อภิปรายผล

การให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรีนั้น เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ทำหน้าที่ใน 3 กลุ่ม คือ ระดับระบบ ระดับกระบวนการและระดับนโยบายที่เกิดขึ้นภายในเทศบาลและเผยแพร่สู่ชุมชนภายนอกโดยการร่วมกันระหว่างผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่บุคลากรและชุมชนเทศบาล จะได้รับการพัฒนาไปในทิศทางใด มากน้อยเพียงใด เป็นกระบวนการตามทฤษฎี โครงสร้างหน้าที่ (Structural Functional Theory) การศึกษา วิจัยเรื่องปัจจัยลักษณะภายในองค์กรกับการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี จะดำเนินการอภิปรายจากข้อค้นพบที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือศึกษาระดับและวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรีข้อค้นพบในระดับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลของประชาชนแสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ เห็นว่าเทศบาลของตนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี และมีการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในระดับที่ดีมากสอดคล้องกับผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ที่พบว่าเทศบาลต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรีมีระดับ คุณธรรมความโปร่งใสในการดำเนินงานและการให้บริการสาธารณะโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคถดถอยพหุ แสดงว่า สมการที่เสนอสามารถอธิบายการให้บริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดลพบุรีได้พอสมควร (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ, 2561) ซึ่งสามารถนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ มาเป็นข้อสังเกต ได้ดังนี้

1. ความผูกพันต่อเทศบาล ผลการวิเคราะห์พบว่า เมื่ออิทธิพลความผูกพันต่อเทศบาลสูงขึ้นทำให้การให้บริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ภรณ์ มหามนต์, 2529) ข้อค้นพบนี้ เป็นไปในทางตรงกันข้ามกับ

นักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งผลสรุปตรงกันว่า ความผูกพันต่อองค์กรทำให้สมาชิกขององค์กรมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเห็นการทำงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตนเองเลื่อมใสศรัทธา (Steers, R.M, 1977) ที่เป็นอย่างนี้ เพราะการให้บริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและช่องทางการให้บริการโดยเฉพาะช่องทางการให้บริการที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ทันสมัยเป็นเรื่องใหม่ของประชาชนในชนบทที่เคยชินกับการให้บริการของเทศบาลในแบบดั้งเดิมแต่ความผูกพันเป็นเรื่องของความจงรักภักดีซึ่งประชาชนในชนบทซึ่งมักเป็นคนรุ่นเก๋ารู้จักกับผู้บริหารเทศบาลบุคลากรเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมาหลายชั่วอายุคนจึงมักยอมรับการให้บริการสาธารณะที่นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ไม่ได้

2. ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลผลการวิเคราะห์พบว่าเมื่ออิทธิพลของความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การให้บริการสาธารณะด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และช่องทางการให้บริการสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอันเป็นตัวบ่งชี้ว่าถ้าเทศบาลจะพัฒนากิจกรรมใหม่ๆ ที่จะต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ใช้วิสัยทัศน์ ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การจัดเว็บไซต์การให้บริการของเทศบาลการบำบัดขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมการบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนก็จะต้องสนับสนุนผู้นำที่มีภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรเท่านั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฤชงค์ บุญคุณาสันต์ ที่พบว่าภาวะผู้นำมีผลทำให้องค์การดำเนินกิจกรรมใหม่ ๆ ให้บรรลุเป้าหมายในที่สุด (ฤชงค์ บุญคุณาสันต์, 2548)

3. ทรัพยากรการบริหารของเทศบาลผลการวิเคราะห์พบว่าเมื่ออิทธิพลของทรัพยากรการบริหารของเทศบาลสูงขึ้นทำให้การให้บริการสาธารณะของเทศบาลทั้ง 2 ด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลักษณะ นาคพันธ์ ที่พบว่า ทรัพยากรการบริหาร งานมีผลต่อองค์การในด้านของการกระจายอำนาจการเปลี่ยนแปลงการบริหารการพัฒนาและการประกันคุณภาพ (ลักษณะ นาคพันธ์, 2545)

4. การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิเคราะห์พบว่า เมื่ออิทธิพลของการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลสูงขึ้นทำให้การให้บริการสาธารณะของเทศบาลทั้ง 2 ด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับผลการศึกษาของดิเรก วรรณเศียร พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลมีผลต่อลักษณะของเทศบาลที่มีการบริหารโดยใช้เทศบาลเป็นฐานหลักสำคัญในการบริหารงาน (ดิเรก วรรณเศียร, 2554) รวมทั้งมีผลต่อการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นทำให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาที่เป็นจริงเป็นจัง มีการปรับตัวในการปฏิบัติของท้องถิ่นโดยใช้หลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับท้องถิ่น จนถือเป็นกุญแจสำคัญว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นจากผลการศึกษา สำหรับการอธิบายการให้บริการสาธารณะของเทศบาล แสดงว่า ปัจจัยลักษณะภายในองค์กรประกอบด้วย ความผูกพันต่อเทศบาล ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำขอ

ผู้บริหารเทศบาล ทรัพยากรการบริหารของเทศบาลและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลมีผลต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาล สอดคล้องกับแนวคิดของพิทยา บวรวัฒนา ซึ่งได้ศึกษาองค์การสาธารณะเป็นเวลากว่า 10 ปี ผลการศึกษานี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ลักษณะภายในขององค์การเป็นเครื่องบ่งชี้ประสิทธิผลขององค์การ (พิทยา บวรวัฒนา, 2550)

5. การบริการสาธารณะตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หากได้มีการนำเอาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการเป็นที่พึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการ สามารถนำหลักธรรมคำสอนในส่วนอื่น ๆ นำมาประกอบประยุกต์ การบริหารจัดการกับพุทธบริษัททั้ง 4 สถานะการณ์โลกเปลี่ยน สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ก็เปลี่ยน การบริหารจัดการจึงปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยโดยเน้นในเรื่องการบริหาร “คน” โดยการพึ่งพิงทุนมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่ามีส่วนสำคัญในการที่จะนำมากำหนดบทบาทและหน้าที่อันพึงกระทำของนักบริหารซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนพุทธวิธีบริหารจึงต้องไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นหลัก ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ ผู้บริหารที่ดีจะต้องยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม

สรุป

ลักษณะภายในของเทศบาลประกอบด้วย ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลจะต้องมีความผูกพันต่อเทศบาล ความคาดหวังต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล ทรัพยากรขององค์การซึ่งก็คือ ทรัพยากรการบริหารของเทศบาล กลยุทธ์ของนักบริหาร ซึ่งทิศทางในปัจจุบันคือการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 3 ประการจะส่งผลต่อทิศทางขององค์การนั้นคือ การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน

การให้บริการสาธารณะจะนำไปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการกับประชาชนของเทศบาลมาศึกษา ได้แก่ กระบวนการขั้นตอนการให้บริการ เจ้าหน้าที่บุคลากรผู้ให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และช่องทางการให้บริการ เมื่อนำหลักธรรมเชิงพุทธคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการเป็นที่พึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ

ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะรูปแบบและวิธีการพัฒนาองค์กรเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ดังนี้

1. ด้านนโยบาย

เทศบาลในจังหวัดลพบุรีและผู้ มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ควรดำเนินการนำองค์ประกอบต่าง ๆ ของปัจจัยลักษณะภายในองค์กรที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษารายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ และพิจารณาประกอบการตัดสินใจเลือกการบริหารงาน การปรับปรุงและพัฒนาในเทศบาล ว่าสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการสาธารณะให้ได้ผลจริง โดยเน้นแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการ การมีหลักธรรมาภิบาลเพิ่มเติม

2. ด้านการนำไปปฏิบัติ

2.1 เทศบาลในจังหวัดลพบุรีแต่ละแห่งและประชาชนในชุมชน ควรดำเนินการร่วมกันทำเวทีประชาคมเสวนาเพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับความเข้มแข็งและจุดอ่อนต่าง ๆ จัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ตลอดจนความช่วยเหลือที่จำเป็นในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน

2.2 นอกจากแผนพัฒนาเทศบาลที่จำเป็นต้องทำแล้ว เทศบาลควรดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกับชุมชน อาจเป็นแผนระยะสั้น แผนระยะยาว

2.3 เทคโนโลยีและช่องทางการให้บริการเป็นภารกิจใหม่และเป็นรูปแบบการบริหารงานใหม่ที่เทศบาลในจังหวัดลพบุรียังไม่เคยชิน เพื่อให้เทศบาลมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เทศบาลที่ ต้องการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีและช่องทางการให้บริการ ควรดำเนินการจัดมุมหนึ่งของอาคารสถานที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของเทศบาลนั้น เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และติดตามตรวจสอบการทำงานของเทศบาลรวมทั้งเป็นสถานที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชี้แจงกระบวนการดำเนินงานของเทศบาลอันเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการใช้บริการสาธารณะแก่ประชาชน

2.4 การมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะในชุมชนทุก ๆ ด้าน จึงเป็นภารกิจหลักและผลลัพธ์ที่จำเป็นสำหรับเทศบาลในจังหวัดลพบุรีที่จะต้องวางแผนสนับสนุนเพื่อจัดตั้งกรรมการชุมชนและจัดให้มีการประชุมรวมทั้งจัดเวทีประชาคมอย่างสม่ำเสมอ

2.5 การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะ ให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรเป็นกระบวนการพิจารณาถึงการ

ดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจขององค์กร

2.6 ทรัพยากรการบริหารของเทศบาลส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะ ควรดำเนินการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรณรักษ์ให้ความสำคัญ ประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า และร่วมกันพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้ใช้ได้นานมอบหมายงานให้มีความเหมาะสม ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน ปรับปรุงจำนวนบุคลากรให้เหมาะสม และให้ผู้ปฏิบัติได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ต้องมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ปรับตัวให้ทันกระแสโลก

2.7 ในกรณีที่เทศบาล จะดำเนินงานในเรื่องที่กระทบต่อชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภค และสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการชี้แจงลักษณะของโครงการ และกระบวนการดำเนินงานของโครงการกับประชาชนอย่างละเอียดเป็นสิ่งที่ผู้บริหารของเทศบาลต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก

2.8 การนำไปปฏิบัติ ในกรณีที่เทศบาล การดำเนินงานควรส่งเสริมการนำหลักธรรมและคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนากำหนดบทบาทและหน้าที่อันพึงกระทำของนักบริหารซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการของประชาชนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอื่น ๆ ที่สภาพต่างจากจังหวัดลพบุรี เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเทศบาลให้สูงขึ้น

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานเทศบาล เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารเทศบาลให้สูงขึ้น

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบเจาะลึกในเทศบาลแต่ละประเภท แต่ละแห่งว่าสามารถปฏิบัติงานในอันที่จะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และความสุขของประชาชนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก วรรณเศียร. (2554). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: คำตอบสุดท้ายของการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 7(2), 213-222.
- พระครูอุดมจารุวรรณ จารุโส (คำไล้). (2558). การบริการสาธารณะตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 13(1), 56-64.
- พิทยา บวรพัฒนา. (2550). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์ โสภารการพิมพ์.

- ภรณ์ มหามนต์. (2529). *การประเมินประสิทธิผลขององค์กร*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ภูงค์ บุญคุณาสันต์. (2548). *คุณลักษณะผู้นำที่มีผลต่อความพร้อมรบของกองทัพเรือ*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (เล่มที่ 116 ตอนที่ 114 ก.)*.
- ลักขมณีนาคพันธ์. (2545). *ความพร้อมของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- สรยุทธ์ เสี่ยม และอนุวัฒน์ วิใจเงิน. (2561). *การบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทางการแพทย์และสาธารณสุขในเขตเทศบาลตำบลเขาพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประเทศไทย. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 13(1), 88-99*.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2561). *รายงานฉบับสมบูรณ์เพื่อประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ 2560 จังหวัดลพบุรี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ.
- Steers, R.M. (1977). Antecedents and Outcomes of Organizational Commitment. *Administrative Science Quarterly*, 22(1), 46-56.

ปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน*

FACTORS PREDICTING THE BURDEN IN FAMILY CAREGIVERS OF DEMENTIA PATIENTS

ภาวดี เหมทานนท์

Pawadee Hamtanon

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand

กิตติพร เนาว์สุวรรณ

Kittiporn Nawsuwan

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา

Boromarajonani College of Nursing Songkhla, Thailand

E-mail: pawadeehh@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงทำนายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่ให้การดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัย ด้วยโรค F00 – F04 โดยใช้เกณฑ์การจำแนกโรคระหว่างประเทศของโรคและปัญหาสุขภาพ ฉบับ 10 ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งให้การดูแลผู้ป่วยมาอย่างน้อย 6 เดือน วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง มารับบริการที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ และโรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ จำนวน 365 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน แบบสอบถามมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล และแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .926, .845, และ .894 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบทีละขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยที่สามารถทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ หรือตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนาย ได้แก่ ปัจจัย มุมมองเชิงบวกต่อการดูแล ภาวะซึมเศร้า อายุของผู้ดูแล และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวน

* Received 30 August 2019; Revised 16 November 2019; Accepted 18 November 2019

ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยที่บ้าน ร้อยละ 47.10 ($R^2 = .471$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านจะอยู่ในระดับสูงเมื่อผู้ดูแลมีภาวะซึมเศร้า มีอายุมาก และมีจำนวนชั่วโมงในการดูแลมาก แต่ถ้าผู้ดูแลมีมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล จะช่วยลดความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านได้

คำสำคัญ: ความรู้สึกเป็นภาระ, ภาวะซึมเศร้า, ผู้ป่วยสมองเสื่อม, มุมมองเชิงบวกต่อการดูแล

Abstract

This descriptive correlation aimed to study the factors to predict the burden in family caregivers of dementia patients. The sample were family caregivers of dementia patients who receive service at Suansaranrom hospital and Songkhla Rajanagarindra Psychiatric hospital. A Simple sampling of 365 subjects was used. They spent six hours plus per day in providing care for a minimum of six months for patients diagnosed with dementia (F00-F04), using the International statistical classification of diseases and related health problems 10th revision (ICD-10) criteria. The instrument were questionnaires of caregivers' burden of dementia patients, positive aspects of caregiving, and the depression screening. The reliability by using Cronbach's alpha coefficient were .926, .845, and .894 respectively. Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis.

The results revealed that:

The factors that predicted the sense of burden of family caregivers of dementia patients or the variables that entered the equation were the positive aspect of caregiving, depression, age of caregiver and number of hours of care per day which could explain the variance of caregivers' burden of dementia patients 47.10% ($R^2 = .471$, $p < .001$) with statistical significance at .001 level.

Sense of burden in caregivers of dementia patients have a high level when the caregivers have depression, older, and more hours to care for. If dementia caregivers have a positive aspect of caregiving, that reduce sense of burden.

Keyword: Sense Of Burden, Depression, Dementia Patients, Positive Aspect Of Caregiving

บทนำ

สมองเสื่อมเป็นปัญหาที่สำคัญในผู้สูงอายุและเป็นสาเหตุของความพิการและการพึ่งพา มีผู้ป่วยสมองเสื่อมทั่วโลกมากกว่า 50 ล้าน และจะมีมากกว่า 150 ล้านคนในปี พ.ศ. 2593 (World Health Organization, 2017) สำหรับประเทศไทย พบว่า มีความชุกร้อยละ 2 – 10 (วีระศักดิ์ เมืองไพศาล, 2559) ในปี พ.ศ. 2557 การสำรวจ พบว่ามีความชุก ร้อยละ 8.1 ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนประมาณ 600,000 คน จะเพิ่มขึ้นเป็น 1.4 ล้าน ในอีก 20 ปี และจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าทุก 10 ปี โดยผู้สูงอายุสมองเสื่อมส่วนใหญ่จะมีความบกพร่องของความจำ ระยะสั้นร่วมกับความบกพร่องของการทำงานของสมอง เช่น ขาดสมาธิและความสนใจ ความบกพร่องด้านการจัดการสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินโรคเป็นไปอย่างช้า ๆ และไม่ทราบสาเหตุอย่างแน่ชัด ส่งผลให้ผู้ป่วยสมองเสื่อมกลายเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และระดับการพึ่งพาจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ป่วย โดยแนวทางการรักษาในปัจจุบันที่เชื่อว่า ผู้ดูแลที่บ้าน คือ กุญแจสำคัญของความสำเร็จในการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม ทำให้ผู้ป่วยสมองเสื่อมส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70 - 80) ได้รับการดูแลที่บ้าน (Brodaty, H., & Donkin, M, 2009) ถึงแม้ว่ากิจกรรมการดูแลผู้ป่วยนี้ในบางครั้งอาจจะมีการแบ่งกันในสมาชิกของครอบครัวหรือเพื่อน แต่จากการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า มีการดูแลโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียวมากที่สุด การดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมต้องใช้เวลาที่มากกว่าผู้ดูแลผู้ป่วยทางอายุรกรรมอื่น ๆ (Gulin, S. L., Peralta, et al., 2018) อีกทั้งเป็นงานที่ยุ่งยากและเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากที่จะก้าวผ่าน ในแต่ละวันผู้ดูแลต้องเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายกับการเปลี่ยนแปลงของระดับความสามารถและพฤติกรรมใหม่ ๆ ของผู้ป่วย เมื่อให้การดูแลผู้ป่วยในระยะเวลานานจะส่งผลให้ผู้ดูแลที่บ้านเกิดภาวะทุกข์ทั้งทางกายและทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความเครียด การนอนที่แปรปรวน ภาวะซึมเศร้า และภาวะแทรกซ้อนทางกายอื่น ๆ และเป็นความเสี่ยงในที่จะกลายเป็นความรู้สึกเป็นภาระ (Rose, K., & Lopez, R, 2012)

แนวคิดของความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแล (Caregiver burden) เป็นผลกระทบที่สำคัญที่เกิดจากการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม ซึ่ง ทรีมอนต์ (Tremont, G, 2011) ได้แบ่งภาระจากการดูแลออกเป็น ด้านวัตถุวิสัย (Objective aspect) เช่น เวลา และการดูแลด้านร่างกาย ส่วนอีกด้านคือ ประสบการณ์ทางอัตวิสัย (Subjective experience of caregiving) เช่น ปฏิกริยาทางการรับรู้และอารมณ์ต่อการดูแล ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้ป่วยมากกว่าระดับความบกพร่องในการทำหน้าที่ของผู้ป่วย ผู้ดูแลจะเกิดภาวะคับข้องใจจากการที่ไม่สามารถสื่อสารได้อย่างเข้าใจกับผู้ป่วย การที่ผู้ป่วยไม่สามารถจำผู้ดูแลได้ รวมไปถึงผู้ป่วยทำร้ายผู้ดูแล และปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพส่วนบุคคล เช่น การไม่สามารถกลืนอาหารและปัสสาวะได้ ความสามารถทางกายที่ลดลง กล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ดูแลที่บ้านรู้สึกเป็นภาระ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านผู้ป่วย และด้านผู้ดูแล โดยปัจจัยด้านผู้ป่วย ได้แก่

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ภาวะพร่องในการดูแลตนเอง/การสนับสนุน ความผิดปกติของการทำหน้าที่เชิงรู้คิด (Wijngaart, V. D., Vernooij-Dassen, F. J. & Felling, A, 2007) ภาวะพร่องในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเกิดจากความผิดปกติของการทำหน้าที่เชิงรู้คิด ทำให้ภาระของผู้ดูแลเพิ่มขึ้น (Kim, H., Chang, M. et al., 2012) (Bruvik, F. K., Allore, H. G. et al., 2013) ส่วนปัจจัยด้านผู้ดูแล พบว่า ผู้ดูแลที่เป็นเพศหญิง (Gallicchio, L., Siddiqi, N. et al., 2002) มีความรู้สึกเป็นภาระได้มากและเกิดขึ้นได้บ่อย การที่ผู้ดูแลต้องการให้การดูแลผู้ป่วยเพียงคนเดียว รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ดูแลที่ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และชุมชน นอกจากนี้ ชัมเบลอร์ และคณะ (Chumbler, N. R., Grimm, J. W. et al., 2003) พบว่า ผู้ดูแลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ และผู้ดูแลที่มีอายุน้อย จะมีความเสี่ยงต่อการเป็นผู้ที่มีภาระในการดูแล

นอกจากนี้ เฮลเกิแมน เอเลน เดอคอสเตอร์ และเบอกิโอ (Hilgeman, M. M., Allen, et al., 2007) ศึกษาพบว่า ผู้ดูแลที่ประเมินสถานการณ์ในการดูแลในลักษณะเชิงบวกจะมีภาวะซึมเศร้าในระดับต่ำ ลดภาวะทุกข์ใจจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้ป่วย และความรู้สึกเป็นภาระจากการดูแลกิจกรรมในแต่ละวันอยู่ในระดับต่ำ โดย ซีเมียดิน และโอคอนเนอร์ (Semiatin, A. et al, 2012) เรียกว่ามุมมองเชิงบวก ที่จะเป็นเสมือนตัวกันชนกับผลลัพธ์ที่เกิดจากการรักษา เป็นปัจจัยช่วยป้องกันและสร้างเสริมสุขภาวะแก่ผู้ดูแล และจะช่วยสร้างและคงไว้ซึ่งความสมดุลในชีวิตของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม ป้องกันไม่ให้ผู้ดูแลเกิดภาวะซึมเศร้า ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมมีการปรับตัว เกิดสุขภาวะ และส่งผลให้สามารถดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ ได้แก่ อายุของผู้ดูแล จำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน ปัจจัยมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล และปัจจัยภาวะซึมเศร้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (Correlational predictive design)

ประชากร ได้แก่ ผู้ดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยด้วยโรคสมองเสื่อมตามเกณฑ์การจำแนกโรกระหว่างประเทศของโรคและปัญหาสุขภาพ ฉบับ 10 ขององค์การอนามัยโลก (ICD-10) ซึ่งในปีงบประมาณ 2558– 2559 พบว่า มีผู้ป่วยสมองเสื่อมมารับบริการ ที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงพยาบาลสงขลาธาราชนรินทร์ ปิละ

เฉลี่ยประมาณ 1,500 ราย โดยผู้วิจัยกำหนดให้มีผู้ป่วยสมองเสื่อมได้รับการดูแลจากผู้ดูแลหลัก 1 คน จึงมีประชากรในการวิจัยครั้งนี้ 1,500 ราย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่มารับบริการที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 - พฤษภาคม 2560 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (ประสพชัย พสุนนท์, 2556) ในการประมาณค่าสัดส่วนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 306 คน และเพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล จึงเพิ่มอีกร้อยละ 20 รวมกลุ่มตัวอย่าง 368 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายในการเก็บข้อมูล 3 วันต่อสัปดาห์ ได้วันจันทร์ อังคาร และพฤหัสบดี และเก็บข้อมูลจากผู้ดูแลที่พาผู้ป่วยมารับการรักษาในวันดังกล่าว ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก คือ ผู้ดูแลในครอบครัวของผู้ป่วยสมองเสื่อมที่ได้รับการดูแลหลัก โดยไม่คิดค่าตอบแทน ให้การดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคสมองเสื่อมตามเกณฑ์ของ ICD-10 และผู้ป่วยมีคะแนนระดับ < 11 คะแนน จากการประเมินโดยใช้แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (Mini-Mental State Examination: MMSE – Thai 2002) มีระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน และเป็นเวลานานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ทั้งนี้ต้องเป็นการดูแลที่ต่อเนื่องกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน

2. แบบวัดความรู้สึกเป็นภาระ (Zarit Burden Interview) ซึ่งพัฒนาโดย ซาริต และซาริต (Zarit, S. H., & Zarit, J. M, 1990) แปลเป็นภาษาไทยโดย ชนัญชิตาคุชฎี ทุลศิริ (ชนัญชิตาคุชฎี ทุลศิริ, รัชณี สรรเสริญ และวรรณรัตน์ ลาวัณ, 2554) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.92 มีจำนวน 22 ข้อ มี 4 องค์ประกอบคือ 1) ความตึงเครียดส่วนบุคคล 2) ความขัดแย้งในตนเอง 3) ความรู้สึกผิด และ 4) เจตคติที่ไม่แน่นอน คำตอบแต่ละข้อเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 0 – 4 คะแนน คะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 0 – 88 คะแนน โดยคะแนนรวม 0 – 21 คะแนน หมายถึงไม่เป็นภาระหรือเป็นภาระน้อยมาก 21 – 40 คะแนน หมายถึงเป็นภาระน้อยถึงปานกลาง 41 – 60 คะแนน หมายถึงเป็นภาระปานกลางถึงมาก และ 61 – 88 คะแนน หมายถึงเป็นภาระมาก และผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้ไปหาความเชื่อมั่นในผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .8963. แบบสอบถามมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามจากศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล และการดูแลผู้ป่วยภาวะสมองเสื่อมทั้งในและต่างประเทศ และศึกษาแนวคิดของ เกธ, ไกรเวอร์, คุลฮารา และเนห์รา (Kate, N., Grover, S. et al., 2012) ซึ่งได้สร้างเครื่องมือ The

Scale for Positive Aspects of Caregiving Experience: SPACE ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาให้คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 ถึงคะแนนน้อยที่สุด 1 คะแนน โดยข้อคำถามมีทั้งความหมายทางบวกและทางลบ ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 44 ข้อ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดูแลมีจำนวน 14 ข้อ 2) แรงจูงใจในการดูแล จำนวน 13 ข้อ 3) ความพึงพอใจของผู้ดูแลจำนวน 8 ข้อ และ 4) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจำนวน 9 ข้อ

การแปลความหมายคะแนนมุมมองเชิงบวกต่อการดูแลทั้งรายด้านและโดยรวม เป็นไปตามเกณฑ์ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลสูงมาก

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลต่ำมาก

ผู้วิจัยนำแบบวัดมุมมองเชิงบวกต่อการดูแลของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้ป่วยสมองเสื่อม ฉบับที่สร้างเสร็จให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้ภาษา และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ของแบบวัดที่สร้างขึ้น (Item - Objective Congruence Index: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 และไปทดลองใช้กับผู้ดูแลในครอบครัวของผู้ป่วยสมองเสื่อมที่พาผู้ป่วยสมองเสื่อมเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริง แต่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้แบบวัดมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดมุมมองเชิงบวกทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าเท่ากับ .845

แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า นี้พัฒนาขึ้นโดย Center for Epidemiologic Studies และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดย ดวงใจ กษานติกุล และคณะ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ เกี่ยวกับระดับอารมณ์เศร้าในด้านความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม และอาการทางกาย โดยเป็นคำถามทางบวก 4 ข้อ และคำถามทางลบ 16 ข้อ ในแต่ละข้อมีคะแนนระหว่าง 0 - 3 คะแนน มีค่าคะแนนรวมเท่ากับ 0 - 60 คะแนน (ตริยา เลิศหัตถศิลป์, 2555) โดยแบบประเมิน CES-D ฉบับภาษาไทยมีค่าเฉลี่ยคะแนนในคนที่ไม่มีภาวะซึมเศร้าเท่ากับ 20.4 (S.D. = 5.8) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .82 และแบบวัดนี้ ตริยา เลิศหัตถศิลป์ ได้นำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง “ภาวะซึมเศร้าและความรู้สึกเป็นภาระในผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กออทิสติกที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ” (ตริยา เลิศหัตถศิลป์, 2555) พบว่า

จุดตัดคะแนนที่มากกว่าหรือเท่ากับ 26 คะแนน ถือว่ามีภาวะซึมเศร้า และผู้วิจัยไปทดลองใช้กับผู้ดูแลในครอบครัวของผู้ป่วยสมองเสื่อมที่พาผู้ป่วยสมองเสื่อมเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาจริง แต่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้แบบวัดมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดมุมมองเชิงบวกทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าเท่ากับ .894

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ จังหวัดสงขลา เมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลทั้ง 2 แห่งแล้ว ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยแนะนำตัวกับผู้เข้าร่วมวิจัย และชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย แจ้งสิทธิ หากผู้เข้าร่วมวิจัยยินยิตอรับการเข้าร่วมวิจัย ให้ลงลายมือชื่อยินยอมก่อนทำแบบสอบถาม ซึ่งผู้เข้าร่วมวิจัยจะไม่มีความเสี่ยงที่เป็นอันตรายและไม่มีผลกระทบต่อมาตราจรรยาในโรงพยาบาล ข้อมูลเป็นความลับและเสนอผลการวิจัยในภาพรวม หลังจากนั้นผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามด้วยตนเอง หากกลุ่มตัวอย่างคนใดมีข้อสงสัย สามารถซักถามผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยได้ตลอดเวลา และกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีอุปสรรคในการทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยอ่านให้กลุ่มตัวอย่างตอบ โดยอ่านตามเอกสารทุกข้อ ไม่มีการแปลความ หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมด 368 ชุด เมื่อผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล พบว่าใช้ได้ จำนวน 365 ชุด คิดเป็นร้อยละ 99.18 ของกลุ่มตัวอย่าง ที่นำเข้าเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ปัจจัยทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน โดยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบทีละขั้นตอน (Stepwise) กำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ ก่อนการวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงพหุ ผู้วิจัยได้ผ่านการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) (Hair, J. F., Black, W. C. et al., 2014) ของสถิติที่ใช้ ดังนี้

2.1 การมีข้อมูลลักษณะการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity) โดยพิจารณาจากกราฟ Normal Probability Plot พบว่าข้อมูลส่วนใหญ่จะอยู่รอบ ๆ เส้นตรง จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ และตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์เชิงเส้น

2.2 ทดสอบความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนคงที่ที่ต้องมีความเป็นเอกภาพ (Homoscedasticity) และข้อมูลไม่มี Outliers โดยพิจารณาจากกราฟ Scatter Plot พบว่ามีการกระจายของจุดห่างจากเส้นตรงอย่างสมมาตรและอยู่ระหว่าง ± 3

2.3 ตัวแปรอิสระแต่ละตัวไม่มีความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้นสูง (Multicollinearity) โดยการพิจารณาจากค่า Tolerance ระหว่าง .838 – .977 และค่า VIF ระหว่าง 1.024 – 1.194

2.4 ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (Non - autocorrelation) โดยพิจารณาจากค่า Durbin - Watson เท่ากับ 1.832

จริยธรรมวิจัย

ผู้วิจัยได้รับอนุมัติในการทำวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมในคน ของโรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ เลขที่ 028/2559 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2559 และของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ เลขที่ 095/2559 ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2559

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.71 มีอายุ 41 – 60 ปี ร้อยละ 63.29 ระดับการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 33.42 สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 86.85 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 96.99 ปัจจุบันมีอาชีพเกษตรกรร้อยละ 35.34 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 365)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	158	43.29
หญิง	207	56.71
อายุ		
20 – 40 ปี	84	23.01
41 – 60 ปี	231	63.29
61 – 80 ปี	45	12.33
> 80 ปี	5	1.37
Min=22 ปี; Max=83 ปี		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	106	29.04
มัธยมศึกษาตอนต้น	50	13.17
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช/ปวส	87	23.84
ปริญญาตรี	122	33.42
ศาสนา		
พุทธ	354	96.99
อิสลาม	11	3.01
สถานภาพสมรส		
โสด	30	8.22
คู่	317	86.85
หย่า/แยก/ ม่าย	18	4.93
อาชีพในปัจจุบัน		
เกษตรกร	129	35.34
ผู้ดูแลผู้ป่วย	33	9.04
ธุรกิจส่วนตัว	77	21.10
แม่บ้าน	29	7.95
รับจ้าง	42	11.51
รับราชการ	42	11.51
ข้าราชการบำนาญ	13	3.55
จำนวนผู้ที่ให้การช่วยเหลือในการดูแล		
ไม่มี	29	7.95
1คน	153	41.92
2 คน	119	32.60
3 คน	20	5.48

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
> 3 คน	44	12.05
Min=0 คน; Max=6 คน		

2. ระดับมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านมีมุมมองเชิงบวกต่อการดูแลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = .36) โดยด้านแรงจูงใจในการดูแลสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .68) รองลงมาคือด้านความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .45) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของมุมมองเชิงบวกต่อการดูแลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 365)

มุมมองเชิงบวกต่อการดูแล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ผลประโยชน์ที่ได้จากการดูแล	3.54	.47	สูง
แรงจูงใจในการดูแล	4.24	.68	สูง
ความพึงพอใจของผู้ดูแล	3.58	.39	สูง
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	3.95	.45	สูง
โดยรวม	3.80	.36	สูง

3. ภาวะซึมเศร้า

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีภาวะซึมเศร้า (ร้อยละ 94.79) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านที่มีภาวะซึมเศร้า

ภาวะซึมเศร้า	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีภาวะซึมเศร้า	346	94.79
มีภาวะซึมเศร้า	19	5.21

4. ปัจจัยทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน

ปัจจัยที่สามารถทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ หรือเป็นตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนาย ได้แก่ ปัจจัยมุมมองเชิงบวกต่อภาวะซึมเศร้า อายุของผู้ดูแล และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ร้อยละ 47.10 ($R^2 = .471$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยสามารถเขียนเป็นสมการทำนายได้ดังนี้

คะแนนดิบ

ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน = $52.967 - .338$ (มุมมองเชิงบวก) + $.632$ (ภาวะซึมเศร้า) + $.213$ (อายุของผู้ดูแล) + $.376$ (จำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน)

คะแนนมาตรฐาน

Z (ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน) = $-.383$ (มุมมองเชิงบวก) + $.368$ (ภาวะซึมเศร้า) + $.177$ (อายุของผู้ดูแล) + $.132$ (จำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน)

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์พหุการณในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน

ปัจจัยทำนาย	B	SE	Beta	t
ค่าคงที่	52.967	7.151		7.407
ปัจจัยมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล	-.338	.037	-.383	-.9149
ปัจจัยภาวะซึมเศร้า	.632	.072	.368	8.830
อายุของผู้ดูแล	.213	.047	.177	4.552
จำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน	.376	.110	.132	3.413

$R = .687$ $R^2 = .471$ adj $R^2 = .465$ df = 4, 364 $F = 80.242^{***}$ $SE_{est} = 10.186$

*** $p < .001$

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ หรือเป็นตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนาย ได้แก่ ปัจจัยมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล ภาวะซึมเศร้า อายุของผู้ดูแล และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ร้อยละ 47.10 ($R^2 = .471$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

โดยคะแนนมาตรฐาน เป็นดังนี้

Z (ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน) = $-.383$ (มุมมองเชิงบวก) + $.368$ (ภาวะซึมเศร้า) + $.177$ (อายุของผู้ดูแล) + $.132$ (จำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน)

จากสมการอธิบายได้ว่า มุมมองเชิงบวกต่อการดูแล ภาวะซึมเศร้า อายุของผู้ดูแล และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวันสามารถร่วมทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ได้ร้อยละ 47.10 กล่าวได้ว่า ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านมีมุมมองเชิงบวกต่อการดูแลสูงจะช่วยลดความรู้สึกเป็นภาระ ส่วนภาวะซึมเศร้าของผู้ดูแล อายุของผู้ดูแล และจำนวน

ชั่วโมงในการดูแลต่อวัน หากอยู่ในระดับมากจะไปเพิ่มความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม

มุมมองเชิงบวกต่อการดูแลมีระดับสูงจะช่วยลดความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม ซึ่งหมายถึง ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่มีการรับรู้ว่าคุณเองมีความรู้สึกพึงพอใจ ความสำเร็จ ในบทบาท การดูแลนั้นมีความหมายต่อตนเอง และเกิดความสุขสนทนจากการดูแล (Elwick, H., Joseph, S. et al., 2010) ส่งผลให้ผู้ดูแลทำความเข้าใจและปรับตัวตามกระบวนการเผชิญความเครียด ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปให้การดูแลผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านในระยะแรกของการดำเนินโรค (Early stage day care) เพื่อให้ผู้ดูแลได้เตรียมตัวในการเผชิญกับปัญหาของผู้ป่วยในระยะท้ายของการดำเนินโรค เช่น ปัญหาด้านพฤติกรรม กิจวัตรประจำวัน ความขัดแย้งในครอบครัว (WaAmbrose-Miller, W., & Ashcrof, R, 2016) อาทิ การใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้ครอบครัวเป็นฐาน (Family – based counseling) เพราะมีความยืดหยุ่นได้ตามสภาพการณ์ แต่เป็นขั้นตอน โดยสามารถวางแผนเป้าหมายเพื่อให้ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านเกิดการพัฒนาคะแนนรู้และความรู้ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ และได้รับพัฒนาทักษะการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม (ภาวดี เหมทานนท์, 2560) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะช่วยลดความรู้สึกเป็นภาระที่เกิดจากการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมได้ และส่งผลกระทบต่อผู้ที่ได้รับการดูแลด้วย ทำให้เกิดความสมดุลในชีวิตทั้งผู้ให้การดูแลและผู้รับการดูแล

ภาวะซึมเศร้าทำให้ผู้ดูแลรู้สึกเป็นภาระมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ร้อยละ 56.71 มีอายุ 41 – 60 ปี ร้อยละ 63.29 มีอาชีพเกษตรกรร้อยละ 35.34 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดภาวะซึมเศร้า โดยเฉพาะหากผู้ดูแลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และอยู่ในวัยสูงอายุ จะยิ่งมีภาวะซึมเศร้า และมีสภาวะอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่าย รวมไปถึงการรู้สึกผิด ส่งผลถึงความรู้สึกไม่มั่นใจในบทบาท เพราะคิดว่ายังให้การดูแลที่ยังไม่เพียงพอ (Pankong, O., Pothiban, L. et al., 2018) นอกจากนี้ระดับผลกระทบทางอารมณ์นี้ขึ้นอยู่กับจำนวนชั่วโมงในการให้การดูแล ปริมาณของกิจกรรมที่ต้องทำ และระยะเวลาที่ได้ให้การดูแลผู้ป่วย (Tremont, G, 2011) ดังจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า จำนวนชั่วโมงที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อความรู้สึกเป็นภาระที่สูงขึ้น ซึ่งโดยทั่วไป ผู้ดูแลที่บ้านใช้เวลาในการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมมากกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (Alzheimer’s Australia, 2015) เมื่ออาการดำเนินไปพบว่าผู้ดูแลผู้ป่วยที่บ้านจะมีความเครียดมากขึ้นจากหน้าที่และความรับผิดชอบที่มากขึ้น ทั้งในเรื่องต้องใช้เวลามากขึ้น และความยุ่งยากในการดูแลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และการเงินที่มากขึ้นตามการดำเนินของโรค (Clay, O. J., Roth, D. L. et al., 2008) นั่นคือ เมื่อการดำเนินโรคที่ยาวนานขึ้น ผู้ป่วยสมองเสื่อมก็จะมีอาการที่รุนแรงขึ้น มีความต้องการการดูแลที่มากขึ้น ส่งผลให้ผู้ดูแลผู้ป่วยต้องกระทำตามบทบาทที่มากขึ้น ยุ่งยาก ซ้ำซ้อนมากขึ้น ผลลัพธ์

ก็คือผู้ดูแลรู้สึกเป็นภาระมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลที่มีอายุมากจะมีความรู้เป็นภาระมากขึ้น สืบเนื่องจากผู้ป่วยสมองเสื่อมส่วนใหญ่จะมีการเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ ทำให้ผู้ดูแลต้องแก้ไขสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ดูแลที่อายุมากไม่สามารถเผชิญหน้าและแก้ไขปัญหาเรื่องอาการของผู้ป่วยได้ทันทั่วถึง ทำให้รับรู้ถึงอุปสรรคในการดูแล มีความยุ่งยากในการดูแล

สรุป

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้าน ในเขตภาคใต้ หรือตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนาย ได้แก่ ปัจจัย มุมมองเชิงบวกต่อการดูแล ภาวะซึมเศร้า อายุของผู้ดูแล และจำนวนชั่วโมงในการดูแลต่อวัน โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยที่บ้าน ร้อยละ 47.10 ($R^2 = .471$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านจะอยู่ในระดับสูงเมื่อผู้ดูแลมีภาวะซึมเศร้า มีอายุมาก และมีจำนวนชั่วโมงในการดูแลมาก แต่ถ้าผู้ดูแลมีมุมมองเชิงบวกต่อการดูแล จะช่วยลดความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมที่บ้านได้

ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางในการวางแผนในการส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมให้มีการปรับตัวในบทบาทของผู้ดูแล ร่วมกับการประเมินตัวแปรต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อความรู้สึกเป็นภาระต่อการดูแล รวมทั้งการหาแนวทางให้ผู้ดูแลผู้ป่วยปรับเปลี่ยนมุมมองต่อการดูแลให้เป็นไปในลักษณะของเชิงบวก และควรจะศึกษาถึงตัวแปรทางด้านผู้ป่วยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม และควรจะมีการศึกษาตั้งแต่ผู้ดูแลผู้ป่วยเริ่มเข้ามารับบทบาท และศึกษาเป็นระยะยาวตามการดำเนินของโรคที่มีความรุนแรงขึ้นตามระยะเวลาการเจ็บป่วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยบุคลากรทางด้านสุขภาพควรมีการวางแผนสำหรับการส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมให้มีการปรับตัวในบทบาทของผู้ดูแล ด้วยการประเมินตัวแปรต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อความรู้สึกเป็นภาระต่อการดูแล รวมทั้งการหาแนวทางให้ผู้ดูแลผู้ป่วยปรับเปลี่ยนมุมมองต่อการดูแลให้เป็นไปในลักษณะของเชิงบวก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ผู้วิจัยควรจะศึกษาถึงตัวแปรทางด้านผู้ป่วยที่ส่งผลต่อความรู้สึกเป็นภาระของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม และควรจะมีการศึกษาตั้งแต่ผู้ดูแลผู้ป่วยเริ่มเข้ามารับบทบาท และศึกษาเป็นระยะยาวตามการดำเนินของโรคที่มีความรุนแรงขึ้นตามระยะเวลาการเจ็บป่วย

เอกสารอ้างอิง

- ชนัญชิดา คุชฎี ทุลศิริ, รัชนี สรรเสริญ และวรรณรัตน์ ลาวัง. (2554). การพัฒนาแบบวัดภาวะในการดูแลของผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 4(1), 62-75.
- ตริยา เลิศหัตถศิลป์. (2555). ภาวะซึมเศร้าและความรู้สึกเป็นภาระในผู้ดูแลผู้ป่วยเด็กออทิสติกที่ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2556). วิจัยไม่ใช่เรื่องยาก. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 22(2), 139-150.
- ภาวดี เหมทานนท์. (2560). การศึกษาและการเสริมสร้างมุมมองเชิงบวกของผู้ดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมด้วยการให้คำปรึกษาโดยใช้บ้านเป็นฐาน. ใน *ดุชนิพนธ์ ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). ค่าเฉลี่ยและการแปลความหมาย. *วารสารการศึกษา*, 18 (3), 8 -11.
- วีระศักดิ์ เมืองไพศาล. (2559). การป้องกัน การประเมินและการดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อม (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล.
- Alzheimer's Australia. (2015). *Caring for Someone with Dementia: the Economic, Social, and Health Impacts of Caring and Evidence Based Supports for Carers*. Retrieved November 16, 2019, from <https://www.dementia.org.au/files/NATIONAL/documents/Alzheimers-Australia-Numbered-Publication-42.pdf>
- Brodaty, H., & Donkin, M. (2009). *Family Caregivers of People with Dementia. Dialogues Clinical Neuroscience*. Retrieved December 7, 2014, from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3181916/pdf/DialoguesClinNeurosci-11-217.pdf>
- Bruvik, F. K., Allore, H. G. et al. (2013). The Effect of Psychosocial Support Intervention on Depression in Patients with Dementia and Their Family Caregivers: An Assessor-Blinded Randomized Controlled Trial. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorder*, 3(1), 386-397.
- Chumbler, N. R., Grimm, J. W. et al. (2003). Gender, Kinship and Caregiver Burden: The Case of Community-Dwelling Memory Impaired Seniors. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 18(8), 722-732.

- Clay, O. J., Roth, D. L. et al. (2008). Changes in Social Support and their Impact on Psychosocial Outcome over a 5 - Year Period for African American and White Dementia Caregivers. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 23(8), 857-862.
- Elwick, H., Joseph, S. et al. (2010). *Manual for the Adult Carer Quality of Life Questionnaire (AC-QoL)*. London: The Princess Royal Trust for Carers.
- Gallicchio, L., Siddiqi, N. et al. (2002). Gender Differences in Burden and Depression among Informal Caregivers of Demented Elders in the Community. *International Journal of Geriatrics Psychiatry*, 17(2), 154-163.
- Gulin, S. L., Peralta, et al. (2018). The Influence of Personal Strengths on Quality of Care in Dementia Caregivers from Latin America. *Journal of Rehabilitation*, 84(1), 13-21.
- Hair, J. F., Black, W. C. et al. (2014). *Multivariate Data Analysis*. USA: Pearson Education Limited.
- Hilgeman, M. M., Allen, et al. (2007). Positive Aspects of Caregiving as a Moderator of Treatment Outcome over 12 Months. *Psychological Aging*, 22(2), 361-371.
- Kate, N., Grover, S. et al. (2012). Scale for Positive Aspects of Caregiving Experience: Development, Reliability, and Factor Structure. *East Asian Archive Psychiatry*, 22(2), 62 -69.
- Kim, H., Chang, M. et al. (2012). Predictors of Caregiver Burden in Caregivers of Individuals with Dementia. *Journal of Advanced Nursing*, 68(4), 846-855.
- Pankong, O., Pothiban, L. et al. (2018). A Randomized Controlled Trial of Enhancing Positive Aspects of Caregiving in Thai Dementia Caregivers for Dementia. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 22(2), 131-143.
- Rose, K., & Lopez, R. (2012). Transitions in Dementia Care: Theoretical Support for Nursing Roles . *The Online Journal of Issues in Nursing*, 17(2), 4.
- Semiatin, A. et al. (2012). *The Relationship between Self - Efficacy and Positive Aspects of Caregiving in Alzheimer's Disease Caregiver*. Retrieved November 20, 2018, from <http://people.bu.edu/abudson/ctcn/PublicationsSemiatin-Oconnor%202012.pdf>

- Tremont, G. (2011). Family Caregiving in Dementia. *Medicine & Health*, 94(2), 36 – 38.
- WaAmbrose-Miller, W., & Ashcrof, R. (2016). Challenges Faced by Social Workers asMembers of Interprofessional Collaborative Health Care Teams. *Health & Social Work*, 41(2), 101-110.
- Wijngaart, V. D., Vernooij-Dassen, F. J. & Felling, A. (2007). The Influence of Stressors, Appraisal and Personal Conditions on the Burden of Spousal Caregivers of Persons with Dementia. *Aging & Mental Health*, 11(6),626-636.
- World Health Organization. (2017). *Dementia: a Public Health Policy*. Retrieved November 20, 2018, from http://www.who.int/mental_health/neurology/dementia/infographic_dementia/en/.
- Zarit, S. H., & Zarit, J. M. (1990). *The Memory and Behavior Problems Checklist and the Burden Interview*. University Park, Texas: Pennsylvania State University.

ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ*

FACTORS ASSOCIATED WITH PHYSICAL ACTIVITY AMONG THE ELDERLY BUDDHIST MONKS LIVING IN SISAKET PROVINCE

เดชภณ ทองเดิม

Tachapon Tongterm

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University, Thailand

E-mail: jojoe_spssc_chula@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมทางกายและปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 530 รูป ได้มาจากการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบอัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระภิกษุสงฆ์มีระดับความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย และมีระดับพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อจำแนกตามระดับคะแนน พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 65.47 มีทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 86.60 และมีพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 74.15

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่จังหวัด ศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยนำ (ทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย) อายุ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือน ก่อนการสำรวจ โดยสามารถร่วมพยากรณ์พฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ได้ ร้อยละ 17.2

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพ, กิจกรรมทางกาย, พระภิกษุ, ผู้สูงอายุ

* Received 26 September 2019; Revised 23 November 2019; Accepted 24 November 2019

Abstract

This research was designed to explore physical activity and factors associated with physical activity among the elderly Buddhist monks living in Sisaket province of Thailand. The samples were 530 elderly Buddhist monks selected by using accidental sampling. The instrument to gather data was questionnaire verified by using content validity and Cronbach's reliability coefficient alpha. Data analysis was accomplished by using frequency, percentage, means, standard deviation and multiple linear regressions.

The followings were the research results:

1. Health behavior related physical activity among the elderly Buddhist monks living in Sisaket province was moderately level on knowledge (65.47%), attitude (86.60%) and practice (74.15%).
2. Factors associated with physical activity among the rural elderly Buddhist monks living in Sisaket province were enabling factors, predisposing factors (attitude), age and the 6 months fall record. These four factors had predictive value of 17.2% at the significance level of 0.05.

Keywords: Health Behavior, Physical Activity, Monk, Elderly

บทนำ

พระภิกษุสงฆ์ เป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องด้วยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเกือบทุกระบบจะมีการเสื่อมลง เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุเกิดการหกล้มหรือเกิดอุบัติเหตุอื่น ๆ ได้ง่ายกว่าวัยอื่น ๆ ซึ่งสาเหตุนี้ส่งผลให้อุบัติการณ์ของภาวะ ทพพลภาพ (Disability) และเสียชีวิตในกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนอกจากโรคที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเป็นผู้สูงอายุแล้ว โรคเรื้อรังที่เกิดจากพฤติกรรมและการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสมยังมีอุบัติการณ์ที่เพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย โดยจากผลการศึกษาของ สมเกียรติ งามณรงค์ และคณะ ที่ได้ทำการศึกษา การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ และพระภิกษุสงฆ์มักจะมีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง (สมเกียรติ งามณรงค์ และคณะ, 2561) และนอกจากนี้ยังพบว่า บริบทชุมชนอุตสาหกรรมยังส่งผลต่อปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์อีกด้วย (วัชรินทร์ ออละอ, 2557)

การออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จะสามารถช่วยชะลอภาวะเสื่อมของร่างกาย ช่วยส่งเสริมการมีสมรรถภาพทางกายที่ดี ช่วยเพิ่มสุขสมรรถนะ ช่วยให้ผู้สูง

วัยได้พบปะเพื่อนฝูงในกลุ่มวัยเดียวกัน ส่งผลต่อสุขภาพจิต (Purakom, A., et al, 2013) และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้สูงวัยอีกด้วย (สุวิมล พลวรรณ, 2552) แต่ในกลุ่มพระภิกษุสูงวัยการออกกำลังกายเหมือนฆราวาสทั่วไปอาจจะไม่เหมาะสมมากนัก ดังนั้นการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม เช่น การบิณฑบาต การเดินจงกรม การกวาดลานวัด การชักเครื่องนุ่งห่มจีวร ตลอดจนการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดอย่างเพียงพอ จะช่วยให้พระภิกษุมีสุขภาพที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาได้

สรุปได้ว่าภาวะทุพพลภาพในกลุ่มพระภิกษุสูงวัยมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ที่เกิดจากการมีพฤติกรรมทางสุขภาพไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรมเนือยนิ่ง (Sedentary Lifestyle) ซึ่งการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมจะช่วยชะลอภาวะเสื่อมของร่างกายได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานด้านระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนเพื่อให้หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข ภายในจังหวัดศรีสะเกษสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับกลุ่มพระภิกษุสูงวัยในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ก็สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาต่อไปได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัด ศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross sectional descriptive study) ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 015/2561 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร (Population)

ประชากร คือ พระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย ที่จำวัดอยู่พัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561

กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย โดยผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จากสูตรของ Cochran (Cochran, W.G. , 1953)

$$n = \frac{P (1-P) Z^2}{e^2}$$

ซึ่งจากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran จะได้กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสูงวัย น้อยที่สุดประมาณ 385 รูป ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) พระภิกษุสูงวัยเพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย ดังนี้

1. สุ่มอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการสุ่มระดับอำเภอไว้ ร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมดในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้นในจังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนอำเภอทั้งหมด 22 อำเภอ คณะผู้วิจัยจึงทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ได้จำนวนอำเภอ 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอศรีรัตนะ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอไพรบึง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอรามัน อำเภอห้วยทับทัน อำเภอปรังค์กู อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอศีลาจักษ์

2. เทียบอัตราส่วน จำนวนอำเภอ (11 อำเภอ) กับ จำนวนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ (385 รูป) จะได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 35 ตัวอย่าง

3. สุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยวิธีการ คัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวนอำเภอละ 35 ตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์คัดเข้า และเกณฑ์คัดออกดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเข้ามาศึกษา (Inclusion Criteria)

- เป็นพระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย ที่จำวัดอยู่พัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561
- เข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี
- ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

เกณฑ์ในการคัดตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria)

- ไม่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย
- มีสภาวะดังนี้ คือ หมดสติ หรือ เกือบหมดสติ พูดไม่ได้ พูดไม่รู้เรื่อง วุ่นวาย สับสน ใส่ท่อหายใจ หรือใส่หลอดคอ จนไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจริง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้แบ่งทีมผู้ช่วยเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทีม โดยแต่ละทีมสามารถเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ได้มากกว่าเป้าหมายที่คำนวณไว้ เนื่องด้วยการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ และมีพระภิกษุสงฆ์สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวนมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่สมบูรณ์ทุกฉบับจากการเก็บในภาคสนามมาใช้ในการวิเคราะห์ผลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การมีข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่สมบูรณ์และจำนวนมากจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด PRECEDE-PROCEED Model (Green, L. & Kreuter, M., 2005) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรศาสตร์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำ ด้านความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย โดยมีข้อคำถาม จำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด มีคำตอบคือ ใช่ และไม่ใช่ แบ่งการให้คะแนนเป็นการตอบถูกให้คะแนน เท่ากับ 1 ตอบผิดให้คะแนน เท่ากับ 0 คณะผู้วิจัยแบ่งระดับความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom, B. , 1971) ดังตารางที่ 1

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำ ด้านทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย

- แบบสอบถามด้านทัศนคติการมีกิจกรรมทางกาย ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจำนวน 15 ข้อ โดยมีคำถามด้านบวก 8 ข้อ และด้านลบ 7 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert โดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด คำตอบแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยแบ่งระดับทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom, B. , 1971) ดังตารางที่ 1

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อต่อพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเสริมต่อพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย

โดยมีข้อคำถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนหรือการกระทำเกี่ยวกับการมีกิจกรรมทางกาย จำนวน 15 ข้อ โดยมีคำถามด้านบวก 13 ข้อ และด้านลบ 2 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert สำหรับให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของผู้ตอบมากที่สุด คำตอบแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัตินานๆ ครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ คณะผู้วิจัยแบ่งระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom, B. , 1971) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับคะแนนการประเมินระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมด้านกิจกรรมทางกาย

คะแนนคิดเป็นร้อยละ	ค่าคะแนน	ระดับการประเมิน
ด้านความรู้		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	12-15 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	9 - 11 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 8 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายไม่ดี
ด้านทัศนคติ		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	48 - 60 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกายดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	36 - 47 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกายปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 35 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกายไม่ดี
ด้านพฤติกรรม		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	48 - 60 คะแนน	มีกิจกรรมทางกายดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	36 - 47 คะแนน	มีกิจกรรมทางกายปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 35 คะแนน	มีกิจกรรมทางกายไม่ดี

หมายเหตุ : ใช้การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom, B. , 1971)

การตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม

- หาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.85

- แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไข และคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ ในเขตอำเภออำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 รูป จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.81

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการเตรียมแบบสอบถาม อบรมผู้ช่วยเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน/เวลาที่กำหนด ลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยตลอดการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการโดยผู้ช่วยเก็บข้อมูลภายใต้การดูแลของผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1. ขอความร่วมมือกับเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อขอข้อมูลพื้นฐาน และเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยเก็บข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูล ตามวัน/เวลาที่กำหนดไว้ ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน จะตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ถ้าพบว่ามีข้อมูลไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลซ้ำในพื้นที่เดิมจนได้ข้อมูลครบถ้วน และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1. ข้อมูลปัจจัยทางประชากรศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และข้อมูลพฤติกรรม การปฏิบัติ กิจกรรมทางกาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายคะแนนระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรม การมีกิจกรรมทางกาย โดยการแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom, B. , 1971)
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางกาย โดยใช้สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการ Stepwise

ผลการวิจัย

1. ด้านข้อมูลทั่วไป พบว่า พระภิกษุสงฆ์วัยมีอายุเฉลี่ย 69.63 ± 7.11 ปี ดัชนีมวลกายเฉลี่ย 22.41 ± 3.579 กก./ม.² โดยมีภาวะน้ำหนักเกินเกณฑ์ ร้อยละ 33.03 ส่วนระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.0 ความสามารถในการอ่าน/เขียนหนังสือ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่อ่านหนังสือได้สบาย/คล่อง คิดเป็นร้อยละ 82.1 และพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เขียนได้สบาย/คล่อง คิดเป็นร้อยละ 76.8 การเข้ารับการตรวจสุขภาพ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เคยตรวจสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 79.6 และประวัติการล้ม พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่เคยล้มในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 87.0

2. ผลการศึกษาระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมการกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์มีระดับความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย ระดับทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย และมีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลความหมายคะแนนความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ (n=530 รูป)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมายคะแนน
ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	15	10.23	1.68	มีความรู้ในระดับปานกลาง
ทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	60	40.87	4.53	มีทัศนคติในระดับปานกลาง
พฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย	60	40.20	4.90	มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ของคะแนนระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ จำแนกตามระดับการแปลความหมาย (n=530 รูป)

รายการประเมิน	ระดับการแปลความหมาย	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	มาก	108	20.38
	ปานกลาง	347	65.47
	น้อย	75	14.15
ทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	ดี	33	6.23
	ปานกลาง	459	86.60
	ไม่ดี	38	7.17
พฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย	มาก	31	5.85
	ปานกลาง	393	74.15
	น้อย	106	20.00

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยเอื้อ (แหล่งบริการสุขภาพบริเวณใกล้วัด สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ) ปัจจัยนำ (ทัศนคติด้านกิจกรรมทางกาย) อายุ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนสำรวจ โดยร่วมกันอธิบายการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ได้ร้อยละ 17.2 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ(B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของ พฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ตัวแปร	B	SE	Beta	t
ปัจจัยเอื้อ	.31	.070	.205	4.512*
ปัจจัยนำ (ทัศนคติด้านกิจกรรมทางกาย)	.190	.041	.209	4.589*
อายุ	-.743	.187	-.177	-3.963*
ประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนสำรวจ	-1.387	.534	-.115	-2.597*
ค่าคงที่	21.850	1.857		11.767*

$R^2 = .172$, $SEE = 3.740$, $F = 17.559$, $\text{Sig. of } F = .000$, $*p < .05$

อภิปรายผล

1. พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นัทพงศ์ ลัทธพินันท์ ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุไทย แล้วพบว่า พระภิกษุไทยมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง (นัทพงศ์ ลัทธพินันท์, 2560) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงพื้นที่ของ สุชาดา วงศ์สืบชาติ, ปณณธร ชัชรรัตน์, มินภัทร คำชนาม, และสุวัฒน์ รักขันโท และคณะ ที่ได้รายงานไว้ว่า พระภิกษุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านกิจกรรมทางกายอยู่ในระดับปานกลางด้วย เช่นเดียวกัน (สุชาดา วงศ์สืบชาติ, 2554) (ปณณธร ชัชรรัตน์, 2553) (มินภัทร คำชนาม, 2552) (สุวัฒน์ รักขันโท และคณะ, 2551) โดยประเด็นที่อาจใช้อธิบายระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษได้ คือ ความสามารถในการอ่านหนังสือ โดยจากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่อ่านหนังสือได้สบาย/คล่อง สูงถึงร้อยละ 82.1 ซึ่งความสามารถในการอ่านนี้ อาจจะช่วยทำให้พระภิกษุสงฆ์ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือทางด้านสุขภาพ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จนทำให้มีระดับกิจกรรมทางกายระดับปานกลางก็เป็นได้ นอกจากนี้จากผลการศึกษายังพบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เคยตรวจสุขภาพ สูงถึงร้อยละ 79.6 ซึ่งการได้รับการตรวจสุขภาพนี้ อาจทำให้พระภิกษุ สงฆ์ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการมีกิจกรรมทางกายที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา จากบุคลากรทางแพทย์และสาธารณสุข ดังข้อมูลทั่วไปที่พบว่า พระภิกษุสงฆ์ตอบข้อความที่ว่า มีบุคลากรทางการแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้และแนะนำการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับพระภิกษุ สูงถึงร้อยละ 42.6 แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับ สนธนา สีฟ้า ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัด

ปัตตานี แล้วพบว่า มีการรับรู้ประโยชน์การออกกำลังกายอยู่ในระดับมาก แต่พฤติกรรมการออกกำลังกายของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานี อยู่ในระดับไม่เคยปฏิบัติ ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่าการที่พระภิกษุในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัตินั้น อาจเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้ ทำให้พระภิกษุไม่สามารถออกเดินบิณฑบาตได้ หรือไม่สามารถมีกิจกรรมทางกายอื่น ๆ ได้ตั้งพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยก็เป็นไปได้ (สนธนา สีฟ้า, 2560)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่ามี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยเอื้อ (แหล่งบริการสุขภาพบริเวณใกล้วัด สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ) ปัจจัยนำ (ทัศนคติด้านกิจกรรมทางกาย) อายุ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนสำรวจ โดยร่วมกันอธิบายการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ร้อยละ 17.2 ซึ่งจะเห็นว่าค่าพยากรณ์ไม่สูงมากนัก ซึ่งเมื่อพิจารณาทิศทางของความสัมพันธ์หรืออิทธิพล พบว่า ปัจจัยเอื้อและปัจจัยนำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกหรือแปรผันตรงต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวคือ การมีปัจจัยเอื้อและปัจจัยนำที่ดียิ่งส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์มีกิจกรรมทางกายที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และคณะ ที่กล่าวไว้ว่า ความรู้ และทัศนคติต่อการสร้างเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์, 2553) และนอกจากนี้ นันทพงศ์ ลัทธพิพัฒน์ ยังได้รายงานไว้ว่า ปัจจัยนำด้านทัศนคติเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุมากที่สุด โดยปัจจัยเอื้อ ที่เอื้อต่อการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ ส่วนใหญ่เป็นกิจของสงฆ์ที่พึงปฏิบัติ (นันทพงศ์ ลัทธพิพัฒน์, 2560) ดังจะเห็นจากผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ที่พระภิกษุสงฆ์ ตอบว่า ที่วัดมีกิจกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ ภายในวัด ทำให้ต้องเข้าร่วมเป็นประจำ สูงถึงร้อยละ 83.8 และตอบว่า ในการออกบิณฑบาตด้วยการเดินแต่ละครั้ง ได้ใช้เวลาอย่างน้อย 30 นาที สูงถึงร้อยละ 78.1 ซึ่งสอดคล้องกับ สมเกียรติ รามัญวงศ์ และคณะ ที่รายงานไว้ว่า พระภิกษุออกกำลังกายด้วยการเดินและทำความสะอาดวัด (สมเกียรติ รามัญวงศ์ และคณะ, 2561)

สำหรับปัจจัยอายุ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบหรือแปรผกผันต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวคือ การมีอายุเพิ่มมากขึ้นทำให้มีกิจกรรมทางกายลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ ปิณณธร ชัชรรัตน์ (ปิณณธร ชัชรรัตน์, 2553) ที่รายงานไว้ว่า ปัจจัยด้านอายุ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านกิจกรรมทางกาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก อายุที่เพิ่มขึ้นทำให้ระดับความสามารถต่าง ๆ และสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุลดลง และนอกจากนี้ PuraKom et al. ยังได้รายงานไว้ว่า สมรรถภาพการทำหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับกิจกรรมทางกายของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วยเช่นกัน (Purakom, A., et al,

2013) และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนสำรวจ ก็ทำให้มีกิจกรรมทางกายลดลงด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจาก พระภิกษุสงฆ์มีอาการกลัวต่อการล้มซ้ำ จึงลดกิจกรรมทางกายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันลง เพื่อป้องกันตนเองล้มซ้ำนั่นเอง

สรุป

พระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยเอื้อ (แหล่งบริการสุขภาพบริเวณใกล้วัด สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ) ปัจจัยนำ (ทัศนคติด้านกิจกรรมทางกาย) อายุ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนก่อนสำรวจ โดยร่วมกันอธิบายการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ได้ ร้อยละ 17.2

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรส่งเสริมทั้งด้านความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการมีกิจกรรมทางกายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ และทัศนคติที่ถูกต้องซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมทางกาย และออกกำลังกายที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

1.2 หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนควรสร้างปัจจัยเอื้อ (แหล่งบริการสุขภาพบริเวณใกล้วัด สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ) และส่งเสริมปัจจัยนำ (ทัศนคติด้านกิจกรรมทางกาย) ให้กับพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีระดับกิจกรรมทางกายที่เพียงพอสำหรับการมีสุขภาพที่ดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในท้องถิ่น

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์อีกครั้ง โดยทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรแทรกซ้อนที่มีผลต่อการมีกิจกรรมทางกายอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ ที่เน้นทั้งการมีกิจกรรม ทางกาย การบริโภคอาหาร และการจัดการกับความเครียด ของพระภิกษุสงฆ์

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ. (2553). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครนายก. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 5(4), 333-343.
- นัทธพงศ์ ลัทธพิพัฒน์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมบริโภคและกิจกรรมทางกายของพระภิกษุไทย. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณณธร ชัชรรัตน์. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. ใน รายงานการวิจัย. คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะเยา.
- มินภัทร คำชนะนาม. (2552). พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรินทร์ ออละอ. (2557). สุขภาพพระสงฆ์ในบริบทชุมชนอุตสาหกรรม. วารสารวิจัยสังคม, 37(2), 89-124.
- สนธนา สีฟ้า. (2560). การศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมเกียรติ งามญวงค์ และคณะ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ ในจังหวัดลพบุรี. วารสารรัชต์ภาคย์, 12(25), 94-107.
- สุชาดา วงศ์สืบชาติ. (2554). พฤติกรรมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดปากน้ำภาษีเจริญ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สุวัฒน์ รักขันโท และคณะ. (2551). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตภาคใต้ตอนบน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิมล พลวรรณ. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเรื้อรัง จังหวัดสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโรคติดต่อและวิทยาการระบาดทางการแพทย์สาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Bloom, B. . (1971). Mastery learning. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Cochran, W.G. . (1953). Sampling Techniques. New York: John Wiley & Sons. Inc.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. 5 th ed. New York: Harper Collins publishers.
- Green, L. & Kreuter, M. (2005). Health program planning An educational and ecological approach. (4 th Edition). New York: McGraw Hill.
- Purakom, A., et al. (2013). Association of physical activity, functional fitness and mental fitness among older adults in Nakhonpathum, Thailand : A Pilot study. In ISBNPA. May 22-25th, Ghent, Belgium. ISBNPA.

**การพัฒน่องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม
จังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม***
**BUSINESS ORGANIZATION DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL
FACTORIES IN NAKHON PATHOM PROVINCE TO BECOME
AN INNOVATIVE ORGANIZATION**

เบญจพันธ์ มีเงิน

Benjabhion Mee-ngoen

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: benjabhion.me@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณสมบัติของปัจจัยองค์ประกอบขององค์กรแห่งนวัตกรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒน่องค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม 3) สร้างรูปแบบการพัฒน่องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพันธ์ โมเดล 2562” เป็นการวิจัยแบบผสมเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 องค์กร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒน่องค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ถึงระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.443-4.150; SD = .640- .516) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒน่องค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ระดับมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์นวัตกรรม รองลงมาคือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรม ปัจจัยด้านสมรรถนะเชิงนวัตกรรม ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ และปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรม ปัจจัยด้านกลยุทธ์นวัตกรรม ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา และปัจจัยด้านสมรรถนะเชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทางบวกต่อความสำเร็จในการพัฒน่องค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (P -Value < .05) นอกจากนี้ ปัจจัยทั้ง 6 นี้ ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างรูปแบบการพัฒน่องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพันธ์

* Received 24 September 2019; Revised 27 November 2019; Accepted 27 November 2019

โมเดล 2562” และได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม, กลยุทธ์นวัตกรรม, สมรรถนะเชิงนวัตกรรม, องค์การแห่งนวัตกรรม, โรงงานอุตสาหกรรม

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the qualification factors of innovative organization (2) to study the factors that affect the success of innovative organization development (3) to create a model of the business organizational development of Industrial factories in Nakhon Pathom province to innovative organization or Benjabhon's Model 2019. Using a mixed methods research with the sample size of 400 organizations. The finding, It was found that the factors that affect the success of business development to innovative organization, overall of the mean value was in the level of very much up to the most level ($\bar{X}$ = 4.443-4.150; SD = .640- .516). When considering on each factor found that the most effect on the success of the business organization development to become an innovative organization was the innovative strategy, inferior factors were innovation oriented organizational culture, innovation competency, knowledge management and innovation leadership. However the six factors such as innovative leadership, organizational culture that focus on innovation, innovation strategy, knowledge management, research and development cooperation and innovative competencies having a positive linear relationship with the success in developing a business organization to an innovation organization, statistical significance at the level of .05 (P -Value <.05). Moreover these six factors were used for the six elements of a model that creating for a model of business organizational development to become an innovative organization. In which the model has been created and validated for its implementation.

Keywords: Innovative Leadership, Organizational Culture Focus On Innovation, Innovation Strategy Innovative Competencies, Organization of Innovation, Industrial Factories

บทนำ

ความเข้มแข็งของภาคอุตสาหกรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยยุคประเทศไทย 4.0 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมบนพื้นฐานศักยภาพของประเทศ และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยศาสตร์ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์กร ธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ (สินค้า) ด้านกระบวนการทำงาน ด้านการให้บริการ ด้านการจัดการและด้านการตลาด และอื่น ๆ ซึ่งองค์การธุรกิจสามารถนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับใช้ในองค์การธุรกิจทำให้สามารถพัฒนาตัวเองจากสิ่งใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ย่อมทำให้องค์การธุรกิจมีความพร้อมและสามารถที่จะแข่งขันได้ (สำนักวิชาการ, 2559)

ปัจจุบัน ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ให้ทุ่มเทความพยายามที่จะสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง จังหวัดนครปฐมซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ้น 2,988 องค์กร (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) มีความจำเป็นในการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตและการตลาดให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก แต่องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ นวัตกรรม อาจจะนำไปสู่ปัญหาด้านการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

ผู้วิจัย มองเห็นความจำเป็นในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำปัญหาด้านการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมเข้าสู่กระบวนการวิจัย เพื่อศึกษา พัฒนาองค์ความรู้ และสร้างรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่เหมาะสมกับองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยคาดว่าข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,988 องค์กร ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และพื้นที่อื่น ๆ ในการนำรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม “เบญจพันธ์ โมเดล 2562” ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม เพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมขององค์การธุรกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อใช้ในการส่งเสริมธุรกิจทุกประเภทอุตสาหกรรมในการสร้างองค์กรนวัตกรรม ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของปัจจัยองค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์การแห่งนวัตกรรม
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์การแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพจน์ โมเดล 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงปริมาณตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลในสนาม จัดเก็บข้อมูลแบบตัดขวาง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียวในพื้นที่ขนาดใหญ่ และบรรยายลักษณะความเป็นไปหรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ และตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบโดยการวิจัยเชิงคุณภาพจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (รัตนะ บัวสนธ์, 2556)

การวิจัยนี้ แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยองค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 และ 2 ส่วนระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์การแห่งนวัตกรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ผู้วิจัยทำการศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ในพื้นที่อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล และอำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม รวมจำนวนทั้งสิ้น 2,988 องค์การ

ตัวอย่าง ผู้วิจัย เลือกประเภทการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (probability Sampling) แบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) วิจัยกรณีเฉพาะของผู้วิจัยเอง (judgmental sampling) และแบบโควตา (quota sampling) สอดคล้องกับกฎ Rule of Thumb for Determining Sample Size ของ Roscoe (Roscoe J.T., 1975) ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมกับวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) ต้องมากกว่า 10 เท่า ของตัวแปรที่ใช้ศึกษา ต้องไม่น้อยกว่า 30 ตัวอย่าง และไม่มากกว่า 500 ตัวอย่าง

ขนาดตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 องค์การ ตามสูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของ Yamane (Yamane T., 1973) เป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งสิ้น 2,988 องค์การ

หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

ผู้วิจัยใช้หน่วยวิเคราะห์ระดับองค์การ

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม Google forms เพื่อใช้เก็บข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตในการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์บุคคล ด้วยสัมภาษณ์เชิงลึก ในเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติเชิงรูปแบบที่สร้างขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) พบว่า ผลการประเมินและการคำนวณหาค่า IOC ในแบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารองค์การธุรกิจเชิงนวัตกรรม จำนวน 3 คน พบว่า ค่า IOC สูงสุด เท่ากับ 1.00 และค่า IOC ต่ำสุด เท่ากับ .67 ค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้อมีค่า > 0.50 แสดงว่าข้อคำถามทุกข้อมีความสอดคล้อง และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัด

ความเชื่อมั่น การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a) ของคำถามที่ใช้วัดตัวแปร จำนวน 22 ตัวแปร เท่ากับ .933 > 0.70 แสดงว่ามาตรวัดและข้อคำถามทุกข้อมีมาตรฐานความเชื่อมั่นในระดับสูง จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ออกแบบสอบถามแบบ Google Forms เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป (สุวิมล ติรกานันท์, 2550)

เครื่องมือวัดและมาตรวัด ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวัดเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ มาตรวัดตัวแปรแบบ Nominal Scale และแบบ Interval Scale โดยใช้มาตรวัดคะแนน 1-5 ของ Likert Scale (Scale 1-5) ตลอดจนกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย โดยใช้ค่าพิสัย (Range) เท่ากับ .80 และนำค่าพิสัยไปกำหนดช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย ได้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.00-1.80 และระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.21-5.00 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดเก็บข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม Google Forms เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 400 องค์การ เป็นองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล และอำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยการสัมภาษณ์บุคคลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารองค์การธุรกิจเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย นักวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ 2 คน นักบริหารธุรกิจ 2 คน และผู้ประกอบการ 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน มีขั้นตอนดังนี้ (1) คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน (2) ติดต่อสอบถาม นัดหมายและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน (3) สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้น (4) ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ ฯ ที่สร้างขึ้น โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิฯ (5) สรุปผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ ฯ ที่สร้างขึ้น และ (6) ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยแบบผสม แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ (1) ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถิติการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรต่าง ๆ และตอนที่ 2 สถิติการวิจัยเชิงอนุมาน ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรหลายตัว และ (2) ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารองค์การธุรกิจเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 5 คน

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมแจ้งประกอบ ในพื้นที่ อำเภอมะนังนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอ นครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล และอำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม รวมทั้งสิ้น 2,988 องค์การ (ข้อมูลเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2561) (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) ในด้านด้านเนื้อหาการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม กลยุทธ์นวัตกรรม การจัดการความรู้ ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัยและสมรรถนะเชิงนวัตกรรม และองค์การแห่งนวัตกรรม เพื่อให้ได้ตัวแปรและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา และกำหนดระยะเวลาในการทำการวิจัย รวมทั้งสิ้น 9 เดือน

การทบทวนวรรณกรรม

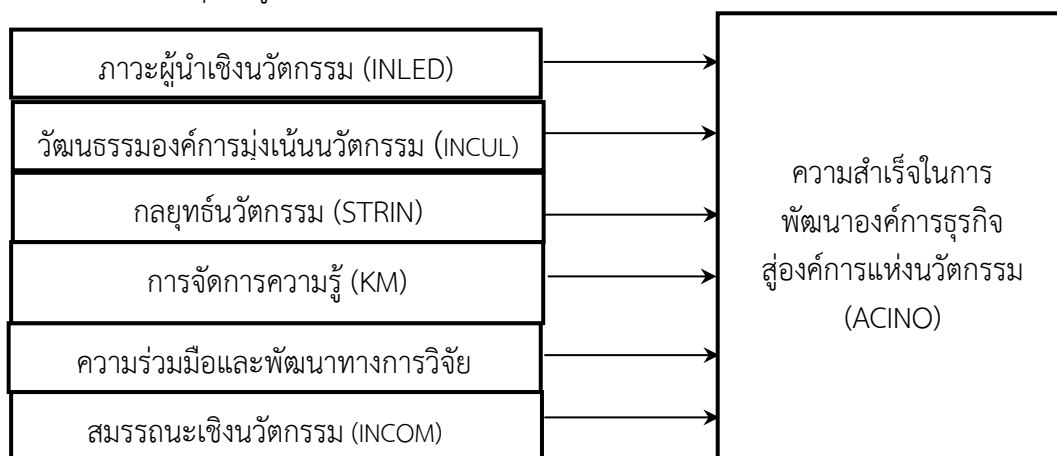
การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Sarros J. C., Cooper B. K. & Santora, J. C., 2008) วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม (สมาพร ภูวิจิตร ยุภาพร ยุภาศ และสัญญา เคนาภูมิ, 2558) กลยุทธ์นวัตกรรม (Katz, du Preez, & Schutte, 2010) การจัดการความรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2562) ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย (ปิยะ ตันติเวชยานนท์, 2560) และองค์การแห่งนวัตกรรม (ไอริน โรจน์รักษ์, 2558)

การวิจัยนี้ ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้คือ ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยตัวแปรหลัก จำนวน 6 ตัว คือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม (Innovative Corporate Cultures) กลยุทธ์นวัตกรรม (Strategic Innovation) และการจัดการความรู้ (Knowledge management) ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย (Research and Development Collaboration) สมรรถนะเชิงนวัตกรรม (Innovative Competency) ตัวแปรตาม จำนวน 1 ตัว คือความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (ภาพ 1) ดังนี้

จากกรอบแนวคิด (ภาพที่ 1) แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ของตัวแปร ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (INLED) วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม (INCUL) กลยุทธ์นวัตกรรม (STRIN) การจัดการความรู้ (KM) ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย (RDCOL) และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม (INCOM) กับตัวแปรตาม ได้แก่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม (ACINO)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปขององค์การธุรกิจ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ พบว่า องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นองค์การธุรกิจขนาดเล็ก (ร้อยละ 61.80) มีรายได้ 100 – 500 ล้านบาทต่อปี (ร้อยละ 68.00) อายุองค์การต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 55.80) องค์การตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ อำเภอพุทธมณฑล (ร้อยละ 24.25) ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยองค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 องค์การ พบว่า องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์การแห่งนวัตกรรม โดยรวมมีระดับความสำคัญอยู่ระหว่างระดับมาก ถึงมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.150-4.443; SD = .516- .640) เมื่อพิจารณารายตัวแปร พบว่า องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์การแห่งนวัตกรรม มากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์นวัตกรรมรองลงมา คือ ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม ปัจจัยด้านสมรรถนะเชิงนวัตกรรม ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย และตัวแปรด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาปัจจัยองค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์การแห่งนวัตกรรม

2.1 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ($n = 400$)

ชื่อตัวแปร	b	SEb	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม (INCUL)	.583	.056	.467**	10.412	.000	.926	1.080
กลยุทธ์นวัตกรรม (STRIN)	.130	.051	.115*	2.558	.011	.926	1.080

Eigenvalue = 2.982, R = .510, R² = .260, R²adj. = .257, SEest. = .551, F = 69.913, Sig. = .000, a = 1.093

*มีนัยสำคัญทางสถิติ <.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติ < .01

a. Dependent Variable: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (INLED)

จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 (ตารางที่ 1) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ พบว่า วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม และกลยุทธ์นวัตกรรม มีความสัมพันธ์

เชิงเส้นตรงในทางบวกต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value <.05) สามารถนำมาเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{ZY} = \beta_0 + \beta_1 Z_1 + \beta_2 Z_2 + \varepsilon \dots\dots\dots (1)$$

(t) (t)

$$\hat{INLED} = 1.093 + .467^{**} INCUL + .115^{**} STRIN + .551 \dots\dots\dots (1.1)$$

(10.412) (2.558)

2.2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) จากตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ($n = 400$)

ชื่อตัวแปร	b	SEb	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย (RDCOL)	.156	.035	.157**	4.404	.000	.819	1.221
การจัดการความรู้ (KM)	.652	.034	.686**	19.273	.000	.819	1.221

Eigenvalue= 2.985, R= .766, R²= .588, R²adj=.585, SEest. =.328, F=282.737, Sig.= .000, a = .706

*มีนัยสำคัญทางสถิติ <.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติ < .01

a. Dependent Variable: สมรรถนะเชิงนวัตกรรม (INCOM)

จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (ตารางที่ 2) จากตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ พบว่า ความร่วมมือและพัฒนาทางการวิจัย และการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทางบวกต่อสมรรถนะเชิงนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value <.05) สามารถนำมาเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{ZY} = \beta_0 + \beta_3 Z_3 + \beta_4 Z_4 + \varepsilon \dots\dots\dots (2)$$

(t) (t)

$$\hat{INCOM} = .706 + .157^{**} RDCOL + .686^{**} KM + .328 \dots\dots\dots (2.1)$$

(4.404) (19.273)

2.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ(MRA) จากตัวอย่างจำนวน 400 องค์การ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ($n = 400$)

ชื่อตัวแปร	b	SEb	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (INLED)	.108	.048	.106*	4.404	.000	.927	1.079
สมรรถนะเชิงนวัตกรรม (INCOM)	.551	.060	.434**	19.273	.000	.927	1.079
Eigenvalue= 2.978, R= .418, R ² = .175, R ² adj.=.171, SEest. =.709, F= 42.121, Sig.= .000, a = 2.252							

*มีนัยสำคัญทางสถิติ <.05, **มีนัยสำคัญทางสถิติ < .01

a. Dependent Variable: ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม (ACINO)

จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (ตารางที่ 3) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 องค์กร พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทางบวกต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value <.05) สามารถนำมาเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$ZX = \beta_0 + \beta_5 Z_5 + \beta_6 Z_6 + \epsilon \dots (3)$$

(t) (t)

$$ACINO = 1.917 + .106* INLED + .434** INCOM + .709 \dots (3.1)$$

(2.245) (9.175)

3. ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

3.1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม
จังหวัดนครปฐม

สู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพจน์ โมเดล 2562” (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาฯ หรือ “เบญจพจน์ โมเดล 2562”

จากผลการสร้างรูปแบบฯ (ภาพ 2) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกันระหว่างองค์ประกอบ ทั้ง 6 องค์ประกอบ เพื่อผลักดันให้องค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในที่สุด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะแสดงบทบาทสำคัญคือ การนำองค์กรไปสู่นวัตกรรม 3 ด้าน ได้แก่ การนำองค์กรไปสู่ นวัตกรรม การจัดการ นวัตกรรม การงาน และนวัตกรรม การนำ ผ่านกระบวนการนำสู่การเรียนรู้ การนำสู่ การคิด การนำสู่การเปลี่ยนแปลง และการนำสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรม ซึ่งภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมจะเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาองค์กรธุรกิจไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 2 วัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรม องค์กรธุรกิจที่มี วัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรม จะให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้แนวคิด สินค้า หรือบริการ และกระบวนการผลิต หรือการดำเนินงานใหม่ ๆ การส่งเสริมบุคลากรของ องค์กรให้มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการทำงาน วัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรม จะสร้าง ความท้าทายและการมีส่วนร่วม สร้างความเป็นอิสระในการกำหนดวิธีปฏิบัติงาน สร้างความ เป็นอิสระในการใช้ความคิดริเริ่ม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันในหมู่พนักงานและเปิดกว้าง และการให้เวลาในการคิดค้นหาสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรธุรกิจได้รับการพัฒนาไปสู่การ เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างรวดเร็ว

องค์ประกอบที่ 3 ความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา เป็นความร่วมมือ ทางการวิจัยและพัฒนาระหว่างองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนากระบวนการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์บริการหรือสินค้าใหม่ หรือปรับปรุงการบริการหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างนวัตกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และอื่น ๆ ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ สังคม สิ่งแวดล้อม และภูมิภาคทั่วโลกแล้ว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์การแห่งนวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 4 กลยุทธ์นวัตกรรม กลยุทธ์นวัตกรรมเป็นกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วย กลยุทธ์นวัตกรรมเชิงรุก กลยุทธ์นวัตกรรมเชิงปกป้อง กลยุทธ์นวัตกรรมเชิงรับ และกลยุทธ์นวัตกรรมเชิงเพิกเฉย กลยุทธ์นวัตกรรมจะทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรให้กับนวัตกรรมประเภทต่าง ๆ กลยุทธ์นวัตกรรมจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ รูปแบบบริการหรือธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงและสร้างสิ่งใหม่ที่สำคัญค้ำค่าสำหรับผู้บริโภค ลูกค้าและองค์การธุรกิจ เพื่อพัฒนาองค์การสู่องค์การแห่งนวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 5 การจัดการความรู้ เป็นการจัดการแหล่งความรู้ การจัดการเทคโนโลยี การจัดการกระบวนการความรู้ ทำให้เกิด การรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนและประยุกต์ ใช้ความรู้ในองค์การ ได้แก่ Tacit Knowledge เป็น Explicit Knowledge เพื่อให้เกิดความรู้ และปัญญา ในการสร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาองค์การสู่องค์การแห่งนวัตกรรม และ

องค์ประกอบที่ 6 สมรรถนะเชิงนวัตกรรม เป็นความสามารถของบุคคลในองค์การธุรกิจในการรับรู้ถึงโอกาสสำหรับเปลี่ยนแปลง ความสามารถนำความคิดใหม่มาพัฒนานวัตกรรม ความสามารถเปรียบเทียบ ปรับปรุง และประยุกต์ ระหว่างแนวความคิดเก่าและความคิดใหม่ได้อย่างลงตัว สามารถใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับลูกค้า ทั้งในรูปแบบนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (สินค้าและบริการ) และนวัตกรรมกระบวนการ สมรรถนะเชิงนวัตกรรมจะสร้างรูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดจากกลุ่มของความรู้ทักษะความสามารถและแรงจูงใจที่ต่อเนื่อง ทำให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ การกล้าได้กล้าเสีย การบูรณาการมุมมอง การพยากรณ์ และการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งนวัตกรรม อย่างยั่งยืน

3.2 การตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบฯ ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ ขั้นที่ 1 คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ขั้นที่ 2 ติดต่อหาบทาม นิตหมายและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคธุรกิจเอกชน ระดับผู้ประกอบการ 1 คน และระดับบริหาร 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐ ระดับรองศาสตราจารย์ 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน ระดับรองศาสตราจารย์ 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้น ขั้นที่ 3 ออกแบบ

เครื่องมือเพื่อใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการองค์การธุรกิจเชิงนวัตกรรม ขั้นที่ 4 ดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ ๆ ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ขั้นที่ 5 สรุปผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ ๆ ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรม และขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิฯ ให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์

จากผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบ ที่สร้างขึ้น พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารองค์การเชิงนวัตกรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้ง 5 คน มีความเห็นสอดคล้องกันคือ รูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ จำนวน 6 องค์ประกอบ คือ (1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (2) วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม (3) ความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา (4) กลยุทธ์นวัตกรรม (5) การจัดการความรู้ และ (6) สมรรถนะเชิงนวัตกรรม มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ (คิดเป็นร้อยละ 100) จึงไม่มีการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยให้คงรูปแบบเดิม

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญของตัวแปร จากตัวอย่าง จำนวน 400 องค์การ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ มากที่สุดต่อตัวแปรด้านกลยุทธ์นวัตกรรม ($\bar{X} = 4.443$; $SD = .516$) อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้บริหารองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมมีความรู้ความเข้าใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคประเทศไทย 4.0 มากขึ้นจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมนวัตกรรม มากกว่าตัวแปรด้านอื่น ๆ (Palmer D. & Kaplan, S., 2010) เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

2. การศึกษาปัจจัยองค์ประกอบขององค์การแห่งนวัตกรรมที่มีผลต่อนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทางบวกต่อความสำเร็จในการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p\text{-value} < .05$) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 1, 2 และ 3 และวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2

3. การสร้างรูปแบบ เพื่อตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

3.1 การสร้างรูปแบบ จากผลสร้างรูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพจน์ โมเดล 2562” โดยนำเอาปัจจัยที่มีผลต่อองค์การแห่งนวัตกรรม จำนวน 6 ปัจจัย มาสร้างองค์ประกอบจำนวน

6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย คือ องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 2 วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 3 ความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 กลยุทธ์นวัตกรรม องค์ประกอบที่ 5 การจัดการความรู้ และองค์ประกอบที่ 6 สมรรถนะเชิงนวัตกรรม อย่างก็ตาม องค์ประกอบ ทั้ง 6 นี้ จะเชื่อมโยงกระบวนการและกิจกรรมซึ่งกันและกันเพื่อผลักดันให้องค์การไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในที่สุด

3.2 การตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ เมื่อผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพนธ์ โมเดล 2562” แล้วเสร็จ ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารองค์การธุรกิจเชิงนวัตกรรม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติของรูปแบบที่สร้างขึ้น พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิฯ ทั้ง 5 คน มีความเห็นสอดคล้องว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นนี้มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ (ร้อยละ 100.00) แสดงว่ารูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพนธ์ โมเดล 2562” สามารถนำไปใช้พัฒนาและสร้างองค์การแห่งนวัตกรรมได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

สรุป

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหาแนวทางการสร้างรูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐมสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ให้ทุ่มเทความพยายามที่จะสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง ต่อไป

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะรูปแบบการพัฒนางานองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม สู่องค์กรแห่งนวัตกรรม หรือ “เบญจพนธ์ โมเดล 2562” เพื่อปรับใช้ในการพัฒนาและสร้างองค์การแห่งนวัตกรรม (ภาพ 2) ดังนี้ ขั้นที่ 1 ตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และประเมินสถานะภาพปัจจุบันขององค์การธุรกิจ เพื่อทราบศักยภาพองค์การด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรฐานองค์การ และความสามารถองค์การ โอกาสและอุปสรรคของธุรกิจ เป็นต้น ขั้นที่ 2 ทบทวนและปรับเปลี่ยนทิศทางองค์การ (Corporate Direction) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ขั้นที่ 3 ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ระดับองค์การให้สอดคล้องกับทิศทางองค์การ สถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เมื่อผู้นำองค์การธุรกิจแสดงบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ระดับองค์การ (Corporate Strategy) ให้เป็นกลยุทธ์ขยายตัว (Growth Strategy) และกำหนดกลยุทธ์ระดับธุรกิจ โดยการ

แปลงกลยุทธ์ระดับองค์การเป็นกลยุทธ์ระดับธุรกิจ ให้เป็น กลยุทธ์ด้านความแตกต่าง (Differentiation Strategy) แล้ว กำหนดกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ (Operational Strategy) โดยการแปลงกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการให้เป็น กลยุทธ์นวัตกรรม (Innovative Strategy) และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การให้เป็นองค์การที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้นำจะต้องสร้างความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาให้เกิดขึ้นในองค์การ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ขององค์การที่มีประสิทธิภาพ ขั้นที่ 4 สร้างสมรรถนะเชิงนวัตกรรม ผู้นำองค์การต้องแสดงบทบาทในการสร้างและส่งเสริมให้เกิดกลยุทธ์นวัตกรรม การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การ สร้างความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดสมรรถนะเชิงนวัตกรรม และขั้นที่ 5 สร้างองค์การแห่งนวัตกรรม เมื่อผู้นำองค์การแสดงบทบาทในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์การธุรกิจ ทำให้องค์การธุรกิจเกิดการสร้างกลยุทธ์นวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นนวัตกรรม ความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา และสมรรถนะเชิงนวัตกรรมขึ้น ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมในที่สุด

การวิจัยครั้งต่อไป ควรนำรูปแบบการพัฒนาองค์การธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดนครปฐม สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมลงสู่การปฏิบัติจริงกับโครงการนำร่อง เพื่อทดสอบรูปแบบและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบองค์การแห่งนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การปรับใช้รูปแบบฯ “เบญจพนธ์ โมเดล 2562” หรือ “Benjabhon’s Model 2019” เพื่อพัฒนาองค์การธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม มีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้คือ ขั้นที่ 1 ตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และประเมินสถานะภาพปัจจุบันขององค์การธุรกิจ เพื่อทราบศักยภาพองค์การ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรฐานองค์การ และความสามารถ องค์การ โอกาส และอุปสรรคของธุรกิจ เป็นต้น ขั้นที่ 2 ทบทวนและปรับเปลี่ยนทิศทาง องค์การ (Corporate Direction) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ขั้นที่ 3 ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ระดับองค์การให้สอดคล้องกับทิศทางองค์การ สถานการณ์และสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เมื่อผู้นำองค์การธุรกิจแสดงบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ระดับองค์การ (Corporate Strategy) ให้เป็น กลยุทธ์ขยายตัว (Growth Strategy) และกำหนดกลยุทธ์ระดับธุรกิจ โดยการแปลงกลยุทธ์ระดับองค์การเป็นกลยุทธ์ระดับธุรกิจ ให้เป็น กลยุทธ์ด้านความแตกต่าง (Differentiation Strategy) แล้ว กำหนดกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ (Operational Strategy) โดยการแปลงกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการให้เป็น กลยุทธ์นวัตกรรม (Innovative Strategy) และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การให้เป็นองค์การที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมอย่าง

ต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้นำจะต้องสร้างความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาให้เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ ขั้นที่ 4 สร้างสมรรถนะเชิงนวัตกรรม ผู้นำองค์กรต้องแสดงบทบาทในการสร้างและส่งเสริมให้เกิดกลยุทธ์นวัตกรรม การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร สร้างความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดสมรรถนะเชิงนวัตกรรม และขั้นที่ 5 สร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม เมื่อผู้นำองค์กรแสดงบทบาทในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรธุรกิจ ทำให้องค์กรธุรกิจเกิดการสร้างกลยุทธ์นวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นนวัตกรรมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนา และสมรรถนะเชิงนวัตกรรมขึ้น ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรธุรกิจสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำรูปแบบการพัฒนาองค์กรธุรกิจประเภทโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครปฐม สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมลงสู่การปฏิบัติจริงกับโครงการฯ นำร่อง เพื่อทดสอบรูปแบบและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบองค์กรแห่งนวัตกรรมฯ

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2562). *ข้อมูลโรงงาน*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม .
- ปิยะ ตันติเวชยานนท์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม กรณีศึกษา: บริษัท ซุปเปอร์ริช อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็กซ์เชนจ์ 1965 จำกัด. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 9(2), 102-111.
- รัตน์ บัณฑิต. (2556). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). *การจัดการความรู้*. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/283017>
- สมาพร ภูวจิตร และคณะ. (2558). รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 9(1), 73-77.
- สำนักวิชาการ. (2559). *ประเทศไทย 4.0. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2562 จาก <http://www.parliament.go.th/librally>
- สุวิมล ติรกันันท์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไอริน โรจน์รักษ์. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นองค์การนวัตกรรมกับสมรรถนะ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม : กรณีศึกษาสำนักงาน คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 2(2), 46-60.
- Katz, du Preez, & Schutte. (2010). *A Framework for Strategic Innovation*. Retrieved May 12, 2019, from [http:// www.innovation-point.com](http://www.innovation-point.com)
- Palmer D. & Kaplan, S. (2010). *A Framework for Strategic Innovation*. Retrieved May 2019, 12, from [www.innovation-point](http://www.innovation-point.com). San Fransisco
- Roscoe J.T. (1975). *Fundamental Research Statistics for the Behavioral Science International Series in Decision Process. 2nd Edition*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Sarros J. C. et al.. (2008). Building a climate for innovation through transformational leadership and organizational culture. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 15(1), (145-158).
- Yamane T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis 3rd Edition*. New York: Harper and Row.

รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลัง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ*

THE ENCOURAGEMENT OF SELF-CARE BEHAVIOURS MODEL BASED ON OF ACTIVE AGING CONCEPT TO IMPROVE QUALITY OF LIFE FOR SENIORS

นารีรัมย์ รัตนสัมฤทธิ์

Nareerom Rattanasumrit

เรณูมาศ มาอ่อน

Ranumas Ma-oon

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

E-mail: nareerom@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุตอนต้น อายุระหว่าง 60 - 70 ปี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุตอนต้น จากทั้ง 4 ภูมิภาค ภูมิภาคละ 1 จังหวัด (จังหวัดนครสวรรค์, จังหวัดนครราชสีมา, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, จังหวัดสงขลา) และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งหมด 5 เขตพื้นที่ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,814 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จำนวน 972 คน คิดเป็นร้อยละ

* Received 29 October 2019; Revised 23 November 2019; Accepted 24 November 2019

53.60 รองลงมาคืออยู่ในระดับน้อย จำนวน 785 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพหุพลังของผู้สูงอายุ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพหุพลัง ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย 3 ตัวแปร พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 45.70 ระดับการรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.20 และ 3 ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 39.00 ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพหุพลัง พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.90

3. รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพหุพลัง มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) แนวคิดและหลักการสำคัญของรูปแบบฯ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ 3) เนื้อหาของรูปแบบฯ 4) กระบวนการดำเนินการตามรูปแบบฯ 5) การประเมินผลและติดตามผล

คำสำคัญ: พหุพลัง, ผู้สูงอายุ, ส่งเสริมสุขภาพ, คุณภาพชีวิต

Abstract

The purposes of this research were 1) to study self-care behaviours of the elderly based on Active Aging Concept. 2) to study the causal factors of self-care behaviours of elderly people according to Active Aging principle. 3) To build a model that promote self-care behaviours of elderly people as Active Aging principle. This research is a Mixed Methods Research. A population sample in research was ageing between 60-70 years old of 4 regions from Nakhon Sawan, Nakhon Ratchasima, Ayutthaya and Bangkok. The samples were selected by using the formula of Taro Yamane to choose 1,814 elderly people for the sample. The instrumentation in the research study consists of the questionnaire that judged by professional. The types of statistical data analysis were used percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient, and multiple regression.

The research found that:

1. The self-care behaviours of the elderly based on the active ageing concept found that most of the elderly have self-care behaviours at a high

level from 972 people or 53.60 percentage followed by 785 people or 43.39 percentage and the last from 57 people or 3.10 percentage.

2. The causal factors of self-care behaviour of elderly people according to the active ageing concept that affects to self-care behaviours of the elderly was the internal factors with 3 variables, there was a knowledge rating of being elderly at a high level or 45.70. next one was a recognition of being elderly at mid-level or 40.20 and an attitude of being elderly at a low level or 39.00. The next one was external factors, there was the social support for health care as Active Aging, it showed mid-level or 42.90 percentage.

3. the encouragement of self-care behaviours model as Active Aging Concept consists of 5 keys were 1) the concepts and principles of the model 2) The objective of the model 3) The contents of the model 4) The process of the model 5) The assessment and follow-up performance.

Keywords: Active Aging, elderly people, Health promotion, Quality of life

บทนำ

สถานการณ์ของผู้สูงอายุได้รับความสนใจมากในระดับนานาชาติและประเทศไทย โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ อัตราการเกิดลดลงอย่างรวดเร็วในระยะเวลา 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประชากรวัยทำงานเริ่มมีจำนวนลดน้อยลงประกอบกับ ค่าเฉลี่ยอายุของคนไทยยืนยาวขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2560) จากการคาดประมาณแนวโน้มของประชากรสูงอายุในประเทศไทยปีพ.ศ.2563 จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 15 และอีก 20 ปี ข้างหน้า ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุราว 1 ใน 4 ของประเทศ (ศิริสุข นาเคเสนีย์, 2561) แนวโน้มของประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีความเสื่อมถอยในหลายระบบ หากไม่ได้รับเตรียมการแก้ไขหรือหาแนวทางไว้ล่วงหน้าอย่างเหมาะสมจะทำให้เกิดความยากลำบากใช้ชีวิต ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ องค์การอนามัยโลก เสนอแนวคิดพหุพลัง (Active Ageing) ที่เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนา ผู้สูงอายุเชิงรุกแสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุ อันเป็นเป้าหมายของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยคาดการณ์ว่าแนวคิดพหุพลังจะเป็นทางออกเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุ โดยแนวคิดพหุพลังมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การส่งเสริมให้มีสุขภาพที่ดี (Healthy) 2) การส่งเสริมให้มีความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต (Security)

และ3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participation) (World Health Organization, 2002) จากการศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับการนำแนวคิดพหุพลังมาพัฒนาผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมีพหุพลังอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุชายมีระดับพหุพลังสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561) จากการศึกษาแนวคิดพหุพลังของในระดับปัจเจก ผู้สูงวัยนิยามตนเองว่าต้องไม่เป็นภาระของลูกหลานและสังคม ควรดูแลสุขภาพกายและใจของตนเอง เพื่อยืดระยะเวลาการพึ่งพิงตนเองให้นานที่สุด ควรมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ กิจกรรมทางสังคมและเพิ่มกิจกรรมที่สร้างความมั่นคงปลอดภัย กิจกรรมหลักที่ควรทำจึงเน้นการออกกำลังกาย การเสริมสร้างสุขภาพจิต การให้ความรู้ด้านสุขภาพและโภชนาการ (ปณิธิ บรรวณ, 2557)

แนวคิดพหุพลังเป็นแนวคิดที่สามารถพัฒนาให้ผู้สูงอายุ เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ สามารถดูแลพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม อีกทั้งมีอิสระความพอใจในชีวิต ตลอดจนการพัฒนาทางจิตใจ และสติปัญญา แนวคิดพหุพลังเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ เป็นผู้สูงอายุอย่างมีสุขภาวะ ประกอบด้วย การส่งเสริมใน 4 ด้าน คือ 1) การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการบาดเจ็บ (promoting health and preventing disease and injury) โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการควบคุมและสร้างเสริม สุขภาพ โดยเน้นการสร้างเสริมความสามารถและการทำหน้าที่ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ในการสร้างทางเลือกที่ดี และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้ดีและปลอดภัย 2) การส่งเสริมการทำหน้าที่ด้านจิตใจ และร่างกาย (optimizing mental and physical function) โดยการทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างอิสระเท่าที่จะสามารถทำได้ 3) การจัดการกับโรคเรื้อรัง (managing chronic conditions) โดยการช่วยให้ประชาชน สามารถจัดการอาการที่เกิดจากโรคหรือการบาดเจ็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการดูแลตนเอง และความเป็นอิสระ โดยใช้การประสานความร่วมมือของบุคลากรและผู้ดูแล 4) การมีส่วนร่วม (engaging with life) โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ตนเองพึงพอใจอย่างมีจุดหมายหมายในการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุ แนวคิดพหุพลังเป็นแนวคิดที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งงานวิจัยของ บุญนาค ปัตถานัง ได้ศึกษากระบวนการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง พบว่า ระบบการส่งเสริมสุขภาพซึ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดสุขภาพของผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีและเป็นผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง วิธีการส่งเสริมสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านพฤติกรรมกรรมการออม ด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ และ

ผู้สูงอายุสามารถจัดการกับพฤติกรรมสุขภาพของตนเองได้ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (บุญนาค ปัตถานัง , 2556)

ดังตัวอย่างข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าแนวคิดพัฒนาพลัง เป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะเป็นการลดภาระของสังคมและตอบสนองนโยบายการพัฒนาผู้สูงอายุ (UNECE, 2012) งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง และหาปัจจัยเชิงสาเหตุกับพฤติกรรมดูแลตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลัง เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง เพื่อใช้วางแผนสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า เอื้อประโยชน์ต่อสังคมตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในการรองรับสังคมผู้สูงอายุข้างต้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง
3. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ในการดำเนินวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ระยะที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประเภทหาความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล (Causal Correlational Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุตอนต้นอายุ 60 - 70 ปีในเขตพื้นที่ทั้ง 5 ภูมิภาคของประเทศและกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพื้นที่เป้าหมายภูมิภาคละ 1 จังหวัด (ตามเกณฑ์สถิติจำนวนผู้สูงอายุวัยต้น 60-70 ปีที่สูงสุดใน 5 ในภูมิภาคและเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยเข้าถึงได้) ได้จังหวัดที่เป็นพื้นที่เป้าหมายโดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุในแต่ละดังนี้

จังหวัด	จำนวนประชากร(คน)
กรุงเทพมหานคร	9,316
(นครสวรรค์)	3,114
ภาคเหนือ	
(นครราชสีมา)	13,217
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
(พระนครศรีอยุธยา)	6,218
ภาคกลาง	
(สงขลา)	7,359
ภาคใต้	

รวมประชากรผู้สูงอายุในการวิจัยระยะที่ 1 จำนวน 1,065,130 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) และจำนวนตัวอย่าง 1,814 คน

ขั้นที่ 2 กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในแต่ละจังหวัดโดยโดยใช้สูตร Yamane' (Yamane', 1973) จากจำนวนประชากรในจังหวัดนั้น ๆ ได้จำนวนตัวอย่างดังนี้

จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง (คน)
กรุงเทพมหานคร	388
นครสวรรค์	323
นครราชสีมา	388
พระนครศรีอยุธยา	331
สงขลา	384
รวมจำนวนตัวอย่าง	1,814

ขั้นที่ 3 กำหนดผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่าง(ผู้ให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดดังกล่าวข้างต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ 1) ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างแบบสอบถาม คือเพื่อศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพหุพลัง และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพหุพลัง 2) ผู้วิจัยร่างแบบสอบถาม ตรวจสอบข้อคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงและทดลองใช้แบบสอบถามเพื่อดูตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การตรวจสอบความตรง (Validity) ได้แก่ ความตรงตามภาวะสันนิษฐาน(Construct Validity) และความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยได้ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและคำนวณค่า IOC จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญต้องให้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.5 - 1.0 2) การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ของ Cronbach ได้ค่าค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ $\alpha = 0.83$ (Cronbach, 1951)

ลักษณะของแบบสอบถาม ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะชีวสังคมของของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ลักษณะของข้อคำถามเป็นคำถามปลายปิด ที่ประกอบด้วยข้อคำถามและคำตอบ 4 ตัวเลือกที่มีลักษณะเป็นช่วงมาตร (Rating Scale) โดยคำตอบเริ่มตั้งแต่จริงที่สุด จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย โดยกำหนดให้ค่าคะแนนของคำตอบตั้งแต่ 4,3,2 และ 1

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ลักษณะข้อคำถามเป็นคำถามปลายปิดที่ประกอบด้วยข้อคำถามและคำตอบ 4 ตัวเลือก มีลักษณะเป็นช่วงมาตร (Rating Scale) โดยคำตอบเริ่มตั้งแต่ปฏิบัติมากที่สุด ปฏิบัติมาก ปฏิบัติน้อย และปฏิบัติน้อยที่สุด ไม่ปฏิบัติเลย โดยกำหนดค่าคะแนนของคำตอบในทางบวก (ปฏิบัติถูกต้อง) ตั้งแต่ 4, 3, 2 และ 1 และทางลบ (ปฏิบัติไม่ถูกต้อง) ตั้งแต่ 1, 2, 3 และ 4

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการทางสถิติ ค่าสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1 ได้แก่ การแจกแจงความถี่ จำนวน ค่าร้อยละ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และค่าสถิติการถดถอยพหุคูณ เสนอผลการวิเคราะห์เป็นรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง โดยใช้แนวคิดเชิงระบบร่วมกับผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 โดยมีรายละเอียด ดังนี้ กลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบฯ คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองเพื่อการมีชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 7 คน ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม ข้อมูล เพื่อใช้ในการสร้างรูปแบบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ประกอบด้วย 1) ศึกษาทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง 2) ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นผลจากการวิจัยในระยะที่ 1 ประกอบด้วยพฤติกรรมและสาเหตุของพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และนำผลที่ได้

จากการศึกษามำกำหนดจุดมุ่งหมายของรูปแบบฯ กำหนดโครงสร้างของเนื้อหาของรูปแบบฯ กำหนดแนวทางการใช้รูปแบบฯ กำหนดแนวทาง วิธีการประเมินผล และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯ หลังจากนั้นนำร่างรูปแบบพร้อมส่งแบบประเมินให้กับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน ทำการประเมิน ตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ และความถูกต้องเหมาะสม ขอคำแนะนำเพื่อนำมาแก้ไข และปรับปรุงให้รูปแบบมีความสมบูรณ์ และเมื่อแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วจึงดำเนินการจัดทำเป็นรูปเล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นพร้อมทั้งตรวจสอบความตรงต่อ เนื้อหาและทฤษฎี

ผลการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลังผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 กิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุทำร่วมกับครอบครัวของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุทำร่วมกับครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านในวันสำคัญทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 65.7 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด กิจกรรมที่ทำร่วมกับครอบครัวเป็นอันดับถัดมา คือ รับประทานอาหารมื้อเย็นร่วมกัน และเลี้ยงดูหลานรับส่งหลานไปโรงเรียน ส่วนกิจกรรมทางสังคมที่ทำน้อยที่สุดคือ เดินทางท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดง กิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ ทำร่วมกับครอบครัว (n = 1,814)

ลำดับที่	กิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุทำร่วมกับครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านในวันสำคัญทางศาสนา	1,192	65.70
2	รับประทานอาหารมื้อเย็นร่วมกัน	1,107	61.00
3	เลี้ยงดูหลาน /รับส่งหลานไปโรงเรียน	1,050	57.90
4	ทำงานบ้าน	973	53.60
5	เดินออกกำลังกาย	895	49.30
6	ประกอบอาหารสำหรับสมาชิกในครอบครัว	866	47.70
7	ปลูกต้นไม้/ดูแลต้นไม้ในบริเวณบ้าน	848	46.70
8	ในวันหยุดไปเที่ยวนอกบ้าน	753	41.50
9	เดินทางท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัว	452	24.90

1.2 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพัฒนาพลังของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตาม

แนวคิดพัฒนาพลังของผู้สูงอายุทั้งประเทศอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 53.60 รองลงมา คือ ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 43.30 และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 3.10 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดง ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพัฒนาพลังของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมทั้งประเทศ

(n = 1,814)		
พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับมาก	972	53.60
ระดับปานกลาง	57	3.10
ระดับน้อย	785	43.30

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลังของผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น ปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ

2.1.1 ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 45.70 รองลงมา คือ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 29.20 และสุดท้ายอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 25.10

ตารางแสดง ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ

(n = 1,814)		
ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุมาก	829	45.70
ความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุปานกลาง	456	25.10
ความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุน้อย	529	29.20

2.1.2 การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.20 รองลงมา คือ ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 30.20 และสุดท้ายอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 29.60

ตารางแสดง การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ

(n = 1,814)

ระดับการรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุมาก	537	30.20
การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุปานกลาง	729	40.20
การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุน้อย	548	29.60

2.1.3 ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกินหนึ่งในสามมีทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.80 และสุดท้ายระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 27.10

ตารางแสดง ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ

(n = 1,814)

ระดับทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุสูงของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุสูงมาก	492	27.10
ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุปานกลาง	614	33.80
ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุน้อย	708	39.00

2.2 ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล คือ การสนับสนุนทางสังคม การที่ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือเกื้อหนุนจากบุคคล ในครอบครัว และบุคคลในสังคมที่ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ ในลักษณะของการได้รับความรักความอบอุ่น การได้รับความรู้ คำแนะนำในเรื่องสุขภาพ รวมทั้งข่าวสารต่าง ๆ ของชมรม ชุมชนและการให้ความช่วยเหลือเรื่อง การเงิน การใช้เวลาว่าง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพหุผล อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.90 รองลงมา คือ อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 29.10 และสุดท้ายอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 28.00

ตารางแสดง ระดับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพัฒนาพลังของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้งประเทศ

(n = 1,814)

ระดับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพัฒนาพลัง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง	508	28.00
ระดับปานกลาง	778	42.90
ระดับต่ำ	528	29.10

3. รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ผู้วิจัยใช้แนวคิดเชิงระบบร่วมกับผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 และจากการศึกษาทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดและหลักการสำคัญของรูปแบบฯ เป็นรูปแบบที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะ กล่าว คือ เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดพัฒนาพลัง (Active Aging) ที่เน้นการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มเล็ก โดยการให้ผู้สูงอายุใช้พัฒนาตนเองอย่างอิสระ ตามความสนใจโดยไม่ต้องใช้เวลาารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ในการทำกิจกรรม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ คือ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง ใน 3 มิติที่สำคัญคือ ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคงปลอดภัยและมีหลักประกันในชีวิต และการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยผู้สูงอายุใช้รูปแบบฯพัฒนาตนเองอย่างอิสระ

องค์ประกอบที่ 3 เนื้อหาของรูปแบบฯ มีดังนี้เนื้อหาส่วนที่ 1 สุขภาพดี (Healthy) คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ (Health responsibility), กิจกรรมทางกาย (Physical activity), โภชนาการ (Nutrition) สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น (Interpersonal relations), การพัฒนาด้านจิตวิญญาณ (spiritual growth) และการจัดการความเครียด (Stress management) เนื้อหาส่วนที่ 2 คือ มีความมั่นคงปลอดภัยและมีหลักประกันในชีวิต (Security) คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้มีความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมที่อาศัยให้มีความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ การวางแผนด้านการเงินสำหรับผู้สูงอายุ การประกอบอาชีพในการสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เนื้อหาส่วนที่ 3 มีส่วนร่วมกิจกรรมสังคม (Social participation) คือ ประเด็นที่ช่วยเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและได้มีส่วนร่วมช่วยสร้างให้

ผู้สูงอายุไม่รู้สีกว่าเหงา เหงา และเป็นการสร้างคุณค่าในตนเองให้กับผู้สูงอายุได้แก่ การเป็นอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ

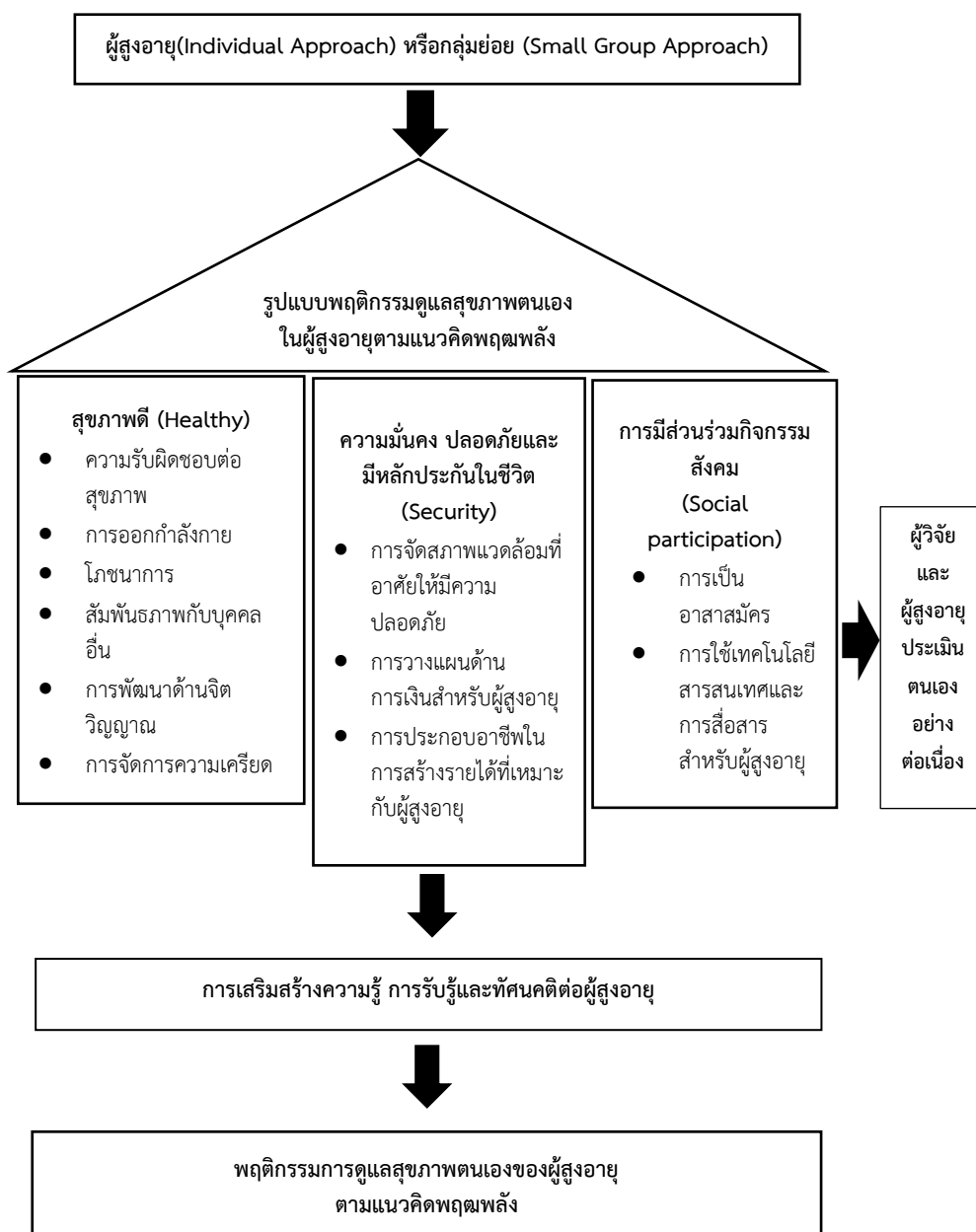
องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินการตามรูปแบบฯ หลักการของการใช้รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลัง คือ การให้ผู้สูงอายุรับรู้ความสามารถของตนเองและการเสริมสร้างพลังแก่ผู้สูงอายุ (Empowerment) การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองวิธีการใช้รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพัฒนาพลังมี ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุ มีวิธีการคือ ให้ผู้ใช้รูปแบบแนะนำตนเองและชี้แจงรายละเอียด ให้ผู้สูงอายุทราบ เก็บรวบรวม โดยการสัมภาษณ์ตามในประเด็นด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคงและปลอดภัยและด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ขั้นที่ 2 การนำเสนอเนื้อหาสาระของรูปแบบ มีจุดประสงค์ให้ผู้สูงอายุเลือกทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของตนเองได้ โดยผู้ดำเนินการใช้รูปแบบฯ เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำพร้อมกับแจกเอกสาร ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุซักถาม และให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 ประเมินผลการปฏิบัติและทบทวนสาระสำคัญ คือ การที่ให้ผู้สูงอายุด้วยทบทวนการดูแลตนเอง ให้ความช่วยเหลือ ให้ผู้สูงอายุได้ทำอย่างอิสระ ติดตามผลเป็นประจำกระตุ้นให้ผู้สูงอายุซักถามถามค่อยๆ และถอนตัวออกมา

องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผลและติดตามผลของการใช้รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ โดยทำการติดต่อกลุ่มผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องโดยทำการนัดหมายหลังจากดำเนินการไปแล้ว เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยทำการติดตามพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในระยะ 4 สัปดาห์ 6 สัปดาห์ และ 8 สัปดาห์ โดยประเมินทั้งผู้วิจัยและผู้สูงอายุประเมินตนเอง

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพัฒนาพลังของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก

จำนวน 972 คน คิดเป็นร้อยละ 53.60 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพร วงศ์คีณี และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทำนายาพฤติกรรมพลังงของประชากรเขตเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชากรเขตเมืองส่วนใหญ่มีพฤติกรรมดูแลด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงอยู่ในระดับสูง คือ ร้อยละ 89.45 ร้อยละ 83.42 และร้อยละ 93.22 ตามลำดับ (วิไลพร วงศ์คีณี และคณะ, 2556) การดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมภาวะพฤติกรรมพลังงที่พัฒนาได้ ส่วนกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุทั่วประเทศทำร่วมกับครอบครัวส่วนใหญ่ คือ ไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านในวันสำคัญทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 65.7 การที่ผู้สูงอายุไปทำกิจกรรมทางศาสนาจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณ มีความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาหรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมงคลธรรมวิธานและประสิทธิ์ สระทอง ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติธรรม ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เมื่อว่างเว้นจากภาระงาน ก็ชอบเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพราะเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม การฝึกจิตใจของตน ว่าเป็นสิ่งที่ส่งผลให้มีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจดีขึ้น จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน เยือกเย็น และมีสติสัมปชัญญะมากยิ่งขึ้น (พระมงคลธรรมวิธาน และประสิทธิ์ สระทอง, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุสรณ์ อุดปล่อง และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น การเข้าวัดถือศีลปฏิบัติธรรม กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ เป็นต้น (อนุสรณ์ อุดปล่อง และคณะ, 2556) และกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุทั่วประเทศทำร่วมกับครอบครัวถัดมา ได้แก่ รับประทานอาหารมื้อเย็นร่วมกัน เลี้ยงดูหลานรับส่งหลานไปโรงเรียน ทำงานบ้าน เดินออกกำลังกาย ประกอบอาหารสำหรับสมาชิกในครอบครัว ปลูกต้นไม้ดูแลต้นไม้ในบริเวณบ้าน และสุดท้ายน้อยที่สุด คือ วันหยุดไปเที่ยวนอกบ้าน

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพลังงของ ผู้สูงอายุ ประกอบด้วยปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตามแนวคิดพลังงของผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยภายในตัวบุคคลมี 3 ตัวแปรที่ส่งผล คือ ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุ การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุ และทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุ ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล คือ การสนับสนุนทางสังคม การที่ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือเกื้อหนุนจากบุคคล ในครอบครัว และบุคคลในสังคมที่ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ ในลักษณะของการได้รับความรักความ ออบอ้อม การได้รับความรู้ คำแนะนำในเรื่องสุขภาพ รวมทั้งข่าวสารต่าง ๆ ของชมรม ชุมชนและการให้ความช่วยเหลือเรื่อง การเงิน การใช้เวลาว่าง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข การได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จาก

กลุ่มคนในสังคม (ครอบครัว ญาติ เพื่อน และบุคคลากรทางสุขภาพ) ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพไปในทางที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของนงเยาว์ มีเทียนและอภิญญา วงศ์พิริยโยธา ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทำนายพฤติกรรมสุขภาพในผู้ใหญ่วัยกลางคนเขตกิ่งเมือง ผลการวิจัยพบว่าการได้รับการสนับสนุนจากสังคม เช่น ครอบครัว หรือหน่วยงานทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความมั่นคง จากการได้รับสิทธิในการรักษาเมื่อเจ็บป่วยหรือการเอาใจใส่จากคนในครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ของคนในครอบครัวมีอิทธิพลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุโดยตรง การที่ผู้สูงอายุจะหันมาดูแลสุขภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นล้วนต้องอาศัยกำลังใจจากคนในครอบครัว (นงเยาว์ มีเทียนและอภิญญา วงศ์พิริยโยธา, 2561)

3. รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง มืองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) แนวคิดและหลักการสำคัญของรูปแบบฯ เน้นการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มเล็ก โดยการให้ผู้สูงอายุพัฒนาตนเองอย่างอิสระ ตามความสมัครใจโดยไม่ต้องใช้เวลารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ในการทำกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ คือ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพัฒนาพลัง 3) เนื้อหาของรูปแบบฯ คือ สุขภาพดี (Healthy) ความมั่นคงปลอดภัย และมีหลักประกันในชีวิต (Security) และมีส่วนร่วมกิจกรรมสังคม (Social participation) สอดคล้องกับงานวิจัยของ หฤทัย กงมหา และคณะ ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาพลังในผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพัฒนาพลังประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ (1) การสร้างศรัทธาในพลังของผู้สูงอายุที่สามารถเรียนรู้พัฒนาและทำประโยชน์กับตนเองและคนรอบข้างได้ ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้สูงอายุเองและคนทุกกลุ่มวัย เพื่อให้เกิดการยอมรับอย่างแท้จริงจากใจ (2) การสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถ ซึ่งต้องมีความหลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล (3) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและผสมผสานแนวคิดของบุคคลวัยอื่น เพื่อลดช่องว่างระหว่างการสื่อสารและการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน (4) ต้องมีหลากหลายวัยเข้าร่วม (5) สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณค่าและช่วยพัฒนาประเทศได้ (หฤทัย กงมหา และคณะ, 2561) 4) กระบวนการดำเนินการตามรูปแบบฯ คือ การให้ผู้สูงอายุรับรู้ความสามารถของตนเองและการเสริมสร้างพลังใจแก่ผู้สูงอายุ (Empowerment) 5) การประเมินผลและติดตามผล โดยทำการติดตามพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุในระยะ 4 สัปดาห์ 6 สัปดาห์ และ 8 สัปดาห์ โดยประเมินทั้งผู้วิจัยและผู้สูงอายุประเมินตนเอง

สรุป

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพหุพลัง พบว่า ผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จำนวน 972 คน คิดเป็นร้อยละ 53.60 รองลงมาคืออยู่ในระดับน้อย จำนวน 785 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพหุพลังของผู้สูงอายุ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพหุพลัง ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย 3 ตัวแปร พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 45.70 ระดับการรับรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.20 และ 3 ทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีทักษะคิดต่อการเป็นผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 39.00 ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมเพื่อการดูแลสุขภาพตามแนวคิดพหุพลัง พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.90

3. รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตามแนวคิดพหุพลัง มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) แนวคิดและหลักการสำคัญของรูปแบบฯ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ 3) เนื้อหาของรูปแบบฯ 4) กระบวนการดำเนินการตามรูปแบบฯ 5) การประเมินผลและติดตามผล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยนี้ได้รูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพหุพลัง ซึ่งรูปแบบดังกล่าว เป็นรูปแบบฯที่จะสามารถบริหารจัดการได้ โดยผู้สูงอายุเองภายใต้บริบทของสังคมไทย จึงสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุได้ เช่น หน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทย โดยดำเนินการตามรูปแบบฯ ตามแต่ละชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

การศึกษาครั้งนี้ข้อค้นพบจากผู้สูงอายุพบว่า การให้ผู้สูงอายุเลือกพัฒนาตนเองได้อย่างอิสระตามประสบการณ์เดิมและให้ผู้สูงอายุรับรู้ความสามารถของตนเอง และการเสริมสร้างพลังใจแก่ผู้สูงอายุ ผ่านกระบวนการตามรูปแบบฯ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยพัฒนาให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำเนื้อหาของรูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองตามแนวคิดพหุพลัง ไปใช้ในชมรม

ผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติงาน สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้วางแผนการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยในระยะยาว และมีการวัดในเชิงปริมาณร่วมด้วย เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลของรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย แผนพัฒนาศักยภาพบัณฑิตวิจัยรุ่นใหม่ จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2561

เอกสารอ้างอิง

- นงเยาว์ มีเทียนและอภิญญา วงศ์พิริยโยธา. (2561). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมสุขภาพในผู้ใหญ่วัยกลางคนเขตกิ่งเมือง. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 36(3), 124-130.
- บุญนาถ ปัตถานัง . (2556). ระบบการส่งเสริมสุขภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ในเขตตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา. ใน *เอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 14 (Graduate Research Conference 2013 Khon Kaen University)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปณิธิ บรรวณ. (2557). พฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มผู้สูงอายุและทุนที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 31(3), 97-120.
- พระมงคลธรรมวิธาน และประสิทธิ์ สระทอง. (2560). ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม. *วารสาร Veridian E-Journal*, 10(3), 1862.
- วิไลพร วงศ์คินี และคณะ. (2556). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมสุขภาพของประชากรเขตเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพยาบาลสาร*, 40(4), 91-99.
- ศิริสุข นาคะเสนีย์. (2561). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(1), 39-48.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561). *ดัชนีพัฒนาพลังผู้สูงอายุไทย (Active Ageing Index of Thai Elderly)*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014en/Survey/social/demographic/Active%20Ageing/Active%20Ageing%20Index.pdf>
- หลุทัย กงมหา และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาพลังในผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม*(ฉบับพิเศษการประชุมพยาบาลครั้งที่ 25), 54-61.
- อนุสรณ์ อุดปล้อง และคณะ. (2556). ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 41(1), 68-79.
- UNECE. (2012). *Active Ageing and Quality of Life in Old Age*. New York And Geneva: United Nations.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy frame work*. Retrieved November 4, 2018, from http://www.unati.uerj.br/doc_gov/destaque/Madri2.pdfAgeing

พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม:
กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน*

THE LANNA BUDDHIST ARTS, CONCEPT AND VALUES IN THE SOCIAL
ETHICS ENHANCE : A CASE STUDY IN CHIANG MAI AND
LAMPHUN PROVINCES

พูนชัย ปันธิยะ

Phoonchai Punthiya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: jakkumi@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย คือ วัดที่มีพุทธศิลป์ล้านนา จำนวน 6 วัดในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ใช้เครื่องมือ การวิจัยแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด และคุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนา 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติ แนวคิด และคุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนา คือ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกความชื่นชมในความงามภายในใจของมนุษย์ ศิลปะทางศาสนา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ เช่น 1) ประโยชน์ในการใช้สอย 2) สร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ 3) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเชื่อถือในศาสนา ตัวอย่าง พระพุทธสิหิงค์ ล้านนา มีลักษณะพระอุระงามดั่งราชสีห์ ในด้านหลักพุทธธรรม ได้พบว่า ศิลปินได้สื่อธรรมผ่านพุทธศิลป์ บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์

พุทธศิลป์ จึงมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมจริยธรรม คุณค่าดังกล่าวอาจมีมากมายแตกต่างกันไป นอกเหนือจากคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างเห็นได้ชัดแล้ว

* Received 24 July 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 25 November 2019

ยังมีคุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่คุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น วัดที่นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมกันอย่างมากมาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของวัด แต่เป็นผลลัพธ์ที่ประจักษ์แจ้ง ดังนานาอารยประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมไทย ได้พัฒนาการจากแนวคิดทางด้านพุทธธรรมและพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทย

คำสำคัญ: พุทธศิลป์ล้านนา, แนวคิด, คุณค่า, การเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม, จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

Abstract

This research is using participatory action research methodology having done with selecting the 6 Lanna Buddhist Arts temples located in Chiang Mai and Lam Phun provinces. The interview form is used to collect data. This research is of 3 objectives: 1) to study the history, concepts and values of the Lanna Buddhist Arts, 2) to study the Buddha teachings having effected on the creation of Buddhist Arts, 3) to analyze the concept of enhancing social ethics in the systematic conservation of Lanna Buddhist Arts.

The results were found that:

On the history, concepts and values of Lanna Buddhist Arts, the arts is related to the creation and expression of human heart's emotions, feelings, appreciation for the beauty. Therefore, the religious arts is granting many benefits to humans such as : 1) the benefits of living 2) having created mental enjoyment 3) it binds religious faith, for example, Phra Buddha Sihing, a Lanna style, its chest looks like a lion's chest. On the aspect of Buddha Teaching, it was found that the artist has conveyed the Dharma through Buddhist arts on the basis of faith having led by wisdom by focusing on the principles of truth and rationality based on nature of human life that wants to seek for the happiness and the escape from suffering.

The Buddhist arts is truly valuable to society in enhancing the social ethics. Such values may vary considerably. In addition to the obvious artistic value, they still generate the educational, historical and even economic values. For instance, the temple opens to many tourists to visit, either it is not the true purpose of the temple, but it is the empirical result. As found in the civilized countries having cultural heritages. Thai architectures have developed from the

Buddhist concept. It shows that Buddhism plays the important role over to Thai society.

Keywords: The Concept, Values, Lanna Buddhist Arts, Enhance Social Ethics, Chiang Mai And Lam Phun Provinces

บทนำ

พุทธศิลป์ล้านนาได้พัฒนาการตั้งแต่พญามังรายสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้น อาณาจักรล้านนา เริ่มสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 1839 (ธนศวรร์ เจริญเมือง, 2558) โดยการยึดครองแคว้นหริภุญชัยและสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานี ณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง พระองค์ทรงยอมรับและสืบทอดพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งพุทธศิลป์จากเมืองหริภุญชัยและเมืองเชียงแสน เช่น พิจารณาจากที่พระองค์ทรงโปรดให้มีการบูรณะซ่อมแซมเปลี่ยนรูปทรงพระธาตุหริภุญชัยจากเดิมให้เป็นเจดีย์ทรงกลม ด้วยเหตุนี้พุทธศิลป์ของล้านนาในการสืบทอดมาจากพุทธศิลป์ส่วนใหญ่เป็นแบบหริภุญชัย พุทธศิลป์นับว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามีการพัฒนาการด้วยเหตุนี้จึงปรากฏหลักฐานทางพุทธศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนมาถึงปัจจุบัน เรียกว่าพุทธศิลป์หริภุญชัย เมื่อพญามังรายมีชัยเหนือกว่าเมืองพุกาม ได้ทรงนำเอาช่างแขนงต่าง ๆ จากพุกามลงมาล้านนาด้วย ดังปรากฏข้อความว่า “..ตั้งเจ้าอังวะพุกามนั้นก็แสงปองไฟจากกันแล .. คั่นแสงปองกันแล้ว ยังช่างหล่อ ช่างตี ช่างฉ่อง ผู้ทรงสราด (ฉลาด) ทั้งหลายมาก็เลือกเอาผู้ อันช่างหล่อ ช่างตีทั้งหลาย ช่างฉ่อง 2 หั่ว ทั้งลูกสิด (ศิษย์) ลูกน้องทั้งมวล 500 ทั้งเครื่องพร้อมแล้ว จักย่นถวายเป็นล้านนา” (สุรพล ดำริห์กุล, 2542)

การสร้างสรรคงานพุทธศิลป์ในสังคมไทยภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมมองเห็นสิ่งที่ก่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนาและสังคมหลายด้าน เช่น ประเพณี วิถี ย่อมเป็นที่นิยมในท้องถิ่นต่าง ๆ ในพุทธศิลป์มีส่วนการสนับสนุนการวิถีชุมชน สร้างคุณค่าต่อไปให้มีคุณภาพและมาตรฐานในท้องถิ่นระดับสากลและเป็นแหล่งวัฒนธรรมแห่งวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้านมีคนยอมรับนับถือวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบสมถะมีความซื่อสัตย์เป็นคนมีคุณธรรมยึดหลักพุทธธรรม ไม่มีปัญหาทางการเงินทุกคนให้การยอมรับนับถือ ใช้ชีวิตอย่างคนที่พออยู่พอกินไม่ทะยานอยากไปตามกิเลสฝ่ายต่ำ ใช้ชีวิตแบบมีสติ วิธีการในการทำงานสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในระดับบุคคลและชุมชนได้ ที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย จึงจะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ทุกอย่างที่เรากำลังเผชิญอยู่ได้ในการเสริมสร้างคุณค่า งานพุทธศิลป์พร้อมกับจริยธรรมทางสังคมไปด้วยกัน

เนื่องด้วยวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมล้านนาตั้งแต่อดีต “วัด” ในปัจจุบันศาสนสถานที่เป็นพระเจดีย์หรือสังเวชนียสถาน เมื่อสร้างให้เป็นสถานที่เคารพสักการะ อธิปไตยของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็น

แหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545) ปัจจุบันวัดและชุมชนมีบทบาทร่วมกันเพิ่มมากขึ้น คือ มีการรักษาส่งเสริมศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของท้องถิ่นและของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาวิถีวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่มีชุมชนที่ประกอบอาชีพงานช่างมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชน ช่างหล่อ เป็นหมู่บ้านช่างหล่อ ช่างตี เป็นหมู่บ้านช่างฆ้อง ในปัจจุบันพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจิตใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์ เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง การสร้างเจดีย์ เชื่อว่าการสร้างเจดีย์ทำให้ไปสู่สุคติ ทำให้เกิดคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย หากการเข้ามาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อถ่ายรูปก็จะไม่เกิดคุณค่า บางครั้งก็มาทำกริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้ สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคมทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ การส่งเสริมจริยธรรมให้คนในชุมชนได้ร่วมตระหนักถึงคุณค่าร่วมกัน ช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์ สืบสาน มีความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะเป็นสมบัติของชุมชนควรเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานองค์การที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการรักษาผลพลอยได้ตามมานอกจากเป็นแหล่งพุทธศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาแต่ก็ยังเป็นมรดกการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณคดี พิพิธภัณฑศิลป์ที่มองเห็น สัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ชมความงามพุทธศิลป์ในวัดจึงเป็นเหตุให้งานสำคัญภายในวัดอาจมีปัญหา เช่น งานพุทธศิลปกรรมถูกทำลายโดยไม่ได้ตั้งใจจากวัดหรือนักท่องเที่ยวก็ได้ คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน และต้องสร้างความสำนึกที่ดีร่วมกันคือมีการเสริมสร้างจริยธรรมให้สังคมอย่างสม่ำเสมอ

ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาประวัติ แนวคิด คุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนามีความเป็นมาและความสำคัญต่อหลักธรรมและวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างไรบ้าง และทำการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ประการสุดท้ายเป็นการ

แสวงหาแนวคิดในการเสริมสร้างจริยธรรมในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมพุทธศิลป์ล้านนาให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด และคุณค่าพุทธศิลป์ล้านนา
2. เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสังเกต การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนวิธีการการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการศึกษา

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยจากพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ล้านนา หนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือเกี่ยวกับงานศิลป์ ผ่านหลักฐานทางโบราณคดีในยุคของเมืองลำพูนและเมืองเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยยุคต่าง ๆ 5 โบราณคดี ดังนี้ 1) ยุคพญามังรายปกครองเวียงกุมกาม 2) ยุคราชวงศ์มังรายปกครองเมืองเชียงใหม่ 3) ยุคเชียงใหม่บูรณะเมืองลำพูน 4) โบราณคดียุคที่เชียงใหม่ตกอยู่ในภายใต้อิทธิพลของพม่า และ 5) ยุคหลังที่เชียงใหม่ตกอยู่ในภายใต้อิทธิพลของพม่า

2. ผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่วิจัย

ผู้ให้ข้อมูลได้ทำการคัดเลือกวัดละ 5 คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ 2) นักวิชาการ 3) ผู้แทนชุมชน 4) มัคทายก 5) นักท่องเที่ยวชาวไทยพุทธ รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพุทธศิลป์ล้านนาและผู้เข้ามาศึกษาดูงานงานพุทธศิลป์ในวัดนั้น ๆ จากวัดที่มีพุทธศิลป์เป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวน 6 วัด แบ่งเป็นจังหวัดเชียงใหม่ 3 วัด ได้แก่ วัดพระสิงห์มหาวิหาร วัดสวนดอก พระอารามหลวง วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง และจังหวัดลำพูน 3 วัด คือ วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดพระยืน และวัดพระบาทตากผ้า โดยทำการประสานกับทางเจ้าอาวาสในสถานที่วิจัยพร้อมกับดำเนินการทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์

ประกอบการลงพื้นที่ และกำหนดพื้นที่ทำการวิจัย จำนวน 2 จังหวัด คือ วัดในจังหวัด เชียงใหม่ และวัดในจังหวัดลำพูน

3. เครื่องมือ เทคนิคในการวิจัยและแผนดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นในการวิจัย และกำหนดเป็นเครื่องมือในการวิจัย สร้างเครื่องมือ วิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจพุทธศิลป์ของวัด แบบสังเกต โดยผ่านการตรวจ เครื่องมือในวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม สมุดบันทึก ภาคสนาม อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว และกล้องถ่ายรูป

3.1 แผนการดำเนินงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความ ตระหนักร่วมถึงคุณค่าและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านพุทธศิลป์ คือ ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับกาลสมัย

กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การ สังเกต การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม เทคนิคการประชุม อย่างสร้างสรรค์/การประชุมปฏิบัติการ เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.2 แผนการดำเนินการเป็นการดำเนินการร่วมกับการร่วมกับการศึกษา ชุมชนและพิจารณา

3.2.1 ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre – Research Phase) เป็นการ เตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการวิจัยและสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจระหว่างกัน ประกอบด้วย 1) การสร้างสัมพันธ์ภาพ การสำรวจ การศึกษา วัด และชุมชน 2) สำรวจชุมชน ด้านสภาพพื้นที่ สภาพปัญหาพุทธศิลป์ของชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ/การสนทนา กลุ่ม/การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

3.2.2 ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นการร่วมตัดสินใจ วางแผนกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริม จริยธรรมผ่านทางพุทธศิลป์ของชุมชนนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3.2.3 ระยะการกำหนดแผนงาน : การเสนอทางเลือก และสร้าง แผนปฏิบัติงานระดับชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมาย การจัดเวทีเรียนรู้กลุ่มแกนนำชุมชนเพื่อกำหนด กระบวนการจัดการส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานด้านพุทธศิลป์

3.2.4 ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) นำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จะนำข้อมูลที่รับมาตรวจสอบกับคำถาม วัตถุประสงค์และกรอบคิดการวิจัย จากนั้น จึงจะจัดทำหมวดหมู่ของข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอในลักษณะของการอธิบายเชิงพรรณนา และ

จัดทำรายงานการวิจัยโดยการนำเสนอแก่ตัวแทนองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมการวิจัยเพื่อร่วมอภิปรายเพิ่มเติมจนกระทั่งได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จึงจะจัดทำเอกสารรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องพุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติแนวคิด และคุณค่าพุทธศิลป์ล้านนา 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติ แนวคิด และคุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนา คือ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกความชื่นชมในความงามภายในใจของมนุษย์ ศิลปะทางศาสนา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ เช่น 1) ประโยชน์ในการใช้สอย 2) สร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ 3) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเชื่อถือในศาสนา เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม มนุษย์สร้างศิลปะเพื่อสนองความจำเป็น 3 ประการ คือ 1) ได้ทราบความเป็นมาของพุทธศิลป์ล้านนาได้พัฒนามาตามลำดับมีประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ใช้สอยอำนวยความสะดวกให้กับร่างกายเป็นสมบัติของชุมชน 2) ทางจิตภาพ เป็นผลทางจิตใจ เพื่อความเพลิดเพลินพอใจ จรรโลงจิตใจให้ผ่อนคลายเบาสบาย 3) ความจำเป็นทางการเชื่อถือในลัทธิศาสนา ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในใจของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับความงามความพอใจของแต่ละคน บางคนอาจมีความชื่นชมในความงามแตกต่างกัน และยังคงเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษา ศิลปะ- พุทธ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเป็นคำที่ใช้ในความหมายถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนคำว่า ศิลปะ เป็นเรื่องของความงามความพึงพอใจในสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ดังนั้นความหมายโดยรวมของคำว่า พุทธศิลป์ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น (จารุวรรณ พึ่งเพียร, 2553) เป็นความงามเพื่อความพอใจที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาธรรมทางวัตถุถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ พบว่า ในด้านหลักพุทธธรรม ศิลปินได้สืบทอดผ่านพุทธศิลป์ บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์ จุดมุ่งหมายในการสร้างงานพุทธศิลป์ก็เพื่อส่งเสริมเผยแพร่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาประสาธหรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความฝึกฝนที่จะรู้แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุตสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิด

ปัญญาปรีชาหยั่งรู้เหตุผล และวิมุติความหลุดพ้นในที่สุด ตามหลักธรรมพุทธศิลป์ล้านนามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ พัฒนาการและการสืบทอดพุทธศิลป์ล้านนาจากหริภุญชัย เชียงแสน ประวัติและพัฒนาการพุทธศิลป์ล้านนา สามารถสรุปการสืบทอดพุทธศิลป์เหล่านั้นได้ คือ

ระยะที่ 1 พุทธศิลป์ในอินเดีย ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพุทธศิลป์ โดยเฉพาะ แคว้นคันธาระ การสืบทอดพุทธศิลป์ในระยะแรก

ระยะที่ 2 พุทธศิลป์ในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ เป็นพุทธศิลป์ที่สืบเนื่องมาจากพุทธศิลป์ในอินเดีย มาเป็นพุทธศิลป์ในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ลังกา จาม ชวา ขอม เป็นการสืบทอดจากความสัมพันธ์ทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนา ทั้งพุทธศาสนาและฮินดูหรือพราหมณ์ พุทธศิลป์เหล่านี้เกิดจากการเอาแบบอย่างหรือการสร้างใหม่ตามคติความนิยม และลักษณะของพุทธศิลป์ก็จะแตกต่างกัน

ระยะที่ 3 พุทธศิลป์ในประเทศไทย เป็นพุทธศิลป์ที่เกิดขึ้นในอาณาจักรของไทย ได้แก่ สมัยสุวรรณภูมิ ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อุทอง อยุธยา และรัตนโกสินทร์ต่างก็ได้รับการสืบทอดจากความสัมพันธ์ทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนา ปรากฏหลักฐานขึ้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกกหรือแคว้นโยนก เรียกว่า พุทธศิลป์แบบเชียงแสน ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม ด้านจิตรกรรม โดยเอาชื่อเมืองเชียงแสนมากำหนดรูปแบบของศิลปะ พุทธศิลป์เชียงแสนเป็นศิลปะในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ พระพุทธรูปเชียงแสน หรือ เรียกสามัญว่า “พระสิงห์” เป็นพระพุทธรูปสกุลพระพุทธรูปสิงห์ มีลักษณะพระอุระงามดังราชสิงห์ พุทธศิลป์ล้านนาเป็นงานศิลปะที่สำคัญของชาติแห่งหนึ่ง ควรมีการอนุรักษ์

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ประชาชนทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์อย่างเสมอหน้ากัน สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นสิ่งส่งเสริมและรักษาคุณค่าตลอดจนคุณภาพของศิลปกรรมให้ดำรงอยู่ และมีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนในชาติด้วย ร่วมกันดูแลก่อให้เกิดจริยธรรมทางสังคมโดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนสร้างคุณค่างานพุทธศิลป์

การสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คือ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่หน่วยงานภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ
2. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น
3. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

เห็นได้ว่าทางวัดมีการจัดการไปอย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าวัดมีแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ผู้นำของวัดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมภายในวัดอย่างถูกต้องจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดคุณค่าของศิลปกรรม

แนวคิดพุทธศิลป์ล้านนาในการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมตามแนวพุทธศาสตร์ จริยธรรมเป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติ หรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือใครก็ได้ที่เป็นผู้มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่มีความเพียรความพยายามประกอบความดีละอายต่อการปฏิบัติชั่วจริยธรรมหมายถึงธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติคุณธรรมที่แสดงออก ลักษณะที่พึงงามถูกต้องและจริยธรรมในสังคมภาคเหนือก็มีลักษณะดังกล่าวคือ มีทั้งจริยธรรมร่วมและจริยธรรมย่อย โดยที่จริยธรรมร่วมมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนจริยธรรมย่อยมีพื้นฐานมาจากจารีตประเพณีในท้องถิ่นอันได้แก่ “ฮีดฮอยล้านนา”

สังคมล้านนาจะให้ความสำคัญกับระเบียบแบบแผนประเพณีหรือที่เรียกว่า “ฮีดฮอย” เป็นอย่างมาก คนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น “คนดี” หรือคนที่ “ทำถูก” นั้น คือคนที่อยู่ในฮีดฮอยทำตามฮีดฮอย ใช้ฮีดฮีดฮอย เป็นเกณฑ์ตัดสิน (ธวัช ปุณโณทก, 2522) ฮีดฮอย นี้จะสอนกันทุกเพศทุกวัย

เนื่องจากชาวพุทธในล้านนาเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื้อนาบุญอันเป็นกุศลผลบุญติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมีประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิดความสงบสุข หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างงานพุทธศิลป์ เช่น ยึด ไตรสรณคมน์ คือ การถือเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก หมายถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธรูป เมื่อการเคารพศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาย่อมมีความเคารพสัญลักษณ์ทางพระพุทธรูปศาสนาด้วย เช่น ต่อพระพุทธรูป (พุทธรูป พระธรรม (ธรรมมาสน์) พระสงฆ์ (อาสน์สงฆ์ หรือพระสงฆ์ที่มีตัวตนอยู่) พุทธศิลป์ก็เป็นสื่อหลักคำสอนทางจริยธรรม เช่น

อริยวัตรธรรม 5 คือหลักธรรมแห่งความเจริญ ผู้ที่หวังความเจริญรุ่งเรือง ที่จริงแท้พึงปฏิบัติตามหลักอริยวัตรธรรม ในคัมภีร์ธรรมนิพพานสูตรกล่าวว่า ผู้ที่ปรารถนาสุข 3 ประการคือ สุขในโลกมนุษย์ สุขในโลกสวรรค์ และสุข คือ พระนิพพาน ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอริยวัตรธรรม 5 ประการ

ความกตัญญูกตเวที คือความเป็นผู้รู้บุญคุณของบุพการีแล้วทำตอบแทน ได้แสดงความกตัญญู อุทิศส่วนบุญทานไปหายังบิดามารดาผู้เป็นเผ่าต กัลลวได้พ้น จากห้องเขตอบาย ได้กลับกลายเป็นสุข เกิด ขึ้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ มีวิมานค่าสูงได้ 60 โยชน์ เสวยสมบัติทิพย์โสດต้าว ดั่งสา เช่น หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในอนิมิสเจติย ในกตัญญูกตเวที ในพระไตรปิฎกได้ยกย่องคนกตัญญูไว้ เช่น เป็นสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีคุณธรรมเป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะความกตัญญูกตเวทีเป็นภูมิของสัตบุรุษ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กรรมและผลของกรรม เป็นกฎของการกระทำและผลของการกระทำ การส่อได้แสดงถึงกรรมและผลกรรมที่ทำบุญตามแบบอย่างบุญกิริยาวัตถุ โดยเฉพาะผลของการทำบุญที่ไม่ครบถ้วนตามหลักการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา แต่กลับไปทำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักการ

คำสอนว่าด้วยเรื่องบุญกรรม คำว่า บุญกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายถึง กรรมดีแต่ในภาษาไทยมีความหมายเปลี่ยนไป เพราะคำว่า “กรรม” ในภาษาไทยหมายถึง “บาป สิ่งไม่ดี หรือผลของความชั่วที่ทำไว้ในอดีต” ฉะนั้น “บุญกรรม” ในภาษาไทยจึงหมายถึง “บุญและบาป” ในการศึกษาผู้วิจัยจะแยกบุญกรรมออกเป็นบุญ คำหนึ่งและกรรม

บุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักธรรม เป็นหลักวิธีการทำบุญ สังสมบุญกุศล เพื่ออุดมคติสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน หมายถึงเริ่มต้นให้ทาน ขึ้นต่อมาคือรักษาศีลให้บริสุทธิ์ สุดท้ายคือปฏิบัติเจริญภาวนา การทำบุญในสังคมไทยเกิดความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิต

ความเชื่อ เป็นส่วนหนึ่งแห่งวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งมีความสำคัญมาก ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม นอกจากนี้ความเชื่อยังมีบทบาทต่อหน้าที่ต่อการดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของมีความเชื่ออยู่หลายประการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เช่น ในความเชื่อการสร้างพระพุทธรูป ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปภูมินั้น มีมาแต่โบราณ มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อที่เป็นพื้นฐานดั้งเดิมของตนเอง ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้าง

พระพุทธปฏิมาในล้านนา เช่น พระยืน วัดพระยืน จังหวัดลำพูน (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2549) คือ

1. ความเชื่อในด้านการทำบุญอันเป็นงานมงคล คือ ความเชื่อเรื่องการสร้างพระพุทธปฏิมาเป็นการสร้างบุญใหญ่เก็บสะสมไว้สืบทอดพระศาสนา ได้กระทำบุญกุศลได้อย่างครบถ้วนทำให้จิตใจปีติเบิกบานชีวิตมีความสุข ขอสิ่งใดก็จะได้ผลตามที่ปรารถนาจากความเชื่อนี้ทำให้กระบวนการเชิงช่างสามารถอนุรักษ์สืบทอดและกลายมาเป็นอาชีพต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง อานิสงส์ 5 กับ คือ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะได้พบพระพุทธเจ้าตลอด 5 กัปหรือถ้าปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในภavnาก็จะได้”

2. ความเชื่อเรื่องลักษณะบุรุษผู้มีบุญ ชาวล้านนาได้รับเอาความเชื่อเรื่องมหาปुरुสลักษณะ หรือทวดติงมหาปुरुสลักษณะอันได้แก่ ลักษณะของมหาบุรุษ 32 ประการ ซึ่งถือว่าบุคคลใดมีลักษณะครบ 32 ประการ ย่อมมีคติเป็น 2 อย่าง คือ ถ้าอยู่เป็นฆราวาสก็จักได้เป็นเจ้าทำพระยามหากษัตริย์ ถ้าประพฤดิพรหมจรรย์ถือเพศนักบวช หรือบรรพชิต ก็ย่อมจะบรรลู่ ตรัสรู้ธรรมเป็นศาสดาเอกของโลก ถือว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการอันกระทำไว้สมบูรณ์แล้วเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์กระทำไว้อย่างบริบูรณ์

ลักษณะของมหาปुरुสลักษณะ 32 ประการ เป็นลักษณะพิเศษของพระพุทธปฏิมามีอยู่ 3 ลักษณะ (กรมศิลปากร, 2543) ได้แก่

1. พรหมลักษณะ พระพุทธปฏิมาจะมีพระวรกายตรงงดงาม ดูไม่น่าเบื่อ เช่น พระเจ้าแก้วตื้อ วัดพระเจ้าแก้วตื้อ (วัดสวนดอก) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

2. สิงห์ลักษณะ พระพุทธปฏิมาจะต้องมีพระวรกายอวบอ้วน งามอาจผิวงายยิ่งนัก ตัวอย่างของพระพุทธปฏิมาตามสิงห์ลักษณะ ได้แก่ พระพุทธปฏิมาสกุลพระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์) ทั้งหมด ชื่อแสดงลักษณะแห่งพญาราชสีห์

3. พุทธลักษณะ พระพุทธปฏิมาต้องมีลักษณะดังพระพุทธเจ้า มีพระเนตรทอดต่ำ อยู่ในอาการสำรวม พระพุทธปฏิมาในเมืองไทยส่วนมากมีลักษณะแบบพุทธลักษณะ โดยเฉพาะพระประธานในพระวิหารของวัดในภาคเหนือได้สร้างพระพุทธปฏิมาตามแบบพุทธลักษณะนี้

หลักพุทธธรรม สือธรรมโดยพุทธศิลป์ ประกอบด้วยคุณค่าที่มุ่งแสดงถึงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ ซึ่งเป็นอิทธิพลที่เป็นแง่ดีหรือแง่บวกเสมอ ไม่ใช่อิทธิพลในลักษณะที่เป็นอำนาจอื่นใดที่การลักษณะการบังคับ ชูเชิญให้ปฏิบัติตามในลักษณะที่ฝึกต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไป หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นมาตรฐานความดีสากลที่ไม่ได้มีข้อจำกัดผู้นับถือที่เป็นเชื้อชาติภาษา หรือวรรณะใดทั้งสิ้น

จึงเป็นความใจกว้างและมุ่งเสนอโอกาสที่ดีเสมอแก่ผู้ที่ต้องการสัมผัสวิถีแห่งพุทธธรรมนำไปสู่การดำเนินชีวิตต่อไปก่อให้เกิดคุณค่า คือ

1. คุณค่าทางด้านศาสนา ศิลปะไทยส่วนใหญ่สร้างขึ้นจากคติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะไทยจึงมีคุณค่าในการเผยแผ่ศาสนาและสืบทอดศาสนา เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมหรือจำหลักเรื่องราวทางศาสนา

2. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ จากการศึกษาศิลปะในล้านนาแต่ละยุคจะทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ การเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมของชุมชน เส้นทางการติดต่อคมนาคม

3. คุณค่าทางด้านสุนทรียะหรือความงาม หมายถึง ความรู้สึกของอารมณ์และความงาม เช่น พระพุทธรูปสำริดปางลีลา ศิลปะสุโขทัย กล่าวกันว่าเป็นงานศิลปะที่มีความงามเป็นเลิศ คุณค่าทางด้านการเมืองการปกครอง ในสมัยก่อนผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์ได้นำศิลปะมาใช้

4. คุณค่าทางการศึกษา มีการสืบทอดพุทธศิลป์ทุกสมัย ตั้งหลังพุทธการเป็นต้นมาเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนายังปรากฏใน ล้านนามีการสืบทอดงานช่าง เป็นต้น

5. คุณค่าทางด้านสังคม ในสังคมหรือชุมชนมีการอนุรักษ์งานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นด้านศิลปะหากสิ่งใดเป็นสมบัติของส่วนรวมจะช่วยกันรักษา ถือว่าเป็นสมบัติของทุกคนในสังคมถือว่าเป็นสิ่งมีค่าแก่ส่วนร่วม ถ้าใครฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่กระทำตามจารีต ก็ถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว (เสฐียร โกเศศ, 2521) เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน (สงวน โชตสุขรัตน์, 2515) ตามหลักการบำเพ็ญกุศลกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นเอง (ธวัช ปุณโณทก, 2522) เช่น งานพุทธศิลป์ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

พุทธศิลป์ จึงมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมจริยธรรมคุณค่าดังกล่าวอาจมีมากน้อยแตกต่างกันไปสามารถแจกแจงได้มากมายนอกเหนือจากคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างเห็นได้ชัดแล้วยังมีคุณค่าทางการศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือแม้แต่คุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังเช่นวัดวาอารามที่นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมกันอย่างมากมาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของวัด แต่เป็นผลลัพธ์ที่ประจักษ์แจ้งดังนานาอารยประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรม เฉกเช่น สถาปัตยกรรมไทย ต่างได้รับประโยชน์ทางอ้อมนี้กันถ้วนหน้า และรักษาไว้ให้เดินควบคู่ไปกับงานสร้างสรรค์ยุคใหม่ในปัจจุบันที่สะท้อนออกซึ่งแนวคิด คุณค่าที่ดีทั้งสองด้านนั้น ดังเช่นการแพทย์แผนใหม่ให้ดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ หรือปรัชญาตะวันออกที่กล่าวถึงสมดุลทางธรรมชาติที่ต้องมีสิ่งคู่กันเพื่อส่งเสริมให้กันและกันได้พัฒนาการจากแนวคิดทางด้านพุทธธรรมและพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทย

สรุป

พุทธศิลป์เป็นศิลปะที่นำหลักคิดวิธีคิดเพื่อเป็นสื่อหลักพุทธธรรม สื่อธรรมโดยพุทธศิลป์ ให้เห็นคุณค่าที่มุ่งแสดงถึงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่มีพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ ซึ่งเป็นอิทธิพลที่เป็นแง่ดีหรือแง่บวกเสมอ สร้างงานศิลปะนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมเผยแพร่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรงเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาประสาทะหรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความฝักใฝ่ที่จะรู้ แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุทสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิดปัญญาปรีชาหยั่งรู้เหตุผลเพื่อก้าวสู่วิมุตติหรือความหลุดพ้นในที่สุดตามหลักพระพุทธศาสนา

ในล้านนา มีความเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื้อนาบุญอันเป็นกุศลบุญติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมีประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิดความสงบสุข หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างงานพุทธศิลป์ เช่น เรื่องยัตไตรสรณคมน์ ความกตัญญูและอื่น ๆ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อการเคารพศรัทธาพระพุทธศาสนาย่อมมีความเคารพ สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาแล้วศิลปนั้นก็นำเสนอผ่านทางศิลปะถือว่ามี การเชื่อมโยงในความคิดทางพระพุทธศาสนาและท้องถิ่นด้วย

เชื่อมโยงความเป็นมา วิถีวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่มีชุมชนที่ประกอบอาชีพงานช่างมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชนช่างหล่อ ช่างตี ช่างฆ้อง ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านตั้งชื่อตามช่างที่ได้ทำงานของช่าง

พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนาเพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่น ภาพที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง การสร้างเจดีย์เชื่อว่าการสร้างเจดีย์ทำให้ไปสู่สุคติ และพุทธศิลป์ล้านนาทำให้เกิดคุณค่าทาง คุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านคุณค่าทางด้านสุนทรียะหรือความงาม ประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านการศึกษา คุณค่าทางด้านการเมือง การปกครอง คุณค่าทางด้านสังคม และวิถีชีวิตควรมีการอนุรักษ์ไว้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและของชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาวิจัยจริยธรรมที่ปรากฏในงานพุทธศิลป์เพื่อให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรม เป็นที่ยอมรับคุณค่าทางสังคมและทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก ประเด็นที่ควรจะศึกษาต่อไปคือ ยังมีคุณค่าหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาในปัจจุบันอยู่หรือไม่ ถ้ายังมี มีมากน้อยเพียงไร
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมที่เกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ในอดีตและปัจจุบัน โดยศึกษาถึงพื้นฐานทางจริยธรรม รายละเอียดของจริยธรรม และแนวโน้มทางจริยธรรม
3. การรักษามรดกทางวัฒนธรรมของสังคมและการอบรมสั่งสอนจริยธรรมแก่ประชาชน ดังที่เคยปรากฏในอดีต ใช้สื่อทางพุทธศิลป์นั้น ภาครัฐก็ดี เอกชนก็ดี ควรมีการส่งเสริมงานพุทธศิลป์ให้มีความแพร่หลายในสังคมปัจจุบันอีก การส่งเสริมเผยแพร่และสร้างค่านิยมให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา (ภาคเหนือ) ต่อไป
4. ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์งานพุทธศิลป์ทุกอำเภอในภาคเหนือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ได้ง่ายขึ้นและเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคเหนือให้คงอยู่สืบไป
5. ควรมีการจัดทำทำเนียบครูช่างพุทธศิลป์ในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยการสำรวจว่าในภาคเหนือ (คนล้านนา) แต่ละจังหวัดมีแล้วนำมาจัดทำเป็นทะเบียนรายชื่อ และเพื่อความสะดวกสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยข้างข้อในประเด็นอื่น ๆ
6. ควรเสนอแนะให้ชุมชนสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะสืบทอดหรือสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ให้สามารถนำไปใช้กับวิถีชุมชนให้เกิดคุณค่าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2543). *พระพุทธรูปสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. บทบาทของการในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15219/2558 (คดีลี้ภัย), 15219/2558 (ศาลฎีกา แผนกคดีสิ่งแวดล้อม 30 ธันวาคม 2558).
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2136/2525, 2136/2525 (ศาลฎีกา 2525).
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 996/2508, 996/2508 (ศาลฎีกา 2508).
- คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 259/2554, 259/2554 (ศาลปกครองสูงสุด 6 มิถุนายน 2554).
- คิ้วหนา. (20 ธันวาคม 2557). *ความตายที่ไม่ควร* เจียบบัน. เข้าถึงได้จาก <https://myfreezer.wordpress.com/tag/deadly-environment/>.
- จารุวรรณ พึ่งเพียร. (2553). *พุทธศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ธนศวร์ เจริญเมือง. (2558). *พระญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งล้านนา (พ.ศ.1782-1854)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมืองเชียงใหม่.
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). *วรรณกรรมอีสาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2502). การช่วยเหลือทางกฎหมายในต่างประเทศ. *วารสารตุลาการ*, 1012-1032.
- ประพจน์ คล้ายสุบรรณ. (2550). แนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*. 7(2), 11-42.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา ว่องเจริญ. (2537). การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเศรษฐกิจ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรานุช ภูวรักษ์. (2555). *หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่น 10 สถาบันพัฒนาการข้าราชการศาลยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรมเฉลิมพระเกียรติ หอสมุดศาลยุติธรรม.
- สงวน โชตสุขรัตน์. (2515). *ตำนานแก่นจันทร์. ในประชุมตำนานล้านนาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ป.พิศนาคะการพิมพ์.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2545). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ. (2531). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2542). *ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: บริษัท รุ่งอรุณพับลิชิ่ง จำกัด.
- เสฐียร โกเศศ. (2521). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2549). *โบราณวัตถุ-โบราณสถานในวัดล้านนา*. เชียงใหม่: แสงศิลป์.

อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571)*

THE SCENARIO OF THE EDUCATIONAL MANAGEMENT OF UDON THANI PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE NEXT DECADE (A.D. 2019-2028)

สนิธ วงศ์แสงดา

Sanit Wongsangta

นวัตกร หอมสิน

Nawattakorn Homsin

วันทนา อมตาริยกุล

Wantana Amatariyakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: sanitwong678@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi SCENARIOS Research) การดำเนินการวิจัยมี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 ระยะที่ 3 การทำประชาพิจารณ์เสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สุนโยบายและแผนปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ร่วมกันพัฒนาการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ทักษะภาษา ทักษะการวางแผนประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนรู้เพื่อก้าวสู่สากลโลก ด้านกระบวนการ (Processes) อนาคตภาพที่เป็นไปได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มี

* Received 31 October 2019; Revised 25 November 2019; Accepted 22 November 2019

ระบบบริหารการศึกษาที่คงทนและยั่งยืน และด้านผลลัพธ์ (Outputs) องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ง่ายต่อการเข้าถึงเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทรัพยากร เช่น สื่อการเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และอาคารสถานที่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีระบบส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: อนาคตภาพ, การจัดการศึกษา, องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี, ทศวรรษหน้า

Abstract

The purposes of this research were to study the possible scenario in the educational management of Udon Thani provincial administrative organization in the next decade with EDFR (Ethnographic Delphi scenarios Research). The research was divided into 3 phases; phase 1 was to study education management on the current situation of Udon Thani provincial administrative organization. Phase 2 was to study the possible scenario in the educational management of Udon Thani provincial administrative organization, within the year 2028. Phase 3 was to have a public hearing the possible scenario in the educational management of Udon Thani provincial administrative organization.

The results revealed that:

The input; The government, private sector and people help improve education using technology and innovation to develop the students to have the knowledge and skills of the 21st century including language skills, career planning skills and life skills by having adopted the philosophy of sufficiency economy to learn to step into the worlds. The processes; The possible scenario in the education management of Udon Thani provincial administrative organization is the learning organization of durable and sustainable. And The outputs; Udon Thani provincial administrative organization must have a strategy to promote information technology education which easy access to promote learning management strategies. The school provided extra resources such as learning materials, instructional media, and enough buildings on the development of the students' skills in the 21st century, to promote the study

of a variety of learning resources, neither inside and outside schools. There should be the system to encourage teachers with sufficiency economy education to develop student's skill in the 21st century.

Keywords: The Scenario, The Educational Management , Udon Thani Provincial Administrative Organization, The Next Decade

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้าน วิทยาการ สังคม เศรษฐกิจ ฐานความรู้ และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้แต่ละประเทศไม่สามารถปิดตัวอยู่โดยลำพัง จะต้องร่วมมือและอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติการกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันสังคมโลกยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารทำให้คนต้องคิด วิเคราะห์ แยกแยะ มีการตัดสินใจที่รวดเร็วให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการจัดการศึกษาจึงเป็นตัวบ่งชี้สำคัญประการหนึ่งสำหรับความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และศักยภาพในการแข่งขันเวทีโลกของแต่ละประเทศ ประเทศที่จะอยู่รอดได้หรือคงความได้เปรียบ ก็คือ ประเทศที่มีอำนาจทางความรู้ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) การศึกษาเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว จากรายงานเสนอต่อยูเนสโก ของคณะกรรมการมานานาชาติว่าด้วยการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 เสนอว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกุญแจสำคัญดอกหนึ่งสำหรับเปิดเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นความคิดรวบยอดที่ไกลมากกว่าเดิมที่ตอบสนองกับสภาพของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและให้ความสำคัญกับสี่เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษา ได้แก่ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิตที่ให้ความสำคัญทั้งด้านความต้องการและโอกาส คุณภาพ มาตรฐาน และความเสมอภาคทางการศึกษาควบคู่กันไปด้วย (พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2552)

ขณะที่ทิศทางการศึกษาในอนาคตของโลก ในอีก 20 ปีข้างหน้า จากการรายงานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษาอนาคตและการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นได้ภายในปี พ.ศ. 2573 สรุปได้ว่า การศึกษาและการเรียนรู้ในอนาคตจะเป็นการศึกษาที่คำนึงถึงปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสติปัญญา สารการเรียนรู้จะเป็นไปเพื่อพัฒนาสมองที่จะมีความแหลมคมมากกว่ามนุษย์คอมพิวเตอร์ การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยระบบการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยที่สามารถตอบโต้กับผู้เรียนผู้ใช้ได้อย่างทันท่วงที (United

Nations, 2007) ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและเตรียมความพร้อมในโลกอนาคตจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อมองอนาคตประเทศไทยในปี 2562 ได้มีการแลกเปลี่ยนและขยายความคิดในการมองอนาคตประเทศร่วมกัน โดยเริ่มจากปัจจัยขับเคลื่อนและแนวโน้มในอนาคต 1) สถาบันครอบครัว มีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ มุ่งเข้าสู่เมืองใหญ่ 2) ค่านิยม/วัฒนธรรมแบบไทย ๆ มีระบบพรรคพวก ระบบอาวุโส การรับวัฒนธรรมต่างชาติ ค่านิยมอุดมศึกษาและอาชีพ 3) ศาสนา/คุณธรรม/จริยธรรม 4) สังคม 5) สังคมโลก 6) โอกาสในการเข้าถึงและกระจายความทั่วถึงทางการศึกษา 7) นโยบายและการปฏิบัติ 8) สถาบัน/ระบบการศึกษา (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2552)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 250 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกับรัฐจัดการศึกษาตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ได้รับการถ่ายโอนสถานศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) มีสถานศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 8 โรงเรียน โดยเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บริหารจัดการตามภารกิจการจัดการศึกษาตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545 - 2559 จำนวน 12 ด้าน คือ ด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ด้านคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ด้านระบบบริหารและการจัดการศึกษา ด้านครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรในการลงทุนเพื่อการศึกษา ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการส่งเสริมกีฬานันทนาการและกิจกรรมเด็กเยาวชน ด้านส่งเสริมอาชีพ และด้านการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตและประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549) องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีได้บริหารจัดการศึกษาตามนโยบายการจัดการศึกษาของท้องถิ่น พบปัญหาหลายประการที่สมควรแก้ไขและควรเร่งพัฒนา เช่น โรงเรียนบางแห่งไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีปัญหานักเรียนออกกลางคัน รูปแบบโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนยังใช้แบบเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของระบบการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดศึกษานิเทศก์ที่มียังไม่เพียงพอต่อการนิเทศ ติดตามและประเมินผล (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี, 2561) สอดคล้องกับรายงานผลการพัฒนาการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2552-

2559 ของสภาการศึกษาที่พบว่า ไทยประสบความสำเร็จในหลายด้านและมีหลายด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เช่น ด้านโอกาสทางการศึกษา ประชากรในวัยเรียนยังเข้าเรียนได้ไม่ครบทุกคน และมีปัญหาการออกกลางคัน ด้านคุณภาพการศึกษา ผลการพัฒนายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก และต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย ด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษา เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นอันดับแรก การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษา ซึ่งได้รับค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่ใช้จ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาครูค่อนข้างน้อย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจากรายงานการประชุมของคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาสี่ปี ซึ่งปี พ.ศ. 2560 ปัญหาดังกล่าวแม้จะได้รับการแก้ไข แต่เป็นเพียงเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการรองรับแนวโน้มอนาคตที่จะเกิดขึ้น

ดังนั้น ในอนาคตต้องการบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และยังเป็นเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกรรมการการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี และผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (ก.จ.จ.อุดรธานี) มีความสนใจที่จะศึกษาการวิจัยอนาคตเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีในเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า โดยศึกษาเฉพาะส่วนของอนาคตที่มีเหตุผลที่จะเป็นไปได้ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงอนาคตระยะกลาง โดยผลจากการศึกษาวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การกำหนดนโยบาย มาตรการ ทิศทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยอนาคต โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIOS Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษาเอกสารข้อมูลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ด้านการจัดการศึกษาจากเอกสารรายงานประจำปี 2560 ของกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี และหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550

2. ศึกษาหลักการ รูปแบบและวิธีการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างแบบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert Scale) และแบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

4. ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง

5. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

6. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการร่างแบบสัมภาษณ์การวิจัยอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ตอบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์กรส่วนจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี 8 โรงเรียน จำนวน 400 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์กรส่วนจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี 8 โรงเรียน จำนวน 210 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

3. กลุ่มเป้าหมาย สัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์กรส่วนจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี แบบปลายเปิด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มี 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ, ด้านการบริหารงบประมาณ, ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงาน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามความคิดเห็น ผู้วิจัยยกร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย เสร็จแล้วนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีของครอนบาค นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ผู้วิจัยร่างเครื่องมือเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไข ให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดตรวจสอบสำนวนภาษาให้ถูกต้อง จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตาม แนวคิดของไมอัสและฮูเบอร์แมน มีขั้นตอน ดังนี้ 1) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เรียงลำดับตามประเด็นที่ระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์ 2) จัดระเบียบข้อมูล โดยการถอดเทปคำต่อคำ และจัดเก็บข้อมูลแยกเป็นรายประเด็น 3) แสดงข้อมูล แจกแจง แยกแยะ แง่มุม หาความถี่ และจัดทำรายละเอียดของข้อมูลให้เป็นระเบียบ และ 4) หาข้อสรุป ตรวจสอบความถูกต้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า

ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จากผู้เชี่ยวชาญการสร้างอนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIOS Research) โดยกำหนดขั้นตอนดำเนินการดังนี้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2546)

ขั้นตอนในการดำเนินการ

1. การทำ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จากการสอบถามและการ

สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มากำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดแบบกึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับอนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสำรวจและรวบรวมความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับอนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เพื่อนำมาสร้างข้อคำถามอนาคตภาพในการทำ EDRF ในรอบที่ 2

2. การทำ EDRF รอบที่ 2 ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามอนาคตภาพ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและเหมาะสมด้านโครงสร้าง และเนื้อหาให้มีความชัดเจน ถูกต้อง และเป็นไปได้ในอนาคต ทั้งนี้ ผู้วิจัยรวมข้อคำถามที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในการทำ EDRF รอบที่ 1 ให้เป็นข้อเดียวกัน โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ จัดหมวดหมู่ข้อคำถาม จากนั้นผู้วิจัยเขียนแนวโน้มที่มีความชัดเจน เหมาะสม และเป็นไปได้ในอนาคต เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา

3. การทำ EDRF รอบที่ 3 ผู้วิจัยนำผลการยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญในการทำ EDRF รอบที่ 2 มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาข้อคำถามที่เป็นไปได้ในอนาคตภาพต่อไป จากนั้นวิเคราะห์อนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (พ.ศ. 2562 - 2571) ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technic)

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) กลุ่มผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหาร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาท้องถิ่น จำนวน 7 คน 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง มีผลงานหรือประสบการณ์ในการบริหารระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับกรมหรือเป็นกรรมการด้านการศึกษาขององค์กรระดับชาติที่มีผลงานหรือประสบการณ์ จำนวน 7 คน และ 3) กลุ่มกรรมการการศึกษาท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดนโยบาย กำกับ ติดตาม และประเมินผล การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2652 - 2571) เป็นแบบกึ่ง

โครงสร้าง ที่ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างแบบคร่าว ๆ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

2. แบบตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า เป็นข้อคำถาม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าข้อคำถามเป็นตัวบ่งชี้อนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า

3. แบบสอบถามอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามวิธีการของลิเคิร์ท 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวโน้มอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดทำกรอบสาระพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ปลายเปิดแบบกึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับอนาคตภาพที่เป็นไปได้ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

แบบตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา ผู้วิจัยจัดทำข้อคำถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและเหมาะสมด้านโครงสร้าง โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบในการจัดหมวดหมู่ข้อคำถาม จากนั้นเขียนแนวโน้มอนาคตภาพให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาอีกครั้ง ทั้งนี้ หากผู้เชี่ยวชาญทุกท่านยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาถือว่าข้อคำถามนั้นสามารถนำไปใช้เขียนเป็นแนวโน้มได้

แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการนำข้อคำถามแนวโน้มอนาคตภาพที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยระยะต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลขณะสัมภาษณ์ 2 ชนิด คือ การบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการบันทึกเทป การวิเคราะห์ข้อมูลจึงใช้วิธีพรรณนาโดยการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการถอดเทปจากการสัมภาษณ์

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

ในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบตรวจสอบที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ โดยหาความถี่ของข้อคำถามแต่ละข้อ

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ

ระยะที่ 3 การทำประชาพิจารณ์เสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สุ่มนโยบายและแผนปฏิบัติ

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษารูปแบบและกระบวนการประชาพิจารณ์
2. เลือกรูปแบบการประชาพิจารณ์โดยใช้รูปแบบการประชุมปรึกษาหารือ
3. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า โดยใช้แบบสอบถาม
4. ดำเนินการประชุมประชาพิจารณ์ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ตอบแบบสอบถาม โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 68 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 8 คน ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 24 คน, คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น จำนวน 6 คน, คณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 16 คน บุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น จำนวน 6 คน และผู้สื่อข่าวท้องถิ่น จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบ และตอนที่ 2 อนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบบันทึกการประชุม ใช้แบบบันทึกการประชุมปรึกษาหารือตามแบบของทางราชการหรือที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดถือใช้

การตรวจสอบเครื่องมือ

แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างจากการนำข้อคำถามแนวโน้มอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า ที่ผ่านการตรวจสอบความ

สอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบบันทึกการประชุม นำแบบบันทึกการประชุมปรึกษาหารือที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ถู้อใช้มาปรับให้เหมาะสมกับการประชุมประชาพิจารณ์แล้ว นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไข และตรวจสอบสำนวนภาษาให้ถูกต้องจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้แปลผลความหมายค่าเฉลี่ย และข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการประชุม จัดระเบียบข้อมูล ชัดเจน ภาษาให้สละสลวยแต่คงเนื้อหาเดิม ความหมายเดิม และจัดเก็บข้อมูลแยกเป็นรายประเด็น

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยสรุปในทุกด้าน จะพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องให้ความสำคัญในการจัด การศึกษา ที่เน้นให้ครูปรับเปลี่ยนแนวคิดและการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และทักษะในการพูด ฟัง อ่าน เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาที่สามอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงให้กับผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง โดยผู้บริหารต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์จากการทำวิจัยในชั้นเรียนที่ส่งผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนและส่งผลต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพของครู ทั้งนี้ ต้องจัดทำบัญชีการเงินต่าง ๆ ให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน ซึ่งการใช้งบประมาณต้องเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ในส่วนการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารจำเป็นจะต้องกำหนดแนวทาง การบริหารบุคคลที่มีอัตรากำลังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะครูที่สอนไม่ครอบคลุมครบทุกวิชา รวมทั้งบุคลากรใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดสรร สนับสนุน ส่งเสริมสวัสดิการต่าง ๆ ที่เหมาะสม โดยใช้ระบบการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรด้วยระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ และใช้ประโยชน์จากสื่อและห้องปฏิบัติการจำนวนมากอย่างคุ้มค่า

ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จากผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รอบที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์แนวคิดภารกิจ 4 ด้าน และปรัชญา/แนวคิดการจัดการศึกษา/การศึกษา 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ฯลฯ มากำหนดเป็นกรอบสาระพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสำรวจและรวบรวมความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับอนาคตภาพ โดยมีข้อคำถาม คำสัมภาษณ์และคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญปรากฏผล ดังนี้

ท่านมองการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในอนาคตช่วงระยะ 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) อย่างไร ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ “องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จัดการศึกษาโดยทุกคนมีส่วนร่วม นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างโอกาสทางการศึกษา มีการศึกษาตามอัธยาศัย” (ผู้เชี่ยวชาญ A16, 2562)

ในความเห็นของท่าน อีก 10 ปีข้างหน้า ควรจะปรับหรือเพิ่มเติมอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี คิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ “ควรพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ICT รวมทั้งงบประมาณต้องมีความพร้อมเพื่อการเป็นโรงเรียนคุณภาพ” (ผู้เชี่ยวชาญ A15, 2562)

รอบที่ 2 จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ทั้งการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในระยะที่ 1 และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในระยะที่ 2 ของรอบที่ 1 ปรากฏผล ดังนี้ จากโครงสร้างและเนื้อหาผู้วิจัย ได้จัดทำข้อคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและเหมาะสมด้านโครงสร้าง เนื้อหา และเป็นไปได้ในอนาคต ทั้งนี้ ผู้วิจัยรวมข้อคำถาม โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบในการจัดหมวดหมู่ข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ด้านที่ 2 กระบวนการ และด้านที่ 3 ผลลัพธ์ จากนั้นผู้วิจัยเขียนแนวโน้มที่มีความชัดเจน เหมาะสม และเป็นไปได้ในอนาคต ให้ผู้เชี่ยวชาญ 21 ท่าน ยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา ผลการตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 ท่าน ใน รอบที่ 2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญยืนยันความสอดคล้องเหมาะสมด้านโครงสร้างและเนื้อหาของอนาคตภาพการจัดการศึกษาทั้งหมดรวม 73 ข้อ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามทั้ง 73 ข้อ มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ท

(Likert) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาความเป็นไปได้ในอนาคตภาพของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในศตวรรษหน้าต่อไป

รอบที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ท (Likert) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านตอบ ผลการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟาย ได้อนาคตภาพที่เป็นไปได้จากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์อนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (พ.ศ. 2562 - 2571) ด้วยเทคนิคเดลฟายจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 ท่าน สรุปได้ว่า อนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มี 3 ด้าน จำนวน 73 ข้อ โดยนำข้อความที่มีลักษณะตามเกณฑ์เสนอเป็นภาพอนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีจากผู้มีส่วนได้เสียต่อไป

ระยะที่ 3 การทำประชาพิจารณ์เสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สุ่มนโยบายและแผนปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้สอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี บุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ที่เข้าร่วมประชาพิจารณ์ จำนวน 68 คน ปรากฏผลดังนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทรัพยากร เช่น สื่อการเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และอาคารสถานที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นไปได้มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\sigma = 4.75$) รองลงมา คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\sigma = 4.65$) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีระบบส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\sigma = 4.60$)

จากการศึกษาภาพอนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สรุปเป็นโดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ ที่มีรูปแบบแนวคิดการจัดการที่มองภาพแบบเป็นองค์รวม โดยมีระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กันและทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย 3 ส่วนประกอบหลัก ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ร่วมกันวางแผนและพัฒนา การจัดการศึกษา ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของอบจ. ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) และแนวทางการศึกษา 4.0 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เก่งและเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยมีกลยุทธ์จัดการเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติที่วัดได้เป็นรูปธรรมในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เข้าถึงง่ายและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ด้านกระบวนการ (Process) องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีระบบบริหารการศึกษาที่คงทนและยั่งยืนและเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เพื่อสร้างความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและเหมาะสม และมีระบบบริหารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะภาษา ทักษะการวางแผนประกอบอาชีพ และทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนเพื่อก้าวสู่สากลโลกโดยต้องน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนรู้

3. ด้านผลลัพธ์ (Output) ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการอ่านคล่อง เขียนคล่อง มีทักษะการสื่อสารได้ดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) สำหรับสืบค้นและเสาะหาความรู้ได้ทั่วโลก มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพร้อมก้าวสู่อาเซียนและก้าวสู่สากลโลก และครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน ผลิตนวัตกรรม สื่อเทคโนโลยี เครื่องมือวัดประเมินผลที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีการบริหารการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับสากลโลกเพื่อลดข้อจำกัดอันเกิดจากการบริหารจัดการแบบปกติ

อภิปรายผล

อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ ที่มีรูปแบบแนวทางการจัดการที่มองภาพแบบเป็นองค์รวม โดยมีระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กันและทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ร่วมกันวางแผนและพัฒนา การจัดการศึกษา ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายใต้

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) และแนวคิดการศึกษา 4.0 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เก่งและเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยมีกลยุทธ์จัดการเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติที่วัดได้เป็นรูปธรรมในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เข้าถึงง่ายและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในการวาดอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อเป็นเข็มทิศในการวาดอนาคตการจัดการศึกษา คือ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการศึกษาชาติ และแนวคิดการศึกษา 4.0 ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะเน้นไปในทิศทางที่พัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนมีทักษะในการประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะสมัยใหม่ เช่น ทักษะทางภาษา ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศที่รวดเร็ว ทักษะทางด้านอาชีพ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่ขับเคลื่อนให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติหรือทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 3R 8C ซึ่งทักษะ 3R (Reading: อ่านออก (W) Riting: เขียนได้ (A) Rithmatic: มีทักษะในการคำนวณ ทักษะ 8C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving: มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ไขปัญหาได้ Creativity and Innovation: คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงนวัตกรรม Collaboration Teamwork and Leadership: ความร่วมมือ ทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ Communication Information and Media Literacy: ทักษะการสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อ Cross-cultural Understanding: เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม กระบวนการคิดข้ามวัฒนธรรม Computing and ICT Literacy: ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี, Career and Learning Skills: ทักษะทางอาชีพและการเรียนรู้ Compassion: มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของทักษะขั้นต้นทั้งหมด และเป็นคุณลักษณะที่เด็กไทยจำเป็นจะต้องมี ทั้งนี้ คุณสมบัติ 3R และ 8C อาจจะถูกเป็นนามธรรม แต่ก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินการได้ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดจัดทำหลักสูตรหรือสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือทักษะที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จะต้องมีส่วนร่วมวางแผนและพัฒนา การจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ชมพูนุท ร่วมชาติ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2550 - 2559) พบว่าหลักสูตรวิชาชีพครูควรมีทางเลือกให้ผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยจัดหลักสูตรเป็นบล็อกที่บูรณาการภายในกลุ่มวิชาหรือบูรณาการระหว่างกลุ่มวิชา เพื่อเน้นพัฒนาให้เป็นครูที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และทางด้านวิชาการ (ชมพูนุท ร่วมชาติ, 2548) สอดคล้องกับวิชัย ครองยุติ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง

ยุทธศาสตร์ในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ยุทธศาสตร์การถ่ายโอนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม 2) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ 3) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม 4) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพ และ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา (วิชัย ครองยุติ, 2548) สอดคล้องกับ พินสุตา สิริธรรังศรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี โดยใช้ศาสตร์การวิจัยอนาคตแบบผสมผสาน พบว่า ข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคตการจัดการศึกษาควรคำนึงถึงการศึกษาเพื่อเพื่อพัฒนาค้น การศึกษาเพื่อสังคม การศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน และการศึกษาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้คนไทยมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ การดำรงชีวิตอยู่ในโลกของการแข่งขันได้อย่างรู้เท่าทัน การจัดการศึกษาควรเตรียมคนในสองทศวรรษหน้าให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในอาชีพ การจัดการศึกษาควรเป็นการปลูกฝังวิถีคิดเชิงวิทยาศาสตร์และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การส่งเสริมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมใน ฐานะเป็นเนื้อหาของการเรียน เน้นการศึกษาที่สามารถบูรณาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแขนงต่าง ๆ เข้ากับสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ จริยธรรมมากขึ้น และในฐานะที่เป็นเครื่องมือและสื่อของการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้อย่างรู้เท่าทันได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้ง ให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ชุมชน และสถาบันสังคมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังโดยปราศจากเงื่อนไขทั้งมวล (พินสุตา สิริธรรังศรี, 2552)

2. ด้านกระบวนการ (Process) องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีระบบบริหารการศึกษาที่คงทนและยั่งยืน และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เพื่อสร้างความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและเหมาะสม และมีระบบบริหารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะภาษา (Language Skill) ทักษะการวางแผนประกอบอาชีพ (Career Planning Skill) และทักษะชีวิต (Life Skill) ให้กับผู้เรียน เพื่อก้าวสู่สากลโลก โดยต้องน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนรู้ ซึ่งบริบทของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้นำองค์กร ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษามาเป็นอันดับหนึ่งซึ่งถือเป็นจุดแข็งของการจัดการศึกษาที่จะสามารถพัฒนาระบบบริหารการศึกษาที่มั่นคงและยั่งยืนได้ดี กอปรกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีมีความพร้อมในเรื่องของสื่อและเทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่สามารถพัฒนา ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั่วโลกได้ สอดคล้องกับ ธนกร เชื้อจำรูญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ใน

ทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554 - 2563) พบว่า ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จะมีศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการผลิตวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในระดับ ด้านการส่งเสริมอาชีพจะมีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้บริการแก่นักเรียนและ ประชาชนทั่วไป ด้านการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะมีการจัดงบประมาณอุดหนุน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและโรงเรียนจัดศูนย์การเรียนรู้ด้าน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชนกร เชื้อจามรณ, 2554) สอดคล้องกับ ดวงนภา มกรานุรักษ์ ได้ ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554 - 2564) ด้วยกระบวนการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIO Research) พบว่า การจัดการเรียนการสอนควรเน้นการปฏิบัติและร่วมมือกับสถานประกอบการในการรับนักศึกษาฝึกงานให้โอกาสนักศึกษาได้สัมผัสกับอาชีพจริง มีการพัฒนาวางแผน การเรียนในระบบทวิภาคี อย่างถูกต้อง เข้าใจ ชัดเจนและจริงจัง ครูผู้สอนมีความรู้ มีทักษะ ประสบการณ์ในวิชาที่สอนอย่าง ลึกซึ้ง มีจิตวิญญาณ จรรยาบรรณความเป็นครู สามารถถ่ายทอดเรื่องยาก ๆ ให้เป็นเรื่องที่ เข้าใจง่ายได้และที่สำคัญครูสามารถพัฒนาความรู้และพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากอาชีพครูเป็นอาชีพสำคัญในการสร้างคน ดังนั้น ครูควรที่จะรักและภูมิใจในอาชีพและครูควรที่จะได้รับผลตอบแทนและสวัสดิการที่ดีตาม ความสามารถ นอกจากนี้ ผลการศึกษาแนวโน้มการอาชีวศึกษาไทยภายใน 10 ปีข้างหน้า ทั้ง 8 ด้าน ควรมีแนวโน้มในการพัฒนาดังนี้ 1) ด้านคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มี ความสามารถทางทักษะวิชาชีพ มีความรู้ ทักษะชีวิต นิสัยอุตสาหกรรม และทัศนคติที่ดีต่อการ ทำงาน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรต้องสามารถตอบสนองความต้องการของ ตลาดแรงงาน มีความหลากหลายทั้งในและนอกระบบ ทวิภาคี เทียบโอนประสบการณ์ และ ระบบทางไกล วิธีการเรียนการสอนต้องยืดหยุ่นตามเทคโนโลยีผู้เรียน สถานประกอบการ รวมไปถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลง 3) ด้านครูผู้สอนต้องรู้ศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล มี ประสบการณ์วิชาชีพ เก่งปฏิบัติ รู้ลักษณะและอาชีพในสาขาวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถ ผลิตตำราเอง 4) ด้านความร่วมมือต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ กับสถานประกอบการรวมถึงการมีส่วนร่วม ในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค (ดวงนภา มกรานุรักษ์, 2554) สอดคล้องกับ พีรพัศ ไทถนอม ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง อนาคตภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล ในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2561 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย การเขียนวงล้ออนาคตและการวิเคราะห์ ผลกระทบภาคตัด พบว่า อนาคตภาพที่ 1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสร้างแรงงานความสามารถสูงเพื่อทดแทน แรงงานที่ขาดแคลนและสร้างอาชีพในชุมชน อนาคตภาพที่ 2 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ สื่อสาร การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารให้มีความทันสมัยเพื่อเป็นเครื่องมือใน การบริหารจัดการ (พีรพัศ ไทถนอม, 2555)

3. ด้านผลลัพธ์ (Output) ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการอ่านคล่อง เขียนคล่อง มีทักษะการสื่อสารได้ดี ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) สำหรับสืบค้นและเสาะหาความรู้ได้ทั่วโลก มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพร้อมก้าวสู่อาเซียนและก้าวสู่สากลโลก และครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน ผลิตภัณฑ์ สื่อเทคโนโลยี เครื่องมือวัดประเมินผลที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีการบริหารการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับสากลโลกเพื่อลดข้อจำกัดจากการบริหารจัดการแบบปกติ สอดคล้องกับวันทนา อมตาริยกุล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานในทศวรรษหน้าโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR พบว่า อนาคตภาพของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานในทศวรรษหน้า จะมีความเป็นสากล มีบทบาทในการส่งเสริมวิชาการกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม ซึ่งส่งนักศึกษาเข้ามาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (วันทนา อมตาริยกุล, 2552) สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ พวงยอด ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง อนาคตภาพมหาวิทยาลัยนครพนม ภายในปี พ.ศ. 2570 โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIOS Research) พบว่า ควรสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยในระดับ AEC ระบบเทคโนโลยีสามารถสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนรู้ มีแผนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เพื่อบริการวิชาการแก่สังคมตามกรอบพันธกิจ การผลิตบัณฑิตที่เก่งและดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีสู่ชุมชนแบบบูรณาการ (ไพฑูรย์ พวงยอด, 2556) สอดคล้องกับ เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIO Research) พบว่า แนวทางเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ ควรใช้การนิเทศและการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ ส่งเสริมให้ครูมีการใช้ภาษาอังกฤษและการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ในส่วนของสถาบันผลิตครูควรมีการนิเทศนักศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจัง ทั้งระดับสถานศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักศึกษามีคุณภาพ (เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ, 2556)

ทั้งนี้ ผลการประชาพิจารณ์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี บุคลากร

ทางการศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และผู้สื่อข่าวท้องถิ่นที่เข้าร่วมประชาพิจารณ์ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทรัพยากร เช่น สื่อการเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และอาคารสถานที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นไปได้มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีระบบส่งเสริมให้ครูผู้สอนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการศึกษาภาพอนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบสามารถสรุปเป็นวิสัยทัศน์ (Vision) อนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 ได้ว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และมีระบบบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม พัฒนาสู่สากลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะภาษา ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยการแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ในระยะที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ส่วนในระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 และในระยะที่ 3 การทำประชาพิจารณ์เสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สุนโยบายและแผนปฏิบัติ โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ พอสรุปได้ดังนี้ สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา ที่เน้นให้ครูปรับเปลี่ยนแนวคิดและการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และทักษะในการพูด ฟัง อ่าน เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมทั้งภาษาที่สามอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงให้กับผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง โดยผู้บริหารต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์จากการทำวิจัยในชั้น

เรียนที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนและส่งผลต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพของครู ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ระบบการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรด้วยระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ และใช้ประโยชน์จากสื่อและห้องปฏิบัติการจำนวนมากอย่างคุ้มค่า อนาคตภาพที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (พ.ศ. 2562-2571) สรุปโดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ ที่มีรูปแบบแนวคิดการจัดการที่มองภาพแบบเป็นองค์รวม โดยมีระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กันและทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลลัพธ์ (Output) ส่วนการทำประชาพิจารณ์เสนออนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 สุ่มนโยบายและแผนปฏิบัติ ผลการประชุมประชาพิจารณ์ปรากฏผลว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และ มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทรัพยากร เช่น สื่อการเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์การศึกษา และอาคารสถานที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีกลยุทธ์ส่งเสริมให้สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และมีระบบส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาการวิจัยทำให้ทราบอนาคตภาพที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพช่วยให้สามารถวางแผนพัฒนาและสามารถเตรียมการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีกระบวนการส่งเสริมให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน มีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) แนวคิดการศึกษา 4.0 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เก่งและเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เข้าถึงง่ายและสืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

1.2 ด้านกระบวนการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องสร้างระบบบริหารการศึกษาที่คงทนและยั่งยืน เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เพื่อสร้างความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการเรียนการสอนอย่าง

หลากหลายและเหมาะสม มีระบบบริหารการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะภาษา ทักษะการวางแผน ประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต ให้กับผู้เรียน เพื่อก้าวสู่สากลโลก โดยน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนรู้

1.3 ด้านผลลัพธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ต้องมีการบริหาร การศึกษาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับสากลโลกเพื่อลดข้อจำกัดอันเกิดจากการ บริหารจัดการแบบปกติ เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่านคล่อง เขียนคล่อง มี ทักษะการสื่อสารได้ดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ (IT) สำหรับสืบค้นและเสาะหาความรู้ได้ทั่วโลก มีทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพร้อมก้าวสู่อาเซียนและก้าวสู่สากลโลก โดยที่ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ศักยภาพผู้เรียน ผลิตรายการ สื่อเทคโนโลยี เครื่องมือวัดประเมินผลที่หลากหลายในการ จัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัย พบว่า ภาพอนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อุดรธานี ภายในปี พ.ศ. 2571 ใช้ทฤษฎีเชิงระบบที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัย นำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่งการวิจัยภาพอนาคตการจัดการศึกษาขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดอื่น ๆ เพื่อให้ได้ภาพอนาคตที่เหมาะสมกับบริบทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด นั้น ๆ ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา โดยใช้ภาพอนาคตการจัดการศึกษาของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีในงานวิจัยนี้เป็นแนวทาง เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับ ภาพอนาคตทางการศึกษาของหน่วยงานอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การสร้างอนาคตภาพในรูปแบบและบริบทอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). มาตรฐานการพัฒนาเด็กและเยาวชน.

กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2546). ปฏิบัติการวิจัยอนาคตด้วย EDFR (Ethnographic Delphi SCENARIOS Research). วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 32(1), 1-19.

ชมพูนุท ร่วมชาติ. (2548). อนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2550-2559). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ดวงนภา มกรานุรักษ์. (2554). อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2564). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนกร เชื้อจำรูญ. (2554). อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2554-2563. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ผู้เกี่ยวข้อง A15. (21 กุมภาพันธ์ 2562). อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571). (สนิท วงศ์แสงตา, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เกี่ยวข้อง A16. (21 กุมภาพันธ์ 2562). อนาคตภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571). (สนิท วงศ์แสงตา, ผู้สัมภาษณ์)
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (2552). ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พีรพัทธ์ โทहनอม. (2555). อนาคตภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย พ.ศ. 2561. นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ. (2556). อนาคตภาพของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565). วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(3), 91-100.
- ไพฑูรย์ พวงยอด. (2556). อนาคตภาพมหาวิทยาลัยนครพนมภายในปี พ.ศ. 2570. นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.
- วันทนา อมตารียกุล. (2552). อนาคตภาพของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ในทศวรรษหน้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชัย ครองยุติ. (2548). ยุทธศาสตร์ในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2552). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันคลังสมอง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2555. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทวานกราฟฟิค.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี. (2561). แผนพัฒนาการศึกษาสี่ปี (พ.ศ. 256-2564). อุดรธานี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี.
- United Nations. (2007). World economic and social survey 2007, Development in an Aging World. New York: United Nations.

ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ใน ชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น*

STUDENTS' SATISFACTION ON LEARNING MANAGEMENT USING COMMUNITY LEARNING RESOURCES IN THE MULTICULTURAL AND LOCAL WISDOM COURSE

สุชาดา วงศ์สวัสดิ์

Suchada Wongsawat

สุชาภา คล้ายมณี

Suchada Klaimanee

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

Boromarajonani College of Nursing, Nakhonratchasima, Thailand

E-mail: suchada@knc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศและอายุ และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 150 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา t-test และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านอาจารย์ผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ รองลงมา คือ อาจารย์ให้นักศึกษามีอิสระ

* Received 24 October 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 25 November 2019

ทางความคิดและการตัดสินใจ และนักศึกษาได้เรียนรู้ในเรื่องที่สนใจตรงตามความต้องการ กับ อาจารย์ดูแลเอาใจใส่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักศึกษาที่มีเพศและอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานกลุ่มร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสถานที่จริง ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เห็นถึงคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจ ควรสืบสานและอนุรักษ์ไว้ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอเป็นการเรียนรู้ที่สนุกและมีความสุข

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, นักศึกษา, การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

Abstract

The objectives of this study were: 1) to investigate the students' satisfaction on learning management using community learning resources in the Multicultural and Local Wisdom course, 2) to compare students' satisfaction on learning management using community learning resources in the Multicultural and Local Wisdom course by gender and age, and 3) to study students' opinions about learning management by using community learning resources in the Multicultural and Local Wisdom course. The sample group consisted of 150 first year bachelor of nursing students at Boromarajonani College of Nursing, Nakhonratchasima, who enrolled in the Multicultural and Local Wisdom course in the academic year 2018. The samples were selected using the simple random sampling method. Data were collected from questionnaires and analyzed by descriptive statistics, t-test and content analysis.

The research results found that:

Students were satisfied with learning management by using community learning resources in Multicultural and Local Wisdom course at the highest level. All aspects were at the highest level, where the Instructor had the highest mean score, followed by Measurement and evaluation, and Instructional activities, respectively. When considering each item, it was found that the highest mean

score was that the students chose the learning resources to study according to their interests, followed by teachers giving students freedom of thinking and making decisions, and students learned about the topics that were relevant to the needs, together with the teachers facilitating and taking care of the students, respectively

The students with different gender and age were not statistically different in their satisfaction on the overall learning management and each aspect

For the opinions, the study found that most students perceived that learning by using community learning resources enabled them of learning to work together in a group, having responsibility, learning culture and local wisdom from the actual sites, having hands-on learning experiences, gaining direct experiences, having thorough knowledge, seeing the value of local wisdom, being proud and continuing to preserve local wisdom, as well as developing of communication and presentation skills, and having fun and happy learning.

Keywords: Satisfaction, Student, Learning Management Using Community Learning Resources

บทนำ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ในการวางแผนเพื่อแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สืบค้น ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาสรุปผลเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อแหล่งเรียนรู้ ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มองเห็นคุณค่า รู้จัก และรักท้องถิ่น (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง ทำการศึกษาว่าหาความรู้หรือเรื่องที่สนใจจากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ชุมชนและธรรมชาตินับเป็นชุมชนทรัพยากรที่สามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จำกัด มีเรื่องต่าง ๆ ให้เรียนรู้มากมาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม งาน อาชีพ การทำมาหากินในชุมชน เหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

แนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ในการพัฒนาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีทักษะที่จำเป็น เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ เข้าใจสังคม วัฒนธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กล่าวคือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนผู้สอนให้มาเป็นผู้รับฟัง ผู้เสนอแนะ ผู้ร่วมเรียนรู้ เป็นที่ปรึกษา และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น การคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การเก็บรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติจริง ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ได้แสดงออกอย่างอิสระ เป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งระบบ ได้เรียนรู้ตามความสนใจใฝ่เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นปลูกฝังสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชา พหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหัวข้อการสอนเรื่อง คุณค่าและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดี เห็นถึงคุณค่า มีความภาคภูมิใจ มีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ร่วมกันศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553) คือ ขั้นที่ 1 วางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้สอนแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อย โดยให้จับกลุ่มกันเอง ให้นักศึกษาร่วมกันกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและเลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ กำหนดวัตถุประสงค์ ผู้สอนและนักศึกษาประสานขอใช้แหล่งเรียนรู้หรือวิทยากร จากนั้นนักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันกำหนดกรอบเนื้อหาและวิธีการศึกษา กำหนดและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ วางแผนการเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ โดยมีผู้สอนคอยให้คำปรึกษาแนะนำ อำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษาตลอดการทำกิจกรรม ขั้นที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่เดินทางไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ และนักศึกษาจะได้ใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสื่อสาร การใช้ภาษาในการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ขั้นที่ 3 สรุปผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเขียนรายงาน นำเสนอรายงาน และการเผยแพร่ความรู้ โดยผู้สอนให้นักศึกษานำผลการศึกษาวรรณกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนในโรงเรียน และ ขั้นที่ 4 ประเมินผล

เป็นขั้นที่ผู้สอนและนักศึกษาประเมินผลร่วมกัน โดยผู้สอนได้ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน

เนื่องจากวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิชาใหม่ของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นวิชาที่ยังไม่เคยทำการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งตามกฎหมายแห่งผลที่พึงพอใจของธอร์นไดค์ (Thorndike, E. L, 1927) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อบุคคลได้รับผลที่น่าพึงพอใจย่อมอยากเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่น่าพึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ และการให้ผู้เรียนได้รับผลที่พึงพอใจจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดที่ผู้เรียนพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (ทศนา แคมมณี, 2557) ดังนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนผู้วิจัยในฐานะผู้สอนจึงมีความสนใจที่จะทำการ ศึกษาถึงความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในครั้งนี เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศและอายุ
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 199 คน ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน ผู้วิจัยได้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 150 คน เพื่อทดแทนกรณีกลุ่มตัวอย่างถอนตัวออกจากโครงการวิจัย และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และหาความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำไปทดลองใช้กับ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่เรียน วิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปีการศึกษา 2561 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำมาตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .82 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศและอายุ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน ประกอบด้วยคำถามจำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้สอน และด้านการวัดและประเมินผล ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามมาตรวัดแบบลิเคอร์ท (Likert's scale) ได้แก่ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, และน้อยที่สุด กำหนดการให้คะแนน 5, 4, 3, 2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ การแปลผล ระดับความพึงพอใจแบ่งเป็น 5 ระดับตามค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้แก่ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด (4.51-5.00 คะแนน) ระดับความพึงพอใจมาก (3.51-4.50 คะแนน) ระดับความพึงพอใจปานกลาง (2.51-3.50 คะแนน) ระดับความพึงพอใจน้อย (1.51-2.50 คะแนน) และระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด (1.00-1.50 คะแนน)

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง หลังจากเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมกับชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถาม และตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามที่ส่งคืน ซึ่งได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาร้อยละ 100

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา เอกสารรับรองเลขที่ COE NO. 001/2562 โดยก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้เข้าพบนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และการเข้าร่วมโครงการวิจัยตามความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะถอนตัวจากโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อกะแนนหรือประโยชน์อื่น ๆ ที่

สมควรได้รับ นักศึกษาไม่ต้องระบุชื่อหรือเลขที่ในแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นความลับ และผลการวิจัยจะเสนอในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาจำแนกตามเพศและอายุ โดยใช้สถิติ t-test ส่วนข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ทำการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 150 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 94 อีกร้อยละ 6 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 18-31 ปี อายุเฉลี่ย 19.60 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 18-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.67 และอีกร้อยละ 35.33 มีอายุ 20 ปีขึ้นไป

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.63$, $SD=0.23$) และนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน ($M=4.77$, $SD=0.24$) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($M=4.62$, $SD=0.40$) และด้านการจัดการเรียนรู้ ($M=4.58$, $SD=0.28$) ตามลำดับ

ด้านอาจารย์ผู้สอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อาจารย์ให้นักศึกษามีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจ ($M=4.88$, $SD=0.33$) รองลงมา อาจารย์ดูแลเอาใจใส่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา ($M=4.80$, $SD=0.42$) และอาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา ($M=4.77$, $SD=0.44$) ตามลำดับ

ด้านการวัดและประเมินผล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน ($M=4.73$, $SD=0.46$) และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ($M=4.51$, $SD=0.54$) ตามลำดับ

ด้านการจัดการเรียนรู้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ ($M=4.89$, $SD=0.31$) รองลงมา นักศึกษาได้เรียนรู้ในหัวข้อที่สนใจตรงตามความต้องการ ($M=4.80$, $SD=0.40$) และการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้มีประโยชน์เน้นความสำคัญของผู้เรียน ($M=4.66$, $SD=0.52$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อรวมทุกด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด คือ การจัดการเรียนรู้มีระยะเวลาที่เหมาะสม ($M=4.31$, $SD=0.63$) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	M	SD	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.58	0.28	มากที่สุด
1. นักศึกษาได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ	4.89	0.31	มากที่สุด
2. นักศึกษาได้เรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ ตรงตามความต้องการ	4.80	0.40	มากที่สุด
3. การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้มีประโยชน์เน้นความสำคัญของผู้เรียน	4.66	0.52	มากที่สุด
4. ส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.66	0.53	มากที่สุด
5. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ	4.65	0.52	มากที่สุด
6. ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ได้	4.64	0.48	มากที่สุด
7. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการสืบค้น ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการสัมภาษณ์ และปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้	4.63	0.52	มากที่สุด
8. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาการมีความรับผิดชอบ	4.61	0.49	มากที่สุด
9. ส่งเสริมให้นักศึกษาเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.55	0.56	มากที่สุด
10. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	4.47	0.55	มาก
11. นักศึกษาได้ร่วมกันกำหนดหัวข้อและประเด็นที่จะศึกษาเรียนรู้	4.40	0.59	มาก
12. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล ความข้อมูลที่รวบรวมมาได้ และทำการสรุปความ	4.33	0.55	มาก
13. การจัดการเรียนรู้มีระยะเวลาที่เหมาะสม	4.31	0.63	มาก
ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.77	0.24	มากที่สุด
14. อาจารย์ให้นักศึกษามีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจ	4.88	0.33	มากที่สุด
15. อาจารย์ดูแลเอาใจใส่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา	4.80	0.42	มากที่สุด
16. อาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา	4.77	0.44	มากที่สุด
17. อาจารย์ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน	4.75	0.45	มากที่สุด
18. อาจารย์กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดได้ปฏิบัติงานด้วยเอกลักษณ์ของตนเอง	4.67	0.471	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.62	0.40	มากที่สุด
19. นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน	4.73	0.46	มากที่สุด
20. การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	4.51	0.54	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.63	0.23	มากที่สุด

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักศึกษาที่มีเพศและอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียดดังตารางที่ 2 และ ตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ

ความพึงพอใจ	ชาย		หญิง		t	p
	M	SD	M	SD		
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.57	0.32	4.58	0.28	0.041	.967
ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.67	0.35	4.78	0.23	1.403	.163
ด้านการวัดและประเมินผล	4.55	0.46	4.62	0.40	0.492	.623
ภาพรวม	4.60	0.29	4.63	0.23	0.476	.635

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ

ความพึงพอใจ	18-19 ปี		20 ปีขึ้นไป		t	p
	M	SD	M	SD		
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.58	0.28	4.56	0.28	0.316	.540
ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.78	0.23	4.75	0.26	0.755	.452
ด้านการวัดและประเมินผล	4.59	0.43	4.67	0.35	1.117	.266
ภาพรวม	4.64	0.23	4.62	0.23	0.481	.631

จากการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาจำนวน 150 คน ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ได้เรียนรู้การทำงานกลุ่มร่วมกัน เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม ได้ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และทำให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีจำนวน 115 คน รองลงมา ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนใจจากสถานที่จริง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เป็นประสบการณ์ตรง ที่นำไปต่อยอดและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีจำนวน 105 คน และได้ค้นคว้าหาความรู้นอกห้องเรียน เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักศึกษา ได้ถ่ายทอดความรู้ที่ศึกษา เพิ่มพูนทักษะประสบการณ์ เป็นการเรียนที่สนุกมีความสุข และมีอาจารย์เอาใจใส่ให้นักศึกษาเป็นอย่างดี มีจำนวน 63 คน รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับ	ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	ความถี่
1	ได้เรียนรู้การทำงานกลุ่มร่วมกัน เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม ได้ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และทำให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย	115
2	ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนใจจากสถานที่จริง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เป็นประสบการณ์ตรง ที่นำไปต่อยอด และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	105
3	ได้ค้นคว้าหาความรู้นอกห้องเรียน เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักศึกษา ได้ถ่ายทอดความรู้ที่ศึกษา เพิ่มพูนทักษะประสบการณ์ เป็นการเรียนที่สนุกมีความสุข และมีอาจารย์เอาใจใส่นักศึกษาเป็นอย่างดี	63
4	การที่ได้รวมกลุ่มตามความสนใจและได้ศึกษาในหัวข้อที่นักศึกษาสนใจ ทำให้มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจที่จะศึกษา และอยากทำผลงานออกมาให้ดีที่สุด	58
5	ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ เพื่อที่จะเผยแพร่ความรู้ที่ศึกษามานั้นได้อย่างเต็มที่	55
6	ควรเพิ่มเวลาการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ เพื่อจะได้มีเวลาเรียนรู้มากขึ้น	48
7	ได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร การเข้าสังคม พบปะผู้คนต่างถิ่น มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น	45
8	ได้พัฒนาทักษะการนำเสนอ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องที่ทำการศึกษาได้อย่างมั่นใจ	42
9	เห็นถึงคุณค่า มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้เรียนรู้ และอยากสืบสานอนุรักษ์ไว้	40
10	การเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ดีเพราะได้สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และรู้สึกมีคุณค่าเมื่อสิ่งที่นำเสนอได้รับความสนใจ	38
11	การวางแผนที่ดีก่อนลงพื้นที่ศึกษามีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเวลา ระยะเวลา และการเดินทาง	37
12	ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้กับเพื่อนๆ	37
13	ได้ฝึกการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล	35

อภิปรายผล

ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิเดช ช่างชัย และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับดีมาก (อภิเดช ช่างชัย และคณะ, 2560) และการศึกษาของกนกทรัพย์ หลงประดิษฐ์ ที่ศึกษาความพึง

พอใจของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตต่อการเรียนรู้เรื่องการส่งเสริมวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรผ่านการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (กนกทรัพย์ หลงประดิษฐ์, 2560)

ความพึงพอใจของนักศึกษาในด้านอาจารย์ผู้สอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อาจารย์ให้นักศึกษามีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจ และในด้านการจัดการเรียนรู้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ ทั้งนี้เป็นเพราะในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนได้ดำเนินการตามแนวคิดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้รับฟัง ให้คำปรึกษาแนะนำ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยให้นักศึกษามีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจในการจับกลุ่มกันเอง กำหนดหัวข้อวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะศึกษา และเลือกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามความสนใจและความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาของโนลล์ (Knowles, M. S, 1975) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีหากมีส่วนร่วมในการเรียน มีอิสระที่จะเรียนในสิ่งที่ต้องการ ดังนั้นในการจัดประสบการณ์เรียนรู้แก่ผู้เรียน จึงควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง ได้เลือกสิ่งที่เรียน ได้ลงมือกระทำ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบร่วมกันในการเรียนรู้ (ทิตนา แหมมณี, 2557) ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ อรรธรณ บุราณรักษ์ ที่ศึกษาการพัฒนารายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม ซึ่งมีจุดแข็ง คือ อาจารย์เป็นต้นแบบที่ดีแก่นักศึกษา คอยดูแลนักศึกษา และมีกิจกรรมให้นักศึกษาแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้ ปฏิบัติจริง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการเรียน รวมทั้งนักศึกษามีความเห็นว่าการให้นักศึกษาเลือกหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องการศึกษาด้วยตัวเองตามที่สนใจจะศึกษาจริง ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้แสดงศักยภาพมากขึ้น (อรรธรณ บุราณรักษ์, 2559) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Butta and Rehmanb ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในปากีสถานทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน พบว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อความพึงพอใจของนักศึกษา (Butta, B. Z., & Rehmanb, K. U, 2010)

ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ผู้เรียนได้ใช้และพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ ดังนั้นในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครั้งนี้ ผู้สอนจึงใช้วิธีการประเมินผู้เรียนหลายๆ วิธี จากการสังเกตพฤติกรรม ประเมินผลงานของนักศึกษา รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมได้ประเมินตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่มด้วย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่

แท้จริงของผู้เรียน และได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด สอดคล้องกับคณะอนุกรรมการจัดการความรู้ด้านการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม กล่าวว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการประเมินตนเองและการประเมินเพื่อน จากเดิมที่เกิดจากผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงฝ่ายเดียว จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่น จุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (คณะอนุกรรมการจัดการความรู้ด้านการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2555) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Rienties et al ที่ศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษากับการประเมินตนเองและเพื่อนจากการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานในชั้นเรียนขนาดใหญ่ พบว่า การให้นักศึกษาประเมินตนเองและเพื่อนทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจ (Rienties et al, 2013)

ส่วนข้อที่นักศึกษามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด คือ การจัดการเรียนรู้มีระยะเวลาที่เหมาะสม โดยนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนต้องมีเวลาที่เพียงพอในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะในขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการเผยแพร่ความรู้ เพราะนักศึกษาอาจต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ นักศึกษาจึงต้องการเวลามากขึ้น ดังความคิดเห็นของนักศึกษาที่เห็นว่าควรเพิ่มเวลาการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ เพื่อจะได้มีเวลาเรียนรู้มากขึ้น และควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ เพื่อที่จะสามารถเผยแพร่ความรู้ที่ศึกษามานั้นได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิรดา เวชญาลักษณ์ ที่ศึกษาการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ พบว่า นักศึกษามีความเห็นควรจัดเวลาให้มีการเรียนรู้มากขึ้น (นิรดา เวชญาลักษณ์, 2559)

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักศึกษาที่มีเพศและอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนครั้งนี้ ได้แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยให้ทำกิจกรรมในการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งนักศึกษาต่างต้องอาศัยความร่วมมือ การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพศและอายุที่แตกต่างกันทำให้ต่างนำศักยภาพและประสบการณ์ที่หลากหลายที่มีมาช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนกัน เพื่อทำให้การศึกษาเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกันบรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษาของ จารุวรรณ เทวกุล ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา พบว่า นิสิตที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (จารุวรรณ เทวกุล, 2555) และการศึกษาของ สมชาย บุญสุน ที่ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นิสิตที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน (สมชาย บุญสุน, 2554)

สรุป

การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านอาจารย์ผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ กล่าวคือ ด้านอาจารย์ผู้สอน นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุดที่อาจารย์ผู้สอนให้นักศึกษามีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจ รองลงมา อาจารย์ดูแลเอาใจใส่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา และอาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา ตามลำดับ ในด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุดที่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ตามลำดับ ส่วนด้านการจัดการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุดที่ได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาตามความสนใจ รองลงมา นักศึกษาได้เรียนรู้ในหัวข้อที่สนใจตรงตามความต้องการ และการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้มีประโยชน์เน้นความสำคัญของผู้เรียน ตามลำดับ

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า นักศึกษาที่มีเพศและอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากความคิดเห็นของนักศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในวิชาพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานกลุ่มร่วมกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ได้เรียนรู้การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทำให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานที่จริง ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ นำไปต่อยอดและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้นักศึกษาเห็นถึงคุณค่ามีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้เรียนรู้ และอยากสืบสานอนุรักษ์ไว้ เป็นการเรียนรู้ที่สนุกและมีความสุข นอกจากนี้ยังได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ รวมทั้งการได้เรียนรู้ในหัวข้อที่นักศึกษามีความสนใจ ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจที่จะศึกษารู้อย่างอยากทำผลงานออกมาให้ดีที่สุด และนักศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเวลาในการศึกษาในแหล่งเรียนรู้และการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้มีเวลาเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตรงกับความสนใจ คอยให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน

1.2 ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เมื่อแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยแล้ว ผู้สอนควรอธิบายให้นักศึกษามีความเข้าใจในธรรมชาติของกลุ่มและการทำงานกลุ่มร่วมกันก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานกลุ่มร่วมกันด้วยความราบรื่น บรรลุตามตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ร่วมกัน

1.3 ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้การลงพื้นที่ศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนกับผู้เรียนควรมีการเตรียมการให้พร้อมก่อนลงพื้นที่ศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการเดินทาง การเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเตรียมคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้เรียนต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตน รวมทั้งจัดสรรเวลาการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ เพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ในขั้นเตรียมการร่วมด้วย ได้แก่ กระบวนการเตรียมนักศึกษา การเตรียมความรู้ การเตรียมข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ผลการการศึกษามีความชัดเจนขึ้น นำไปสู่การอภิปรายผลที่จะเกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างควรเป็นประชากรทั้งหมด ซึ่งจะให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อจะได้มีข้อมูลประกอบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2.3 ควรมีการส่งเสริมให้นาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไปประยุกต์ใช้งานหรือการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ และทำการศึกษาวิจัยถึงผลของการส่งเสริม พัฒนา หรือการประยุกต์ใช้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกทรัพย์ หลงประดิษฐ์. (2560). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหมู่ 3 บางมด เรื่อง การส่งเสริมวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรผ่านการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของนักศึกษา

ระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

คณะกรรมการการจัดการความรู้ด้านการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม. (2555). *คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีการจัดการการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

จารุวรรณ เทวกุล. (2555). ความพึงพอใจของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิรดา เวชญาติลักษณ์. (2559). การพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 13 (63), 1-10.

ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สมชาย บุญสุน. (2554). ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2553). *20 วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

อภิเดช ช่างชัย และคณะ. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. *Veridian E-Journal*, 10(2), 1544-1560.

อรวรรณ บุราณรักษ์. (2559). การพัฒนารายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 32-49.

- Butta, B. Z., & Rehmanb, K. U. (2010). A study examining the students satisfaction in higher education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5446–5450.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. New York: Cambridge Book.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determination sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 1(3), 607-610.
- Rienties et al. (2013). *Student experiences of self-reflection and peer assessment in providing authentic project- based learning to large class sizes* . Netherlands: Springer.
- Thorndike, E. L. (1927). The law of effect. *The American Journal of Psychology*, 39(1/4), 212-222.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
THE MANAGEMENT STRATEGY OF QUALITY SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

วีรศักดิ์ ตะหนอง

Weerasak Tanong

พนายุทธ เชยบาล

Panayuth Choeybal

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: mr.weerasak30@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนคุณภาพที่ได้รับรางวัล OBECQA ปี 2561 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) หากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารในโรงเรียนที่ได้รับรางวัล OBECQA จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่และร้อยละ ระยะที่ 2 การหากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย 1) การศึกษาวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัล OBECQA ปี 2561 จำนวน 5 แห่ง และ 2) ประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาด้านการบริหารสถานศึกษา ศิษยานุเทศก์ นักการศึกษา และครู จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมิน 4 ด้าน คือ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของการบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.80

* Received 24 October 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 25 November 2019

2. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบกลยุทธ์ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การนำองค์กร 2) กลยุทธ์การกำหนดแผนปฏิบัติการ 3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) กลยุทธ์การวัดการวิเคราะห์ การจัดการความรู้ 5) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร 6) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติการภายในโรงเรียน และ 7) กลยุทธ์การกำหนดผลลัพธ์ของโรงเรียน

3. ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรอบ 4 ประเด็น คือ 1) ความเหมาะสม 2) ความถูกต้อง ครบคลุม 3) ความเป็นไปได้ และ 4) ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.06

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร, โรงเรียนคุณภาพ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purposes of the research were to 1) study the state of quality school management of OBECQA Awarded the schools 2) create the management strategy of quality schools under the Office of the Basic Education Commission, and 3) evaluate the management strategy of quality schools under the Office of the Basic Education Commission. The research process was Mixed Method Research and consisted of 3 phases. Phase 1: study the state of quality school management of the schools under the Office of Basic Education Commission which included the sample of 140 administrators, using a questionnaire for data collection (Reliability = 0.97), to analyze mean and standard deviation Average 4.80 Phase 2: create the management strategy of quality schools under the Office of the Basic Education Commission by 1) studying on the best practice toward five schools which received the Basic Education Commission Quality Award (OBECQA) and 2) conducting the expert group meeting with 15 experts. Phase 3: evaluate the management strategy of quality school under the Office of the Basic Education Commission from 400 administrators under the Office of Basic Education, and 4 aspects evaluation form which consisted of the suitability, the accuracy, coverage, possibility, and utility. for mean and standard deviation analysis Average 4.80

The research results showed that

1. The state of schools under the Office of the Basic Education Commission performed at the highest rating overall and each aspects.

2. The quality of school under the Office of the Basic Education Commission Included 7 categories as follows: 1) the organizational leading strategy 2) the school planning strategy, 3) The strategy of the students and the stake holders participation 4) the measurement, analysis and knowledge management strategy, 5) the school personnel strategy, 6) the internal school operation strategy, and 7) the setting of school output strategy.

3. The management strategy of quality school under the Office of the Basic Education Commission consisted of 4 aspects including suitability, the accuracy, coverage, possibility, and utility which were at the high level.

Keywords: Management Strategy, Quality Schools, Basic Education Commission

บทนำ

สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001-2100) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการที่จะพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะต้องพัฒนาคนให้มีความพร้อมสิ่งที่พัฒนาคนได้ดีที่สุดคือการศึกษา ดังนั้นหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12, 2560) ผลการพัฒนาการศึกษาไทยที่ผ่านมา คุณภาพการศึกษาทั้งด้านวิชาการ และคุณลักษณะของผู้เรียนยังไม่น่าพอใจต้องมีการวิเคราะห์ทบทวนเป้าหมายและสาขาการผลิตและคุณภาพของกระบวนการจัดการศึกษา ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรและการเงินเพื่อการศึกษาของรัฐบาลใช้จ่ายในบางกิจกรรมที่ไม่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนสมรรถนะด้านการศึกษาของประเทศไทยในเวทีสากลยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ คุณภาพการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ โครงการ PISA 2015 จำนวน 72 ประเทศ ในภาพรวม พบว่า นักเรียนไทยมีผลการประเมินต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ (OECD) ทุกวิชาและมีแนวโน้มผลการประเมินต่ำลงทุกวิชาเมื่อเทียบกับปี 2012 (PISA 2012) การประเมินผลสัมฤทธิ์ วิชาคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ (TIMSS 2015) ของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ทั้ง 2 วิชาของไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 500 คะแนน ซึ่งคณิตศาสตร์ได้คะแนน 431 คะแนน วิทยาศาสตร์ 456 คะแนน อย่างไรก็ตามในปี 2015 ประเทศไทยได้คะแนนทั้ง 2 วิชาดีขึ้นจากปี 2011

ในปีการศึกษา 2560 สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้งสิ้น จำนวน 30,405 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 20,129 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 66.15 การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีองค์ประกอบขนาดใหญ่เป็นเรื่องที่จะขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กันจึงเป็นเรื่องใหญ่ในการที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพ ดังสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบสาม ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2554-2558) ประจำปีงบประมาณ 2554 พบว่าสถานศึกษาที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาจำนวน 2,295 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ตั้งอยู่นอกเมือง ส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2555) การพัฒนาการศึกษาทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมีตัวชี้วัด 5 ตัว ที่มีอันดับลดลงล้วนเป็นตัวชี้วัดคุณภาพ ได้แก่คุณภาพการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คุณภาพระบบการศึกษา คุณภาพการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ความสามารถในการวิจัยและการให้บริการฝึกอบรม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนและวิธีการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ทำให้ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายมีความเชื่อมั่นหรือพึงพอใจ (Whatmough, R, 1994) สำหรับแผนการศึกษาของไทยฉบับปัจจุบันกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้ไว้ถึง 20 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ.2560 – 2579 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการบอกว่า มีอยู่ 3 คำ ที่ต้องทำความเข้าใจ คือ โอกาส ความเหลื่อมล้ำ และคุณภาพ (มูลนิธิไทยรัฐ, 2560)

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้และคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมส่วนรวม ดังนั้นคุณภาพการศึกษาจึงสะท้อนถึงคุณภาพคนที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน รูปแบบการศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในระบบ ดังนั้น สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนประถมศึกษาหลายเรื่อง เช่น แนวทางการแก้ปัญหาโรงเรียนประถมศึกษาบทเรียนการควรวรรณโรงเรียนประถมศึกษาในญี่ปุ่นปัญหาขาดแคลนครูในโรงเรียน เป็นต้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558)

โรงเรียนคุณภาพ คือ การพัฒนาโรงเรียนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นต้นแบบและเป็นแบบอย่างของโรงเรียนอื่นที่เป็นรูปธรรม และท้าทาย

ความสามารถของผู้บริหารความสำเร็จของการมีโรงเรียนคุณภาพจะช่วยลดและจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นความมุ่งมั่นของกระทรวงศึกษาธิการที่จะให้โรงเรียนมีคุณภาพ ดำเนินการได้สำเร็จมีประสิทธิภาพนับเป็นมิติใหม่แห่งการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ก็มีการวิจัยที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพไว้หลายท่าน เช่น นราวัลย์ สุรงค์สุริยกุล ศึกษารูปแบบการจัดการคุณภาพโดยรวมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (นราวัลย์ สุรงค์สุริยกุล, 2555) สุวิชา โพธิสุข ศึกษาการบริหารโรงเรียนคุณภาพทั้งองค์กรโรงเรียนประถมศึกษา (สุวิชา โพธิสุข, 2552), ปัญญา สุริยะสุขประเสริฐ ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรโรงเรียนมัธยมศึกษา (ปัญญา สุริยะสุขประเสริฐ, 2559), ถวิล อรัญเวศ ผลการศึกษาทำให้ได้ทราบถึงรูปแบบการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ คือ หลักการมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ การวัดผล การวิเคราะห์ และการปรับปรุงผลการดำเนินงาน (ถวิล อรัญเวศ, 2557) ทวี วาจาสัตย์ ศึกษาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในโรงเรียนขนาดเล็ก (ทวี วาจาสัตย์, 2555), พิลิฐ เทพไกรวัล ศึกษาการพัฒนารูปแบบเครือข่าย ความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการศึกษาในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการแก้ไขปัญหในส่วนที่เป็นอุปสรรคด้วยการพัฒนาบุคลากร การปฏิบัติงาน รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญ (พิลิฐ เทพไกรวัล, 2554) ส่วนมยุรี แพร่หลาย ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการศึกษาคือผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ นำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ รับฟังเสียงของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (มยุรี แพร่หลาย, 2554) และทศพร ปุมสีดา ศึกษาการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน สรุปผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสำคัญของการบริหารคือการนำโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณภาพเพื่อให้ได้รูปแบบบริหารองค์กรที่สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในองค์กรได้เป็นอย่างดีเป็นองค์กรแห่งปัญญาที่ให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยถือว่าคนคือหัวใจของการบริหารสู่องค์กรคุณภาพ ซึ่งจะทำให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างเต็มที่มีความเต็มใจทำให้เกิดกระบวนการทัศนคติในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่สามารถดึงศักยภาพด้านสติปัญญาและพลังใจที่เหนือกว่าบุคลากรองค์กรอื่นให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและสามารถทำงานเป็นทีมด้วยความชาญฉลาดมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงานสามารถแก้ปัญหาภายในทีมงานได้อย่างรวดเร็วและมีระบบประเมินให้คุณให้โทษด้วย (ทศพร ปุมสีดา, 2559)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน

คุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ และประเมินกลยุทธ์ โดยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนคุณภาพที่ได้รับรางวัล OBECQA ปี 2561 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อหากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนคุณภาพที่ได้รับรางวัล OBECQA ปี 2561 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดำเนินการโดยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Study) ซึ่งเป็นการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัล OBECQA ประจำปีการศึกษา 2561 จาก 213 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 213 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัล OBECQA ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 140 คน การกำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป เครจซี่ และ มอร์แกน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การบริหารโรงเรียนคุณภาพโดยใช้เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2559 - 2560 ประกอบด้วย 1) การนำองค์กร (Leadership) 2) กลยุทธ์ (Strategy) 3) นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย (Student and Stakeholder) 4) การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ (Measurements) 5) บุคลากร (Workforce) 6) การปฏิบัติการ (Operations) และ 7) ผลลัพธ์ (Results) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2559 - 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลระดับสภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพ

ระยะที่ 2 การหากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ การหากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากผลการวิจัยในระยะที่ 1 แล้วดำเนินการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 5 โรงเรียน และการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Group Meeting) จำนวน 15 คน ได้มาโดยพิจารณาคคุณสมบัติ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลให้ตรงจุดมุ่งหมายการวิจัยได้ดีที่สุด ใช้วิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาระดับสูง จำนวน 3 คน มีคุณสมบัติ คือเป็นผู้บริหารการศึกษาระดับสูง หรือตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีประสบการณ์การบริหารการศึกษาอย่างน้อย 5 ปี และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเป็นผู้บริหารการศึกษาเชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน คุณสมบัติคือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนคุณภาพ ที่ประสบผลสำเร็จและได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่มีความเชื่อถือได้ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก หรือเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 10 ปี บุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) จำนวน 3 คน คุณสมบัติคือ เป็นศึกษานิเทศก์ที่ประสบผลสำเร็จโดยได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่มีความเชื่อถือได้ มีประสบการณ์ในตำแหน่งศึกษานิเทศก์อย่างน้อย 5 ปี และสำเร็จระดับปริญญาเอกหรือเป็นศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ นักการศึกษา นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน คุณสมบัติคือ เป็นอาจารย์ หรือนักศึกษา หรือนักวิชาการที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีผลงานที่แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่นงานวิจัย บทความ ตำรา การเป็นวิทยากร การกำกับดูแลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารการศึกษา และครู จำนวน 3 คน คุณสมบัติคือเป็นครู มีประสบการณ์การสอนมาไม่ต่ำกว่า 20 ปี สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก หรือครูเชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดำเนินการโดยการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารจำนวน 400 คน การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป เครจซี่ และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย การประเมินความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

การวิจัยเพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผล สภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการนำองค์กร	4.83	.40	มากที่สุด
2. ด้านกลยุทธ์	4.83	.40	มากที่สุด
3. ด้านนักเรียนผู้มีส่วนได้เสีย	4.83	.40	มากที่สุด
4. ด้านการวัด การวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้	4.80	.39	มากที่สุด
5. ด้านบุคลากร	4.78	.40	มากที่สุด
6. ด้านการปฏิบัติการ	4.78	.41	มากที่สุด
7. ด้านผลลัพธ์	4.76	.41	มากที่สุด
โดยรวม	4.80	.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดย ด้านการนำองค์กร ด้านกลยุทธ์ และด้านนักเรียนผู้มีส่วนได้เสีย ($\bar{X} = 4.83$ เท่ากัน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการวัด การวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้

($\bar{X} = 4.80$) ด้านบุคลากร และด้านปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.78$ เท่ากัน) และด้านผลลัพธ์ ($\bar{X} = 4.76$) ตามลำดับ

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 7 กลยุทธ์ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การนำองค์กร 2) กลยุทธ์การกำหนดแผนปฏิบัติการ 3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) กลยุทธ์การวัดการวิเคราะห์ การจัดการความรู้ 5) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 6) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติการภายในโรงเรียน และ 7) กลยุทธ์การกำหนดผลลัพธ์ของโรงเรียน

ประเมินกลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเหมาะสม ความถูกต้อง มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ และ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ตามตาราง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผล ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเหมาะสม	3.81	0.64	มาก
2. ด้านความเป็นไปได้	3.82	0.63	มาก
3. ด้านความถูกต้องครอบคลุม	4.57	0.43	มากที่สุด
4. ด้านความเป็นประโยชน์	4.04	0.86	มากที่สุด
โดยรวม	4.06	0.64	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านความถูกต้องครอบคลุม ($\bar{X} = 4.57$) และด้านด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.04$) ส่วนอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 3.82$) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.81$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานครั้งนี้ เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการบริหารงาน เนื่องจาก

การวิจัยในครั้งนี้ ถือว่าเป็นการวิจัยที่นำเอาวิธีการจากโรงเรียนคุณภาพมารวมเป็นกลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งสามารถนำข้อที่ค้นพบที่ได้มาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารของโรงเรียนคุณภาพ สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ประกอบด้วยด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ คือ การขับเคลื่อนของโรงเรียนคุณภาพ เป็นไปตามเป้าหมายที่สำคัญ ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA

2. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า มี 7 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การนำองค์กร กลยุทธ์การกำหนดแผนปฏิบัติการ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลยุทธ์การวัดการวิเคราะห์ การจัดการความรู้ กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติการภายในโรงเรียน และกลยุทธ์การกำหนดผลลัพธ์ของโรงเรียน ซึ่งแต่ละกลยุทธ์มีการอภิปรายผลที่พบดังนี้

2.1 กลยุทธ์การนำองค์กร ประกอบด้วย วิธีการกำหนดกลยุทธ์ในประเด็นต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน กำหนด นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมดำเนินงานของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของจรรยาบรรณวิชาชีพ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ

2.2 กลยุทธ์การกำหนดแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย โรงเรียนกำหนดโอกาสเชิงกลยุทธ์ และกระบวนการ ที่บุคลากรทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมทั้งระบบ ครูมุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งชุมชนให้ความร่วมมือ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา จัดทำแผนกลยุทธ์ ระยะปานกลาง 3-5 ปี ดำเนินการแผนปฏิบัติการประจำปี จัดสรรทรัพยากรพร้อมใช้ในการสนับสนุนแผนปฏิบัติการ

2.3 กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการประเมินการใช้หลักสูตร เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรภายใต้กระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรของคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร มีการรายงานผลการใช้หลักสูตรทุกภาคเรียนเพื่อประมวผล จัดทำ Website และรับฟังนักเรียนจากสื่อสังคมออนไลน์ผ่านระบบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ ศิลปะ ดนตรี กีฬา และคอมพิวเตอร์ พิจารณาความพึงพอใจของนักเรียนเทียบกับโรงเรียนประเภทเดียวกัน สอดคล้องกับที่วีรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล ได้เสนอแนวคิดและหลักการบริหารที่มีคุณภาพ (วีรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล, 2540)

2.4 กลยุทธ์การวัด การวิเคราะห์ การจัดการความรู้ ประกอบด้วย โรงเรียนวางแผนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยมอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มงานได้ถ่ายทอดนโยบายจากผู้บริหารไปสู่ผู้ที่รับผิดชอบงานของแต่ละกลุ่มงานจากภารกิจหลักของโรงเรียนทั้ง 4 กลุ่มงาน ตามแผนการบริหารงาน คือกลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มบริหารงบประมาณ และกลุ่มบริหารทั่วไป

2.5 กลยุทธ์ด้านบุคลากร ประกอบด้วย บริหารจัดการโรงเรียนสู่สากลโดยจัดระบบการกำกับติดตามการจัดการศึกษาวิเคราะห์และวางแผนด้านอัตรากำลัง พัฒนาครูและบุคลากร จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสร้างความผูกพันด้วยการยกย่องชมเชย การให้รางวัลการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมนำเสนอผลงานปฏิบัติงานที่เป็นเลิศที่เกิดจากการเรียนการสอน สอดคล้องกับไซแดนมานลากกา ที่กล่าวว่าผู้บริหารองค์การอัจฉริยะต้องมีความสามารถและบริหารจัดการโดยใช้ภาวะผู้นำที่แตกต่างจากที่ผ่านมา (Sydanmaanlakka, P, 2003)

2.6 กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติการภายในโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากร ผู้รับบริการและองค์กรนวัตกรรมที่แล้วเสร็จได้แก่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการบริหารและจัดการโครงการ การจัดทำระบบฐานข้อมูลพัฒนาบุคลากร จัดทำแผนเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัยและรับมือต่อภาวะฉุกเฉินโดยมีการบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายในจัดทำกระบวนการสนับสนุน สอดคล้องกับซาลลิส (Sallis, E, 1993)

2.7 กลยุทธ์ด้านผลลัพธ์ พบว่าโรงเรียนมีการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐาน และตัวชี้วัด เปลี่ยนแปลงมุ่งสู่อนาคต มีการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องโดยการประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตร นำผลการรายงานการใช้หลักสูตรมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาหลักสูตรให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับที่แฟกไฮไฮได้นำเสนอกรอบแนวคิดและประเมินอัจฉริยภาพขององค์การด้านการวิจัยและการวางแผนการศึกษา ผลของการวิจัยโดยรวมแสดงให้เห็นว่าถ้าต้องการสร้างอัจฉริยภาพขององค์การให้เข้มแข็งองค์การจะมุ่งเน้นที่องค์ประกอบสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลง 8 ประการคือ การจัดการความรู้ การจัดการเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบ วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ประสิทธิภาพขององค์กร หัวใจและจิตวิญญาณ และโครงสร้างองค์กร (Faghihi, V, 2008)

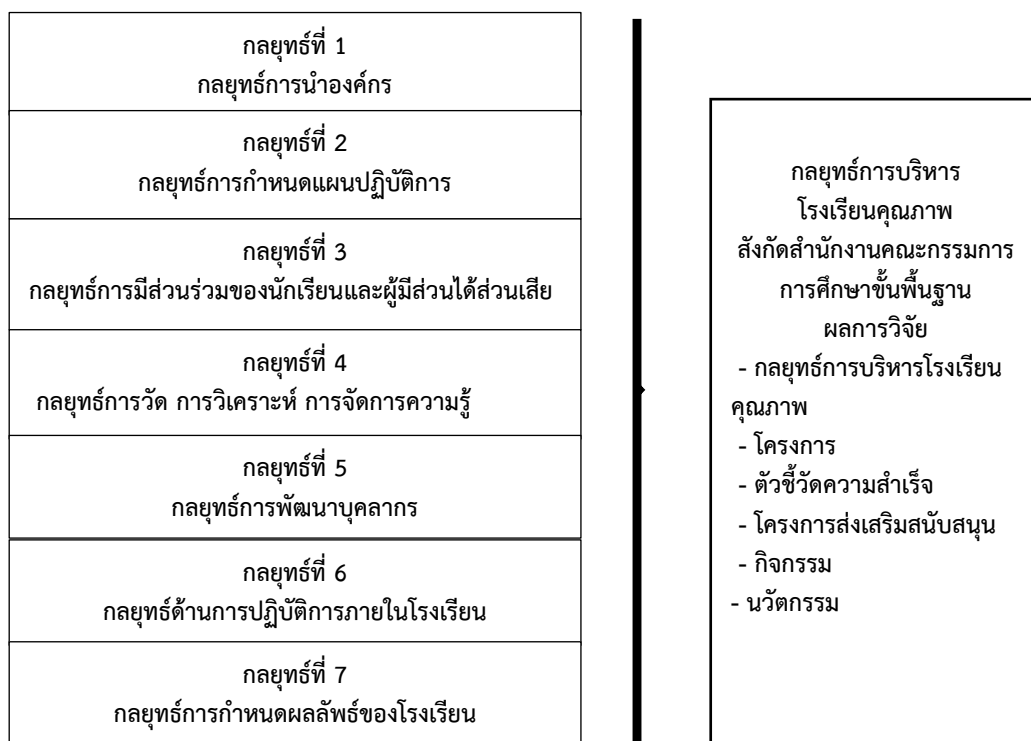
3. การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยผ่านขั้นตอนวิจัยที่เป็นระบบ

ถูกต้องตามขั้นตอนและกระบวนการสร้างกลยุทธ์ครบถ้วน ซึ่งผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) และได้มาจากผู้วิจัยจัดทำแบบ ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 400 ท่าน ได้ประเมินกลยุทธ์ในแต่ละด้านจึงทำให้ได้กล ยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสถานศึกษาทุกแห่งได้เป็นอย่างดี ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในอนาคต ดังแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

สรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อที่ค้นพบที่สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. สภาพกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด มี 7 ด้าน คือ ด้านการนำองค์กร ประกอบด้วย การนำองค์กรโดยผู้นำระดับสูง และการกำกับดูแลองค์กรและความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านกลยุทธ์ ประกอบด้วย การจัดทำกลยุทธ์ และการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย เสียงของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความผูกพันของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัดการวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวัดการวิเคราะห์ และการปรับปรุงผลการดำเนินการของโรงเรียน และการจัดการความรู้สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านบุคลากร ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของบุคลากร และความผูกพันของบุคลากร ด้านการปฏิบัติการ ประกอบด้วย กระบวนการทำงาน และประสิทธิผลของการปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย ผลลัพธ์ด้านหลักสูตรและกระบวนการ ผลลัพธ์ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กร และการกำกับดูแลองค์กร และผลลัพธ์ด้านการเงินและการตลาด

2. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบกลยุทธ์ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การนำองค์กร กลยุทธ์การกำหนดแผนปฏิบัติการ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลยุทธ์การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติการภายในโรงเรียน และกลยุทธ์การกำหนดผลลัพธ์ของโรงเรียน

3. ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 กลยุทธ์ ในกรอบ 4 ประเด็น คือด้านความถูกต้องครอบคลุม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จได้นั้น การทำงานทุกอย่างมุ่งสู่ผลลัพธ์ ซึ่งค้นพบได้ 5 ด้าน ซึ่ง 5 ด้านจะเกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าระดับชั้น ครูและบุคลากร เป็นการทำงาน เชิงบูรณาการทุกงานในโรงเรียนที่มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและกระบวนการ ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านบุคลากร ด้านการนำองค์กร และการกำกับดูแลองค์กร และด้านการเงินและตลาด

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารที่ดูแลกำกับนโยบายของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายหรือกลยุทธ์ในการส่งเสริมโรงเรียนในสังกัดได้

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำผลการวิจัยดังกล่าวเป็นแนวทางเตรียมการพัฒนาโรงเรียนที่ดูแลโดยนำกลยุทธ์ทั้ง 7 ด้านไปใช้ในการบริหารจัดการ

1.3 ศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนทำความเข้าใจแนวทางในการใช้กลยุทธ์ดังกล่าวในการสนับสนุนโรงเรียนนำร่องพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ดำเนินการวิจัยคุณภาพโดยนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพไปเป็นนวัตกรรมในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.3 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการบริหารทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา แต่มีเป้าประสงค์ที่จะนำไปใช้สำหรับโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ จึงได้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. เล่ม 124 ตอนที่ 24. หน้า 1-2.
- ถวิล อรัญเวศ. (2557). แนวทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2561 จาก <http://www.obec.go.th/news/48120>
- ทวี วาจาสิทธิ์. (2555). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในโรงเรียนขนาดเล็ก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ทัตพร ปุ่มสีดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราวัลย์ สุรงค์สุริยกุล. (2555). รูปแบบการจัดการคุณภาพโดยรวมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- บัญชา สุริยะสุขประเสริฐ. (2559). รูปแบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรในโรงเรียนประถมศึกษามัธยมศึกษาขนาดเล็ก. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มยุรี แพร่หลาย. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิไทยรัฐ. (2560). *ปฏิรูปมาถูกทาง ไทยรัฐวิทยา 4.0 รมว.ศธ.ชี้ ให้โอกาสเด็ก*. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2561 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/1011572>
- วีรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล. (2540). *TQM living handbook: An executive summary*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บีบีอาร์แอนด์ทีคิวเอ็ม คอนซัลแทนท์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). *การบูรณาการระบบบำนาญแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2555). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน 2554)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด.
- สุวิชา โพธิสุข. (2552). การบริหารโรงเรียนคุณภาพทั้งองค์กรโรงเรียนประถมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

- Faghihi, V. (2008). *Water enriched in the rare stable isotopes*. Groninge: University of Groningen.
- Sallis, E. (1993). *Total quality management in education*. London: Kogan Page Educational Management Series.
- Sydanmaanlakka, P. (2003). *An intelligent organization*. Oxford: Capstone.
- Whatmough, R. (1994). *"the listening school : formers and staff as customers of each Other in Quality". improvement in education : case studies in schools, colleges and universities, ed.c. Persons 94-95*. London: david fulton.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน ทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา*

THE LEGISLATIVE PROBLEMS ABOUT HEARING OF EVIDENCE FROM ELECTRONIC EVIDENCE IN THE CRIMINAL CASE

เจษฎา คำรินทร์

Jedsada Kamrin

สังเวียน เทพผา

Sungwiae Theppha

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

E-mail: jedsada.k24@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษา แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา 2. ศึกษา และวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา การดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ข้อมูลหรือบันทึกคอมพิวเตอร์สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย ซึ่งคู่ความในคดีจะอ้างเรื่องความถูกต้องที่แท้จริงของพยานอิเล็กทรอนิกส์เป็นข้อต่อสู้ในคดี และการนำเสนอพยานหลักฐานนั้นควรให้น้ำหนักพยานหลักฐานในการกระทำความผิด โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 บัญญัติว่า ให้บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ อัยการผู้เสียหายซึ่งจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่า จำเลยมีความผิด จึงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ คือ 1) การรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นพยานอิเล็กทรอนิกส์ 2) การนำเสนอพยานหลักฐานที่เป็นพยานอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่จะต้องได้รับการพิสูจน์โดยผู้กล่าวอ้างพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาที่จะต้องได้รับการพิสูจน์ คือ (1) ปัญหาการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของระบบคอมพิวเตอร์ (2) ปัญหาเรื่องการระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการนำสืบการให้น้ำหนัก

* Received 4 November 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 25 November 2019

กับพยานอิเล็กทรอนิกส์ แนวทางการแก้ไขปัญหาคควมมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของพยานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาโดยบัญญัติออกมาเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการตรวจสอบพยานหลักฐาน และในการนำสืบพยานนั้นเพื่อแก้ปัญหาว่าพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ควรมีวิธีการในการนำสืบจึงควรมีการแบ่งแยกประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ออกมาให้ชัดเจนมากขึ้น

คำสำคัญ: การรับฟัง, พยานหลักฐาน, อิเล็กทรอนิกส์, คดีอาญา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study a point of view, principles, and the criminal law theory about hearing of evidence from the electronic evidence in the criminal case. 2) to study and analyze the problems about hearing of evidence from electronic evidence in the criminal case. This is documentary research.

Result of the research:

The point of view, principle, and the criminal law theory about hearing of evidence from the electronic evidence in the criminal case. The databases or data in a computer can easily be edited as the party should mention the origin of evidence that must be real. Reference to the criminal procedure code 28 that the prosecutors should conduct testimonial evidence. These issues must consider the electronic evidence were 1) hearing of evidence from the electronic evidence 2) examination of evidence from the electronic evidence, that case to the problems that must prove evidence by who conducts investigation, the problems that need to consider 1) problems of data authentication, it was confirmed the origin of electronic evidence and proved that is real, 2) problems of data types. Moreover, solutions of problems should set the rules to confirm the origin of electronic evidence, also should be amended or add information on the criminal procedure code, together with process of considering in criminal cases to get a standard of a confirming evidence, and the last a solution of evidence types must stipulate in clear ways.

Keywords: Hearing, Evidence, Electronics, Criminal Case

บทนำ

ระบบคอมพิวเตอร์หรือระบบในเครือข่ายคอมพิวเตอร์พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ คือ สารสนเทศ หรือข้อมูล ที่อาจมีประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนซึ่งสารสนเทศและข้อมูลจะถูกเก็บบันทึกไว้ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้นหรือถูกส่งไปยังแหล่งอื่น โดยอุปกรณ์ดังกล่าวเช่นเดียวกันพยานหลักฐานดังกล่าวจะเกิดมีขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการรวบรวมข้อมูลหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และจัดเก็บรักษาเพื่อการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์สามารถส่งข้ามประเทศอื่นทั่วโลกได้โดยง่าย และรวดเร็วโดยผ่านระบบเครือข่าย อีกทั้งมีสภาพอบบางสามารถถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงทำลายหรือทำให้เสียหายได้ง่ายกว่าพยานหลักฐานประเภทอื่น ๆ เช่นพยานหลักฐานที่เป็นวัตถุที่จับต้องได้ เป็นต้น (กฤษณะ ช่างกล่อม, 2542) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลดิจิทัลมีอยู่หลายประเภทซึ่งแต่ละประเภทอาจมีสารสนเทศที่อาจเป็นประโยชน์ในการสืบสวนความผิดทางอาญาและนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดได้ในประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมาธิการที่ปรึกษาปฏิรูปกฎหมายได้ให้ความหมายของคำว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์ และสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัลหรืออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ไว้อย่างกว้าง ๆ โดยให้ความหมายรวมถึงแฟ้มไปรษณีย์เสียง แฟ้มไปรษณีย์เสียงสำรอง แฟ้ม และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล แฟ้มอีเมลสำรอง อีเมลที่ถูกลบทิ้ง แฟ้มข้อมูลชั่วคราว แฟ้มประวัติระบบ สารสนเทศของเว็บไซต์ที่เก็บอยู่ในรูปแบบของข้อความ รูปภาพ หรือเสียง แฟ้มลงบันทึกเข้าออกเว็บไซต์ แฟ้มแคช คุณก็ และสารสนเทศอื่น ๆ ที่ บันทึกขึ้นโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (กระมล ทองธรรมชาติ และสมบูรณ์ สุขสำราญ, 2546)

การรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 การรับฟังพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาตรา 10 บัญญัติว่า “ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้นำเสนอหรือเก็บรักษาข้อความใดในสภาพที่เป็นมาแต่เดิมอย่างเอกสารต้นฉบับถ้าได้นำเสนอหรือเก็บรักษาในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ให้ถือว่าได้มีการนำเสนอหรือเก็บรักษาเป็นเอกสารต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเน้นสาระสำคัญของการปฏิบัติ โดยแยกการสืบสวนสอบสวนออกจากกันอย่างชัดเจนในบทกฎหมายแต่ในทางปฏิบัติ วัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งของการสืบสวน คือ เพื่อที่ทราบรายละเอียดแห่งความผิดจะสอดคล้องกับการสอบสวนที่ว่าเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (11) และยิ่งกว่านั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ของไทยไม่ได้กำหนดรูปแบบของการสืบสวนไว้ซึ่งต่างกับการสอบสวนที่ได้มีการระบุแบบไว้อย่างชัดเจนทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำคดีเสนอต่อศาล (กฤษฎา เพียรกิจ, 2555)

ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายในการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทางกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 สรุปได้ว่า “ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” เป็นเรื่องราวข้อเท็จจริงไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบของตัวอักษรตัวเลขเสียงภาพหรือรูปแบบอื่นใดที่สื่อความหมายได้ได้สร้างส่งรับเก็บรักษาหรือประมวลผลด้วยวิธีประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแม่เหล็กไฟฟ้าหรือวิธีอื่นใดในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสงวิธีการทางแม่เหล็กหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้วิธีต่าง ๆ ทำให้ความหมายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์กว้างขวางครอบคลุมไปถึงข้อมูลทุกชนิดที่สร้างขึ้นด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช่เพียงข้อความตัวอักษรรหัสหรือตัวเลขเท่านั้นที่จะเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ แต่ครอบคลุมไปถึงเสียงด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีความหมายที่ชัดเจน และมีการเก็บรักษาหรือประมวลผลด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นที่ยอมรับให้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานการจัดเก็บข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นประโยชน์ในการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ด้วย อีกทั้งลักษณะเฉพาะของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏข้อความขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประกอบกันในปัจจุบันมีการใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์กันอย่างแพร่หลายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีระบบป้องกันที่ดีเพียงพออาจถูกบุคคลอื่นนำไปใช้ก่อให้เกิดความเสียหายได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ประมวลผลในธุรกรรมต่าง ๆ จึงมีผู้ที่ใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะเป็น การเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่ได้รับอนุญาตการเปิดเผยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์การฉ้อโกงทางข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น หากประเทศไทยไม่มีบทบัญญัตินิยามความหมายทางกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้อย่างชัดเจนก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาไม่ตอบสนองความต้องการของในแต่ละองค์กร อีกทั้งกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล สังคมรวมไปถึงการบริหารจัดการของประเทศ ตลอดจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาได้อย่างชัดเจนและตรงจุด (จริญ ภัคดิธนากุล, 2553)

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการนำสืบพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา การดำเนินกระบวนการพิจารณาความนั้นในการสืบพยานคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องนำพยานหลักฐานของตนมาใช้ในการสนับสนุนข้อต่อสู้ของตนจึงต้องพิจารณาถึง

ระบบวิธีพิจารณาคดี คือ วิธีการดำเนินคดีในศาลหลักเกณฑ์การฟ้องคดีต่าง ๆ รวมถึงภาระการพิสูจน์การแสวงหาพยานหลักฐานนำเสนอต่อศาลเพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของแต่ละฝ่าย ระบบวิธีพิจารณาคดีแบ่งออกเป็นสองระบบหลัก ๆ คือ ระบบกล่าวหาใช้กับกฎหมายในกฎหมายจารีตประเพณี และระบบไต่สวน ใช้กับกฎหมายในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และการรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความประพฤติของจำเลยในชั้นพิจารณาของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 มาตรา 227 และมาตรา 229 โดยกฎหมายให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจอิสระในการที่จะตรวจสอบค้นหาความจริงหรือรับฟังพยานหลักฐานที่ศาลเชื่อว่ามีเหตุผลได้อย่างกว้างขวางอยู่แล้ว และมาตรา 228 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการในระหว่างพิจารณา (คณิต ณ นคร, 2546) จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการนำสืบพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ศาล จะมีการสืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการนั้นในทางปฏิบัติการสืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการแทบจะไม่มีเนื่องจากผู้พิพากษาส่วนมากของไทยยึดติดอยู่กับความเข้าใจว่ากฎหมายลักษณะพยานของไทยมาจากระบบกล่าวหาของอังกฤษ อย่างไรก็ตามมีคดีตามคำพิพากษาของศาลฎีกาหลายเรื่องที่วินิจฉัยว่าระหว่างพิจารณา หลังจากสืบพยานโจทก์จำเลยเสร็จแล้วศาลเรียกพยานสืบเองอีกได้ และการนำพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มานำสืบโจทก์ก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำสืบถึงประเด็นในคดีอาญาว่าจำเลยได้กระทำความผิดดั่งนั้นพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นศาลมีอำนาจไม่ยอมให้นำสืบได้ เช่น ดุลพินิจในการลงโทษ ศาลไม่จำเป็นต้องรับฟังจากพยานหลักฐานที่มีการนำสืบเท่านั้นศาลอาจรับฟังจากคำร้อง คำแถลง ตลอดจนรายงานของพนักงานคุมประพฤติได้ (อุดม รัฐอมฤต, 2551)

ดังนั้น หากประเทศไทยไม่มีการนำสืบพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อย่างพยานเอกสารเป็นการนำข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่บันทึกไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ทำการประมวลผลผ่านชุดคำสั่งและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยทำออกมาเป็นสิ่งพิมพ์ออก และการนำสืบพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อย่างพยานวัตถุเป็นการนำสืบโดยนำระบบคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่บันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้ มาสู่ศาลซึ่งจะต้องนำระบบคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาเชื่อมต่อกับอุปกรณ์แสดงผลภาพออกมาให้มนุษย์สามารถเห็น และเข้าใจภาษาได้เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่ามีพยานหลักฐานนั้นอยู่ และฝ่ายที่นำสืบต้องแสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ระบบคอมพิวเตอร์แสดงผลออกมานั้นเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง ไม่มีการแก้ไขหรือทำลายให้เกิดความเสียหายรวมไปถึงการนำสืบโดยอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเห็นในทางวิชาการหรืออธิบายถึงกระบวนการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ในการสร้างข้อมูลนั้น ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะเชื่อหรือไม่ก็ได้หากเป็นคำเบิกความที่ไม่ใช่ข้อมูลในเชิงวิชาการแต่เป็นคำเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงก็จะมีน้ำหนักมากขึ้น

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาปัญหามาตรการทางกฎหมาย ขั้นตอนกระบวนการนำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาเป็นอย่างไร เพื่อวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา และหาข้อเสนอแนะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษา แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา
2. ศึกษา และวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาค้นคว้าพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายอาญา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา บทความ งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจุบันนี้ระบบคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากจึงเกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น ซึ่งในการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์นั้น คู่ความจะนำข้อมูลหรือบันทึกคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีจึงเกิดปัญหาขึ้นมาว่าข้อมูลหรือบันทึกคอมพิวเตอร์ดังกล่าว สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้เพียงใด และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีความน่าเชื่อถือที่เพียงพอหรือไม่ เนื่องจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์นั้นพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีระบบที่ซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งข้อมูล หรือบันทึกคอมพิวเตอร์นั้นสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายทั้งโดยน้ำมือมนุษย์หรือโดยตัวระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งคู่ความในคดีก็มักจะ

อ้างเรื่องความถูกต้องแท้จริงของพยานอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นข้อต่อสู้ในคดี และในการนำสืบพยานหลักฐานนั้นควรจะให้น้ำหนักพยานหลักฐานนั้นเพียงใดในการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด เพราะประเทศไทยโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 ได้บัญญัติว่า ให้บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ อัยการผู้เสียหายซึ่งจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อให้ได้ว่าจำเลยมีความผิดจึงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ การรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นพยานอิเล็กทรอนิกส์ และ การนำสืบพยานหลักฐานที่เป็นพยานอิเล็กทรอนิกส์

หลักกฎหมายที่ว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานมีหลักทั่วไปว่าพยานหลักฐานทุกชนิดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้เว้นแต่มีกฎหมายบทใดบทหนึ่งบัญญัติหรือวางหลักเกณฑ์ห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดใดประเภทใดไว้พยานหลักฐานชนิดนั้น ประเภทนั้นก็จะเข้าลักษณะเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ ต้องถูกตัดทิ้งไปนำเข้ามาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีไม่ได้กฎหมายที่บัญญัติห้ามรับฟังพยานหลักฐาน เรียกว่า บทตัดพยานหลักฐานบทตัดพยานหลักฐานในกฎหมายพยานหลักฐานของแต่ละประเทศ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายระบบความเชื่อของแต่ละประเทศที่เห็นสมควรว่ากรณีใดควรที่จะวางหลักเกณฑ์ห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดใดประเภทใดหรือไม่อย่างไรซึ่งโดยหลักการแล้วการที่จะวางบทตัดพยานหลักฐานนั้นมักจะมองเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า ในเชิงพิสูจน์ของพยานหลักฐานขึ้นนั้นว่ามีสูงหรือต่ำเพียงใดแล้วไปเปรียบเทียบกับผลกระทบทางด้านอคติ ที่จะทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนไปมีมาน้อยเพียงใด

การรับฟังพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา มีหลักกฎหมายสำคัญ 3 ประการใช้ในการพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ นั้นสามารถยืนยันความแท้จริง (Authentication) ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ความแท้จริงของเอกสารประกอบด้วย (ความสำคัญการพิสูจน์หลักฐานทางคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการพิจารณาคดี และการรับฟังหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ของศาล)

1. เนื้อหาของเอกสารไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง
2. ข้อมูลในเอกสารเป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของผู้สร้างเอกสารนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าผู้สร้างเอกสารจะเป็นมนุษย์ หรือคอมพิวเตอร์
3. ข้อมูลพิเศษในเอกสาร อันได้แก่ วันเดือนปีที่ถูกสร้าง นั้นถูกต้อง

ปัจจุบันศาลไทยได้ให้การยอมรับและรับฟังพยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์ ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7264/2542 ซึ่งวางหลักว่า พยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์สามารถรับฟังได้ ซึ่งอาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นพยานเอกสารในกรณีที่มีการปริ้น แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้มานำเสนอ ซึ่งในแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานชนิดนี้ของศาลนั้นจะต้องปรากฏว่าระบบการบันทึก การสร้าง การเก็บรักษา และการเรียกข้อมูล หรือการใช้งานของคอมพิวเตอร์นั้นเป็น

ปกติเช่นที่เคยทำมาไม่มีสิ่งที่ผิดเพี้ยนหรือบิดเบือน ก็น่าเชื่อถือเป็นข้อมูลที่ถูกต้องได้ ดังนั้น ปัญหาในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ามีใช้สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีหรือการค้นหาคำความจริงแล้ว (สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, 2513)

การใช้พยานเอกสารข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานต่อศาล ตามพระราชบัญญัติศาลจะไม่ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลนั้นเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แต่ข้อมูลดังกล่าวจะมีความน่าเชื่อถือรับฟังในเนื้อหาสาระได้หรือไม่นั้น เป็นดุลยพินิจของศาลซึ่งเป็นผู้รับฟังข้อมูลในการชั่งน้ำหนักพยานเอง โดยใช้หลักเกณฑ์ความน่าเชื่อถือตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 วรรคสอง (พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาข้อเสนอแนะจำเป็นต้องมีการอบรมและให้ความรู้ขั้นสูงทางด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Information Security) การปรับเปลี่ยนทัศนคติค่านิยมเดิม ๆ ความเคยชินในระบบพยานหลักฐานของไทยตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง ซึ่งนำไปใช้ในวิธีพิจารณาความอาญาด้วยนั้น จะเป็นระบบของพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งมีได้ออกแบบไว้สำหรับพยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์หรืออิเล็กทรอนิกส์ จึงควรปรับเปลี่ยนเพราะเนื่องจากเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับพนักงานสอบสวนตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจนถึงชั้นศาล ทางไอโอไรอันได้ร่วมมือกับศาล และผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวในเรื่อง Computer Forensics ให้พร้อมรับกับความสำคัญของการทำ Computer Forensics และหลักฐานทางดิจิทัลที่ได้รับการยอมรับจากศาล ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่กำลังจะถูกนำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อปราบเหล่าอาชญากรคอมพิวเตอร์ที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น และรูปแบบคดีที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้นเช่นกันความเข้าใจและความรู้จริงด้าน Computer Forensics และ Investigations จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมสามารถนำกฎหมายมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด

2. วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ซึ่งในการพิจารณาประเด็นดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่จะต้องได้รับการพิสูจน์โดยผู้กล่าวอ้างพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ

1. ปัญหาการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้ศาลเชื่อว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบันทึกดังกล่าว และขณะทำบันทึกนั้นโปรแกรม และระบบคอมพิวเตอร์ทำงานได้ตามปกติไม่มีข้อผิดพลาด

2. ปัญหาเรื่องการระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการนำสืบ การให้น้ำหนักกับพยานอิเล็กทรอนิกส์ศาลจะให้น้ำหนักพยานอิเล็กทรอนิกส์เพียงใดในการพิพากษา

ลงโทษผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แล้วพบว่ามีข้ออุปสรรคบางประการ

2.1 ปัญหาในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นสิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ ความน่าเชื่อถือของลักษณะ หรือวิธีการสร้างข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นว่าได้ถูกทำขึ้นโดยใครเนื่องจากบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีทั้งแบบที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ และแบบที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบบอัตโนมัติของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งการสร้างบันทึกอิเล็กทรอนิกส์โดยมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่ายจึงเป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าข้อมูลในบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริงนับตั้งแต่มีการสร้างข้อมูลนั้นขึ้นมาจึงต้องให้บุคคลผู้เป็นผู้สร้างบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นทำการรับรองว่าเนื้อหาข้อมูลในบันทึกดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่ถูกต้องแท้จริงไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนับแต่เวลาที่ได้สร้างบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นขึ้นมาซึ่งการอาศัยการรับรองของผู้ที่สร้างบันทึกคอมพิวเตอร์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะเชื่อว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงจึงต้องพิจารณาถึงการเก็บรักษาบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นด้วยว่าได้เก็บรักษาตามวิธีการที่เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ข้อมูล เช่น คอมพิวเตอร์ที่ยึดได้ขณะทำการจับกุมผู้กระทำความผิดตามหมายจับ และหมายค้นได้รับการเก็บรักษาไว้ดีเพียงพอ หรือก่อนที่ผู้เสียหายจะนำบันทึกอิเล็กทรอนิกส์มานำสืบในศาล นั้นมีมาตรการอย่างไรในการเก็บรักษาข้อมูลนั้นส่วนในกรณีที่บันทึกถูกทำขึ้นโดยระบบอัตโนมัติจะต้องมีการรับรองว่าในขณะที่สร้างบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นระบบคอมพิวเตอร์นั้นสามารถทำงานได้ตามปกติไม่มีข้อผิดพลาด หรือหากมีความผิดพลาดในระบบคอมพิวเตอร์ ความผิดพลาดนั้นก็ไม่ได้กระทบต่อความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์การจะพิสูจน์ได้ นั้นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์จึงต้องอาศัยพยานผู้มีความชำนาญทางคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นบันทึกที่ถูกต้องแท้จริง และระบบคอมพิวเตอร์ไม่เกิดข้อผิดพลาดในการประมวลผล

ทั้งนี้ หากสามารถพิสูจน์ได้ถึงความถูกต้องแท้จริงในเนื้อหาของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ ว่าไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเนื้อหา และระบบสามารถทำงานได้ตามปกติ หรือไม่มีความผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อเนื้อหา และรูปแบบของข้อมูลก็เป็นการเพียงพอที่จะรับฟังไว้เป็นพยานหลักฐานแต่จากการศึกษาของผู้เขียน พบว่าในการพิจารณาคดีอาญานั้นไม่มีกฎหมายกำหนดแนวทางในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ และแนวทางในการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของระบบคอมพิวเตอร์เอาไว้มีแต่เพียงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาตรา 25 ที่บัญญัติให้ข้อมูลข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลจราจรคอมพิวเตอร์ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ให้อ้าง และรับฟังเป็นพยานหลักฐานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยานได้แต่ต้องเป็นชนิดที่มีได้เกิดจากการจงใจมีคำมั่นสัญญาเข้าสู่หลอกลวง

หรือโดยมิชอบประการอื่นนำไปสู่ปัญหาต่อมาว่าในกรณีที่คดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์นั้นผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องคดี ด้วยตนเองโดยมิได้ผ่านกระบวนการสอบสวนของพนักงานตำรวจนั้นพยานหลักฐานที่เป็นบันทึกอิเล็กทรอนิกส์จึงมิได้ได้มาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งการที่จะรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดให้รับฟังได้ทันทีแต่จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบพยานอย่างวิธีทั่วไปในการรับฟังพยานหลักฐานนั้นจึงทำให้ไม่มีมาตรฐานในการที่จะรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ไปในทางเดียวกัน

2.2 การระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการนำเสนอพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นตามหลักกฎหมายลักษณะพยานของไทยพยานบุคคลพยานวัตถุพยานเอกสารที่สามารถนำมาพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยสามารถนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลได้ทั้งสิ้นก็ตามแต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นพยานประเภทใดเพราะฐานะของพยานที่ต่างกันจะมีวิธีนำเสนอที่ต่างกันไปซึ่งจะต้องพิจารณาว่าจุดมุ่งหมายของการนำเสนอให้นำเสนอเพื่อวัตถุประสงค์ใดซึ่งจะแบ่งได้เป็นการนำเสนออย่างพยานเอกสาร และพยานวัตถุ คือ ถ้านำเสนอเป็นพยานเอกสารก็จะมีกรนำเสนอในรูปแบบของเอกสารที่พิมพ์ ซึ่งในกระบวนการพิจารณาความอาญานั้นไม่จำเป็นต้องนำต้นฉบับมาพิสูจน์ถึงความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยจะเป็นปัญหาเฉพาะในคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือคดีแพ่งที่หลักในการพิจารณาพยานเอกสารในคดีแพ่งซึ่งบังคับให้ต้องรับฟังจากต้นฉบับพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์จึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ที่กำหนดมิให้ศาลปฏิเสธการรับฟังพยานอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเสนอในรูปแบบของ Print Out ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเรื่องการรับฟังพยานบอกเล่าเพราะบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำเป็น Print Out นั้นหากทำโดยมนุษย์ก็ถือว่าเป็นพยานบอกเล่าที่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขาดความแน่นอนหากผู้นำสืบสามารถพิสูจน์ได้ถึงความถูกต้องแท้จริงศาลก็จะรับฟังเพื่อพิจารณาความผิดของจำเลยต่อตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 และหากนำเสนออย่างพยานวัตถุต้องนำพยานมาให้ศาลตรวจดูเช่นการนำฮาร์ดดิสก์ หรือคอมพิวเตอร์ทั้งเครื่องมานำสืบเพื่อพิสูจน์ว่าการกระทำความผิดนั้นมีขั้นตอนอย่างไร และเป็นวัตถุที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือไม่ซึ่งศาลและพนักงานสอบสวนย่อมไม่สามารถที่จะพิจารณาได้ทั้งหมดเนื่องจากบางครั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีลักษณะเป็นชุดคำสั่งที่ต้องอาศัยความรู้พิเศษเฉพาะ หรือเป็นชุดตัวเลข (ศูนย์กับหนึ่ง)

ซึ่งไม่สามารถสื่อความหมายได้ตามปกติจึงต้องอาศัยพยานผู้มีความเชี่ยวชาญด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์โปรแกรมเมอร์ หรือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่ศาลได้แต่งตั้ง หรือคู่ความร้องขอซึ่งอาจต้องใช้การประมวลผลของระบบคอมพิวเตอร์เข้าช่วยเพื่อแปลงเป็นภาษาที่มนุษย์เข้าใจ ศาลจึงต้องให้ความสำคัญกับพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาว่าการทำงานของระบบ

คอมพิวเตอร์นั้นมีความเสถียร และไม่เกิดข้อผิดพลาดในการประมวลผลข้อมูลออกมา ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญด้านพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อันเป็นการจำเป็นอย่างมากในการพิจารณาคดีอาญาเพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 104 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 กำหนดให้ศาลมีอำนาจเต็มในการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานนั้นมีความเกี่ยวข้องแก่คดีเพียงใด และพิพากษาได้ตามนั้นซึ่งปัญหาเกี่ยวกับพยานอิเล็กทรอนิกส์นั้นเกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเนื่องจากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการพัฒนารูปแบบ และระบบให้ก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลาจึงเป็นการยากที่จะกำหนดแนวทางเป็นการถาวร

อภิปรายผล

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา หลักกฎหมายที่ว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐาน มีหลักทั่วไปว่าพยานหลักฐานทุกชนิดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้เว้นแต่มีกฎหมายบทใดบทหนึ่งบัญญัติหรือวางหลักเกณฑ์ห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดใดประเภทใดไว้ พยานหลักฐานชนิดนั้น ประเภทนั้นก็จะเข้าลักษณะเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ ต้องถูกตัดทิ้งไปนำเข้ามามีใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีไม่ได้กฎหมายที่บัญญัติห้ามรับฟังพยานหลักฐานเรียกว่า บทตัดพยานหลักฐาน การรับฟังพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา มีหลักกฎหมายสำคัญ 3 ประการ ใช้ในการพิจารณา พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถยืนยันความแท้จริง ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ความแท้จริงของเอกสารประกอบด้วย (ความสำคัญการพิสูจน์หลักฐานทางคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการพิจารณาคดี และการรับฟังหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ของศาล) 1) เนื้อหาของเอกสารไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง 2) ข้อมูลในเอกสารเป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของผู้สร้างเอกสารนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าผู้สร้างเอกสารจะเป็นมนุษย์ หรือคอมพิวเตอร์ และ 3) ข้อมูลพิเศษในเอกสาร อันได้แก่ วันเดือนปีที่ถูกสร้าง นั้นถูกต้อง ปัจจุบันศาลไทยได้ให้การยอมรับและรับฟังพยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์ ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7264/2542 ซึ่งวางหลักว่า พยานหลักฐานทางคอมพิวเตอร์สามารถรับฟังได้ ซึ่งอาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นพยานเอกสารในกรณีที่มีการปริ้น แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้มานำเสนอ ซึ่งในแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานชนิดนี้ของศาลนั้นจะต้องปรากฏว่าระบบการบันทึก การสร้าง การเก็บรักษา และการเรียกข้อมูล หรือการใช้งานของคอมพิวเตอร์นั้นเป็นปกติเช่นที่เคยทำมา ไม่มีสิ่งผิดปกติหรือบิดเบือน ก็น่าเชื่อถือเป็นข้อมูลที่ถูกต้องได้ ดังนั้นปัญหาในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ามิใช่สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีหรือการ

ค้นหาความจริงแล้ว (สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, 2513) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศรุต อนุศาสนนันท์ วิจัยเรื่อง อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา ในการวิจัยพบว่า การตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุในคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการรักษาอุปกรณ์ และวัสดุที่เกี่ยวข้องนั้นไว้เป็นพยานหลักฐาน และเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งสภาพที่มีความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานเหล่านั้นถ้าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ปิดอยู่ขณะเข้าตรวจค้นที่เกิดเหตุ “อย่าเปิดโดยเด็ดขาด” มิฉะนั้นคอมพิวเตอร์จะถูกโปรแกรมทำลายพยานหลักฐานทั้งหมดให้ดำเนินการถ่ายภาพหรือวิดีโอไว้แล้วตรวจยึดส่งห้องปฏิบัติการ แต่ถ้าคอมพิวเตอร์เหล่านั้นเปิด และปฏิบัติการอยู่ขณะที่เข้าตรวจค้นในที่เกิดเหตุให้ดำเนินการ ดังนี้ การปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ ปลดสายโทรศัพท์ ปลดเส้นทางการสื่อสารกับคอมพิวเตอร์ที่เชื่อว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดเช่นสายโทรศัพท์หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ เพื่อป้องกันการควบคุมเครื่องจากระยะไกล และถ่ายวิดีโอ (VDO) สถานที่เกิดเหตุรูปภายนอกของระบบสภาพทำเลที่ตั้งของสถานที่เกิดเหตุรวมทั้งสภาพอุปกรณ์ทุกอย่างในที่เกิดเหตุ เป็นต้น (วิศรุต อนุศาสนนันท์, 2550)

2. วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา พบว่า ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา 1. ปัญหาการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้ศาลเชื่อว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบันทึกดังกล่าว และขณะทำบันทึกนั้นโปรแกรม และระบบคอมพิวเตอร์ทำงานได้ตามปกติไม่มีข้อผิดพลาด 2. ปัญหาเรื่องการระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการนำเสนอ การให้น้ำหนักกับพยานอิเล็กทรอนิกส์ศาลจะให้น้ำหนักพยานอิเล็กทรอนิกส์เพียงใดในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ จรัญ ภักดีธนากุล ที่ว่าในการชั่งน้ำหนักหรือประเมินความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการใช้กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน และเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุดสำหรับนักกฎหมายเพราะแทบจะหาหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนตายตัวในบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ได้ กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของทุกประเทศต่างเห็นตรงกันว่าไม่ควรวางหลักกฎหมายตายตัวไปทางใดทางหนึ่ง ในขั้นตอนนี้แต่ควรจะเป็นดุลพินิจแก่ศาลหรือผู้ที่จะต้องชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงที่จะใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมเป็นรายกรณีไปเนื่องจากการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้เกี่ยวกับความรู้ทางกฎหมายแต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์วุฒิภาวะความรอบรู้ และความละเอียดรอบคอบของผู้ทำหน้าที่มากกว่า ดังนั้นในระบบกฎหมายจารีตประเพณี จึงมีการนำประชาชนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต

ของสามัญชนทั่วไปเข้าทำหน้าที่แทนนักกฎหมาย และเกิดเป็นระบบลูกขุนขึ้นส่วนในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกึ่งเปิดทางให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับคดีบางประเภทเข้ามาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาซึ่งประเทศไทยนำมาใช้เป็นแนวทางให้ผู้พิพากษาสมทบในคดีเยาวชนคดีครอบครัวคดีแรงงานคดีทรัพย์สินทางปัญญา และคดีการค้าระหว่างประเทศอยู่ในปัจจุบัน และกำลังศึกษาที่จะขยายไปสู่คดีรูปแบบอื่นด้วยเช่นคดีพาณิชย์ และคดีอาญาที่มีโทษรุนแรงเป็นต้น (จริญ ภักดีธนากุล, 2553) และงานวิจัยของ นัทร ธเนศวรณิษฐ์ เรื่อง การรับฟังและวิธีการนำเสนอพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา: ศึกษาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พบว่า สำหรับประเทศไทยนั้นในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นมีหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้ในการปฏิบัติของศาลยุติธรรมรวมทั้งหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา โดยหลักปฏิบัติในส่วนของพยานหลักฐานประกอบที่จะนำมาเพิ่มน้ำหนักพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักไม่มั่นคง 227/1 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานำหลักปฏิบัติมาบัญญัติ ให้ชัดเจนว่าจะป็นพยานบุคคลพยานเอกสารพยานวัตถุหรือพยานผู้เชี่ยวชาญก็ได้ขอให้ป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาอิสระต่างหากจากพยานที่ไม่มั่นคงนั้น เพราะพยานหลักฐานที่รับฟังมิได้ย่อมเอามาใช้ในคดีนั้นมิได้เลยส่วนพยานที่รับฟังได้แต่มีแหล่งที่มาจากฐานเดียวกับพยานหลักฐานที่ไม่มั่นคงนั้นแท้จริงคือ “สำเนา” ของพยานหลักฐานขึ้นเดียวกันเท่านั้นไม่ใช่พยานหลักฐานอื่นเช่น พยานบอกเล่าที่ได้รับฟังมาจากประจักษ์พยานคนเดียวกันไม่ทำให้ป็นพยานหลักฐานที่จะเพิ่มน้ำหนักให้แก่นักและกันได้ (นัทร ธเนศวรณิษฐ์, 2555)

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา มุ่งศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อสรุปได้ดังนี้ แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา พบว่าหลักกฎหมายที่ว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานมีหลักทั่วไปว่าพยานหลักฐานทุกชนิดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ เว้นแต่มีกฎหมายบทใดบทหนึ่งบัญญัติหรือวางหลักเกณฑ์ห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานชนิดใดประเภทใดไว้พยานหลักฐานชนิดนั้น ประเภทนั้นก็จะเข้าลักษณะเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ ต้องถูกตัดทิ้งไปนำเข้ามามีใช้ กฎหมายที่บัญญัติห้ามรับฟังพยานหลักฐาน เรียกว่า บทตัดพยานหลักฐาน ซึ่งโดยหลักการแล้วการที่จะวางบทตัดพยานหลักฐานนั้นมักจะมองเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า ในเชิงพิสูจน์ของพยานหลักฐานขึ้นนั้นว่ามีสูงหรือต่ำเพียงใด แล้วไปเปรียบเทียบกับผลกระทบทางด้านอคติที่จะทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนไปมีมากน้อยเพียงใด ส่วนในการรับฟัง

พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา มีหลักกฎหมายสำคัญ 3 ประการ ใช้ในการพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถยืนยันความแท้จริงได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ความแท้จริงของเอกสารประกอบด้วย (ความสำคัญการพิสูจน์หลักฐานทางคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการพิจารณาคดี และการรับฟังหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ของศาล) 1) เนื้อหาของเอกสารไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง 2) ข้อมูลในเอกสารเป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของผู้สร้างเอกสารนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าผู้สร้างเอกสารจะเป็นมนุษย์ หรือคอมพิวเตอร์ และ 3) ข้อมูลพิเศษในเอกสาร อันได้แก่ วันเดือนปีที่ถูกสร้างนั้นถูกต้อง ส่วนปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้ศาลเชื่อว่าบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบันทึกดังกล่าวและขณะทำบันทึกนั้นโปรแกรม และระบบคอมพิวเตอร์ทำงานได้ตามปกติไม่มีข้อผิดพลาด 2) ปัญหาเรื่องการระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการนำสืบ การให้น้ำหนักกับพยานอิเล็กทรอนิกส์ศาลจะให้น้ำหนักพยานอิเล็กทรอนิกส์เพียงใดในการพิพากษาลงโทษ ผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แล้วพบว่ามีข้ออุปสรรคบางประการ (1) ปัญหาในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของบันทึกอิเล็กทรอนิกส์นั้นสิ่งที่จะต้องพิจารณา และ (2) การระบุประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการนำสืบพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญด้านพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อันเป็นการจำเป็นอย่างมากในการพิจารณาคดีอาญาเพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 104 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 กำหนดให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานนั้นมีความเกี่ยวข้องแก่คดีเพียงใด และพิพากษาได้ตามนั้นซึ่งปัญหาเกี่ยวกับพยานอิเล็กทรอนิกส์นั้นเกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเนื่องจากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการพัฒนารูปแบบ และระบบให้ก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลาจึงเป็นการยากที่จะกำหนดแนวทางเป็นการถาวร แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยที่เกิดจากการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา จากการวิเคราะห์กฎหมายที่มีโทษทางอาญาของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่จะเห็นว่ายังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาคriminal ที่ผู้กระทำได้มีการพัฒนารูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เป็นช่องทางทางแก้ไขที่ดีที่สุด จึงควรที่จะมีการบัญญัติกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยตรงมีการกำหนดนโยบายรัฐที่ชัดเจน ฯลฯ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางการแก้ไขปัญหา

1.1 ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของพยานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาโดยบัญญัติออกมาเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ หรือเอกชนเป็นอย่างเดียวกันเพื่อเป็นการรับประกันถึงความยุติธรรมที่คู่ความจะได้รับอย่างเท่าเทียมกันโดยอาจบัญญัติเกี่ยวหลักเกณฑ์ในการรับรองความถูกต้องแท้จริง ดังนี้

1.1.1 กำหนดหลักในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์โดยผู้ที่ทำข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และผู้ที่ควบคุมระบบคอมพิวเตอร์ ในขณะที่ทำข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นโดยจะต้องรับรองความแท้จริงของข้อมูล และการประมวลผลของระบบที่ทำข้อมูลนั้นว่าไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปจากตอนแรกที่ตัวพยานหลักฐานนั้นเกิดขึ้น

1.1.2 กำหนดหลักเกณฑ์ในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์โดยผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) โดยกำหนดหน้าที่ในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ทาง ISP ได้เก็บไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ของตน และควรกำหนดหน้าที่ให้ ISP ต้องมาเปิดเผยการรับรองความถูกต้องแท้จริงพร้อมทั้งอธิบายถึงวิธีการในการเก็บรักษา และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรักษานั้น และบัญญัติกฎหมายให้ ISP มีหน้าที่ต้องให้ความร่วมมือแก่พนักงานสอบสวน หรือผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ซึ่งมีคำสั่งของศาลในการจัดให้ซึ่งข้อมูลข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ที่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

1.1.3 กำหนดหลักเกณฑ์ในการรับรองความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้เก็บรักษาไว้ในกรณีที่พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้น เกิดจากการจับค้นยึดโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายซึ่งจะต้องอธิบายได้ถึงวิธีการเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรักษา

1.2 ในการนำสืบพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นเพื่อแก้ปัญหาว่าพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ควรจะมีวิธีการในการนำสืบอย่างไรจึงควรมีการแบ่งแยกประเภทของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ออกมาให้ชัดเจนมากขึ้นโดยแบ่งเป็น

1.2.1 พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์

1.2.2 พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นจากการประมวลผลของระบบ หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์อัตโนมัติ

1.2.3 พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นทั้งจากการกระทำของมนุษย์ และระบบคอมพิวเตอร์อัตโนมัติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ซึ่งทั้งนี้ผู้เขียนบทความขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สังเวียน เทพผา ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการ มีรองศาสตราจารย์ ดร.โกเมศ ขวัญเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์ และอาจารย์ ดร.สธิ อยู่สถาพร เป็นกรรมการในการสอบคุณุณิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขคุณุณิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยปทุมธานีทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำคุณุณิพนธ์และเขียนบทความ จนทำให้การทำคุณุณิพนธ์และเขียนบทความนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระมล ทองธรรมชาติ และสมบุรณ์ สุขสำราญ. (2546). *เรื่อนำรู้เกี่ยวกับการปกครอง และรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สังคมศาสตร์.

กฤษณะ ช่างกล่อม. (2542). *ร่างรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง กฎหมายพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

กฤษณา เพียรกิจ. (2555). *ความเป็นอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานกับบทบัญญัติ มาตรา 226/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.

คณิต ณ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

จรัญ ภักดีธนากุล. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา.

- นัทร ธเนศวรณิษฐ์. (2555). การรับฟังและวิธีการนำเสนอพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา: ศึกษาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2551). *พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2559 จาก <https://www.etda.or.th/files/1/files/22.pdf>
- วิศรุต อนุศาสนนันท์. (2550). อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา. ใน *สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*.
- สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. (2513). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7264/2542*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2559 จาก <https://deka.in.th/view-25090.html>
- อุดม รัฐอมฤต. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ
สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

THE MODEL OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN UNIVERSITIES
TOWARDS EXCELLENCE IN LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

อามะนี นอลิน

Ammany Norrinl

พิชญ์ ฉายายนต์

Pichaya Chayayond

อุดม จำรัสพันธุ์

Udom Chamraspun

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: ammanee_n@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ พัฒนาและประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รูปแบบการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า แนวทาง การบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศมี 9 ด้าน คือ 1) ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศมี 7 คุณลักษณะ 2) ด้านหลักสูตรมี 11 แนวทาง 3) ด้านอาจารย์ผู้สอนมี 11 แนวทาง 4) ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 12 แนวทาง 5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนมี 8 แนวทาง 6) ด้านการวัดและประเมินมี 7 แนวทาง 7) ด้านนักศึกษา มี 10 แนวทาง 8) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมี 5 แนวทาง และ 9) ด้านการประกันคุณภาพมี 3 แนวทาง

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ แหล่งข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศมี 9 ด้านเช่นเดียวกันคือ

* Received 30 October 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 26 November 2019

1) ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศมี 6 คุณลักษณะ 2) ด้านหลักสูตรมี 10 แนวทาง 3) ด้านอาจารย์ผู้สอนมี 17 แนวทาง 4) ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 7 แนวทาง 5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนมี 9 แนวทาง 6) ด้านการวัดและประเมินมี 7 แนวทาง 7) ด้านนักศึกษา มี 13 แนวทาง 8) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมี 6 แนวทาง และ 9) ด้านการประกันคุณภาพมี 3 แนวทาง

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 220 คน เลือกโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับสังคมศาสตร์ หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นประโยชน์โดยรวมและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้ และความสอดคล้องโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารงานวิชาการ, ความเป็นเลิศ, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

The purposes of this research were to study the management guidelines of academic excellence in university, also to develop and assess the management model of academic work. There were 3 terms of research.

1. to study the management guidelines of academic work by interviewing 7 professionals. The result showed that the guidelines have 9 main topics were 1) a quality student with 7 attributes 2) Course of study with 11 types 3) Teachers with 11 attributes 4) The teaching and learning process with 12 types 5) Educational facilities with 8 types 6) Measurement and evaluation in education with 7 types 7) studying with 10 qualities 8) Job training with 5 ways 9) Training quality assurance with 3 ways.

2. to develop the management model of academic work, the researcher used Delphi technique for 3 times, and the data were collected from 20 professionals as the result showed that the management model consists of 9 topics 1) a quality student with 6 attributes 2) course of study with 10 types 3) Teachers with 17 attributes 4)) The teaching and learning process with 7 types

5) Educational facilities with 9 types 6) measurement and evaluation in education with 7 ways 7) studying with 13 qualities 8) Job training with 6 ways 9) Training quality assurance with 3 ways.

3. the assessment of the management model; the researcher used a survey as a research method and the sample group was the management of the university in total 220 people by using a stratified sampling with the questionnaire. The data analysis by using a Statistic for social science research to find Mean and Standard deviation. The result of the research showed that the management model is effectiveness at a high level.

Keywords: Model, Academic Administration, Excellence, Lao People's Democratic Republic

บทนำ

ปัจจัยในการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอก ทำให้การผลิตบัณฑิตบางสาขาวิชายังขาดแคลนไม่ทันตามความต้องการไม่สามารถพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เช่น การขาดแคลนอาจารย์ในระดับสูงและการขาดแคลนผลงานวิจัยและงานวิชาการที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ (เริงจิตร กลันทปุระ, 2540) มหาวิทยาลัยยังต้องการการสนับสนุนงบประมาณของภาครัฐในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงานปรับปรุงการบริหารมหาวิทยาลัย ภายใต้การดูแลของรัฐบาล โดยได้มีนโยบายส่งเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษา ความเสมอภาคของผู้เรียนให้เข้าถึง มหาวิทยาลัยภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ นอกจากนี้ มีภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตการวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น มหาวิทยาลัยต้องมุ่งสู่คุณภาพ ประสิทธิภาพและความเป็นเลิศ การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่จะส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับบทบาท เพื่อตอบสนองเชิงปริมาณ และต้องเน้นคุณภาพ เพื่อการแข่งขันสถาบันอุดมศึกษาต้องกำหนดปรัชญาในการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพที่สำคัญที่สุด คือ มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) เป็นสิ่งสำคัญของผู้บริหารมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมด้านวิชาการในการผลิตบัณฑิตตามแนวทางของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมแห่งชาติ (กรมอุดมศึกษา, 2558)

การพัฒนามหาวิทยาลัยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้องเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยของภาคพื้นและของโลก การร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เข้ามาลงทุนของประเทศต่าง ๆ ที่มีความต้องการแรงงาน และนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถหรือเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างประเทศ ในปัจจุบันการสร้างความร่วมมือ เพื่อรองรับการร่วมมือและการ

เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น กรมแผนการได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา มหาวิทยาลัย มี 3 จุดประสงค์ คือ 1) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ และ สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเชื่อมโยงกับภาคพื้นและสากล 2) สนองการ ค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมให้แก่ชาติ 3) ปรับปรุงการ ปกครองและการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา และจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่สมดุลมี คุณภาพ และความยั่งยืนต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ ปี ค.ศ. 2025 และวิสัยทัศน์ของรัฐบาล ค.ศ. 2030 เพื่อสร้างบัณฑิตให้มีคุณภาพเป็นเลิศ สอดคล้องกับตลาดแรงงานและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ เพื่อเป็น สังคมที่มีการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคนสำหรับพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน (กรม แผนการ, 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการ ด้านข้อมูลด้านการวิจัย ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางสู่ การปฏิบัติ การบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้มีประสิทธิภาพทางด้านการบริหารงานวิชาการ และสอดคล้องกับการพัฒนาคนของประเทศในระยะยาว เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับของ สังคมและต่างประเทศ สร้างความเชื่อมั่นต่อการศึกษาของชาติ จะส่งผลดีต่อมหาวิทยาลัยของ รัฐบาลโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยเองมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานวิชาการกรมอุดมศึกษา และร่วมมือ กับสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะกับมหาวิทยาลัยในประเทศและจะส่งผลดีในระยะยาว เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง แก้ไข และวางแผนส่งเสริมให้การสนับสนุน การบริหารงาน วิชาการในมหาวิทยาลัย เพื่อให้มีความเป็นเลิศและการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพของชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดย ใช้วิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบปลายเปิด การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการจัดหมวดหมู่

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้บริหาร และวางแผนในระดับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ และกีฬาและเป็นผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย เป็นนักปฏิบัติในปัจจุบันและอดีต จำนวน 20 คน โดย วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้ในการตอบแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามความคิดเห็นเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ใช้เป็นข้อเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นฉบับร่างนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถาม และหลังจากนั้นนำเอาแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง และการรวบรวมข้อมูลจากไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยการจัดหมวดหมู่และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับสังคมศาสตร์

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความสอดคล้องตามแนวคิดของ กัสกี (Guskey) (Guskey T. R., 2000) กลุ่มผู้ประเมินเป็นคณะผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประเมินที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จากมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเป็นระดับผู้บริหารระดับสูง อธิการบดี รองอธิการบดี สำนักหอการ คณะคณบดี รองคณบดี หัวหน้าภาควิชา รอง หัวหน้าภาควิชาสถาบัน หัวหน้าแผนก ผู้ประเมินรวมจำนวน 220 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบแบ่งชั้นโดยใช้ระดับผู้บริหารเป็นเกณฑ์ในการจัดชั้น การสุ่มในแต่ละชั้นด้วยการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศมี 9 ด้านรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศมี 7 คุณลักษณะ ดังนี้

1.1.1 การสร้างบัณฑิตยึดหลักการศึกษ 5 ประการ ดังนี้ 1) คุณสมบัตินักศึกษา 2) ปัญญาศึกษา 3) แรงงานศึกษา 4) พลศึกษา 5) ศิลปศึกษา

1.1.2 การสร้างบัณฑิตต้องให้มีคุณสมบัติ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านทักษะการนำไปใช้ 4) ทักษะทางสังคม

1.1.3 การสร้างบัณฑิตให้มีจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม การเป็นคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ และพัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

1.1.4 บัณฑิตสามารถสร้างนวัตกรรมในการผลิตและเป็นผู้บริโภคที่มีคุณภาพ

1.1.5 บัณฑิตสามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับเพื่อนในระดับอาเซียนได้

1.1.6 การมีสมรรถภาพตามที่สาขาวิชากำหนด

1.1.7 การใช้ภาษากลาง เช่น ภาษาอังกฤษในการแสวงหาความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

1.2 ด้านหลักสูตรมี 11 แนวทาง ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการสำรวจหรือวิจัยเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

1.2.2 การพัฒนาหลักสูตรต้องมีเนื้อหาสาระในหลักสูตรที่ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางการศึกษา

1.2.3 การพัฒนาหลักสูตรต้องเป็นความร่วมมือระหว่างภาควิชากับผู้ประกอบการที่จะใช้บัณฑิต

1.2.4 การสร้างหลักสูตรควรมีความต่อเนื่องระหว่างระดับอนุปริญญากับปริญญาตรี

1.2.5 เนื้อหาสาระในหลักสูตร ต้องทำให้บัณฑิตมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

1.2.6 เนื้อหาในหลักสูตรต้องมีกลุ่มวิชาชีพ สำหรับผู้ประกอบการ

1.2.7 รายวิชาในหลักสูตรแต่ละสาขาวิชา ต้องมีทั้งวิชาภาคบังคับ และวิชาเลือก ให้หลากหลาย

1.2.8 การบริหารหลักสูตรต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการรับผิดชอบหลักสูตร

1.2.9 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เพิ่มพูนประสบการณ์ในสาขานั้น ๆ ให้กับบัณฑิต

1.2.10 ทุกรายวิชาในหลักสูตรต้องกำหนดชั่วโมงที่ใช้เรียนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และใช้เรียนด้วยตนเอง

1.2.11 การประเมินหลักสูตรทุกสาขาวิชา ต้องมีการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรทุกสาขาวิชาเป็นระยะ ๆ (เช่น ทุก 5 ปี)

1.3 ด้านอาจารย์ผู้สอนมี 11 แนวทาง ดังนี้

1.3.1 อาจารย์ผู้สอนต้องศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับวิชาที่สอนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.3.2 อาจารย์ผู้สอนต้องมีคุณธรรม จริยธรรมสูง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างของนักศึกษาในสาขาวิชาที่สอน

1.3.3 อาจารย์ผู้สอนต้องมีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาที่สอน

1.3.4 อาจารย์ผู้สอนต้องพัฒนาตนเองให้มีตำแหน่งทางวิชาการสูงขึ้น เป็นลำดับ (ผู้ช่วยรองศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์)

1.3.5 อาจารย์ผู้สอนต้องมีทักษะภาษาสากล (เช่น ภาษาอังกฤษ) เพื่อใช้ในการสื่อสาร สืบค้น และเผยแพร่งานวิชาการได้

1.3.6 อาจารย์ผู้สอนที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษา ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะวิชาชีพครู เพื่อจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.7 อาจารย์ผู้สอนต้องติดตามผลบัณฑิตที่จบการศึกษาในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ

1.3.8 อาจารย์ผู้สอนต้องให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนหรือสังคมในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ

1.3.9 อาจารย์ผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานกลางของรัฐบาลที่กำหนดดูแลการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยกำหนดไว้

1.3.10 อาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษาต้องเอาใจใส่ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้กับนักศึกษา

1.3.11 อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาเดียวกัน ควรสำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่หลากหลาย

1.4 ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 12 แนวทาง ดังนี้

1.4.1 การเปิดสอนรายวิชาต้องมีความยืดหยุ่นให้ผู้เรียนที่มีเวลาเรียนแตกต่างกัน สามารถลงทะเบียนเรียนได้

1.4.2 การเปิดสอนรายวิชาในหลักสูตร ต้องคำนึงถึงลำดับก่อน - หลังของเนื้อหาในรายวิชาเหล่านั้น

1.4.3 การจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชา ต้องมีตำราหลักประจำวิชาให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า

1.4.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องช่วยให้นักศึกษาคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ใน สาขาวิชาที่เรียนได้

1.4.5 การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็นและกล้าแสดงความคิดเห็น

1.4.6 ต้องมีการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงในสาขาวิชาที่เรียน

1.4.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4.8 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานประกอบการหรือสถานที่ที่ทำงานนั้น ๆ

1.4.9 ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา

1.4.10 การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน เมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละภาคเรียน

1.4.11 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรต้องเป็นไปตามมาตรฐานสากล

1.4.12 ทุกรายวิชาที่เปิดสอนต้องจัดทำแผนการเรียนการสอนที่ระบุถึงวัตถุประสงค์ของวิชาคำอธิบายรายวิชา แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นรายสัปดาห์งานที่มอบหมายให้กับผู้เรียนต้องทำหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผล และเอกสารตำราที่ใช้ในการสืบค้น

1.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนมี 8 แนวทาง ดังนี้

1.5.1 ต้องจัดให้มีความพร้อมทางด้านอาคาร สถานที่ ห้องเรียนและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

1.5.2 ต้องจัดให้มีระบบอินเทอร์เน็ตให้นักศึกษาได้ใช้อย่างทั่วถึง

1.5.3 การจัดให้มีศูนย์กลางในการเรียนรู้และแหล่งข้อมูล

1.5.4 การจัดให้มีเครื่องมือให้นักศึกษาได้ใช้ฝึกภาคปฏิบัติอย่างครบถ้วน

1.5.5 การจัดให้มีห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ และระบบฐานข้อมูล

1.5.6 การจัดให้มีห้องปฏิบัติการจำลองในการจัดการเรียน การสอนตามสาขาวิชา

1.5.7 การจัดให้มีห้องเรียนระบบการศึกษาทางไกล (e-learning class)

1.5.8 การจัดสถานที่ให้นักศึกษาผ่อนคลายความเครียด หรือเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน หรือเรียนรู้ตามลำพัง

1.6 ด้านการวัดและประเมินมี 7 แนวทาง ดังนี้

1.6.1 การจัดทำข้อสอบในแต่ละรายวิชา ต้องให้ครอบคลุมเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา

1.6.2 การประเมินผลรายวิชา (การให้เกรดรายวิชา) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

1.6.3 การสร้างแบบทดสอบวัดสมรรถนะในวิชาชีพต้องมีผู้เชี่ยวชาญภายนอกในวิชาชีพนั้นร่วมด้วย

1.6.4 ทุกรายวิชาต้องมีการทดสอบระหว่างภาคเรียน เพื่อให้ นักศึกษาได้รู้จักตนเองจะได้พัฒนาปรับปรุงการเรียนของตน

1.6.5 การวัดและประเมินรายวิชาให้นักศึกษาเก็บคะแนนผลงานระหว่างภาคมากกว่าคะแนนสอบปลายภาค (เช่น ระหว่างภาค ร้อยละ 70 และสอบปลายภาค ร้อยละ 30)

1.6.6 การประเมินนักศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนที่เน้นสมรรถนะให้ตรงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ของสาขาวิชา

1.6.7 การวัดประเมินผล และการสำเร็จการศึกษาต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ในระเบียบของข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

1.7 ด้านนักศึกษามี 10 แนวทาง ดังนี้

1.7.1 การแนะแนวสาขาวิชาชีพที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.7.2 การสอบคัดเลือกของผู้เรียนต้องทำการทดสอบด้านต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของสาขาวิชาที่จะเข้าเรียน

1.7.3 การจัดให้มีการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเรียน ในมหาวิทยาลัย

1.7.4 การจัดให้มีคู่มือนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้ทราบถึงกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย หลักสูตร และแผนการเรียน ตั้งแต่ภาคเรียนแรกจนกระทั่งจบการศึกษา

1.7.5 การจัดให้มีสภานักศึกษา

1.7.6 การพัฒนาให้นักศึกษาเป็นคนมีจิตสาธารณะหรือเป็นอาสาสมัคร

1.7.7 การสร้างภาวะผู้นำของนักศึกษา

1.7.8 การจัดกิจกรรมนักศึกษาต้องเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้นักศึกษา

1.7.9 การส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมด้วยการจัดให้มีโครงการแลกเปลี่ยน นักศึกษาข้ามสถาบัน

1.7.10 การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านภาษา ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน

1.8 ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมี 5 แนวทาง ดังนี้

1.8.1 ต้องสร้างความมั่นใจให้นักศึกษา เมื่อจบแล้วสามารถประกอบธุรกิจหรือสร้างอาชีพด้วยตนเองได้

1.8.2 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพต้องฝึกในสถานประกอบการจริง

1.8.3 ต้องเลือกสถานประกอบการที่มีคุณภาพ และทันสมัยให้นักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

1.8.4 ต้องให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการเตรียมการและปฐมนิเทศนักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

1.8.5 ต้องให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมประเมินผลในการฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา

1.9 ด้านการประกันคุณภาพมี 3 แนวทาง ดังนี้

1.9.1 การจัดระบบประกันคุณภาพในมหาวิทยาลัยต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพถึงระดับสาขาวิชา

1.9.2 การประกันคุณภาพ ต้องมีทั้งการประกันคุณภาพภายในเพื่อให้เกิดการพัฒนา และการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อตัดสินคุณค่าตามมาตรฐานที่กำหนด

1.9.3 กรอบของการประกันคุณภาพให้พิจารณาถึงคุณภาพของผู้สอน คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมี 9 ด้าน รายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศมี 6 คุณลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การสร้างบัณฑิตยึดนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 5 ประการ ดังนี้ 1) คุณสมบัติศึกษา 2) ปัญญาศึกษา 3) แรงงานศึกษา 4) พลศึกษา 5) ศิลปศึกษา

2.1.2 การสร้างบัณฑิตให้มีจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต จิตสาธารณะ และเป็นผู้ที่รับผิดชอบ

2.1.3 การสร้างบัณฑิตให้มีสมรรถนะ (competencies) ตามที่สาขาวิชากำหนด

2.1.4 บัณฑิตสามารถสร้างนวัตกรรมในการผลิตหรือในการให้บริการ

2.1.5 บัณฑิตมีศักยภาพที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับเพื่อนต่างชาติได้

2.1.6 บัณฑิตสามารถใช้ภาษาสากล เช่น ภาษาอังกฤษในการแสวงหาความรู้ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.2 ด้านหลักสูตร มี 10 แนวทาง ดังนี้

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรต้องมีการสำรวจหรือวิจัย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของสังคมและสถานประกอบการ

2.2.2 การพัฒนาหลักสูตรเป็นความร่วมมือระหว่างภาควิชากับผู้ประกอบการที่จะใช้บัณฑิต

2.2.3 การพัฒนาหลักสูตรต้องมีเนื้อหาสาระในหลักสูตรที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางการศึกษา

2.2.4 มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยงจากระดับอาชีวศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยได้จนถึงระดับปริญญาเอก

2.2.5 โครงสร้างของหลักสูตรแต่ละโปรแกรมวิชา มีหมวดวิชาชีพผู้ประกอบการเพื่อให้บัณฑิตสามารถเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเอง

2.2.6 หมวดวิชาของหลักสูตรจัดให้มีทั้งรายวิชาบังคับและวิชาเลือกให้หลากหลายตามมาตรฐานสากล

2.2.7 เนื้อหาสาระที่อยู่ในหลักสูตร สามารถทำให้บัณฑิตมีสมรรถนะ (competencies) ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และเป็นสากล

2.2.8 หลักสูตรต้องพัฒนาตามเกณฑ์ตามมาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการอุดมศึกษากำหนด

2.2.9 การบริหารจัดการหลักสูตรต้องจัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบหลักสูตร ตั้งแต่รับเข้าเรียนจนสำเร็จการศึกษา

2.2.10 การจัดให้มีการประเมินหลักสูตรทุกสาขาวิชาการประเมินและปรับปรุงเป็นระยะ ๆ (เช่น ทุก 5 ปี)

2.3 ด้านอาจารย์ผู้สอนมี 17 แนวทาง ดังนี้

2.3.1 อาจารย์ผู้สอนมีคุณธรรม จริยธรรมสูง ความเป็นครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างของนักศึกษา

2.3.2 การส่งเสริมให้อาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยมีวุฒิทางการศึกษาสูงขึ้น จนถึงระดับปริญญาเอกและมีความเชี่ยวชาญในการสอน

2.3.3 อาจารย์ผู้สอนพัฒนาตนเองให้มีตำแหน่งทางวิชาการสูงขึ้นเป็นลำดับ (ผู้ช่วยรองศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์)

2.3.4 อาจารย์ผู้สอนพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนสอน โดยเป็นสมาชิกสมาคมทางวิชาการ และเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการในสาขาวิชานั้น ๆ

2.3.5 อาจารย์ผู้สอนในสาขาใกล้เคียงเกี่ยวข้องกันควรรวมตัวกันจัดตั้งชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC (Professional Learning Community)

2.3.6 อาจารย์ผู้สอนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาที่สอนอย่างต่อเนื่อง

2.3.7 อาจารย์ผู้สอนได้รับการพัฒนาทักษะภาษาสากล (เช่น ภาษาอังกฤษ) เพื่อใช้ในการสื่อสาร สืบค้น และเผยแพร่งานวิชาการได้

2.3.8 อาจารย์ผู้สอนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะวิชาชีพครู เพื่อจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.9 อาจารย์ผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการอุดมศึกษากำหนด

2.3.10 อาจารย์ผู้สอนให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนหรือสังคมในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญตามภาระงานที่กำหนด

2.3.11 อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาเดียวกัน ควรสำเร็จการศึกษามาจากสถาบันที่หลากหลาย

2.3.12 อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรทุกรายวิชา ควรสำเร็จการศึกษามาจากสถาบันที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม

2.3.13 อาจารย์ผู้สอนต้องทำวิจัยในสาขาวิชาของตนแล้วนำผลงานวิจัยมาพัฒนา การเรียนการสอนให้บริการวิชาการ

2.3.14 การใช้วิธีการเรียน การสอน ที่หลากหลายเพื่อพัฒนา นักศึกษาให้มีคุณสมบัติ และทักษะที่เหมาะสมกับการเป็นคนในยุคศตวรรษที่ 21

2.3.15 การเปิดสอนรายวิชาในหลักสูตร คำนึงถึงลำดับก่อนหลังของ เนื้อหาในรายวิชาเหล่านั้น โดยจัดให้เรียนจากง่ายไปหายาก

2.3.16 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องช่วยให้นักศึกษาคิดค้น ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ในสาขาวิชาที่เรียนได้

2.3.17 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักศึกษาได้คิด วิเคราะห์ หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ โดยใช้กรณีศึกษา ต่าง ๆ

2.4 ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 7 แนวทาง ดังนี้

2.4.1 การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำ เป็นและกล้าแสดงความคิดเห็น

2.4.2 การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงใน สาขาวิชาที่เรียน เช่น ผู้ประกอบการหรือสถานประกอบการที่ประสบความสำเร็จ

2.4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ และ เนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา

2.4.4 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสอดคล้องกับเกณฑ์ มาตรฐานของหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการอุดมศึกษากำหนด

2.4.5 ทุกรายวิชาที่เปิดสอนต้องจัดทำแผนการเรียนการสอนที่ระบุ ถึงวัตถุประสงค์ของรายวิชา คำอธิบายรายวิชาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นราย สัปดาห์ งานที่มอบหมายให้กับผู้เรียนตามหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผล และเอกสารตำราที่ ใช้ในการสืบค้น

2.4.6 แผนการจัดการเรียนควรมีความหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนที่มีเวลาเรียนแตกต่างกันได้มีโอกาสเข้าศึกษา

2.4.7 การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีหน่วยงานกลางของคณะวิชาทำหน้าที่รับฟังความคิดเห็นของ นักศึกษา

2.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนมี 9 แนวทาง ดังนี้

2.5.1 การจัดให้มีอาคาร สถานที่ ห้องเรียนและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่ทันสมัย และเพียงพอ

2.5.2 การจัดให้มีระบบอินเทอร์เน็ตให้นักศึกษาได้ใช้อย่างทั่วถึง

2.5.3 การจัดให้มีห้องสมุดที่ทันสมัยมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตฟรี (Wifi Free)

2.5.4 การจัดให้มีห้องเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-learning class) ที่สามารถจัดการเรียนการสอนในระบบเครือข่าย (Virtual classroom) ได้

2.5.5 จัดให้มีการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและนักศึกษา

2.5.6 การจัดให้มีเครื่องมือให้นักศึกษาได้ใช้ฝึกภาคปฏิบัติอย่างครบถ้วนในสาขาวิชาที่เปิดสอน

2.5.7 การจัดให้มีห้องปฏิบัติการจำลองในการจัดการเรียน การสอนตามสาขาวิชา

2.5.8 การร่วมมือกับมหาวิทยาลัย หรือหน่วยอื่น ๆ หรือผู้ประกอบการเพื่อใช้อุปกรณ์ และเครื่องมือให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

2.5.9 การจัดสภาพแวดล้อมและสถานที่ให้นักศึกษาพักผ่อนหรือเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนหรือเรียนรู้ตามลำพัง

2.6 ด้านการวัดและประเมินมี 7 แนวทาง ดังนี้

2.6.1-การประเมินรายวิชาเป็นระยะ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสาระให้ทันการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและความต้องการของสังคมได้

2.6.2 การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทุกรายวิชา ต้องประเมินให้สอดคล้องและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

2.6.3 การประเมินผลทุกรายวิชาต้องมีการประเมินเป็นระยะ ๆ ระหว่างภาคเรียนเพื่อให้นักศึกษาได้รู้จักตนเอง จะได้พัฒนาปรับปรุงการเรียนของตน

2.6.4 การจัดระบบการวัดประเมินผล และการสำเร็จการศึกษาเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบของข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

2.6.5 การประเมินสมรรถนะ (competencies) ของนักศึกษา เมื่อเรียนครบตามหลักสูตร

2.6.6 การจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินความก้าวหน้าของบัณฑิต

2.6.7 ผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องติดตามบัณฑิตที่จบการศึกษา และต้องเอาใจใส่ให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ในกระบวนการ

2.7 ด้านนักศึกษามี 13 แนวทาง ดังนี้

2.7.1 การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์หลักสูตรและคณะวิชา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น open house การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ และการใช้ สื่อสารมวลชน และสื่อสังคม

2.7.2 การรับนักศึกษาควรมีวิธีที่หลากหลาย เพื่อให้ได้นักเรียนตรงกับความต้องการของสาขาวิชาที่เข้าเรียนและสนองนโยบายของรัฐ

2.7.3 การจัดให้มีการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเรียนในมหาวิทยาลัย ทั้งในระดับคณะวิชา สถาบัน

2.7.4 การจัดให้มีคู่มือนักศึกษาโดยจัดทำเป็นเอกสารหรือฐานข้อมูล เว็บไซต์ เพื่อให้ นักศึกษาทุกคนได้ทราบถึงกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยหลักสูตรและแผนการเรียน ตั้งแต่ภาคเรียนแรกจนกระทั่งจบการศึกษา

2.7.5 การจัดให้มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.7.6 การจัดให้มีองค์การของนักศึกษา เพื่อนักศึกษาได้บริหารกิจกรรมของนักศึกษา ทั้งระดับคณะวิชา และระดับมหาวิทยาลัย

2.7.7 การส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะของนักศึกษา

2.7.8 การส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ด้วย การจัดให้มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน

2.7.9 การจัดให้มีห้องอาหารที่สะอาด ถูกหลักสุขลักษณะ อนามัย และหลากหลาย ให้บริการแก่นักศึกษา

2.7.10 การจัดให้มีระบบดูแล ส่งเสริม สุขภาพและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา เช่น ห้องพยาบาลที่สะดวก ปลอดภัย

2.7.11 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา

2.7.12 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมุ่งศึกษาปัญหาชุมชนและสังคม ที่เพิ่มพูนประสบการณ์ในสาขานั้น ๆ ให้กับนักศึกษา

2.7.13 การจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินความก้าวหน้าของบัณฑิต

2.8 ด้านฝึกประสบการณ์วิชาชีพมี 6 แนวทาง ดังนี้

2.8.1 การเลือกสถานประกอบการที่มีมาตรฐาน เป็นที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษา

2.8.2 ต้องให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการเตรียมการและปฐมนิเทศนักศึกษา ก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2.8.3 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต้องฝึกในสถานการณจริงที่บัณฑิตเข้าไปทำงานจริง เมื่อสำเร็จการศึกษา

2.8.4 การหาสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาทุกคนที่มีความแตกต่างด้านเวลาเข้ารับการศึกษา

2.8.5 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต้องสร้างความมั่นใจให้บัณฑิต เมื่อจบแล้วสามารถประกอบธุรกิจหรือสร้างอาชีพด้วยตนเองได้

2.8.6 ต้องให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมประเมินผลในการฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา

2.9 ด้านการประกันคุณภาพ มี 3 แนวทาง ดังนี้

2.9.1 การจัดระบบประกันคุณภาพในต้องพัฒนาให้มีการประกันคุณภาพภายในระดับ มหาวิทยาลัย และ ระดับหลักสูตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งระดับมหาวิทยาลัย และ ระดับหลักสูตร

2.9.2 การจัดให้มีการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อตัดสินความมีคุณค่าหรือคุณภาพ และใช้เปรียบเทียบกับสถาบันอื่น ๆ ในระดับเดียวกันได้

2.9.3 กรอบของการประกันคุณภาพให้พิจารณาถึงคุณภาพของอาจารย์ผู้สอน คุณภาพผู้เรียน คุณภาพหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพบัณฑิต

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สรุปการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความสอดคล้อง คือ

3.1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความเป็นประโยชน์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

3.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความเหมาะสม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ที่สุด เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินอยู่ในระดับมาก

3.4 รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความสอดคล้อง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านนักศึกษา ด้านการประกันคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความ เป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ข้อสรุปที่นำมาอภิปรายผล แต่ละ ด้านคือ 1) ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศ 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านอาจารย์ผู้สอน 4) ด้านการ จัดการเรียน การสอน 5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียน การสอน 6) ด้านการวัดและ ประเมินผล 7) ด้านนักศึกษา 8) ด้านฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 9) ด้านการประกันคุณภาพ ดังนี้

1. ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศ

ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศหน่วยงานที่รับผิดชอบที่กำกับดูแลการอุดมศึกษาเพื่อ กำหนดเป็นนโยบายเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการคิด วิเคราะห์ และ สังเคราะห์ด้วย ตนเองกับศาสตร์วิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม เป็นแนวทางกำหนดนโยบายประยุกต์ ใช้เข้ากับ มาตรฐาน และ ระเบียบการต่าง ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณลักษณะที่ต้องการให้เห็น ภาพรวมในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้มหาวิทยาลัยพัฒนาเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กฎหมายการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) ได้กำหนดการสร้างคนในชาติ ตามนโยบายของรัฐตามต้องสอดคล้องตาม 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะชาติ 2) ลักษณะวิทยาศาสตร์ และทันสมัย และ 3) ลักษณะมหาชน และ 5 ประการ 1) คุณสมบัติศึกษา 2) ปัญญาศึกษา 3) แรงงานศึกษา 4) พลศึกษา 5) ศิลปศึกษา (สภาแห่งชาติ, 2546) สอดคล้องดำรงส่วด้วยอุดมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมรับประกันคุณภาพและความเป็น เอกภาพให้สอดคล้องกับการสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของ ประเทศและต้องเชื่อมโยงสากล (กรมอุดมศึกษา, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับประกอบ คุณสมบัติ คุณลักษณะคือ 1) ความสามารถในการประกอบอาชีพ 2) ความรอบรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ 3) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา 4) ความริเริ่มสร้างสรรค์สามารถทำในสิ่งใหม่ได้ 5) ความสามารถในการสื่อสารยุคใหม่ 6) ความเป็นพลเมืองดีของสังคม 7) สนใจชวนขยายหา ความรู้ 8) มีความเป็นผู้นำ (ประกอบ บุประพันธ์, 2546) และสำนักมาตรฐานและประเมินผล อุดมศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษาเป็นผู้ทบทวนความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อการ

ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก เน้นความสามารถในการทำงานตามวิชาชีพ ผลิตภัณฑ์ที่ตนเองเรียนมาและให้ความสำคัญ การใช้เทคโนโลยีที่เป็นการสื่อสาร การใช้คอมพิวเตอร์ (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2560)

2. ด้านหลักสูตร

ด้านหลักสูตรหน่วยงานที่บริหารจัดการด้านมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติ ในด้านคณบดีนี้ เพื่อได้พิจารณาด้านเนื้อหาสาระและแนวทางต่าง ๆ ที่ประกอบในมาตรฐานหลักสูตรให้มีความหลากหลาย และ ยึดหยุ่นในเนื้อหาสาระ เพราะมหาวิทยาลัยจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การมีส่วนร่วมจากผู้ประกอบการสาขาอาชีพตามแต่ละสาขาวิชา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ โครงสร้าง เนื้อหาสาระกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน สื่อ การวัดและประเมินผลต่อผู้ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาหลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งการประเมินผลหลักสูตร กฎหมายการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) กำหนดหลักสูตรเป็นการกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมายของการศึกษาเนื้อหาวิชาหลายวิชา วิธีการจัดตั้ง การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาคนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ มีภูมิปัญญาที่เป็นเลิศ คุณสมบัติตามคุณลักษณะของบุคคลที่สังคมเข้าในหลักสูตร (สภาแห่งชาติ, 2546) ดำรัสว่าด้วยอุดมศึกษา ได้กำหนดคือ 1) การพัฒนาหลักสูตรอุดมศึกษา ตามมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติที่กระทรวงศึกษาและกีฬากำหนด 2) การสร้างหลักสูตรต้องสอดคล้องกับคุณวุฒิการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดความรู้ ความชำนาญงาน การใช้ และการปฏิบัติจริง (การฝึกปฏิบัติและฝึกงาน) เข้าในรายวิชาในสายอุดมศึกษา (กรมอุดมศึกษา, 2558) ข้อตกลงรัฐมนตรี ว่าด้วยมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติ ได้กำหนดในการสร้างหลักสูตร 1) กำหนดเนื้อหาในโครงสร้าง คุณลักษณะของผู้เข้าศึกษา ตามความต้องการของตลาดแรงงาน 2) ต้องมีการสำรวจหรือวิจัย ผู้ประกอบการ ตามความต้องการของสังคม 3) คณะผู้บริหาร และครูต้องรับผิดชอบในการสร้าง และพัฒนาต้องความรู้ให้ตรงกับสาขา 4) คุณลักษณะของบัณฑิต และ จุดประสงค์ของหลักสูตร 5) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ห้องจำลอง สถานที่ฝึกประสบการณ์ตามสาขาวิชา 6) การบริหาร และ คุ้มครองการจัดตั้งปฏิบัติ 7) มีอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับที่เปิดสอน 8) การใช้งบประมาณใน และ พัฒนาหลักสูตร (กรมอุดมศึกษา, 2554)

3. ด้านอาจารย์ผู้สอน

ด้านอาจารย์ผู้สอนคณะผู้บริหารควนให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาจารย์อย่างถูกหลักวิชาการที่ต่อเนื่อง ต้องกำหนดแนวทางนโยบายเพื่อสร้างแรงจูงใจต่ออาจารย์ผู้สอนเข้าร่วมสัมมนา อบรมทางวิชาการ ทำการวิจัย การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการและการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกตงสาขาวิชานั้นๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอเป็นผู้รู้ทัน มีความฉับไวและต้อง

เป็นผู้ที่เตรียมพร้อมเสมอที่จะปรับเปลี่ยน ทาง การเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องต่อนักศึกษา และมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ภาษาอังกฤษจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจนถึงความเชี่ยวชาญ กฎหมายการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) ได้กำหนดมาตรฐานครู คือ 1) ต้องยึดมั่นทางการเมือง 2) มีจรรยาบรรณและมีคุณสมบัติศีลธรรม ปฏิบัติ 3) ความรู้ ความ สามารถ มีความเชี่ยวชาญในการสอน 4) ได้ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพครู 5) ค้นคว้า ความรู้ในการพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น และถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคม (สภาแห่งชาติ, 2546) ดำรัสว่าด้วยอุดมศึกษา เห็นว่า ครูปฏิบัติการสอน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ศึกษา ด้วยวิธีการ สอนรูปแบบต่าง ๆ มีคุณสมบัติ มีสุขภาพแข็งแรง มีวิชาเฉพาะและวุฒิการศึกษาที่หลักสูตร กำหนด ซึ่งสถาบันอุดมศึกษา ต้องส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนได้มีการค้นคว้า ยกระดับวุฒิ การศึกษาและพัฒนาตำแหน่งวิทยฐานะ จนถึงศาสตราจารย์ หรือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (กรมอุดมศึกษา, 2558) ข้อตกลงว่าด้วยมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติ ได้กำหนดอาจารย์ผู้สอน เป็นผู้ที่มีวิชาเฉพาะเกี่ยวข้องในสาขาวิชาที่สอน ระดับอนุปริญญา ผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป ในระดับปริญญาตรี ผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษาปริญญาโท ในระดับปริญญาโท ผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษาปริญญาโท และผู้สอนต้องมีตำแหน่งทางวิชาการระดับรอง ศาสตราจารย์ ในระดับปริญญาเอก ผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก และผู้สอนต้องมี ตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์

4. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอนหน่วยงานที่รับผิดชอบระดับ คณะวิชาต้องให้มีการ ติดตามตรวจสอบให้ความสำคัญในการวางแผนจัดตั้งปฏิบัติตามหลักสูตร เพื่อกระตุ้นให้เกิด การสนับสนุนในสาขาวิชาของมหาวิทยาลัย มีระบบการเก็บข้อมูลการติดตามงานของ อาจารย์และนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางปรับเปลี่ยน ปรับปรุงการจัดการเรียน การสอนแก่นักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติของผู้ศึกษาและส่งเสริม อาจารย์สร้างผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ทั้งนี้ อาจเป็น เพราะว่าการกฎหมายการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) ให้อุดมศึกษาต้องจัดตั้งการเรียน การสอนให้มี คุณภาพ ตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรและนโยบายของรัฐ 5 หลักการศึกษา การค้นคว้า วิทยาศาสตร์และค่าเล่าเรียน ค่าหน่วยกิตตามกฎหมายกำหนด และดำรัสว่าด้วยอุดมศึกษา (สภาแห่งชาติ, 2546) การจัดการเรียนการสอน เช่น 1) สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม 2) ครูอาจารย์ที่มีวิชาเฉพาะและวุฒิการศึกษาที่สูงกว่าระดับที่สอนเน้นคุณภาพ 3) พื้นฐานโครงสร้าง อาคารห้องเรียน ห้องทดลอง ห้องสมุด และ สิ่งอำนวยความสะดวกใน การเรียนการสอน 4) มีหลักสูตรที่ถือต้องตามมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติ รับประกันความรู้ เพื่อการต่อเนื่องและ เชื่อมต่อกับผู้เรียน 5) มีการวางแผนในการเปิดการเรียนการสอนตาม สาขาต่าง ๆ (กรมอุดมศึกษา, 2558)

5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอน

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนหน่วยงานที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัย ต้องร่วมกับอาจารย์ผู้สอน ภาควิชาภายในและนอกมหาวิทยาลัย ในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะสม มีความพร้อมด้านสถานที่อุปกรณ์รับใช้การเรียนการสอนที่ทันสมัย รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและรองรับความต้องการของนักศึกษาได้ ตลอดจนส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถใช้เวลาตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ได้อย่างมีคุณค่ามีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และบริการแก่นักศึกษามากมายและหลากหลายเพื่อเพิ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถจบการศึกษาเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กฎหมายการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในการพัฒนาได้จัดตั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ยานพาหนะ สื่อการเรียนการสอน และ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในงานการศึกษา และการส่งเสริมด้านสุขภาพและโภชนาการ (สภาแห่งชาติ, 2546)

6. ด้านการวัดและประเมินผล

ด้านการวัดและประเมินผลเพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนต้องใช้แบบประเมินเหมาะสมกับระดับ และรายวิชาที่สอน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์นำข้อมูลมาพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกัน ทำให้เป็นกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมในระดับที่สอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับการวิจัยของกันต์ฤทัย คลังพหล ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนสอนของหลักสูตรการศึกษาทั่วไปจัดตรงตามหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาทั่วไปจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ Active Learning ได้เหมาะสม มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง (กันต์ฤทัย คลังพหล, 2561)

7. ด้านนักศึกษา

ด้านนักศึกษาหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีการวางแผน การออกแบบกิจกรรมนักศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การพัฒนาความร่วมมือ การเรียนรู้ แลกเปลี่ยนระหว่างมหาวิทยาลัย รวมทั้งการแลกเปลี่ยนของอาจารย์และนักศึกษา เพื่อเสริมสร้าง ทักษะให้นักศึกษา รวมทั้งพัฒนาสื่อเทคโนโลยีมาพัฒนาให้เหมาะสมในยุคปัจจุบันการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายมีแนวทางในการดำเนินงานทุกฝ่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาซึ่งคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย ต้องกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ

8. ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพคณะวิชาในมหาวิทยาลัยมีความร่วมมือกับสถานประกอบการเป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ที่ทำร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานที่มีความพร้อมที่เป็นสถานฝึกปฏิบัติงาน ในสถานประกอบการจริง ที่มีลักษณะงานตรงตามสาขาวิชาชีพที่เลือกเรียน เพื่อให้ นักศึกษาจะได้พัฒนาความรู้ความสามารถทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นจริงทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง กระบวนการและประสบการณ์สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้เป็นอย่างดี มีความมั่นใจอีกทั้งเป็นการส่งเสริม พัฒนาพฤติกรรมของนักศึกษาทุกด้านทั้งบุคลิกภาพ สติปัญญา เจตคติ ที่ถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งจะออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประกอบอาชีพด้วยตนเองได้

9. ด้านการประกันคุณภาพ

ด้านการประกันคุณภาพจากผลการวิจัยพบว่า เสนอแนะต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบการประเมินคุณภาพการศึกษา มีการติดตามปรับปรุงการประเมินตนเองอย่างให้เป็นระบบ แล้วกำหนดนโยบายในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการดำเนินงานในมหาวิทยาลัยให้ปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพของการประกันคุณภาพในจนถึงการประกันคุณภาพระดับสาขาวิชาได้เพื่อทำให้มหาวิทยาลัยมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับต่อสังคมและสากลต่อคุณภาพการศึกษาของชาติ

สรุป

การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศมี 9 ด้าน คือ 1) ด้านบัณฑิตมีคุณภาพเป็นเลิศมี 7 คุณลักษณะ 2) ด้านหลักสูตรมี 11 แนวทาง 3) ด้านอาจารย์ผู้สอนมี 11 แนวทาง 4) ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 12 แนวทาง 5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนมี 8 แนวทาง 6) ด้านการวัดและประเมินมี 7 แนวทาง 7) ด้านนักศึกษามี 10 แนวทาง 8) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมี 5 แนวทาง และ 9) ด้านการประกันคุณภาพมี 3 แนวทาง และรูปแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นประโยชน์โดยรวมและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้และความสอดคล้องโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศ สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เสนอแนะให้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้พิจารณาในการนำผลการวิจัยในแต่ละด้านไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางให้นักศึกษา มีคุณภาพได้ และสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาด้านการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อทำการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ในแต่ละคุณลักษณะอย่างเหมาะสม เพื่อประกอบเป็นคู่มือในการพัฒนาให้มหาวิทยาลัยได้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

3. การวิจัยครั้งต่อไป การใช้เทคนิคเดลฟาย ควรคำนึงถึง การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูล เวลา และค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- กรมแผนการ. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนา ทฤษฎากรรมมนุษย์ ปี ค.ศ. 2025. นครหลวงเวียงจันทน์: กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา.
- กรมอุดมศึกษา. (2554). ข้อตกลงว่าด้วยมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติ ระดับอนุปริญญา และระดับปริญญาตรี. นครหลวงเวียงจันทน์: สะพานทอง.
- กรมอุดมศึกษา. (2558). คำร้สว่าด้วยการศึษาชั้นสูง เลขที่ 177/ ลบ. กระทรวงศึษาธิการและกีฬา. นครหลวงเวียงจันทน์: สะพานทอง.
- กันต์ฤทัย คลังพล. (2561). การประเมินผลหลักสูตรการศึษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(3), 87-100.
- ประกอบ คุปรัตน์. (2546). รูปแบบการบริหารงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 16(4), 679-684.
- เริงจิตร กลันทปุระ. (2540). รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สภาแห่งชาติ. (2546). รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ฉบับปรับปรุง). นครหลวงเวียงจันทน์: สภาแห่งชาติ.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึษา. (2560). เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึษา พ.ศ. 2558 และเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร: วงศ์สว่างพัลลภซึงแอนด์ พรินต์ซึง.
- Guskey T. R. (2000). Evaluating Professional Development. California: Corwin.

การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าของคนต้นแบบ วิถีชีวิตออร์แกนิก*

SOCIAL INNOVATION DRIVEN THROUGH NARRATIVE BY ORGANIC WAYS OF LIFE ROLE MODELS

ชญาณิษฐ์ วิวัฒนวานิช โอยามา

Chayanit Vivatthanavanich Oyama

จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์

Jirayudh Sinthuphan

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: aroundtheworld_f@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการให้ความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิกในมิติต่าง ๆ ของคนต้นแบบ และ 2) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ ดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) กับเรื่องเล่าของคนต้นแบบในสื่อสังคมออนไลน์และสื่อประเภทต่าง ๆ มีเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นข้อมูล (Data) และศาสตร์การตีความเรื่องเล่าของปอล ริเกอร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยทำการศึกษากับคนต้นแบบและผู้ร่วมขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิก จำนวน 13 คน

ผลการศึกษาพบว่า

คนต้นแบบให้มีความหมายต่อวิถีชีวิตออร์แกนิกอันมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนเกินกว่ามิติที่พบจากการเกษตรออร์แกนิก และการมีวิถีชีวิตออร์แกนิกในชีวิตประจำวันสามารถนำไปปฏิบัติจริงและก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถึงระดับฐานราก วิธีคิด การขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบกระทำผ่าน 3 ช่องทาง คือ 1) เปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 2) ผ่านการทำงานในบทบาทต่าง ๆ ของคนต้นแบบ และ 3) ผ่านการสร้างเรื่องเล่าในสื่อต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็นการสื่อสารในเชิงรุกและเชิงรับ

คำสำคัญ: วิถีชีวิตออร์แกนิก, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่า, นวัตกรรมสังคม

* Received 29 October 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 24 November 2019

Abstract

This research aimed to 1) study the meaning of organic way of life by role models, and 2) study social innovation driven through narrative of way of life by role models. Data were collected from 13 of role models and/or co-mobilizers both in person and from their stories disseminating on online media and other platforms. In-depth interview and textual analysis were applied while Paul Ricœur's hermeneutic approached was used as a frame of analysis.

The results showed that:

Role models defined 'organic way of life', which aimed for sustainable development, beyond what was found in the meaning of 'organic agriculture'. Also, organic way of life was applicable in a daily practice and led to authentic, grassroot sustainability. Role models mobilized the organic way of life through three channels as following; 1) creating a learning space, 2) performing different roles, and 3) telling stories via various media platforms in both proactive and passive communication.

Keywords: Organic Ways Of Life, Sustainable Development, Social Innovation Driven Through Narrative, Social Innovation

บทนำ

วิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นนวัตกรรมสังคมที่นำแนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืนมาใช้นับพื้นฐานของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความยั่งยืนทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกับการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาในระดับสากล ปรากฏทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) การที่ทั้งปัจเจกบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อมจะบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้จำเป็นต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าท้ายที่สุดจะต้องการความยั่งยืนเหมือนกันแต่หนทางที่จะไปถึงความยั่งยืนนั้นมีความแตกต่างกัน วิถีชีวิตออร์แกนิกที่เป็นวิธีการใหม่ในการจัดการกับปัญหาสังคมก็มีมิติเบื้องหลังซึ่งคาดหวังให้นำมาซึ่งความยั่งยืน ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมของคนต้นแบบ (Role Model) วิถีชีวิตออร์แกนิก โดยมุ่งความสนใจที่การให้ความหมายที่เป็นมิติต่าง ๆ ของแนวทางนี้

สังคมปัจจุบันเผชิญความท้าทายในหลายด้าน คือ 1) ด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เป็นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ การเสียความสมดุลในระบบนิเวศ ซึ่งเป็นผล

มาจากการพัฒนาประเทศที่ให้ความสนใจกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ 2) ด้านเศรษฐกิจ เป็นความเสี่ยงจากการพึ่งพาและฝากชีวิตไว้กับระบบทุนและระบบตลาดซึ่งมีความผันผวนและไม่แน่นอน ส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิตของผู้คนที่ทำให้เป็นหนี้สิน และระบบการผลิตไม่สามารถตั้งอยู่บนความยั่งยืน 3) ด้านสุขภาพ เป็นการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย และปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพของผู้ผลิต และผู้บริโภค ด้วยความท้าทายที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนพยายามหาหนทางที่จะจัดการกับปัญหาของสังคมร่วมกัน วิธีการในการจัดการกับปัญหาสังคมนี้ถูกเรียกว่า “นวัตกรรมสังคม” เป็นแนวคิดที่ใช้เรียกวิธีการใหม่ในการจัดการกับปัญหาสังคม มีขึ้นบนพื้นฐานของเจตนาและวัตถุประสงค์ที่เป็นไปเพื่อสังคม ทำหน้าที่สร้างการมีส่วนร่วมและระดมผู้ได้ประโยชน์รวมถึงช่วยเปลี่ยนสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับปรุงการเข้าถึงอำนาจและทรัพยากรของผู้ได้รับประโยชน์ (TEPSIE, 2014)

วิถีชีวิตออร์แกนิกในฐานะนวัตกรรมสังคมรูปแบบหนึ่ง เกิดขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดเกษตรออร์แกนิก 4 มิติ คือ 1) สุขภาพ 2) ความเป็นธรรม 3) ความเอาใจใส่ 4) ระบบนิเวศ มีมุมมองแบบองค์รวม (Holistic viewpoint) กำกับกับการตัดสินใจ มีรากฐานวิธีคิดตั้งอยู่บนความพยายามหาหนทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่การพัฒนาอย่างยั่งยืน วิธีนี้ถูกนำมาใช้ทั้งในภาคการเกษตรซึ่งเป็นภาคการผลิตหลักของประเทศไทย และที่สำคัญที่สุด ถูกนำมาปรับเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม การมีวิถีชีวิตออร์แกนิกก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและระบบนิเวศมากมาย เช่น ทำให้ระบบนิเวศฟื้นตัว เพราะการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและพึ่งพาอาศัย ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในทางสุขภาพที่บริโภคอาหารปลอดภัย ทั้งในทางเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งตนเองทำให้ลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนภายนอก เกิดความเป็นธรรมต่อทุกภาคส่วนแม้กระทั่งทุกชีวิตในระบบนิเวศ เป็นต้น

คนต้นแบบวิถีชีวิตออร์แกนิกจัดได้ว่าเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนของกลุ่มเคลื่อนไหวออร์แกนิก (Organic Movement) กลุ่มเคลื่อนไหวนี้อยู่เบื้องหลังการทำเกษตรออร์แกนิกและมีส่วนร่วมทั้งในการส่งเสริมและเผยแพร่แนวคิดออร์แกนิกออกสู่วงกว้างในประเทศไทยกลุ่มเคลื่อนไหวนี้ได้นำหลักการออร์แกนิกไปปรับใช้ทั้งในวิถีชีวิต (Lifestyle) ของตนเอง และส่งเสริมผลผลิตจากการเกษตรออร์แกนิก ยกตัวอย่าง คุณโจน จันโต อาศัยอยู่ในชุมชนพันพรรณ ที่ชาวชุมชนใช้ชีวิตร่วมกันบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองลดการพึ่งพาจากภายนอก ดังนั้น คุณโจนจึงดำเนินชีวิตบนหลักการที่สอดคล้องกับธรรมชาติด้วยการปลูกและรับประทานพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์เพราะไม่ต้องการให้เกิดการแทรกแซงและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศรวมถึงมนุษย์ ทำการสะสมเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายและเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

ที่ไม่ต้องพึ่งพาการซื้อเมล็ดพันธุ์ ปลูกบ้านดินด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การที่คุณเฝ้ามองว่าการพึ่งตนเองเป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืน (สุดใจ ชำชนมณี, 2555) คุณเฝ้าได้ทำการเผยแพร่แนวคิดและถ่ายทอดการใช้ชีวิตของตนเองผ่านการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเชิงรุกและเชิงรับ กล่าวคือ การขับเคลื่อนผ่านช่องทางการสื่อสารในเชิงรุก เป็นลักษณะการขับเคลื่อนที่คนต้นแบบได้กำหนดและตั้งใจที่จะทำการสื่อสารด้วยตนเอง เช่น การเล่าเรื่องวิถีชีวิตของตนเองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ส่วนตัว การเขียนหนังสือ การสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด เช่น การสร้างบ้านดินเพื่ออยู่อาศัย แล้วสร้างความเข้าใจถึงประโยชน์ของบ้านดินกับการใช้ชีวิตที่สอดคล้องไปกับธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนการขับเคลื่อนในเชิงรับ เป็นการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนในลักษณะที่มีสื่อมวลชน หรือผู้ให้ความสนใจติดต่อขอสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องที่คนต้นแบบไม่ได้เป็นคนกำหนดประเด็นทางการสื่อสารด้วยตัวเอง แต่เป็นผู้อื่นกำหนดเอาไว้ให้

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตออร์แกนิกในฐานะนวัตกรรมทางสังคมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวันของคนในสังคม และท้ายที่สุดมีเป้าหมายอยู่ที่ความยั่งยืนของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศซึ่งตรงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทยและของสหประชาชาติในระดับโลก ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบด้วยการ 1) หาความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิกในมิติต่าง ๆ เพื่อให้ทราบว่ามิติใดบ้างที่ซ่อนอยู่ภายใต้การใช้ชีวิตในลักษณะนี้เพื่อที่จะสามารถเผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวันได้ 2) หาลักษณะของการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิก เพื่อให้ทราบว่าคนต้นแบบทำการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกได้อย่างไรบ้าง 3) เป้าหมายของการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิก เพื่อให้ทราบว่าคนต้นแบบวิถีชีวิตออร์แกนิกดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางนี้ด้วยจุดมุ่งหมายอะไร และ 4) หากกลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนของคนต้นแบบเพื่อให้ทราบว่าใครบ้างที่คนต้นแบบให้ความสนใจ

เกษตรออร์แกนิก ประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ 1) ด้านสุขภาพ (คำนึงถึงสุขภาพของครอบครัวของทุกชีวิตในระบบนิเวศ) 2) ด้านการดูแลเอาใจใส่ (ดำเนินการอย่างระมัดระวังโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ) 3) ด้านความเป็นธรรม (ความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในระบบห่วงโซ่อาหาร) 4) ด้านระบบนิเวศ (คำนึงถึงทุกชีวิตและความสมดุลของสิ่งแวดล้อม) (วิฑูรย์ ปัญญากุล และเจษณี สุขจิตติกาล, 2555) โดยผู้วิจัยนำแนวคิดพื้นฐานของเกษตรออร์แกนิกมาเป็นมิติหลัก และค้นหามิติเพิ่มเติมจากความหมายในเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดหลักที่งานวิจัยชิ้นนี้นำมาใช้ คือ 1) การพัฒนาอย่างยั่งยืนของท่านพระธรรมปิฎก คือ การแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดความยั่งยืนแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับฐานความคิดที่มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ กับ ระดับปฏิบัติการที่มอง

พฤติกรรมของมนุษย์ว่ามีการปฏิบัติตัวอย่างไรต่อโลก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) และ 2) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) ของสหประชาชาติ ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมาย เพื่อใช้เป็นทิศทางการพัฒนาดังแต่เดือน กันยายน พ.ศ. 2558 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 25573

งานวิจัยนี้ใช้ศาสตร์การตีความเรื่องเล่าของ Paul Ricoeur (Ricoeur, P., 1981) จากรูปแบบกระบวนการตีความที่พัฒนาโดย แอนเดอร์ส ลินด์เซธ และ แอสทริด นอร์เบิร์ก เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อหาความหมายของวิถีชีวิตออร์แกนิก มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การทำความเข้าใจตามธรรมชาติ (2) การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง (3) การทำความเข้าใจอย่างครอบคลุม (Comprehensive Understanding) (4) การรายงานผล (5) การเข้าครอบครอง (Lindseth, A., and Norberg, A., 2004)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิกในมิติต่าง ๆ ของคนต้นแบบ
2. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) กับเรื่องเล่าของคนต้นแบบในสื่อสังคมออนไลน์และสื่อประเภทต่าง ๆ มีเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นข้อมูล (Data) และศาสตร์การตีความเรื่องเล่าของปอล ริเกอร์ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยทำการศึกษากับคนต้นแบบและ/หรือผู้ร่วมขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิก จำนวน 13 คน คนต้นแบบในการศึกษานี้ จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิถีชีวิตบนพื้นฐานแนวคิดของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและมีการแบ่งปันการเรียนรู้ของตนเองให้กับผู้อื่นผ่านช่องทางการสื่อสารชนิดต่าง ๆ

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก In-depth interview ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการสัมภาษณ์กับคนต้นแบบและ/หรือผู้ร่วมขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิก จำนวน 13 คน ที่มีลักษณะการสื่อสารในเชิงรุกด้วยการแบ่งปันความรู้ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

การทำ Textual Analysis กับเรื่องเล่าของคนต้นแบบที่อยู่ในสื่อประเภทต่าง ๆ ใช้แนวคิดการเล่าเรื่องและศาสตร์การตีความเรื่องเล่าของปอล ริเกอร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์

โดยมีแนวทางการวิเคราะห์ คือ นำศาสตร์การตีความของ Paul Ricoeur (1981) มาปรับใช้ด้วยรูปแบบของ Lindseth and Norberg ผ่านกระบวนการตีความ 5 ขั้นตอน

1) การทำความเข้าใจตามธรรมชาติ 2) การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง 3) การทำความเข้าใจอย่างครอบคลุม 4) การรายงานผล และ 5) การเข้าครอบครอง โดยคนต้นแบบในการศึกษานี้ประกอบด้วย

1. คุณโจน จันโต ชาวมุขชนพันธุ์พรหม (ชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในแนววิถีออร์แกนิก) ผู้บุกเบิกการสร้างบ้านดินในประเทศไทย และผู้ร่วมก่อตั้งธรรมธุรกิจ (ธุรกิจตามรอยศาสตร์พระราชา)

2. คุณจรรุวรรณ สุพลไร่ ผู้ประสานงานกลุ่มกลับบ้านมาสานฝัน (Isaan Yfarm) กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันหลังให้เมืองและงานประจำ เพื่อกลับไปใช้ชีวิตตามแนววิถีออร์แกนิกที่ภูมิลำเนา

3. คุณศิริกุล ชี้อต่อชาติ (คุณป้อม) เปิดศูนย์เรียนรู้ป่าป้อมปลูกผัก ผู้ร่วมขับเคลื่อนโครงการห้องครัวคนเมือง (นำเสนอการใช้วิถีออร์แกนิกผ่านการปรุงอาหารและกิจกรรมในห้องครัว)

4. คุณศิริวิมล กิตะพานิชย์ ผู้บุกเบิกและผู้บริหารไร่รื่นรมย์ เป็นไร่ที่ใช้เกษตรวิถีออร์แกนิกเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนบริเวณโดยรอบไร่ และใช้พื้นที่ไร่เป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อให้ผู้สนใจมีประสบการณ์ตรงต่อวิถีชีวิตออร์แกนิก

5. รศ. กษิตศ อื้อเขียวชาญกิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรผสมผสานโดยไม่ใช้สารเคมี

6. คุณวัลลภา แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด กรรมการผู้จัดการบริษัทอินทรีย์เครือข่ายนวัตกรรมสากล ผู้ร่วมบุกเบิกบริษัทสวนเงินมีมา (กิจการเพื่อสังคม ที่ร่วมผลักดันประเด็นวิถีชีวิตออร์แกนิกสู่สังคม)

7. คุณวิฑูรย์ เรืองเลิศปัญญากุล ผู้อำนวยการ GreenNet องค์กรเพื่อสังคมที่ส่งเสริมการทำเกษตรออร์แกนิก มีภารกิจหลักในการส่งเสริมด้านการตลาด โดยเฉพาะการเชื่อมประสานระหว่างเกษตรกรในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก กลุ่มธุรกิจชุมชนและผู้บริโภค และทำหน้าที่เผยแพร่แนวทางเกษตรออร์แกนิกและพัฒนากระบวนการตลาดทางเลือก

8. คุณฮันส์ แวนวิลเลี่ยนส์วาร์ด ที่ปรึกษาบริษัทอินทรีย์เครือข่ายนวัตกรรมสากล ผู้ร่วมก่อตั้งสวนเงินมีมา (กิจการเพื่อสังคม) และเป็นหลักในการก่อตั้ง School of well-being ที่ส่งเสริมงานวิจัยเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติบนความเป็นองค์กร

9. คุณอรุช นวราช กรรมการผู้จัดการบริษัท สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเลขาธิการมูลนิธิสังคมสุขใจ เป็นผู้ประกอบการโรงแรมที่ส่งเสริมวิถีออร์แกนิกจนเกิดเป็นสามพรานโมเดล และสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารทั้งห่วงโซ่อาหาร

10. คุณนคร ลิมปคุปตถาวร มีฉายาว่า เจ้าชายผัก ผู้ก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก เป็นเกษตรกรในเมืองผู้ร่วมบุกเบิกระบบ Community-Supported Agriculture หรือ CSA นำพาผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีแนวคิดในวิถีออร์แกนิกเหมือนกันมาช่วยเหลือกัน

11. คุณอดิศักดิ์ เหล่าพิมพ์ ผู้พยายามใช้ชีวิตในวิถีออร์แกนิก ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตนได้เรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ ด้วยการทำเว็บไซต์ organicfarmthailand ช่อง YouTube และสื่อสังคมออนไลน์

12. คุณ Sho Oga ชาวญี่ปุ่น ผู้เป็นเจ้าของบริษัท HarmonyLife ทำธุรกิจในประเทศไทย ด้วยปณิธานที่ทุกกิจกรรมของบริษัทต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

13. คุณกัญญารักษ์ โคเบลท์ ผู้สืบทอดไร่ลุงคริส ซึ่งเป็นไร่ของคุณพ่อที่ต้องการฟื้นฟูระบบนิเวศบริเวณโดยรอบไร่ ซึ่งขณะนั้นเป็นภูเขาหัวโล้น จนกลับมาเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็ได้ต่อยอดปณิธานของคุณพ่อด้วยการใช้พื้นที่ไร่ จัดกิจกรรมเพื่อปลูกความรักต่อธรรมชาติไว้ในหัวใจเด็ก ๆ ผ่านกิจกรรมครอบครัว

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถแบ่งผลการศึกษาวางออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ 1) ความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิกในมิติต่าง ๆ ของคนต้นแบบ 2) ลักษณะการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ 3) เป้าหมายของการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ และ 4) กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิกในมิติต่าง ๆ จากมุมมองของคนต้นแบบผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตออร์แกนิกในสังคมไทยนั้นกินความหมายกว้างกว่าและหลากหลายกว่าพื้นฐานวิธีคิดของการเกษตรออร์แกนิกซึ่งมีเพียง 4 มิติแรกเท่านั้น ทั้งนี้มีความหมายดังกล่าวดังต่อไปนี้

1.1 มิติด้านสุขภาพ ซึ่งหมายรวมถึง การนำองค์ความรู้พื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพ การมีวิถีชีวิตออร์แกนิกทั้งเพื่อสุขภาพของตนเองและสุขภาพของผู้อื่นในสังคม ทั้งนี้ เพื่อเกิดความสุข และความเป็นอยู่ที่ดีของทุกชีวิตในระบบนิเวศ (Well-being) นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการที่วิถีออร์แกนิกเปิดโอกาสให้มีทางเลือกด้านสุขภาพอีกด้วย

1.2 มิติด้านการดูแลสุขภาพใจใส คือ การดำเนินการต่าง ๆ ในกิจกรรมชีวิตประจำวันอย่างระมัดระวังโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ

1.3 มิติด้านนิเวศวิทยา คือ การให้ความสำคัญกับระบบนิเวศและพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งความหลากหลาย

1.4 มิติด้านความเป็นธรรม คือ คำนึงถึงความเป็นธรรมต่อคนรุ่นหลัง และความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่อาหาร

1.5 มิติด้านชุมชนหรือท้องถิ่น คือ ความสัมพันธ์อันดีต่อกันของคนในชุมชน และ การธำรงรักษาความเป็นท้องถิ่น

1.6 มิติด้านเครือข่าย คือ การเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อาทิ การเชื่อมโยงผู้ใช้วิถีชีวิตออร์แกนิกด้วยกันเอง การเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับผู้บริโภค รวมไปถึง การสร้างจิตสำนึกใหม่ร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มเหล่านี้

1.7 มิติด้านองค์ความรู้ ซึ่งหมายถึงการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการสร้างและเสริมวิถีชีวิตออร์แกนิก ได้แก่ การนำวิธีคิดจากศาสตร์อื่นๆมาประยุกต์เข้ากับในวิถีชีวิตออร์แกนิก การนำองค์ความรู้มาถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิถีของธรรมชาติ การสร้างศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของวิถีชีวิตออร์แกนิก และ การพยายามให้คำจำกัดความของวิถีออร์แกนิกให้เกิดที่เข้าใจกว้างขวางขึ้น

1.8 มิติด้านความยั่งยืน คือ การกระทำที่นำมาซึ่งความยั่งยืนของชุมชนและสังคมโดยรวม

1.9 มิติด้านการใช้ชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิตแบบอยู่ร่วมกันและสอดคล้องไปกับธรรมชาติรอบตัว การใช้ชีวิตด้วยการอาศัยอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติบนพื้นฐานของความพอเพียง การใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล การใช้ชีวิตอย่างเห็นคุณค่าของการปลูกพืชผักออร์แกนิก อีกทั้งการใช้ชีวิตที่เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นด้วย

1.10 มิติด้านการพึ่งตนเอง คือ การใช้ชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองเป็นหลัก โดยอาศัยความรู้พื้นฐาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่างพึ่งพากันของสมาชิกในชุมชน รวมถึงการทำเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้

1.11 มิติด้านอาหาร คือ การประยุกต์ใช้วิถีชีวิตออร์แกนิกเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร อธิปไตยทางอาหาร และการผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อคนในสังคม

1.12 มิติด้านสังคม คือ วิถีชีวิตออร์แกนิกมีส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างสังคมที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดมิตรภาพและการแบ่งปันกันในสังคม

1.13 มิติด้านการทำเกษตร คือ วิถีชีวิตออร์แกนิกคือวิถีชีวิตที่มองเห็น การทำการเกษตรเป็นการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ การทำการเกษตรกรรมคือวิถีชีวิต ดังนั้น การใช้เกษตรวิถีออร์แกนิกจึงเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า เป็นการเกษตรที่ได้มาตรฐานและได้รับการรับรอง

2. ลักษณะการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมผ่านเรื่องเล่าวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ

คนต้นแบบมีการสื่อสารและอาศัยช่องทางในการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกใน 3 ลักษณะใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ คือ 1) การสื่อสารผ่านการเปิดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และอาศัยแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นช่องทางในการสื่อสารและถ่ายทอดวิถีชีวิตออร์แกนิก ทั้งนี้ การเปิดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ นั้น จะมีการเปิดพื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัยให้ผู้สนใจเข้ามารับประสบการณ์ตรง และการใช้พื้นที่ไร่เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนรู้ 2) การสื่อสารผ่านการทำงานในบทบาทต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับอาชีพของคนต้นแบบแต่ละคน เช่น บทบาทอาจารย์ด้านการเกษตร บทบาทนักขับเคลื่อนขององค์กรเพื่อสังคม บทบาทนักธุรกิจที่ใช้ธุรกิจเป็นเครื่องมือสนับสนุนวิถีชีวิตออร์แกนิก เป็นต้น 3) การสื่อสารผ่านการสร้างเรื่องเล่าในสื่อต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็นการสื่อสารในเชิงรุกและเชิงรับ การสื่อสารในเชิงรุกของคนต้นแบบนั้นเกิดจากความคิดริเริ่ม และการลงมือทำโดยคนต้นแบบเอง อาทิ การผลิตหนังสือ การสร้างภาพยนตร์สารคดี การผลิตสื่อเองบนเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ ในขณะที่การสื่อสารในเชิงรับนั้นเกิดจากการที่วิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบถูกถ่ายทอด บอกเล่าโดยบุคคลอื่น อาทิ การที่คนต้นแบบได้รับการติดต่อจากสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อขอสัมภาษณ์

2.1 เป้าหมายของการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบการดำเนินชีวิตในวิถีออร์แกนิกมีจุดมุ่งหมาย 4 ประเภท

2.1.1 จุดมุ่งหมายที่ห้าเพื่อตัวเอง ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นที่จิตใจและการกระทำเป็นหลัก กล่าวคือ ในเรื่องของจิตใจนั้น คนต้นแบบมุ่งหวังที่ยกระดับจิตวิญญาณตนเองให้สูงขึ้น เพื่อให้รู้สึกว่าการใช้ชีวิตนั้นมีความหมาย เกิดความกล้าหาญที่จะเผชิญกับความกลัว คนต้นแบบเชื่อว่าการดำเนินชีวิตในวิถีออร์แกนิกจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องความพอเพียงได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงทำให้ชีวิตมีความสุขด้วย ส่วนในเรื่องการกระทำนั้น คือ การดำเนินชีวิตในวิถีออร์แกนิกคือการใช้ชีวิตที่สอดคล้องไปกับธรรมชาติ การได้ใช้ชีวิตและมีที่พักอาศัยที่ใกล้ชิดธรรมชาติ การมีสุขภาพที่ดี อีกทั้งยังเป็นการใช้ชีวิตที่จะไม่สร้างปัญหาหรือส่งผลกระทบต่อทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการรักษาสมดุลในชีวิตและการทำงาน ทำให้มีความพร้อมที่จะเผชิญความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิต

2.1.2 จุดมุ่งหมายเพื่อสังคม การใช้ชีวิตในวิถีออร์แกนิกด้วยตัวเองนั้นมีส่วนสำคัญที่จะทำให้สังคมดีขึ้น เพราะเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม มีการรื้อฟื้นลักษณะความสัมพันธ์ในแบบที่เคยเกิดขึ้นในสังคมไทยในอดีต อีกทั้งยังสร้างความตระหนักรู้และพัฒนาเทคนิควิธีการที่จะรับมือหรือจัดการกับปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ นอกจากนี้ ยังสามารถนำแนวคิดด้านเกษตรวิถีออร์แกนิกมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ส่วนการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกนั้นจะทำให้วิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นประเด็นที่มีความแพร่หลาย สังคมให้ความสนใจ และจะส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนผู้มีวิถีชีวิตออร์แกนิกอีกด้วย

2.1.3 จุดมุ่งหมายเพื่อระบบนิเวศโดยรวม เป็นการกระทำเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีแบบองค์รวมของสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตในระบบนิเวศ (Well-being)

2.1.4 การกระทำที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน เป็นการผนวกรวม 3 ประเด็น ข้างต้นเข้าไว้ด้วยกัน แล้วมองไปที่อนาคต โดยอาศัยการปลูกฝังรากฐานวิสัยคิดที่จะอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติอย่างสมดุลเข้าไปในหัวใจคน และแสวงหาหนทางใหม่ร่วมกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สมดุล

3. กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกของคนต้นแบบ

กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตของคนต้นแบบแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม ผู้สนใจทั่วไป กับ กลุ่มเฉพาะ ทั้งนี้ กลุ่มผู้สนใจทั่วไป เป็นคนในสังคมที่เกิดความสนใจอยาก เรียนรู้วิถีชีวิตออร์แกนิกจึงติดต่อคนต้นแบบเพื่อขอเรียนรู้ ส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเฉพาะ นั้นจะเป็นการกำหนดกลุ่มตามภูมิหลังหรือกิจกรรมของคนต้นแบบ เช่น อาจจะกำหนด กลุ่มเป้าหมายเฉพาะตามสาขาอาชีพ (เกษตรกร และ นักเรียน นักศึกษา) ตามถิ่นที่อยู่อาศัย (กลุ่มคนเมือง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบไร่) ตามกลุ่มอายุ (กลุ่มเด็กและครอบครัว กลุ่ม เยาวชน) ตามระดับความใกล้ชิดหรือลักษณะความสัมพันธ์ (เพื่อน และครอบครัว) ตามกลุ่ม ทางเศรษฐกิจ (กลุ่มลูกค้า กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบห่วงโซาอาหาร) เป็นต้น

อภิปรายผล

ความหมายมิติต่าง ๆ ของวิถีชีวิตออร์แกนิกที่เป็นข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ สามารถ จำแนกออกเป็นมิติด้านการพัฒนาเพื่อเป้าหมายด้านความยั่งยืนของสังคมได้ ดังนี้

1. มิติด้านการพัฒนา

มิติด้านการพัฒนาที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตออร์แกนิกสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเด็น คือ การพัฒนาที่เกี่ยวกับคน (People) การพัฒนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (Economics) การพัฒนาที่ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Planet) การพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขของสังคม (Peace) และการพัฒนาบนความร่วมมือ (Partnership)

1.1 การพัฒนาที่เกี่ยวกับคน (People) ของวิถีชีวิตออร์แกนิกถูกสะท้อนผ่าน มิติด้านการพึ่งตนเอง มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านการใช้ชีวิต กล่าวคือ

1.1.1 มิติด้านการพึ่งตัวเอง การใช้ชีวิตในวิถีออร์แกนิกนั้นเป็นความ พยายามลดการพึ่งพาจากภายนอกในเรื่องปัจจัยสี่ กล่าวคือ 1) ด้านที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตออร์แกนิก ถูกนำเสนอผ่านภูมิปัญญาการสร้างที่อยู่อาศัยเองจากดินและวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้จากใน

ท้องถิ่น 2) ด้านอาหาร ถูกนำเสนอผ่านการปลูกพืชพรรณธัญญาหารด้วยวิธีที่หลีกเลี่ยงการทำลายและรบกวนระบบนิเวศทางธรรมชาติ 3) ด้านเครื่องนุ่งห่ม การใช้ชีวิตในวิถีออร์แกนิกสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคไว้ในครัวเรือน และ 4) ด้านยารักษาโรค การใช้ชีวิตในวิถีออร์แกนิกมุ่งเน้นให้มีการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ซึ่งแนวความคิดที่พึ่งตนเองเหล่านี้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานและลดความเปราะบางต่อเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนในอนาคตได้

1.1.2 มิติด้านสุขภาพ การมีวิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดความสุขในจิตใจ และมีความสุขจากสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง นอกจากนี้แล้ว ยังส่งผลจนถึงการช่วยสนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีสุขภาพที่ดีไปด้วย ผ่านทางการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีสังเคราะห์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดี (wellbeing) ของทุกชีวิตในระบบนิเวศ

1.1.3 มิติด้านการใช้ชีวิต มิติด้านนี้สะท้อนใน 2 ระดับ คือ ระดับฐานความคิด และ ระดับปฏิบัติการหรืออีกนัยหนึ่งคือพฤติกรรมการแสดงออก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) ในระดับฐานความคิดนั้น ผู้มีวิถีชีวิตออร์แกนิกล้วนตั้งมั่นอยู่บนความพอเพียง เพราะพวกเขาเหล่านี้ต้องการทำชีวิตของตนเองให้มีความหมายที่มากกว่าการทำเพื่อตัวเอง และมีมุมมองแบบองค์รวม (Holistic viewpoint) จึงทำให้มองทุกสิ่งในธรรมชาติรวมถึงมนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกัน ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาในระดับปฏิบัติการจะพบว่ามี ความพยายามที่จะสรรหาหนทางที่จะดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องไปกับธรรมชาติรอบตัว หรือแม้แต่วิถีทางที่จะได้อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น เห็นคุณค่าของการปลูกผักออร์แกนิกที่ทำให้ผลผลิตมีพลังชีวิตจากการเติบโตตามธรรมชาติ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (Economics) ในที่นี้จะหมายถึงความถึงความมั่งคั่งที่ไม่ได้ใช้เงินเป็นเกณฑ์หลักในการวัด แต่ใช้การทำเกษตรวิถีออร์แกนิกเป็นเครื่องมือซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายระดับ กล่าวคือ 1) ระดับประเทศ วิถีชีวิตออร์แกนิกจะก่อให้เกิดความมั่นคงและมีอธิปไตยทางอาหาร เนื่องจากมีความหลากหลายของเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น 2) วิถีชีวิตออร์แกนิกจะเปิดโอกาสให้เศรษฐกิจชุมชนเติบโต ในแง่ของผลผลิตจากท้องถิ่น การรวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 3) วิถีชีวิตออร์แกนิกจะสร้างชีวิตที่ดีกว่าให้กับเกษตรกร เนื่องจากการเกษตรออร์แกนิกเป็นวิถีทางการเกษตรที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากเพื่อจะนำไปซื้อหาเมล็ดพันธุ์และสารเคมีในการเพาะปลูก ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องให้เกษตรกรไม่ต้องเป็นหนี้ (วิฑูรย์ ปัญญากุล และเจษฎา สุขจิตติกาล, 2555)

1.3 การพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Planet) ด้วยฐานความคิดของเกษตรวิถีออร์แกนิก คือ มิติด้านนิเวศวิทยา และมิติด้านการดูแลเอาใจใส่ ทำให้การดำเนินกิจกรรมในวิถีนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเห็นความสำคัญของระบบนิเวศและดำรง

ไว้ซึ่งความหลากหลาย รวมถึงการดำเนินการอย่างระมัดระวังโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อ
ธรรมชาติเป็นสำคัญ

1.4 ความสงบสุขของสังคม (Peace) ความสงบสุขของสังคมในวิถีชีวิต
ออร์แกนิกสะท้อนผ่าน มิติด้านความเป็นธรรม โดยเน้นไปที่กลุ่มบุคคลสองกลุ่มด้วยกัน คือ
กลุ่มบุคคลแรกเป็นกลุ่มบุคคลที่มีชีวิต ใช้ทรัพยากร และอยู่ร่วมกับธรรมชาติในปัจจุบัน เมื่อ
มองจากมุมของสังคมปัจจุบันและมองในเชิงเศรษฐกิจ จะพบว่าการใช้วิถีชีวิตออร์แกนิกก่อให้เกิด
เกิดความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่อาหารทุกคน กับ กลุ่มบุคคลที่สองซึ่งเป็น
กลุ่มบุคคลที่จะมีชีวิต ใช้ทรัพยากรและอยู่ร่วมกับธรรมชาติในอนาคต จะพบว่าการใช้วิถีชีวิต
ออร์แกนิกจะสร้างความเป็นธรรมต่อคนรุ่นหลัง อันเนื่องมาจากการรักษาความสมดุลของระบบ
นิเวศโดยไม่เบียดเบียนทรัพยากรของคนรุ่นก่อนหน้า ดังนั้นความสงบสุขของสังคมจึงเกิดขึ้น
ผ่านทั้งมุมมองทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศ ขณะเดียวกันลักษณะทางสังคมจากพื้นฐานวิถีคิด
ของคนวิถีออร์แกนิก เป็นสังคมที่เน้นการอยู่ร่วมกันบนมิตรภาพและการแบ่งปัน

1.5 การพัฒนาบนความร่วมมือ (Partnership) หมายความว่าความร่วมมือ
อันเกิดมาจากการสร้างเครือข่าย ไม่ว่าจะในลักษณะกึ่งทางการหรือเครือข่ายฉันทน์เพื่อน ทั้งนี้
เครือข่ายที่มีลักษณะแบบกึ่งทางการคือเครือข่ายระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตกับผู้บริโภค อาทิ
การตลาดระบบสมาชิก (Community Support Agriculture, CSA) เป็นต้น ส่วนลักษณะฉันทน์
เพื่อนนั้นจะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตามเป้าหมายที่แต่ละกลุ่มได้
วางเอาไว้

2. วิถีชีวิตออร์แกนิกกับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

การพัฒนาในมิติต่าง ๆ ของวิถีชีวิตออร์แกนิกทั้ง 5 ประเด็น สามารถสะท้อนให้เห็นถึง
ความสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของ
สหประชาชาติ ทั้งในแง่สังคม (เน้นการพัฒนาคน) เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการ
สะท้อนผ่านการพัฒนาที่เกี่ยวกับคน (People) การพัฒนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (Economics)
และการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Planet) โดยมีความสงบสุขของสังคม
(Peace) การพัฒนาบนความร่วมมือ (Partnership) เป็นปัจจัยช่วยสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมาย
ของ 3 มิติข้างต้น (โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2560)
กล่าวคือ การมีสังคมที่สงบสุขเกื้อกูล และเครือข่ายที่ร่วมสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตร่วมกัน
เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินการด้านอื่น ๆ

หากเปรียบเทียบจุดต่างของการพัฒนาที่ยั่งยืนในวิถีชีวิตออร์แกนิกกับเป้าหมาย
การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ของสหประชาชาติ จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตออร์แกนิกสะท้อนการ
พัฒนาที่ยั่งยืนได้ถึงระดับฐานความคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มองว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ
ธรรมชาติ เป็นเพียงผู้ปรับตัวและแสวงหาวิถีการที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล เมื่อผู้ใช้

ชีวิตด้วยวิถีออร์แกนิกสามารถตั้งต้นด้วยวิธีคิดแบบนี้แล้วก็นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับปฏิบัติการ กล่าวคือ พฤติกรรมที่แสดงออกมาผ่านการดำเนินชีวิตนั้นเป็นไปตามแนวทางที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลให้ได้มากที่สุด จะเห็นได้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยวิถีชีวิตออร์แกนิกนั้นมีความรอบด้านและหยั่งลึกได้มากกว่าเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติที่ได้กำหนดเอาไว้เป็นข้อๆ ถึง 17 ข้อ โดยแต่ละเป้าหมายเป็นข้อกำหนดในเชิงพฤติกรรมต่อประเด็นต่าง ๆ เพื่อต้องการมุ่งสู่ความยั่งยืนในท้ายที่สุด อย่างไรก็ตาม เป้าหมายเหล่านั้นมีลักษณะแบบแยกส่วน (Swain, R. B., 2018) มองไม่เห็นระดับฐานรากวิธีคิด ทำให้ขาดความเชื่อมโยงไปสู่ปฏิบัติหรือการนำไปใช้ดำเนินชีวิตจริง จึงกล่าวได้ว่า เป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติเป็นเพียงความต้องการให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับปฏิบัติการเท่านั้น แต่ไม่มีวิธีคิดที่เชื่อมโยงทุกเป้าหมายเข้าด้วยกันในระดับฐานรากวิธีคิด

สรุป

วิถีชีวิตออร์แกนิกเป็นนวัตกรรมสังคม เพราะเกิดขึ้นมาจากการพยายามหาหนทางเพื่อเผชิญความท้าทายในชีวิตประจำวัน มีวิธีการและพื้นฐานเพื่อสังคม มีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนรากฐานวิธีคิดในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล การขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกมีขั้นตอนแบบเป็นหนึ่งในกำลังหลัก โดยคนต้นแบบทำการขับเคลื่อนวิถีชีวิตออร์แกนิกผ่าน 3 ช่องทาง คือ 1) เปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 2) ผ่านการทำงานในบทบาทต่าง ๆ ของคนต้นแบบ และ 3) ผ่านการสร้างเรื่องเล่าในสื่อต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็นการสื่อสารในเชิงรุกและเชิงรับ

คนต้นแบบให้ความหมายวิถีชีวิตออร์แกนิก 13 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติด้านสุขภาพ 2) มิติด้านการดูแลเอาใจใส่ 3) มิติด้านนิเวศวิทยา 4) มิติด้านความเป็นธรรม 5) มิติด้านชุมชนหรือท้องถิ่น 6) มิติด้านเครือข่าย 7) มิติด้านองค์ความรู้ 8) มิติด้านความยั่งยืน 9) มิติด้านการใช้ชีวิต 10) มิติด้านการพึ่งตนเอง 11) มิติด้านอาหาร 12) มิติด้านสังคม และ 13) มิติด้านการทำการเกษตร โดยแฝงมิติด้านการพัฒนาซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเด็น คือ การพัฒนาที่เกี่ยวกับคน (People) การพัฒนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (Economics) การพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Planet) ความสงบสุขของสังคม (Peace) และการพัฒนาบนความร่วมมือ (Partnership) และที่สำคัญที่สุด คือ วิถีชีวิตออร์แกนิกสะท้อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถึงระดับฐานความคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มองว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทำให้ผู้มีวิถีชีวิตออร์แกนิกแสดงออกในชีวิตประจำวันตามแนวทางที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล อันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนของทั้งสังคมโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย เนื่องจากวิถีชีวิตออร์แกนิกตั้งอยู่บนรากฐานแนวคิด และวิถีปฏิบัติที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ระเบิดจากข้างใน ไม่สามารถถ่ายทอดบริบทแวดล้อมและทุกรายละเอียดของการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีข้อจำกัด โดยรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญที่สุด คือ การมีประสบการณ์ตรง ฉะนั้นหากหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรเพื่อสังคมที่ต้องการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมไทย หรือการเกษตรวิถีออร์แกนิก ควรสร้างรูปแบบการสื่อสารที่สามารถแสดงผลลัพธ์ให้เป็นที่ประจักษ์ เช่น การที่สังคมมีคณตั้นแบบดำเนินชีวิตให้เห็นก่อน หรือ การมีพื้นที่เรียนรู้ให้ได้ลงมือทำจริง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). (2560). *ว่าด้วยเป้าหมาย (Goals) 17 เป้าของ SDGs*. เรียกใช้เมื่อ 27 มกราคม 2562 จาก <https://sdgmove.wordpress.com/2017/06/01/goals/>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล และเจษฎี สุขจิรัตติกาล. (2555). *ความรู้เบื้องต้นเกษตรอินทรีย์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.
- สุดใจ ชำชนมณี. (2555). *บุกรังโจน*. กรุงเทพมหานคร: สหกรณ์ดีลังกาคิดเซ.
- Lindseth, A., and Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18(1), 145-153.
- Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the Human Sciences*. Trans. John Thompson. New York: Cambridge University Press.
- Swain, R. B. (2018). A critical analysis of the Sustainable Development Goals. In L. Filho & W. Cham (Eds.) *Handbook of sustainability science and research*. New York: NY: Springer.

TEPSIE. (2014). Social innovation theory and research: a guide for researchers. Retrieved january 7, 2019, from https://iupe.files.wordpress.com/2015/11/tepsieresearch_report_final_web.pdf

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ
ในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย*

THE DEVELOPMENT OF MANAGEMENT MODEL FOR HEALTH
SECURITY FUND IN LOCAL THE NORTHEASTERN OF THAILAND

จรัสทิพย์ ดังกิจเจริญ

Charatthip Dangkitcharoen

บุษกร สุขแสน

Busakorn Suksan

ธนกฤต ทูริสุทธิ์

Thanakrit Thurisut

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udonthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: diamondcopy@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย วิธีการดำเนินการวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความรู้ความเข้าใจระดับการปฏิบัติและความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบ t-test (One-sample t-test) ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย พบว่า ภาพรวมปัญหาค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน ลำดับที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการของคณะกรรมการกองทุนฯ ลำดับที่ 3 ด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน การยืนยันข้อมูลการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ผู้ตรวจและยืนยันข้อมูล เห็นด้วยทั้งหมดว่าข้อมูลสภาพปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ทั้ง 5 ด้าน

* Received 5 November 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 24 November 2019

2. ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย พบว่า การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา และวิธีการประเมิน รายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน มีจำนวน 9 กิจกรรม 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุน มีจำนวน 3 กิจกรรม ด้านการติดตามและผลประเมินผลการดำเนินงาน มีจำนวน 3 กิจกรรม และผลการประเมินรูปแบบ ความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.52) ความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.54) ความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.50) และความถูกต้องครอบคลุม ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.50) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ด้าน

คำสำคัญ: การพัฒนา รูปแบบ, การบริหารจัดการ, กองทุนหลักประกันสุขภาพ, ท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were 1) to study problems in the management of health funds in the local or Northeast of Thailand 2) to develop the management model of the fund committee. This is Mixed Method Research between Quantitative and Qualitative Research, and analyze information by using T-test (One-sample t-test), Frequency, Percentage, Mean, and standard deviation.

The result of this research:

1. The problems in the management of health funds in the local or Northeast of Thailand in overview has a Mean at the middle level and be descending order 1. Public relations 2. Participation of fund committee 3. Role of the fund committee.

2. The result of determining the management model of health funds in local or Northeast of Thailand was showed evolution of management model consist of principle, objective encouragement activities, and evaluation as following details 1) Fund public relations for 9 activities 2) participation of fund committee for 3 activities, the follow-up and evaluation of the process of working for 3 activities. The result of evaluation was possibility ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.52), Usefulness ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.54), suitability ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.50), and accuracy

($\bar{X}$ =3.92, S.D.= 0.50). the Mean higher than 3.51, Four issues were passed the assessment.

Keywords: Model Development, Management, Health Insurance Fund, Local

บทนำ

องค์การอนามัยโลก และประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการสร้างหลักประกันสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพเป็นอันมาก โดยผู้ที่ผ่านมาได้พิสูจน์ชัดเจนว่า แม้ระบบสาธารณสุขจะมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าสักเพียงใด ถ้าปราศจากการบริหารจัดการที่ดี ก็จะไม่สามารถตอบสนองต่อ ความต้องการและความจำเป็นทางสุขภาพของประชาชนได้อย่างทั่วถึง การสร้างหลักประกันสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการบรรลุเป้าหมายของความเป็นธรรมทางสุขภาพ (Equity) ประสิทธิภาพการบริการ (Efficiency) ควบคู่กันไป ซึ่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 18 (8) และ มาตรา 47 ได้กำหนดให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้การสนับสนุนและกำหนดกฎเกณฑ์ให้องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และภาคเอกชนที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแสวงหาผลกำไร ดำเนินงานและบริหารจัดการเงินทุนในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับบุคคลในพื้นที่ โดยกำหนดให้คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้การสนับสนุนและประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ โดยให้ได้รับค่าใช้จ่ายจากกองทุนหลักประกันสุขภาพ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2557)

ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่เริ่มดำเนินการนับตั้งแต่ได้มีประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์ เพื่อสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2549 ซึ่งในปีแรกมีองค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาลนำร่องจัดตั้งกองทุนรวม 888 แห่ง โดยเน้นเรื่องการแพทย์ฉุกเฉิน การเสริมสร้างสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพ และการดำรงชีวิต ตลอดจนส่งเสริมกลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยง กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังที่อยู่ในเขตพื้นที่ มีสวัสดิการชุมชนรองรับและสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการติดตามประเมินผลกองทุน จึงพัฒนาระบบการรายงานผลการดำเนินงานและด้านการเงินของแต่ละกองทุนผ่านเว็บไซต์ ของ

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ โดยให้กองทุนเป็นผู้บันทึกข้อมูลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถติดตามการดำเนินงานได้ครอบคลุมทุกกองทุน ต่อมาในปี 2557 คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพได้พิจารณาเห็นสมควรให้ปรับปรุงหลักเกณฑ์เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ให้มีความเหมาะสมเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2557)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย รับผิดชอบการดำเนินงานพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร ซึ่งเริ่มมีการดำเนินการจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น นำร่องร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแต่ละจังหวัดโดยดำเนินการคัดเลือกองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่มีความพร้อมและมีความประสงค์เข้าร่วมดำเนินงานด้านส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและฟื้นฟูสมรรถภาพในท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล จะต้องมีความสมบูรณ์ คือมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในพื้นที่มาก่อน ตลอดจนจะต้องมีความพร้อมในการอุดหนุนงบประมาณเพื่อสมทบกับเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติตามอัตราส่วนที่กำหนด หลังจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลจะดำเนินการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุน หลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่ดูแลสุขภาพของบุคคลในพื้นที่ คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี องค์ประกอบของคณะกรรมการมาจากหลายภาคส่วนซึ่งส่วนหนึ่งมาโดยตำแหน่ง และอีกส่วนมาจากการคัดเลือกกันเอง ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประธานกรรมการ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ เป็นรองประธานกรรมการ 3) สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สภามอบหมายเป็นกรรมการ 4) หัวหน้าหน่วยบริการปฐมภูมิในพื้นที่ เป็นกรรมการ 5) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ เป็นกรรมการ 6) ผู้แทนหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เป็นกรรมการ 7) ผู้แทนศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพประชาชนหรือหน่วยรับเรื่องร้องเรียนอิสระในพื้นที่ เป็นกรรมการ 8) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ 9) ผู้อำนวยการหรือหัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมหรือส่วนสาธารณสุขที่เรียกชื่ออื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมาย เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2557)

การบริหารจัดการของกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นที่ผ่านมา ยังขาดการบูรณาการ ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทำให้การนํานโยบายการพัฒนาสุขภาพที่สำคัญไปปฏิบัติไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย การบันทึกรายงานไม่เป็นปัจจุบัน ไม่ครบถ้วน และการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการมีความล่าช้า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ก็อยู่ในระดับต่ำ (เลียง ผาธรรม และคณะ, 2550) อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการกองทุนนั้น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ถือเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการ เพราะคณะกรรมการเป็นบุคคลสำคัญ ในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ซึ่งกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้น เมื่อมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจและการประชุมสัมมนา และการศึกษา แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างพื้นที่ในจังหวัด ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพดี ทั้งกายและจิต (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2553)

จากข้อมูลข้างต้นและผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทยในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาปรับปรุงการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทยใช้ในการดำเนินงานของกองทุนให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

วิธีการดำเนินวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

วิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพของคณะกรรมการภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย มี 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร ที่เข้าร่วมกองทุนรวมทั้งหมด 715 กองทุน จำนวน 11,440 คน (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2558)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณตามสูตรของ ทาโรยามาเน (Taro Yamane) ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดให้เกิดความคลาดเคลื่อน จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้ไม่เกินร้อยละ 0.5 ได้กลุ่มตัวอย่าง 386 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันในระดับท้องถิ่นท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายปิด เป็นแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะข้อคำถามปลายเปิด

วิจัยเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการ มีคุณสมบัติที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 8 ปี ขึ้นไป เกี่ยวกับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร โดยเลือกกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 16 คน โดยเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบข้อมูล สภาพปัญหาการบริหารจัดการ กองทุนหลักประกันสุขภาพ

ผลการวิจัย

สภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการบริหารจัดการของ คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.35) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ 1) ด้านการ ประชาสัมพันธ์กองทุน ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.79) และ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการของ คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.79) ส่วน 3) ด้านการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.65, S.D. = 0.27) 4) ด้านบทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการ กองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.81) อยู่ในระดับปานกลาง และ 5) ด้านการ จัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 2.19, S.D. = 0.77)

สภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับ ท้องถิ่นท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า 1) หน้าที่ของคณะกรรมการ บริหารระบบหลักประกันสุขภาพ คือ รับผิดชอบการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและจัดทำบัญชีระบบหลักประกันสุขภาพ ในพื้นที่ ให้เป็นไปตามที่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด ($\bar{X}$ = 2.77, S.D. = 1.09) 2) หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพ คือ การจัดทำข้อมูล และจัดทำแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสาธารณสุข กลุ่ม เป้าหมาย และหน่วย บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}$ = 2.63, S.D. = 1.02) 3) บทบาทสำคัญของคณะกรรมการ บริหารระบบหลักประกันสุขภาพที่ดี ต้องเข้าไปร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ลงมือกระทำในกิจกรรม ต่าง ๆ ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = 2.62, S.D. = 0.99) แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกัน โรคของกองทุนฯ เน้นการดำเนินงานในชุมชนเป็นหลัก ($\bar{X}$ = 2.44, S.D. = 0.96) และ คณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพมีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 2-3 ปี แล้วแต่มติในที่ประชุม ($\bar{X}$ = 2.36, S.D. = 0.97)

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า 1) มีส่วนร่วมในการร่วมคิด วางแผน กิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.89) 2) มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกองทุน ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.79) 3) มีส่วนร่วมในการคัดเลือกและสรรหาคณะกรรมการตามประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 1.05) 4) มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานต่าง ๆ ของกองทุน ($\bar{X}$ = 2.80, S.D. = 0.48) 5) ท่านมีส่วนร่วมในการทำโครงการต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.81)

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.19, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า 1) ท่านมีการแต่งตั้งหรือมอบหมายงานทางด้านการเงินให้กับกรรมการที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการเงิน ($\bar{X}$ = 2.34, S.D. = 0.1.09) 2) ท่านมีการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงานและครอบคลุมทั้ง 4 หมวดกิจกรรมตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ($\bar{X}$ = 2.29, S.D. = 0.96) 3) ท่านมีการเสนอรายงานทางด้านการเงินให้กับ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ /อบต./เทศบาลตามระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X}$ = 2.21, S.D. = 0.97) 4) ท่านมีการลงบัญชีเบิกจ่ายงบประมาณตามโครงการต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบัน ($\bar{X}$ = 2.20, S.D. = 0.95) และท่านมีขาดหลักฐานการบันทึกข้อตกลงในการขออนุมัติเบิกจ่ายเงินงบประมาณตามโครงการ ($\bar{X}$ = 1.92, S.D. = 0.84)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.65, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า 1) การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารของกองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.89, S.D. = 0.35) 2) การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมของกองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.80, S.D. = 0.48) 3) การติดตามและประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของกองทุนในการปฏิบัติตามระเบียบที่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กำหนด ($\bar{X}$ = 2.72, S.D. = 0.48)

4) การรายงานผลการดำเนินงานหลังสิ้นสุดโครงการของผู้รับผิดชอบโครงการ ($\bar{X}$ = 2.71, S.D. = 0.49) และ 5) การส่งรายงานทางการเงินต่อคณะกรรมการ บริหารกองทุนฯให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X}$ = 2.12, S.D. = 0.41)

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า คือ 1) มีการประสานงานกับหน่วยบริการสาธารณสุขหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.89) 2) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบถึงการมีกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นเกิดขึ้น ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.85) และ 3) มีการประชาสัมพันธ์ ติดตามให้ประชากรแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.88)

สรุป จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผู้วิจัยจึงนำผลด้านการประชาสัมพันธ์มาทำการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลัก ประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพฯ

การประชาสัมพันธ์เป็นการทำให้คณะกรรมการในพื้นที่รับทราบถึงการมีกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นเกิดขึ้น โดยดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น เช่น เผยแพร่ข่าวสาร ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของสาธารณสุข ให้รู้จักกองทุน เช่น จัดหมายข่าว แผ่นพับ ภาพข่าวงานแนะนำ ข่าวสารต่อสื่อมวลชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ความเชื่อถือ และทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น กิจกรรมการพัฒนา

1.1 จัดกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจ แก่คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น

1.2 จัดกิจกรรมการเผยแพร่ข่าวสาร กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ จัดหมายข่าว แผ่นพับ วิทยุชุมชน และเว็บไซต์กองทุนฯ

1.2.1 จัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการประชาสัมพันธ์ด้านสื่อ
สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์

1.2.2 จัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการประชาสัมพันธ์ด้านสื่อ
สิ่งพิมพ์ นิตยสาร

1.2.3 จัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการประชาสัมพันธ์ด้านสื่อ
สิ่งพิมพ์ วารสาร

2. ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพฯ

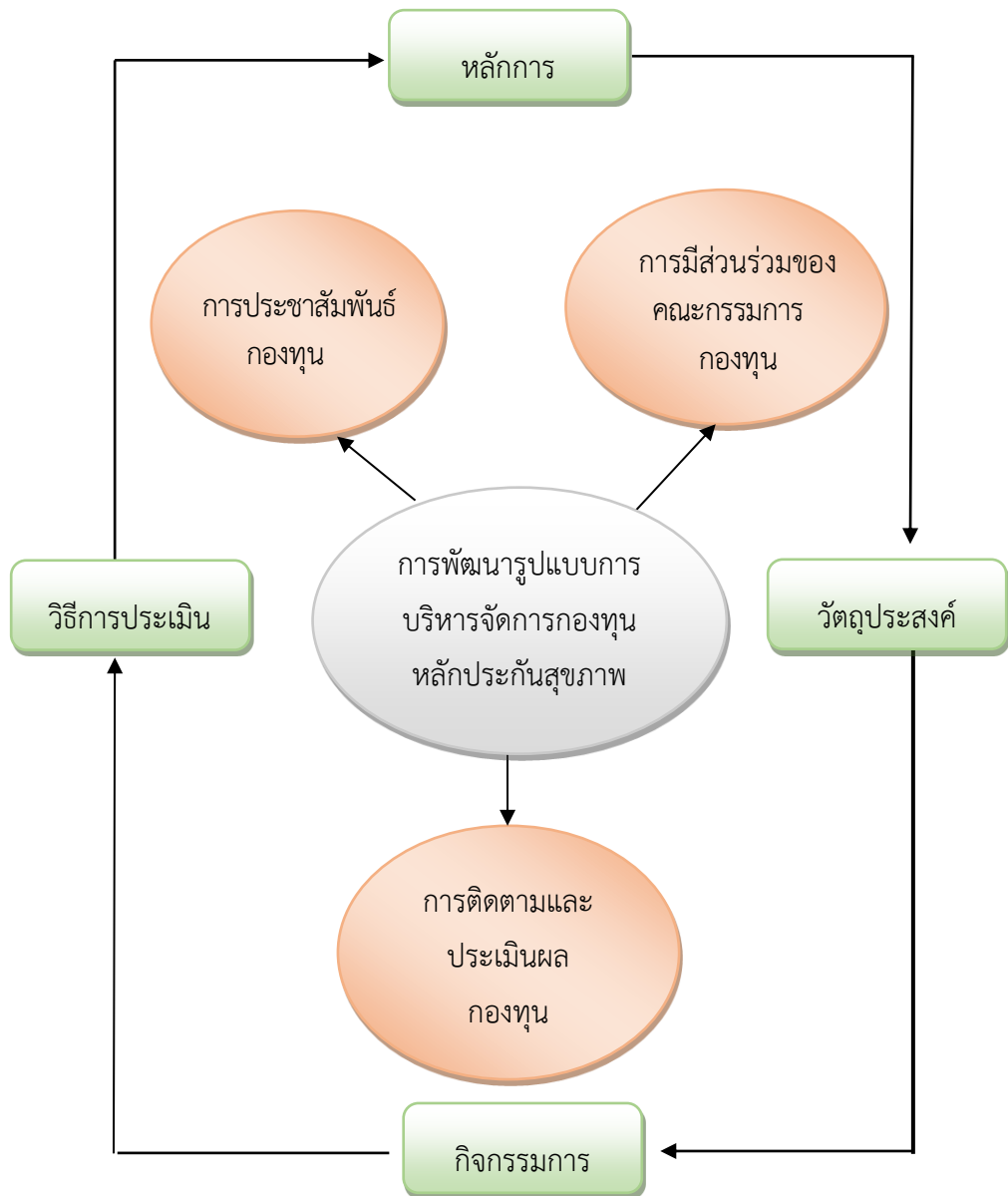
การเปิดโอกาสให้คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เข้าไป มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาส ซึ่งให้คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และ ร่วมรับผลประโยชน์จะส่งผลให้กองทุนหลัก ประกันสุขภาพฯ บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ เพื่อให้คณะกรรมการมีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกองทุนเพื่อให้คณะกรรมการมีทักษะการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ จัดกิจกรรมให้คณะกรรมการ มีความรู้ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกองทุน กิจกรรมให้คณะกรรมการ มีทักษะการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ 3. กิจกรรมให้คณะกรรมการ มีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและสรรหาคณะกรรมการ

3. ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

การติดตามและประเมินผลเพื่อใช้ในการวัดผลการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่น ที่จะทำให้คณะกรรมการเห็นภาพรวมของกองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่น ได้อย่างชัดเจน และได้ภาพรวมของกองทุนอย่างสมดุลขึ้น โดยการวัดผลภายในและภายนอก จากการดำเนินงานที่เกิดขึ้นมาแล้ว ซึ่งต้องมีการวัดผลด้านกระบวนการบริหารจัดการ ตลอดจนสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้ให้กับกองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความยั่งยืนและความเข้มแข็งให้กับกองทุน หลักประกันสุขภาพ ในระดับท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารของกองทุนฯ เพื่อให้คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการและ กิจกรรมของกองทุนฯ เพื่อให้คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของกองทุน 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารของกองทุนฯ 2. เพื่อให้คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

การดำเนินโครงการและกิจกรรมของกองทุนฯ 3. เพื่อให้คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของกองทุน

สรุป ร่างรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็น Model ดังนี้

Model การพัฒนาแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพปัญหา ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์ กองทุน ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.=0.79) และ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.67, S.D.=0.79) ส่วน 3) ด้านการติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานของกองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.65, S.D.=0.27) 4) ด้านบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการ กองทุนฯ ($\bar{X}$ = 2.56, S.D.=0.81) อยู่ในระดับปานกลาง และ 5) ด้านการ จัดสรรงบประมาณให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 2.19, S.D.= 0.77) สอดคล้องกับ งานวิจัยของ นงลักษณ์ พวงมาลัย และคณะ สภาพปัญหาจากงานวิจัยเรื่อง การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า การสำรวจการรับรู้ เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ชาวประชาสัมพันธ์ และการบริหาร จัดการ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นที่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด มีการรับรู้ในระดับน้อยทุกรายการ ซึ่งงานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหลักประกัน สุขภาพ องค์การบริหารส่วนตำบลสุขโขปบุลย์ ตำบลสุขโขปบุลย์ อำเภอสองสาม จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหาในการบริหารจัดการกองทุน หลักประกันสุขภาพ ในด้านบุคลากรนั้น คณะกรรมการบริหารกองทุนขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับการใช้จ่ายเงินของกองทุนหลักประกันสุขภาพ กลุ่ม หรือ องค์กร หรือชุมชน ที่ขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก กองทุนหลักประกันสุขภาพไม่มีความรู้ความ เข้าใจในการจัดทำโครงการให้ถูกต้อง ตามระเบียบการใช้จ่ายเงินของกองทุนหลักประกัน สุขภาพ สำหรับด้านงบประมาณก็ขาดการประชุมวางแผนการใช้จ่ายเงินก่อน ที่จะทำแผนงาน โครงการประจำปี ทำให้เกิดปัญหาในการสนับสนุนงบประมาณ และเกิดความล่าช้าในการ สนับสนุนงบประมาณ ส่วนการบริหารจัดการด้าน วัสดุอุปกรณ์ไม่มีปัญหา เพราะการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ จะบูรณาการใช้ร่วมกันกับองค์การ บริหารส่วน ตำบลสุขโขปบุลย์ และจะใช้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพในประเภทกิจกรรมที่ 4 คือ งบบริหารจัดการ ในการจัดซื้อ ด้านการจัดการนั้น คณะกรรมการบริหารกองทุนขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระเบียบข้อบังคับของกองทุนทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการดำเนินงาน ไม่มีการประชุมการวางแผน การดำเนินงานหรือจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานประจำปีของกองทุน หลักประกันสุขภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่าง ๆ ของกองทุน ซึ่งงานวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่องค์การ บริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีผล ต่อดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ มีความคิดเห็นเรื่อง การจัดทำแผนกองทุน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม การติดตามประเมินผล การประสานงานและการประชาสัมพันธ์ การบริหารงานงบประมาณ และงานวิจัยเรื่อง แนวทาง

การจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการด้านคนขาดการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ตั้งแต่ระดับ คณะกรรมการบริหารกองทุนไปจนถึงประชาชนผู้ได้รับประโยชน์งบประมาณ เงินจัดสรรต่อหัวประชากรอย่างน้อยอีกทั้งเงินอุดหนุนสมทบจากองค์การบริหารส่วนตำบลยางน้อย ซึ่งควรให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคให้มากจะได้เป็นที่พึงของประชาชนได้ ด้านการจัดการส่วนมากรวมการไม่กล้าแสดงความคิดเห็นคัดค้านใจ ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน (นางลักษณ์ พวงมาลัย และคณะ, 2559)

จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา วิธีการประเมิน 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์ 2) ด้านการมีส่วนร่วม 3) ด้านการติดตามและประเมินผล ผลการประเมินรูปแบบโดยการประเมิน ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม ผ่านเกณฑ์การประเมินหมดทั้ง 3 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งเรือง แสนโกษา และคณะ ผลการพัฒนารูปแบบจากงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ในเครือข่ายเขตบริการสุขภาพที่ 7 กลุ่มจังหวัดร้อยแก่น กาศสินธุ์ (ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์) พบว่า 1) การบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นฯ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุน การบริหารจัดการ ผู้นำ การรับรู้บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการบริหารกองทุน การวางแผนสุขภาพชุมชน ความคาดหวังในประโยชน์ที่ได้รับเกี่ยวกับกองทุน การจัดทำกิจกรรมบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ การสนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการบริหารกองทุน การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน และการประชาสัมพันธ์กองทุน 2) ระดับความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงค่าเฉลี่ย 3.44 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นฯ คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (0.38) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน (0.26) ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุน (0.23) ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุน (0.19) ปัจจัยด้านผู้นำ (0.18) ปัจจัยด้านการจัดทำกิจกรรมบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารกองทุน เท่ากัน (0.10) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน (-0.18) ผลการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบในการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ในเขตอำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

(2) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (3) ระบบและกลไกของรูปแบบ (4) ยุทธศาสตร์รูปแบบ และ (5) การประเมินรูปแบบ และภายหลังการนำเอารูปแบบไปใช้ มีการปรับปรุงองค์ประกอบ บางตัว ได้แก่ ยุทธศาสตร์รูปแบบ กลไกหรือกระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และประสิทธิภาพ/คุณภาพ และงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น อำเภอู่เฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีระดับ การดำเนินงานหลังการพัฒนา ดีขึ้นกว่าก่อนพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยหลัง การพัฒนามีระดับการดำเนินงาน 0.05 โดยหลังการพัฒนา มีระดับการดำเนินงาน โดยรวมและ รายด้านทุกด้านส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสนับสนุนติดตาม กำกับ ประเมินผล ด้านการจัดทำแผนงาน โครงการและด้านการให้บริการตามขอบข่ายของกองทุน และส่วนด้านที่ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณในการจัดทำบัญชีการเงิน ด้านการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้านการรับรู้การดำเนินงานของกองทุนยังขาด การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และด้านการสมทบงบประมาณจากภาคประชาชนยังมีน้อยมาก (รุ่งเรือง แสนโกษา และคณะ, 2557)

สรุป

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย พบว่า ภาพรวมปัญหาค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน ลำดับที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการของคณะกรรมการกองทุนฯ ลำดับที่ 3 ด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน การยืนยันข้อมูลการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ผู้ตรวจและยืนยันข้อมูล เห็นด้วยทั้งหมดว่าข้อมูลสภาพปัญหาการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ทั้ง 5 ด้าน

2. ผลการกำหนดรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่น หรือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นท้องถิ่นหรือพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบไปด้วย หลักการวัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา และวิธีการประเมิน รายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุน มีจำนวน 9 กิจกรรม 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุน มี

จำนวน 3 กิจกรรม ด้านการติดตามและผลประเมินผลการดำเนินงาน มีจำนวน 3 กิจกรรม และผลการประเมินรูปแบบความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.52) ความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.54) ความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.50) และความถูกต้องครอบคลุม ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.50) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนโยบาย

1.1 ด้านการประชาสัมพันธ์กองทุนหลักประกันสุขภาพควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ การเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร โครงการต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ และการดำเนินงานของ คณะกรรมการกองทุนให้กับประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลและโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร เป็นประจำและต่อเนื่อง ผ่านสื่อต่าง ๆ ในหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ทางแผ่นพับ ปฏิทิน และ QR code

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพควรมีส่วน ร่วมกับหน่วยบริการสาธารณสุขในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลและ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในกิจกรรมโดยให้คณะกรรมการ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค การเพิ่มทักษะในการร่วมคิด ร่วมวางแผนโครงการต่าง ๆ การคัดเลือกและ สรรหาคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบ

1.3 ด้านการติดตามประเมินผล กองทุนหลักประกันสุขภาพควรแต่งตั้ง คณะกรรมการในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำการ ประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติด้านการประเมินผลการ ดำเนินงานของคณะกรรมการ และการเขียนรายงานความก้าวหน้าของกองทุน อย่างเป็น รูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับ ด้านการประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการกองทุน โดยการใช้สื่อและช่องทางการประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการ ที่มีความหลากหลาย และเข้าใจง่าย

2.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนกับหน่วย บริการสาธารณสุข ในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ ในการคัดเลือกและสรรหา คณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ

2.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร การปฏิบัติงาน ของกองทุนหลักประกันสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- นางลักษณ์ พวงมาลัย และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน *ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- รุ่งเรือง แสงโกษา และคณะ. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ในเครือข่ายเขตบริการสุขภาพที่ 7 กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ (ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์). ใน *ดุชนิพนธ์ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เลียง ผาธรรม และคณะ. (2550). การศึกษาระดับความเข้าใจ ทศนคติ และการปฏิบัติต่อการพัฒนาคุณสภาพสถานีนอนามัย ตามมาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. ใน *วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2553). *คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2557). *คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2558). *รายงานระบบบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*

THE STRATEGIES FOR SCHOOL ADMINISTRATION BY APPLYING THE CONCEPTS OF PROFESSIONAL ADMINISTRATOR UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 25

วิเชียร รุ้ยนยง

Wichian Rooyuenyong

สุบัน มุขระโกษา

Subun Muktarakosa

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: wichian2011@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำนวน 84 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 16 คน และครูผู้สอนจำนวน 335 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 351 คน ซึ่งได้มาจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สำหรับศึกษาสัดส่วนประชากรของ Krejcie & Morgan โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบัน ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบด้านที่มีระดับปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ มีระดับปฏิบัติในระดับปานกลาง สภาพที่พึง

* Received 18 July 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 25 November 2019

ประสงค์ ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 25 โดยภาพรวมพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

2. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เป้าประสงค์ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหาร มืออาชีพ ประกอบด้วย เป้าประสงค์ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ กลยุทธ์หลักที่ 2 การปฏิรูปการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์ การบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลงาน กระจายอำนาจ ให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล กลยุทธ์หลักที่ 3 การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์ ความมั่นคง ก้าวหน้าในวิชาชีพและเกิดความคล่องตัวภายใต้กฎหมาย กลยุทธ์หลักที่ 4 ยกระดับการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์ การดำเนินงาน บรรลุตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารสถานศึกษา,ผู้บริหารมืออาชีพ

Abstract

This research aimed to study current situation and the desirable conditions and to create the strategies for school administration by applying the concepts of professional administrator under the Office of Secondary Educational Service Area 25. The sample group used in this research was schools under the Office of Secondary Educational Service Area 25 84 schools The informants consisted of 16 school administrators and 335 teachers with the total number of 351 people. The sample size was determined by R.V. Krejcie & D.W. Morgan (1970) by using stratified random sampling method. The research instruments were 5-level rating scale questionnaire with value of Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.80-1.00 and reliability at 0.98. The statistics used for data analysis comprised mean, standard deviation and reliability.

The research results were found that:

1. The current situation of school administration by applying the concept of professional administrator under the Office of Secondary Education Area 25, in overall, was rated at a moderate level The desirable conditions of school

administration by applying the concept of professional administrator under the Office of Educational Service Area 25, in overall, were found at the highest level, when considered in each aspect, it was found that the most desirable condition was personnel administration by applying the concepts of professional administrator with the highest level

2. The strategies for school administration by applying the concepts of professional administrator under the Office of Secondary Educational Service Area 25 were as follows: Goals: Developing learners to be qualified according to the objectives of national education management consisted of 4 major strategies : The 1st major strategy: Reforming academic administration by applying the concepts of professional administrator consisted of goals focused on developing learners to be qualified according to the objectives of national education management. The 2nd major strategy: Reforming budget administration by applying the concepts of professional administrator consisted of goals on result-based budget administration, decentralization, independence, flexibility, transparency, auditability, efficiency and effectiveness. The 3rd major strategy: Reforming personnel administration by applying the concept of professional administrator consisted of goals on security, career advancement and law flexibility. The 4th major strategy: Enhancing general administration by applying the concept on characteristics of professional administrator consisted of goals on implementation of standards on quality.

Keywords: Strategies, School Administration, Professional Administrator

บทนำ

การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยเฉพาะการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์ยิ่งไม่ใช่เรื่องง่ายในการที่จะนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ นักบริหารจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ ทักษะ เทคนิค การบริหาร และประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล เพราะการเป็นผู้บริหารในยุคโลกาภิวัตน์จะมีแรงกดดันและการเปลี่ยนแปลงมากมาย รอบด้าน ข้อมูล ข่าวสารมีมากและรวดเร็ว อีกทั้งความต้องการและข้อเรียกร้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีมากและแตกต่าง (ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2545) ด้วยแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงมากมายและแตกต่างรวมถึงข้อมูลข่าวสารที่มากมายและรวดเร็ว สามารถส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการศึกษาของชาติ ทำให้มีความจำเป็นในการที่ผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อ

อาชีพสูงมาก จึงจะทำให้การบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพที่พึงปรารถนา (ธีระ รุญเจริญ, 2553)

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติ เพราะการศึกษามุ่งพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ ความเสื่อมโทรมทางสังคม คนติดยาปัญหาอาชญากรรม ปล้นชิงวิ่งราว และคุณภาพชีวิตของคนในชาติ หรือในมุมการแข่งขันในทุก ๆ ด้านในยุคปัจจุบัน ประเทศชาติที่มีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านการเมือง หรือการพัฒนาทางสังคมล้วนแล้วแต่เป็นผลจากการพัฒนาการศึกษาเป็นเงื่อนไขหลัก นักการศึกษาได้นิยามการศึกษาในมุมมองที่แตกต่าง แต่มีเป้าหมายที่อาจแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละท่าน เช่น การศึกษา คือความเจริญงอกงาม กระบวนการการศึกษาคือกระบวนการสร้างเงื่อนไขให้มีความเจริญ (Dewey J, 1944) การนิยาม การศึกษาในบริบทของพุทธศาสนาคือการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาคือเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคุณภาพคนในชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 53 กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ประกอบกับพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 43 ได้กำหนดให้วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพควบคุมเพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้น

เพื่อให้นโยบายทางการศึกษาที่เป็นการพัฒนากำลังคนเพื่อสนองต่อการพัฒนาชาติ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นกุญแจสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนากำลังคนเพื่อสนองต่อการพัฒนาชาติ ความเป็นผู้บริหารมีอาชีพที่ต้องมีต้นทุนในความเป็นผู้นำตามธรรมชาติและต้องมีใบประกอบวิชาชีพผู้บริหาร ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตามข้อบังคับของคุรุสภา ที่จะเป็นผู้บริหารที่เฉลียวฉลาด บริหารงานเก่ง มนุษย์สัมพันธ์ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จึงเป็นความต้องการและจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำยุคการเปลี่ยนแปลงหรือผู้บริหารมืออาชีพอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารหรือในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดำเนินงานทุกอย่างภายในสถานศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายและตอบสนองความต้องการในด้านการจัดการศึกษาโดยมีความรับผิดชอบ และผลักดันให้การดำเนินการดังกล่าวบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะเหนือผู้อื่นและต้องเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจและเชื่อมั่นอย่างเต็มที่ สามารถจูงใจและใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นในทุกสถานการณ์ เพื่อการปฏิบัติ และอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อสารให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจ ในการปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา ศิลปะในการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หากแต่ได้รับการปรับปรุงพัฒนาโดยผ่านกระบวนการศึกษาอบรม พัฒนาทักษะจากการเรียนรู้ทฤษฎี ฝึกฝนจากตัวแบบที่ดี และพัฒนาฝึกฝนอย่าง

ต่อเนื่องด้วยเป้าหมายส่วนบุคคลที่ต้องการที่จะได้รับความไว้วางใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น สามารถจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

การบริหารสถานศึกษาถือเป็นปลายทางในการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาด้วยตนเองตามวัตถุประสงค์นโยบายการกระจายอำนาจ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานโดยนำแนวคิดผู้บริหารมืออาชีพในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเอง มาขับเคลื่อนกระบวนการบริหารสถานศึกษา โดยพิจารณาพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะ พัฒนาความรู้ในทฤษฎีที่เป็นศาสตร์การบริหาร และเสริมสร้างพลังผู้นำของผู้บริหาร เพื่อให้การปฏิบัติ / อำนวยการ การสื่อสารให้ทุกคนร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ สามารถบริหารสถานศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สู่ประสิทธิผล ของคุณภาพผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรการบริหารการศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพและสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 เพื่อเป็นสารสนเทศในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาและเสริมสร้างให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นมืออาชีพเพื่อบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ ให้ได้องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ระยะที่ 2 สร้าง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ขั้นตอนที่ 1 นำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มาทำการวิเคราะห์ Matrix analysis หาความสัมพันธ์ของสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของแนวคิดที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย เพื่อกำหนดเป็นมาตรการกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จากผลการวิเคราะห์ Matrix analysis

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบเสนอแนะกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอกกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert

การหาคุณภาพของเครื่องมือ สร้างเครื่องมือประเมินความสอดคล้อง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนได้ประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยการหาค่าความสอดคล้องข้อกระทงคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item objective Congruence : IOC) ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และ การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธแอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Conbach แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเที่ยง (Reliability) มีความเที่ยงเชิงเนื้อหาและมีความตรงเชิงโครงสร้าง จึงเป็นแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นน่าเชื่อถือทุกข้อ สามารถนำไปวัดทางสังคมได้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยข้อมูลเป็นแบบสำรวจรายการใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และศึกษาสภาพ

ปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และ การประเมินความต้องการจำเป็น รายละเอียดผู้วิจัยวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพที่ค่า(PNI_{modified}) สูงกว่าค่าเฉลี่ยแต่ละด้านจะถูกเลือกมากำหนด มาตรการกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหา ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content Framework) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พุทธศักราช 2545 และแก้ไข (ฉบับที่3) พุทธศักราช 2553 เกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานบุคคล 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานวิชาการ 4) การบริหารงานทั่วไป ที่มีแนวคิดว่าคุณผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการใช้ศาสตร์และศิลป์ การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายมีประสิทธิภาพ

2. ขอบเขตประชากร

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำนวน 84 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 177 คนและครูผู้สอน จำนวน 3,764 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 3,923 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 16 คน และครูผู้สอน 335 คน รวมทั้งสิ้น 351 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่าง สำหรับศึกษาสัดส่วนประชากรของ เครจซี่และมอร์แกน (R.V.Krejcie & D.W. Morgan) โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ของกลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

2.3 กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โรงเรียนละ 1 คน รวม 3 คน อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรการบริหารการศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ด้านการบริหารการศึกษา รวม 2 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ โดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวม พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีระดับปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ รองลงมาคือด้านการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ และด้านการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ ด้านที่มีระดับปฏิบัติต่ำที่สุดคือคือด้านการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด คือด้านการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ รองลงมาคือด้านการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ และ ด้านการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ ด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์ในระดับต่ำที่สุดคือคือด้านการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ

2. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 12 กลยุทธ์รอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย เป้าประสงค์ : พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ กลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) เร่งรัดการบริหารวิชาการโดยใช้แนวคิดคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ 2) เร่งรัดการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดบทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารมืออาชีพ 3) เร่งรัดการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดของพลังผู้นำผู้บริหารมืออาชีพ

กลยุทธ์หลักที่ 2 การปฏิรูปการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์ : การบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลงาน กระจายอำนาจ ให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล กลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) เร่งรัดการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดคุณลักษณะของผู้บริหารมือ

อาชีพ 2) เปรียบเทียบการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดบทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารมืออาชีพ
3) เปรียบเทียบการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดของพลังผู้นำผู้บริหารมืออาชีพ

กลยุทธ์หลักที่ 3 การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์ : ความมั่นคง ก้าวหน้าในวิชาชีพและเกิดความคล่องตัวภายใต้กฎหมาย กลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ 2) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดบทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารมืออาชีพ 3) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดของพลังผู้นำผู้บริหารมืออาชีพ

กลยุทธ์หลักที่ 4 ยุทธศาสตร์การบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพยกระดับการทั่วไปโดยใช้แนวคิดคุณลักษณะเฉพาะผู้บริหารมืออาชีพประกอบด้วย เป้าประสงค์: การดำเนินงานบรรลุตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด กลยุทธ์รอง 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การทั่วไปโดยใช้แนวคิดคุณลักษณะเฉพาะผู้บริหารมืออาชีพบริหารงาน 2) ยุทธศาสตร์การบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารมืออาชีพ 3) ยุทธศาสตร์การบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดพลังผู้นำของผู้บริหารมืออาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มีประเด็นที่ค้นพบที่น่าสนใจควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีระดับปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป็นการบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสู่ประสิทธิผล ทำให้การบริหารงานภายในสถานศึกษาโดยใช้กิจกรรมพัฒนา เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยการบริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ภายในสถานศึกษาและชุมชนให้สนองตอบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แคนโดลีและคณะ กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมหรือการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การให้บริการในด้านต่าง ๆ ทั้งงานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และมุ่งสนับสนุนงานวิชาการที่เป็นงานหลักของสถานศึกษา สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดย

มีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตลอดจนการมีส่วนร่วมและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2547)

การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุดคือด้านการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมือเป็นเพราะการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่จะสนองตอบภารกิจของสถานศึกษาจะต้องเกิดจากการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมายและเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงานในสถานศึกษา สอดคล้องกับหลักการบริหารงานบุคคลกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่าการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถมีขวัญและกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

2. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 12 กลยุทธ์รอง ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ การปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จจะต้องปฏิรูปการบริหารงานวิชาการและการบริหารงานวิชาการจะประสบความสำเร็จต้องปฏิรูปผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นปลายทางของเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอว่าการบริหารงานวิชาการจะต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารต้องยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม จัดกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพ

กลยุทธ์หลักที่ 2 การปฏิรูปการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป็นการปฏิรูปการบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลงาน ด้วยหลักการกระจายอำนาจและการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดงบประมาณ ให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้จะต้องเริ่มต้นที่ตัวผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางโอกาสการศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณมาตรฐานการจัดการทางการเงินเพื่อรองรับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน กระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณโดยจัดสรรงบประมาณ มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดงบประมาณให้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจมีความคล่องตัวควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

กลยุทธ์หลักที่ 3 การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ การทำให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงการส่งเสริมบุคลากรด้านต่าง ๆ ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่และการบำรุงขวัญ กำลังใจของบุคลากรที่จะต้องใช้ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารในการปฏิรูปการบริหารงานบุคคล สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานบุคคลคือ 1) ประสิทธิภาพของระบบงานขึ้นอยู่กับทักษะของคณะบุคคลและประสิทธิภาพของบุคคล 2) การพัฒนาเป็นกิจกรรมที่เริ่มตั้งแต่การรับบรรจุเข้าทำงานไปจนกระทั่งปลดเกษียณ 3) ระบบงานจะต้องให้โอกาสแก่บุคลากรได้พัฒนาประสบการณ์ 4) ความมุ่งมั่นเบื้องต้นของโปรแกรมพัฒนาเพื่อให้ระบบโรงเรียนสามารถบรรลุเป้าประสงค์ 5) การพัฒนาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้บุคคลสามารถและตั้งใจที่จะเสียสละให้กับเป้าประสงค์ของโรงเรียน 6) โปรแกรมการพัฒนามุ่งที่จะให้ได้รับความต้องการในการพัฒนาของระบบทั้งหมด 7) โรงเรียนจะต้องมีการกระจายอำนาจมากขึ้นโดยมุ่งที่จะสร้างให้บุคคลมีประสิทธิผลในงาน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547)

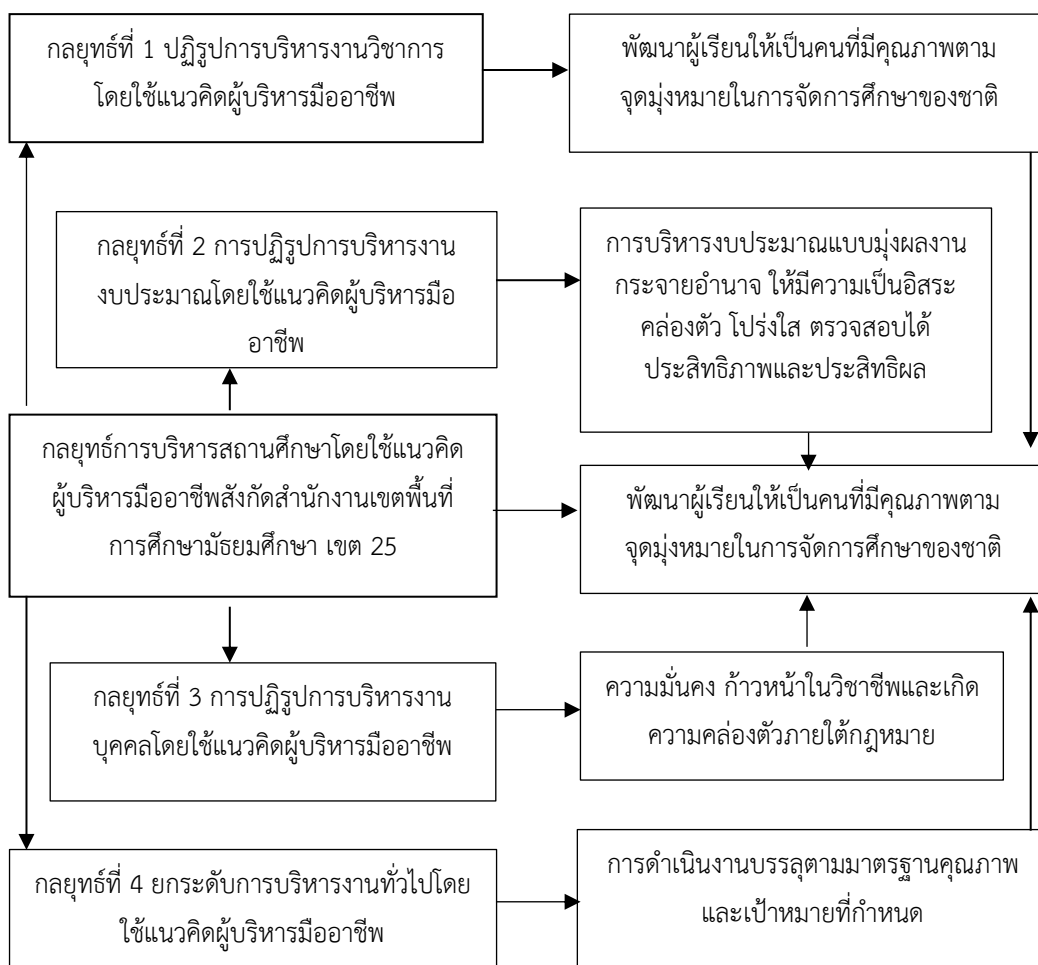
กลยุทธ์หลักที่ 4 ยกระดับการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการในการบริหารงานทั่วไปคือ ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับดูแลส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานในเชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามหลักการการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดย

เน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ตามกฎเกณฑ์กติกาตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคลชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องและการบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ได้องค์ความรู้ใหม่ที่จะขับเคลื่อนให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาด้วยตนเองตามวัตถุประสงค์นโยบายการกระจายอำนาจ ดังนี้

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ปฏิรูปการบริหารงานวิชาการโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป้าประสงค์: พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ มี 13 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 2 การปฏิรูปการบริหารงานงบประมาณโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป้าประสงค์: การบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ กระจายอำนาจ ให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ มี 8 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 3 การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป้าประสงค์: ความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพและเกิดความคล่องตัว มี 17 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 4 ยกระดับการบริหารงานทั่วไปโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ เป้าประสงค์: การดำเนินงานบรรลุตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด มี 9 มาตรการ

สรุป

การวิจัยกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

การศึกษาสภาพปัจจุบัน - สภาพที่พึงประสงค์ของบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุเป้าประสงค์ ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จะต้องปฏิรูปการบริหารงาน 3 กลยุทธ์หลักในการบริหารสถานศึกษา คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล และยกระดับการบริหารงานทั่วไป ให้เป็นไปตามแนวคิดของผู้บริหารมืออาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันที่มีระดับปฏิบัติปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล และเป็นด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์สูงสุดด้วย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำ กลยุทธ์การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ

1.2 การนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ย่อมจะเป็นการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลโดยใช้แนวคิดผู้บริหารมืออาชีพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมมาตรการสู่การปฏิบัติในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนด. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). การคิดเชิงบูรณาการ . กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อปฏิรูปสอบสองและประเมินภายนอกกรอบสาม. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). คู่มือประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน . (2547). วิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ดี.เอล พรินติ้ง.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Dewey J. (1944). Democracy and Education. New York: The Free Press.

ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี*

THE PROBLEMS AND GUIDELINES FOR PROMOTING OTOP PRODUCTS ON THE BUDDHIST ONLINE MARKET IN UDON THANI PROVINCE

กศิพัญ์ ทองแกม

Kasiphat Thongkaem

โฆสิต แพงสร้อย

Kosit Phaengsoi

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakorn University, Thailand

E-mail: pamon2527@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานีในการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ 2) แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ส่วน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 30 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 15 คน รวม 60 คน

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานีในการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์พบว่า ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานี ได้ให้ความสนใจการขายสินค้าออนไลน์มากขึ้น โดยดูจากสถิติการเข้าอบรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น การขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ มีทั้งข้อดีและข้อเสียจะเห็นได้จากการร้องเรียนของลูกค้าและการแสดงความคิดเห็นของลูกค้าบนสื่อออนไลน์ ถึงแม้ว่าเป็นสิ่งที่ทำกำไรได้มากก็จริง แต่สิ่งสำคัญ คือ การรู้จักพอเพียง พอใจไม่ดิ้นรนจนเกินไป จนทำให้ตัวเองลำบากในการใช้ชีวิต ซึ่งสรุปปัญหาได้ดังนี้ 1) ขาดองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์การตลาด ทักษะการสื่อสารออนไลน์ ทักษะการถ่ายภาพ มีเพียงองค์ความรู้ด้านการผลิตที่ได้รับสืบทอดกันมา 2) มีความเข้าใจการใช้เครื่องมือการทำตลาดออนไลน์ใน

* Received 5 November 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 24 November 2019

บางส่วน ไม่สามารถนำมาขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ได้ 3) ขาดความตระหนักและแรงจูงใจในการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เนื่องจากขั้นตอนการขายและการสื่อสารออนไลน์ เป็นเรื่องยากสำหรับผู้ประกอบการโอท็อปในปัจจุบันซึ่งสูงวัย รวมทั้งทัศนคติที่มองว่าสินค้าของตนสามารถขายได้อยู่ในตลาดปัจจุบัน

แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี สรุปได้ดังนี้ 1) สร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน กล่าวคือหน่วยงานภาครัฐจะต้องให้การอบรมพื้นฐานแก่ผู้ประกอบการในด้านการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ทักษะภาษา การถ่ายภาพ การใช้เครื่องมือออนไลน์และการสื่อสารการตลาดออนไลน์ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการจะต้องแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจเดียวกัน 2) หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในการขายและการสื่อสารสินค้าออนไลน์ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการต้องนำสินค้าและบริการไปสู่สายตาผู้คนให้ได้มากที่สุด ไม่รอให้ลูกค้าเดินทางมา ซื้อแต่อย่างเดียว 3) ยกระดับการตลาดสู่การตลาดออนไลน์ กล่าวคือผู้ประกอบการโอท็อปต้องพัฒนาการขายและเครื่องมือการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ควบคู่กับการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหลักปณิธานปาณิกสูตร อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง รู้จักเป้าหมายของการมีชีวิตและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การส่งเสริมการขาย, สินค้าโอท็อป, ตลาดออนไลน์เชิงพุทธ

Abstract

This research entitled “Guidelines to promotion for selling OTOP products on online marketplace Buddhist integrative in Udon Thani Province” The objectives of this research were 1) TO study Problems of OTOP products in Udon Thani Province in selling OTOP products on the online market. 2) TO guide the Guidelines to promotion for selling OTOP products on online marketplace Buddhist integrative in Udon Thani Province. This is Qualitative Research, collecting data from documents, and information outreach such as interview, and group conversation. The sample selected from a specific person (Purposive Sampling) ; The total of 60 samples was purposive sampling selected, 15 experts, 30 practitioners, and 15 general informants.

The results of the research:

Product problem condition OTOP, Udon Thani Province, in selling OTOP products on the online market, it is found that OTOP product operators in Udon

Thani Province Has given more attention to selling products online By looking at the training statistics organized by the government sector Selling products online Both advantages and disadvantages can be seen from customer complaints and customer comments on online media. Although it is very profitable, it is important to know sufficiency. Satisfied, not struggling too much Until causing him difficulty in living, can be summarized as follows : 1) Lack of knowledge in marketing analysis Online communication skills Photography skills Only the knowledge of production has been inherited. 2) Have some understanding of the use of online marketing tools Unable to sell products on the online market. 3) Lack of awareness and motivation to sell products on the online market. Due to the sales process and online communication It is difficult for today's OTOP entrepreneurs who are elderly. Including the attitude that their products can be sold in today's market.

The Guidelines to promotion for selling OTOP products on online marketplace Buddhist integrative in Udon Thani Province to be developed as a whole, 1) Build knowledge in the community That is to say, the state must provide training to Entrepreneurs in selling products on online markets, language skills, photography, using online tools and online marketing communications At the same time, entrepreneurs must seek knowledge from experts or those who are successful in the same business. 2) Government agencies must support tools and equipment for selling and communicating products online. At the same time, entrepreneurs must bring products and services to the eyes of as many people as possible. No waiting for customers to come. Buy only. 3) Leading the market to online marketing, that is, OTOP entrepreneurs have to develop sales and sales tools on the online market. Along with self-development according to the teachings of the Lord Buddha in the teachings, which will affect the correct economic behavior know the purpose of living and live happily with society.

Keywords: Promoting for Selling, OTOP Products, Online Marketplace Buddhist Integrative

บทนำ

ด้วยเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาไปอย่างไม่มีขีดจำกัด ปฏิเสธไม่ได้ที่จะหลีกเลี่ยงการใช้งานเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไปโดยปริยาย ผู้ประกอบการหลายรายมองเห็นช่องทางการสร้างรายได้ โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเป็นเครื่องมือด้านการตลาดบนโลกออนไลน์ ใช้เทคโนโลยีเป็น ตัวกลางการสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์ผ่านเทคโนโลยีที่เรียกกันว่า การตลาดบนโลกดิจิทัล (digital marketing) ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารข้อมูลทางการตลาดไปยังลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (digital economy) เป็นนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเข้าสู่ความเป็นดิจิทัล มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้านนอกจากรัฐบาลจะกำหนดให้มียุทธศาสตร์ส่งเสริมเศรษฐกิจสู่ดิจิทัลแล้ว ยังมีการวางรากฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศอย่างจริงจัง จึงจะทำให้ทุกภาคส่วนก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต การตลาด และส่งเสริมการขายต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อรองรับการให้บริการของภาครัฐกิจต่าง ๆ ตลอดจนการใช้ระบบดิจิทัลรองรับการผลิตสินค้าในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการผลักดันธุรกิจเอสเอ็มอี หรือสินค้าโอท็อปให้สามารถเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายได้มากขึ้นเพื่อชุมชนสามารถเลี้ยงตนเองได้นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (มาลินี คำเครือ และธีระพันธ์ โชคอุดมชัย , 2019)

สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2544 มาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันมักเรียกทับศัพท์ว่าโอท็อปหรือสินค้า โอท็อปหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น เป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รัฐบาลจึงได้ออกนโยบายและแผนงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้สินค้าจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้มีโอกาสขยายตลาดออก สู่ต่างประเทศและเพิ่มแนวทางในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและประเทศ โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (ศรีปริญญา ฐูประจาง, 2547) จากนโยบายของรัฐบาลที่ได้สนับสนุนโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณปีละ 1 พันล้านบาท ในการดำเนินโครงการโดยจะนำไปใช้ในเรื่องการดำเนินการคัดสรรผลิตภัณฑ์สุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับประเทศ การอบรมพัฒนาเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการหนึ่ง

ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด การจัดงาน OTOP City ซึ่งจัดในทุกเดือนธันวาคม เป็นประจำทุกปีทำให้มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ทั้งในและต่างประเทศมากกว่า 5 พันล้านบาท ต่อปี (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, 2562)

ชุมชนหากสามารถเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเองให้สามารถขายได้มากขึ้นก็จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ซึ่งปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารอย่างมาก ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเกิดขึ้นของเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) ได้ถูกนำมาเป็นสิ่งที่คนในสังคมนำมาใช้ในการ ติดต่อสื่อสารกันอย่างกว้างขวาง ทั้งการติดต่อสื่อสารเพื่อความบันเทิง ด้านธุรกิจ การซื้อขาย ด้านการศึกษา เป็นต้น การเกิดขึ้นของเครือข่ายสังคมออนไลน์ มุ่งเน้นไปที่ ให้ผู้คนในสังคมออนไลน์นั้นสามารถติดต่อสื่อสารระหว่าง กันแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำการซื้อขายสินค้าและบริการตามประโยชน์และกิจกรรมที่ตนเองสนใจจะเห็นได้ว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ที่เป็นที่นิยมมากจนกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของคนในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะการซื้อขายผ่านระบบ เครือข่ายสังคมออนไลน์ จากความสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล ในส่วนของภาคเอกชนและท้องถิ่น จึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวและผลักดันธุรกิจของตนสู่เศรษฐกิจดิจิทัล ในระดับประเทศด้วย การตลาดออนไลน์ถือเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างการแข่งขันให้ธุรกิจก้าวสู่เศรษฐกิจในยุคดิจิทัล การใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบสมัยใหม่จึงถือว่ามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (สุธัญรัตน์ ใจจันทร์, 2554)

แม้ว่าภาครัฐจะเข้าให้การสนับสนุนส่งเสริมโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในทุกปี แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ จึงทำให้เกิดภาวะขาดทุนจากการดำเนินกิจการ เกิดความสูญเสียงบประมาณที่ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักการของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เน้นการผลิตมากกว่าการทำตลาด การขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปจำเป็นต้องขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ให้เป็น เพราะลูกค้าส่วนหนึ่งอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต หมายความว่า พื้นที่การตลาดไม่ได้อยู่บนห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด ที่สามารถมองเห็นได้อีกต่อไป ซึ่งยังมีพื้นที่การตลาดออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ที่คนส่วนหนึ่งชอบซื้อเนื่องจากสะดวกสบายจัดส่งถึงหน้าบ้าน ซึ่งการซื้อสินค้าและบริการออนไลน์บนโลกอินเทอร์เน็ตนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย จะเห็นได้จากการร้องเรียนของลูกค้าและข้อความคิดเห็นหรือการแสดงความคิดเห็นของลูกค้า ในหลากหลายช่องทาง ดังนั้น ผู้ประกอบการโอท็อป ควรนำหลักจริยธรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินกิจกรรมบนตลาดออนไลน์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า ลดความ

หว่าตระแวงใจของลูกค้าที่ว่าสั่งซื้อสินค้าออนไลน์แล้วโดนหลอกไม่ได้รับสินค้า (กมลชนก พิณชัย, 2556)

ปาปนิกรรม 3 เป็นหลักธรรมในทางพุทธศาสนา คือ หลักของการเป็นพ่อค้า หรือ คุณสมบัติของพ่อค้า หมายถึง การเป็นพ่อค้าที่ดีจะต้องมีหลักในการค้าหรือมีคุณสมบัติด้านการค้าอันประกอบด้วย 1) จักขุมา คือ ตาดี หมายถึง การรู้จักสินค้า ดูสินค้าเป็น สามารถคำนวณราคากะทุนเก่งกำไรได้อย่างแม่นยำ 2) วิจิโร คือ จัดเจนธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวหรือความต้องการของตลาด มีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่ายรู้จักและรู้จักเอาใจลูกค้า บริการตรงกับความต้องการของลูกค้า 3) นิสสยสัมปันโน คือ มีพร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย หมายถึง ทำตัวเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจใส่หมู่แหล่งทุนใหญ่ (เครดิตดี) มีความสามารถหาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการได้โดยง่าย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปฐมปาณิสสูตร พ่อค้าที่ดีควรนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ร่วม ด้วยเพราะการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน (ฉันทะ) ก่อให้เกิดความเพียร ขยัน (วิริยะ) และมีจิตใจจดจ่อเกาะติดงานเพราะเหตุแห่งฉันทะนั้น (จิตตะ) และอยากให้งานที่ตนรักมีการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จจึงต้องคอยใคร่ครวญแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือหาวิธีพัฒนากิจการให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป (วิมังสา) ดังนั้นเมื่อพ่อค้าผู้ประกอบการด้วยอิทธิบาท 4 ประการนี้แล้วย่อมมีความเพียรในทุกช่วงเวลา หรือแม้แต่ในยามพักผ่อน รับประทานอาหารก็ยังมีจิตระลึกถึงงานที่ตนรักอยู่เสมอเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ ในทางกลับกัน หากใครซึ่งฉันทะแล้วแม้ในขณะที่ทำงานอยู่จิตยังส่งไประลึกถึงสิ่งอื่นที่ตนปรารถนามากกว่าเป็นธรรมดา ทุกียปาณิสสูตร จะต้องใช้การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับหลักการ 3 ชั้น ตอน กล่าวคือ 1) หลักการในชั้นจักขุมา พ่อค้าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ต่อธุรกิจ 2) หลักการในชั้นวิจิโร เป็นขั้นตอนบริหารกิจการค้าขายให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จได้ 3) หลักการในชั้นการแสวงหาผู้สนับสนุนที่ดี (นิสสยสัมปันโน) โดยเฉพาะผู้สนับสนุนด้านการลงทุน (พระสรพงษ์ สุธมโม, 2559)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่สำคัญ ที่ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป จำเป็นจะต้องตระหนักถึงการดำเนินกิจกรรมบนตลาดออนไลน์ที่จะต้องตระหนัก ถึงหลักจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบกิจการควบคู่กับทักษะการใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์ ซึ่งงานวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานีจะเป็นแนวทางการหรือแบบอย่างสำหรับการนำสินค้าโอท็อปเข้าสู่ตลาดออนไลน์เพื่อให้สินค้าโอท็อปไปสู่สายตาผู้บริโภคด้วยความสมเหตุ สมผล พอเพียงและอยู่ในหลักจริยธรรมอันดีงามได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สภาพปัญหาสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานีในขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์

2. แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) สัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Non Structured Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาทำการศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวนรวมทั้งหมด 50 คน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มจำนวนรวม 10 คน ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มผู้รู้ภาครัฐ (Government Sector) ได้แก่

สภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี พัฒนาการจังหวัดอุดรธานี ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 หอการค้าจังหวัดอุดรธานี สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี หน่วยงานละ 1 คน รวมเป็น 8 คน

1.2 กลุ่มผู้รู้ภาคเอกชน (Private Sector) ได้แก่ เจ้าของร้านจำหน่ายสินค้าโอท็อป ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายของชำร่วย ร้านค้าพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อสินค้าโอท็อปจากกลุ่มผู้ผลิตมาขายอีกทอดหนึ่งอาจจะเป็นการค้าปลีกหรือค้าส่งในอำเภอเมืองอุดรธานี ที่ทำการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ รวมเป็น 4 คน

1.3 กลุ่มผู้รู้ที่เป็นบุคคลทั่วไป (General Sector) ได้แก่ ชาวบ้าน หรือนักเรียนที่ขายสินค้า โอท็อปบนตลาดออนไลน์ จำนวน 3 คน

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Information) ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิต (Casual Information) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมจำนวน 30 คน ประกอบด้วย

2.1 ประธานกลุ่ม 6 กลุ่มละ 1 คน รวม 6 คน

2.2 กรรมการประจำกลุ่มได้แก่ รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายบริการ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่น กรรมการและเลขา โดยศึกษา กลุ่มละ 2 คน รวมเป็น 12 คน

2.3 สมาชิกในกลุ่มละ 2 คน จำนวน 6 กลุ่ม รวมเป็น 12 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) จำนวน 15 คน ได้แก่ บุคคลที่ซื้อสินค้าโอท็อป 15 คน ชุมชนใกล้เคียง 5 คน และกลุ่มคนทั่วไป 5 คน เพื่อศึกษา ลักษณะความต้องการเชิงพาณิชย์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ประการ ดังนี้

การผลิตสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานี เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านและชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์มาจากภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีการดำรงชีวิต การผลิตสินค้าโอท็อปจะใช้เวลาวางจากการทำการเกษตรของชาวบ้านในชุมชนเป็นการผลิตสินค้าในครัวเรือน เพื่อใช้สอยมีการนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าประเภทอื่น ๆ และจำหน่ายในสถานที่ผลิตและสถานที่ส่วนราชการจัดขึ้น กระบวนการผลิตและวิธีการผลิตจะใช้ครัวเรือนเป็นศูนย์กลาง และใช้แรงงานในครัวเรือนและชุมชนเป็นหลัก ขั้นตอนการผลิตและเทคนิคต่าง ๆ ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา การจักสานไม้ไผ่ การทำไส้กรอกอีสาน ฯลฯ โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์สินค้าโอท็อปสืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกระทั่งถึงปัจจุบัน และเพื่อที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ จึงได้เลือกสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมาและองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนานที่เรียกว่า มรดกโลกบ้านเชียง ซึ่งตั้งอยู่เทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และยังเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น ทะเลบัวแดง ตั้งอยู่ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และป่าคำชะโนด ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลวังทอง, ตำบลบ้านม่วง และตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมด้านการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งประกอบด้วย จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่างครอบคลุม 5 ประเภทสินค้าโอท็อป ได้แก่ กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองเทศบาลตำบลบ้านเชียง ,กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น, วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปั้นหม้อเขียนสี, วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร, ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ้านเชียงไวน์เนอร์ และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสามารถสรุปปัญหาสินค้าโอท็อป จังหวัดอุดรธานีในการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ ได้ดังนี้ 1) ขาดองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์การตลาด ทักษะการสื่อสารออนไลน์ ทักษะการถ่ายภาพ มีเพียงองค์ความรู้ด้านการผลิตที่ได้รับสืบทอด

กันมา 2) มีความเข้าใจการใช้เครื่องมือการทำตลาดออนไลน์ในบางส่วน แต่ไม่สามารถนำมาขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ได้ 3) ขาดความตระหนักและแรงจูงใจในการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เนื่องจากขั้นตอนการขายและการสื่อสารออนไลน์ เป็นเรื่องยากสำหรับผู้ประกอบการโอท็อปในปัจจุบันซึ่งสูงวัย รวมทั้งทัศนคติที่มองว่าสินค้าของตนสามารถขายได้อยู่ในตลาดปัจจุบัน

กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองเทศบาลตำบลบ้านเชียง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 108 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายสินค้าโอท็อปของกลุ่มจะประกอบด้วย 3 ช่องทาง ช่องทางแรก คือ ศูนย์การค้าหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เทศบาลบ้านเชียง (Creative Industry Village : CIV) ตั้งอยู่หน้าชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ช่องทางที่สอง คือ การจำหน่ายออนไลน์ในเฟซบุ๊กและทางเว็บไซต์ ไทยตำบลออตคอม และช่องทางที่สาม คือ ณ กลุ่มสถานที่ผลิตผ้าเทศบาลบ้านเชียง โดยมีราคาขาย คือ ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และย้อมคราม ราคาขายปลีกเมตรละ 800 บาท และราคาขายส่งเมตรละ 650 บาท ประธานกลุ่มและสมาชิกได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการวางแผนด้านการผลิต การบริหารจัดการ และเข้ารับการอบรมการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์กับหน่วยงานภาครัฐแล้วสามารถดำเนินการได้เฉพาะบางส่วน ยังขาดเรื่องทักษะการสื่อสารออนไลน์ ข้อความการสื่อสาร และทักษะการถ่ายภาพ ส่งผลทำให้การขายออนไลน์ยังไม่เป็นที่สนใจของลูกค้าได้เท่าที่เป้าหมายของกลุ่มกำหนด (มัญญะหงส์, 2561)

กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 93 หมู่ 4 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายผลิตสินค้าโอท็อปของกลุ่มจะประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ณ ศูนย์การค้าหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เทศบาลบ้านเชียง (Creative Industry Village : CIV) ตั้งอยู่หน้าชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และอีกหนึ่งช่องทาง คือ การจำหน่าย ณ สถานที่ผลิตและตามที่ส่วนราชการจัดขึ้นเป็นบางครั้ง และสินค้าขายดีประจำกลุ่ม คือ กระติบข้าว โดยการสานกระติบข้าว 1 ใบขนาดกลาง จะใช้เวลาประมาณ 3 ท่อน กระติบข้าวใบเล็ก 1 ท่อนปลาย กระติบข้าวใบใหญ่จะอยู่ที่ประมาณ 3 - 4 ท่อน โดยยังไม่รวมฐานยึดของกระติบข้าวใช้เวลาประมาณ 1 วัน จะได้กระติบข้าว 1 - 2 ใบ เนื่องจากต้องใช้ความละเอียดในการสาน และมีอุปกรณ์ในการผลิต อาทิ เช่น หวาย ที่มีราคาสูงอยู่ที่เส้นละ 10 สลึง 1 มัดราคา 250 บาท มีประมาณ 70 - 80 เส้น การขึ้นรูปประกอบกระติบข้าวเสร็จแล้ว ก็จะนำไปรมควันใช้ควันไฟของเพ็ญรมควันประมาณ 30 - 40 นาทีต่อใบเพื่อเป็นการกันมอด กันราขึ้นกระติบข้าวที่ผลิตมี 3 ขนาด คือ ขนาดเล็กราคา 120 บาท ขนาดกลางราคา 250 บาทและขนาดใหญ่ราคา 350 บาท กลุ่มจักสานบ้านดงเย็นไม่ได้ขายสินค้าบนตลาด

ออนไลน์ ถึงแม้ว่าจะผ่านการอบรมจากหน่วยงานภาครัฐมาแล้ว เนื่องจากขั้นตอนการขายและการสื่อสารออนไลน์ เป็นเรื่องยากสำหรับกลุ่มในปัจจุบันซึ่งสูงวัยและยังมองว่าสินค้าของตนเองสามารถขายได้อยู่ในตลาดปัจจุบัน (ไพจิตร จันดาตล, 2561)

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปั้นหม้อเขียนสี ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 207 หมู่ 13 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายผลิตสินค้าโอท็อปของกลุ่มจะประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ณ ศูนย์การค้าหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เทศบาลบั้งเชียง (Creative Industry Village : CIV) ตั้งอยู่หน้าชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และอีกหนึ่งช่องทางคือ การจำหน่าย ณ สถานที่ผลิตและตามที่ส่วนราชการจัดขึ้นเป็นบางครั้ง สินค้าโอท็อปที่จำหน่าย อาทิเช่น แจกัน กระถาง ไหมบ้านเชียง จะมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานี มารับซื้อ ณ สถานที่ผลิต เฉลี่ยใบละ 10 - 15 บาท และจะนำไปจำหน่ายใบละ 30 - 40 บาท และชุดกาแฟชุดละ 250 บาท จานลายบ้านเชียง ชุดละ 300 - 350 บาท ถ้วยลายบ้านเชียง ถ้วยละ 70 บาท ฯลฯ โดยกลุ่มพ่อค้าประกอบด้วย พ่อค้าคนกลางจะเดินทางเข้ามารับซื้อผลิตภัณฑ์ และขนส่งเอง โดยลูกค้าใหญ่จะเป็นลูกค้าในเขตจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น เช่น ร้านต้นไม้ ร้านขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาและร้านขายของทั่วไปหน้าพิพิธภัณฑ์ และร้านของฝากในจังหวัดอุดรธานี ผลิตภัณฑ์ประเภท แจกัน ไหมเขียนลายบ้านเชียง ในราคาใบละ 10 - 15 บาท และจะนำไปจำหน่ายใบละ 30 - 40 บาท และลูกค้าทั่วไปที่ไม่ใช่พ่อค้าคนกลาง หรือลูกค้าประจำ แต่จะสั่งซื้อตามความต้องการ จำนวนขึ้นอยู่กับประเภทของการใช้งาน เช่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วิทยาลัยอาชีวศึกษา และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และลูกค้าจากโรงแรม รีสอร์ท กลุ่มไม่ได้ขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการขายออนไลน์ไม่พร้อม เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมทั้งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุยากต่อการเรียนรู้เรื่องการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการถ่ายภาพ การเขียนสื่อการตลาด และวิดีโอการตลาด ถึงแม้ว่าจะเข้ารับการอบรมการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์กับหน่วยงานภาครัฐแล้วไม่สามารถดำเนินการต่อได้หลังจากผ่านการฝึกอบรมได้ (ชาติรี ตะโจประรัง, 2561)

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 137 หมู่ที่ 15 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายผลิตสินค้าโอท็อปของกลุ่มจะประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ณ สถานที่ประกอบการ และอีกหนึ่งช่องทาง คือ ตลาดนัดเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี กลุ่มจัดโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มอันประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม สมาชิก ฝ่ายการตลาดและเลขานุการเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารกลุ่มเพื่อสร้างความอยู่รอดและเติบโตของกลุ่ม การบริหารงานกลุ่มทราบว่ายังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

เนื่องจากประธานกลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจและรวบรวมการตัดสินใจเพียงลำพัง สมาชิกเป็นการจ้างรายวันเท่านั้น ส่งผลทำให้การเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นไป ได้ช้า ขาดการส่งเสริมสมาชิกเข้ารับการอบรมหรือแสวงหาความรู้ด้านการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ทำให้กลุ่มไม่มีช่องทางการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เนื่องจากขาดความตระหนักและแรงจูงใจในการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เพราะคิดว่าตลาดปัจจุบันยังขายได้ดีอยู่ (ราไฟ นิระจันทร, 2561)

ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ้านเชียงไวน์เนอร์ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 213 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อปของกิจการจะประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ณ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ้านเชียงไวน์เนอร์ ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และอีกหนึ่งช่องทาง คือ เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม ซึ่งสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ดำเนินการลงสินค้าในเว็บไซต์ให้ ผู้จัดการตั้งเป้าหมายเพื่อการเติบโตแต่ขาดการวิเคราะห์ยอดขายและความต้องการของลูกค้า การขยายตลาดและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้จัดการไม่ได้ทำการตลาดออนไลน์ เพราะขาดองค์ความรู้ด้านการทำการตลาดออนไลน์ ทักษะการสื่อสารออนไลน์ ทักษะการวิเคราะห์การตลาด ซึ่งปัจจุบันมีองค์ความรู้ด้านการผลิตอย่างเดียว (ไตรรัตน์ ทันทาหะ, 2561)

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 147 หมู่ที่ 13 ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อปของกลุ่มจะประกอบด้วย 2 ช่องทาง คือ ณ ศูนย์การค้าหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เทศบาลบั้งเชียง (Creative Industry Village : CIV) ตั้งอยู่หน้าชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และอีกหนึ่งช่องทาง คือ การจำหน่าย ณ สถานที่ผลิต และตามที่ส่วนราชการจัดขึ้นเป็นบางครั้งสินค้าโอท็อปที่จำหน่าย อาทิเช่น เกลือหอมปรับอากาศ สบู่สมุนไพร และผ้าทอมือ โดยการจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางจะเดินทางเข้ามาสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ และขนส่งเอง โดยลูกค้ารายใหญ่จะเป็นลูกค้าในเขตจังหวัดอุดรธานี เช่น ร้านสปา ร้านนวดหน้าสวนสาธารณะหนองประจักษ์ศิลปาคม อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี โฮมสเตย์ในชุมชนบ้านเชียง เป็นต้น เกลือหอมปรับอากาศบรรจุไหบ้านเชียงขายในราคาใบละ 35 บาท สบู่สมุนไพร ขายในราคาก้อนละ 45 บาท และผ้าทอมือขายในราคาผืนละ 450 บาท และลูกค้าทั่วไป ที่ไม่ใช่พ่อค้าคนกลาง หรือ ลูกค้าประจำ แต่จะสั่งซื้อตามความต้องการ และจำนวนขึ้นอยู่กับประเภทของการใช้งาน กลุ่มฯ ไม่ได้ทำขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ซึ่งมีความเข้าใจการใช้เครื่องมือการทำตลาดออนไลน์ในบางส่วน ไม่สามารถนำมาขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ได้ (อารักษ์ ภูมิศรีแก้ว, 2561)

แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. สร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน หมายถึง หน่วยงานภาครัฐจะต้องให้การอบรมพื้นฐานแก่กลุ่มผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปด้านการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการจะต้องแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจเดียวกันที่ขายสินค้าบนตลาดออนไลน์โดยนำหลักปาปนิกรรม 3 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันประกอบด้วย จักขุมา, วิจิโร, นิสยสัมปันโน คือ หลักของการเป็นพ่อค้า หรือคุณสมบัติของพ่อค้า หมายถึง การเป็นพ่อค้าที่ดีจะต้องมีหลักในการค้าหรือมีคุณสมบัติด้านการค้า 3 ประการ ได้แก่

1.1 จักขุมา คือ ตาดี หมายถึง การรู้จักสินค้า ดูสินค้าเป็น สามารถคำนวณราคาทุนเก็งกำไรได้อย่างแม่นยำ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษาในการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ โดยการทำงานร่วมกันนำภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นจุดขายในการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าโอท็อป ให้มีความน่าเชื่อถือใช้มากขึ้น โดยร่วมกันคิดร่วมกันทำ นำอัตลักษณ์ชุมชนเข้ามาสู่สินค้าและบริการ และการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในระยะสั้นและระยะยาวร่วมกัน เช่น การจัดทำแบบสอบถามหรือค้นหาความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเพื่อสอบถามถึงความต้องการบรรจุภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง รูปทรง ลวดลาย สี และโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ อันจะส่งผลทำให้การผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของสินค้าโอท็อปตรงตามความต้องการของลูกค้า

1.2 วิจิโร คือ จัดเจนธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวหรือความต้องการของตลาด มีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่ายรู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้าบริการตรงกับความต้องการของลูกค้า ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปจำเป็นต้องตระหนักถึงมาตรฐานและความต้องการของลูกค้าโดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษาหรือผู้ที่สามารถให้ความรู้ด้านคุณภาพและการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์แก่ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปเพื่อสร้างมาตรฐานในกระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าโอท็อปตามที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนด ทำให้ลูกค้าหรือผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพและมาตรฐานสินค้า

1.3 นิสยสัมปันโน คือ มีพร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย หมายถึง ทำตัวเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจใสมหุแหล่งทุนใหญ่ (เครดิตดี) มีความสามารถหาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการได้โดยง่าย ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปจะต้องแสวงหาแหล่งทุนไม่ว่าจะเป็นจากหน่วยงานภาครัฐหรือธนาคารในขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐต้องมีมาตรการนโยบายสนับสนุนในเรื่องนี้เช่นกัน เช่น การจัดโครงการคูปองพัฒนาผู้ประกอบการ เพื่อเป็น

การสนับสนุนส่งเสริมผู้ประกอบการโอท็อปในด้านการช่วยเหลือเงินทุนในรูปของตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน เนื่องจากผู้ประกอบการได้รับการสนับสนุนเงินทุนแล้ว ไม่สามารถต่อยอดกิจการให้ มีกำไรได้

2 หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในการขายและการสื่อสารสินค้าออนไลน์ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการต้องนำสินค้าและบริการไปสู่สายตาผู้คนให้ได้มากที่สุด ไม่รื้อให้ลูกค้าเดินทางมา ซื้อแต่อย่างเดียว เพื่อทำให้เกิดการซื้อขายขึ้นระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อ ในขณะเดียวกันส่วนราชการและเอกชนต้องมีส่วนสนับสนุนในเรื่องนี้ด้วย เช่น การจัดงานส่งเสริม การแสดงและจำหน่ายสินค้าและการเชื่อมโยงธุรกิจการตลาดให้ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป ได้มี โอกาสจำหน่ายผลิตภัณฑ์และพบปะกับลูกค้าและคู่ค้า โดยการให้ส่วนราชการหน่วยงานภาครัฐ ร่วมกับภาคเอกชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดให้กับผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปจังหวัด อุดรธานี ได้มีโอกาสจำหน่ายสินค้าในประเทศและนานาชาติ เพื่อสร้างโอกาสในการขายและการ รับรู้ของลูกค้าในต่างแดน

3 ยกระดับการตลาดสู่การตลาดออนไลน์ กล่าวคือ ผู้ประกอบการโอท็อปต้อง พัฒนาการขายและเครื่องมือการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ เพราะลูกค้าส่วนหนึ่งอยู่ในโลก อินเทอร์เน็ต หมายความว่า พื้นที่การตลาดไม่ได้อยู่บนห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด ที่สามารถ มองเห็นได้อีกต่อไป ซึ่งยังมีพื้นที่การตลาดออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ที่คนส่วนหนึ่ง ชอบซื้อ เนื่องจากสะดวกสบาย จัดส่งถึงหน้าบ้าน และส่วนราชการ ภาคเอกชนจำเป็นต้อง สนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ การบริหารจัดการ การรับมือด้านตลาดออนไลน์ เช่น การจัดทำ โครงการ E-market Places เพื่อส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าออนไลน์แก่ผู้ประกอบการ โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และบริษัทผู้ประกอบการด้านโลจิสติกส์ เพื่อส่งเสริม ให้ผู้ประกอบการโอท็อปได้มีที่ขายสินค้าโอท็อปในโลกออนไลน์ อีกทั้งเป็นการลดต้นทุนการผลิต ของผู้ประกอบการ โดยการให้หน่วยงานภาครัฐจัดทำบันทึกความร่วมมือกับภาคเอกชนและ บริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับ E-market places จัดทำเว็บไซต์แสดงและจำหน่ายสินค้าโอท็อป และให้การอบรมพัฒนาความรู้ในการเอาสินค้าเข้าไปขายใน E-market Places ที่ได้จัดทำขึ้น ควบคู่กับการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหลักปฏิมปาณิก สูตร อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง รู้จักเป้าหมายของการมีชีวิตและอยู่ ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธใน จังหวัดอุดรธานีผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพปัญหาสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานีในขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ ผลการดำเนินการศึกษาวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์จากข้อมูลเอกสารและจากภาคสนามในเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) เทคโนโลยีกับการผลิต กล่าวคือ สภาพการผลิตสินค้าโอท็อปในด้านเทคโนโลยีที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากสินค้าโอท็อปอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดกันมาและทำการผลิตในครัวเรือนเป็นหลัก แต่จากนโยบายของรัฐบาลในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาผลิตเป็นธุรกิจชุมชนในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าโอท็อปได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีมากขึ้นในบางประเภทผลิตภัณฑ์ แต่ก็ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในระยะแรกที่ผ่านมาเน้นในการผลักดันผลิตภัณฑ์เข้าสู่ระบบการส่งเสริมการตลาด ยังขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านคุณภาพสินค้า คุณภาพการผลิต ทำสินค้าโอท็อปยังเป็นที่ได้รับความสนใจเพียงผิวเผินเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวฤต วิสฤตเวชม์ พบว่า สภาพปัจจุบันเป็นการผลิตในครอบครัวผลิตเพื่อการค้า มีการนำอุปกรณ์และเครื่องมือการผลิตที่สืบทอดจากบรรพบุรุษตามแนวคิดเดิม และนำแนวคิดสมัยใหม่มาบูรณาการใช้ร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตปัญหาการผลิตใช้เงินลงทุนสูง คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจเรียนรู้จากผู้ผลิตขาดการพัฒนาทักษะและเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ การวางแผนการผลิตในภาพรวมของชุมชน และการคิดประดิษฐ์รูปทรงและลายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่มีมาตรฐานกลางที่ใช้ควบคุมคุณภาพการผลิต และขาดการแก้ไขจุดด้อยของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการแตกชำรุดเสียหาย 2) การลงทุนสูงแต่ได้ไม่คุ้มทุน กล่าวคือ ชุมชนขาดแคลนวัตถุดิบในพื้นที่ทำให้ต้องซื้อ จากแหล่งอื่นหรือจากต่างประเทศทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะเส้นด้าย ไม้ไผ่ ทำให้ชุมชนที่มีวัตถุดิบในท้องถิ่นสามารถแข่งขันได้ดีกว่าสินค้าในผลิตภัณฑ์เดียวกัน เนื่องจากมีราคาถูกเพราะได้ต้นทุนการผลิตถูกกว่า ซึ่งกลุ่มที่นำเข้าวัตถุดิบจากนอกชุมชนหรือต่างประเทศอาจส่งผลต่อการลงทุนสูงและไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน (วฤต วิสฤตเวชม์, 2552) สอดคล้องกับผลการวิจัยของอุรารมย์ จันทมาลา พบว่าปัญหาในการดำเนินธุรกิจพบว่ามี การสูญหายของเครื่องแต่งกาย ผู้ช่วยประกอบการไม่เพียงพอ แหล่งผลิตเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับในท้องถิ่นมีน้อย การแข่งขันทางธุรกิจเพิ่มขึ้น และปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมเงินทุนเพื่อขยายกิจการ 3) ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ถึงแม้ว่าการผลิตสินค้าโอท็อปจะสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นก็จริง แต่ ณ เวลานั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปขาดผู้สืบทอดหรือผู้สืบสานภูมิปัญญาในการผลิตรุ่นต่อ ๆ ไป เนื่องจากทัศนคติของผู้ประกอบการโอท็อปเองที่ไม่นิยมให้ทายาทหรือลูกหลานสืบทอดกิจการหรืออาชีพโอท็อป เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีต ความละเอียดอ่อนและต้นทุนสูง ขณะเดียวกันราคาลับต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิต ประกอบกับค่าตอบแทนการผลิตสินค้าโอท็อป ต่อหน่วยค่อนข้างต่ำ จึงมีผลให้สินค้าโอท็อปกลับกลายเป็นอาชีพของผู้ที่มีทางเลือกน้อย (อุรารมย์ จันทมาลา, 2552)

สรุป

การขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ ผู้ประกอบการโอท็อปจำเป็นต้องนำหลักจริยธรรมเข้ามาใช้ในการประกอบกิจการ เพื่อความสมเหตุ สมผล ไม่เอาเปรียบผู้บริโภคหรือลูกค้า รู้จักพอเพียงไม่โลภจนเกินไป จริยธรรมไม่ใช่กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ หากแต่เป็นคุณค่าและหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม หรือคุณธรรมที่เกิดจากจิตสำนึกภายในจริยธรรมธุรกิจจึงเป็นคนละสิ่งกับกฎหมายธุรกิจ ดังนั้นจริยธรรมธุรกิจจึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการตระหนักรู้ภายในของตนเอง คือ บังเอิญบุคคลรับรู้และพัฒนาตนเอง โดยหน้าที่ไม่ต้องมีผู้อื่นมาบังคับให้กระทำ คือ รู้หน้าที่ของตนว่าควรกระทำอะไร อย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสม โดยไม่มีสิ่งใดหรือใครมาบังคับ เป็นการตัดสินใจกระทำอย่างมีอิสระภายในตนเอง หลักจริยธรรมจึงเป็นหลักแห่งการรู้ในตนเอง ภายในจิตสำนึกของบุคคลที่จะรู้คุณ รู้โทษในการกระทำ รู้ว่าถ้าทำสิ่งใดแล้วเกิดโทษภัยแก่ตนเองแล้วก็ย่อมเกิดโทษภัยแก่ผู้อื่นเขาย่อมไม่ทำสิ่งนั้นลงไป การขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ จำเป็นต้องเข้าใจหลักจริยธรรมควบคู่กับการเข้าใจการใช้เครื่องมือ ทางการตลาดออนไลน์ และการจัดทำสื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook ,Line@, Video, Website ฯลฯ เพื่อสร้างรายได้ ยอดขายและความยั่งยืนแก่ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป

การดำเนินธุรกิจบนตลาดออนไลน์ จึงจำเป็นต้องนำหลักศีลธรรมจริยธรรมเข้ามาดำเนินการควบคู่กันเนื่องจากการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดและมีการหลอกลวงกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสั่งซื้อสินค้าแล้วไม่ได้รับสินค้า หรือแม้กระทั่งสั่งซื้อสินค้าแล้วไม่ได้สินค้าตามที่โฆษณาไว้บนตลาดออนไลน์ซึ่งปฏิเสธไม่ว่าในยุคปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์จะเข้าไปมีส่วนร่วม ในชีวิตประจำวันของประชาชนเพิ่มขึ้น แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ชนิดของสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ไปตามกระแสความนิยมของกลุ่มผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สื่อสังคมออนไลน์มีทั้งข้อดีและข้อด้อย ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ อาณานิคมคอมพิวเตอร์และความมั่นคง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบสาเหตุสำคัญที่ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมขึ้นเรื่อย ๆ มาจากการใช้งานที่ง่ายเข้าถึงกลุ่มคนได้รวดเร็ว มีการแสดงความคิดเห็นไปมา และสื่อที่นำมาแบ่งปันมีลักษณะหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนาตลอดเวลาของเทคโนโลยี ทำให้มีแนวโน้มค่อนข้างชัดเจนว่า สื่อสังคมออนไลน์ จะเป็นสื่อหลักของผู้คนในโลกอนาคต การขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธ เป็นสิ่งตอกย้ำว่ายิ่งไกลกันเท่าไร ความจริงใจก็ต้องมีมากขึ้น กล่าวคือ ออนไลน์ทำให้เรามองไม่เห็นตัวตนของกันและกัน แต่ออนไลน์ช่วยให้การสื่อสาร การซื้อ การขายง่ายขึ้น และสร้างโอกาสในการขายมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีจุดเล็ก ๆ ก้นอยู่ คือ ต้องมีความจริงใจต่อกันและกัน ออนไลน์มีตัวเลือกคำว่า ใช่หรือไม่ใช่ แต่ออนไลน์ไม่ได้บอกว่าควรไม่ควร ดังนั้น การมีจิตใต้สำนึกในการ

ขายของออนไลน์เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ความจริงใจและความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนมนุษย์เพราะสังคมออนไลน์จะสันติได้ จะน่าอยู่ขึ้น ต้องใช้ความจริงใจและซื่อสัตย์ ด้วยเหตุนี้ตลาดออนไลน์จะเป็นตลาดที่น่าเชื่อถือ ตลาดที่มีคุณประโยชน์มากกว่าความน่ากลัว เพราะผู้ขายประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา เปรียบเสมือนฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่จะต้องประสานไปด้วยกัน ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ลำบากที่จะทำให้การขับเคลื่อนสังคมอุดมสุขให้เดินต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ โอท็อป โดยหน่วยงานที่นำไปใช้ประโยชน์ คือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และลดการสูญเสียงบประมาณของภาครัฐในการสนับสนุนส่งเสริม ไม่ตรงปัญหาและความต้องการของผู้ประกอบการโอท็อป

1.2 ให้หน่วยงานของรัฐมีแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาสินค้าโอท็อปให้มากขึ้น รวมทั้งชี้ให้เห็นปัญหาการผลิตสินค้าโอท็อปเพื่อจะปรับปรุงและระเบียบและวิธีการในการส่งเสริมผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปต่อไป

1.3 ให้หน่วยงานของรัฐมีแนวทางในการส่งเสริมการขายสินค้าบนตลาดออนไลน์ให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตสินค้าโอท็อปในประเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ในเรื่องของการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ในด้านกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด การบัญชีและการเงิน แรงงาน วัตถุดิบ เทคโนโลยีฯลฯ

2.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ในประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมในแต่ละพื้นที่แต่ละภาคได้ทราบปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานี ซึ่งทั้งนี้ผู้เขียนบทความขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสมิต แพงสร้อย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ ประธานกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร.ศาสตรา เหล่าอรรคะ อาจารย์ ดร. สมคิด สุขเอิบ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำ คำสั่งสอน คำปรึกษา เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในการทำวิจัย และเขียนบทความ จนทำให้การทำวิจัยและ เขียนบทความนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก พินชัย. (2556). ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหของ OTOP จังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบกับ OVOP จังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. (2562). *ผลการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ (OTOP) ปี 2561*. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.
- ชาติรี ตะโจประรัง. (26 กรกฎาคม 2561). แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- ไตรรัตน์ ทันทาหะ. (26 กรกฎาคม 2561). แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- พระสรพงษ์ สุรมโม. (2559). วิเคราะห์กระบวนการบรรลุความสำเร็จในชีวิตตามหลักปาปนิกสูตร . ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพจิตร จันดาตาล. (29 กรกฎาคม 2561). แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลินี คำเครือ และธีระพันธ์ โชคอุดมชัย . (2019). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าโอท็อป ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ*, 6(1), 1-8.
- รำไพ นิระจันทร์. (30 กรกฎาคม 2561). แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- วฤต วิศรุตเวศม์. (2552). แนวทางการพัฒนาเครื่องประดับเงินจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ศรีปริญญา รูปกระจ่าง. (2547). การพัฒนาภูมิ ปัญญาตามมาตรฐาน OTOP. ใน *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธัญรัตน์ ใจจันทร์. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการใช้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนจ่านกร้อง จังหวัดพิษณุโลก. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุนทรี มัญญะหงส์. (28 กรกฎาคม 2561). ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- อารักษ์ ภูมิศรีแก้ว. (29 กรกฎาคม 2561). แนวทางการส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปบนตลาดออนไลน์ เชิงพุทธในจังหวัดอุดรธานี. (กศิพัญญ์ ทองแกม, ผู้สัมภาษณ์)
- อุรรมย์ จันทมาลา. (2552). การสร้างและพัฒนาเครือข่ายธุรกิจบริการด้านเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชนอีสาน. ใน *ดุชนินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย*

THE POTENTIAL DEVELOPMENT STRATEGIES FOR THE THAI RICE EXPORT INDUSTRY

อัครพงศ์ กรมพลาศักดิ์

Akkapong Kromplasak

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkok Thonburi University, Thailand

E-mail: asiainspection2527@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เป็นปัจจัยข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย 2) เหตุผลที่ผู้บริหารต้องการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต และ 3) แบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย 48 ท่าน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ มีค่าความเชื่อถือ Cronbach's Alpha 0.98 ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเชิงนโยบาย กฎหมาย การผลิตและส่งออกข้าว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการจำแนกเชิงชั้นตามขั้นตอน (discriminant hierarchical analysis by stepwise)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย คือ ต้นทุนการผลิตต่อไร่ และการจัดการคน เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่ ส่วนอุปสรรคคือ ระบบชลประทาน เงื่อนไขตลาดของคู่แข่งและความรุนแรงของการแข่งขันราคา 2) ผู้ประกอบการส่งออกข้าวไทยส่วนใหญ่ต้องการ พัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต เพื่อเพิ่มยอดขายและกำไรมากขึ้น 3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ประกอบ ปัจจัยมาตรฐานการส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต นำมาสร้าง 2 แบบจำลองพยากรณ์คือ อัตราการเติบโตของยอดขายและอัตรากำไร ที่พยากรณ์ความถูกต้องได้ถึงร้อยละ 95.8 และร้อยละเปอร์เซ็นต์ตามลำดับ แสดงด้วยสมการที่ใช้สร้างเครื่องมือวัดศักยภาพของ

* Received 5 November 2019; Revised 27 November 2019; Accepted 27 November 2019

อุตสาหกรรม และรูปภาพของกลยุทธ์ 4 + 1 พัฒนาใช้เพิ่มอัตราการเติบโตของยอดขายและกำไรในอนาคต

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพ, อุตสาหกรรมส่งออก, ข้าวไทย

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the problems and obstacles that limiting the factors of the potential development of Thai rice export industry; 2) the reasons why the executives aim to develop the potential of Thai rice export industry in the future; and 3) the model of potential development strategies for Thai rice export industry. This study was a Mixed method research which were a quantitative and qualitative research. For the quantitative research, the study sample was selected from 48 executives who are the members of the “Thai Rice Exporters Association” in 2019. The data were collected by the questionnaire. This was guaranteed by reliable cronbach’s alpha coefficient (0.98). For qualitative research, it was conducted by in-depth interviewing 7 experts. These data were analyzed by using descriptive statistics (ratio, means, standard deviation, and discriminant hierarchical analysis by stepwise)

The research results have indicated that 1) the limitations of potential development of Thai rice export industry are cost of production and people, technology, and exist resource management. In addition, the obstacles are the irrigation system, conditions of competitive market and intense price competition; 2) most Thai rice exporters aim to enhance the competitive capabilities of Thai rice export in order to increase sales and profits in the future. 3) the potential development of Thai rice export consists of Standard factor, Network and Alliance factor, Innovation factor, Skill factor, and Strategy factor. According to this result, 2 models of potential development for Thai rice export industry were created to classify sales growth rate and profits growth rate. The original grouped cases correctly classified by 95.8 % and 100 % respectively. The equation and picture were used to create tool for developing the potential of industry as its shown in this strategy. This is called the 4+1 strategy to increase the rate of sales growth and profit growth. in future.

Keywords: Potential Development Strategies, Export Industry, Thai Rice

บทนำ

“ข้าว” เป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ที่สร้างรายได้เข้าประเทศจากการส่งออกตลาดโลกเพื่อการบริโภคสูงประมาณปีละ 2 แสนล้านบาท โดยตลาดโลกมีผลผลิตและการบริโภคเฉลี่ยปีละประมาณ 430 ล้านตัน มีการแข่งขันส่งออกในตลาดโลกตามลำดับคือ ประเทศจีน อินเดีย และเวียดนาม ต่างก็ผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออกปริมาณส่วนเกินประมาณปีละ 29-30 ล้านตัน ส่วนประเทศไทยนั้นอยู่ในลำดับที่ 6 (เชษฐชุตติ์ เชื้อสุวรรณ, 2561)

ประเทศไทยมีปริมาณข้าวเหลือเพื่อส่งออกมากที่สุด จึงทำให้ประเทศไทยเป็นทั้งผู้ผลิตและส่งออกข้าวสำคัญของโลกที่สามารถรองความเป็นหนึ่งในตลาดโลกด้านการค้าข้าวมานานกว่า 20 ปี จนกระทั่งปีพ.ศ. 2554 ประเทศไทยได้สูญเสียการเป็นผู้ส่งออกข้าวมากที่สุดในตลาดโลกไปให้กับประเทศอินเดีย และเวียดนาม ในปี พ.ศ.2555 และประเทศไทยต้องเผชิญความเสี่ยงเรื่องค่าแรงราคาถูกและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ของประเทศคู่แข่ง ตลอดจนการรวมตัวด้านเศรษฐกิจโลกเข้มข้น และแนวโน้มการบริโภคลดลงของผู้สูงวัยและกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ (Gen Z) (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

ในปี พ.ศ. 2558 อุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยเทียบกับต่างประเทศ พบว่า มีการส่งออกข้าวไทย ในปี พ.ศ. 2558 มีปริมาณ 9.8 ล้านตัน ลดลงร้อยละ 10.7 จากปริมาณส่งออก 10.97 ล้านตัน ในปี 2557 เนื่องจากเศรษฐกิจโลกชะลอตัว จากกลุ่มประเทศผู้ซื้อที่มีรายได้จากการค้าขายน้ำมัน และการแข่งขันตลาดข้าวโลกสูงขึ้น ทำให้ความต้องการความต้องการนำเข้าข้าวลดลง ส่งผลให้การส่งออกข้าวไทยลดลงมาเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศอินเดีย ซึ่งส่งออกข้าวได้มากถึง 10.23 ล้านตัน ส่วนประเทศเวียดนามส่งออกข้าวในอันดับ 3 ของโลก รองจากประเทศไทย มีปริมาณส่งออก 6.6 ล้านตัน (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, 2559)

ดังนั้น จึงต้องเร่งศึกษา ค้นหากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย เพื่อก้าวข้ามปัญหา อุปสรรคข้อจำกัดต่อการเติบโตของยอดขายและกำไร เพื่อพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันการส่งออกข้าวไทยในอนาคตเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะนโยบายภาครัฐสนับสนุนนำหลักตามศาสตร์พระราชาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาใช้ คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ต่อปัญหาที่เป็นสาเหตุข้อจำกัดของอุตสาหกรรมภาคเอกชนอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่มีพลัง จากทรัพยากรหลักของประเทศเพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับประเทศไทยอย่างท้าทายคือ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยให้ มีอัตราการเติบโตของยอดขายและกำไรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และพัฒนาต่อเนื่องอย่างยั่งยืน รักษาตำแหน่งผู้ส่งออกข้าวไทยในตลาดโลกสำเร็จ กลับมาเป็นผู้นำเข้าการส่งออกข้าว

อันดับ 1 ของโลกอีกครั้ง จากการค้นหาปัจจัยที่ใช้พัฒนาตนเองร่วมกับกลยุทธ์การแข่งขันสรุปเป็นกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องเร่งศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของประเทศ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ข้าวไทย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561- 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในอนาคต (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 135 ตอนที่ 82 ก, 2561)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เป็นปัจจัยข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย
2. เพื่อศึกษาเหตุผลที่ผู้บริหารต้องการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต
3. เพื่อพัฒนาแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษา 1) ประชากรคือ ผู้บริหารที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย “ไทยไรสเอ็กสพอร์เตอร์ แอสโซซิเอชัน” จำนวน 96 บริษัท โดยรวบรวมข้อมูลประชากรทั้งหมด (census) คือ ผู้บริหารของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวขนาดกลางและขนาดใหญ่ 48 ท่าน 2) เครื่องมือศึกษาเชิงปริมาณคือ แบบสอบถามด้วยข้อคำถามใช้คะแนน 0 – 5 เป็นมาตรประเมินค่า (Rating scale) คำตอบ ที่ผ่านการทดสอบก่อนใช้รวบรวมข้อมูลซึ่งมีความเชื่อถือ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ครอนบาค (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.98 3) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้อธิบายคุณลักษณะของตัวแปรศึกษา วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (descriptive statistics analysis) ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การจำแนกการเติบโตเชิงขั้นตามขั้นตอน (Discriminant analysis by stepwise) สรุปปัจจัยที่ทำให้อัตราของยอดขายและของกำไรเติบโตในอนาคต 4) ปัจจัยผลวิเคราะห์นำมาสร้างเป็นกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยใช้พยากรณ์ความถูกต้องตามลำดับ ด้วยรูปแบบจำลองสมการแสดงค่าสัมประสิทธิ์ใช้สร้างเครื่องมือวัดระดับศักยภาพการเติบโตของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย และแบบจำลองรูปภาพกลยุทธ์ 4 + 1 พัฒนาใช้เพิ่มอัตราการเติบโตของยอดขายและกำไรในอนาคต

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการเติบโตอัตราของยอดขายและกำไรของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมส่งออกขนาดกลางและขนาดใหญ่ ปี 2560 -2561 วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงชั้นตามขั้นตอน พบว่า

1. ข้อจำกัดต่อการเติบโตของอัตรายอดขายในอนาคตคือ 1.1) ต้นทุนผลผลิตต่อไร่ทำให้ราคาข้าวสูงกว่าคู่แข่งในตลาดโลก และประสิทธิภาพการจัดการคน เทคโนโลยี และทรัพยากรที่มีอยู่ คือปัญหาภายใน ส่วนการจัดการระบบชลประทานและภูมิอากาศที่มีผลต่อผลผลิตข้าว เงื่อนไขตลาดของประเทศคู่ค้าทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ และความรุนแรงของการแข่งขันราคาในตลาดของลูกค้า คืออุปสรรคภายนอก คือ

2. มีข้อจำกัดต่ออัตราการเติบโตของกำไรในอนาคตคือ การวิจัยพัฒนาพันธุ์ข้าวไม่เพียงพอ สภาพคล่องทางการเงินไม่เพียงพอพัฒนาอุตสาหกรรม และประสิทธิภาพการจัดการคน เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่ คือปัญหาภายใน ส่วน ทักษะคน แนวโน้มบริโภคข้าวของคนรุ่นใหม่ (Gen Z) ผู้สูงอายุ และแรงงานขาดแคลนคือ อุปสรรค 2) ผลวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ความต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต พบว่าต้องการพัฒนาเพิ่มศักยภาพโดยรวมร้อยละ 54.2 มาจากเหตุผลตามลำดับคือ

2.1. ต้องการพัฒนากิจการลดปัญหาข้อจำกัดมากมายเพื่อเพิ่มยอดขายและกำไรถึงร้อยละ 62.5

2.2 มีปัญหาข้อจำกัดมากมาย แต่ยังมีโอกาสเพิ่มยอดขายและกำไรได้ ร้อยละ 25.0

2.3 ไม่มีปัญหาข้อจำกัด แต่ยังมองเห็นถึงโอกาสที่ท้าทายในอนาคตร้อยละ 12.5

3. ผลวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูงการจำแนกประเภทเชิงชั้นตามขั้นตอน ด้วยปัจจัยมาตรฐานการส่งออก (standard: STD) ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร (Network: NET) ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี (Innovation: INO)

ปัจจัยทักษะความสามารถ (Skill: SKI) และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต (strategy: SGR) อธิบายการเติบโตของอัตรายอดขายของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย สรุปเป็นปัจจัยกลยุทธ์พัฒนาศักยภาพอัตราการเติบโตของยอดขายและกำไร ดังนี้

ก. ปัจจัยมาตรฐานการส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต ใช้พยากรณ์อิทธิพลที่มีต่อการเติบโตของอัตรายอดขายของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ได้ถูกต้องถึงร้อยละ 95.8 ใช้สร้างแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยมีอัตรายอดขายเติบโตในอนาคตเพิ่มขึ้น แสดงผลวิเคราะห์ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์การจำแนกปัจจัยการเติบโตของอัตรายอดขายของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยแบบเชิงชั้นตามขั้นตอน (n=48)

ปัจจัยการเติบโตของยอดขาย	R*	SIG**	%****
STD + NET	0.853	0.000	95.8
STD + NET + INO	0.913	0.000	95.8
STD + NET + INO + SKI	0.988	0.000	95.8
STD + NET + INO + SKI + SGR	0.999	0.000	95.8

eigen values = 823.211 wilks' lambda = .000, $X^2 = 481.177$ R* = ความสัมพันธ์เส้นทาง (Canonical correlation) SIG** = คำนัยสำคัญทางสถิติ (Significant) %**** = ร้อยละของความถูกต้องในการพยากรณ์ (predicted groups)

พบว่า อุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ส่วนใหญ่ใช้ปัจจัยมาตรฐานส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต ทำให้อัตรายอดขายเติบโตอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ด้วยแบบจำลองสมการค่าสัมประสิทธิ์ เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือวัดระดับศักยภาพการเติบโตของอุตสาหกรรมและประยุกต์ใช้ปฏิบัติตามภาพแบบจำลอง “กลยุทธ์ 4+1” เพื่อพัฒนาตนเอง 3 ปัจจัย ต่อยอดยอด 1 คือกลยุทธ์แข่งขันในอนาคต

ข. ปัจจัยมาตรฐานการส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต สามารถใช้พยากรณ์อิทธิพลที่มีต่อการเติบโตของอัตรายอดขายของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยได้ถูกต้องถึงร้อยละ 95.8 ใช้สร้างเป็นแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยมีอัตราการเติบโตของยอดขายเพิ่มขึ้นในอนาคต ตอบัวตฤประสงค์ข้อ 3 ยอมรับสมมติฐานข้อ 3 แสดงผลวิเคราะห์ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์การจำแนกการเติบโตของอัตรากำไรของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย แบบเชิงชั้นตามขั้นตอน (Discriminant hierarchical analysis) (n=48)

ปัจจัยการเติบโตของอัตรากำไร	R*	SIG**	%****
STD	0.913	0.000	100.0
STD + NET	0.958	0.000	100.0
STD + NET + INO	0.993	0.000	100.0
STD + NET + INO + SKI	0.994	0.000	100.0
STD + NET + INO + SKI + SGR	0.998	0.000	100.0

eigen values = 823.211 wilks' lambda = .000 $X^2 = 603.894$ R* = ความสัมพันธ์เส้นทาง (Canonical correlation) SIG** = คำนัยสำคัญทางสถิติ (Significant) %**** = ร้อยละของความถูกต้องในการพยากรณ์กลุ่ม (predicted groups)

พบว่า อุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ส่วนใหญ่ใช้ปัจจัยมาตรฐานส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรม เทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์ในการแข่งขัน ที่ทำให้อัตรากำไรของอุตสาหกรรมเติบโตอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ด้วยแบบจำลองสมการค่าสัมประสิทธิ์ เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือวัดระดับศักยภาพการเติบโตของอุตสาหกรรม และประยุกต์ใช้ปฏิบัติตามภาพแบบจำลอง “กลยุทธ์ 4+1” โดยพัฒนาตนเอง 3 ปัจจัย และใช้กลยุทธ์แข่งขันในอนาคตต่อยอด 1 ปัจจัย

อภิปรายผล

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย พบว่า ข้อจำกัดปัญหาภายในที่ใช้พัฒนาอัตรายอดขายในอนาคตคือ ต้นทุนผลผลิตข้าวต่อไร่มีราคาสูงกว่าคู่แข่งในตลาดโลก และประสิทธิภาพการจัดการคน เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่ ส่วนอุปสรรคคือ การจัดการระบบชลประทาน และภูมิอากาศที่มีผลต่อผลผลิตข้าว เงื่อนไขตลาดของประเทศคู่ค้าทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ และความรุนแรงการแข่งขันราคาในตลาดของลูกค้า โดยเฉพาะการพัฒนาพันธุ์ข้าวใหม่ของลูกค้าหลักและของคู่แข่งคือ ประเทศเวียดนาม ส่วนข้อจำกัดปัญหาที่ใช้พัฒนาอัตรากำไร คือ การวิจัยพัฒนาพันธุ์ข้าวไม่เพียงพอ สภาพคล่องทางการเงินไม่เพียงพอพัฒนาอุตสาหกรรมและประสิทธิภาพการจัดการคน เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงอุปสรรคคือ ทักษะคน แนวโน้มบริโภคข้าวของคนรุ่นใหม่ (Gen Z) ผู้สูงอายุ และแรงงานขาดแคลน สอดคล้องคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของการส่งออกข้าวไทยในปี 2560 คือ ข้าวส่งออกมีต้นทุนการผลิตสูง มีผลผลิตข้าวต่อไร่ต่ำที่สุดในโลก มีการพัฒนาพันธุ์ข้าวไม่ดีเท่าที่ควร (ราชกิจจา

นุเบกษา ฉบับที่ 135 ตอนที่ 82 ก, 2561) ตรงกับงานวิจัยของนิพนธ์ พัวพงศกร คือ ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตต่อไร่ รายได้ต่อหัวของชาวนาและเพิ่มมูลค่าข้าว(value-added) จากการปรับปรุงพันธุ์ข้าว การแปรรูปข้าว (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2556) และบุญฤทธิ์ กัลยาณมิตร อธิบดีกรมการค้าภายใน ชี้ว่า ภาพรวมสถานการณ์ข้าวของโลกปี 2559 มีประเทศ อินเดีย สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ อินโดนีเซียและบังกลาเทศ ผลิตข้าวมีปริมาณลดลง ทำให้การบริโภคลดลงและพฤติกรรมบริโภคเน้นสุขภาพมากขึ้นและบริโภคสิ่งอื่นทดแทนการบริโภคข้าว ส่วนร้อยละตรวจโทเจริญ เหล่าธรรมทัศน์ นายกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย แนะนำว่า อุตสาหกรรมข้าวไทยต้องพัฒนาศักยภาพแข่งขันกับประเทศเวียดนาม โดยเร่งส่งเสริมการปลูกพันธุ์ข้าวใหม่ มากกว่าพัฒนาพันธุ์ข้าวหลากหลายซึ่งไม่ตรงต่อความต้องการของตลาดและไม่ต้องรับผลกระทบจากสถานการณ์ข้าวล้นตลาด กลับสร้างรายได้ให้ประเทศมากขึ้น ดังนั้นคณะกรรมการและนโยบายบริหารจัดการข้าว (นบข.) ควรเร่งพิจารณามาตรการนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวไทยทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป (บุญฤทธิ์ กัลยาณมิตร, 2562)

รวมถึงควรพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมให้ตรงกับเหตุผลของผู้ประกอบการภาคเอกชนและชาวนา คือ ผู้บริหารอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มยอดขายและกำไรในอนาคตมากขึ้น สอดคล้องการศึกษาของนิพนธ์ พัวพงศกร นักวิชาการเกียรติคุณของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ชี้ว่า อนาคตข้าวไทยส่งออกมีแนวโน้มส่งออกสูงถึง 15 ปีคือ ข้าวขาวร้อยละ 44.3 ข้าวเหนียว 31.8 ข้าวหักหอมมะลิร้อยละ 7.3 ที่มีคู่แข่งสำคัญคือ เวียดนาม ปากีสถาน สหรัฐอเมริกาและอินเดีย พบอีกว่า ปัจจัยมาตรฐานการส่งออก ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ปัจจัยทักษะความสามารถ และปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันในอนาคต ใช้พยากรณ์การพัฒนาพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคตมีอัตราของยอดขายในอนาคตเพิ่มขึ้นและมีอัตรากำไรในอนาคตเพิ่มขึ้นเพื่อนำผลวิเคราะห์มาสร้างเป็นกลยุทธ์อัตราการเติบโตของยอดขายในอนาคต และกลยุทธ์อัตราการเติบโตของกำไรในอนาคต 2 แบบจำลองแสดงเป็นข้อค้นพบคือ

1. สมการแสดงค่าสัมประสิทธิ์ข้อค้นพบ เพื่อสร้างเครื่องวัดระดับศักยภาพของอุตสาหกรรม

2. รูปภาพกลยุทธ์ 4+1 พัฒนาศักยภาพการเติบโตของอัตรายอดขายในอนาคต และอัตรากำไรในอนาคต โดยภาคอุตสาหกรรมกับภาครัฐร่วมมือพัฒนาตามลำดับอย่างจริงจัง คือ

แบบจำลองสมการที่ 1 สมการค่าสัมประสิทธิ์ สร้างเครื่องมือวัดระดับศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย เพื่อพัฒนาอัตรายอดขายเติบโตเพิ่มขึ้นในอนาคต เป็นกลยุทธ์

การพัฒนาศักยภาพธุรกิจส่งออกข้าวไทย ให้มีอัตราการเติบโตของยอดขาย ที่ระดับความเชื่อมั่นในการพยากรณ์ถูกต้องร้อยละ 95.8 คือ

$$\text{สมการอัตราเติบโตของยอดขาย} = \text{Constant} \times \text{STD} + \text{NET} + \text{INO} + \text{SKI} + \text{SGR}$$

แบบจำลองภาพที่ 1 รูปภาพกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ให้มีอัตราการเติบโตของยอดขายเพิ่มขึ้นในอนาคตโดยเริ่มจากการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยตนเอง 1) การพัฒนาปัจจัยมาตรฐานส่งออกด้านการปลอมปนข้าวของโรงสี 2) ปัจจัยเครือข่ายพันธมิตร ด้วยภาครัฐที่มีผลวิจัยพัฒนาข้าวส่งออก พันธมิตรต่างประเทศสนับสนุนลดวิกฤต และมีภาครัฐส่งเสริมการค้าต่างประเทศ 3) ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี ด้วยระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ระบบเอกสารส่งออกออนไลน์ หุ่นยนต์จักรกลทำงานแทนคน และการพัฒนาข้าวพันธุ์ใหม่เพื่อส่งออก 4) ปัจจัยทักษะความสามารถของผู้บริหารอัจฉริยะเพิ่มศักยภาพส่งออก และมีรัฐสนับสนุนเจาะตลาดคู่แข่งที่เพิ่มตลาดลูกค้าใหม่ 5) ปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขันด้วยโครงการเกษตรอัจฉริยะ โครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพข้าว แปรรูป สุขภาพ ความงาม การแพทย์ และโครงการจำนำข้าวยุคใหม่มีกลยุทธ์สีขาวปลอดคอร์รัปชันเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันในตลาดโลก สร้างโอกาสทำขาย และขยายสัดส่วนการตลาดมากขึ้นในกรณีที่มีข้าวคงเหลือปริมาณมาก สมการนี้มีความเชื่อมั่นในการพยากรณ์ศักยภาพการส่งออกข้าวไทยเพิ่มอัตรายอดขายเติบโตในอนาคตถูกต้องถึงร้อยละ 95.8 แสดงว่า ยังมีปัจจัยอื่น เช่น อัตราแลกเปลี่ยน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

สอดคล้องผลวิจัยของ สกว. พบว่า โครงการรับจำนำข้าวในการทุจริตในทุกขั้นตอน ทั้งการระบายข้าวส่งออก การลงทุน การแทรกราคาข้าวที่เอื้อประโยชน์ให้ชาวนาขนาดกลางและขนาดใหญ่ สร้างปัญหาต้นทุนต่อสังคมสูงถึง 1.2 แสนล้านบาท (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2556) ดังนั้น ทุกโครงการยุคใหม่ควรลดการทุจริต มีการแก้ไขกฎหมาย มีความรับผิดชอบความเสียหายเชิงนโยบาย มีการพัฒนาระบบรับรองมาตรฐาน คุณภาพเมล็ดพันธุ์และคุณภาพข้าว การแก้ไขกฎหมาย มีบัญชีรวมของโครงการ มีข้อมูลโปร่งใส จำกัดบทบาทรัฐไม่แทรกแซงราคาแข่งขันในตลาด เป็นต้น

แบบจำลองสมการที่ 2 สมการค่าสัมประสิทธิ์ สร้างเครื่องมือวัดระดับศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย เพื่อพัฒนาอัตราของกำไรเติบโตเพิ่มขึ้นในอนาคต เป็น กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพธุรกิจส่งออกข้าวไทย ให้มีอัตราการเติบโตของกำไร ที่ระดับความเชื่อมั่นในการพยากรณ์ถูกต้องร้อยละเปอร์เซ็นต์ ดังนี้

$$\text{สมการอัตราเติบโตของกำไร} = \text{Constant} \times \text{STD} + \text{NET} + \text{INO} + \text{SKI} + \text{SGR}$$

แบบจำลองภาพที่ 2 รูปภาพกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย ให้มีอัตราการเติบโตของกำไรเพิ่มขึ้นในอนาคต

โดยเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยตนเองจาก 1) ปัจจัยมาตรฐานการส่งออกโดยใช้เทคโนโลยี คัดแยกข้าวโรงสีให้ได้มาตรฐานของลูกค้าเรื่องสารตกค้างและการปลอมปน 2) ปัจจัยเครือข่าย พันธมิตรด้วยหน่วยวิชาการสถาบันฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพผู้บริหารและบุคลากร ภาคเอกชนที่มี ผลวิจัยพัฒนาข้าวส่งออก และภาครัฐส่งเสริมการค้าต่างประเทศ และสถาบันการเงินแก้ไข วิกฤตในการส่งออก 3) ปัจจัยนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยใช้การตลาดออนไลน์เฉพาะกลุ่ม ผสมผสาน OEM OBM ODM ระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ จัดการควบคุมการผลิตข้าวส่งออก มีหุ่นยนต์แทนแรงงานคนผลิตและเพิ่มคุณภาพ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เชื่อมโยงตลาด ลูกค้า การเงินการธนาคาร 4) ปัจจัยทักษะความสามารถโดยเน้นการเป็นผู้บริหารเกษตรอัจฉริยะ ใช้กฎหมายแก้ไขวิกฤตการส่งออก และแย่งตลาดคู่แข่งและเจาะตลาดลูกค้าใหม่ 5) ปัจจัยกล ยุทธ์การแข่งขันที่มีรัฐสนับสนุนโดยใช้โครงการออนไลน์ตลาดเฉพาะกลุ่ม โครงการวิจัยพัฒนา คุณภาพข้าว แปรรูป สุขภาพความงามการแพทย์ และโครงการประกันราคาข้าวยุคใหม่เป็นกล ยุทธ์สีขาวเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันเหนือคู่แข่งในตลาดโลกให้มีโอกาสเพิ่มมีมูลค่าข้าวใน ตลาดโลก กรณีมีข้าวคงเหลือปริมาณน้อยและมีภัยพิบัติทั่วโลกสูง นำเทคโนโลยีมาแก้ปัญหา คอร์ปชั่น ตัวแปรข้างต้นนี้ มีความเชื่อมั่นในการพยากรณ์ศักยภาพการเพิ่มอัตราการเติบโตของ ยอดขายเพื่อส่งออกข้าวไทยได้ถูกต้องถึงร้อยเปอร์เซ็นต์

สอดคล้องงานวิจัยของ นิพนธ์ พัวพงศกร ซึ่งว่า นโยบายประกันราคาข้าวควรให้รัฐ จัดทำระบบภาพถ่ายดาวเทียมกับเอกสารแสดงความเป็นเจ้าของ และจำกัดวงเงินประกันอัตรา ขาดเขยครอบคลุมความเสียหายและการบรรเทาความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ รวมถึงการลด ต้นทุนและเพิ่มผลิตภาพข้าว และการขาดแคลนแรงงาน และเน้นงานวิจัยนวัตกรรมการผลิต ข้าว การแปรรูปข้าว และการค้าประกันข้าวในประเทศไทย (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2556) และ นวัตกรรมกระบวนการทางเทคโนโลยี (Technology Process Innovation) โดยนำเทคโนโลยี แบบใหม่ใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อปรับปรุงการผลิต ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ลดต้นทุนการ ผลิต สามารถแข่งขันเพิ่มขึ้น และนวัตกรรมกระบวนการทางองค์กร (Organizational Process Innovation) ใช้กระบวนการคิดขึ้นมาใหม่ จากการลองผิดลองถูกหรือเรียนรู้ทดลองด้วยตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถจัดการองค์กรให้สูงขึ้น (สุวิมล ติรกานันท์, 2543)

สรุป

ผลวิจัยที่ได้ค้นพบ ตัวแปรมีความสัมพันธ์ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการค้าข้าว ของกลุ่มอุตสาหกรรมผู้ส่งออกข้าวไทยในอนาคต ทั้งปัจจัยการพัฒนาศักยภาพของ อุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย เหตุผลที่ผู้บริหารต้องการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออก ข้าวไทย และการสร้างแบบจำลองการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยมีอัตรา

การเติบโตของยอดขายและกำไรในอนาคต พอสรุปผลการวิจัยด้วยข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัย หน่วยงานภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนอย่างจริงจัง โดยเร่งมีนโยบาย นำแบบจำลองสมการข้อค้นพบคือ ค่าสัมประสิทธิ์ไปสร้างเครื่องมือวัดระดับศักยภาพของ อุตสาหกรรม และเร่งสนับสนุนให้อุตสาหกรรมพัฒนาตรงศักยภาพของอุตสาหกรรมสู่ความ ต้องการ ด้วยใช้การพัฒนาตามรูปภาพแบบจำลอง กลยุทธ์พัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมทำให้มีอัตรายอดขายและอัตรากำไรเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และควรกระตุ้นใจให้ ภาคเอกชนใช้กลยุทธ์ 4+1 พัฒนาเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันคือ พัฒนาด้วยตนเองด้วย 4 ปัจจัยแรกคือ มาตรฐานการส่งออก เครือข่ายพันธมิตร นวัตกรรมเทคโนโลยี และทักษะ ความสามารถ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และใช้กลยุทธ์การแข่งขันที่มีรัฐสนับสนุน พัฒนา ประเทศชาติที่มีชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป ส่วนภาคเอกชน ควรเร่งพัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนและพัฒนายกระดับอุตสาหกรรม โดยใช้ปัจจัยตามรูปภาพกลยุทธ์พัฒนาศักยภาพตามให้อุตสาหกรรมต้องการพัฒนา คือ การเติบโตของอัตรายอดขายหรืออัตรากำไร ส่วนกลยุทธ์ที่ใช้แข่งขันเร่งนำเสนอภาครัฐให้มี นโยบายส่งเสริมเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) พระราชบัญญัติข้าว กฎหมายการค้า ระหว่างประเทศ รวมถึงการกีดกันทางการค้า การลดข้อจำกัดการส่งออก 2) คุณภาพข้าวและ ปริมาณตรงคำสั่งซื้อของลูกค้า 3) การใช้เทคโนโลยี 4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อเพิ่มค่า ตรงตามความต้องการของตลาดโลก 5) การรวมกลุ่มเกษตรกร 6) ระบบชลประทาน 7) การเร่ง วิจัยเพื่อพัฒนาพันธุ์ข้าวให้ตรงตามความต้องการของตลาด

ดังนั้น ภาครัฐควรร่วมมือภาคเอกชน ประเมินศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าว เพื่อพัฒนาตรงตามความต้องการ และใช้กลยุทธ์แข่งขันสอดคล้องเป้าหมายและศักยภาพของ อุตสาหกรรมก้าวข้ามข้อจำกัดปัญหาและอุปสรรคตรงเป้าหมายที่อุตสาหกรรมต้องการพัฒนา คือยอดขายและหรือกำไรที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือ 1) มาตรฐานการส่งออกตรงตามที่ถูกค่า ต้องการ เช่น มาตรฐาน GMP HHCE AQSIG หรือ ISO เป็นต้น 2) เครือข่ายพันธมิตร โดยเฉพาะเน้นช่วยลดวิกฤต 3) นวัตกรรมเทคโนโลยีทันสมัย 4) ทักษะความสามารถ รวมถึงภูมิ ปัญญาและทรัพยากรในพื้นที่ 5) กลยุทธ์ที่ใช้แข่งขัน สอดคล้องสถานการณ์ของปัญหาและ อุปสรรคที่เปลี่ยนแปลง เช่น การนำเข้าข้าวปรี่ประกันราคาข้าวปลอดภัยการทุจริต การประกัน ราคาข้าวที่รัฐต้องกำหนดให้ได้มาตรฐานที่ภาคเอกชนสามารถรับซื้อหรือประมูลได้ รวมถึง อัตราแลกเปลี่ยน แหล่งสนับสนุนเงินทุนด้านสินเชื่อ ตลาดใหม่ให้แก่ผู้ส่งออก การกำหนด

กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องข้าว โดยทุกฝ่ายต้องเป็นผู้ได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม การสนับสนุนเรื่องการขนส่งที่มีศักยภาพทั้งด้านท่าเรือและการจราจรสะดวกไม่แออัด การกำหนดมาตรการควบคุมมาตรฐาน กฎระเบียบ เอกสารการส่งออกในรูปแบบออนไลน์เพื่อลดขั้นตอน และปรับปรุงระบบการชดเชยความเสียหายจากภัยธรรมชาติ

ส่วนภาคเอกชน ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารอุตสาหกรรมส่งออกข้าว ควรเร่งพัฒนาตนเองต่อเนื่อง เพื่อให้อัตรายอดขายและอัตรากำไรในอนาคตเติบโตต่อเนื่อง สร้างประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมอย่างแท้จริง 1) รักษาลูกค้าเดิมและขยายฐานลูกค้าด้วยนวัตกรรมแห่งปัญญาสู่ Thailand 4.0 โดยเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 2) ปรับราคาข้าวส่งออกไทยให้สอดคล้องกับตลาดโลก 2.5) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปข้าวให้เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สุขภาพ การแพทย์ อาศัยการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางปัญญาต่อเนื่องขับเคลื่อนยอดขายและกำไรอย่างเป็นรูปธรรม และการทำงานร่วมกันกับทุกฝ่ายโดยยึดหลักความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คู่ค้าและผู้ร่วมงานในการประกอบการ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมส่งออกข้าวไทย (THE POTENTIAL DEVELOPMENT STRATEGIES FOR THE THAI RICE EXPORT INDUSTRY) ซึ่งทั้งนี้ ผู้เขียนบทความขอกราบขอบพระคุณ ผู้มีอุปการะคุณทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำ คำสั่งสอน คำปรึกษา เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในการทำวิจัย และเขียนบทความ จนทำให้การทำวิจัยและ เขียนบทความนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐชุตตา เชื้อสุวรรณ. (2561). *อุตสาหกรรมข้าว แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม*. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2561 จาก https://www.krungsri.com/bank/getmedia/578889e0-fc28-4e20-bc48-31f0dbe04a3d/IO_Rice_2018_TH.aspx.
- นิพนธ์ พัวพงศกร. (2556). *ยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า*. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2560 จาก https://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5420058.
- บุญฤทธิ์ กัลยาณมิตร. (2562). *ภาพรวมสถานการณ์ข้าวของโลกปี 2559*. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=7876&filename=index

- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 135 ตอนที่ 82 ก. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561* .
- สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย. (2559). *ประวัติสมาคมส่งออกข้าวไทย Thai Rice Exporters Association*. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2559 จาก http://www.thairiceexporters.or.th/background_th.htm.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). *การศึกษาผลกระทบของราคาส่งออกข้าวไทยและประเทศคู่แข่งที่มีต่อความต้องการนำเข้าข้าวจากไทย*. เรียกใช้เมื่อ 14 มีนาคม 2560 จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINF/OCENTER5/DRAWER094/GENERAL/DATA0000/00000851.PDF>.
- สุวิมล ติรกันันท์. (2543). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่นๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK (ขนาดอักษรคลิกเพื่อดูตัวอย่าง) ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่

จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเรียงมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-320 คำตอบบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

7) เอกสารอ้างอิง (References)ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถ
เท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
- 6) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. :สถานที่พิมพ์./:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อหนังสือ. //(ครั้งที่พิมพ์). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์. (./ การวรรค 2 ครั้ง)

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). //ชื่อเรื่อง. //(เลขหน้าที่ย่อ). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อวารสาร. //ปีที่. //(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดา ภูมิ. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, /(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่ย่อ). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจาพันธ์. (2537). หม้อคอคควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T.(1995). Sciencefiction. In *The encyclopaedia America*, (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เมือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไหมสน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. // เรียกใช้เมื่อ / จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). **พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?** เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). **เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป**

ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 .

เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/>

คำสั่ง-ประกาศ/

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). **โลกทัศน์ชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์านต์ พิทักษ์มหาเถร. (2538). **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

โกนิษฐ์ ศรีทอง. (2558). **การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). **การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ**. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งข่าวสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

...(16.pt).....

วัตถุประสงค์การวิจัย : Research Objectives (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย : Research Methodology (18 pt)

...(16.pt).....

ผลการวิจัย : Results (18pt)

...(16.pt).....

อภิปรายผล: Discussion (18pt)

...(16.pt).....

สรุป : Conclusion (18 pt)

...(16.pt).....

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt)

1...(16.pt).....

2...(16.pt).....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

...(16.pt).....

Eng.(16.pt).....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

เนื้อหา : Body (18pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

สรุป : Conclusion (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

.....ไทย (16 pt).....

.....

.....Eng (16 pt).....

.....